BEKNOPT

NEDERDUITSCH TAALKUNDIG

WOORDENBOEK.

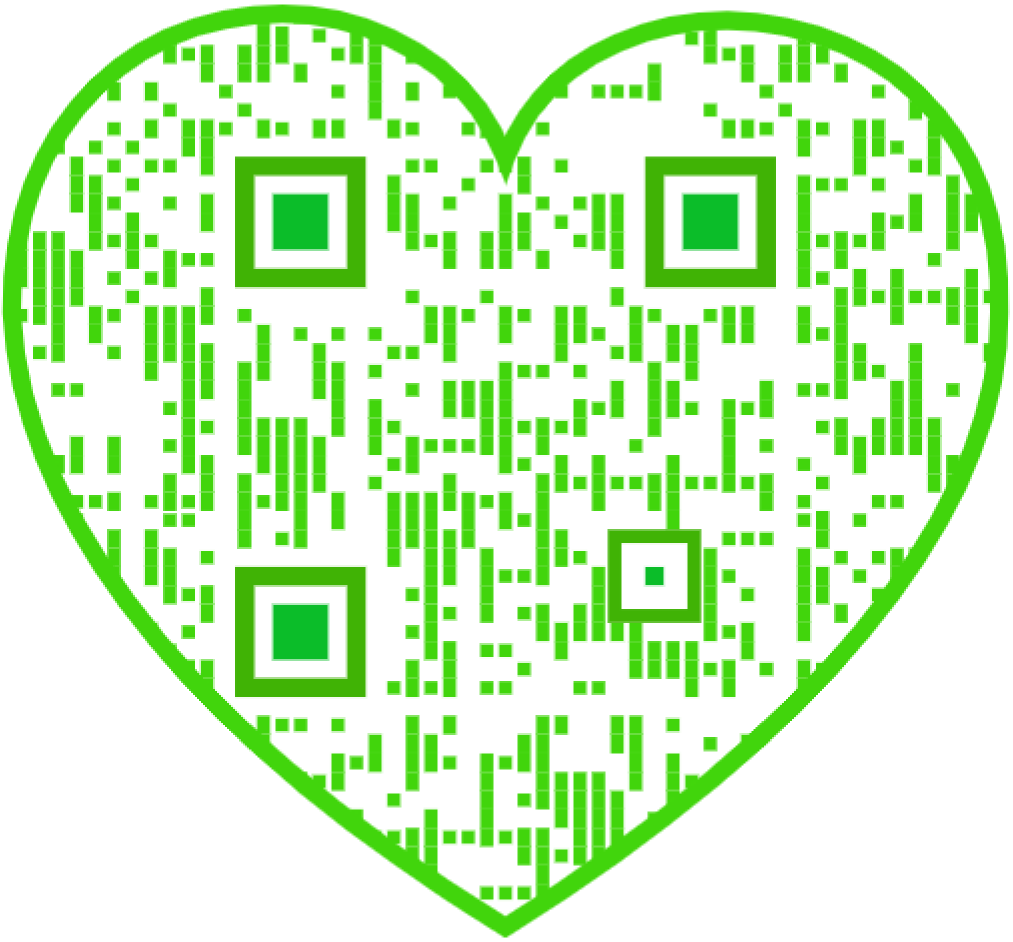

BEKNOPT

NEDERDUITSCH TAALKUNDIG

WOORDENBOEK,

DOOR

P. WEILAND.

V—Z.

*

TE DORDRECHT,

BIJ BLUSSÉ EN VAN BRAAM.

1830.

V.

De V is de twintigste letter van het Nederduitsche ABE, en onder de medeklinkers de vijftiende. Zij behoort tot de lipletters, is zachter, dan de F, en scherper, dan de W. Evenwel is zij meermalen in eene W overgegaan. Men heeft, bij voorbeeld, van het lat. *vinum wijn* gemaakt. En in eene F verandert zij aan het einde van eene lettergreep, als *gave*, *gaaf*, *geven*, *geef*, enz. Hoe naauw ook ten opzigte van haren oorsprong aan de U vermaagschapt, zoo als bij de U is aangetoond, verschilt zij echter daarvan wezenlijk; blijkens *uit* en *vit*; waarom men, bij het zamenstellen van een woordenboek, register, enz., ten haren opzigte gansch anders, dan ten aanzien der J, behoort te handelen, en haar geenszins met de U vermengen moet, zoo als men de J met de I vermengt; zie I.

VAAG, v. Weligheid, vettigheid van den grond, in Twente *gunst*: *het land is in de vaag. Er is nog vaag in den grond. Om de vaag daaruit te trekken, die in den grond besloten zit.* Oudaan. Overdragtelijk, teelkracht, jeugdigheid: *na 's levens eelste vaag in 't hoerhuis is gespild.* Higt. *Izak, in de vaag zijns levens fris en sterk.* Hoogvl. *Als 't lichaem d'eerste vaegh van groei en bloeien derft.* Vond. *In de vaeg zijner jaren.* Hooft. Zamenstell. *vaagregt. Zomervagen*, een land des zomers braak laten liggen, om het welig te maken.

VAAGREGT, o. Het regt van den bruiker van een stuk lands, om, wanneer hij daar af gaat, van den eigenaar geld te vorderen voor de vaag, die er alsdan nog in is: *het Geldersche vaagregt.*

VAAK, bijw., *vaker*, *vaakst.* Dikwijls: *den keer, dien*

A *de*

de menschelijke zaaken vaak neemen. WAGEN. *Destevaker. Waar ziet gij haar vaakst?*

VAAK, m. Geneigdheid tot slapen: *vaak hebben. Die nogh den vaek zocht te verdrijven.* VOND. Van hier het verouderde w. *vaken*, sluimeren: *al zit ghij nu en vaekt.* SPIEG. *Hem en sal niet vaecken.* BIJB. 1477; en *vaeckeren*, bij KIL. en elders, sluimeren, en slaapzuchtig maken, in: *al lang, al lang genoech gevaeckert van de vrede.* VLAERD. REDENR. Voorts *vakerig*, genegen tot slapen, slaapzuchtig, *vakerigheid* en *vakig*, bij KIL. Zamenstell. *vakeloos*, *vakeloosheid.*

VAAL, bijv. n. en bijw., *valer*, *vaalst.* Bij KIL. ook *vaeluwe.* Bleek, en roodachtig bruin: *ende ick sach, ende siet, een vael peerdt.* BIJBELV. Verschoten: *uw kleed begint vaal te worden. Het ziet er al te vaal uit.* Van hier *vaalachtig*, *vaalheid.* Zamenstell. *muisvaal*, enz. *Vaelbruyn.* KIL.

Vaal, hoogd. *fahl*, angels. *falu*, *fealo*, *fealw*, eng. *fallow*, zweed. *fal*, ijsl. *faulur*, fr. *baillet*, *paillet*, is verwant aan het lat. *pallidus*, middeleeuw. lat. *balius*, *valius*, en aan het hoogd. *falb*, ital. *falbo*, fr. *fauve*, middeleeuw. lat. *falvus*, *favellus*, en misschien ook aan het lat. *flavus*, en *fulvus.*

VAALT, *vaalte*, v. meerv. *vaalten.* Een mesthoop, meest gebruikelijk in de zamenstelling *mestvaalt: ja dat sijn afgangh niet alleen tot misse in de vaelt goet is.* VISSCHER. Men kan het gevoegelijk tot *vuil* brengen.

VAAM, zie *vadem.*

VAAN, v., meerv. *vanen.* Eigenlijk, even als *fano*, in het oudd. en opperd., en het zweed. *fana*, lat. *pannus*, gr. πηνος, iets dat geweven is, een stuk doek. In het gebruik, een stuk doek, dat, boven aan eene steng vastgemaakt, daarvan afwappert, een vaandel: *'t zwenken der ontvouwe vaen.* VOND. Een scheepsvleugel:

Een weelig luchje speelde, en vloog vast af en aen,
En vulde nu het zeil, en krulde dan de vaen. VOND.

Zoo veel krijgslieden, als er gezamenlijk onder eene vaan optrekken: *drie vanen voetvolk, en eene vaan ruiterij.* Het verkleinw. *vaantje* wordt ook wegens eenen metalen windwijzer op een huis, enz. gebezigd: *een vaantje op den schoorsteen.* En eene *vaan* is vier mingelen; misschien, omdat deze, op de lei van eenen bierschenker,

door

door drie streepjes en een dwarsstreepje aangeteekend, de figuur van een vaantje vormen: *wel, hoe veel vaanen heeft die biervlieg wel gedronken?* ROTGANS. Van hier *vaandel*, enz. Zamenstell. *vaandrager*, *vaandrig*, *vaanjonker*, *vaenleen*, bij KIL., hoogd. *fahnlehen*, ZWABENSPIEG. *vanlehen*, een leen, waarmede men door middel der overreiking van eene vaan beschonken werd, enz. *Gildevaan*, *kerkvaan*, *krijgsvaan*, *oorlogsvaan*, *oproervaan*, *scheepsvaantje*, *splitsvaantje*, *torenvaantje*, *veldvaan*, *vrijheidsvaan*, *zegevaan*, enz.

VAANDEL, o., meerv. *vaandelen*, en *vaandels*. Anders *vendel*. In tegenoverstelling van *kornet*, *standaard*, *vlag*, *vleugel*, en *wimpel*, zulk eene vaan, als waaronder eene bende voetvolk optrekt: *met vliegende vaandelen. 't Bloedigh krijgsgeweer en standert, vlagh en vendels.* VOND. *Daer Nassau nu zijn vaendel plant.* DEZELFDE. *Ende de vaendelen opsteken.* BIJBELV. Voorts ook nog zoo veel voetvolk, als er gezamenlijk onder een vaandel optrekt: *er kwam op nieuw een vaandel spanjaarden binnen.* Zamenstell. *vaandelkoord*, *vaandelkwast*, *vaandelpelotton*, *vaandelstok*, enz. *Oorlogsvaandel*, *oproervaandel*, *vrijheidsvaandel*, enz. Van *vaan*.

VAANDRAGER, zie *vaandrig*.

VAANDRIG, m., meerv. *vaandrigs*. Evenveel als *vaandrager*, of *vaanjonker*, uitgezonderd, dat *vaandrager* ook wegens eenen onderofficier, en *vaanjonker* wegens eenen adelborst, wien men een vaandel te dragen geeft, gebezigd kunnen worden, maar *vaandrig* enkel een bepaald slag van officieren aanduidt, die somwijlen werkelijk een vaandel dragen, maar somwijlen ook niet: *hij dient als vaandrig bij ons regement.* Zamenstell. *vaandrigsambt*, *vaandrigsplaats*, *vaandrigspost*, *vaandrigsrang*, enz.

Zamengesteld uit *vaan* en *drig*, drager, dat eveneens bij HOOFT, VONDEL, en anderen, in: *blixemdrig*, *mijterdrig*, *roedrig*, *scepterdrig*, *sleuteldrig*, *standertdrig*, *vlammendrig*, *woldrig*, enz. voorkomt. Zie *drig*, en *roedrig*, bij *roede*.

VAANJONKER, zie *vaandrig*.

VAANLEEN, zie *vaan*.

VAAR, zie *vaarschroef*.

VAAR, zie *vader.*

VAAR, zie *var* en *vaarkoe.*

VAAR, m. Angst, vrees, de daad van het verouderde *varen*, even als *gevaar*, zie *gevaar*. In dezen zin vindt men dit woord reeds van ouds her gebezigd: *ti Biscop wase had groeten vaer.* KOLIJN. *So dat hi se brochte in vare.* M. STOK. *Hebt gheenen vaer so lange als ic bij u ben.* V. GHISTELE. *Schaamt en vaar weg zijnde.* HOOFT. Voorts komt het ook bij HUIGENS, VONDEL, en anderen, voor; ook in den zin van gevaar: *in vaar van schipbreuk.* VOND.

Vaar, deen. *far*, OTTFRID., zweed. *fara*, eng. *fear*, fr. *frayeur* en *effroi*, komt van *varen*, vreezen.

VAARBAAR, bijv. n., *vaarbaarder, vaarbaarst.* Van *varen.* Dat bevaren kan worden. Wegens het weder, geschikt, om daarin te varen: *onvaarbaar weder.* Van hier *vaarbaarheid.* Zamenstell. *onvaarbaar.*

VAARDER, m., meerv. *vaarders.* Een mensch, of schip, die, of dat, vaart; in de zamenstell. *Groenlandsvaarder, koopvaarder, kruisvaarder, oostindiesvaarder, westindiesvaarder, zeevaarder,* enz.

VAARDIG, bijv. n. en bijw., *vaardiger, vaardigst.* Ook *veerdig.* Snel van beweging en werkzaamheid: *hij is vaardig in al zijn bedrijf. Eene penne eens veerdigen schrijvers.* BIJBELV. Snellijk: *maak het eens vaardig af!* Onbelemmerd, en daarentegen wel toegerust, gereed, om iets te doen: *maakt u vaardig! Vaardig! aan! vuur! De tonge der stamelenden zal veerdich zijn.* BIJBELV. Met betrekking tot den geest, geneigd, gewillig: *men moet even vaardig tot vergeven zijn, als een ander tot beleedigen.* Van levenlooze dingen, gereed, afgewerkt, voltooid: *het eten is vaardig. Als het beschutsel veerdich sal wesen.* BIJBELV. Van hier *vaardigen*, in *afvaardigen, uitvaardigen*, en *vervaardigen, vaardigheid, vaardiglijk.* Zamenst. *boetvaardig, dienstvaardig, ligtvaardig, marschvaardig, reisvaardig, wilvaardig,* enz.

Vaardig, deen. *färdig*, zweed. *faerdig*, hoogd. *fertig*, opperd. *ferig*, NOTK. *varig*, komt volgens ADELUNG van *varen*, of misschien van *vaart*, voor zoo veel dit woord snelheid van beweging aanduidt.

VAAR-

VAARDIGEN, zie *vaardig.*

VAARKOE, v., meerv. *vaarkoeijen.* Het tegenoverstaande van eene koe, die met kalf is. Dit woord luidt bij KIL. *verrekoe*, en het is zamengesteld uit *koe* en *varre*, *var*, of *vaar*, eigenlijk een stier, dat ook wel eens op zich zelf gebezigd wordt, om het tegenoverstaande van *met kalf* uit te drukken.

VAARS, v., meerv. *vaarzen.* Eene jonge koe, die voor bevruchting vatbaar, maar nog nooit bevrucht geweest, is: *met een gekeelde vaerze.* VOND. *De drijejarige veerse.* BIJBELV.

VAARS, zie *vers.*

VAARSCHROEF, v., meerv. *vaarschroeven.* Het tegenoverstaande van moerschroef, ook wel eens, even als men aan deze den naam van *moer* geeft, *vaar* geheeten; met eene zinspeling op het onderscheid tusschen het mannelijke en vrouwelijke geslacht: *past de vaarschroef wel in de moer?*

VAART, v., meerv. *vaarten.* De daad van varen: *men voltrok de vaart.* HOOFT. *Op de vaart zijn*, beteekent, zijn werk van varen maken. *De vaart is slecht*, er wordt weinig gevaren, of er is met varen weinig te winnen. *De vaart is gesloten*, of *open*, verboden, of vrijgesteld. Voorts het water, waardoor men vaart: *de vaart loopt door het dorp. Te Vreeswijk aan de vaart.* HOOFT. Figuurl., snelle voortgang: *met eene vaart.* Zamenstell. *vaartdieper*, *vaartgraver*, *vaartschouw*, enz. *Afvaart*, *bedevaart*, *binnenvaart*, *buitenvaart*, *dagvaart*, *doorvaart*, *heervaart*, *hemelvaart*, *kruisvaart*, *overvaart*, *scheepvaart*, *sledevaart*, *trekvaart*, *uitvaart*, *welvaart*, *zeevaart*, enz. Van *varen.*

VAARTUIG, zie *varen.*

VAARWATER, o., meerv. *vaarwateren*, of *vaarwaters.* Het water, waardoor men vaart. *Dwars in het vaarwater liggen*, ook *iemand in het vaarwater zitten*, is hetzelve voor hem verstoppen, fig., hem belemmeren, tegenstreven.

VAARWEL, o. Een afscheidswensch van welvaren, eigenlijk de gebiedende wijs van het werkw. *varen*, *wel varen*, zelfstandig gebruikt: *naeuwlijxs kon ick dat droeve vaerwel uitspreken.* VOND. *Iemand vaarwel zeggen* is,

is, afscheid van hem nemen, en soms ook alle gemeenschap met hem verbreken: *zeg dien valschen vriend vaarwel!* Ook van zaken, waarmede men zich niet meer inlaten wil: *besluit gij nog niet, om der zonde vaarwel te zeggen?*

VAAS, v., meerv. *vazen*. Lat. *vas*, ital. *vaso*, fr., eng., hoogd. *vase*. Eigenlijk, evenveel welk vat; maar hier te lande, even als in het eng. en hoogd., een min of meer keurig gewerkte pot, waarmede men een vertrek, eenen bloemtuin, enz. opschikt: *die vaas is echt Japansch.*

VAATSCH, bijv. n. en bijw., *vaatscher*, *vaatschst*. Eigenlijk, al wat naar het vat smaakt: *het bier is vaatsch. De kroeg is vaatsch*, beduidt, er valt niet meer te tappen. Voorts is *vaatsch* ook laf: *het is een vaatsche vent.* HALMA. Van *vat.*

VACHT, v., meerv. *vachten*. De gezamenlijke, en nog aaneen verbondene, wol van een lam, schaap, enz.: *gaarne staat het schaap zijne vacht aan den scheerder af. Iemand bij zijne vacht krijgen* is, hem bij de lurven pakken. *Eene bruine vacht hebben* is, bij HALMA, donker van kleur zijn. Zamenstell. *hamelvacht*, *lammervacht*, *schapenvacht*, enz. Dit woord is verwant aan *vahs*, *fahs*, haar, bij OTTFRID., WILLER. en TATIAN.

VADDE, zie *vadze.*

VADDIG, zie *vadzig.*

VADEM, *vaam*, m., meerv. *vademen*. Eigenlijk, zoo veel als een mensch, die zijne beide armen wijd uitstrekt, daarmede bevatten kan. In het gebruik, zekere lengtemaat: *zes vademen diep. Een vadem hout* was voorheen een stapel, wiens hoogte en breedte zes voet bedraagt. *Een vadem waters* is water, ter diepte van eenen vadem. Voorts was *vadem* oulings ook, evenzeer als het hoogd. *Faden*, een draad. Van hier *vademen*, bij den vaam meten: *een touw vademen.* Wijders *eene naald vademen*, den draad daarin steken. Zamenstell. *vademhout*, of *vaamhout*, hout, dat bij den vadem verkocht wordt.

VADEMEN, zie *vadem.*

VADER, m., meerv. *vaderen* en *vaders*. In de gemeene volkstaal, ja oulings ook bij geachte schrijvers, *vaar*, gelijk in eene oude berijming der psalmen: *lieve vaer*, te-

tegen God gezegd wordt. SOUT. LIEDEK. Even als men *moer* in plaats van *moeder* vindt. *Vader* is eigenlijk een teler, verwekker: *wie is de vader van al die kinderen?* In eene ruimere beteekenis, evenveel als *voorvader*, *stamvader*: *ghij sult tot eenen vader van menichte der volckeren worden.* BIJBELV. *Zoo handelden onze vaderen niet.* Bijzonderlijk noemt men God den *vader der menschen*, omdat hij zoowel met eene vaderlijke goedheid voor hen zorgt, als hij hun het aanwezen geeft; den *vader van alles*, omdat hij alles voortgebragt heeft. Voorts is de *vader* van eene plaats, in den STATENBIJBEL, meermalen derzelver stichter: *Maon was de vader van Bethzur.* BIJBELV. *De vader van alle die harpen ende orgelen handelen* is, in denzelfden STATENBIJBEL, in navolging van het hebr., de eerste uitvinder van die speeltuigen. *Gij zijt uijt den vader den duijvel* is, gij aardt naar hem, als kinderen naar hunnen vader. *De vader der leugen* is, de voorstander daarvan. *Hemsterhuis was de vader van regelmaat in de behandeling der taalkunde* beduidt, dat hij de eerste invoerder daarvan was. *Een vader des vaderlands* is, een teederhartige voorstander van deszelfs geluk. Overigens geeft men den naam van *vader* aan evenveel welken ouden man: *kunt gij nog zoo ver gaan, vader! Welk een oud vadertje!* Oul. gaf men aan *vader* ook eenen vrouwelijken uitgang, en schreef men *vaderin*, voor moeder. Van hier *gevader*, *vaderachtig*, *vaderlijk*, *vaderloos*, zonder vader, *vaderschap*, enz. Zamenstell. *vaderaard*, *vadererve*, KIL., *vadergek*, *vaderhart*, *vaderland*, *vaderlief*, *vaderliefde*, *vadermoord*, *vadermoorder*, *vadernaam*, de naam van vader, — *vaderslagt*, *vaderstad*, enz. *Aartsvader*, *armenvader*, *bestevader*, *biechtvader*, *binnenvader*, *buitenvader*, *burgervader*, *gasthuisvader*, *grootvader*, *huisvader*, *kerkvader*, *landsvader*, *oudvader*, *rasphuisvader*, *schoonvader*, *spinhuisvader*, *stiefvader*, *voorvader*, *weesvader*, enz.

Vader, of *vaar*, eng. *father*, ital., sp. *padre*, fr. *père*, lat. *pater*, gr. πατηρ. TEN KATE brengt het tot het oude *vaden*, bezorgen, besturen. Zoo dat *vader*. noorw., deen. en zweed. *faeder*, eigenlijk de opperste bestuurder van den huize zou zijn. WACHTER zoekt den

 oor-

oorsprong in het kinderlijk stamelen, hebr. *ab*, chald. en sir. *abba*, perz. *påder*, gr. *αππα*, *παππα*, lat. *pater*, zoo veel als *papater*, zijnde *ter* slechts een uitgang. De Franschen en Italianen hebben hun *papa*, de Hottentotten hun *bo*, de Amerikanen in de antillische eilanden hun *babá*. Wanneer deze afleiding de ware is, dan hebben onze voorouders, bij dialektverloop, de *b* of *p*, in *f* of *v* veranderd.

VADERLAND, o. Het land van iemands vader, waar iemands vader t'huis hoort, of gehoord heeft, en dus waar iemand geboren, of opgevoed, is. Ook het land, waarin men als burger opgenomen, en ingelijfd wordt, of is: *sij betoonen klaerlick, dat sij een vaderlant soecken.* BIJBELV. *Dat men in ons vaderland mannen vindt.* KLUIT. Van hier *vaderlander, vaderlandsch.* Zamenstell. *vaderlandsliefde.*

VADERLIEFDE, zie *vaderlijk.*

VADERLIJK, bijv. n. en bijw., *vaderlijker, vaderlijkst.* Den vader behoorende, of van hem afkomstig: *het vaderlijk gezag. De vaderlijke liefde*, in tegenoverstelling van *vaderliefde*, hetwelk de liefde van een kind jegens zijnen vader aanduidt. Voorts eenen vader voegende, betamende: *hij waakt voor ons met eene vaderlijke zorg. Hij behandelt haar vaderlijk.*

VADERNAAM, zie *vader.*

VADERSLAGT, v., meerv. *vaderslagten.* Bij KIL. *vaderslagh.* Manslag aan zijnen eigenen vader bedreven, vadermoord: *hij is schuldig aan vaderslagt.* VOND. *Om dezen vaderslagt.* VOND., waar dit woord te onregt mannelijk gemaakt, doch waarschijnlijk voor *vaderslag* gebezigd wordt, welk laatste minder in gebruik is. Van hier *vaderslagtig*, aan vaderslagt schuldig, bij KIL.

VADZE, m. en v., meerv. *vadzen.* Een lui, vadzig mensch, man of vrouw: *zij is eene regte vadze. Zulk eenen vadze als hij is, zag ik nimmer.* Anders ook *vadde.* Van hier *vadzig*, loom, traag. Van het aloude werkw. *vadden*, d. i. slap zijn; waarvan ook *vodde.*

VADZIG, zie *vadze.*

VAGEBOND, m., meerv. *vagebonden.* Een bastaardwoord, even als het hoogd. *Vagabunde*, ital. *vagabondo*, eng. en fr. *vagabond*, van het lat. *vagabun-*

dus,

dus, ontleend, om eenen landlooper aan te duiden, die steeds rondzwerft, en nergens t'huis is.

VAGEN, b. en o. w., *ik vaagde*, *heb gevaagd*. Het zelfde als *vegen*. Zuiveren, schoonmaken, van iets ontheffen: *een lang gewenscht Verlosser vaegh het rijk van 's rijks vervloekte plaeg*. VOND. *Matroos aen 't roeien vaegt de vlacke zee om strijt*. POOT. Van hier *vaagsel*, veegsel, opveegsel. Zamenstell. *afvagen*, *opvagen*, *uitvagen*, *wegvagen*. VOND. bezigt het onzijd., voor snel doorgaan: *een zwaert, dat vlamment door schilt en harrenas en helm van diamant gevaegt heeft*.

VAGEVUUR, o. Van *vagen*, of *vegen*, en *vuur*. Hoogd. *Fegefeuer*, zweed. *skärseld*, schuijervuur. Een middelstand van smartelijke zuivering, waarin de zielen van vele menschen bij hun verscheiden geraken, om voor eene eeuwige zaligheid vatbaar en rijp te worden; door sommige Christenen geloofd en voorgestaan: *kunnen de levenden de dooden door gebeden*, *aalmoezen*, enz. *van de smarten des vagevuurs bevrijden?*

VAK, o., meerv. *vakken*. Eene ledige ruimte, geschikt, om iets te bevatten; eene bijzondere afdeeling van eene kas, of eenen wand, enz.: *welk landschap zult gij op dat vak laten schilderen? De Trojanen breken een vak uit de vesten*. VOND. Een bijzonder gedeelte der wetenschappen: *een groot man in zijn vak*. *Het vak der geschiedkunde*.

Vak, hoogd. *Faeh*, is verwant aan het fr. *faque*, en komt van *vaan*, dat oulings vatten, bevatten, aanduidde.

VAKEN, zie *vaak*, m.

VAKERIG, zie *vaak*, m.

VAL, m., meerv. *vallen*. De daad van vallen: *hij deed eenen gevaarlijken val*. *De val van het water*. Voor gevallen: *het eten heeft bij mij nog geenen val;* voor instorten: *ende de val van dat selve huijs was groot*. BIJBELV. Voor vernederd worden: *ik voorzag zijnen val reeds lang;* voor zwaarlijk zondigen: *zoo hebb' ik nooit een' zwaaren val te schroomen*. L. D. S. P.; voor tot onkuischheid verleid worden: *voor haren val was het een beminnelijk schepsel;* voor ondergaan: *een voorspook van den val des rijx*. HOOFT. In te-

genoverstelling van *klim*, de *val*, of nederwaartsche rigting der bloemen van eene gebloemde stof. Zamenstell. *afval*, *bouwval*, *hemelval*, *misval*, miskraam, *naamval*, *voetval*, *waterval*, *zondenval*, enz. Van *vallen*.

VAL, v., meerv. *vallen*. Een vallend ding van verschillenden aard. Een neervallend deurtje aan eenen schoorsteen; eene nederwaarts hangende, of vallende, strook rondom het verhemelte van een ledekant, enz.; eene neervallende knip, om ratten, muizen, enz. te vangen. Overdragtelijk is, *in de val geraken*, in eene ongelegenheid gewikkeld worden, waaruit men zich niet redden kan. *Eene oude rat in de val krijgen*, een loos en doortrapt mensch om den tuin leiden. Zamenstell. *valdeurtje*, *valstrik*, enz. *Mollenval*, *muizenval*, *rattenval*, *schoorsteenval*, enz. Van *vallen*.

VAL, o., meerv. *vallen*. Voor *geval*, in den zin van gebeurtenis, omstandigheid, enz.: *in welcke beyde vallen*, V. HASS.

VALDEUR, zie *valpoort*.

VALIES, o., meerv. *valiezen*. Een mantelzak: *berg mijn valies*.

Valies, fr. *valise*, ital. *valigia*, middeleeuw. lat. *vallegia*, hoogd. *Felleisen*. Anderen schrijven *vellies*, als afkomstig van het lat. *vellus*, huid, vacht, waarvan de *valiezen*, of *velliezen*, doorgaans gemaakt worden.

VALK, m., meerv. *valken*. Zeker slag van roofvogels: *de valken worden door duiven onder het slagnet gelokt*. *Uilen, die hun nesten maecken bij den valck*. D. DECK. Spreekw.: *elk meent, dat zijn uil een valk is*. Zie *uil*. Van hier *valkachtig*, enz. Zamenstell. *valkenjagt*, *valkennest*, *valkenoog*, enz.; *bergvalk*, *boomvalk*, *giervalk*, *muisvalk*, *reigervalk*, *rotsvalk*, *steenvalk*, *stootvalk*, enz. Van het lat. *falco*, dat van *falx*, sikkel, afstamt, en op den krommen snavel der valken doelt. Van hier ook *valkenier*, middeleeuw. lat. *valconarius*; — *valkerij*, de vogelvangst met valken.

VALKENET, o., meerv. *valkenetten*. Een ligt stuk geschut, eene veldslang.

Valkenet, hoogd. *Falkonett*, fr. *faulconneau*, van het middeleeuw. lat. *falconeta*.

VALKENIER, *valkerij*, zie *valk*.

VALLEI, v., meerv. *valleijen*. Een dal: *ende wat hobbel-*

belachtich is, dat sal tot eene valeÿe gemaeckt worden. BIJBELV.

Vallei, lat. *vallis*, komt van *vallen*, hellen, dalen.

VALLEN, o. w., *ik viel, ben gevallen.* Door zijne zwaarte snellijk nederwaarts gedreven worden: *er is weer een appel van den boom gevallen. De sterren des hemels vielen op de aerde.* BIJBELV. Van regen, sneeuw, hagel, enz.: *er valt veel waters; hij viel van zijn paard. Op zijn aangezigt vallen; in den strijd vallen*, sneuvelen; *hij kwam te vallen*, stierf. *Hij viel*, bezondigde zich; *zij is gevallen*, liet zich onteeren. Voorts wordt dit *vallen* in verscheidene spreekwijzen gebezigd, als, onder anderen, *iemand in de armen, om den hals, te voet vallen. — In zijn zwaard vallen*, zich doorboren; *in een land, in iemands handen, in flaauwte, in slaap vallen*, enz., — *in het oog, in den smaak, in de gedachten, onder de aandacht vallen. In ongenade, in het net, in het verderf vallen; in de asch vallen*, te niet gaan. — *Het water valt*, zakt, *een tooneelspel valt*, voldoet niet, *een kleed valt wel*, past wel om het lijf. *Onder de moordenaars vallen; ergens op vallen*, iets boven iets anders verkiezen: *ik viel op het zwarte laken, mijn broeder op het blaauwe;* ook afkeuren, zich tegen iets verzetten: *het gansche gezelschap viel op hem. Het feest valt*, heeft plaats, *op zondag. — De vallende ziekte*, waarvoor de Heer LUBLINK echter *valziekte* verkiest. Van hier *vallig*, in *angstvallig, bouwvallig, schroomvallig, toevallig*, enz. Zamenstell. *valbrug, valdeur, valhoed, valkruid, vallicht*, een licht, dat van boven invalt, *valnet, valpoort, valreep*, enz. *Aanvallen, afvallen, bevallen, bijvallen, doorvallen, gevallen, invallen, medevallen, misvallen, nedervallen, omvallen, ontvallen, opvallen, overvallen, tegenvallen, toevallen, uitvallen, vervallen, voorvallen, wegvallen*, enz.

Vallen, hoogd., neders. *fallen*, angels. *feallan*, eng. *fall*, middeleeuw. lat. *falliare*.

VALLICHT, zie *vallen*.

VALLIG, zie *vallen*.

VALPOORT, v., meerv. *valpoorten.* Eene hangende deur, die neervalt, als men den toegang daarmede sluiten wil.

VAL-

VALREEP, v., meerv. *valreepen.* Eene reep, langs welke men uit en in een schip klimt, — *een glaasje aan* of *op de valreep*, is het laatste afscheidsglaasje.

VALSCH, bijv. n. en bijw., *valscher*, *valschst.* Onecht, nagemaakt: *valsch goud*, *valsche diamanten*, *valsche munt*, enz. Ook in eenen zedelijken zin: *valsche schaamte*, *valsche vriend*, *valsche Messias*, enz. Bedriegelijk, onopregt: *een valsch hart; valsche getuige; valsche munter.* Tegen de regelen der kunst aandruischend: *een valsch geluid*, *valsch zingen.* In de dagelijksche verkeering, ook wel eens grimmig: *ik werd er valsch om.* Van hier *valschelijk*, *valschheid.* Zamenstell. *valschaard*, *valschhart*, *valschtongig*, *valschtongigheid*, bij CAMPH. — *vervalschen*, enz. Van het lat. *falsus.*

VALSTRIK, m., meerv. *valstrikken.* Een strik, die even als eene val dient, om iemand te vangen. Overdr.: *ick salse geven*, *datse hem ten valstricke zij.* BIJBELV. *De valstrikken der verleiding.*

VAN, een voorzetsel, dat dikwerf den tweeden naamval eenes zelfstandigen naamwoords vervangt, zoo als, wanneer men in plaats van *het paleis des Konings*, of *des Konings paleis*, *het paleis van den Koning* zegt. Zie over het onderscheiden gebruik van het voorzetsel *van*, mijne nederd. spraakk. D. I, § 374, en de *inleiding* voor mijn *nederd. taalk. woordenb.*, bl. 94 en verv. Voorts bezigt men het voorz. *van* in vele spreekwijzen, als: *van den avond tot den morgen*, — *van het dak klimmen*, — *van huis gaan*, — *van land steken*, — *van den boom plukken*, — *van den grond oprapen*, — *van de ondeugd afkeerig maken*, — *van ganscher harte. Beven van schrik;* — *stikken van den rook; van beneden*, *van boven*, enz. Eindelijk wordt *van*, in de gemeenzame verkeering, als z. n. gebezigd, voor eenen toenaam, omdat vele toenamen met *van* aanvangen: *wat is zijn van?*

Van, hoogd. *von*, is verwant aan *af*, dat deszelfs plaats in eene reeks van zamenstellingen bekleedt, en zijne beteekenis eveneens aan zulk een geblaas te danken heeft, als waarmede men eene veer van den mond, en meer andere dingen van zich, verwijdert.

VANDEN, o. w., *ik vandde*, *heb gevand.* Bij KIL. eenen

eenen kranke bezoeken, maar eigenlijk, en hier en daar nog hedendaags, op kraambezoeken gaan: *ende daarom gespaart voor de lekkere tongen der vandende vrouwen.* HOOFT. *Die spijst, laeft, ende dekt, herbergt, besoekt en vand.* H. DE GR. Van hier *vandelen*, dat te Bremen hetzelfde beteekent, wijders *vanding*, bezoek, kraambezoek: *vanding van vrinden genieten.* HOOFT.

VANG, m., meerv. *vangen.* De daad van vangen: *over den vanck der visschen, die sij gevangen hadden.* BIJBELV.; en in de zamenstell. *hartvang*, *windvang*, enz. Een werktuig, om te vangen, en wel om eenen windmolen in zijnen gang te stuiten: *de vang is gebroken. De molen is door den vang*, hij luistert naar den vang niet, figuurl., alle bestuur is weg. Hetgeen men vangt: *de vanck des tijrans sal ontkomen.* BIJBELV. Voorts is *vang*, zeker deel van het lijf van een rund, waarbij men hetzelve vangt, vat, of grijpt, om te beoordeelen, hoe vet het is: *voel dien vang maar eens!* Zamenstell. *hartvang*, *jagtvang*, *molenvang*, *omvang*, *windvang*, enz. Van *vangen.*

VANGEN, b. w., *ik ving*, *heb gevangen.* Eigenlijk, iets, dat in snelle beweging is, met de hand grijpen, en bemagtigen: *vliegen vangen. Regenwater vangen* is, hetzelve in een vat doen loopen. *Wind vangen*, tegen deszelfs loop gerigt zijn. In zijne magt brengen: *vogelen, visschen, hazen, dieven vangen.* Voorts is, *iemand vangen*, iets, dat voor hem nadeelig, of onaangenaam, is, uit hem krijgen. *Iemand in zijne eigene woorden vangen*, op eenig gezegde van hem een besluit gronden, dat voor hem onaangenaam, of nadeelig, is. *Iemand heinen en vangen* is, in Vriesland, hem in zijn gesprek voorthelpen. *Een uiltje vangen*, en *bot vangen*, zie *bot* en *uil.* Van hier *gevangenis*, *vang*, *vangenis*, voor *gevangenis*, bij VOND. en anderen, *vanger*, *vangst*, het vangen en hetgeen men vangt, enz. Zamenstell. *vangenhuis*, voor *gevangenhuis*, *vangenstok*, voor *gevangenstok*, een blok, waarin men gevangenen vastsluit, *vangvraag*, KIL. *Aanvangen*, *afvangen*, *bevangen*, *ontvangen*, *opvangen*, *vervangen*, enz. Komt van *vaan*, dat oulings met *vangen* verwisseld werd.

VANGENSTOK, zie *vangen.*

VANGER, m., meerv. *vangeren*, of *vangers*. Eigenlijk, al wie, of wat vangt, in eene reeks van zamenstellingen: *bolkvanger*, eigenlijk een vanger van bolken, maar bij VOND. en elders, een visschers, of zeemans, overrok, *muizenvanger*, *rattenvanger*, *schelvischvanger*, *vogelvanger*, *walvischvanger*, enz.

VANGST, zie *vangen*.

VAR, m., meerv. *varren*. Een jong rund: *hij klonck den varre de harssens in*. VOND. Overdragt.: *soo sullen wij betalen de varren onzer lippen*. BIJBELV. Zamenstell. *varrenbloed*, *varrenoffer*, enz.

Var, NOTK. *phar*, *pharre*, hoogd. *Farre*, angels. *fear*, hebr. פר.

VAREN, v. Een bekend plantgewas: *een bed van varen*. Van hier het bijv. n. *varen*, dat van varen gemaakt is: *een varen bedje*. Zamenstell. *varengras*, *varenkruid*, *varenmos*, *varenwortel*, *varenzaad*, enz. *Boomvaren*, *steenvaren*, *woudvaren*, enz.

VAREN, b. en o. w., *ik voer*, *heb* en *ben gevaren*. Eene strijkende beweging maken: *met de hand over de tafel varen*. Zich met zulk eene beweging verplaatsen, zoo als het oudste van alle voertuigen, eene slede, nopens welker beweging men daarom nog heden het woord *sledevaart* gebruikt, en zoo als ander rijtuig oneigenlijk ook gezegd kan worden te doen, waarom men deswege in sommige oorden van ons land, even als in Duitschland, het woord *varen* bezigt: *de vrachtkar vaert gerust*. VOND. Evenveel hoe van de eene plaats naar de andere overgaan: *vaerende have*. KIL., roerende goederen. Van hier dat *vervaren*, in Vriesland verhuizen beteekent. Evenveel, als stroomen, loopen: *daer de stroom des Tibers door komt vaeren*. VOND. In overeenkomst met deze algemeene beteekenis van *varen*, vindt men bij KIL.: *het vaert ghemeijnlick soo*, in plaats van: *het gaat zoo*; en zeggen wij: *hoe vaart gij*, *hij?* *Wel varen*, *kwalijk varen*, enz. *Zoo moet gij varen*, zoo moet het u vergaan: *hoe zijt ghij eindelijk gevaren?* VOND. *Iets laten varen*, daarvan afstand doen. Maar de gebruikelijkste beteekenis van *varen* is die der beweging van een schip in het water: *er varen hier dagelijks allerlei schepen voorbij*. En die van te scheep reizen, over het algemeen: *naer 't suikerlant*,

Bre-

Brezijl, gaet varen. VOND. Of die der beoefening van de scheepvaart, als een middel van bestaan: *hij is gaan varen. Ten haring varen. Voor gemeen matroos, voor bootsman, varen.* Eindelijk is *varen* ook nog op eenig voertuig rijden: *doe mosten si op waghenen varen.* M. STOK. *In karosse door stadt varen.* HOOFT.; en bedr., te scheep vervoeren: *wie moet die goederen varen?* En, *zich moede varen*, zich door varen vermoeijen, enz. Van hier *gevaar*, in de beteekenis van de daad van varen: *is er nog zoo veel gevaar hier voorbij? vaart*, in de beteekenis van *veer*; zie *veer*; *vaarder*, *vaardig*, *varen*, z. n., *veer*, enz. Zamenstell. *vaarbeurt*, *vaarglas*, kompas, bij KIL., *vaartuig*, *vaarwater*, *vaarweg*, *vaarwel*, — *varensgezel*, *varensman*, *varensvolk*, enz. *Aanvaren*, *afvaren*, *bevaren*, *bijvaren*, *doorvaren*, *heenvaren*, *invaren*, *navaren*, *omvaren*, *ontvaren*, *opvaren*, *overvaren*, *spelevaren*, *tegenvaren*, *toevaren*, *uitvaren*, *vervaren*, *voortvaren*, *voorvaren*, *wedervaren*, *welvaren*, enz.

Varen, neders. *faren*, hoogd. *fahren*, middeleeuw. lat. *ferire*, is verwant aan *voeren*, en heeft zijne beteekenissen van eene strijkende beweging maken, en snellijk voortgaan, aan zijnen klank te danken.

VAREN, oulings vreezen. Zie *vaar.*

VAREN, een oud duitsch woord, dat waarnemen beteekende, waarvan *ervaren.*

VARKEN, o., meerv. *varkens.* Eigenlijk een jong zwijn; maar in het gebruik een zwijn over het algemeen: *onreijn sullense ulieden zijn, oock het verken.* BIJBELV. Overdragt., een morsig mensch: *welk een morsig varken van een wijf.* Een handbezem: *waar is het varken?* Te scheep wordt ook door een *varken*, een kleine ligger of watervat verstaan; als ook een werktuig van vele schrobbers aan elkander gemaakt; waarvan *varkenen.* In Overijssel noemt men de pissebedden ook *varkens.* Spreekw.: *het varken wasschen*, eene moeijelijke en netelige onderneming aanvaarden: *wij zullen dat varken wel wasschen. Een varken maken*, zich vergissen, mistasten, eene feil begaan: *gij moet geen varkens maken.* Van hier *varkenachtig*, enz. Zamenstell. *varkendrijver*, *varkenhoeder*, *varkensaard*,

aard, *varkensbak*, *varkensborstels*, *varkensbrood*, *varkensbuik*, *varkenschot*, *varkenschouwer*, *varkenschrabber*, *varkenschraper*, *varkenschrobber*, *varkensdarm*, *varkensdraf*, *varkensdrek*, *varkensdistel*, *varkensgras*, *varkenshaar*, *varkenskinnebak*, *varkenskop*, *varkenskost*, *varkenskot*, *varkenskrap*, *varkenslager*, *varkensmarkt*, *varkensmuil*, *varkensoog*, *varkensoor*, *varkenspoot*, *varkenspruim*, *varkensreuzel*, *varkensrib*, *varkenssmeer*, *varkenssmout*, *varkenssnuit*, *varkensspek*, *varkensstaart*, *varkensstront*, *varkenstraan*, *varkenstrog*, *varkensvel*, *varkensvenkel*, *varkensvet*, *varkensvleesch*, *varkensworst*, *varkenszwoord*, *varkentor*, *varkenvisch*, enz. *Aschvarken*, *akervarken*, *eikelvarken*, *haardvarken*, *mestvarken*, *muskusvarken*, *schotvarken*, *speenvarken*, *stekelvarken*, *straatvarken*, enz.

VARSCH, zie *versch.*

VASSAAL, m., meerv. *vassalen.* Eigenlijk, al wie iemands brood eet, en tot zijn gezin behoort. Bijzonderlijk, een lid van het gezin van eenen Koning, of Vorst, aan wien men in het middeleeuw. lat. den naam van *vassus*, zoo als naderhand dien van *familiaris*, gaf; en daar zulke lieden doorgaans met leenen beschonken werden, een leensman; maar voorts ook een onderdaan over het algemeen. Het gezegde *vassus* is verwant aan het oudd. *weisat*, allerlei spijze, en aan het zweed. *veisla*, *veitsla*, een maaltijd. Intusschen leiden anderen dat *vassus* en *vassallus* af van *gezel*; en anderen wederom van elders. Zie de *Encyclopedie*, in *vassal.*

VAST, bijv. n. en bijw., *vaster*, *vastst.* In zich zelf, of met andere dingen, naauw en sterk zamenhangend. Dus zijn *vaste deelen*, *vaste ligchamen*, min of meer ondoordringbare. *Vaste spijs* is het tegenoverstaande van *vloeibare*. *Vast brood* is digt ineen gedrongen. *Vast laken*, *linnen*, enz., is digt ineen geweven. *Een vaste muur* is een, die zich niet gemakkelijk omver rammeijen laat. *Eene vaste stad* is eene, die zulke muren heeft: *zijn goedertierenheit is meer dan burg en vaste steden.* L. D. S. P. *Een vaste knoop*, een, die stijf ineen gehaald is. Overdragt. is, een *vast gestel*, een gestel, dat tegen allerlei stooten bestand is. *Een vaste slaap*, een, die niet afgebroken wordt. *Een vas-*

vaste geest, een, die niet ligtelijk verleid wordt, een standvastige: *vernieuwt in het binnenste van mij eenen vasten geest.* BIJBELV. *Een vast karakter* is genoegzaam hetzelfde. En *vast ineen* is, bij KIL., digt ineen gedrongen. *Vaste sterren*, die aan het uitspansel vastgehecht schijnen. *Het vaste land*, *de vaste kust*, in tegenoverstelling van een daarvan afgescheiden eiland. *Vaste lucht*, die zich niet verheft. *Eene vaste kleur*, die niet verschiet. *Eene vaste rots*, eene onwrikbare. *Een vaste tred*, die niet wankelt of uitglijdt. In overeenkomst hiermede is *eene vaste hand*, en *eene vaste stem*, die geene onwillekeurige beweging maakt. *Eene vaste woning*, die aan zekere plaats verbonden is. *Vaste goederen* zijn het tegenoverstaande van *roerende*. *Vast geld* is, dat zonder achterblijven, ja op vast bepaalde tijden, inkomt. Zoo ook *bij iemand vast werk hebben*, zonder nu of dan te moeten uitscheiden. *Het is vast*, *dat hij komt*, beduidt, het is zeker en gewis. *Ik ben vast van begrip*, *dat hij niet komen zal*, is evenveel als, dat begrip van mij wankelt niet. *Een vast geloof* is een onwankelbaar. En hetzelfde duidt men aan door *eene vaste hoop*, *een vast vertrouwen*, *eene vaste overtuiging*. *Een vaste knecht*, is een bestendige. Spreekw., in de gemeenzame verkeering: *hij rijdt eene vaste schaats*, hij wankelt niet in het schaatsrijden, noch in andere dingen. *Hij verkoopt al*, *wat los en vast is*, al zijne roerende en onroerende goederen. Zie voorts *vastzijn*, enz. Van hier *vastelijk*, *vastheid*, *vastigheid*, *vest*, *vesten*, *vestigen*, *vesting*, enz. Zamenstell. *eerentvest*, of *eerendvest*, in het hoogd. *ehrenvest*, *edelvest*, en *fromm und vest*, drie titels van onderscheidene soorten van edellieden, waarin *vest* de beteekenis van vast, sterk, dapper heeft, *hemelvast*, *krukvast*, *maatvast*, *manvast*, *nagelvast*, *nootvast*, *onvast*, *paalvast*, *schriftuurvast*, *spijkervast*, *toonvast*. *Vastbakken*, *vastbinden*, *vastblazen*, *vastblijven*, *vastboeijen*, *vastbraden*, *vastdouwen*, *vastdraaijen*, *vastdrijven*, *vastdrukken*, *vastgaan*, *vastgieten*, *vastgrijpen*, *vastgroeijen*, *vasthaken*, *vasthebben*, *vasthechten*, *vasthouden*, *vasthoudend*, *vastketenen*, *vastklampen*, *vastkleven*, *vastklinken*, *vastkloppen*,

tendag te houden. Een dag, waarop men, volgens de voorschriften zijner kerke, vasten moet: *den vastendag plegtiglijk vieren. In des Heeren huys, op den vastendach.* BIJBELV.

VASTHEBBEN, b. w., onregelm., *ik had vast, heb vastgehad.* Gegrepen hebben: *ik had haar bij den arm vast.* Overdragtelijk, begrepen, of diep genoeg in het geheugen ingeprent hebben: *hebt gij het wel vast?* Voorts is, *het niet vast hebben*, niet wel bij zijne zinnen zijn: *hij schijnt het niet vast te hebben.*

VASTSTELLEN, b. w., *ik stelde vast, heb vastgesteld.* Iets derwijze plaatsen, dat het niet wankele: *de berch sal vastgestelt zijn op den top der bergen.* BIJBELV. Tegen wankelen beveiligen: *krommende knien hebt ghij vastgestelt.* BIJBELV. Overdragtelijk, voor eene onwraakbare waarheid houden en uitgeven: *ik stel vast, dat het ondoenlijk is.* Vast besluiten, vastelijk voornemen, of bepalen: *het blijft dan vastgesteld.* Van hier *vaststelling*, vaste bepaling: *door vaststelling van dag en uur.*

VASTSTELLING, zie *vaststellen.*

VASTZIJN, o. w., *ik was vast, ben vastgeweest.* Ook *vastwezen.* Ergens aan verbonden zijn: *de steel moet aan de bijl vastzijn. Ik weet niet waar het einde daarvan vast is*, ik doorzie den zamenhang en het beloop daarvan niet. *Er zal niet weinig daaraan vastzijn*, er zal daartoe niet weinig vereischt worden.

VAT, o., meerv. *vaten.* Volgens TUINMAN en KIL., eigenlijk, de algemeene naam van al, wat iets vatten, of bevatten, kan; een schip, een huis, een tempel, enz. niet uitgezonderd: *des Tempels groote vat.* MAASDAM. *Alle kleijne vaten, van de vaten der bekers af, selfs tot alle de vaten der flesschen.* BIJBELV. Ja, in navolging van het gebruik van het gr. σκευος, in denzelfden STATENB., ook een kleed: *hij sagh den hemel geopent, ende een seker vat tot hem nederdalen, gelijck een groot linnen laken, aan de vier hoecken gebonden.* Voorts is een *vat ter eere*, of *ter oneere*, aldaar, een stuk huisraad, dat tot eere gehouden, of tot de

de geringste diensten gebruikt wordt. *Een uytverkoren vat*, een werktuig, dat boven andere tot uitnemende diensten gekozen wordt. Door *aarden vaten*, worden, figuurlijk, broze ligchamen aangeduid, in: *wij hebben desen schat in aerden vaten.* Het *vrouwelijke vat* is de vrouw, in: *den vrouwelijcken vate, als het swackste, eere gevende.* Voorts heeft *vat* de voorgemelde algemeene beteekenis nog hedendaags in *vaten wasschen*, en in de zamenstell.: *drinkvat*, *hoosvat*, *inktvat*, *koelvat*, *reukvat*, *wierookvat*, *zoutvat*, enz. Maar nog veel gebruikelijker is *vat*, in de beteekenis van gekuipte ton: *de goederen waren in vaten gepakt. Het beroemde vat van Heidelberg.* Spreekw., *het is uit paters vaatje*, het is van het beste; zie *pater.* *Dat in het vat is zuurt niet*, het zal ten zijnen tijde wel te regt komen. *Uit een ander vaatje tappen*, anders, dan te voren, toespreken, of doen. *In hoe veel vaten zal hij dat nu wel gieten*, op welke wijze, en door welke middelen, zal hij dat nu trachten goed te maken? Daarenboven is *vat* ook meermalen zoo veel van het een of ander, als er in een kleiner of grooter vat gaat. Dus bedraagt *een vat wijn*, vier okshoofden; *een vat bier*, eene bepaalde hoeveelheid daarvan; en vindt men in den STATENB. *hondert vaten olie;* en bij KIL., *vat korens*, *twee veertelen.* Van hier *vaatsch*, dat naar het vat smaakt, *vaten*, in vaten doen. Zamenstell. *vaatdoek*, *vaatgeld*, *vaathout*, *vaatwasscher*, *vaatwaschster*, *vaatwater*, *vaatwerk*, *vatebender*, neders. *vatebinder*, hoogd. *Faszbinder*, KIL. *vatbinder*, kuiper, *vatspoelsel*, *vatvuil*, dat vuil van het vat naar zich getrokken heeft, en daarnaar smaakt; — *aschvat*, *biervat*, *botervat*, *edikvat*, *kaasvat*, *lekvat*, *oestervat*, *offervat*, *olievat*, *rijstvat*, *spijkervat*, *spoelvat*, *stijfselvat*, *stroopvat*, *tabaksvat*, *voedervat*, *vuilnisvat*, *waschvat*, *watervat*, *wijnvat*, *zeepvat*, enz.

Vat, in deszelfs voorgemelde algemeene beteekenis, in het lat. *vas*, ital., sp. *vaso*, fr. *vase*, eng. *vessel*, KERO *faz*, in die van eene gekuipte ton, hoogd. *Fasz*, pool. *fasa*, deen. *fade*, zweed., eng. *fat*, angels. *fat*, *fata*, *faet*, vries. *fet*, komt van *vatten*, bevatten.

VAT, m. Zie *vatten.*

VATBAAR, bijv. n. en bijw. *vatbaarder*, *vatbaarst.* Van *vatten.* Dat gevat kan worden; ook al wat vatten, bevatten, begrijpen kan: *hij is niet heel vatbaar*, niet zeer vlug van bevatting. *Vatbaar voor goede indrukken*, geschikt, om dezelve te ontvangen. Van hier *vatbaarheid.* Zamenstell. *onvatbaar*, *onvatbaarheid.*

VATEN, b. w., *ik vaatte*, *heb gevaat.* In vaten doen: *vaet den ouden wijn in tonnen!* COORNHERT. Voorts werd dit woord voorheen met *vatten* verwisseld: *gij vorsten*, *luystert toe*, *en wilt dees leeringh vaten.* VOND. En bij H. DE GR.: *omdat de maten niet meer en konden vaten.* Van *vat*, en daarmede van *vatten.*

VATTEN, b. w., *ik vattede*, *heb gevat.* Eigenlijk, met de hand grijpen; ook met de vingeren: *zoo veel*, *als men met drie vingeren vatten kan.* En met andere ledematen: *vat het met de tanden! Quam daer een adder uijt door de hitte*, *ende vattede syne hant.* BIJBELV. Of door middel van werktuigen: *met de vork*, *met de tang*, enz. *vatten.* Voorts, in zich hebben, zoo als eene hand, welke iets vat, bevatten, in den eigenlijksten zin van dit woord: *oock de werelt selve de geschreven boecken niet en soude vatten.* BIJBELV. Bevatten, in den zin van verstaan: *iemands meening vatten. Die dit vatten kan*, *vatte het.* BIJBELV. *Hij vat het nog niet.* Met de ooren vatten: *mijn oore heeft een weijnichsken daervan gevat.* BIJBELV. *Een edelgesteente in goud of zilver vatten.* — *Iemand vatten*, hem vangen, gevangen nemen: *er is al weder een dief gevat. Iemand in zijne woorden vatten*, hem daarin *vangen*: *sij en konden hem in sijn woort niet vatten.* BIJBELV. *Vlam vatten*; *vuur vatten*, in brand geraken; ook fig.: *gij vat aanstonds vuur. Den kneep vatten*, het fijne van een gezegde bemerken. *Iets bij de hand vatten*, zich daarmede onledig houden: *iemand bij zijn woord vatten*, op de vervulling van dat woord aandringen: *iemand in zijn zwak vatten*, zich zijn zwak te nutte maken. *Iemand bij den neus vatten*, hem verschalken. *Ergens post vatten*, zich daar plaatsen en vestigen. Onzijdiglijk, is *vatten*, van enten, en verplante gewassen, beginnen te groei-

groeijen: *ik weet niet, of die boom daar wel vatten zal.* Eindelijk is *ergens op gevat*, daaromtrent wel bij de hand, of daarop wel afgerigt. Van hier *vat*, m., waarbij men iets vatten kan: *er is geen vat aan*, enz. *vatbaar*, enz. Zamenstell. *aanvatten*, *bevatten*, *omvatten*, enz.

VATVUIL, zie *vat*, o.

VECHT, v. De eigennaam van een bekend riviertje van ons land: *de stroomgodt van de vecht.* Hooft. Zamenstell. *vechtnimf*, *vechtstroom*, *vechtzigt*, enz.

VECHTEN, o. w., *ik vocht, heb gevochten.* Kampen, strijden: *met vuisten vechten, — als leeuwen vechten. Vechtender hand* wordt als een bijw. gebruikt, voor *al vechtende.* Zamenstell. *vechtkunst*, *vechtlust*, *vechtmeester*, *vechtpartij*, *vechtperk*, *vechtplaats*, *vechtschool*, enz. *Aanvechten*, *bevechten*, *doorvechten*, *ontvechten*, *voorvechten*, *voortvechten*, enz.

Vechten, eng. *fight*, angels. *fechtan*, hoogd. *fechten*, is verwant aan *veede*, en *vijand*, en komt daarmede van het oude *vijen*, haten, bestrijden.

VEDEL, v., meerv. *vedelen* en *vedels.* Door zamentrekking *veel*, even als Kil. uit zijn *vedele*, *vele* vormt. Een bekend muzijkinstrument, anders *viool* genoemd; en eene lier: *op Orpheus heilge veel.* Vond. *Hem alleenlijk de vedel na te dragen.* Hooft. Van hier *vedelen*, *vedelaar*, of *vedeler.* Kil. Zamenstell. *vedelhout*, *vedelhoutboom*, van wiens hout men vedels maakt, *vedelsnaar*, *vedelspeler.*

Vedel, eng. *fiddle*, angels. *fithele*, Ottfrid. *fidula*, middeleeuw. lat. *vitula*, *vidula*, *fidella*, *figella*, *fiala*, ital. *viola*, *violino*, fr. *viole*, *violon*, is van den klank der viool, of lier, ontleend.

VEDER, *veêr*, v., meerv. *vederen*, of *veders.* Eigenlijk, eene pluim: *eenen vogel de vederen uitplukken. Op de cherubijne veder.* Vond. *Hij gaf mijn mont te kussen zijne veder.* Hooft. *Op*, of *in*, *de vederen*, of *veren*, *liggen*, is op een vederbed. *Iemand in de vederen*, of *veren*, *zitten*, zich tegen hem verzetten, hem havenen. *Geene veder*, of *veer*, *van den mond kunnen blazen*, zeer krachteloos, of onvermogend, zijn. *Iemand eene veder uit den staart trekken* is, hem

hem een merkelijk nadeel doen. *Zoo ligt als eene veer*, of *een veertje*, is zeer ligt. *Met vreemde vederen pronken*, zich het werk en de verdiensten van anderen toeëigenen. *Men kent hem aan zijne veren*, aan zijn gewaad. Van *veder*, komt *vederachtig*, en bij KIL. *vederen*, veren krijgen, van waar *gevederd*. Zamenstell. *vederbed*, *vederbos*, *vederhoed*, *vederjagt*, oul. voor vogeljagt, *vederkruid*, een plantgewas met harige en vederachtige bladeren, *vederkussen*, *vederligt*, *vederloos*, *vederspel*, *vedervol*, *vederzwadderij*, bij OUD. enz. *Ganzeveder*, *schrijfveder*, *slagveder*, *zwaneveder*, enz.

Veder, *veer*, hoogd. *Feder*, NOTK. *federa*, angels. *fether*, *fijther*, eng. *feather*, vries. *far*, deen. *fiar*, zweed. *fjäder*, ijsl. *fiodur*, boh. *pero*, gr. πτερον.

VEDEREN, zie *veder*.

VEDERJAGT, zie *veder*.

VEE, o. Oulings, even als het hoogd. *Vieh*, een dier: *al wie het vet van een vee eten sal.* BIJBELV. Hedendaags, in eenen meervoudigen zin, gedierte: *het onvernuftige vee.* HOOFT. *Het redenlooze vee.* VOND. Fig. geeft men ook aan slechte menschen den naam van *vee*: *het is vee van volk.* Zamenstell. *veearts*, *veebol*, een koekooper, bij KIL., *veedief*, *veedrijver*, *veefokker*, *veefokkerij*, *veegod*, bij VOND., *veehandel*, *veehandelaar*, *veeherder*, *veehoeder*, *veehonger*, geeuwhonger, *veekooper*, *veekudde*, KIL., *veemarkt*, *veemeester*, *veerijk*, *veestal*, *veesterfte*, *veeteelt*, *veevoeder*, *veeziekte*, enz. *Hoornvee*, *mestvee*, *rundvee*, *slagtvee*, enz.

Vee, lat. *pecus*, stamt, volgens ADELUNG, af van eenig oud woord uit de maagschap van het lat. *vivere*, leven, en beteekent evenzeer een levend schepsel, als het lat. *animal*, en het gr. ζωον. Oul. beteekende dit *vee*, of *veech*, niet alleen *pecus*, maar ook *pecunia* (geld); gelijk, bij de Latijnen, *pecunia*, ook van *pecus*, *vee*, afstamt, naardien der voorouderen schat en middel van ruiling en betaling het vee was.

VEEDE, zie *veete*, *veeden*, zie *veeten*.

VEEG, bijv. n. en bijw., *veeger*, *veegst*. Nabij aan den dood, en daarvoor rijp: *de zieke is zeer veeg*. *Een veeg*, doodelijk, *teeken*. *Gij zijt nog niet veeg*, zegt men

men, als iemand, op het oogenblik dat men van hem spreekt, zich onverwacht aan ons vertoont. *Zijt gij veeg?* vraagt men, als iemand zijne gewone wijs van doen nalaat. Van hier *veegheid.*

Veeg, vries. *vaai*, angels. *faeg*, hoogd. *feige.*

VEEG, m., meerv. *vegen.* De daad van *vagen*, of *vegen*, en dus, in de eerste plaats, een strijkende slag, houw, of snede: *hij kreeg eenen veeg in zijn aangezigt.* Voorts eene streek met eenen doek, bezem, enz.: *in drie vegen had zij de tafel schoon.* Overdragtelijk, eene teug: *hij neep met eenen veeg den kop uit.* Vond. Hetgeen ergens uitgestreken wordt: *eenen veeg uit de pan krijgen;* hetwelk figuurlijk beduidt, ergens in deelen, bijzonderlijk, in ongunstige oordeelvellingen van menschen, die hun werk daarvan maken: *ik dacht wel, dat ik ook eenen veeg uit de pan krijgen zou.* Zamenstell. *oorveeg.* Van *vegen.*

VEEG, v., meerv. *vegen.* Eene feeks: *een stoute veeg.* D. Deck. Zamenstell. *helleveeg.*

VEEL, zie *vedel.*

VEEL, bijv. n. en bijw., zonder eigen trappen van vergrooting, in welker plaats men zich van *meer* en *meest* bedient. Zie *meer.* Als bijw. dikwijls: *hij komt veel bij mij.* Grootelijks: *hij wil daarover niet veel uitweiden.* Overigens voegt men dit bijw., om eene menigte aan te duiden, bij eenen tweeden naamval: *veel goeds*, *veel heils*, *veel volk*, *veel van die soort*, enz.; ook bij den tweeden vergrootingstrap, om de beteekenis te versterken: *veel meer*, *veel grooter*, enz. Ook *veel te.: veel te veel*, *veel te weinig*, *veel te lang*, enz. Zamenstell. *veelbemind*, *veelgeacht*, *veelgeliefd*, enz. *Veelal*, *veeleer*, *veelligt*, *veelmaals*, *veelmeer*, *veelmin*, *veeltijds.*

Als bijv. n., om eene groote menigte aan te duiden: *vele goederen*, *vele kinderen*, enz. Wanneer *zijn* tusschen een z. n. en *vele* komt, staat dit soms daarvoor: *vele zijn des Heeren weldaden;* maar meestal daarachter: *syne barmhertigheden zijn vele.* Bijbelv. *Want sijnre heerschappien sal vele wesen.* Bijb. 1477. Ook werd *veel* oul. met een meervoudig werkw. gebezigd: *En veel van den volc Israhel coren* (verkozen) *liever*

te steruen, dan besmet te worden van onsuvere spijse. Bijb. 1477. Ook als z. n.: *velen zagen het niet in. Het was voor velen een raadsel.* Spreekw.: *veel geschrei, weinig wol*, weinig voordeel van groote beweging. *Vele varkens maken dunne spoeling*, als iets onder velen verdeeld moet worden, is ieders aandeel niet groot. *Er gaan vele makke schapen in een hok*, er kunnen vele zachtzinnige en inschikkelijke lieden bij elkander geplaatst worden. Overigens komt van *veel, veelheid, hoeveelheid, hoeveelde, hoeveelste, zooveelde, zooveelste*, — *veelte, velerhande, velerlei.* Zamenstell. *veelbloemig, veelborstelig, veeldeelig, veelgatig, veelgodendom, veelgoderij, veelgodist, veelharig, veelhoek, veelhoekig, veelhoofdig, veeljarig, veelkleurig, veelmalig, veelmannerij, veelmondig, veelnamig, veelpootig, veelslachtig, veelsoortig, veeltakkig, veelverwig, veelvoet, veelvoetig, veelvoudig, veelvraat, veelweter*, hoogd. *vielwisser*, lat. *polyhistor*, gr. πολυιστωε — *veelwijverij, veelwoordig, veelzijdig, veelzijds, veelzins*, enz. *Evenveel, hoeveel, zooveel*, enz.

VEEM, v., meerv. *veemen.* Een onderling verbonden gezelschap. In dezen zin bezigde men het oulings in Nedersaksen wegens de gezamenlijke leden van eene regtbank, waarvan elk bijzonder lid den naam van *fehmschöppe*, en de opperregter dien van *fehmer, feimer*, of *freigraf*, droeg; terwijl de vierschaar zelve *fehmdinge, fehmgedinge, fehmgericht*, eene daarvoor komende zaak *fehmsache, fehmwröge, fehmrüge*, de plaats, waar men vierschaar hield, vonniste en strafte, *fehmstätte*, en het straffen *verfehmen*, noemde. Hier te lande is *veem* een der twee bijzondere rotten van Amsterdamsche waagdragers, die zich door de bijnamen van *klapmutsen* en *bontehoeden* onderscheiden; en oulings was het een gezelschap over het algemeen: *hij komt bij gien giesten, hij had al een andere veem.* Bredero. *Maar als g'u in de veem der zanggodinnen vlijt.* Hooft. *Een groote veem ketters.* Oud. Voorts is dit woord verwant aan *vaam, vadem*, en beteekent het eigenlijk eene hoeveelheid van deze of gene dingen, welker hoogte en breedte eenen vadem bedraagt, welke beteekenis het neders. *fehm* nog hedendaags heeft, en voorts ook

ook eene andere hoeveelheid van dingen, eene verzameling daarvan, bijzonderlijk van korenschoven, stroo en hooi, waaraan men de namen van *fehm* en *fehmen*, of, volgens de gemeene uitspraak, *feim* en *feimen*, geeft. Zie voorts *vadem*. Dit *veem* wordt ook *veen*, *ven* en *vein* genoemd, waarvan *veennoot*, *vennoot*, *veinnoot*; zie dit laatste woord.

VEEN, o., meerv. *veenen*. Volgens KIL., een moeras, of moerassige weide, in welke beteekenis van weide men *finne* nog hedendaags in Vriesland bezigt, terwijl *vennen het land* bij KIL. is, hetzelve tot hooiland schikken. Dezelfde beteekenis van moerassig land, of moeras, hebben in Holstein *fenne*, in Brandenburg en ijsl., en in het angels. *fenn*, in het eng. en zweed. *fen*; en ongetwijfeld heeft men Finland dus naar zijne moerassen genoemd. Voorts is *ven* bij KIL., is het hedendaagsche *veen*, bijzonderlijk, een moeras, en alle ander laag, of hoog, land, waaruit turf gegraven kan worden: *het veen geraekt in brant*. VOND. Deze beteekenis heeft het woord in de eigennamen van *Aarlanderveen*, *Amstelveen*, *Ankeveen*, *Bakkaveen*, *Heerenveen*, *Hoogeveen*, *Nieuweveen*, *Roelof Arendsveen*, *Rooveen*, *Vinkeveen*, *Waddinksveen*, *Waverveen*, *Westveen*, *Wilsveen*, *Zuidhuisterveen*, enz., even als in die van *Venema*, *Veenstra*, of *Feenstra*, *van Veen*, *van der Veen*, of *van der Feen*, *van der Ven*, en *van de Venne*, die het veen, waarvan hij zijnen naam ontleende, bezongen heeft, en het in zijnen naam vrouwelijk maakt. Wijders voert *veen* de beteekenis van zulk slijk, als waaruit men eigenlijk turf maakt, in tegenoverstelling van *flodder*, *klei*, enz.: *het veen der moerassen*. HOOFT. *Werd gebaggert veen en flodder*. ADRIAAN VAN DE VENNE. Spreekw.: *in het veen ziet men op geen turfje*. Zie *turf*. Van *veen* komt *veenachtig*, *veenderij*, *veenen*, *veenig*. Zamenstell. *veenaarde*, *veenader*, *veenakker*, *veenarbeid*, *veenbaas*, *veenboer*, *veenbonk*, *veenboor*, *veengraver*, *veengrond*, *veenland*, *veenmos*, *veenpuit*, *veenwerker*, *veenwerkster*, *veenzon*, enz. *Turfveen*, enz.

VEENEN, b. en o. w., *ik veende*, *heb geveend*. Bedr., van turf gesproken, vervaardigen: *hoe vele duizend roeden hebt gij dit jaar geveend?* Onz., turf maken: *hij*

hij veent voor mij. Van hier *veenderij.* Zamenstell. *veenman*, *veenlieden*, *veenput; afveenen*, *uitveenen*, *verveenen*, *verveening*, land, dat uitgeveend mag worden.

VEER, v., meerv. *veren.* Soms evenveel, als *veder.* Maar voorts geven de houtkoopers aan een bijzonder slag van gezaagd hout den naam van *veren;* en is *veer* een werktuig in de zakuurwerken, sloten, enz. dat, wanneer het gebogen wordt, eene terugwerkende kracht betoont: *de veer is aan dat slot gebroken.* Dezelfde beteekenis heeft *veer* in de zamenstell. *veerkracht*, *veerkrachtig. Drijfveer*, *slotveer*, *springveer*, enz.

VEER, o., meerv. *veren.* Eene geregelde en vast bepaalde vaart van de eene plaats naar de andere: *hoe vele schippers varen er in dat veer?* In sommige steden, de plaats, vanwaar men geregeld naar elders vaart: *op het Haagsche veer te Rotterdam.* De plaats, waar men geregeld over eene rivier, of eenig ander water, gezet wordt: *het IJsselmondsche veer. Het veijr Jabock.* BIJBELV. Zamenstell. *veerboot*, *barsie*, bij KIL., *veergeld*, *veerhuis*, *veerlieden*, *veerloon*, *veerman*, *veerschip*, *veerschipper*, *veerwijf*, enz. Van *varen.*

VEERKRACHT, zie *veer.*

VEERTEL, o., meerv. *veertels.* Anders *viertel* en *virtel.* Een vierendeel van evenveel welke grootere maat van vaste en vloeibare dingen: *het veertel der beste tarwe.* HOOFT. Van *vier*, oulings *veer*, en *deel.*

VEERTIEN, telwoord, dat tusschen *dertien* en *vijftien* staat: *veertien man. Seven dagen ende seven dagen; zijnde veertien dagen.* BIJBELV. Zamenstell. *veertiendaagsch*. *veertienjarig*, *veertienmaal*, *veertienmaandig*, *veertienjarig.* Het meerv. is *veertienen*: *zij gingen er met hun veertienen op af.* En in: *snijd het in veertienen*, voor in veertien stukken, is *veertienen* een oude gebogene naamval van *veertien*, dat eigenlijk een vrouwelijk z. n. is; zoo als in: *deze veertien moet er nog bij. Op die veertien volgt eene negentien. De bree veertien* is een gedeelte van de Noordzee voor den Hollandschen wal, waar men doorgaans veertien vademen waters peilt. Van hier *veertiende.*

Veertien, neders. *veertein*, hoogd. *vierzehen*, komt van

van *tien* en *vier*, dat oulings, even als in het neders., *veer* moet hebben geluid, of ten minste in dit woord, en *veertel*, en *veertig*, als *veer* uitgesproken wordt.

VEERTIG, telwoord, behoorende tot de hoofdgetallen en *viermaal tien* aanduidende: *veertig dagen en veertig nachten. Veertig man*, *veertig pond*, enz. Als z. n., vr.: *doe die veertig uit.* Het meerv. is *veertigen: in veertigen verdeeld*, in veertig stukken. *Wij waren met ons veertigen*, veertig personen. *De veertig* is een raad van veertig personen: *hij zit in de veertig.* Voorts is *in de veertig zijn*, tusschen de veertig en vijftig jaren oud zijn. Voorts komt van *veertig*, *veertiger*, *veertigste.* Zamenstell. *veertigdaagsch*, *veertigjarig*, *veertigmaal*, *veertigmaandig*, *veertigvoudig*, enz.

Veertig, vries. *fjirtig*, is zamengesteld uit *veer*, vier, en *tig*, waarover zie *twintig.*

VEERTIGER, m., meerv. *veertigers.* Een medelid eener vergadering van veertig personen. — Iemand, die veertig jaren oud is. — Wijn van dien ouderdom. — En een schip dat veertig stukken geschut voert: *er kwamen twee veertigers op ons af.*

VEEST, m., meerv. *veesten.* Een wind, dien men zachtjes van onderen loost. Van hier *veesten*, zulken wind lozen, en *geveest*, het lozen van zulke winden. Klanknabootsend.

VEESTEN, zie *veest.*

VEETE, *veede*, en bij Kil. ook *veyde*, *vied*, v., meerv. *veeten.* Haat, wrok, vijandschap: *die grote vete te leggen ave.* M. Stok., die elders *vede* schrijft; even als Vond. dan eens *veete*, in: *of er d'oude haat en veete steekt van binnen*, en dan eens *veede*, in: *erfvijandschap en onverzoenbre veede. Door een' onverzoenlijke veete.* Hooft. Van hier *veeden*, of *veeten*, *veedig*, een voorwerp van veete, middeleeuw. lat. *faidosus.* Zamenstell. *veedebrief*, eene schriftelijke uitdaging van iemand, wien men veete toedroeg, *veedeloos*, veilig voor veete, van eene plaats gesproken, waarop een veedige niet vervolgd worden kon, *veetschap*, Kil., *oorveede*, in het middeleeuw. lat. *urpheda*, plegtige verzoening der veete, *oorvedebrief*, enz.

Veete, *veede*, middeleeuw. lat. *faida*, *feida*, hoogd. *Feh-*

Fehde, is verwant aan *vijand*, en komt van het oude *vijen*, haten.

VEGEN, b. w., *ik veegde*, *heb geveegd*. Anders *vagen*. Met strijkende slagen treflen: *hij veegde hem duchtig met den rotting*. Door middel van zulke slagen met eenen bezem, of borstel, reinigen: *iemand den mantel vegen*, of *uitvegen*, dat ook overdragtelijk gebezigd wordt. *Den schoorsteen vegen*. *De straat vegen*. Fig.: *om de waterstraet te vaegen van het ongebonden schuim*. VOND. Al strijkende met eenen doek, eene dweil, eenen vinger, enz. schoon maken: *het aangezigt vegen*. *Eenen schotel vegen*; ook figuurlijk, hem ledig eten; zoo ook *den beker vegen*, bij OUD. *Een zwaard vegen*. *Vaegt de spiessen*. BIJBELV. Van hier *geveeg*, *veeg*, *veegsel*, *veger*. Zamenstell. *vagevuur*, *veegkruid*, een plantgewas, met zeer takkige stengen, anders ook *bezemkruid*, enz. *Aanvegen*, *afvegen*, *doorvegen*, *invegen*, *opvegen*, *overvegen*, *uitvegen*, *wegvegen*, *zamenvegen*, enz.

VEGER, m., meerv. *vegers*. Al wie, of wat, veegt. Zamenstell. *schoorsteenveger*, *zwaardveger*, enz. Voorts een werktuig, om te vegen, een borstel, een doek, enz. Verkleinw. *vegertje*. Van *vegen*.

VEIL, o. Klimop: *dat het veil zich om uw hooft krinkele*. VOND. Zamenstell. *veilblad*, *veilkrans*, enz. *Aardveil*, enz.

VEIL, bijv. n. en bijw. Te koop: *mijn huis is veil*. *Iets ergens voor veil hebben* is, eigenlijk, het daarvoor te koop hebben; overdragt., het daarvoor willen geven, opofferen: *voor mijn vaderland heb ik alles*, *heb ik zelfs mijn leven*, *veil*. Van hier *veilen*, *veilheid*. Zamenstell. *veildrager*, uitdrager, die rond loopt, om iets uit te veilen.

VEILEN, b. w., *ik veilde*, *heb geveild*. Te koop aanbieden; bijzonderlijk, in het openbaar aan den meestbiedenden verkoopen: *wanneer zal dat land geveild worden?* Van hier *veilbaar*, *veiler*, *veiling*. Zamenstell. *veildag*, *veiltijd*, *veiluur*, enz. *Opveilen*, *uitveilen*, enz. Van *veil*.

VEILIG, bijv. n. en bijw., *veiliger*, *veiligst*. Aan geen gevaar blootgesteld: *hier ben ik veilig*. Een *veilig geneesmiddel* is, dat men zonder hinder gebruiken kan.

Het

Het veiligste is het raadzaamste: *'t is veilighst, dat gij den Nassauwer stuit.* VOND. Van hier *veiligen, veiligheid, veiliglijk.* Zamenstell. *onveilig.*

VEILIGEN, b. w., *ik veiligde, heb geveiligd.* Veilig maken: *veijlighen de wegen.* KIL. Zamenstell. *beveiligen*, enz. Van *veilig.*

VEINNOOT, *vennoot*, m., meerv. *veinnooten.* Een medemakker, medewerker: *een stierman en al sijn veijnoots.* v. HASS. *aant. op* KIL. *Elcke zwaert was ghekeert tot sinen veijnoot.* BIJB. 1477. Van hier *veinnootschap, vennootschap*, gildebroederschap. Van *veen, ven, vein*, anders ook *veem.* Zie dit laatste woord.

VEINZEN, b. en o. w., *ik veinsde, heb geveinsd.* Onz., zijne eigenlijke gewaarwordingen en gevoelens vermommen, zich met woorden, gebaren, of daden, uiterlijk anders gedragen, en aanstellen, dan men in zijn hart gesteld is en gevoelt: *die veinzend buigen voor uw magt.* L. D. S. P. *Oock de andere Joden veijnsden met hem.* BIJBELV. Bedr., valschelijk vertoonen: *gehoorzaamheid, achting, liefde*, enz. *veinzen: hij veinsde zich ziek. Die haerselven veijnsden rechtveerdigh te zijn.* — *Gelijck een die sich veijnst te rasen.* BIJBELV. Van hier *geveins, geveinsd, geveinsdheid, veinsaard*, die bij aanhoudendheid veinst, *veinzer, veinzerij, veinzing.* Zamenstell. *ontveinzen*, enz. *Veinskunst*, enz.

VEL, o., meerv. *vellen.* Over het algemeen, al wat den mensch tot dekking van zijn ligchaam dient. Dus bezigt STRIJK. *phelle* voor kostbare kleederen. Bijzonderlijk, het natuurlijk bekleedsel der ligchamen van menschen en dieren: *het vel van een wilt dier.* HOOFT. *Zij stroopen het vel van de ribben.* VOND. *Met vel ende vleesch hebt ghij mij bekleedet.* BIJBELV. Allerbijzonderst het vel van robben, zwanen, schapen, bokken, kalveren, hazen, honden, katten, en meer andere kleinere dieren, in tegenoverstelling van de *huid*, welke men aan koeijen, paarden, beeren, wolven, tijgers, enz. toeschrijft: *ende die vellekijn want si om sijn handen.* BIJB. 1477. Ook geeft men den naam van *vel* aan een geheel stuk papier, terwijl een kleiner stuk dien van *blad* draagt. Voorts evenveel welk vlies: *de velletjes uit het vleesch snijden.* Wijders een lap, een vod: *een oud vel van een jak.* Eindelijk bestempelt men een

slecht

slecht vrouwmensch met den naam van *vel: welk een onbeschaamd vel is dat! Vuil vel*, vuile hoer. Kil. — Spreekw.: *in een kwaad vel steken*, ongezond zijn. *Ik wilde niet in zijn vel steken*, ten aanzien van gezondheid, of anderzins, in zijne plaats wezen. *Uit zijn vel bersten*, onmatig dik en vet worden. *Iemand het vel over de ooren halen*. zie *oor*. Van hier *velleloos*, *vellen*, in *ontvellen*, *vellig*, *villen* en *vilt*. Zamenstell. *velkooper*, enz. *Bokkevel*, *dassevel*, *ganzevel*, *geitevel*, *hazevel*, *hondevel*, *kalfsvel*, *kattevel*, *lamsvel*, *mollevel*, *muizevel*, *robbevel*, *schaapsvel*, *schootsvel*, *vossevel*, enz. — Verwant aan *vlies*, aan het lat. *vellus*, en het gr. φελλος.

VELD, o., meerv. *velden*. Bij verkorting van *geveld*, eigenlijk een bosch, dat geveld is, om voor den landbouw geschikt te worden; en vervolgens bouwland: *haal het koren van het veld*. Voorts land, over het algemeen: *'t geboomte des velts sal sijne vrucht geven*, — *de velden zijn bekleet met kudden*. Bijbelv. *De lelien des velds*, enz. In tegenoverstelling van *water*, enz.: *de zee en 't velt met lijken zijn bezaeit*. Vond. En in tegenoverstelling van *stad*, of *dorp*: *Gaet niet uijt in het velt*, *noch en wandelt niet op den wech*. Bijbelv. Ook *het open veld*, *vlak veld*: *al 't vlacke velt lagh blanck*. Vond. Voor eene legerplaats: *wen 't heir te velde gaet*. Vond. *Te velde komen*, Kil.; *te velde trekken*. *Het veld behouden* is, meester van het slagveld blijven, *veld winnen*, den vijand terug drijven, en, figuurlijk, zich onder de menschen uitbreiden: *die aanhang*, *dat gevoelen*, *die gewoonte wint meer en meer veld*. *Den vijand uit het veld slaan*, het veld doen ruimen; en, figuurlijk, *iemand uit het veld slaan*, hem eene verdere verdediging van deze of gene zaak onmogelijk maken. Overdragt. is *veld* eene gelegenheid, om met den geest, of anderzins, werkzaam te wezen: *welk een ruim veld voor godsdienstige bespiegelingen!* Eindelijk geeft men den naam van *veld* aan evenveel welke vlakke ruimte, als voor de oppervlakte van de zee, en ander water: *als gij kloekmoedigh komt deur 't blaeuwe velt gevaren*. De Groot. Van hier *veldeling*, *veldenaar*. Zamenstell. *veldajuin*, *veldangelier*, *veldapotheek*, *veldarbeid*, *veldarts*, *veldbak-*

bakker, *veldbakkerij*, *veldbed*, *veldboon*, *veldbouw*, *veldbouwer*, *veldcipres*, *velddistel*, *velddragon*, *veld-duif*, *veldeppe*, *veldfluit*, *veldgedierte*, *veldgeschrei*, *veldgewas*, *veldgod*, *veldgras*, *veldhaver*, *veldheer*, *veldheerlijk*, *veldheerschap*, *veldhoed*, *veldhoen*, *veldhut*, *veldkaars*, *veldkers*, *veldklaver*, *veldkoets*, *veldkomijn*, *veldkrekel*, *veldlatuw*: *broot met velt-latuwe.* BIJB. 1477. — *veldleeuwerik*, *veldleger*, *veld-lelie*, *veldlied*, *veldmaarschalk*, *veldmarter*, *veldmot*, *veldmuis*, *veldmusch*, *veldmuzijk*, *veldnimf*, *veld-ontdekker*, *veldoverste*, *veldpaap*, *veldpatrijs*, *veld-pijp*, *veldprediker*, *veldpriester*, *veldranunkel*, *veld-rok*, *veldroosje*, *veldrot*, *veldsaffraan*, *veldsalade*, *veldsalie*, *veldschalmei*, *veldscheerder*, *veldslag*, *veldslang*, *veldsnip*, *veldspin*, *veldspinagie*, *veld-stoel*, *veldstuk*, *veldtapijt*, *veldteeken*, *veldtent*, *veldtogt*, *veldtrein*, *veldtuig*, *veldtuigmeester*, *veld-tuigwerker*, *veldvlieger*, *veldvlugtig*, *veldvreugde*, *veldvruchten*, *veldwacht*, *veldworm*, *veldziekte*, *veldzigt*, enz. *Bleekveld*, *exercitieveld*, *galgeveld*, *korenveld*, *krijgsveld*, *marktveld*, *slagveld*, *tour-nooiveld*, enz.

VELDELING, m., meerv. *veldelingen*. Oulings ook *vel-denaar*. Iemand van het veld: *het vrolijke gezang der nijvere veldelingen.*

VELDGESCHREI, o. Een geschrei, of geschreeuw, dat men in het oorlogsveld meermalen aanheft, als men op den vijand aanvalt: *de vereenigde Franschen en Hol-landers vielen onder het veldgeschrei van Holland! Parijs! op de Vlamingen aan.* Voorts ook een leus-woord, of uitroep, waaraan men vrienden en vijanden in den krijg, vooral bij nacht, onderscheidt: *dat is het woord, maar wat is het veldgeschrei?*

VELDLEGER, o., meerv. *veldlegers*. Bij sommigen eene legerplaats, die door het krijgsvolk in het oorlogsveld be-trokken wordt, waarvoor men intusschen doorgaans slechts het eenvoudige *leger* gebruikt. Voorts een ligt bedde-stel, waarvan men zich in het oorlogsveld bedient, an-ders ook *veldkoets*, welk woord anders een bijzonder slag van rijtuig aanduidt. In de laatste beteekenis wordt *veldleger*, even als het hoogd. *Feldbett*, door sommigen van *falten*, vouwen, afgeleid.

VELDMAARSCHALK, m., meerv. *veldmaarschalken.* Gansch anders, dan het fr. *marechal de camp*, waaruit het ontleend is, doch dat aan ons *Generaal Majoor* beantwoordt, onder onze oude staatsgesteldheid de naaste aan den Kapitein Generaal, en onmiddellijk onder denzelven over het gansche leger gesteld: *de veldmaarschalk Hertog van Brunswijk Wolfenbuttel.* Van hier *veldmaarschalkschap*, de waardigheid van veldmaarschalk, *veldmaarschalksstaf*, het teeken van die waardigheid. Zie voorts *maarschalk.*

VELDSCHEERDER, *veldscheer*, m., meerv. *veldscheerders.* In het hoogd. *Feldscherer*, zweed. *feltschaar*, hedendaags ook verkort *veldscheer.* Een barbier, die de soldaten in het veld scheert, en, even als andere barbiers, tevens als wondheeler wordt gebruikt: *wij hebben bij ons regement slechts eenen veldscheerder.*

VELDSLAG, m., meerv. *veldslagen.* Een strijd in het oorlogsveld, waarbij de wederzijdsche legers alle krachten tegen elkanderen inspannen: *na zoo vele kleine gevechten kwam het eindelijk tot eenen veldslag. Wij hooren, dat Efraim den veltslagh heeft verloren.* VOND.

VELDSLANG, zie *veldstuk.*

VELDSTUK, o., meerv. *veldstukken.* Een stuk geschut, waarvan men zich in het veld bedient, en hetwelk zich door zijne ligtheid, en soms ook door zijne langwerpigheid, onderscheidt; in welk laatste geval men het eene *veldslang* noemt: *elk regement had twee veldstukken, en de benoodigde kanonniers.*

VELDTOGT, m., meerv. *veldtogten.* De gezamenlijke verrigtingen van een leger gedurende een aanhoudend verblijf in het oorlogsveld: *den veldtogt openen* is, dien aanvangen.

VELDTREIN, m. De gezamenlijke nasleep van een leger in het oorlogsveld, bestaande uit het geschut, en de voertuigen voor krijgsbehoeften, en verdere noodwendigheden, met de daartoe behoorende paarden en manschappen: *hij heeft bij den veldtrein dienst genomen.*

VELDTROS, m. Veld- of krijgspakkaadje, en de daarbij voegende personen: *de veldtros van zijne Majesteit is hier aangekomen.*

VELD-

VELDTUIG, o. Het geschut met deszelfs toebehooren, waarvan zich een leger in het oorlogsveld bedient: *zij verloren bijkans al hun veldtuig.* Van hier *veldtuigmeester*, de opperste bevelhebber over het veldtuig van een leger. *Veldtuigwerker*, een vuller van kardoezen, bomben, enz.

VELDTUIGMEESTER, zie *veldtuig.*

VELEN, b. w., *ik veelde*, *heb geveeld.* Dulden, verdragen: *ik wil het niet langer velen. Nacht, die 't licht niet velen mag.* H. DULL. Zamenstell. *vervelen*, lastig vallen.

VELERHANDE, *velerlei*, zie *veel* en *allerhande.*

VELG, v., meerv. *velgen.* De buitenste omtrek van een rad: *de velg van het achterste wiel brak aan stukken. Hare velgen waren vol oogen rontom, aen die vier raderen.* BIJBELV. Zamenstell. *radvelg.*

Velg, hoogd. *Felge*, neders., deen. *falge*, eng. *felly*, ital. *volga*, komt van *velgen* bij KIL., hoogd. *felgen*, omkeeren, omdraaijen.

VELLEN, b. w., *ik velde*, *heb geveld.* Doen vallen, van boomen, die omgehakt worden: *als een het timmerhout velde.* BIJBELV. Van menschen, die verslagen worden: *geveld in 't bloedig zand.* L. D. S. P. *Ick sal uwe menichte vellen door de sweerden der helden.* BIJBELV. Voorts is *eenen muur vellen*, dien omver halen, of werpen: *men soude vellen clusen, en cellen, coosters, cappellen.* ANNA BIJNS. *De pieken, het geweer, vellen* is, daaraan eene horizontale rigting geven. Van hier oul. *eene vrouw vellen*, met geweld neerleggen: *menighe vrouwen en dochteren hebben sij daer ghevelt en gheschoffeert.* HOUW. *Eenen twist vellen*, bij KIL., denzelven beslechten. *Een oordeel, een vonnis, vellen*, hetzelve strijken, doen vallen: *die dit vonnis vellen zou.* VOND. Van hier *velling.* Zamenstell. *nedervellen*, *omvellen*, enz.

Vellen, KIL. ook *velden*, eng. *fell*, zweed. *faella*, NOTK. *fellan*, OTTFRID. *fallan*, hoogd. *fallen*, is het bedrijvende van *vallen*, en daaraan naauw verwant.

VELLIES, zie *valies.*

VELLIG, zie *vallig.*

VELUWE, v. De eigennaam van een bekend deel van Gelderland: *op de dorre Veluwe. Hij zal voortaen*

de Veluw niet meer vegen. VOND. Dit woord is blijkbaar het tegenoverstaande van *Betuwe*, en zoo als dit batig, vruchtbaar land beteekent, zoo moet het andere onvruchtbaar land aanduiden, en zamengesteld zijn uit *auwe*, *ouwe*, een veld, of beemd, en *veel*, *vel*, *vaal*, slecht. Zie *landouw*.

VEN, zie *veen*.

VENDEL, zie *vaandel*.

VENDU, zie *vente*.

VENETIE, o. De eigennaam van eene Italiaansche koopstad, weleer de hoofdplaats van eene magtige republiek: *het oude Venetie*. Van hier *Venetiaan*, *Venetiaansch*. De stad ontving haren naam van de Veneti, of Iteneti, die haar bouwden, en bevolkten.

VENIJN, o. Gift, vergift: *dit doodelijk venijn.* D. DECK. Van hier *venijnig*. Zamenstell. *venijndrank*, *venijngever*, *venijngeving*, *venijnmenger*, *venijnmenging*, *drakenvenijn*, *slangenvenijn*, enz.

Venijn, eng. *venom*, fr. *venin*, sp. *veneno*, komt van het lat. *venenum*, dat ook in eenen goeden zin voor een geneesmiddel werd gebruikt.

VENIZOEN, o., meerv. *venizoenen*. Anders ook *venezoen*. Een oud basterdwoord, van het fr. *venaison* ontleend, om allerlei wildbraad, ter jagt gevangen, aan te duiden: *ic sel u doen gheven them en venisoen, tam en wild.* WALEWEIN. Het stamwoord is het lat. *venari*.

VENKEL, v. Een bekend plantgewas: *tamme*, *wilde*, *venkel*. Ook het zaad van dat plantgewas. Zamenstell. *venkelolie*, *venkelwater*, *venkelzaad*, enz.

Venkel, hoogd. *Fenchel*, fr. *fennouil*, ital. *finnochio*, middeleeuw. lat. *fanculum*, komt van het lat. *foeniculum*.

VENNOOT, zie *veinnoot*.

VENSTER, o., meerv. *vensteren* en *vensters*. Eene opening in den wand van een huis, of vertrek, waardoor het daglicht daarin straalt: *Michal liet David door een venster neder.* BIJBELV. Bij oude schrijvers ook dikwerf vr. *de venster*, in overeenkomst met het lat. *fenestra*, waarvan het afstamt. Voorts bezigt men *venster* ook dikwijls voor een vensterluik, waarmede men een venster van buiten sluit: *dat venster zal van boven ne-*

nederkomen. Door een hennipen venster kijken is, opgehangen worden. Zamenstell. *vensterbank*, *vensterbeslag*, *vensterblind*, *venstergat*, *vensterglas*, *venstergordijn*, *venstergrendel*, *vensterknip*, *vensterkoord*, *vensterkruis*, *vensterkussen*, *vensterkwast*, *vensterliedeken*, KIL., *vensterlood*, *vensterluik*, *venstermuzijk*, *vensterpen*, *vensterraam*, *vensterroede*, *vensterruit*, *venstertralie*, *vensterwerk*, *vensterziek*, enz. *Dakvenster*, *kamervenster*, *keldervenster*, *tralievenster*, enz.

Venster, hoogd. *Fenster*, sp. *finiestra*, fr. *fenêtre*, ital. *fenestra*, komt van het lat. *fenestra*, dat aan het gr. φαινεσθαι, schijnen, en het goth. en ijsl. *fen*, licht, verwant kan zijn.

VENSTERMUZIJK, v. De muzijk van eenen minnaar voor of onder de vensteren zijner beminde, doorgaans gepaard met het zingen van liederen, waaraan KIL. den naam van *vensterliedekens* geeft: *onder eene fraaije venstermuzijk boezemde hij zijne verliefde klagten uit.*

VENSTERZIEK, bijv. n. en bijw. Zoo ziek als eene kranke, die voor de vensteren zit, om den tijd met de beschouwing der voorbijgangers te korten: *hij is vensterziek.* HALMA. Van hier *vensterziekte.*

VENT, m., meerv. *venten.* Anders een karel: *wat voor een vent is dat?* Gemeenlijk in eenen verachtelijken zin, zoo als in: *daer quam dees dagen een vent bij mij, die mij maecte verstoort.* CONST. TH. JUWEEL.

VENTE, v. Een oud bastaardwoord, dat uit het fr. overgenomen is, en daar ook *vente* luidt. Eigenlijk, verkooping over het algemeen, maar inzonderheid verkooping, of opveiling, bij enkele stukken, of deelen: *vente houden.* KIL. *Ter vente stellen.* V. HASS. Van hier *venten*, enz. Zamenstell. *ventegoed.* KIL. — Intusschen gebruikt men hedendaags voor *vente* veelal *vendu*, naar het ital. *vendita* gebogen, van waar de zamenstell. *vendumeester*, enz. Het stamwoord van een en ander is het fr. *vendre*, lat. *vendere*, verkoopen.

VENTEN, b. w., *ik ventte, heb gevent.* Bij stukken uitveilen: *overal loopen zij met hare visch rond, om ze te venten.* Van hier *gevent*, *ventbaar*, verkoopbaar;

baar: *ventbare goederen.* HOOFT. Zamenstell. *ventjagen*, enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk, voor met een ligt vaartuig, en met den grootsten spoed tusschen de schepen der visschers, en eene of meer marktplaatsen heen en weder varen, om de gevangene visch, ook andere koopwaren, op de markt te brengen: *hij geneert zich met ventjagen;* en overdragtelijk met evenveel welke dingen rond loopen, om ze stukswijze te verkoopen; *ventjager*, iemand, die visch, of andere koopwaren, met een ligt vaartuig, ter markt brengt, of met andere dingen te koop loopt, *ventjagerij*, enz. *Uitventen*, enz.

VENTJAGEN, zie *venten.*

VENUS, v., meerv. *venussen.* De eigennaam van eene dwaalster, die men, wanneer zij des avonds flonkert met den naam van *de Avondster*, en, wanneer zij zulks des morgens doet, met dien van *de Morgenster*, bestempelt. Voorts bij de Romeinen, en in navolging van hen ook in onze dichterlijke taal, de Godin der liefde: *de bruilofstoon valt Venus ook te lang.* VOND. Bijzonderlijk gebruikt men *Venus* veel in gezegden, die tot onkuischheid betrekkelijk zijn, zoo als in: *een slaaf van Bacchus en Venus. Veel van Venus houden*, enz. Eindelijk geven de scheikundigen aan het koper den naam van *Venus*, even als aan het lood dien van *Saturnus*, enz. Van hier *veneriek*, *venerisch.* Zamenstell. *venusbekken*, zeker slag van kaardenkruid. *Venusdienst*, *venusdier*, *venuskwaal*, *venusspel*, *venusster*, *venustempel*, *venusziekte*, enz.

VER, bijv. n. en bijw., *verder*, *verst.* Bij KIL. en anderen, ook *verre*, *varre* en *verde.* Als bijw., in eene groote verwijdering, op eenen grooten afstand: *drijft verde van dit graf het quistich dertel wijf.* VAN HASS. *Hij sal hem schelden, so sal hij verre wechvlieden.* BIJBELV. *Ik schikte een weinig verder van hem af. Hij zit het verste van ons.* Ook overdr.: *ghij, die den boosen dach verre stellet.* BIJBELV. *Van verre* is van op eenen grooten zedelijken, of anderen, afstand: *ô Heere! waarom staet gij van verre?* BIJBELV. *Te ver*, *veel te ver*, *al te ver*, *ver beneden*, *boven*, *buiten*, enz. *Hoe ver*, *zoo ver*, *in*

in zoo ver, *voor zoo ver*, enz. — *Dat zij verre*, *het zij verre*, het geschiede niet, enz. *Verder* is nog langer: *daaraan was niet verder te denken*. Nog al meer: *wat wilt gij verder van mij?* Voor het overige: *verder*, *staat te weten*. *Ik heb verder besloten*. Zamenstell. *veraf*, *verafgelegen*, *verafgelegenheid*, *vergelegen*, *verrekijker*, *veruitgebreid*, *veruitgestrekt*, *veruitziend*, *verziend*, *verzigt*, enz. Als bijv. n. *uit verren lande*. *So bleven sij staen in eene verre plaetse*. Bijbelv. *Een verre neef* is, zoodanig een, aan wien men door geene naauwe betrekkingen van bloedverwantschap verbonden is. *Verre uitzigten* zijn uitzigten over veraf zijnde gebeurtenissen; maar *een ver uitzigt* is ook eigenlijk een onbeperkt en verreikend: *men heeft van dien berg een ver uitzigt*. Overigens is *verder* meermalen voortdurend, volgend: *alle verdere overwegingen*. Van hier *verheid*, *verte*.

VER, een onscheidbaar voorzetsel, buiten zamenstelling niet in gebruik, en aan de werkwoorden, waarbij het gevoegd wordt, zoo naauw verbonden, dat het zich in geenen tijd daarvan scheiden laat, en die werkwoorden het gewone *ge* in den verledenen tijd niet aannemen, en *te* in de onbepaalde wijze zoo wel voor *ver*, als voor het overige der zamenstelling, komt.

Door middel van dit voorzetsel worden er vele werkwoorden van naamwoorden gevormd; zoo als *veraangenamen*, *verbijsteren*, *verbleeken*, enz., van de bijv. naamw. *aangenaam*, *bijster*, *bleek*, enz.; of *verglazen*, *vergoden*, *vergulden*, enz., van *glas*, *god*, *goud*, *gold*, of *guld*, enz. Van deze werkwoorden hebben eenige de kracht van eene overbrenging, of eenen overgang, uit eenen vorigen toestand, tot zulken, als het naamwoord aanduidt. Dus is *veraangenamen* aangenaam maken, *verbleeken* bleek worden. En zoo is het met alle andere gelegen, die van bijvoegelijke naamw. gevormd zijn. Maar onder die gene, welke men van zelfstandige naamw. vormt, brengen eenige het ding, waaromtrent zij gebezigd worden, slechts in eenige betrekking tot de zaak, welke door het naamwoord aangeduid wordt. Dus is *vergulden*, slechts met goud overtrekken, *verharen*, van haar verwisselen, *verschansen*,

met schansen dekken, *vertollen*, door de betaling van tol daarvan ontheffen.

Voorts koppelt men *ver* aan reeds bestaande werkwoorden; zoo als in *veraarden*, *verachten*, *verademen*, enz. In deze gevallen duidt het ook veelal, even als in *veraangenamen*, enz., eene verwijdering van eenen vorigen toestand aan. Dus is *veraarden*, van zijnen aard afwijken, *verarbeiden*, onder andere beteekenissen, van de eene plaats naar de andere overbrengen. En soortgelijk eene verwijdering van eenen vorigen toestand laat zich opmerken in *verbakken*, *verbedden*, *verbidden*, enz. Ja elders strekt dezelve zich zoo ver uit, dat *ver* de kracht van *weg* ontvangt; zoo als in *verbannen*, *verdrijven*, *verjagen*, enz.; of dat er eene geheele ontvoering aan een vorig bestaan aangeduid wordt: *verbranden*, *verbrassen*, *verbrouwen*, *verbruiken*, enz. Elders brengt *ver* wederom eene ontrukking van iets aan deszelfs bestemming mede, door welke zoodanig iets daarvoor onbruikbaar en bedorven wordt. Dus is het gelegen met *verbreken*, *verbroeijen*, *verdraaijen*, *verdwalen*, enz. Maar elders wordt het werkwoord, waarvoor men *ver* plaatst, hierdoor slechts tot eene geringere verwijdering van den toestand van een ding betrekkelijk gemaakt; zoo als in *verbuigen*, soms ook in *verdraaijen*, *verkeeren*, *verplooijen*, *verwrikken*, enz. En elders tot eene misvatting, of andere averegtsche handeling. Dus is *verleiden*, *verlokken*, *vervoeren*, tot misstappen brengen, *zich vergapen*, *verkijken*, *verloopen*, *verrekenen*, *verspreken*, enz. *Vertwijfelen* is te veel twijfelen, wanhopen. In *verleggen*, voegt het bij *leggen* somwijlen de beteekenis van gemis, verlies, welke ook in *vergeten* enz. heerscht. *Verbieden*, *verleeren*, enz. zijn het tegenoverstaande van *bieden*, of *gebieden*, *leeren*, enz. In *verschrijven* en *verlezen* is de beteekenis van *ver* zeer onderscheiden: immers *verschrijven* is iets, dat men reeds, doch kwalijk, geschreven heeft, nog eens schrijven. In dezen zin zegt men nooit *verlezen*, maar *herlezen*. In *verbinden*, en duizend andere woorden, laat de kracht van *ver* zich bezwaarlijk omschrijven

Zamenstellingen zijn: *veraangenamen*, *veraarden*, *veradelijken*, *veranderen*, *verandering*, *verankeren*, *ver-*

verarmen, arm maken en arm worden, *verbabbelen*, *verbakken*, *verbassen*, *verbedden*, *verbelgen*, *verbergen*, *verbernen*, *verbeteren*, *verbeuren*, *verbieden*, *verblaken*, *verbleeken*, *verbodemen*, *verboeren*, *verboerten*, *verboorden*, *verborgen*, *verbouden*, *verbouwen*, *verbrabbelen*, *verbraden*, *verbrassen*, *verbrieven*, *verbrodden*, *verbroeijen*, *verbruiken*, *verbuffeld*, *verbuigen*, *verbuist*, *verbulderen*, *verburgeren*, *vercijferen*, *verdagvaarden*, *verdampen*, *verdansen*, *verdartelen*, *verdiepen*, *verdijen*, *verdikken*, *verdobbelen*, *verdoemen*, *verdoemenis*, *verdoeming*, *verdoffen*, *verdommelen*, *verdompen*, *verdooven*, *verdossen*, *verdouwen*, *verdraaijen*, *verdraven*, *verdrijven*, *verdringen*, *verdrinken*, *verdroogen*, *verdroomen*, *verdrukken*, *verdruppelen*, *verduffen*, *verduidelijken*, *verduisteren*, *verdullen*, *verdunnen*, *verduren*, *verduwen*, *verdwingen*, *vereelten*, *verengen*, *veretteren*, *verflaauwen*, *verfoelien*, *verfraaijen*, *verfrisschen*, *vergallen*, *vergapen*, *vergarsten*, *vergekken*, *verglazen*, *verglijden*, *verglimpen*, *vergooijen*, *vergrazen*, *vergrijnen*, *vergroeijen*, *vergroven*, *vergruizen*, *vergulden*, *vergunnen*, *verhaasten*, *verhagen*, *verhaken*, *verhakkelen*, *verhakken*, *verharen*, *verhoeren*, *verhoetelen*, *verhofsteden*, *verhongeren*, *verhooijen*, *verhopen*, *verhutselen*, *verhuwelijken*, *verijzen*, *verkaarden*, *verkabbelen*, *verkakelen*, *verkalefateren*, *verkalken*, *verkammen*, *verkankeren*, *verkappen*, *verkassen*, *verkavelen*, *verkeuvelen*, *verkielen*, *verkladden*, *verklappen*, *verkleumen*, *verkleuren*, *verklikken*, *verklongelen*, *verknagen*, *verkneden*, *verkneuzen*, *verknippen*, *verknoeijen*, *verknollen*, *verknoopen*, *verkoken*, *verkolven*, *verkonkelen*, *verkoperen*, *verkranken*, *verkrimpen*, *verkorten*, *verkruijen*, *verkruimelen*, *verkruipen*, *verkuipen*, *verkuilen*, *verkussen*, *verkwanselen*, *verkwapsen*, *verkwijlen*, *verlaauwen*, *verladen*, *verlanden*, *verlanterfanten*, *verlappen*, *verlariën*, *verlasten*, *verlasteren*, *verleelijken*, *verleenen*, *verleeren*, *verleesten*, *verlegeren*, *verlellen*, *verleuteren*, *verlooden*, *verloomen*, *verlullen*, *vermageren*, *vermallen*, *vermetselen*, *vermijmeren*, *vermisschen*, *vermodderen*, *vermolmen*, *vermolsemen*, *vermooijen*, *ver-*

vermorsen, vermotten, vermuffen, vermunten, vermutsen, vernaaijen, vernaauwen, vernagelen, vernarren, vernijpen, vernuchteren, veronachtzamen, veronedelen, verongelukken, verongemakken, verontledigen, verontschamelen, verontwaardigen, verooljken, veroorlogen, verpakken, verpanden, verpappen, verparen, verpassen, verpekelen, verpekken, verpesten, verpijnen, verplaatsen, verplakken, verplanten, verplassen, verpleisteren, verpleiten, verplooijen, verpogchen, verpoten, verpraten, verpronken, verrafelen, verrammelen, verreizen, verrekken, verrijten, verrimpelen, verroeijen, verroepen, verrollen, verrommelen, verronken, verrooken, verruilen, verschenken, verscheppen, verschertsen, verschikken, verschilderen, verschilferen, verschimmelen, verschoffelen, verschokken, verschommelen, verschooijen, verschrabben, verschranken, verschrappen, verschreeuwen, verschrijen, verschrijven, verschrobben, verschroeijen, verschroeven, verschroken, verschronkelen, verschuimen, verschuinen, verschuiven, verschuren, versjouwen, verslampampen, verslapen, verslappen, verslechten, verslempen, verslepen, versleuren, verslijken, verslijmen, verslikken, verslimmeren, versloffen, verslokken, verslonsen, verslooven, versluizen, versmakken, versmallen, versmeden, versmelten, versmeren, versmeulen, versmijten, versmoren, versmullen, versnorken, versnipperen, versnoepen, versnoffen, versnorken, versollen, verspannen, versparen, verspelden, verspillen, verspinnen, verspitten, versplijten, versplitsen, verspoelen, versprengen, verstallen, verstampen, verstapelen, verstappen, verstaven, verstemmen, verstempelen, verstikken, verstinken, verstoken, verstomen, verstompen, verstorten, verstrammen, verstraten, verstrengelen, verstrengen, verstuwen, vertakelen, vertalmen, vertappen, vertasten, verteekenen, verteuten, vertillen, vertimmeren, vertinnen, vertobben, vertoetsen, vertollen, vertonnen, vertorschen, vertreuren, vertreuzelen, vertroetelen, vertuigen, vertuinen, vertwijnen, vervaten, vervechten, verveenen, vervegen, vervellen, ververen, ververwen, vervleugelen, vervijlen, vervisschen,

schen, *vervochten*, *vervoederen*, *verwatemen*, *verwasschen*, *verwassen*, *verweeldrigen*, *verweend*, *verweiden*, *verweven*, *verwinden*, *verwinteren*, *verwortelen*, *verzagen*, *verzanden*, *verzengen*, *verzieden*, *verzijgen*, *verzijpen*, *verzinken*, *verzitten*, *verzolen*, *verzonen*, *verzouten*, *verzuipen*, *verzwageren*, *verzweeten*, *verzwelgen*, *verzweren*, enz.

VERACHTELOOZEN, b. w., *ik verachteloosde*, *heb verachteloosd.* Van *achteloozen*, dat buiten zamenstelling niet in gebruik is. Verroekeloozen.

VERACHTEN, b. w., *ik verachtte heb veracht.* Het tegenoverstaande van *achten*, met minachting beschouwen en bejegenen. Van hier *verachter*, *verachting*, *verachtzaam*, oul. voor aan verachting onderhevig.

VERACHTEREN, o. w., *ik verachterde*, *ben verachterd.* Achterlijk worden, ten achteren geraken: *zijne zaken verachteren geweldig.* Oul. werd het ook bedrijv. gebezigd: *die den prijs verachtert*, enz. HOUW. Van hier *verachtering.*

VERADEMEN, o. w., *ik verademde*, *heb verademd.* Door eene geregelde ademing uit den toestand van ademloosheid in eenen anderen overgebragt worden: *laat mij toch eens verademen!* Van hier *verademing*, herstel uit ademloosheid, benaauwdheid, enz.: *dat was Saul eene verademinge*, *ende het wert beter met hem.* BIJBELV.

VERAF, zie *ver*, bijw.

VERANTWOORDEN, b. w., *ik verantwoordde*, *heb verantwoord.* Eigenlijk, door het geven van antwoord op gedane vragen boven alle verder onderzoek verheffen: *hoe zult gij dat verantwoorden? Hij heeft zich uitnemend verantwoord. Wat te verantwoorden hebben*, zich zoo gedragen, dat men zulks bezwaarlijk doen kan. *De zieke heeft het zwaar te verantwoorden*, loopt gevaar van sterven. Van hier *verantwoordelijk*, *verantwoorder*, *verantwoording.*

VERAZEN zie *azen.*

VERBAND, o., meerv. *verbanden.* De daad van verbinden: *door verband van persoon en goederen. Onder verband liggen*, is verbonden zijn, niet vervreemd mogen worden. Verpligting tot werkzaamheid enz.: *dat verband viel hem te zwaar*, dat bedwang mishaagde hem.

Voorts

Voorts is *verband* zamenhang: *de gansche natuur staat onderling in het schoonst verband.* Eindelijk is *verband* een bekend heelkundig kunstwoord: *wie heeft dat verband gelegd?* Zamenstell. *verbandbrief*, *verbandhuis*, *verbandkamer*, *verbandschrift*, enz.

VERBANNELING, zie *verbannen.*

VERBANNEN, b. w., *ik verbande*, *heb verbannen.* Door eenen regterlijken ban van zeker regtsgebied verwijderen, anders enkel *bannen: hij werd voor eeuwig uit het land verbannen.* Overdr., verwijderen en verwijderd houden: *angst en kommer verbannen alle vreugde uit zijn hart. Een hemel, waaruit zelf de Godheid haar verbant.* LOOTS. Met den kerkelijken ban treffen: *gestadig verbanden zij elkanderen.* In den STATENBIJBEL, Gode op eene bijzondere wijze toewijen: *sal den Heere heilich zijn als een verbannen acker.* Oul. was het verled. deelw. ook *verband*, dat nu alleen *verbannen* is. Van hier *verbanneling*, *verbanning.*

VERBASTEREN, o. w., *ik verbasterde*, *ben verbasterd.* Oulings *verbastaarden.* Eigenlijk, bastaard worden. In het gebruik, van aard en hoedanigheid verminderen: *de vruchten verbasteren al meer en meer. Verbastaerde rancken eenes vreemden wijnstocks.* BIJBELV. *Verbasteren in deugd.* VOLLENHOV. Van hier *verbasterd*, *verbasterdheid*, *verbastering.*

VERBAZEN, b. w., *ik verbaasde*, *heb verbaasd.* Van *bazen*, dat men nog hedendaags in Vriesland wegens het ijlen der kranken bezigt. Eigenlijk, doen bazen, ijlhoofdig maken. In het gebruik, door iets vreemds en treffends bedwelmen: *het verbaasde en verstomde ons allen. Ende begon verbaest ende seer beangst te worden.* BIJBELV. *'s Heeren stem verbaast natuur.* L. D. S. P. *Hij zit verbaest, en weet niet, wat hem sta t' aenvaerden.* VOND. *Verbaasd zijn* wordt met *zich verbazen* en *verbaasd staan*, verwisseld: *hij verbaasde zich daarover. Hij stond er verbaasd van.* Oul. werd het ook onzijd. gebezigd: *maakt dat de wereld verbaast en suft.* SIX. V. CH. *Verbazend!* wordt als een tusschenwoord gebruikt: *wel, verbazend! wat wordt gij groot!* Ook bezigt men *verbaasd*, in plaats van *verbazend*, maar te onregt; schoon men zelfs bij

VOND.

VOND. vindt: *wat voor een verbaest gerucht.* Van hier *verbazing.* Het deelw. *verbaasd* wordt als bijv. n. gebruikt, en is het stamwoord van *verbaasdheid*, enz.

VERBEELDEN, b. w., *ik verbeeldde, heb verbeeld.* Hedendaags, in beeldtenis vertoonen: *wat moet dat toch verbeelden?* Voorstellen, over het algemeen: *ik kan het mij levendig verbeelden.* Inbeelden: *wat verbeeldt gij u wel?* Van hier *verbeelding*, afbeelding, voorstelling en inbeelding. Zamenstell. *verbeeldingskracht*, vermogen, om zich afwezige dingen levendig voor te stellen: *geheugen en verbeeldingskracht zijn voor ons onontbeerlijk.*

VERBEELDING, zie *verbeelden.*

VERBEELDINGSKRACHT, zie *verbeelden.*

VERBEIDEN, b. w., *ik verbeidde, heb verbeid.* Afwachten: *besloten wij, dat zij mijn' weerkomst zou verbeiden.* HOOFT. *So hij vertoeft, verbeijdt hem.* BIJBELV. Ook als onz.: *of wilt ge hier verbeiden.* VOND.

VERBELGEN, zie *verbolgen.*

VERBERGEN, bedekken, aan alle nasporingen onttrekken. Zie verborgen, bijv. n.

VERBEUREN, zie *verbeurte.*

VERBEURTE, v. Van *verbeuren.* Verlies van iets, uit hoofde van eenig misdrijf, dat met wegneming daarvan gestraft wordt: *de wet bedreigt haren overtreder ook met verbeurte van eer en goed. Onder*, of *op verbeurte van iets verbieden*, is onder, of met, bedreiging van deszelfs verlies.

VERBIDDEN, b. w., *ik verbad, heb verbeden.* Door bidden vermurwen: *vruchteloos poogde zij hem te verbidden.* Al biddende terug wenschen: *verbidt u zonen niet, noch quelt u in hun doot.* VOND. Van hier *verbiddelijk*, *verbidding.*

VERBIJSTEREN, b. w., *ik verbijsterde, heb verbijsterd.* Bijster maken, in verwarring van zinnen brengen: *overrompelt lant, en staten aen 't verbijstren en verwarren.* VOND. *Israel is een verbijstert lam.* BIJBELV. Voorts was *verbijsteren* oulings ook verdonkeren: *zoo dat mits dien veel weeskinderen hare goede verbijstert zijn, ende noch dagelicx ofhandich*

dich gemaect worden. v. Hass. Eindelijk is een *verbijstert munck*, bij Kil., een munnik, die de kap op den tuin gehangen heeft. Zie *tuin.* Van hier *verbijsterdheid*, *verbijstering.* Het vindt zijnen oorsprong in het oude *bijzen*, *aestuare.*

VERBIJTEN, b. w., *ik verbeet*, *heb verbeten.* Oulings, volgens Kil., bebijten, beknabbelen, afbijten, en doodbijten. Hedendaags, enkel, wederkeeriglijk, zich bedwingen, door op zijne lippen te bijten, of anderzins: *verbijten sich selven.* Kil. *Ik verbeet mij, om niet tegen hem uit te varen.* Somwijlen echter ook wel eens, even als het hoogd. *verbeiszen*, iets anders bedwingen, terug houden: *de zucht, die gij verbijt. Hij verbeet zijnen lach. Smart verbijten.* Hooft. *Verbijt zijn woede en wrok.* J. D. Marr. *De spraak verbijten*, voor zwijgen, komt bij Hooft voor.

VERBINDEN, b. w., *ik verbond*, *heb verbonden.* Een ding anders binden, dan het gebonden was: *verbind uwe kousenbanden. Ik laat dat boek verbinden.* Van een heelkundig verband voorzien, ten aanzien van eenen gewonde: *de gekwetsten waren nog niet verbonden. Hij heeft geslagen, ende hij sal ons verbinden.* Bijbelv. Of ten aanzien van deszelfs wonden: *etterbuijlen, die niet uijtgedruckt noch verbonden en zijn.* Bijbelv. Of ten opzigte van het gewonde deel: *hij kon zijnen verbondenen arm niet roeren.* Fig.: iemands smarten verligten, wegnemen, enz.: *het krancke en heelet ghij niet, ende het verbrokene en verbindet ghij niet.* Bijbelv. Voorts is *verbinden* verscheidene dingen tot een geheel zamenvoegen: *wel aan elkanderen verbondene figuren. Water en olie laten zich niet met elkanderen verbinden.* Door den huwelijksband zamenhechten: *zijt gij aen een wijf verbonden, en soekt geen ontbindinge.* Bijbelv. Door vriendschapsbanden: *dat de ziele Jonathans verbonden wert aen de ziele Davids.* Bijbelv. Door zamenzwering, of andere verbindtenissen: *waerom hebt gijlieden t'samen u tegen mij verbonden?* Bijbelv. *Zich ergens toe verbinden* is, vast beloven, of afspreken, dat men zich daartoe begeven zal: *hij verbindt zich niet tot aflossing. Lijf en goed verbinden* is, hetzelve voor de vervulling van het afgesprokene, of beloofde, aan-

aansprekelijk stellen. *Iemand verbinden is*, somwijlen, hem eene vaste belofte doen afleggen. En in andere gevallen beantwoordt *verbinden* aan verpligten: *dankbaarheid verbindt mij daartoe. Het is voor u niet verbindende.* Van hier *verband*, *verbinding*, *verbindtenis*, plegtige belofte, vaste verspreking, huwlijksvereeniging, *verbond*, enz.

VERBINDTENIS, zie *verbinden.*

VERBITTEREN, b. w., *ik verbitterde*, *heb verbitterd.* Eigenlijk en oneigenlijk, bitter maken: *vrees voor den dood verbittert alle zoet des levens.* Gram, toornig maken: *sij en wordt niet verbittert.* BIJBELV. Ook: *zich tegen iemand verbitteren.* Van hier *verbittering.* Het deelw. *verbitterd* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERBITTERD, zie *verbitteren.*

VERBLEEKEN, o. w., *ik verbleekte*, *ben verbleekt.* Anders ook *verblikken.* Bleek worden: *hij verbleekte op dat gezigt. Zij weet van verbleeken noch bloozen*, HALMA, gemeenlijk, *van bleeken*, *noch blozen*, of *blikken*, *noch blozen.* Van hier *verbleeking.* Oul. werd het ook als bedr. gebezigd, voor bleek maken: *wiens hayrkens Tagus gouden fijne sij verbleeckt.* PERS. *Verblikken* werd oul. mede bedr. gebezigd: *u ruiters wapenglans verblickt ons teer gezicht.* VLAERD. REDERIJK. Ook onzijd.: *so verblicten die bergen daeraf.* BIJB. 1477. Van hier *verbleeking.*

VERBLIJDEN, b. w., *ik verblijdde*, *heb verblijd.* Blij maken: *verblijd ons naar de maat van onzen druk.* L. D. S. P. *Zich verblijden*, verheugd zijn: *verblijd u niet over eens anders leed.* Anders *verblijd zijn. De Koning is, o Heer, verblijd.* L. D. S. P. Van hier *verblijding.* Het deelw. *verblijdend* wordt als een bijv. n. gebruikt.

VERBLIJF, o., meerv. *verblijven.* De daad van verblijven: *gedurende mijn verblijf onder u.* Plaats, waar men verblijven kan: *men salder geen verblijf meer hebben in eeuwicheijt.* BIJBELV. Plaats van dadelijk oponthoud: *bij 't verblijf der gelieven.* VOND. Zamenstell. *verblijfplaats*, enz. *Nachtverblijf*, enz.

VERBLIJVEN, b. en o. w., *ik verbleef*, *heb* en *ben verbleven.* Onz., meer bij aanhoudendheid blijven, dan door

door *blijven* wordt aangeduid: *ik verblijf uw gehoorzame dienaar. Dat ick sal blijven, ende met u alle sal verblijven.* BIJBELV. Zich ergens derwijze ophouden, als of men er gehuisvest ware: *moet zij dan op straat verblijven?* Bedr., is *iets aan iemand verblijven*, zich daaromtrent op hem beroepen: *dat verblijf ik aan mijnen man.* Van hier *verblijf*, *verblijving*.

VERBLIKKEN, zie *verbleeken*.

VERBLIND, bijv. n. *verblinder*, *verblindst*. Eigenlijk een deelw. van *verblinden*. Blind gemaakt, bijzonderlijk in de figuurlijke beteekenissen, waarin men *verblinden* bezigt: *wie zag ooit verblinder natie?* Van hier *verblindheid*, de staat van eenen verblinde: *verblindheid der oogen*, *verblindheid des harten*.

VERBLINDEN, bedr. w., *ik verblindde*, *heb verblind*. Blind maken: *men verblindde Zedekia's oogen.* BIJBELV. Fig.: *het geschenck verblindt de oogen der wijsen.* BIJBELV. *Iemand verblinden* is, hem het gezigt der waarheid benemen. *Iemands zinnen verblinden* is, eene verkeerde plooi aan zijne geaardheid geven: *in dewelcke de geest deser eeuwe de sinnen verblindt heeft.* BIJBELV. Van hier *verblinding*. Het deelw. *verblind* wordt als bijv. n. gebezigd.

VERBLOEMEN, b. w., *ik verbloemde*, *heb verbloemd*. Eigenlijk, met bloemen optooijen, opsmukken. Fig., verschoonen: *zij wist hare gebreken te verbloemen. Hier gelt verbloemen, gunst, noch glimp.* VOND. Bewimpelen: *de waarheid verblaemen.* Van hier *verbloeming*. Het deelw. *verbloemd* wordt als bijv. n. gebruikt. Zamenstell. *onverbloemd*.

VERBLUFFEN, b. w., *ik verblufte*, *heb verbluft*. Door eene scherpe, eene hooggestemde, aanspraak, of iets desgelijks, beteuteren, ter neder slaan, enz.: *een die regtschapen is wordt niet zoo ligt verbluft.* VOND. Beschamen: *dees wenk verbluft den tweeden Alexander.* MOON. Van hier *verbluffing*.

VERBOD, o. Van *verbieden*. De daad van verbieden: *door verbod van den invoer. Daar 't verbodt van bouwen op oogde.* HOOFT. *Het verbodt van de veelheit der vrouwen.* VOND. De woorden, door middel waarvan iets verboden wordt: *hoe luidt dat verbod?*

Za-

Zamenstell. *verbodsdag*, een dag van godsdienstoefening, waarop nering en hantering verboden is.

VERBOLGEN, bijv. n. en bijw., *verbolgener*, *verbolgenst*. Eigenlijk een deelw. van *verbelgen*. Opgezwollen: *de zee stond heel verbolgen*. Overdragt., vol gemoedsbeweging: *mijn zangheldin, die Goddelijck verbolgen, verrukt wordt*. VOND. Vergramd: *wees, groote God! op hen verbolgen*. L. D. S. P. Van hier *verbolgenheid*, opzwelling: *doe stont de zee stille van hare verbolgenheid*. BIJBELV. Gramschap: *slag op slag van Gods verbolgenheid*. L. D. S. P.

VERBOLGENHEID, zie *verbolgen*.

VERBOND, o., meerv. *verbonden*. Eene overeenkomst, waarbij van weerskanten bijstand, of iets anders, wordt beloofd: *also maeckten sij een verbont te Berseba*. BIJBELV. *'t Verbont oulinx gemaakt*. HOOFT. *Om des verbonts wille, dat hij met David gemaeckt hadde*. BIJBELV. *Het oude, het nieuwe verbond*. Zamenstell. *verbondbreker*, *verbondbreking*, enz.; *werkverbond*, enz.

VERBORGEN, bijv. n., *verborgener*, *verborgenst*. Eigenlijk een deelw. van *verbergen*. Aan nasporende oogen, of andere navorschingen, onttogen: *sij hadden spenen in de verborgene plaetsen*. BIJBELV. *Wasch, reinig, mijn gemoed van mijn verborgen zonden*. L. D. S. P. *Verborghen ligghen*. KIL. *In het verborgene is*, op eene verborgene plaats: *datse afquam in het verborgene des berchs*. BIJBELV. Of bedektelijk: *niet opentlick, maer als in 't verborgen*. BIJBELV. Van hier *verborgenheid*.

VERBOUWEREREN, b. w., *ik verbouwereerde*, *heb verbouwereerd*. Onthutsen: *ik ben er geweldig van verbouwereerd*. Anders ook *verbaauwereren*, van het verouderde *verbaauwen*, waarvan het zelfst. n. *verbaauwing* nog bij OUD. voorkomt: *tot verbaauwing der genen, die* enz.

VERBRANDEN, b. en o. w., *ik verbrandde*, *heb* en *ben verbrand*. Bedr., door vuur verteren: *het kaf met onuijtblusschelick vijer verbranden*. BIJBELV. Verzengen: *verbrant haer huit van hitte*. VOND. Onz.,

verzengd, of door vuur verteerd, worden: *geboomte, loof, en stammen, verbranden.* VOND. Door de zon getaand worden: *wat is uw gelaat verbrand!* Oul. zeide men ook *verbernen.* Van hier *verbrandheid, verbranding.*

VERBREEDEN, b. w., *ik verbreedde, heb verbreed.* Breeder maken: *de weg wordt verbreed.* Van hier *verbreeding.*

VERBREIDEN, b. w., *ik verbreidde, heb verbreid.* Eigenlijk, niets anders, dan *verbreeden*, breeder maken. In het gebruik, al verder en verder uitstrekken, bekend, ruchtbaar maken: *eene mare verbreiden. Dit woord is verbreijt geworden.* BIJBELV. Van hier *verbreider, verbreiding, verbreidster.*

VERBREK, zie *verbreken.*

VERBREKEN, b. w., *ik verbrak, heb verbroken.* Ganschelijk breken: *de armen der Godtloozen sullen verbroken worden.* BIJBELV. *Eene wet verbreken* is, van den wetgever gesproken, dezelve vernietigen; maar, van anderen, dezelve schenden, niet opvolgen: *sij hebben uwe wet verbroken.* BIJBELV. *Eenen eed, een traktaat verbreken*, enz. Van hier *verbreekbaar*, dat verbroken kan worden, — *verbreekster, verbrekelijk, verbreker, verbreking.* Het deelw. *verbroken* wordt als een bijv. n. gebruikt.

VERBRIJZELEN, b. w., *ik verbrijzelde, heb verbrijzeld.* Van het oude *brijzen*, breken, verbreken. Tot gruis vermorzelen: *ik heb die steenen laten verbrijzelen.* Overdr., *verbrijzeld*, door druk of smert ter neder gedrukt: *door 't leed verbrijzeld. Een verbrijzeld hart*, vernederd, gedemoedigd. Van hier *verbrijzeling.*

VERBROEDEREN, b. w., *ik verbroederde, heb verbroederd.* Tot broeder maken, in eene broederlijke betrekking brengen: *twee volken onderling op 't naauwst verbroederd. Zij verbroederden zich.* Van hier *verbroedering.*

VERBRUID, bijv. n., bijw. en tusschenwerpsel. Eigenlijk een deelw. van *verbruijen.* Als bijv. naamw. slecht, leelijk: *hij kreeg eene verbruide snede door zijn aangezigt.* Als bijw. versterkt het een bijv. n. waarbij het komt: *verbruid koud.* Als tusschenwerpsel vormt het

eene

eene uitroeping van verbaasdheid: *verbruid! is dat loopen!* In de gemeenzame verkeering.

VERBRUIJEN, b. w., *ik verbruide*, *heb verbruid*. Bederven: *dat verbruide het gansche werk*. *Het bij iemand verbruijen* is, hem misnoegd maken: *vreesselijk heb ik het bij haar verbruid*. Van hier *verbruid*. Zie hier boven.

VERDACHT, zie *verdenken*.

VERDADIGEN, b. w., *ik verdadigde*, *heb verdadigd*. Hier en daar in plaats van *verdedigen* in gebruik: *verdadigde 't gemeene beste*. VOND. Oul. ook *verdaden: die met der reden best sijn recht verdaden kan*. HOOFT. Van hier *verdadiging*. Zie voorts *verdedigen*.

VERDAGEN, b. en o. w., *ik verdaagde*, *heb verdaagd*. Bedr., bij KIL. evenveel, als *verdaghvaerden*, *daghvaerden*, oproepen, om ten dage te komen: *verdaeghde deur hare boden den Hertogh haren man tot Romen voor den Paus*. VEL. — Onz., eenen, of meer dan eenen, dag overblijven, in overeenstemming met *vernachten*, dat intusschen veel gebruikelijker is. Nog zegt men: *mijn hart verdaagt er van*, springt op van blijdschap, is er vrolijk, opgeruimd van.

VERDAGVAARDEN, b. w., *ik verdagvaardde*, *heb verdagvaard*. *Dagvaarden*, ter dagvaart doen komen: *wie soude mij verdaghvaerden!* BIJBELV. Bescheiden, over het algemeen: *verdaghvaert d'oorlogsbende*. VOND. Van hier bij HALMA *verdagvaardiging*, schoon de regelmaat der taal *verdagvaarding* vordert, en men hedendaags enkel *dagvaarding* en *dagvaarden*, gebruikt.

VERDEDIGEN, b. w., *ik verdedigde*, *heb verdedigd*. Trachten te beschermen en zulks dadelijk doen: *hij helpt zijn vaderland verdedigen*. Ook oneigenlijk: *die plaats van uw gedicht laat zich niet verdedigen*. *Zich verdedigen*, verweren, eigenlijk en oneigenlijk. Van hier *verdedigbaar*, *verdediger*, *verdediging*, *verdedigster*. Zamenstell. *verdedigschrift*, enz.

Verdedigen, anders *verdadigen*. Oul. bezigde men ook *verdeden*, waarvan *verdedinge*, bij BREDERO, ALDEGONDE en anderen.

VERDEELEN, b. w., *ik verdeelde*, *heb verdeeld*. Ook *verdeilen*. In deelen scheiden: *hij verdeelde zijn leger.*

ger. Splijten: *een gehoorende varre, die de klaauwen verdeelt.* BIJBELV., waar *zich verdeelen*, voor zijn volk in deelen scheiden, gebezigd wordt: *hij verdeelde sich tegen haar des nachts.* Voorts oneenig maken: *de gemoederen werden verdeeld. Verdeel en heersch!* Van hier *verdeelbaar*, *verdeeld*, *verdeeler*, *verdeeling*, *verdeelster.*

VERDEK, o., meerv. *verdekken.* Het dek van een schip: *het meeste volk op 't verdek.* HOOFT. Deksel: *niet aen 't verdeck der lijven.* J. D. DECK. Zamenstell. *scheepsverdek.*

VERDELGEN, b. w., *ik verdelgde*, *heb verdelgd.* Met den grond gelijk maken: *ick sal uwe steden verdelgen.* BIJBELV. Doen sneven: *hij verdelgt elk, dien hij schuldig vind.* L. D. S. P. — VOND. bezigt het onzijd.: *het bosch verdelgde zoo kaal, dat het gevogelte in 't lest verhuisde.* Van hier *verdelger*, *verdelging.*

VERDEMOEDIGEN, b. w., *ik verdemoedigde*, *heb verdemoedigd.* Bij KIL. evenveel, als *verootmoedigen*, demoedig maken: *ik wil hem nog meer verdemoedigen. Zich verdemoedigen*, zich met ootmoed vernederen. Van hier *verdemoediging.*

VERDENKEN, b. w., *ik verdacht*, *heb verdacht.* Oul. uitdenken, verzinnen, bedenken. In het hedendaagsche gebruik, met een kwaad vermoeden achtervolgen: *waarom verdenkt gij mijne trouw? Iemand ergens van verdenken* is, daaromtrent een kwaad vermoeden op hem hebben: *hij wordt van meineed verdacht.* Van hier *verdenking.* Het deelw. *verdacht* wordt als bijv. n. gebezigd; zamenstell. *onverdacht.* *Iemand verdenken*, voor verdacht houden, was den ouden onbekend. CAMPH. heeft: *hoe diep verdenckt sich ons gemoed in uwe godlijckheden*, d. i. hoe zeer verdiept zich ons gemoed in gedachten en gepeinzen over uwe volmaaktheden.

VERDER. zie *ver*, bijw. en bijv. naamw.

VERDERF, o. Vernietiging van allen welstand en alle geluk, volkomen bederf: *hoe zie ik hen ten verderve snellen. So sal ick oock in ulieder verderf lacchen.* BIJBELV., waar het voorts ook voor leed gebezigd wordt, in: *soo hem een verderf ontmoetede op den wegh, dien gij sult gaen;* en elders. Voorts wordt het voor dood

dood gebruikt: *die u leven verlost van 't verderf.* BIJBELV. En voor de eeuwige verdoemenis: *welcker eynde is het verderf.* BIJBELV. Van hier *verderfelijk.* Zamenstell. *zielsverderf*, enz.

VERDERVEN, b. en o. w., *ik verdorf*, *heb* en *ben verdorven.* Bedr., verstoren, vernielen, uitroeijen: *houwt desen boom af, ende verderft hem.* BIJBELV. Onbruikbaar maken: *alle goede stucken lants sult ghij met steenen verderven.* BIJBELV. *De verdervende hand* is eene kabaal, die 's lands welzijn heimelijk ondermijnt. Onz., onbruikbaar worden: *welcke dingen alle verderven door het gebruijck.* BIJBELV. Van hier *verderf*, oul. *verderfenis*, *verderver*, *verderving.* Het deelw. *verdorven* wordt als een bijv. naamw. gebruikt.

VERDICHTEN, b. w., *ik verdichtte*, *heb verdicht.* Uitdenken, verzinnen, bijzonderlijk in eenen kwaden zin, van iets onwaarachtigs: *die allerlei grollen verdichten.* Van hier *verdichter*, *verdichting*, *verdichtsel.*

VERDIENEN, b. w., *ik verdiende*, *heb verdiend.* Door diensten verwerven: *wat hebt gij verdiend?* Voorts is *iets verdienen*, daarop aanspraak verwerven, of hebben: *hij heeft allen dank verdiend. Verdient den krans van Febus lauwerboom.* VOND. Of zich voor iets, als voor eene regtvaardige straf, bloot stellen: *den dood verdienen.* Van hier *verdienste.* Het deelw. *verdiend* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERDIENSTE, v., meerv. *verdiensten.* Van *verdienen.* Eigenlijk, al wat iemand zich door diensten verwerft: *kunne verdiensten zijn des winters gering.* Voorts bedrijven, of hoedanigheden, waardoor men zich iets goeds of kwaads waardig maakt: *naar verdienste beloond, bevorderd, gestraft worden. Een man van verdiensten* is iemand, wiens hoedanigheden en daden hem regt op de achting van anderen geven. *Christus verdiensten* zijn deszelfs edele handelingen. Van hier *verdienstelijk*, *verdienstig.*

VERDIENSTELIJK, bijv. n. en bijw., *verdienstelijker*, *verdienstelijkst.* Van *verdienste.* Van personen, vol verdiensten: *het is een verdienstelijk man. Hij heeft zich zeer verdienstelijk bij den staat gemaakt.* Van za-

 ken,

ken, iets goeds verdienende: *welk een verdienstelijk werk.* Van hier *verdienstelijkheid.* Zamenstell. *onverdienstelijk*, enz.

VERDIEPING, v., meerv. *verdiepingen.* Van *verdiepen.* De daad van verdiepen: *door verdieping der grachten.* Alsmede elke reeks van vertrekken, die gezamenlijk op eene gelijke hoogte boven de benedenste reeks van vertrekken van een huis gevonden worden: *ik klom van beneden naar de eerste verdieping. Laat er nog eene verdieping op zetten.* Voorts gebruikt men *verdieping* ook wegens andere gebouwen; zoo als Noachs ark: *gij sultse met d'onderste, tweede en derde verdiepingen maken.* BIJBELV. En men geeft aan een mensch van weinig doorzigt en nadenken wel eens den naam van *een mensch van weinig verdieping. Die tot zoo hooge dingen niet verdiepings genoeg hebben.* OUD.

VERDOEN, b. w., *ik verdeed, heb verdaan.* Wegdoen, te niete doen, om hals brengen: *ick sal ook de dreckgoden verdoen.* BIJBELV. *Zij heeft zich verdaan.* Verkwisten, doorbrengen: *hij heeft al verdaan, wat hij in de wereld had.* Herdoen: *dat moeten wij nog eens verdoen.*

VERDOLEN, o. w., *ik verdoolde, ben verdoold.* Door doling aan zijne bestemming onttogen worden: *daar hij niet opdaagt, vrees ik, dat hij verdoold zal zijn.* Voorts is *ergens in verdolen*, door de menigvuldigheid daarvan in verwarring gebragt worden: *ik verdool in al de kinderen*, ik weet ze niet van elkanderen te onderkennen. Anders ook *verdwalen*, en wel van eene zaak: *waartoe verdwaalt uw lot!* VOND. Van hier *verdoling.* Het deelw. *verdoold* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERDONKEREN, b. en o. w., *ik verdonkerde, heb*, of *ben verdonkerd.* Bedr., donker maken: *de gordijnen verdonkeren de kamer al te veel.* Onzigtbaar maken, wegmoffelen: *zoekt gij de waarheid te verdonkeren? Alle bewijsstukken waren verdonkerd.* Onz., donker worden: *de lucht verdonkert.* Van oogen, of gezigt, deszelfs scherpte verliezen: *mijn gezigt begint te verdonkeren. Daerom is mijne ooge door verdriet verdonkert.* BIJBELV.; waar dit elders *doncker worden* luidt. Van hier *verdonkeraar*, *verdonkering.*

VER-

VERDOOLD, zie *verdolen*, *dolen.*
VERDOORD, zie *verdooren.*
VERDOOREN, o. w., *ik verdoorde*, *ben verdoord.* Van *door*, dwaas. Zot, dwaas worden, zijn: *die zeit dat hij verdoorde*, *toen hem de lust bekoorde.* HOOFT. *Verdoord staan* en *verdoord zijn* komt dikwerf bij L. v. VELTH. voor.
VERDORD, bijv. n., bijw., en tusschenwerpsel. Eigenlijk, een deelw. van *verdorren.* Als bijv. naam., eigenlijk verdord geworden; vervolgens geweldig groot, sterk, treffend, enz.: *het is waarlijk eene verdorde reis. Zij gaf hem eenen verdorden steek.* Als bijw. zeer: *het is een verdord leelijk mensch.* Als tusschenwerpsel duidt het verbazing aan: *verdord! welk een visch.* Alles, in het gemeene leven.
VERDORREN, o. w., *ik verdorde*, *ben verdord.* Dor worden: *sijn arm sal t'eenemaal verdorren.* BIJBELV. *Tortels*, *troosteloos op haren tak verdort.* VOND. Van hier *verdorring*, en, van het deelw. *verdord*, *verdordheid.* Zie voorts nopens dit deelwoord hierboven.
VERDRAAGZAAM, zie *verdragen.*
VERDRAG, o., meerv. *verdragen.* Eene wederkeerige bewilliging in het een of ander: *volgens 't verdragh.* HOOFT. *Een verdrag sluiten*, *treffen*, *aangaan.* Een geregeld schriftelijk opstel van zulk eene wederkeerige bewilliging: *volgens het negentiende artikel van het verdrag.* Voorts bij KIL., ophouding, uitstel: *en op sijnen lesten dagh*, *badt hij Godt om cort verdragh.* GESCH. En hedendaags is *met verdrag* bedaardelijk: *gij moet het met verdrag bewerken.* Zamenstell. *krijgsverdrag*, *vredesverdrag*, enz.
VERDRAGEN, b. w., *ik verdroeg*, *heb verdragen.* Van de eene plaats naar de andere dragen: *zie eens*, *hoe die kat hare jongen verdraagt.* Dulden, met geduld ondergaan: *ik kan die pijn niet verdragen. Verdraagt gij die tegenspraak? Zij kunnen elkanderen niet verdragen*, zij gaan slecht met elkanderen om. *Zich onderling verdragen* is, zich door eenig verdrag met elkanderen bevredigen. Een verdrag aangaan: *noch gaat ghij met d'arbeijtslien verdragen.* A. v. D. MIJLE. Van hier *verdraagbaar*, *verdraagzaam*, *verdraagzaamheid*, *verdraging*, enz.

VERDRAVEN, b. w., *ik verdraafde, heb verdraafd.* Hiervan bezigt men naauwelijks iets anders dan de onbepaalde wijze *verdraven*, door draven laten winnen, aan hem, die het hardste draaft, ten geschenke geven: *eene zweep laten verdraven;* en het lijdelijke *verdraafd worden: er werd eene gouden zweep verdraafd.* Ook zegt men, in denzelfden zin, *verharddraven.* Van hier *verdraving*, harddraverij.

VERDREVELING, m. en v., meerv., *verdrevelingen.* Van *verdrijven.* Een mensch, die ergens uit verdreven is, een vlugteling, een balling: *de verdrevelingen werden terug geroepen.*

VERDRIET, o. Zielskwelling, hartzeer: *hij doet mij veel verdriet aan. Geheel Europe tot verdriet.* VOND. *Iemand in het verdriet brengen.* Oul., werd het meerv. *verdrieten* ook gebezigd: *ik hebbe verdrieten aan mijn leven.* BIJB. 1477. Van hier *verdrietelijk*, *verdrietig.* Zamenstell. *huisverdriet*, *zielsverdriet*, enz.

VERDRIETEN, onpers. w., *het verdroot, het heeft verdroten.* Met hartzeer bezielen, kwellen: *het heeft mij lang verdroten. Het verdroot Jona met groot verdriet.* BIJBELV. Voorts gebruikt men dit woord in den derden persoon ook wel eens persoonlijk: *zulk een leven verdriet mij.* Van het deelw. *verdroten* komt de zamenstell. *onverdroten.*

VERDUBBELEN, b. w., *ik verdubbelde, heb verdubbeld.* Bij KIL. ook *verdobbelen*, *verdobbeleren.* Van *dubbel.* Eigenlijk, dubbel maken, met nog eens zoo veel vermeerderen, of een tweede ding van dezelfde soort bij iets voegen: *de prijs daarvan werd verdubbeld.* Voorts ook onbepaaldelijk, vergrooten, versterken: *zijnen ijver verdubbelen. Een schip verdubbelen*, beteekent een dubbele huid om hetzelve leggen: *welke schepen, voor van de steven, tot achter aan de fokkerust, met een ijsere borstlap moeten verdubbelt zijn.* ZORGDRAG. Van hier *verdubbeling.*

VERDUISTEREN, zie *duister.*

VERDUITSCHEN, b. w., *ik verduitschte, heb verduitscht.* Van *duitsch.* In het duitsch overbrengen, of in het hollandsch vertalen: *verduitsch mij dat woord eens.* Van hier *verduitscher*, *verduitsching.* Van het deelw. *verduitscht* komt de zamenstell.: *onverduitscht.*

VER-

VERDUIVELD, bijv. n., bijw. en tusschenwerpsel, *verduivelder*, *verduiveldst*. Een deelw. van *verduivelen*, bij KIL. dol worden. Oul. dol, razend. In het gebruik, afschuwelijk, verfoeijelijk: *welk een verduiveld bedrijf! Een verduiveld wijf.* T. P. PERS. *Hij heeft mij verduiveld voorgelogen.* Als tusschenwerpsel, is het eene uitroeping van verbazing: *wel, verduiveld!*

VERDULLEN, b. en o. w., *ik verdulde*, *heb* en *ben verduld*. Van *dul*, dol. Dol maken en dol worden, bij KIL. Het deelw. *verduld* wordt even zoo gebruikt, als *verduiveld*.

VERDUREN, b. w., *ik verduurde*, *heb verduurd*. Doorstaan, uitharden: *wie kan die pijn verduren!* In duurzaamheid evenaren: *die den tijd verduren*. L. D. S. P. *Dat is een kroon, die gout en diamant verduurt.* VOND. Van hier *verduring*.

VERDWAASD, zie *verdwazen*.

VERDWALEN, zie *verdolen*.

VERDWAZEN, b. en o. w., *ik verdwaasde*, *heb* en *ben verdwaasd*. Van *dwaas*. Bedr., dwazer maken: *ende hare wetenschap verdwaest.* BIJBELV. Onz., bij KIL., dwaas worden. Het deelw. *verdwaasd* wordt als bijv. n. gebezigd.

VERDWIJNEN, o. w., *ik verdween*, *ben verdwenen*. Onzigtbaar worden: *zoo haast ik hem zag, verdween hij. Dat hij uit elks oog verdwijn.* L. D. S. P. Alle bestaan verliezen: *die dikte zal wel verdwijnen. Niemant brengt den tijt terug, die eens verdween.* POOT. Van hier bij KIL. *verdwijnigh*, vergankelijk, en *verdwijning*.

VEREDELEN, b. w., *ik veredelde*, *heb veredeld*. Van *edel*. Edeler maken, in aard en hoedanigheid verbeteren: *tracht u al meer en meer te veredelen. Veredelt haer waerdij met onwaerdeerbren lof.* VOND. Ook wel eens tot den adelstand verheffen; doch hiervoor is *veradelijken* gebruikelijker. Van hier *veredeling*.

VEREENEN, zie *vereenigen*.

VEREENIGEN, b. w., *ik vereenigde*, *heb vereenigd*. Van *eenig*. Ook *vereenen*. Een maken: *de beide legers werden vereenigd. Stem en snaar, met wenden, draaijen, en met keeren, vereenigd rolden*

door elkaar. PLUIMER. In bedoeling en werking verbinden: *men vereenigt zich om ons te kwellen. Heeft zijne harp vereenigt met lofgezangh.* VOND. In een huwelijk paren: *zij zijn gisteren vereenigd.* Ook onz., gepaard worden: *waer twee vereenigen, daer strengelt en verbint de liefde tien aen een.* VOND. Wederom bedr., bevredigen: *twee strijdende partijen vereenigen. Zich met iemand vereenigen*, of *vereenen*, wordt in verschillende beteekenissen gebezigd: *hij wil zich met den Godt der Goden niet vereenen.* HOOGVL. Van hier *vereeniger*, *vereeniging*, *vereenigster.*

VEREEREN, b. w., *ik vereerde*, *heb vereerd.* Genoegzaam evenveel als *eeren*, met eerbewijzingen bejegenen: *God vereeren. Vereert hem.* BIJBELV. — Hooger in eer verheffen: *vereer mij steeds met uw gezelschap.* Ten geschenke geven: *zij heeft mij dat vereerd.* Van hier *vereerder*, *vereering.* Zamenstell. *vereerenswaardig*, enz.

VEREEUWIGEN, b. w., *ik vereeuwigde*, *heb vereeuwigd.* Van *eeuwig.* Eeuwig maken, in een eeuwig aanwezen, of aandenken, doen zijn: *hij heeft zijn wondren en zijn raad vereeuwigd onder Isrels zaad.* L. D. S. P. *Hij heeft zijnen naam daardoor vereeuwigd.* Van hier *vereeuwiging.*

VEREFFENEN, b. w., *ik vereffende*, *heb vereffend.* Van *effen.* Ook *verevenen*, van *even.* Effen maken, in eenen oneigenlijken zin: *een geschil vereffenen. Zijne zaken met iemand vereffenen*, met hem afrekenen. Van hier *vereffening*, ook *verevening.*

VEREISCH, o. Vordering: *naar vereisch van zaken en tijden.* Navraag: *er komt geen vereisch naar.* HALMA.

VEREISCHEN, b. w., *ik vereischte*, *heb vereischt.* Bijkans evenveel, als eischen, vorderen: *dat werk zal veel tijds vereischen. Vereischt zoo trots een dicht, als oit Flaccus kon bereiken.* VOND. *De vereischte bekwaamheid.*

VEREISCHTE, o., meerv. *vereischten.* Van *vereischt.* Het geen vereischt, of gevorderd wordt: *een noodzakelijk vereischte.*

VERERGEREN, b. en o. w., *ik verergerde*, *heb* en *ben verergerd.* Van *erger.* Bedr., erger maken: *gij ver-*

er-

ergert het, in plaats van het te verbeteren. Onz., erger worden: *de kranke schijnt te verergeren.* Van hier *verergering.*

VERETEN, b. w., *ik verat, heb vereten.* Al etende verteren: *hoe veel vereet men daar gemeenlijk?* Met eten en drinken doorbrengen: *hij heeft al, wat hij had, vereten, of verspeeld.* Verslinden, in eenen oneigenlijken zin: *indien ghij malcanderen bijt ende vereet.* BIJBELV.

VEREVENEN, zie *vereffenen.*

VERF, *verw*, v., meerv. *verwen.* Eene zelfstandigheid, welke aan de dingen, die daarmede besmeerd, of daarvan doordrongen, zijn, zekere kleur bijzet: *het purper is de kostbaarste van alle verwen. De verf vergaet, de deught zal eeuwigh blijven.* VOND. Ook wel eens de natuurlijke kleur van een mensch: *nu moeder is niet doot, zij krijgt haar verf.* VOND. Van hier *verwen, verwer, verwig*, enz. Zamenstell. *verfbord, verfdoos, verfhout, verfketel, verfkooper, verfmolen, verfpot, verfschelp, verfstof, verfwaren, verfwinkel. Doodverf, olieverf, purperverf, waterverf*, enz.

VERFOEIJEN, b. w., *ik verfoeide, heb verfoeid.* Van *foei.* Iets met eenen afkeer, dien men soms door den uitroep van *foei! foei!* aan den dag legt, bejegenen: *'k verfoei en haat de valschheid.* L. D. S. P. Van hier *verfoeijelijk, verfoeijing, verfoeisel*, voor een verfoeijelijk ding. BIJBELV. Zamenstell. *verfoeijenswaardig.*

VERFOMFOOIJEN, b. w., *ik verfomfooide, heb verfomfooid.* Bij HALMA, verhoetelen, bederven: *hij heeft het verfomfooid. Gij moet uwe kleederen zoo niet verfomfooijen.*

VERFOMMELEN, b. w., *ik verfommelde, heb verfommeld.* Anders ook *verfrommelen.* Iets door kreuken, die men daarin brengt, afzigtelijk maken: *gij verfommelt uwe kleederen geweldig.* Van hier *verfommeling.*

VERFROMMELEN, zie *verfommelen.*

VERGAAN, o. w., *ik verging, ben vergaan.* Van zijne plaats gaan: *ik verging een weinigje.* Afloopen, eenen uitslag hebben: *hoe is die zaak vergaan? Het is hem daar slecht vergaan.* Weggaan, verdwijnen: *dat gezwel zal wel vergaan. De lust vergaat mij. Zij ziet*

ziet den dag vergaan en wassen. VOND. Te niete gaan, omkomen: *als alles hier vergaat.* L. D. S. P. Spreekw.: *onkruid vergaat niet*, ondeugende voorwerpen komen niet ligtelijk om. Van hier *vergangbaar*, *vergangen*, *vergankelijk*, enz.

VERGAAUWEN, b. w., *ik vergaauwde*, *heb vergaauwd.* Door gaauwheid verschalken: *hij heeft mij vergaauwd*, hij is mij te gaauw geweest. Van hier *vergaauwing.*

VERGADEREN, b. en o. w., *ik vergaderde*, *heb* en *ben vergaderd.* Anders ook *vergaren.* Bedr., bijeen verzamelen: *vergaderen den raed.* KIL. *Hij vergadert de wateren der zee als op eenen hoop.* BIJBELV. Onz., bijeen komen: *de raad zal morgen vergaderen. Hij doet de watren bruisschen zwellen, en t'zaam vergaderen.* L. D. S. P. Bijzonderlijk tot bijslaap: *na 't vergaeren wort d'eene moeder.* VOND. Of om te trouwen: *als twee gelieven, eens van aert, dus scheiden, eer ze zijn vergaert.* POOT. *Ergens aan vergaren* is, zich daarmede inlaten: *ik vergaar daaraan niet.* Voorts zeide men oulings van eenen strijd, dat hij *vergaderde*, als hij eenen aanvang nam: *in 't vergaderen van den stride.* J. v. HEELU. Van hier *vergaarder*, *vergadering*, *vergaring.* Zamenstell. *vergaderplaats*, enz.

VERGALOPPEREN, wederk. w., *ik vergaloppeerde mij*, *heb mij vergaloppeerd.* Zich uit overhaasting door eenig averegtsch bedrijf benadeelen: *gij hebt u deerlijk vergaloppeerd.* Van hier *vergaloppering.*

VERGANGEN, bijv. n. Eigenlijk een oud deelw. van *vergaan.* Jongstverloopen: *in de vergangene week. Op 't verganghen jaer binnen Utrecht*, enz. v. HASS.

VERGANKELIJK, bijv. n., *vergankelijker*, *vergankelijkst.* Van *vergaan.* Dat voor vergaan vatbaar is: *dat ik wete, hoe vergankelijk ik zij.* BIJBELV. Van hier *vergankelijkheid.* Zamenstell. *onvergankelijk*, *onvergankelijkheid.*

VERGAREN, zie *vergaderen.*

VERGASTEN, b. w., *ik vergastte*, *heb vergast.* Van *gast.* Als eenen gast, wien men genoegen en eer aandoen wil, onthalen: *hij vergastte ons op baars. Ik wilde hen eens vergasten.* Van hier *vergasting.*

VERGEEFLIJK, zie *vergeven.*

VERGEEFS, bijw. Zonder gewenschte gevolgen, vruchteloos: *vergeefs door gout bekoort.* VOLLENH. *Te vergeefs eeren sij mij.* BIJBELV. Dit woord luidt bij NOTK. *fergebons*, zweed. *förgäfves*, hoogd. *vergebens*, KIL. *verghevens*, en komt van *vergeven.*

VERGEEFSCH, bijv. n., *vergeefscher*, *vergeefschst.* Van *vergeven*, even als *vergeefs.* Vruchteloos, ijdel: *gij doet vergeefsche moeite. En brengt niet meer vergeefschen offer.* BIJBELV.

VERGEET, o., oul. voor vergetenheid gebezigd: *gedompelt in een grondeloos vergeet.* HOOFT.

VERGEETBOEK, o. Een denkbeeldig boek, waarin men datgeen, als het ware, opschrijft, dat men vergeten wil: *hij geraakt bij haar in het vergeetboek.*

VERGEETVLOED, m. In de oude fabelleer, een vloed in het rijk der dooden, die, daarvan drinkende, hun vorige leven vergaten: *straks dronk hij uit den stijgischen vergeetvloed Lethe.*

VERGELDEN, b. w., *ik vergold, heb vergolden.* Oulings ook gelijkvl., *ik vergeldde, heb vergeld.* Van *geld.* Met geld betalen, goedmaken, bestrijden: *dat kan ik niet langer vergelden. Hine conde nu den cost niet verghelden.* M. STOK. Beloonen: *hoe zal ik dat naar behooren vergelden?* Van hier *vergelder*, *vergelding.*

VERGELIJK, o., meerv. *vergelijken.* Van *gelijken*, in den bedrijvenden zin van gelijk, effen, maken. Een verdrag, eene overeenkomst, ter wegneming of voorkoming van geschil: *er werd eindelijk een goed vergelijk getroffen.* Bij HALMA ook vergelding.

VERGELIJKEN, b. w., *ik vergeleek, heb vergeleken.* Van *gelijk.* Twee, of meer dingen, ter ontdekking van derzelver onderlinge gelijkheid, of ongelijkheid, nevens elkanderen beschouwen: *vergelijk het eene handschrift met het andere. Napoleon met Caesar vergelijken. Waerbij sal ick dit geslachte vergelijken?* BIJBELV. Van hier *vergelijk*, *vergelijkelijk*, *vergelijking.*

VERGEN, b. w., *ik vergde*, *heb gevergd.* Met de zaak in den vierden, en den persoon in den derden, naamval. Iemand eene dienst, of iets anders, afvorderen: *gij vergt mij waarlijk te veel. Ik durf het u niet vergen.* Zamenstell. *afvergen.*

VERGENOEGD, bijv. n. en bijw., *vergenoegder*, *vergenoegdst*. Eigenlijk, een deelw. van *vergenoegen*. Weltevreden: *hoe vergenoegd ziet hij er uit? Zijt vergenoeght met het tegenwoordige*. BIJBELV. Van hier *vergenoegdheid*. Zamenstell. *onvergenoegd*, *onvergenoegdheid*.

VERGENOEGEN, b. w., *ik vergenoegde*, *heb vergenoegd*. Van *genoeg*. Tevreden stellen: *dat kan mij niet vergenoegen*. *Vergenoeg u daarmede! Laet u vergenoegen met uwe besoldingen*. BIJBELV. Van hier *vergenoeging*, *vergenoegzaam*, ligt te vergenoegen. Het deelw. *vergenoegd*, zie hier boven.

VERGETEL, bijv. n., van *vergeten*. Bij KIL. evenveel als *vergetelijk*. Van hier *vergetelheid*.

VERGETELHEID, v. Een ophouden van alle aandenking: *in de vergetelheid bedolven worden*. Anders *vergetenheid*, oul. *vergetenis*. Van *vergeten*.

VERGETELIJK, bijv. n., *vergetelijker*, *vergetelijkst*. Van *vergeten*. Tot vergeten geneigd, vergeetachtig: *hoe kunt gij zoo zij vergetelijk*. Zamenstell. *onvergetelijk*, dat niet vergeten worden kan. Van hier *vergetelijkheid*.

VERGETEN, b. w., *ik vergat*, *heb vergeten*. Iets uit zijn geheugen, uit zijn aandenken, laten glippen, het daaruit verliezen: *ik had het haast vergeten*. Iets uit onachtzaamheid laten liggen: *altijd vergeet gij het een of ander*. Iemand niet in waarde houden: *de nooddruftige en sal niet voor altoos vergeten worden*. BIJBELV. *Zich zelven vergeten* is, tegen zijne belangen en zijnen pligt aan handelen. *Zijnen aard vergeten* is, daar tegen handelen. *Vergeven en vergeten*, niet slechts vergeven, maar ook uit zijn geheugen wisschen. *Vergeet mij niet*, zeker bloempje. Van hier *vergeetachtig*, *vergetel*, *vergetelijk*, *vergetenis*, enz. Zamenstell. *vergeetal*, die alles vergeet — *vergeetboek*, *vergeetvloed*. Van het deelw. *vergeten* komt *vergetenheid*, en de zamenstell. *eervergeten*, *godvergeten*, *pligtvergeten*.

Vergeten, vries. *ferjitte*, hoogd. *vergessen*, angels. *forgijtan*, eng. *forget*, zweed. *forgäte*, komt van het onscheidb. voorz. *ver*, dat hier eene ontkennende kracht heeft, en *geten*, zweed. *gäta*, ijsl. *gata*, angels. *gijtan*, zich herinneren, bedenken.

VER-

VERGETENHEID, zie *vergetelheid.*

VERGEVEN, b. w., *ik vergaf, heb vergeven.* Met de zaak in den vierden, en den persoon in den derden naamval, iemand iets derwijze ten goede houden, dat men hem deswege niet straffe, vervolge, hate, enz.: *uwe sonden zijn u vergeven.* BIJBELV. *Ik keerde sedert flus, vergeef het mij! 't gezicht niet van de zoute baren.* VOND.; waar het zulk een uitroep is, als men in de zamenleving wegens allerlei kleinigheden bezigt, die anders euvel zouden kunnen worden opgenomen, ja als men wel eens in plaats van een enkel *neen!* gebruikt: *was het zoo niet? Vergeef mij! het was zoo.* Voorts met den vierden naamval, weggeven, begeven: *een ambt vergeven.* Nog eens geven: *de kaart moet vergeven worden.* Kwalijk, verkeerd geven: *de kaart is vergeven*, oneigenlijk, de zaak is verbrod. Eindelijk, door vergif in levensgevaar brengen, of zelfs dooden: *iemand vergeven.* In dezen zin luidt het bij KIL. anders *verghiften, verghiftighen.* Van hier *vergeeflijk, vergever, vergeving*, enz.

VERGEWISSEN, b. w., *ik vergewiste, heb vergewist.* Van *gewis.* Gewis, zeker, maken, verzekeren: *de zaak schijnt mij nog niet genoeg vergewist. Men vergewiste mij daarvan volkomenlijk.*

VERGEZELLEN, zie *verzellen.*

VERGEZELSCHAPPEN, b. w., *ik vergezelschapte, heb vergezelschapt.* Van *gezelschap.* Verzellen: *hij vergezelschapte mij tot dus ver. En vergezelschapt man en moeder te gelijk.* VOND. *Het goede is doorgaans van eenig kwaad vergezelschapt.* Van hier *vergezelschapping.*

VERGIETEN, b. w., *ik vergoot, heb vergoten.* Anders gieten, dan voorheen: *dat geschut moet vergoten worden.* Iets derwijze gieten, dat het wegvloeije: *hij vergoot al het water uit de kruik. Tranen vergieten* is, dezelve doen vloeijen. *Bloed vergieten* is, hetzelve storten: *daer zulck een groote plas van bloet vergoten werd.* VOND. Van hier *vergieter, vergieting.* Zamenstell. *vergiettest*, zeker bekend keukengereedschap; zie *doorslag. Bloedvergieter, bloedvergieting.*

VERGIF, o. Gif, gift, vergift: *dat doodelijk vergif.* Oneigenlijk: *'t vergif van zijn verkeert verstant.* D. DECK.

DECK. *Het vergif der hovaardije.* VOND. Zamenstell. *vergifboom*, *vergifmenger*, *vergifmenging*, *vergifmengster*, enz.

VERGIFFENIS, v., meerv. *vergiffenissen.* Van *vergeven.* Oulings, ingeving van vergif: *van verraderij, en van moert, of van verghiffenis.* v. MIERIS. Hedendaags vergeving van misdrijven: *en zijn bestrijder met vergifnis begenadigt.* MOON. *Vergiffenis, die zij hem vergunde.* HOOFT. Zamenstell. *schuldvergiffenis*, enz.

VERGIFTEN, b. w., *ik vergiftte, heb vergift.* Met vergift besmetten: *eene bron vergiften. Als vergifte slangen.* L. D. S. P. Bij KIL. ook vergeven, door vergif dooden. Van *vergift*, zie *vergif.* Voor *vergiften*, wordt ook *vergiftigen* gebezigd, van *vergiftig*, met vergift besmet.

VERGISSEN, wederk, w., *ik vergiste mij, heb mij vergist.* Zich al gissende bedriegen: *ik heb mij in mijne rekening vergist. Hij heeft zich leelijk vergist.* Ook fig., hij heeft eenen verkeerden stap gedaan. Van hier *vergissing.*

VERGODEN, b, w., *ik vergoodde, heb vergood.* Tot eenen heidenschen God verheffen: *men verhaalde, dat Romulus na zijnen dood vergood, en ten hemel opgevaren, was.* Met de hoogstmogelijke loftuitingen vereeren: *hij werd hemelhoog geprezen, ja vergood.* Van hier *vergoding.*

VERGOEDEN, b. w., *ik vergoedde, heb vergoed.* Van *goed.* Eenig leed, of verlies, door schadeloosstelling, wederom goed maken: *ik zal u die schade vergoeden.* Van hier *vergoeding*; zamenstell. *schavergoeding.*

VERGOELIJKEN, b. w., *ik vergoelijkte, heb vergoelijkt.* Van *goelijk.* Goelijk maken, van een goelijk voorkomen voorzien: *vruchteloos poogde men het een en ander te vergoelijken.* Van hier *vergoelijking.*

VERGOUDEN, zie *vergulden.*

VERGRAMMEN, b. w., *ik vergramde, heb vergramd.* Van *gram.* Gram maken: *dat zal hem nog meer vergrammen.* Ook *zich vergrammen: die sich tegen hem vergramt, sondigt tegen sijne ziele.* BIJBELV. Van hier *vergramming*, en, van het deelw. *vergramd*, *vergramdheid.*

VER-

VERGRIJP, o., meerv. *vergrijpen*. Misstap, averegtsch bedrijf: *dat vergrijp is nu geschied*. D. DECK. *Vergeef hem dit vergrijp*. VOND.

VERGRIJPEN, b. en wederk. w., *ik vergreep*, of *vergreep mij*, *heb vergrepen*, of *mij vergrepen*. Wederk., zich te buiten gaan: *hoe hebt gij u zoo kunnen vergrijpen? Vergrijp u nooit aan eens anders goed! Ik zal mij nog aan hem vergrijpen*. Bedr. is *vergrijpen* anders grijpen, dan voorheen: *ik vergreep den stok, om hem beter te treffen*. Van hier *vergrijp*, *vergrijping*.

VERGRIMMEN, o. w., *ik vergrimde*, *ben vergrimd*. Zich grimmig en woedend aanstellen: *sij vergrimden tegen haer*. BIJBELV. Ook met *op*: *de draeck vergrimde op de vrouwe*. BIJBELV.

VERGROOTEN, b. w., *ik vergrootte*, *heb vergroot*. Van *groot*. Grooter maken, uitbreiden: *hij vergroot zijn gebied door gestadige overwinningen*. Grooter doen schijnen: *ons verlies werd door den vijand vergroot. Iemands misdaad vergrooten*. Van hier *vergrooter*, *vergrooting*. Zamenstell. *vergrootglas*, enz.

VERGROVEN, b. w., *ik vergroofde*, *heb vergroofd*. Van *grof*. Grover maken: *de bril vergrooft het schrift*. Van hier *vergroving*.

VERGRUIZEN, b. w., *ik vergruisde*, *heb vergruisd*. Van *gruis*. Tot gruis maken: *al het glaswerk werd vergruisd*. Van hier *vergruizing*.

VERGUIZEN, b. w., *ik verguisde*, *heb verguisd*. Grootelijks beschimpen en smaden: *hij zag zich van alle kanten beschimpt, gesmaad en verguisd*. Van het verouderde *guis*, *guize*, bij KIL. *guijse*. Dit *verguizen* beduidt eigenlijk zulk eene bespotting, welke met het optrekken van den neus, het opspalken van den mond, en diergelijke teekenen van de grootste verachting gepaard gaat. Van hier *verguizing*.

VERGULDEN, b. w., *ik verguldde*, *heb verguld*. Oulings ook *vergouden*, dat nog bij KIL. voorkomt. Met een dun bekleedsel van goud overtrekken: *een boek op snee vergulden*. Oneigenlijk, zijn *vergulde woorden*, opgesmukte. *Ergens mede verguld zijn*, zich daarmede opgeschikt achten, daarmede zeer in zijnen schik zijn. *Men verguldt dit noch glimpelijk met eene*

voorrede. VOND. Met gouden zonnestralen beschijnen: *daer de dagh Batavie vergult met de eerste straelen.* VOND. Eindelijk, met eene goudgele kleur bedekken: *de boterbloem verguldt de wei op haren tredt.* VOND. Van hier *vergulder*, *verguldiug*, *verguldsel.* Zamenstell. *verguldkas*, in eenen boekwinkel, enz. — *oververgulden*, enz.

VERGUNNEN, b. w., *ik vergunde*, *heb vergund.* Toestaan, gunnen: *vergun mij ook een druppel nat.* VOND. *Vergunne*, *dat ik leve en sterve reine maeght.* VOND. Van hier *vergunning.*

VERHAAL, o., meerv. *verhalen.* Berigt, opgave, verslag: *door een getrouw verhaal van het gebeurde. Om in orden te stellen een verhaal van de dingen.* BIJBELV. Herstel van krachten, van geledene verliezen, enz.: *hij kan tot geen verhaal komen. Is daar geen verhaal op te krijgen? Daar is geen verhaal op hem.*

VERHABBEZAKKEN, b. w., *ik verhabbezakte*, *heb verhabbezakt.* Verbluffen: *gij moet hem niet verhabbezakken.* In de gemeenzame verkeering.

VERHAKKEN, b. w., *ik verhakte*, *heb verhakt.* Iets, al hakkende van deszelfs vorige aanwezen berooven: *hebt gij al dat hout verhakt?* Verkeerdelijk hakken: *gij hebt het vleesch verhakt. Eenen weg*, *toegang*, enz. *verhakken* is, denzelven door omvergehakte boomen versperren: *de vijand had den eenigen toegang tot hem verhakt.* Van hier *verhakking*, versperring van den weg, met omgehakt hout.

VERHAKKING, zie *verhakken.*

VERHAKSTUKKEN, b. w., *ik verhakstukte*, *heb verhakstukt.* Van *hakstuk.* Eigenlijk, van nieuwe hakstukken voorzien. Bij KIL., ook *verhielen*, *verversenen.* In het gebruik, evenveel hoe, verstellen: *verhakstuk dien kruiwagen eens voor mij! wat is daar te verhakstukken?* beteekent, wat is daar te doen?

VERHALEN, b. w., *ik verhaalde*, *heb verhaald.* Van zijne plaats halen: *verhaal het een weinigje.* Op nieuw halen: *hij en laet mij niet toe*, *mijnen adem te verhaelen.* BIJBELV. *Zich verhalen*, is zich een weinig rust geven. *Zijne krachten verhalen*, dezelve herstellen. *Iets ergens op verhalen* is, het door aan-

tas-

tasting daarvan vergoed krijgen: *daarop zal ik mijne schade verhalen. Ik zal 't op u verhalen, zoo 't qualijk uitvalt.* HALMA. Eindelijk is *verhalen*, vertellen, berigten: *verhael mij evenwel al d'overige elende.* VOND. Van hier *verhaal*, *verhaalster*, *verhaler*, *verhaling*, enz.

VERHANDELEN, b. w., *ik verhandelde*, *heb verhandeld*, enz. Eigenlijk, door de handen laten gaan. In het gebruik, tot het onderwerp van een gesprek, of geschrijf maken: *uit hetgeen wij hier boven verhandeld hebben volgt.* Uit zijne handen in die van een ander laten overgaan, overdoen, verkoopen: *ik heb het aan hem verhandeld.* Van hier *verhandelaar*, *verhandeling.*

VERHANGEN, b. w., *ik verhing*, *heb verhangen.* Anders hangen, dan voorheen: *verhang die schilderij. De hekken zijn verhangen*, er zijn andere maatregelen genomen. Wederk. zijn leven door middel van eenen strop eindigen: *zich verhangen.* Oneigenlijk: *zich aan iets verhangen*, zich te veel aan iets overgeven. *Verhangt uw ziel aan schoone vrouwen.* VOND.

VERHANSELEN, b. w., *ik verhanselde*, *heb verhanseld.* Verstellen: *oude kleederen verhanselen.* Verkoopen, verkwanselen: *hij heeft zijn paard al weer verhanseld.*

VERHARDDRAVEN, zie *verdraven.*

VERHARDEN, b. en o. w., *ik verhardde*, *heb verhard.* Bedr., hard maken: *ijzer wordt door vuur verhard.* Overdr., voor aandoeningen of berouw ongevoelig maken: *ick sal Pharao's herte verharden.* BIJBELV. *Zich tegen ongemak verharden.* Onz., hard worden: *in boosheid verharden.* Van hier *verharding.*

VERHARDZEILEN, zie *verzeilen.*

VERHEEREN, b. w., *ik verheerde*, *heb verheerd.* Van *heer.* Vermeesteren, te onder brengen: *wee het land, dat door een vijandelijk leger verheerd wordt! Toen riep ik, door mijn rouw verheerd.* L. D. S. P. Van hier *verheerder*, *verheering.* Anders ook *verheerschen.* Het voorzetsel *ver* heeft hier eigenlijk de kracht vermeerderende beteekenis van *over*, gelijk ook in *verladen*, *vermeesteren*, *verwegen*, *verwinnen.*

VERHEERLIJKEN, b. w., *ik verheerlijkte*, *heb verheer-*

heerlijkt. Van *heerlijk.* Heerlijk maken, tot heerlijkheid verheffen: *die zal mij verheerlijken.* BIJBELV. *In hem wort Hippokraet, het licht der Artsenije, verheerelijkt.* VOND. Vereeren, groot maken, prijzen: *verheerlijk 't opperwezen.* L. D. S. P. *Ergens mede verheerlijkt zijn* is, daarmede verguld, ingenomen, zijn. Van hier *verheerlijking.*

VERHEERSCHEN, zie *verheeren.*

VERHEFFEN, b. en o. w., *ik verhief, heb verheven.* Opheffen, doen rijzen: *zijne stem verheffen. Die, daar zijn elend hem treft, zijne ziel tot u verheft.* L. D. S. P. In rang en aanzien bevorderen: *vruchteloos zochten zijne vrienden hem nog al meer te verheffen.* Roemen, prijzen: *hemelhoog verhief men hem. Zich verheffen* is, zich met hoogmoed en waan vervullen: *tot dat hun hart zich dwaas verheft.* L. D. S. P. Oneigenlijk: *mijne ziel verheft zich hemelwaarts!* HOOFT bezigt hier voor ook enkel *verheffen.* Toenemen, heviger worden: *de koorts verheft zich;* waarvoor ook het onz. *verheffen* gebezigd wordt: *de koorts begint te verheffen.* Van hier *verheffing, verheveling.* Het deelw. *verheven* wordt als bijv. n. en bijw., gebezigd. Zie *verheven.*

VERHELDEREN, b. en o. w., *ik verhelderde, heb* en *ben verhelderd.* Van *helder.* Bedr. helderder maken: *dat wasschen heeft de glazen vrij wat verhelderd.* Onz., helderder worden: *de lucht verheldert grootelijks.* Van hier *verheldering.*

VERHELEN, b. w., *ik verheelde, heb verheeld.* Oulings ook ongelijkvl., *ik verhal, heb verholen.* Van *heel,* achterhoudend, stilzwijgend. Door stilzwijgen verborgen houden: *hij heeft niets voor mij verheeld.* Van hier *verheler, verheling.* Het oude deelw. *verholen* wordt als een bijv. n. gebruikt.

VERHELPEN, b. w., *ik verhielp, heb verholpen.* Iets door zijne hulp uit eenen slechten toestand in eenen beteren overbrengen: *ik poogde het wel een weinig te verhelpen; maar vergeefs!* Iets kwaads door zijne hulp wegnemen: *de gebreken des onderdoms laten zich niet ligt verhelpen. Er is geen verhelpen aan* is, het laat zich niet verhelpen. Van hier *verhelping.*

VERHEMELD, bijv. n. Eigenlijk een deelw. van *ver emelen,*

len, bij KIL. verwelven, en in een gewelf verbergen. In het gebruik, van eenen hemelschen aard: *verhemelde bespiegelingen. Hoe tintelde haar verhemeld oog.*

VERHEMELEN, zie *verhemeld.*

VERHEMELTE, o., meerv. *verhemelten.* Van *verhemelen*, bij KIL. verwelven. Bij denzelfden KIL. een gewelf. Hedendaags, het gewelf des monds: *mijne tong kleeft aan mijn verhemelte.* Anders ook *gehemelte.* De hemel van eene koets, eene ledekant, eenen troon, en meer dergelijke. Zie *hemel.*

VERHENGEN, b. w., *ik verhengde, heb verhengd.* Oul. evenveel, als *gehengen: God verhengt dat.* V. HASS. Veroorloven, vergunnen: *uwen live en seldi gheen leckerheit verhenghen.* GULD. THR. Van hier bij denzelfden *verhenghenisse.*

VERHEUGEN, b. w., *ik verheugde, heb verheugd.* Vrolijk maken, verblijden: *den wijn, die het herte des menschen verheugt.* BIJBELV. *De kraemgodesse verheuge u met een jonge spruit.* VOND. *Zich verheugen*, zich verblijden. Van hier *verheuging.* Het deelw. *verheugd* wordt ook als bijv. n. gebruikt.

VERHEVELING, v., meerv. *verhevelingen.* Van *verheffen.* Al, wat zich boven in den dampkring des aardbodems bevindt, en onweerswolken, waterhoozen, sneeuwbanken, enz. vormt: *eene wijsgeerige beschouwing der verhevelingen.* Zamenstell. *luchtverheveling*, enz.

VERHEVEN, bijv. n. en bijw., *verhevener, verhevenst.* Eigenlijk een deelw. van *verheffen.* Boven de oppervlakte van een ding uitkomende: *verheven werk*, van goudsmeden, beeldhouwers, enz. KIL. Opwaarts gerezen: *alle hooge ende verhevene cederen van Libanon.* BIJBELV. Hoog boven andere dingen uitstekende: *een verheven gestoelte.* Op eene hoogte geplaatst: *het staat daar verheven te prijken. Uit uw verheven heiligdom.* L. D. S. P. Fig., op het toppunt van eer geplaatst: *zingen: God is hoog verheven!* L. D. S. P. Hoogzwevend: *welke verhevene bespiegelingen!* Edelaardig, grootmoedig: *eene verhevene ziel. Eene verhevene uitdrukking, een verheven stijl*, enz. zijn, die zich boven de gewone wijze van spreken verheffen. Het bijw. *verheven* is, figuurlijk, in eenen verhevenen spreektrant: *grootsch en verheven beantwoordde hij die*

aanspraak. Verheffen, zoo ook *verheven*, komt eigenlijk van het oude *hefen*, *heven*, dat iets hoogs en heerlijks beteekende, gelijk ook in ons *hemel;* en van hier het engelsche *heaven*. Van hier *verhevenheid.*

VERHIELEN, zie *verhakstukken.*

VERHINDEREN, b. w., *ik verhinderde*, *heb verhinderd.* Beletten, door hindernissen terug houden: *ik werd verhinderd, om het af te maken. Verhinder zijne gruwelstukken.* L. D. S. P. Van hier *verhindering.*

VERHIT, bijv. n., *verhitter*, *verhitst.* Eigenlijk een deelw. van *verhitten.* Door beweging, door vuur, of anderzins, heet gemaakt: *als sij verhittet zijn, sal ick haren dranck opsetten.* BIJBELV. Oneigenlijk, door hartstogten, begeerten, enz. ontvlamd: *daar zij, verhit van toorn mij haten.* L. D. S. P. *Verhit op bloet en moort.* VOND. Van hier *verhitheid.*

VERHITTEN, b. w., *ik verhittede*, *heb verhit.* Heet, hittig, maken: *hoe wordt de lucht thans door de zon verhit. Verhit u niet te zeer.* Van hier *verhitting.* Het deelw. *verhit*, zie hier boven.

VERHOEDEN, b. w., *ik verhoedde*, *heb verhoed.* Door hoede en toeverzigt voorkomen, beletten: *ik hoop het te verhoeden. Dat God genadiglijk verhoede!* Van hier *verhoeding.* Zamenstell. *onverhoedsch*, enz.

VERHOLEN, bijv. n., *verholener*, *verholenst.* Eigenlijk een deelw. van *verhelen.* Verborgen, bedekt: *verholene lagen leggen. Niets was van mij voor u verholen.* L. D. S. P. *Dat God ontdecken wilt, sal niet verholen blijven.* LANDJUWEEL. Van hier *verholenheid.* Zamenstell. *onverholen*, enz.

VERHOOGEN, b. w., *ik verhoogde*, *heb verhoogd.* Hooger maken: *eenen dijk verhoogen. Verhoogt de bane, bereijdt den weg.* BIJBELV. Overdr., in eer en magt doen klimmen: *dien hij wilde, verhoogde hij, en, dien hij wilde, vernederde hij.* BIJBELV. Roemen, prijzen: *Gods groote daen verhoogen.* L. D. S. P. Vermeerderen, vergrooten: *zijn bod verhoogen. Den prijs verhoogen.* Van hier *verhooger*, *verhooging*, *verhoogster.*

VERHOOR, o., meerv. *verhooren.* De daad van verhooren. Bijzonderlijk eene geregtelijke aanhooring van beschul-

schuldigers, gedaagden, en getuigen: *hij is nog in geen verhoor geweest.*

VERHOOREN, b. w., *ik verhoorde*, *heb verhoord.* Oulings, evenveel, als het enkele *hooren : als nu de switsers verhoorden*, *dat* enz. V. HASS. Hedendaags, gunstig aanhooren: *wil der droeven klagt verhooren.* L. D. S. P. Fig.: *de aerde sal het koorn verhooren*, *mitsgaders den most*, *ende de olije*, *ende die sullen Israël verhooren.* BIJBELV. Voorts, gedaagden, en getuigen, geregtelijk aanhooren: *hij is voor het regt verhoord.* Van hier *verhoor*, *verhoorder*, *verhooring.* Van het deelw. *verhoord* komt de zamenstell. *onverhoord.*

VERHOOVAARDIGEN, b. w., *ik verhoovaardigde*, *heb verhoovaardigd.* Van *hoovaardig.* Hoogmoedig maken, doorgaans wederk.: *hij verhoovaardigde zich daarop.* Van hier *verhoovaardiging.*

VERHUIZEN, o. w., *ik verhuisde*, *ben verhuisd.* Van *huis.* In Vriesl. *vervaren.* Zie *varen.* Eigenlijk, uit het eene huis in het andere trekken, van woning veranderen: *ik moet in Mei verhuizen.* Zijn verblijf verlaten: *ik zal hem spoedig doen verhuizen. Verhuist jupijn met al de goon*, *en vaert hij uit den hemel.* VOND. Sterven: *tot dat hij eijntelijck des levens vaentje strijckt*, *en hier van daen verhuist.* WESTERB. *Tot dat de ziel zich tot verhuizen spoeit.* JONKTIJS. Van hier *verhuizing.* Zamenstell. *verhuisdag*, *verhuistijd*, enz.

VERHUREN, b. w., *ik verhuurde*, *heb verhuurd.* In huur geven: *hij verhuurde dien aen landtlieden.* BIJBELV. *Zich verhuren* is, zich tegen een bedongen loon tot de diensten van eenen knecht, enz. verbinden: *zij heeft zich aan ons verhuurd.* Van hier *verhuurder*, *verhuring*, *verhuurster.* Zamenstell. *verhuurkantoor*, *verhuurtijd*, enz.

VERJAGEN, b. w., *ik verjaagde*, *verjoeg*, *heb verjaagd.* OTTFRID. *firjagen.* Van zijne plaats jagen: *zij worden niet gehoond*, *geplaagd*, *veracht*, *verdrukt*, *vervolgd*, *verjaagd.* L. D. S. P. *Een ijegelick is als een verjaegt rhee.* BIJBELV. Van hier *verjager*, *verjaging.*

VERJAREN, b. en o. w., *ik verjaarde*, *heb* en *ben verjaard.* Van *jaar.* Bedr., iemand met zijne verjaring ge-

geluk wenschen: *wij kwamen hem verjaren.* Onz., een jaar, of eenen onbepaalden tijd, uitgesteld worden. *Verjaeren ende verdaeghen* is, bij KIL., eenige dagen boven het jaar verschoven worden: *soo die verjaarden ende verdaagden.* V. HASS. Voorts is *verjaren*, jarig worden, zijn' geboortedag beleven: *ik ben gisteren verjaard.* Derwijze verouderen, dat er geen regt meer op is: *de schuld is reeds verjaard.* Van hier *verjaring.* Zamenstell. *verjaardag*, enz.

VERIJDELEN, b. w., *ik verijdelde*, *heb verijdeld.* Van *ijdel.* IJdel maken: *waarom wort ghij dus door ijdelheid verijdelt?* BIJBELV. Te leur stellen: *maer zijn verijdelt geworden in hare overleggingе.* BIJBELV. *Verijdel hunnen wensch.* Van hier *verijdeling.* HOOFT bezigt *verijdeltuijen*, en VOND. *verydeltuiten*, voor verwaarloozen, verbeuzelen: *maagden*, *die de min uitsluiten*, *hare jeugd verijdeltuiten.* VOND.

VERJONGEN, b. en o. w., *ik verjongde*, *heb* en *ben verjongd.* Bedr., jong maken: *dat genoegen zal hem verjongen. De lente verjongt het gelaat des aardrijks.* Jonger doen schijnen: *dat hulsel verjongt u merkelijk.* Onz., jonger worden, of schijnen: *hij verjongt alle dagen.* Van hier *verjonging.*

VERKALLEN, b. w., *ik verkalde*, *heb verkald.* Al kallende aan anderen mededeelen: *zij verkalt al*, *wat zij weet. Den lachter en moet men niet vercallen.* SEGHELIJN. *Zijnen tijd verkallen* is, denzelven al kallende verkwisten. *Zich verkallen* is, zijnen mond miskallen.

VERKASSEN, o. w., *ik verkaste*, *ben verkast.* Van *kas.* Eigenlijk, van de eene kas in de andere kruipen. In den gemeenzamen stijl, evenveel, als *verhuizen: ik deed hem oogenblikkelijk verkassen.*

VERKEERBORD, zie *verkeeren.*

VERKEERD, bijv. n. en bijw., *verkeerder*, *verkeerdst.* Eigenlijk, een deelw. van *verkeeren.* Het tegenoverstaande van echt, juist, regt: *ik kwam aan het verkeerde huis. Een verkeerd antwoord. Iets verkeerd aangrijpen.* Op eene verkeerde plaats: *gij zoekt verkeert een kruit*, *dat elders liefst wil spruiten.* VOND. *Ik trad schier op verkeerde paen.* L. D. S. P. Van hier *verkeerdelijk*, *verkeerdheid.*

VERKEEREN, b. en o. w., *ik verkeerde, heb verkeerd.* Bedr., veranderen: *de blijdschap is in rouw verkeerd.* Uit de behoorlijke, of gewone rigting, in eene tegenoverstaande onbehoorlijke, of ten minste ongewone, brengen: *geschenken verkeeren het heilige regt. Den tuimelgeest, die 't volk verkeerde.* VOND. Onz., veranderd worden: *de kans des oorlogs verkeert. Het kan verkeeren.* Omgang maken, of hebben: *de wolf sal met het lam verkeeren.* BIJBELV. *Over een meisje verkeeren*, haar tot een huwelijk aanzoeken. *In zware verdrukking, in slavernij verkeeren*, zich daarin bevinden. Eindelijk is *verkeeren* het verkeerspel spelen, waarvan *verkeerbord.* Van hier *verkeerder, verkeering.* Zamenstell.: *verkeerspel*, enz.

VERKENNEN, b. w., *ik verkende, heb verkend.* Iets in zijnen aard, in zijne gesteldheid, opnemen: *den vijand verkennen*, basterdw. *recognosceren.* Van hier *verkenbaar, verkenning.* Zamenstell. *verkenningsmiddel, verkenningsteeken*, enz.

VERKERVEN, b. w., *ik verkorf, heb verkorven.* Averegts behandelen: *hij heeft het bij mij verkorven*, hetgeen hij deed averegts gedaan, zich slecht gedragen, misdaan. *Aldus blijft Godt getrou, schoon wij het snood verkerven.* POOT.

VERKETTEREN, b. w., *ik verketterde, heb verketterd.* Van *ketter.* Tot eenen ketter maken, als eenen ketter afschilderen, van ketterij beschuldigen: *weldra begon men hem te verketteren.* Van hier *verkettering.*

VERKIEZEN, b. w., *ik verkoos, heb verkozen.* Uitkippen: *iemand tot Koning verkiezen. Hij verkoos zijnen knecht David.* BIJBELV. Verlangen, wenschen: *verkiest gij ook t'huis gebragt te worden? Het eene voor*, of *boven, het andere verkiezen* is, daaraan de voorkeur geven, het hooger achten: *deugd voor*, of *boven, schoonheid verkiezen.* Van hier *verkiesbaar, verkieslijk, verkiezer, verkiezing*, enz.

VERKIJKEN, b. w., *ik verkeek, heb verkeken.* Aan de bezigtiging van iets te koste leggen: *wat hebt gij aan die wassen beelden verkeken? Zich verkijken* is, zich in het kijken vergissen, averegts kijken: *zich ergens*

 aan

aan verkijken is, het te lang, of te sterk bekijken: *verkijk u niet aan haar optooisel. Zijnen tijd verkijken*, denzelven met kijken doorbrengen. *De kans is verkeken* beduidt, men heeft de kans slechts bekeken, zonder ze te benuttigen.

VERKINDEREN, o. w., *ik verkinderde, ben verkinderd.* BRANDT bezigt het woord in den zin van kindsch worden: *want de oude moeten weer verkinderen.*

VERKLAGEN, b. w., *ik verklaagde, heb verklaagd.* Beschuldigen: *hij werd wegens dieverij verklaagd. Doch wie kan mij verklaegen van misdaet.* VOND. Oulings ook met *voor: die haer verclaeghde voor onsen Godt dach ende nacht.* BIJBELV. Van hier *verklaagster, verklager, verklaging.*

VERKLAREN, b. w., *ik verklaarde, heb verklaard.* Klaar en helder maken: *zoo ras het licht de lucht verklaert.* VOND. Overdr., duidelijk, verstaanbaar maken: *eenen droom verklaren.* Bekend maken, vermelden: *verklaert ons nu, om wiens wille ons dit quaet overkomt.* BIJBELV. Min of meer plegtig uiten: *iets onder eede verklaren.* Plegtig aanzeggen: *den oorlog verklaren. Iemand schuldig, of onschuldig, verklaren*, hem in eene geregtelijke uitspraak, of anderzins, meer of min plegtig, daarvoor erkennen. Van hier *verklaarbaar, verklaarder, verklaring.*

VERKLEEDEN, b. w., *ik verkleedde, heb verkleed.* Anders kleeden, dan voorheen: *eer zij zich verkleed had.* Door kleeding vermommen: *een verkleede spion.* Aan kleeding te koste leggen: *zij verkleedt al, wat zij wint.* Van hier *verkleeding.*

VERKLEEFD, bijv. n., *verkleefder, verkleefdst.* Eigenlijk, een deelw. van het ongebruikelijke *verkleven.* Gehecht, door genegenheid verbonden: *zij schijnt meer aan hem verkleefd, dan hij aan haar.* Van hier *verkleefdheid.*

VERKLEINEN, b. w., *ik verkleinde, heb verkleind.* Van *klein.* Klein maken: *een getal verkleinen. Verkleijnende den Epha, ende den sikel vergrootende.* BIJBELV. Kleiner doen schijnen: *die bril verkleint de voorwerpen. Hoe zeer men dat ongeluk ook verkleinen moge.* In eer en roem verkorten: *verkleende 't godendom, gaf 't reuzendom de kroon.* VOND. Van hier

hier *verkleining*. Zamenstell. *verkleinglas*, *verkleinwoord*, enz.

VERKLEINWOORD, o., meerv. *verkleinwoorden*. Een woord, waarmede men iets verkleinenderwijze voorstelt: *het verkleinwoord van hond is hondje*.

VERKLOEKEN, b. w., *ik verkloekte*, *heb verkloekt*. Van *kloek*. Kloek maken: *de snelle niet en sal ontvlieden, ende de stercke sijne kracht niet verkloecken*. Bijbelv. *Om mijn lichaam te verkloeken*. Geschier. *Zich verkloeken* is, moed scheppen: *hij verkloekte zich zelven*. *Durf entlijk zich verkloeken, haer dootschen geest in 't rijk der schimmen op te zoeken*. Vond. Voorts is *iemand verkloeken*, hem door kloekheid verschalken, of hem daardoor eenig voordeel afwinnen: *ik laat mij niet ligt verkloeken*. *So hebben sij die burgers verkloekt met bussen*. v. Hass. aanteek. op Kil. Van hier *verkloeking*.

VERKLOOTVEGEN, b. w., *ik verklootveegde*, *heb verklootveegd*. In Overijssel voor pluimstrijken gebruikelijk (namelijk het kleed vegen, de pluimen daar afstrijken). vleijen. *Iets verklootvegen* is, derhalve, het doen of zeggen van iemand aan eenen anderen overbrengen, om bij dezen eenen plasdank te behalen. In Overijssel en Twent zegt men ook *klootvagen*, *verklootvagen*.

VERKNAPEN, b. w., *ik verknaapte*, *heb verknaapt*. Van *knaap*. Verschalken, bedriegen: *ick en wil, o lief, u met gheen bedroch verknaapen*. Const. der Minn. In Overijssel wordt het gebezigd in den zin van aflossen: *elkander verknapen*.

VERKNECHTEN, b. w., *ik verknechtte*, *heb verknecht*. Van *knecht*. Dienstbaar maken, onderwerpen: *ik heb elkeen aan mijnen wil verknecht*. Schim.

VERKNIJPEN, b. w., *ik verkneep*, *heb verknepen*. Nog eens knijpen; doch meest gebruikelijk in *zich verknijpen*, zich knijpen, om zich in te houden: *ik zat mij te verknijpen*. Van hier *verknijping*, ongelegenheid: *in de verknijping zitten*.

VERKNIJZEN, o. en wederk. w., *ik verknijsde*, *ben* en *heb verknijsd*. Ook *verkniezen*. Onz., door knijzing verteerd worden: *zij schijnt al meer en meer te verknijzen*. Wederk., zich zelven geweldig kwellen: *hij verknijst zich klaarblijkelijk*. Van hier *verknijzing*.

VER-

VERKNOCHT, bijv. n., *verknochter*, *verknochtst*. Eigenlijk, een deelw. van *verknochten*, verbinden. Verbonden: *door 't huwelijk verknocht*. HALMA. Gehecht, door genegenheid verkleefd: *hij is grootelijks aan mij verknocht*. Van hier *verknochtheid*, *verknochting*. HALMA.

VERKNOCHTEN, b. w., *ik verknochtte*, *heb verknocht*. Verbinden: *die hare trouw aan zijne trouw verknocht*. VOND. *Die kracht*, *die mijn gebeen met senuwen t'saem verknochte*. F. v. DORP.

VERKOELEN, b. en o. w., *ik verkoelde*, *heb* en *ben verkoeld*. Bedr., koel maken: *die drank heeft mij verkoeld*. *Moskovisch ijs noch sneeuw verkoelden noit den gloet van zijne ontsteeke borst*. VOND. Ook oneigenlijk, *iemands drift verkoelen*. Oul., werd het ook voor rust aanbrengen gebezigd: *die den vader ghehoersaam is*, *hi sal die moeder vercoelen*. BIJB. 1477. Onz., koel worden: *de lucht begint te verkoelen*. *Mijn bloet verkoelt*. VOND. Ook oneigenlijk: *afwezen doet de liefde verkoelen* Van hier *verkoeling*. Zamenstell. *verkoeldrank*, enz.

VERKOELING, v., meerv. *verkoelingen*. Van *verkoelen*. De daad van verkoelen: *het is een uitnemend middel tot verkoeling van het bloed*. Overgang tot koelte: *ik bespeur geene verkoeling in de lucht*. Ook oneigenlijk: *door verkoeling der genegenheid*. *Wanneer de tijden der verkoelinge sullen gekomen zijn*. BIJBELV. Zamenstell. *verkoelingsmiddel*, enz. *Bloedverkoeling*, enz.

VERKOMEN, o. w., *ik verkwam*, *ben verkomen*. Zich herstellen: *de zieke begint reeds van hare krankheid te verkomen*. *Hij verkwam allengs van dien schrik*. Voorts is *er op verkomen* in betere omstandigheid geraken: *hij begint er op te verkomen*.

VERKONDEN, zie *verkondigen*.

VERKONDIGEN, b. w., *ik verkondigde*, *heb verkondigd*. Van *kond*. Oulings ook *verkonden*. Kond doen, bekend maken: *om tot u te spreken*, *ende u dese dingen te verkondigen*. BIJBELV. Van hier *verkondiger*, *verkondiging*, *verkondigster*.

VERKONDSCHAPPEN, b. w., *ik verkondschapte*, *heb verkondschapt*. Verwittigen: *ik zal er u van verkondschap-*

schappen. HALMA. Van hier *verkondschapping.*

VERKOOP, m., meerv. *verkoopen.* De daad van verkoopen: *ik denk den verkoop mede bij te wonen. Ik moet van koop en verkoop leven.*

VERKOOPEN, b. w., *ik verkocht, heb verkocht.* Voor geld, of iets anders, overdoen: *ik heb het bij openbare veiling verkocht. Sij maeckt sijn lijnwaet, ende verkoopt het.* BIJBELV. Van hier *verkoopachtigh*, KIL, *verkoopbaar, verkoopelick*, KIL., *verkooper, verkooping, verkoopster.* Zamenstell. *boekverkooper, zielverkooper*, beter *cedelverkooper*, enz. *Verkoopdag, verkooptijd*, enz.

VERKOREN, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van het ongebruikelijke *verkieren*, verkiezen. Uitgelezen, uitgekipt: *de verkorene staatsleden. 't Volk, door hem te voren, tot zijn erf verkoren.* L. D. S. P. Zamenstell. *uitverkoren.*

VERKORTEN, b. w., *ik verkortte heb verkort.* Korter maken: *dat opstel kan merkelijk verkort worden. Gij hebt de dagen sijner jeugt verkortet.* BIJBELV. Benadeelen: *ik zoek u niet te verkorten. Gij verkort uwe gezondheid.* Voorts is *een werk verkorten*, een kort begrip daarvan maken. Van hier *verkorter, verkorting, verkortster.* Zamenstell. *verkortschrift*, enz.

VERKOUD, bijv. n. en bijw., *verkouder, verkoudst.* Eigenlijk, een deelw. van *verkouden.* Gemeenlijk, *verkouden, verkouwen.* Door koude bevangen: *hij is zoo verkoud, dat hij naauwelijks spreken kan.* Oulings ook onbekwaam tot mingenot: *dat hi vercout ware van natuere, ende finalic gedisposeert, dat hi met sijnen wijve niet en mochte hebben geselschap vleijschelic.* V. HASS. Van hier *verkoudheid.*

VERKOUDEN, zie *verkoud.*

VERKOUDEN, b. en o. w., *ik verkoudde, heb* en *ben verkoud.* Bedr., koud maken, verkoelen: *de avondlucht zal u verkouden.* Onz., koud worden: *dek u wel toe, om niet te verkouden.* Verkoelen, verflaauwen: *wij zien den ijver dagelijks verkouden. Soo sal de liefde van velen verkouden.* BIJBELV.

VERKRACHTEN, b. w., *ik verkrachtte, heb verkracht.* Van *kracht.* Met kracht en geweld meester worden, geweldadig behandelen: *Joseph wert in Egijpten gebracht.*

bracht. Doe hem sijn broeders hadde vercracht. v. Hass. *Door eenen diepen slaap betoverd en verkracht.* Vond. Schofferen: *al wat vrouwelijk was, werd jammerlijk verkracht.* Evenveel hoe ook schenden: *'s Lands vrijheid verkrachten.* Wagen. *Eed en pligt verkrachten. Trouw en pligt verachten, en 't recht om goud verkrachten.* L. D. S. P. Van hier *verkrachter, verkrachting.*

VERKREUKELEN, zie *verkreuken.*

VERKREUKEN, b. en o. w., *ik verkreukte, heb verkreukt.* Bedr., al kreukende bederven: *verkreuk het papier toch niet!* Onz., door gekreuk min, of meer, onbruikbaar gemaakt worden: *draag zorg, dat het niet te veel verkreuke.* Van hier het voortdurend werkw. *verkreukelen*, dat bijkans hetzelfde beteekent, *verkreuking*, enz.

VERKRIJGEN, b. w., *ik verkreeg, heb verkregen.* Deelachtig, magtig, worden: *eer en aanzien verkrijgen. Vrolickheid ende blijtschap sullen sij verkrijgen.* Bijbelv. *Om dat mijn hant geweldich veel verkregen hadde.* Bijbelv. Van hier *verkrijgbaar, verkrijgelijk, verkrijger, verkrijging*, enz.

VERKROPPEN, b. w., *ik verkropte, heb verkropt.* Oul. verstoppen: *machtige stroomen verkropt van het slijk.* Oud. Met eenen gevulden krop bezwaren: *die spijs verkropt mij.* Halma. Door aandoeningen opgevuld en bezwaard zijn: *zij schijnt verkropt van droefheid.* Door den krop douwen, verslikken: *het dier kon dien brok niet verkroppen.* Ook oneigenlijk: *met moeite verkropte ik dien smaad. Hij moet zijn nijd verkroppen.* L. D. S. P. Van hier *verkropping.*

VERKUIJERING, v., meerv. *verkuijeringen.* Van het ongebruikelijke *verkuijeren.* Verkwikking van zich zelven door te kuijeren: *dat was eene aangename verkuijering.*

VERKUISCHT, bijv. n., zijnde het verled. deelw. van het w. *verkuischen*, van *kuischen*, zuiveren, reinigen. *Verkuischt* is derhalve eigenlijk, zuiver, zindelijk, uitgelezen, fraai; en bij overdragt, ergens op gesteld, met iets in zijn schik, vereerd: *egter ben ik niet verkuist met het grootelijks uitdijen van dit werk.* ten Kate. *Als of God daermede verkuist ware.* Oud. — Schim be-

bezigt *verkuischen*, voor kuisch worden, en kuisch maken. Zie *gekuischt*.

VERKWIJNEN, o. w., *ik verkwijnde*, *ben verkwijnd*. Al kwijnende ten verderve gaan: *als het gras*, *dat haast verkwijnt*. L. D. S. P. *De boom verkwijnt*. *Mij dunkt zij verkwijnt al meer en meer*. Van hier *verkwijning*.

VERKWIKKEN, b. w., *ik verkwikte*, *heb verkwikt*. Verfrisschen, laven: *die teug verkwikt mij*. Ook oneigenlijk: *die zoo de flaeuwe ziel verquikt*. VOND. Van hier *verkwikbaar*, *verkwikkelijk*, *verkwikker*, *verkwikking*. Zie voorts *kwik*.

VERKWISTEN, b. w., *ik verkwistte*, *heb verkwist*. Kwistig doorbrengen: *gezondheid*, *geld*, *goed*, *den tijd* enz. *verkwisten*. Van hier *verkwister*, *verkwisting*.

VERLAAT, o., meerv. *verlaten*. Eene sluis, waardoor men schepen van lager water in hooger, of van hooger in lager, verlaat, over laat gaan: *omtrent het verlaat*. HOOFT. *Gij zet bij schemering 't verlaet al heimlijk open*. VOND. Voorts is *verlaet*, *oft slagh der voghelen*, bij KIL. een kleiner vogelhok, dat door middel van een deurtje gemeenschap met een grooter heeft, en waarin men vogelen daaruit laat overgaan. Oul. werd het ook gebezigd voor vertrouwen: *en stel op menschen geen verlaet*. J. DE DECK. Van hier *toeverlaat*.

VERLAGEN, b. en o. w., *ik verlaagde*, *heb* en *ben verlaagd*. Bedr., lager maken: *ik wil de zoldering wat verlagen*. In rang en aanzien doen dalen: *als gij u niet anders gedraagt*, *zult gij al meer en meer verlaagd worden*. *Zich verlagen*, zich zelven in lageren rang en aanzien plaatsen: *Czaar Peter verlaagde zich tot trommelslager der bende van Le Fort*. Zich aan laagheden schuldig maken: *gij verlaagt u door die vleijerij*. Onz., lager worden: *het water verlaagt van dag tot dag*. Van hier *verlaging*.

VERLAK, o. Anders *verlaksel*. Het mengsel, waarmede verschillende goederen verlakt worden: *het verlak gaat er af*. *Ons inlandsch verlak evenaart het Engelsche*.

VERLAKKEN, b. w., *ik verlakte*, *heb verlakt*. Met verlak bekleeden: *wat heeft men die kandelaren slecht verlakt!* Oneigenlijk, bedriegen: *gij zult mij niet meer verlakken!* in den gemeenzamen spreektrant gebruikelijk.

Ook

Ook bij HOOFT. Van hier *verlakker*, *verlakking*, *verlaksel*, *verlakster*.

VERLAKSEL, zie *verlak*.

VERLAMMEN, b. en o. w., *ik verlamde*, *heb* en *ben verlamd*. Van *lam*. Bedr., lam maken: *hij was door de uitgestane pijniging verlamd*. *Het geschut verlammen* is, deszelfs affuit, of rolpaard, verminken. *Iemands geschrijf verlammen*, hetzelve door verminking van kracht berooven. Onz., lam worden: *zijn arm schijnt te verlammen*. Van hier *verlamming*. Van het deelw. *verlamd* komt *verlamdheid*.

VERLANG, o., meerv. *verlangen*. Anders *belang*, aangelegenheid: *maar deze plaats was met eenige andere van geen groot verlang*. HOOFT. *Daer en licht groot verlangh aan*. KIL., bij wien dit woord ook nog de beteekenis van eene kleine wijl tijds, en die van gewigt, en berekening van gewigt, of waarde, heeft.

VERLANGEN, b. en o. w., *ik verlangde*, *heb verlangd*. Van *lang*. Bedr., lang maken: *een kleed verlangen*. *De tijd zijner gevangenis werd verlangd*, of *verlengd*; want in dezen zin is *verlengen* gebruikelijker, even als in den onz. van langer worden; maar men bezigt *verlangen*, als deze laatste beteekenis overgaat tot een reikhalzen, of ander uitrekken van zichzelven, uit begeerte naar iets: *die verlangen nae de doot, maer sij en isser niet*. BIJBELV. *'k Verlang met schrick naer 't ende*. VOND. HOOFT en anderen bezigen het onpersoonlijk: *alleenlijk verlangt mij te weeten*. *Mij verlangt zeer nae 't goedt besluit*. VOND. Van hier *verlangen*, z. n., anders *verlangst*. *Verlanging*, *verlenging*. Zamenstell. *verlangstuk*, *verlengstuk*, aan eene fluit, enz.

VERLANGEN, o., meerv. *verlangens*. Eigenlijk, de onbepaalde wijs van *verlangen*. Hetgeen men verlangt: *hij kreeg dus zijn verlangen*. De daad van verlangen, reikhalzing, begeerte: *met uitgestrekt verlangen*. HOOGVL. *Het verlangen dubbelt zijnen draf*. HOOFT. Zamenstell. *zielsverlangen*, enz.

VERLATEN, b. w., *ik verliet*, *heb verlaten*. Van het eene ding in het andere laten: *olie*, *wijn verlaten*, afgieten. KIL. Iets na eischen en bieden voor zulken of zulken uitersten prijs willen geven: *ik verlaat het u daar-*

daarvoor. Zijne ligchamelijke tegenwoordigheid onttrekken: *so verliet hij Judeam.* BIJBELV. *Verliet zijn eigen lant.* VOND. Voorts is *iets verlaten*, daarvan ganschelijk afscheiden: *verlaet ge Pergamum, alreede in uwe hant?* VOND. *Schoon duizenden de kroon verlieten.* VOND. *Het pad der deugd verlaten* is, daarvan afwijken. *Zich ergens op verlaten*, daarop vertrouwen: *verlaeten op den bijstant der Godinne.* VOND. Oul. werd *verlaten* ook voor kwijtschelden gebezigd: *ende ic verlate u tghelt* enz. BIJB. 1477. *Iemand van zijnen dienst verlaten* heeft WAGEN., voor iemand uit zijne dienst ontslaan, of zetten. *Iemand van een ambt verlaten.* HOOFT. Van hier *verlater.* Zamenst. *deugdverlater, landverlater, wijnverlater,* enz. — *verlating.* Het deelw. *verlaten* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERLEDEN, bijv. n. Eigenlijk een deelw. van het oude *verlijden*, voorbijgaan. Voorbijgegaan: *de verleden week. Aldus is die ander ende derde dag verleden*, dat is voorbij. MAT. DER SOND. In de spraakkunst is *de verleden tijd* die buiging van een werkwoord, waarin men hetzelve plaatst, als het tot voorbij zijnde dingen betrekkelijk wordt gemaakt. Van hier *verledenheid.*

VERLEDIGEN, wederk. w., *ik verledigde mij, heb mij verledigd.* Zich zelven, om iets te doen, van andere bezigheden als ontledigen: *kunt gij u niet verledigen, om een woord met mij te spreken? Sich verledighen tot bidden.* KIL.

VERLEGEN, bijv. n. en bijw., *verlegener, verlegenst.* Eigenlijk een deelw. van *verliggen*, welk werkw. echter in dien zin niet in gebruik is. Door liggen min of meer bedorven: *verlegen laken. Verlegen wijn, bier,* enz. Bedremmeld, bekommerd, radeloos: *zij keek mij zeer verlegen aan. Door angst tot in de ziel verlegen.* L. D. S. P. *Verlegen zitten. Om iets, om geld verlegen zijn*, hetzelve behoeven. Van hier *verlegenheid.*

VERLEGGEN, b. w., *ik verleide, heb verleid,* of *verlegd.* Van de eene plaats op de andere leggen: *gij moet die boeken niet verleggen.* Anders leggen, dan het te voren lag: *zich verleggen*, (in het bed enz). Ook oneigenlijk: *de vergadering werd naar elders verlegd. Dat krijgsvolk zal welhaast verlegd worden.*

den. Zoo leggen, dat men het niet wedervinden kan: *ik heb dat briefje verlegd.* Van hier *verlegger, verlegging*, enz.

VERLEIDELIJK, zie *verleiden.*

VERLEIDEN, b. w., *ik verleidde, heb verleid.* Eigenlijk, van den regten weg af leiden: *die u leijden, verleijden u.* BIJBELV. Figuurlijk, tot ongeoorloofde bedrijven verlokken en bewegen: *'t verleidend kwaad bragt m' op den boord van 't graf.* L. D. S. P. Van hier *verleidbaar, verleidelijk*, tot verleiding geschikt, *verleider, verleiding, verleidster.*

VERLEKKEREN, b. en o. w., *ik verlekkerde, heb en ben verlekkerd.* Van *lekker.* Bedr., lekker, op lekkernijen verzot maken: *gij verlekkert uwe kinderen. De nektartong verlekkert 't leerzaam oor op zoete toogen.* VOND. Onz, zoo met iets ingenomen worden, dat men bijna in niets anders smaak vindt: *hij zal er te veel op verlekkeren. Verlekkert op laffe leedigheit.* HOOFT.

VERLENGEN, zie *verlangen.*

VERLEPPEN, o. w., *ik verlepte, ben verlept.* Verwelken, verslensen: *de ruiker verlept geweldig.* HOOFT bezigt het bedrijvend: *klaere, wat heeft er uw hantjen verlept?* Van hier *verlepping.* Het deelw. *verlept* wordt als een bijv. n. gebruikt, waarvan *verleptheid.*

VERLET, o. Verhindering, ophouding: *gij zult er weinig verlet van hebben. Dat dit verlet nogh langh dure.* VOND. Nalating, verwaarloozing: *het verlet van een oogenblik.* Verschuiving: *de zaak lijdt geen langer verlet.*

VERLETTEN, b. w., *ik verlettede, heb verlet.* Verhinderen, ophouden: *gij moet mij niet verletten. Wat verlet mij, dit te doen?* Hiervoor zeide men oul.: *wat verlet ik* (*ic.* BIJB. 1477.)? Weren, beletten: *een lit moet men ofzetten, daer 't vier in is, om 't vier van 't geheel te verletten.* VLAERD. REDENR. Verwaarloozen, verzuimen: *ik zou daarmee te veel tijds verletten.* Het deelw. *verlet* komt voor in de beteekenis van bezig, onledig: *gedurig lijk verlet met maken en ontmaken.* DE DECK.

VERLEVENDIGEN, b. w., *ik verlevendigde, heb verle-*

levendigd. Van *levendig.* Levendiger, vlugger, wakkerder, vrolijker, maken: *om uw aandenken daaraan te verlevendigen.* Ook wel eens onz., levendiger worden: *het vuur van den vijand begon te verlevendigen.* Van hier *verlevendiger*, *verlevendiging.*

VERLEZEN, b. w., *ik verlas*, *heb verlezen.* Uitlezen: *erwten verlezen. Verlezen goed*, dat uitgezocht en gezuiverd is. *Salade verlezen.*

VERLICHT, bijv. n. en bijw., *verlichter*, *verlichtst.* Eigenlijk een deelw. van *verlichten.* Door licht opgehelderd: *eene verlichte kamer. Het verlichte uitspansel des hemels.* Figuurlijk, met bondige kennis en juist doorzigt van zaken begaafd: *welk een verlichte wijsgeer! Verlichte Grieken en Hebreen.* Vond. *Betoont zich in 't verstand verlicht.* L. D. S. P.

VERLICHTEN, b. w., *ik verlichtte*, *heb verlicht.* Eigenlijk, door licht ophelderen: *de zon verlicht altijd de helft des aardrijks. Zoo lang de maen verlicht den bruinen nacht.* Vond. Ten bewijze van vreugde feestelijk met lichten versieren: *de gansche stad was verlicht.* Met kleuren afzetten en ophelderen: *alle figuren van dat boek waren fraai verlicht. Hij geneert zich met het verlichten van landkaarten.* Voorts is *iemands oogen verlichten*, hem klaarder doen zien, zoo eigenlijk, als oneigenlijk. Van hier *verlichter*, *verlichting.* Het deelw. *verlicht*, zie hier boven.

VERLIEFD, bijv. n. en bijw., *verliefder*, *verliefdst.* Eigenlijk een deelw., van *verlieven.* Met liefde vervuld: *op iemand verliefd zijn. Iemand verliefd aanlonken.* Oneigenl.: *hij is op zijn landhuis verliefd.* Voorts ook geneigd, om spoedig verliefd te worden: *hij is van een bloedrijk en verliefd gestel.* Ook bezigt men *verliefd* wel eens, als z. n., voor *gelief: de beide verliefden.* Van hier *verliefdelijk*, *verliefdheid.*

VERLIES, o., meerv. *verliezen.* De daad van verliezen: *door verlies van al, wat hij bezat. Verlies van goet, van bloet, van magen.* Brandt. *De maare van dit verlies.* Hooft. *Waertoe is dit verlies der salve geschiet?* Bijbelv. Hetgeen men verliest: *mijn verlies is onberekenbaar.* Zamenstell. *geldverlies*, *tijdverlies*, enz.

VERLIEVEN, o. w., *ik verliefde*, *ben verliefd*. Met liefde bezield worden: *verlieven op iemand*. *Narcis zal op zich zelven hier verlieven*. VOND. Ook oneigenlijk: *ik ben verliefd op uw getuigenissen*. L. D. S. P. *Op een landschap*, *een huis*, enz. *verlieven*. Het deelw. *verliefd* wordt als z. n., bijv. n., en bijw. gebezigd.

VERLIEZEN, b. w., *ik verloor*, oul. ook *verloos*, *heb verloren*, welke tijden eigenlijk van *verlieren* afstammen. Kwijt worden: *het leven verliezen*. *Den moed verliezen*. *Zijne vrouw verliezen*, door den dood daarvan beroofd worden. *Een spel*, *eenen slag*, *een regtsgeding*, *verliezen*, daarin voor zijne tegenpartij onderdoen. *Geld verliezen*, hetzelve in het spel, in den handel, of uit onachtzaamheid, kwijt raken. *Woorden*, *tijd*, *arbeid*, enz. *verliezen*, beduidt, daarvan geen genot hebben. *Iets uit zijne gedachten verliezen*, daaraan niet meer denken. *Iemand uit het oog verliezen*, hem niet meer zien, geen acht op hem geven. Van hier *verliesbaar*, *verliezer*, *verliezing*. Het deelw. *verloren* wordt als bijv. n. gebruikt.

Verliezen, oulings ook *verlieren*, even als *verkieren* en *verkiezen* verwisseld werden.

VERLIGGEN, b. en o. w., *ik verlag*, *heb* en *ben verlegen*. Bij KIL. bedrijvend: *verliggen een kindeken*, hetzelve dood liggen. Hedendaags enkel onz., anders gaan liggen, dan men lag: *ik wil gaan verliggen*. Door lang liggen onbruikbaar worden: *laat het laken niet te veel verliggen*. Het deelw. *verlegen* wordt als bijv. gebruikt.

VERLIGTEN, b. w., *ik verligtte*, *heb verligt*. Ligter maken: *iemands last verligten*. Ook oneigenlijk: *den last des arbeits door vertellingen verlichten*. VOND. *Tot g' onze smart verligt*. L. D. S. P. *Verlichten het hert*. KIL. Van hier *verligting*.

VERLOF, o. Oorlof, vrijheid, vergunning: *iemand verlof geven*. *Met uw verlof*, *Meyrouw! Belangende 't verlof*. HOOFT. Bijzonderlijk, vrijstelling van schoolgaan, krijgsdienst, enz.: *de meester gaf zijnen scholieren verlof*. *Hij kreeg verlof voor drie maanden*. Zamenstell. *verlofbrief*, *verlofganger*, *verloftijd*, *verloftogt*.

VER-

VERLOKKELIJK, zie *verlokken.*

VERLOKKEN, b. w., *ik verlokte*, *heb verlokt.* Door aanlokselen overhalen, bewegen: *die spijs verlokt mij, om uw gast te zijn. Verlokt door uw geboortedagh.* G. BRAND. Bijzonderlijk, tot iets kwaads: *o hoe ligt laat zich de jeugd verlokken! Verlokkende de onvaste zielen.* BIJBELV. Van hier *verlokbaar*, *verlokkelijk*, *verlokker*, *verlokking*, *verloksel*, *verlokster.*

VERLOOCHENEN, b. w., *ik verloochende*, *heb verloochend.* Tegen beter weten loochenen, dat men gemeenschap met iemand heeft: *tot dat ghij mij driemaal verloochent sult hebben.* BIJBELV. Voorts is *zijn geloof verloochenen*, zijne verkleefdheid daaraan valschelijk ontzeggen. *God verloochenen*, Gods aanwezen loochenen. *De natuur verloochenen*, tegen hare inspraken handelen. *Zich zelven verloochenen*, tegen zijne geneigdheid handelen: *hij en kan hemselven niet verloochenen.* BIJBELV. Van hier *verloochenaar*, *verloochenares*, *verloochening.* Zamenstell. *Godverloochenaar.*

VERLOOFD, zie *verloven.*

VERLOOP, o., meerv. *verloopen.* De daad van verloopen: *na verloop van tijd. Het verloop der jaren.* VOND. Hetgeen ergens op verloopen is: *verloop van woecker, oft renten.* KIL. Afneming, verval: *het verloop van het getij. Door een toenemend verloop van zijne nering. Over 't verloop in den staat.* HOOFT. Zamenstell. *tijdsverloop*, enz.

VERLOOPEN, b., wederk. en o. w., *ik verliep*, *heb* en *ben*, *verloopen.* Bedr., loopende verlaten: *'t gedierte 't wout verloopt.* VOND. *De handen wringt, het huis verloopt.* J. DE MARR. Doorbrengen: *den ganschen morgen verloopen.* Door wegloopen benadeelen, verstoren: *zijn geluk verloopen.* Wederk. zich ergens in te buiten gaan: *wijzen, die zich grof verloopende.* VOND. *Hij verliep zich al meer en meer in den drank.* Onz., voorbijgaan: *de tijd verloopt. Als vele dagen verloopen waren.* BIJBELV. Uiteen loopen: *het krijgsvolk verliep geweldig.* Afnemen: *het getij verloopt.* Oneigenlijk: *zijn vertier schijnt al meer en meer te verloopen. Het is met haar geheel verloopen.* Voorts is *verloopen* een kunstwoord in het biljart- en verkeer-

spel, en op de drukkerij. Het deelw. *verloopen* wordt gebruikt voor weggeloopen: *verloopen knecht*, *verloopen boeve*, *verloopen monick*. KIL., en voor gewezen: *een verloopen student*, *een verloopen Advokaat*. Van hier *verlooping*.

VERLOREN, bijv. n. en bijw. Eigenlijk, een deelw. van *verlieren*, zie *verliezen*. Als bijv. n., vruchteloos: *verloren arbeid doen*. *In een verloren oogenblik*, in een oogenblik dat anders nutteloos was. Aan ongeluk en verderf overgegeven: *gij zijt verloren, als gij zulks doet*. *De verloren zoon*. *Verloren hoop*, is bij KIL., een hoop krijgsvolk, dat voor een leger uit geplaatst, voor de grootste gevaren blootgesteld is. Zoo is, mede in de krijgsdienst, *een verloren post*, die zoo gevaarlijk is, dat men zich daar als verloren mag rekenen. Als bijw., is *verloren*, in *verloren gaan*, ten verderve. *Sij en sullen niet verloren gaen in der eeuwigheyt*. BIJBELV. Te zoek: *het is verloren gegaan*, of *geraakt*. Nopens *verloren maandag*, zie *koppermaandag* en *raasmaandag*.

VERLOSSEN, b. w., *ik verloste*, *heb verlost*. Bevrijden: *hij werd uit den kerker verlost*. Ook oneigenlijk: *Ach! Verlos mij uit zijn handen!* Van drukkende lasten ontheffen: *iemand van den arbeid verlossen*. HALMA. Eene vrouw in het baren behulpzaam zijn: *wie heeft haar verlost?* Eindelijk is *verlossen* wel eens onz., baren: *zij kan niet verlossen*. Van hier *verlosser*, *verlossing*, in al de beteekenissen van *verlossen* en *verlosser*. Zamenstell. *verloskunde*, *verloskundig*, enz. Het deelw. *verlost*, wordt als z. n., gebruikt: *het jaar mijner verlosten was gekomen*. BIJBELV.

VERLOSSER, m., meerv. *verlosseren* en *verlossers*. Van *verlossen*. Alwie verlost: *de verlosser des vaderlands*. *Sij riepen, maer daer en was geen verlosser*. BIJBELV. In de christelijke godgeleerdheid, Jezus Christus: *de verlosser des menschdoms*.

VERLOSSING, zie *verlossen*.

VERLOTEN, b. w., *ik verlootte*, *heb verloot*. Iets aan het lot overgeven ter beslissing, wie daarvan eigenaar wezen zal: *zullen die goederen verloot worden?* Van hier *verloter*, *verloting*, enz.

VERLOVEN, b. w., *ik verloofde*, *heb verloofd*. Bij KIL.,

ver-

verzeggen, verzweren: *hij heeft het brandewijn drinken verloofd.* HALMA. Voorts bij KIL., door geloften verbinden en wijden. In het hedendaagsche gebruik, verbinden, om te huwen: *zij zijn aan elkanderen verloofd. Zij verloofde zich tegen den wil harer ouderen.* Van hier *verloving.* Het deelw. *verloofd* wordt ook als z. n. gebruikt: *de verloofden gingen zamen uit spelemeijen.*

VERLUCHTEN, b. w., *ik verluchtte, heb verlucht.* Bij KIL., laten doorluchten, doorwaaijen. Hedendaags is *zich verluchten*, zich in de vrije lucht begeven: *ik wil mij eens wat verluchten.* Van hier *verluchting.* Het voortd. w. is *verluchtigen.*

VERLUIDEN, o. w., *ik verluidde, heb verluid.* Eigenlijk, evenveel, als *luiden;* doch niet gebruikelijk, dan in de spreekwijze: *zich laten verluiden*, te kennen geven: *hij liet zich verluiden, dat hij in het huwelijk stond te treden.*

VERLUIJEREN, b. w., *ik verluijerde, heb verluijerd.* Eigenlijk het voortdur. w. van het ongewone *verluijen.* In luiheid slijten: *zijnen tijd verluijeren.* POOT zegt: *nimmer zal mijn min verluijen*, lui worden, of verkoelen. Van hier *verluijering.*

VERLUSTEN, zie *verlustigen.*

VERLUSTIGEN, b. w., *ik verlustigde, heb verlustigd.* Van *lustig.* Anders *verlusten.* Lustig maken, door het aandoen van vermaak streelen: *dat landschap verlustigt oog en zinnen. Hij verlustigt zich daarmede. Verlustigh u dan vrij met onzer beider doot.* VOND. *Verlust u in den Heere.* BIJBELV. Van hier *verlustiging*, anders *verlusting.*

VERMAAGSCHAPPEN, b. w., *ik vermaagschapte, heb vermaagschapt.* Van *maagschap.* Door verwantschapsbanden verbinden: *zij werden aan elkanderen vermaagschapt. Ghij en sult u met hen niet vermaechschappen.* BIJBELV. Van hier *vermaagschapping.*

VERMAAK, o., meerv. *vermaken.* Genoegen, verlustiging: *de onschuldige vermaken der prille jeugd. Hebt gij daar vermaak in? Zoek uw vermaak in goede boeken. De weergalm schept vermaeck mij na te baeuwen.* VOND. Zamenstell. *kermisvermaak*,

 win-

wintervermaak, *zomervermaak*, *zielsvermaak*, enz.

VERMAAN, o. Vermaning, waarschuwing: *hij luistert naar geen vermaan. Naar 't voorspook en 't vermaan der paarden.* HOOFT. Oulings ook melding: *vermaan doen*, *vermaen maecken.* KIL. Van hier *vermanen.* Zamenstell. *vermaanbrief*, enz.

VERMAARD, bijv. n., *vermaarder*, *vermaardst.* Eigenlijk een deelw. van het reeds eenigzins verouderde *vermaren.* Een onderwerp der mare, der algemeene spraak, befaamd, beroemd: *de vermaarde helden der oudheid. Die vermaert zijn onder de Apostelen.* BIJBELV. Van hier *vermaardheid.* Zamenstell. *onvermaard*, *wijdvermaard.*

VERMAKEN, b. w., *ik vermaakte*, *heb vermaakt.* Een ding anders maken, dan het voorheen gesteld was, herstellen: *zijn huis geheel laten vermaken. In 't schip hare netten vermakende.* BIJBELV. *Eene pen vermaken*, dezelve versnijden. Voorts is *iemand iets vermaken*, hem hetzelve bij uitersten wil toeleggen: *hij heeft zijne zuster al zijn goed vermaakt.* HALMA. *Vermaecken de wonde* is, bij KIL., dezelve verbinden. *Iemand vermaken*, hem verlustigen: *ik zocht hen daarmede te vermaken. Zij vermaakte het gansche gezelschap door haar gezang. Vermaekt met bloet te zuigen.* VOND. Van hier *vermaakbaar*, *vermakelijk*, geschikt om te vermaken, *vermaakelijkheid*, *vermaking.*

VERMAKKEN, wordt door HOOFT gebezigd, in den zin van *mak maken.*

VERMALEDIJD, bijv. n. en bijw., *vermaledijder*, *vermaledijdst.* Eigenlijk een deelw. van *vermaledijden*, dat bij KIL. voorkomt, en eene verbastering van het lat. *maledicere* is. Verwenscht, vervloekt: *dien vermaledijden karel! Om hare vermaledijde ghierigheijt.* J. B. HOUW. *Hij heeft mij vermaledijd bedrogen.* Ook als tusschenwerpsel: *wel, vermaledijd! wat ziet hij zwart!* Het werkw. *vermaledijden* komt ook bij J. B. HOUW. voor: *want die hem selven pijnt te vermaledijden.* Ook *vermaledijen.* Zie *verdijen.*

VERMALEN, b. w., *ik vermaalde*, *heb vermalen.* Al malende vergruizen: *er zijn korrels onder, die niet vermalen zijn.* Evenveel hoe vergruizen: *het is tot stof vermalen.* Ook oneigenlijk: *alle vijandelijke le-*

gers

gers werden door hem vermalen. Van hier *vermaalbaar*, *vermaling*.

VERMANEN, b. w., *ik vermaande*, *heb vermaand.* Bij KIL., herinneren, melden: *iemands deugden vermanen.* Z. N. Hedendaags, op eene dringende wijze voorhouden, aanbevelen: *leert ende vermaent dese dingen.* BIJBELV. En *iemand vermanen* is, hem met redenen' dringen. *De noortwint en maetroos vermaent hen op 't getijde te passen.* VOND. Van hier *vermaanster*, *vermaner*, *vermaning.*

VERMANGELEN, b. w., *ik vermangelde*, *heb vermangeld.* Anders mangelen, dan voorheen: *gij moet dat goed vermangelen.* Verruilen: *eenige waren vermangelen. Hij en sal niet vermangelen, noch 't selve verwisselen.* BIJBELV. Van hier *vermangeling.*

VERMANING, v., meerv. *vermaningen.* Van *vermanen.* De daad van vermanen: *geene vermaning maakt indruk op hem. Eene vermaning van de koorts* is, een kleine aanval daarvan. Voorts geeft men dezen naam, in Vriesland, aan eene godsdienstige vergaderplaats van Doopsgezinden: *gaat hij ook in de vermaning te kerk?* En *vermaning van geboorte* is, bij KIL., gelukwensch aan iemand op deszelfs geboortedag.

VERMANNEN, b. w., *ik vermande*, *heb vermand.* Van *man.* Overmannen, overmeesteren, bemagtigen: *hij werd door schrik vermand. Alleen met zijn geweer den hoogen muur vermant.* VOND. Voorts is *zich vermannen*, zich mannelijk aanstellen, zijn best doen: *de kranke vermande zich om te spreken.* Van hier *vermanning.*

VERMAREN, b. w., *ik vermaarde*, *heb vermaard.* Van *mare*, *maar.* Vermaard maken: *die menich rijk vermaerden door 't ghewelt.* HOOFT. Verheffen, met lofspraken vieren: *zij vermaeren met oude rijmen.* HOOFT. *Hoogloffelijck vermaren uw goedigheijt.* CAMPH. Van hier *vermaard.* Zie dit woord.

VERMASTEN, b. w., *ik vermastte*, *heb vermast.* Door sterk mesten, bij KIL. *masten*, onder den last van overdadig vet doen zwoegen: *vermast met vet uwe ossen?* VOND. Overladen: *haer pruick vermast van gout en steenen.* VOND. Vermoeid, afgemat: *vermast van zege en wapenroof.* VOND.

VERMEENEN, b. w., *ik vermeende, heb vermeend.* Genoegzaam evenveel, als *meenen*, denken, stellen: *ik vermeen, dat het zoo behoore.* Het deelw. *vermeend* wordt gebruikt voor gewaand, valschelijk ondersteld: *ik kocht het van den vermeenden eigenaar, die het gestolen had.*

VERMEERDEREN, *vermeeren*, b. en o. w., *ik vermeerderde, heb vermeerderd.* Bedr., meerder, grooter, maken: *vermeerdert u heyr, ende treckt uit* BIJBELV. *Het meer vermeert met bitter schreyen.* VOND. Onz., meerder worden: *des menschen zorgen vermeeren met zijne bezittingen. Sy werden vruchtbaer ende vermeerderden zeer.* BIJBELV. Van hier *vermeerderaar*, KIL. *vermeerder*, vergrooter: *vermeerder des rijcks*, *vermeerdering*, *vermeerderster.*

VERMEESTEREN, b. w., *ik vermeesterde, heb vermeesterd.* Onderwerpen, overmeesteren, bemagtigen, verheeren: *de stad zal haast vermeesterd zijn. Zijne driften vermeesteren. Vermeesteren de wonde* is, bij KIL., dezelve verzorgen. *Geld vermeesteren* is, hetzelve aan eenen heelmeester te koste leggen: *hoe veel hebt gij aan uw been vermeesterd?* Van hier *vermeestering.*

VERMEIDEN, zie *vermeijen.*

VERMEIJEN, *vermeiden*, wederk. w., *ik vermeide mij, heb mij vermeid.* Van *mei.* Zich in de opene lucht verkwikken, zoo als men in de meimaand doet: *wij gingen ons vermeijen. Bij simple herders en akkerluiden zich te vermeiden.* VOND. *Mij zondags nu en dan wat komende vermeien.* J. DE DECK. Bij KIL., ook met meitakken opschikken.

VERMELDEN, b. w., *ik vermeldde, heb vermeld.* Evenveel, als melden: *zijn brief vermeldt er niets van.* Van hier *vermelder*, *vermelding.*

VERMENGEN, b. w., *ik vermengde, heb vermengd.* Zamenmengen: *gerst met haver vermengen. Uwen wijn is vermengt met water.* BIJBELV. *Met roosjes van de Maai vermengt.* SIX V. CHAND. Ook oneigenlijk: *'t alpratende gerucht, dat waarheid met de logen onordentlijk vermengt.* HOOGVL. Zich vermengen is, zich sterk inlaten: *vermengt u niet met hen, die nae veranderinge staen.* BIJBELV. Of vermengd wor-

worden: *olie vermengt zich niet met water.* Vleeschelijke gemeenschap hebben: *wie zal zich met haar vermengen?* Van hier *vermenger*, *vermenging*, *vermengster.*

VERMENIGVULDIGEN, b. en o. w., *ik vermenigvuldigde*, *heb* en *ben vermenigvuldigd.* Van *menigvuldig.* Bedr., menigvuldiger maken, in aantal doen toenemen: *het vermenichvuldigt syne inkomste.* BIJBELV. Onz., in aantal toenemen: *op dat ghij levet ende vermenichvuldiget.* BIJBELV. Van hier *vermenigvuldiging.*

VERMETEL, bijv. n. en bijw., *vermeteler*, *vermetelst.* Door verwisseling van L en N gevormd van *vermeten*, deelw. van *vermeten.* Al te koen, al te stout: *welk een vermetel bestaan! Den tuimelgeest, die 't volk verkeerde en zoo vermetel vloekt en schelt.* VOND. Van hier *vermetelheid*, *vermetellijk.*

VERMETEN, bijv. n. en bijw., zie *vermetel.*

VERMETEN, b. w., *ik vermat*, *heb vermeten.* Anders meten dan voorheen: *het land moet nog eens vermeten worden.* Zich in het meten vergrijpen: *ik heb mij vermeten.* Zich in het afmeten en berekenen van zijne krachten en vermogens misgrijpen, en zich diensvolgens te veel onderwinden: *hij vermeet zich meer, dan hij vermag. Zoudt ghij u zulck een daet vermeten?* VOND. *Vermeten*, anders *vermetel*, wordt als bijv. n. en bijw. gebruikt, zie *vermetel* en *vermeten.*

VERMIDS, zie *vermits.*

VERMIJDEN, b. w., *ik vermijdde*, *heb vermijd*, en *ik vermeed*, *heb vermeden.* Ontwijken, schuwen: *vermijd het kwaad.* Van hier *vermijdelijk*, *vermijding.*

VERMIJTEN, o. w., *ik vermijtte*, *ben vermijt.* Door mijten verteerd worden: *die kaas vermijt al meer en meer.* Anders ook *vermijteren*, en ook bedrijv.: *die tijd noch ondergang vermijtren noch bederven.* H. DULL.

VERMINDEREN, b. en o. w., *ik verminderde*, *heb* en *ben verminderd.* Bedr., in menigte, in vermogen, enz. doen afnemen: *gij moet de huurpenningen verminderen.* Onz., in getal afnemen: *hun vee vermindert niet.* L. D. S. P. In vermogen afnemen: *de koorts vermindert.* Voorts het tegenoverstaande van *verbeteren: de kranke schijnt mij veel verminderd.* Van hier *vermindering.*

VER-

VERMINKEN, b. w., *ik verminkte*, *heb verminkt.* Van *mink.* Mink, mank, maken; van het gebruik van eenig lid des ligchaams berooven: *de held der Maas*, *verminkt aan oog en regterhand.* BRANDT. Oneigenlijk, schenden, krenken, krachteloos maken: *zij verminken de wetten door averegtsche uitleggingen. Een geschrift verminken*, iets wezenlijks daaruit laten, of daarin voegen. Van hier *verminker*, *verminking.* Het deelw. *verminkt* wordt als bijv. n., bijw. en z. n. gebruikt: *eenige verminkte soldaten. Noodt arme*, *verminckte*, *kreupele*, *blinde.* BIJBELV. Van hier *verminktheid.*

VERMINKT, zie *verminken.*

VERMISSEN, b. w., *ik vermiste*, *heb vermist.* OTTFRID. *firmissan.* Iets afwezig vinden, of merken, dat het ontbreekt: *er werden drie en twintig manschappen vermist.* Het deelw. *vermist* wordt ook als z. n. gebruikt, voor een' krijgsman, dien men na een gevecht, noch onder de dooden, noch onder de levenden, wedervindt: *het verlies werd op drie en dertig dooden en zeventien vermisten berekend.*

VERMITS, voegwoord, strekkende, om eene zinsnede, welke de reden van eene andere bevat, aan dezelve te verbinden: *hij blijft weg*, *vermits het weder zoo ongunstig is;* of, met omkeering van de orde der zinsnede: *vermits hij wegblijft*, *ga ik uit.* KIL. *vermids;* en ook elders: *vermids hy was berucht van schandelijcke feyten.* VOND. In de STATENBIJBEL wordt dit voegwoord als een voorzetsel gebruikt: *sy salse in 't verborgen eten*, *vermits gebreck van alles.* BIJBELV.

VERMOEDELIJK, bijv. n. en bijw., *vermoedelijker*, *vermoedelijkst.* Van *vermoeden.* Door vermoedens aangeduid: *de vermoedelijke schrijver.* Als bijw., naar vermoeden, waarschijnlijk: *vermoedelijk is hij de schrijver.*

VERMOEDEN, z. n., zie *vermoeden*, b. w.

VERMOEDEN, b. w., *ik vermoedde*, *heb vermoed.* Gissen, bijzonderlijk, in eenen nadeeligen zin: *wie had zulks van hem vermoed!* Van hier *vermoedelijk*, *vermoeden*, z. n., het vermoeden.

VERMOEID, bijv. n. en bijw., *vermoeider*, *vermoeidst.* Eigenlijk, een deelw. van *vermoeijen.* Afgemat: *zij was vermoeid van de reize. Uwe opgeladene packen*

sijn

zijn een last voor de vermoeÿde beesten. BIJBELV. Van hier *vermoeidheid.* Zamenstell. *onvermoeid*, enz.

VERMOEIJEN, b. w., *ik vermoeide, heb vermoeid.* Moede maken. KIL. *vermoeden.* Afmatten: *gij moet u niet te veel vermoeijen.* Van hier *vermoeijenis*, *vermoeijing.* Het deelw. *vermoeid*, zie hier boven.

VERMOGEN, b. en o. w., *ik vermogt, heb vermogt.* Bedr., iets in zijne magt hebben: *tegen hem zult gij niets vermogen. Een naekt ontwapent kint vermag niets tegens sulcken blixemslag.* D. JONKTIJS. Met genegenheid beschouwen: *wanneer ze hem vermagh.* VOND. — Onz., magtig zijn: *een man en vermach niet door kracht.* BIJBELV. Van hier *vermogen*, z. n. Het deelw. *vermogend*, zie hier onder.

VERMOGEND, bijv. n., *vermogender*, *vermogendst.* Eigenlijk, een deelw. van *vermogen.* Als bijv. n., *magtig: uwe vermogende tusschenkomst*, enz. Welgemoed, rijk: *het zijn zeer vermogende lieden.* Van hier *vermogendheid.* Zamenstell. *onvermogend.*

VERMOLMD, bijv. n., *vermolmder*, *vermolmdst.* Eigenlijk, een deelw. van *vermolmen;* anders ook *vermolsemen*, tot molm overgaan. *Dat hout schijnt geheel vermolmd.*

VERMOLMEN, *vermolsemen*, zie *vermolmd.*

VERMOMBOREN, *vermomberen*, b. w., *ik vermomboorde, heb vermomboord.* Bij KIL. onder voogdijschap houden. Een' momber, een' voogd geven: *omdat hi 't kint wilde vermomboren.* L. v. VELTH. Zie *momber.*

VERMOMMEN, b. w., *ik vermomde, heb vermomd.* Hoogd. *vermummen*, neders. *vermummelen*, eng. *mumm*, zweed. *formumma.* Eigenlijk, door bedekking onkenbaar maken: *gij moet u in een slang vermommen.* VOND. Fig., anders doen voorkomen, dan het is: *dus zoud ge uw onmagt graag vermommen in sieraden.* PELS. Van hier *vermomming*, *vermomsel*, bij CAMPH. Het deelw. *vermomd* wordt ook als bijv. n., en als z. n. gebezigd.

VERMONDEN, b. w., *ik vermondde, heb vermond.* Van *monden*, spreken. Uiten, melden: *wie can hier de straf verbreÿden en vermonden?* CONST. TH. JUW. Vertalen: *om 't Wetboek der Hebreen in 't Grieksch te*

te doen vermonden. H. DE GR. Van hier *vermonder*, verhaler: *ten is gheen secret, daer af nu elck is vermonder.* CONST. TH. JUW. *Vermonding.*

VERMOORDEN, b. w., *ik vermoordde, heb vermoord.* Moorddadiglijk ombrengen: *de kinderen werden in de wieg vermoord.* Overdr. is, *iemands rust vermoorden*, dezelve kwaadaardiglijk verstoren: *zijnen tijd vermoorden*, denzelven moedwillig verkwisten. Van hier *vermoorder, vermoording.*

VERMORSEN, b. w., *ik vermorste, heb vermorst.* Door morsen bederven, verdoen: *papier, spijs vermorsen*, enz. Overdr., door eene ongeschikte behandeling ten verderve brengen: *die heelmeester vermorst den lijder.* Van hier *vermorsing.*

VERMORZELEN, b. w., *ik vermorzelde, heb vermorzeld.* Geheel verbrijzelen: *het rijtuig vermorzelde zijn regter been. Sij vermorselden oock alle hare beenderen.* BIJBELV. Van hier *vermorzeling.*

VERMORWEN, zie *vermurwen.*

VERMURWEN, b. en o. w., *ik vermurwde, heb* en *ben vermurwd.* KIL. *vermorwen.* Bedr., murw, week, maken: *het vuur kan het hardste ijzer vermurwen.* Ook oneigenlijk: *op dat niemants hart vermorwt wiert door gebeen.* VOND. Onz.: *daer niemants hart vermurwt door bidden noch door smeecken.* VOND. Van hier *vermurwing.*

VERNAAMD, bijv. n., *vernaamder, vernaamdst.* Eigenlijk, een deelw. van *vernamen*, oul., noemen, met name gedenken: *ende hi wert vernaemt toten einde van der werelt.* BIJB. 1477. Vermaard: *die machtige ende vernaamde stad van Rome.* v. HASS. Van hier *vernaamdheid*, vermaardheid: *zelfs den Marquis Spinola komen zijn vernaamtheijt ende overwinningen op gruwzaam geld te staan.* HOOFT.

VERNACHTEN, o. w., *ik vernachtte, heb* en *ben vernacht.* Van *nacht.* Des nachts vertoeven, den nacht doorbrengen: *waarom vernachtet ghijlieden tegen over den muer?* BIJBELV. Ook zegt men van wijn, sterken drank enz., dat zij *vernachten*, wanneer zij een' nacht overblijven, zonder verimpost te worden. Van hier *vernachting.* Zamenstell. *vernachtbriefje, vernachtceel.*

VERNAMEN, zie *vernaamd.*

VER-

VERNEDEREN, b. w., *ik vernederde*, *heb vernederd*. Van *neder*. Verlagen, in aanzien of vermogen, doen dalen: *zijnen vijand vernederen; ghy sultse vernederen*. BIJBELV. *Zich vernederen*, zich laag aanstellen, zich verootmoedigen: *want ik verneder mij voor u alleen in 't stof*. VOND. Van hier *vernedering*.

VERNEMEN, b. w., *ik vernam*, *heb vernomen*. Anders nemen dan te voren. Voorts, ontwaar worden: *verneemt hij, drinkende, al een anderen dorst en trek*. VOND. *Als al 't volck dit vernam*. BIJBELV. Navorschen: *ende vernam neersteliick van haer den tijt, wanneer de sterre verschenen was*. BIJBELV. Onderzoek doen: *naar iemands gedrag vernemen*. Van hier *vernemer*, *verneming*, enz. Zamenstell. *verneemachtig*, *verneemal*, iemand, die overal naar verneemt, enz.

VERNEUTELD, bijv. n. en bijw., *verneutelder*, *verneuteldst*. Verwelkt, rimpelig: *verneutelt manneken*, *verneutelt veurhoofd*. KIL. Gering, klein, dwergachtig, onmagtig: *als wij ons van een soo verneutelt manneken laten verwinnen*. FLORIAN.

VERNIELEN, b. w., *ik vernielde*, *heb vernield*. Van het ongebruikelijke *nielen*, van het oude *nie*, lat. *nihil*, niets. Te niete maken, ganschelijk verdelgen: *die uw huizen komt vernielen*. VOND. Van hier *vernielbaar*, *vernieler*, *vernieling*, *vernielster*. Zamenstell. *vernielal*, die alles vernielt, *vernielzucht*, *vernielzuchtig*, enz.

VERNIETIGEN, b. w., *ik vernietigde*, *heb vernietigd*. Van *nietig*. Oulings ook *vernieten*. Nietig maken, in niet verkeeren: *om haren raet te vernietigen*. BIJBELV. *Sal 't al end al vernieten*. CAMPH. Van hier *vernietiger*, *vernietiging*, *vernietigster*.

VERNIEUWEN, b. w., *ik vernieuwde*, *heb vernieuwd*. Nieuw maken, of doen schijnen: *een huis vernieuwen*. *Ghij vernieuwt het gelaet des aerdrijcks*. BIJBELV. *Eene overeenkomst vernieuwen*. Herinneren: *zij eeren Itis dagh, die zijn geboort' vernuwt*. VOND. Van hier *vernieuwer*, *vernieuwing*.

VERNIS, o., meerv. *vernissen*. Een glanzig smeersel, waarmede men beschilderde dingen bestrijkt: *chineesch vernis*. *Vernis voor koper*, *voor houtwerk*, enz. Ook, oneigenlijk: *wellevendheid is het vernis der bekwaam-*

kwaamheden. Van hier *vernissen*, met vernis bestrijken; ook fig.: *door een verniste tael.* H. DE GR. Zamenstell. *vernisboom*, enz. *Ambervernis*, *copaalvernis*, enz.

VERNISSEN, zie *vernis.*

VERNOEGD, bijv. n. en bijw., *vernoegder*, *vernoegdst.* Eigenlijk een deelw. van *vernoegen.* Evenveel, als *vergenoegd*, wel tevreden: *alleen met zijn gewas vernoeght.* VOND. Van hier *vernoegdheid.* Zamenstell. *onvernoegd.*

VERNOEGEN, b. w., *ik vernoegde*, *heb vernoegd.* Evenveel als *vergenoegen*, tevreden stellen: *'t begin vernoeght me niet.* VOND. *Vernoeg u daarmede.* Van hier *vernoeging.* Het deelw. *vernoegd.* Zie hier boven.

VERNOEMEN, b. w., *ik vernoemde*, *heb vernoemd.* Anders noemen, dan voorheen. Voorts is *iemand vernoemen*, deszelfs naam aan een kind geven: *wij hebben die goede vrouw vernoemd.* Van hier *vernoeming.* Oul. zeide men ook *vernamen*, voor *vernoemen*, zie *vernaamd.*

VERNUFT, o., meerv. *vernuften.* Bevattingsvermogen, verstand, bekwaamheid, om iets uit te denken, enz.: *een doordringend vernuft. Oeffening en wakkerheid wetten het vernuft.* VOND. *Had hun het vernuft niet averechts gestaan.* HOOFT. Een verstandig, vindingrijk, en geestig mensch: *Vernuften gaen en komen op hun tijt.* VOND. Van hier *vernuftig*, *vernufteloos.* Zamenstell. *onvernuft.*

Vernuft, zweed. *förnuft*, KERO *fernuft*, NOTK., OTTFRID. *fernumest*, hoogd. *Vernunft*, komt evenzeer van *vernemen*, als het lat. *perceptio* van *percipere*, en beduidt eigenlijk het vermogen, om iets te verstaan, te bevatten.

VERNUFTEL, zie *vernuftig.*

VERNUFTIG, bijv. n. en bijw., *vernuftiger*, *vernuftigst*, van *vernuft.* Met vernuft begaafd. Bijzonderlijk, vindingrijk: *welk een vernuftig kind!* VOND. bezigt ook *vernuftel: dus ziet men in den herfst vernuftle mieren krielen.* Van hier *vernuftigheid*, *vernuftiglijk.* Zamenstell. *onvernuftig.*

VERONGELDEN, b. w., *ik verongeldde*, *heb verongeld.* Iets, door betaling van deszelfs ongelden, aan de verpligting daartoe onttrekken: *een stuk land verongelden.*

VER-

VERONGELIJKEN, b. w., *ik verongelijkte, heb verongelijkt.* Van *ongelijk.* Door aandoen van ongelijk benadeelen, of beleedigen: *gij verongelijkt mij grootelijks.* Van hier *verongelijker, verongelijking.*

VERONTHEILIGEN, b. w., *ik verontheiligde, heb verontheiligd.* Ontwijden, een ding anders behandelen, dan deszelfs heiligheid vordert: *Gods naam door ijdel gebruik verontheiligen.* Van hier *verontheiliging.*

VERONTHOUDEN, b. w., *ik veronthield, heb veronthouden.* Bijkans evenveel, als *onthouden.* Bijzonderlijk, verzwijgen: *ick en sal u niet een woort veronthouden.* BIJBELV.

VERONTREINIGEN, hetzelfde als *ontreinigen.*

VERONTRUSTEN, b. w., *ik verontrustte, heb verontrust.* Van rust en stilte berooven: *men verontrust mij gestadig.* Van hier *verontrusting.*

VERONTSCHULDIGEN, b. w., *ik verontschuldigde, heb verontschuldigd.* Van schuld vrijpleiten: *ik verontschuldigde mij, zoo veel ik kon. Daerom en zijt ghij niet te verontschuldigen.* BIJBELV. Van hier *verontschuldiger, verontschuldiging.*

VEROORDEELEN, b. w., *ik veroordeelde, heb veroordeeld.* Afkeuren, schuldig oordeelen, verwijzen, doemen: *veroordeel niemand onverhoord! Ten dood veroordeelen.* Van hier *veroordeeling.*

VEROORLOVEN, b. w., *ik veroorloofde, heb veroorloofd.* Toestaan, vergunnen: *veroorlooft gij het mij? Hij veroorlooft zich te veel,* hij neemt te veel vrijheid. Van hier *veroorloving.*

VEROORZAKEN, b. w., *ik veroorzaakte, heb veroorzaakt.* Van *oorzaak.* Verwekken, te wege brengen: *dat bedrijf zal veel onheils veroorzaken.* Van hier *veroorzaakster, veroorzaker, veroorzaking.*

VEROOTMOEDIGEN, b. w., *ik verootmoedigde, heb verootmoedigd.* Van *ootmoedig.* Met ootmoed bezielen: *ik wenschte hem nog meer te verootmoedigen. Zich verootmoedigen,* zich vernederen, zich ootmoedig gedragen. Van hier *verootmoediging.*

VERORBEREN, b. w., *ik verorberde, heb verorberd.* Door gebruik, of nuttiging, verteren: *het oudbakken brood moet ook verorberd worden.* Van hier *verorbering.*

VERORDENEN, b. w., *ik verordende, heb verordend.* Bestemmen, schikken: *dat is voor het avondmaal verordend.* Aanleggen, ontwerpen: *gij zelf verordende 't gerigt.* L. D. S. P. Van hier *verordening.*

VERORDINEREN, b. w., *ik verordineerde, heb verordineerd.* Van het bastaardwoord *ordineren.* In den STATENBIJBEL soms evenveel, als *verordenen*, bestemmen, toeleggen: *ick verordinere u het Koninckrijck.* BIJBELV. Soms, bevelen: *geen gebodt, noch ordinantie, die de Koninck verordineert heeft.* BIJBELV. Voorts wordt het zoogenoemde besluit van *voorbeschikking* aldaar uitgedrukt door *te voren verordineren* op plaatsen, welke de vertalers tot dat besluit meenden te mogen te huis brengen. Van hier *verordinering.*

VEROUDEN, b. en o. w., *ik veroudde, heb* en *ben veroud.* Van *oud.* Onz., oud worden: *de aerde sal als een kleet verouden.* BIJBELV. *Zeil en treil veroudt en vergaan.* BRANDT. *Als een kleed zal 't all' verouden.* L. D. S. P. Bedr., oud maken, of doen schijnen: *dat kleed veroudt hem.* Maar in dezen zin geeft men de voorkeur aan *verouwelijken.* Van hier *verouding.*

VEROUDEREN, o. w., *ik verouderde, ben verouderd.* Van *ouder.* Voortd. w. van *verouden*, oud worden. Ook inwortelen: *eene verouderde kwaal.* Uit het gebruik raken: *een verouderd woord.* In plaats van het deelw. *verouderd*, vindt men bij KIL. *verouderdomd.* Van hier *veroudering.*

VEROVEREN, b. w., *ik veroverde, heb veroverd.* Van *over.* Overweldigen, bemagtigen, overheeren: *de vijand veroverde het schip.* Fig.: *de harten des volks werden door hare goedheid veroverd.* Van hier *veroveraar, verovering.*

VERPACHTEN, b. w., *ik verpachtte, heb verpacht.* In pacht geven: *de tienden verpachten.* Van hier *verpachter, verpachting.*

VERPANDEN, b. w., *ik verpandde, heb verpand.* Te pande zetten, verzetten: *zij heeft hare Juweelen daarvoor verpand. Wij verpanden onse ackers, ende onse wijngaerden.* BIJBELV. *Zijn leven verpanden* is, hetzelve voor den uitslag van eenige onderneming verbinden: *ik verpand mijn leven daarvoor. Zich zelven*

aan iemand verpanden is, zich ten naauwste aan hem verbinden: *'k wil mij aan u verpanden.* L. D. S. P. Van hier *verpanding.*

VERPEISTEREN, o. en b. w., *ik verpeisterde, heb verpeisterd.* Onz., door peisteren, dat is pleisteren, verkwikt worden: *terwijl de rossen daer verpeisrende zich voeden met hemelsch voer.* VOND. Bedr.: *de stormbock blussens moe verpeistert wat zijn hoornen.* VOND. Van hier *verpeistering.*

VERPESTEN, b. w., *ik verpestte, heb verpest.* Eigenlijk, met pest besmetten: *men ademt er eene verpestende lucht in.* Oneigenlijk, geheel bederven: *het land is door weelde en wellust verpest.*

VERPLANTEN, b. w., *ik verplantte, heb verplant.* Op eene andere plaats neerplanten: *jonge boomen verplanten.* Oneigenlijk is *verplant worden*, en *zich verplanten*, verhuizen. Spreekw.: *als oude boomen verplant worden sterven zij welhaast*, oude lieden sterven dikwijls kort na het verhuizen. Van hier *verplanting.*

VERPLETTEN, *verpletteren*, b. w., *ik verplettede, heb verplet.* Geheel pletten: *een felle dijckslang, die men met een beslagen radt verplette.* VOND. Oneigenlijk, geheel verslaan: *zij verpletteden hunne vijanden.* Ganschelijk ternederslaan: *hij werd door dat gezegde verplet.* Oul. zeide men ook *verplatten: want al slapende soe verplatte sijt.* BIJB. 1477. Van hier *verpletting, verplettering.*

VERPLETTEREN, zie *verpletten.*

VERPLIGTEN, b. w., *ik verpligtte, heb verpligt.* Verbinden: *die ons koopgeluk aen uw gerief zoo dier verplichtte.* VOND. Ook door dwang: *ik zal hem daartoe verpligten.* Het deelw. *verpligt* beteekent gehouden, genoodzaakt: *hij is daartoe verpligt.* Door dankbaarheid verbonden: *ik ben u daarvoor zeer verpligt.* Ook is *verpligt zijn*, te danken hebben, verschuldigd zijn: *zij was het rijkelijk aan ons verpligt.* Het deelw. *verpligtend* is gedienstig: *een zeer verpligtend mensch.* Van hier *verpligting.*

VERPONDING, v., meerv. *verpondingen.* Van *verponden*, eene belasting van zoo of zoo veel ponden ergens op leggen. Eene belasting op vaste goederen.

Verponding is eene benaming, ontleend van het oude *ponden*, of *ponderen*, van het lat. *ponderare*, dat zoo veel zegt, als pondswijze wegen, hetwelk beteekent iets naar zeker getal van ponden waarderen, of schatten, volgens de manier der Ouden, die bij ponden rekenden, zoo als wij bij guldens. *Ponding* is dan schatting; en *verponding* eene andere manier van schatting. In oude schriften heeft dit woord drie beteekenissen: *vooreerst* is het alle schatting in het algemeen, deze of gene zaak betreffende, en dus hetzelfde als *zetting; ten tweede* de som, welke iedere stad of dorp jaarlijks onder den naam van schildtalen moest leveren; zie *schildtaal;* en *eindelijk*, die schatting, welke men thans nog bij ons van onroerende goederen betaalt, onder den naam van *verponding*. En deze belasting is waarschijnlijk eerst ontstaan in het jaar 1515, en wel allengsjes uit de heffing van den tienden, vijftigsten, en honderdsten penning, die dikwijls van de huizen en landerijen gevorderd werd, in welker plaats 's Lands Staten, in den jare 1581, de tegenwoordige manier van verponding ingevoerd hebben. Derzelver inzamelaars worden in de steden *ontvangers*, en ten platten lande *gaarders der verponding* geheeten.

VERPOOZEN, b. en o. w., *ik verpoosde*, *heb verpoosd*. Bedr., iemand door overneming van zijnen last, of arbeid, tot verhaal daarvan doen komen: *ik wil hem eens verpoozen. Verpoos een poos uw oogen.* VOND. Onz., bij KIL. tot verhaal komen: *hij is genoodzaakt*, *om te verpoozen*, waarvoor men thans gemeenlijk zegt: *om zich te verpoozen*. Van hier *verpoozing*, de daad van verpoozen.

VERRAAD, zie *verraden*.

VERRADEN, b. w., *ik verried*, *heb verraden*. Door eenen verderfelijken raad ongelukkig maken: *Absalon werd door Husai verraden.* Door evenveel welke ontrouw ten verderve voeren: *Hij wist*, *wie hem verraden zoude.* BIJBELV. Verklappen: *uw oog verraadt u.* Van hier *verraad*, de daad van verraden, anders *verraderij*, *verrader*, *verraderlijk*, *verradersch*, enz.

VERRASSEN, b. w., *ik verraste*, *heb verrast*. Van *ras*. Overrompelen: *de stad werd verrast*. In raschheid de loef afsteken; *de snelle wint komt zelf*

de

de faem met vier en stof verrassen. VOND. Onverhoeds verblijden: *hij verraste ons met zijne overkomst, met een aangenaam geschenk,* enz. Van hier *verrassing.*

VERRE, zie *ver.*

VERREIZEN, o. w., *ik verreisde, ben verreisd.* Van de eene plaats naar de andere reizen: *verreyst ghylieden oock van uwe plaetse, ende volgtse na.* BIJBELV. Aan reizen te koste leggen: *hij heeft veel gelds verreisd.*

VERREKENEN, b. en wederk. w., *ik verrekende,* of *verrekende mij, heb verrekend,* of *heb mij verrekend.* Door rekenen vereffenen: *wij hebben het immers reeds verrekend?* Mede in rekening brengen: *die post is al verrekend.* Wederk., zich in het rekenen misgrijpen: *ik heb mij vast verrekend.* Van hier *verrekening.*

VERREKIJKER, m., meerv. *verrekijkers.* Een werktuig, om dingen, die op eenen grooten afstand gelegen zijn, te beschouwen: *de uitvinding der verrekijkers. Met den verrekijker.* VOND. *De Lottringer moest een goeden verrekijker gehadt hebben.* HOOFT. *Zijn staatkundige verrekijker deugt niet,* hij ziet het staatkundige niet ver vooruit.

VERRIGTEN, b. w., *ik verrigtte, heb verrigt.* Doen, uitvoeren: *gij kunt dat werk niet verrigten. Hij verrichte de gerechticheyt des Heeren, ende syne gerichten met Israël.* BIJBELV. Van hier *verrigter, verrigting.*

VERRIJKEN, b. en o. w., *ik verrijkte, heb* en *ben verrijkt.* Van *rijk.* Bedr., rijk maken: *hebbende het begeerich gemaeckt, verrijckt ghij het grootelicx.* BIJBELV. *Zich met eens anders goed verrijken.* Oneigenlijk: *laat uw genae ons met haar troost verrijken.* L. D. S. P. *Eene taal verrijken,* dezelve met nieuwe woorden vermeerderen. Onz., rijk worden: *men zag hem dagelijks al meer en meer verrijken.* Van hier *verrijking.*

VERRIJZEN, o. w., *ik verrees, ben verrezen.* Zich al rijzende verheffen: *uit dit versch vergooten bloet verrijst een roode bloem.* VOND. Bijzonderlijk, uit den dood opstaan: *hij zal eens uit het graf verrijzen.*

Van zijne plaats verrijzen, is oprijzen, opstaan. Van hier *verrijzenis*, *verrijzing*.

VERRIDSELEN, o. en wederk. w., *ik verridselde*, *heb verridseld*. Zich met geridsel verroeren: *er verridselt geen blad*. Ook wederkeerig: *gij moet u niet verridselen*. Van hier *verridseling*.

VERROEKELOOZEN, b. w., *ik verroekeloosde*, *heb verroekeloosd*. Door verwaarloozing en onachtzaamheid voor leed blootstellen: *ten ware, dat zi si kenliken rampe verroekeloost worden*. v. HASS. *Men ziet u 't recht verroekeloozen*. L. D. S. P. *Zijn leven*, *zijne gezondheid*, *enz. verroekeloozen*. Van hier *verroekeloozing*. Zie *roekeloos*.

VERROEREN, b. w., *ik verroerde*, *heb verroerd*. Iets derwijze roeren, dat het bewogen wordt: *gij durft ook geenen vinger verroeren*. *Laet hem liggen*, *dat niemant sijne beenderen verroere*. BIJBELV. *Zij verroerde zich niet*. Van hier *verroering*.

VERROESTEN, o. w., *ik verroestte*, *ben verroest*. Met roest omtogen worden: *het ijzerwerk begint geweldig te verroesten*. *Uw gout ende silver is verroest*. BIJBELV. *Het leven is er in verroest*, beteekent, het zit er zoo vast in, als een degen in de scheede, waarin hij lang heeft zitten roesten. Van hier *verroesting*, en van het deelw. *verroest*, *verroestheid*.

VERROLLEN, zie *rollen*.

VERRONKEN, b. w., *ik verronkte*, *heb verronkt*. Al ronkende doorbrengen: *hij verronkt de beste uren van den morgen*.

VERRONSELEN, b. w., *ik verronselde*, *heb verronseld*. Op eene listige wijze in iemands magt brengen: *zij werd aan eenen hoerewaard verronseld*. *Men verronselde hem aan de wervers*. Het deelw. *verronseld* was oulings ook gerimpeld: *verronselt was hem al sijn lijf*. FERGUUT.

VERROOKEN, b. w., *ik verrookte*, *heb verrookt*. Al rookende verteren: *ik verrook wekelijks meer*, *dan een pond tabak*.

VERROT, zie *verrotten*.

VERROTTEN, o. w., *ik verrottede*, *ben verrot*. Door rotting bederven: *laat het oojt niet verrotten!* *De granen zijn onder hare kluijten verrot*. BIJBELV. Van hier

hier *verrot*, als bijv. n., door rotting bedorven. *Verrotting*, *verrotsel*. KIL.

VERRUILEN, zie *ruilen*.

VERRUKKELIJK. bijv. n. en bijw., *verrukkelijker*, *verrukkelijkst*. Van *verrukken*. Geschikt om te verrukken: *welk een verrukkelijk gezigt!* Als bijw. zoo, dat men er door verrukt wordt: *het is verrukkelijk schoon*. Van hier *verrukkelijkheid*.

VERRUKKEN, b. w., *ik verrukte*, *heb verrukt*. Van zijne plaats rukken: *die paal laat zich niet verrukken. Eik en bosch, op berg in dal, verrukte ik uit den gront met wortelen met al.* VOND. Al rukkende beleedigen: *ik heb mijnen arm verrukt. Aen de verruckte senuwe.* BIJBELV. Door hevige aandoeningen van bewondering, blijdschap, enz., als buiten zich zelven voeren: *hare schoonheid verrukt mij*. Verleiden: *hij heeft *zig door schoone woorden laaten verrukken.* HALMA. Van hier *verrukbaar*, *verrukkelijk*. *Verrukking*. Het deelw. *verrukt* komt voor in *verrukt staan: hij stond geheel verrukt en opgetogen.*

VERRUKKING, v., meerv. *verrukkingen*. De daad van verrukken. Bijzonderlijk, geestvervoering, uit hoofde van bewondering, blijdschap, enz.: *in mijne verrukking omhelsde ik haar.* Zamenstell. *geestverrukking*, enz.

VERS, o., meerv. *verzen*. Van het lat. *versus*, en dit van *vertere*, keeren. Eigenlijk, een regel van evenveel welk geschrijf, van welks laatste gedeelte de schrijver naar den anderen kant van het blad keert, om eenen nieuwen regel aan te vangen. In het gebruik, het onderdeel van een hoofddeel van den *Bijbel*, of een ander boek: *hoe vele verzen bevat dat hoofddeel?* Eene kleine afdeeling van een gedicht: *ook had hij veeltijds het veirs in den mondt.* HOOFT. Een klein dichtstukje: *zij bood mij een fraai vers*, of *versje*, *aan*. Alle dichterlijk geschrijf over het algemeen: *hij maakt een schoon vers.* Zamenstell. *verzenmaker*, *verstrant*, enz., — *bruiloftsvers*, *knuppelvers*, *slotvers*, *tekstvers*, enz.

VERSAAGD, zie *versagen*.

VERSAGEN, o. w., *ik versaagde*, *ben versaagd*. Ontstellen, bevreesd worden: *het sweert sal zijn over hare helden datse vertzagen.* BIJBELV. Het deelw.

versaagd, als bijv. n., ontsteld; waarvan *versaagdheid*; zamenst. *onversaagd.*

VERSCH, bijv. n. en bijw., *verscher*, *verschst.* Eigenlijk, evenveel, als *frisch.* Zie *frisch.* In het gebruik, bijzonderlijk, gaaf, onbedorven: *versche melk*, *versche boter*, *versche eijeren.* Ongerookt en ongezouten: *versch vleesch*, *versche visch.* Niet oudbakken, noch verschaald: *versch brood*, *versch bier.* Oneigenlijk, is eene *versche wonde* zulk eene, die men pas gekregen heeft. *Versche troepen* zijn, die pas aankomen. *Op verscher daad*, beteekent, terwijl de daad pas gebeurd is. *Het ligt mij versch in het geheugen*, als of ik het daarin nog niet lang had gehad. Van hier *verschelijk*, *verschheid*, *ververschen*, enz. Zamenstell. *melkversch*, enz. *Verschjager*, enz.

VERSCHAALD, zie *verschalen.*

VERSCHAFFEN, b. w., *ik verschafte*, *heb verschaft.* Bezorgen, leveren: *iemand geld*, *gelegenheid*, enz. *verschaffen. Den goeden zal hij heil verschaffen.* L. D. S. P. *Verschaften 't lekkerste banket.* Poot. Van hier *verschaffing.*

VERSCHALEN, o. w., *ik verschaalde*, *ben verschaald.* Geur en kracht verliezen: *opdat de wijn niet verschale. Verschaald bier*, enz. Zie *schaal.* Van hier *verschaling*; en van het deelw. *verschaald*, *verschaaldheid.* Zamenstell. *onverschaald*, enz.

VERSCHALKEN, b. w., *ik verschalkte*, *heb verschalkt.* Van *schalk.* Door schalkheid opligten, vergaauwen: *gij zult hem niet ligtelijk verschalken.* Van hier *verschalking.*

VERSCHANSEN, b. w., *ik verschanste*, *heb verschanst.* Iets, dat door geene vestingwerken ingesloten is, door middel van wallen, grachten, enz., dekken en beveiligen: *eenen heuvel*, *een leger verschansen.* Ook oneigenlijk: *zij verschansten zich met stoelen*, *banken*, *en al*, *wat hun voorkwam.* Van hier *verschansing.*

VERSCHEIDEN, b. en o. w., *ik verscheidde*, *heb* en *ben verscheiden.* Bedr., bescheiden: *hij heeft mij hier verscheiden.* Halma. Onz., van de wereld scheiden: *is hij reeds verscheiden? Euridice, anderwerf verscheidende.* Vond. De onbepaalde wijs *verscheiden* is als z. n. evenveel, als *het sterven*, de dood: *hij ligt*

op

op zijn verscheiden. Bij haar verscheiden. Het deelw. *verscheiden* is, bij KIL., gestorven, en afgescheiden; maar meestal verschillend: *de verscheidene beteekenissen van dat woord.* Het meerv. wordt voor eenige, of ettelijke, gebruikt: *verscheidene lieden denken er anders over.* Van hier *verscheidenheid, verscheidenlijk.*

VERSCHELEN, zie *verschillen.*

VERSCHEUREN, b. w., *ik verscheurde, heb verscheurd.* Aan stukken scheuren: *het wilt gedierte des velts verscheurdese.* BIJBELV. Ook oneigenlijk: *door rouw verscheurd worden.* Van hier *verscheuring.*

VERSCHIET, o., meerv. *verschieten.* Zulk eene hoeveelheid van voorkomende dingen, dat men daaruit kiezen kan: *wij hebben hier geen verschiet van Geneesheeren.* Dat gedeelte van eene schilderij, waar de voorwerpen op eenen verren afstand vertoond worden: *in het verschiet zag men een hooggetorend slot.* Ook alles wat zich op eenen afstand vertoont: *deze landstreek heeft een bevallig verschiet. Men ziet door eene poort in 't verschiet.* VOND. Hetgeen ten aanzien van den tijd verwijderd is: *er opent zich een donker verschiet voor mijne uitzigten. In het verschiet*, op eenen afstand van tijd, of plaats: *de vervulling van dien wensch staat nog al te veel in het verschiet. 't Welk glinstert in 't verschiet, maer van nabij verslind.* D. DECK.

VERSCHIETEN, b. en o. w., *ik verschoot, heb* en *ben verschoten.* Bedr., al schietende verbruiken: *hij verschoot al zijn kruid. Mijne pijlen sal ick op hen verschieten.* BIJBELV. Door eene schichtige beweging van plaats doen veranderen: *de granen moeten verschoten worden. Eene schuit een weinig verschieten* is, dezelve een weinig van hare plaats halen. Leenen: *wilt gij mij dat verschieten?* Doen verbleeken, of verflaauwen: *het dun gezaeit gestarnt verschiet zijn glans.* VOND. — Onz., verbleeken: *de zon doet de stoffen verschieten.* Van schrik verbleeken: *ik verschoot er van.* Met eene schichtige beweging van plaats veranderen: *zaagt gij die ster wel verschieten? De schuit moet verschieten.* Van hier *verschieting.*

VERSCHIJNDAG, zie *verschijnen.*

VERSCHIJNEN, o. w., *ik verscheen*, *ben verschenen*. Zich vertoonen, te voorschijn komen: *de soldaten verschijnen weer in het veld. Verschijnen al die schuldenaren, en roepen ijeder om zijn geld.* HUYGHENS. Bijzonderlijk, eene geregtelijke dagvaarding opvolgen: *persoonlijk verschijnen.* Vervallen, ter betaling gevorderd worden: *de interesten zijn verschenen.* Van hier *verschijning*, *verschijnsel.* Zamenstell. *verschijndag* de dag waarop iets verschijnt.

VERSCHIL, o., meerv. *verschillen.* Scheel, onderscheid: *aan 't verschil van 't geloove.* HOOFT; die ook *verscheel* heeft. *Ergens verschil tusschen maken*, het eene boven het andere verkiezen: *ik maak verschil tusschen menschen en menschen.* — Onderscheid van gevoelen, oneenigheid, twist: *verschil met elkanderen krijgen. Wij zullen geen verschil daarover hebben.* Zamenstell. *verschilpunt*, *verschilstuk.*

VERSCHILLEND, zie *verschillen.*

VERSCHILLEN, *verschelen*, o. w., *ik verschilde*, *heb verschild.* Schelen, onderscheiden zijn: *hoe veel zal het wel verschillen? So en verschilt hij niet van een dienstknecht.* BIJBELV. In gevoelens onderscheiden, oneenig zijn: *wij verschillen grootelijks met elkanderen.* Van hier *verschil*, *verschillig.* Het deelw. *verschillend* wordt als bijv. n. en bijw. gebezigd: *verschillende zaken komen daarbij in aanmerking. Dat vraagstuk werd zeer verschillend beantwoord.* Van hier *verschillendheid.*

VERSCHOLEN, zie *verschuilen.*

VERSCHOONBAAR, zie *verschoonlijk.*

VERSCHOONEN, b. w., *ik verschoonde*, *heb verschoond.* Van *schoon.* Eigenlijk, schoon, schooner, maken: *dat kleed verschoont u.* Van vuil linnen ontdoen, en met andere bekleeden: *zijne kinderen verschoonen.* Zoo onschuldig en goed doen voorkomen, als mogelijk is: *hij poogde zijn gedrag te verschoonen. Dat verschoont u niet.* Voorts is *iemand verschoonen*, hem, als onschuldig, ongestraft laten: *in den dach der wrake en sal hij niet verschoonen.* BIJBELV. Van onheilen en onaangenaamheden over het algemeen vrijlaten: *de dood verschoont niemand.* Onaangeroerd la-

laten: *verschoonen Kerk noch outergaven.* VOND. Voorts met den tweeden naamval: *ook sal uwe ooge sijner niet verschoonen,* BIJBELV. Van hier *verschoonbaar*, *verschooning*, *verschoonlijk*, enz.

VERSCHOPPELING, zie *verschoveling*.

VERSCHOPPEN, b. w., *ik verschopte*, *heb verschopt.* Al schoppende van zijne plaats bewegen: *hij verschopte het met den voet.* Verachtelijk behandelen: *hij wordt overal verschopt en verstooten.* Van hier *verschoppeling*, *verschopping.*

VERSCHOT, o., meerv. *verschotten.* Even als *verschiet*, zulk een overvloed van voorkomende dingen, dat men daartusschen kiezen kan, eene menigte: *wij hebben er geen verschot van. Hij schaft verschot van dichtbanketten.* POOT. Hetgeen verschoten wordt: *gij moet al uwe verschotten in rekening brengen.* Zamenstell. *verschotbriefje*, enz.

VERSCHOVELING, m. en v., meerv. *verschovelingen.* Van *verschoven*, deelw. van *verschuiven.* Een verschoppeling. Al wie verschoven, met minachting behandeld, en verongelijkt, wordt: *hij was steeds een arme verschoveling.*

VERSCHRANKEN, o. w., *ik verschrankte*, *ben verschrankt.* Uit de schrank geraken, zijdelings afwijken, uit zijne regte plaats geraken. *Dat houvast, bint en balk verschranken, splijten, kraken.* N. VERSTEEG. *De paal is geheel verschrankt.* Van hier *verschranking.*

VERSCHRIKKELIJK, zie *verschrikken.*

VERSCHRIKKEN, b. en o. w., *ik verschrikte*, *heb*, en *ben*, *verschrikt.* Bedr., doen schrikken: *hij vermenichvuldigde de blixemen, ende verschricktese.* BIJBELV. Onz., schrikken: *ik verschrikte daarvan grootelijks.* Van hier *verschrikbaar*, *verschrikkelijk*, schrikverwekkend, *verschrikker*, *verschrikking.*

VERSCHROKKEN, bijv. n., *verschrokkener*, *verschrokkenst.* Eigenlijk een oud deelw. van *verschrikken.* Met schrik vervuld: *de sondaren te zien, zijn verschrocken.* BIJBELV. Van hier *verschrokkenheid.* Zamenstell. *onverschrokken*, enz.

VERSCHROKKEN, b. w., *ik verschrokte*, *heb verschrokt.* Al schrokkende verzwelgen: *hebt gij dat al-*

alles reeds verschrokt? Zich zelven door schrokken leed veroorzaken: *ik verschrokte mij.*

VERSCHROMPELD, zie *verschrompelen.*

VERSCHROMPELEN, o. w., *ik verschrompelde, ben verschrompeld.* Rimpelen: *de appelen beginnen te verschrompelen.* Van hier *verschrompeling.* Het deelw., *verschrompeld* wordt als bijv. n. gebruikt: *een verschrompeld oud wijf.* HALMA. *Den verschrompelden lubbelingen.* VOND. Van hier *verschrompeldheid.*

VERSCHRONKELEN, o. w., *ik verschronkelde, ben verschronkeld.* Een bloemisten kunstwoord, dat, volgens HALMA, omkrullen aanduidt.

VERSCHUDDEN, b. w., *ik verschuddede, heb verschud.* Door schudden in eenen anderen toestand brengen: *het bed wordt verschud. 't Welcke verschuddet is, met den werpschoffel, ende met den wan.* BIJBELV. *Zijne lever verschudden* is, sterk lagchen, de lever door lagchen doen schudden. Ook wel eens onz.: *dat hemel, aarde, en zee, door 't daverend gerucht verschudden zullen.* J. VOS. Van hier *verschudding.*

VERSCHUILEN, b. w., *ik verschool, heb verscholen.* Verbergen: *verschuilen zich voor hun gezicht.* L. D. S. P. *Ontsteken in den gloet, dien zij verschoolen had.* POOT. Van hier *verschuiling.* Het deelw. *verscholen* wordt als bijv. n. en bijw., gebruikt: *waar zit hij toch verscholen? Er lag eene slang in het gras verscholen.*

VERSCHULDIGD, zie *verschuldigen.*

VERSCHULDIGEN, b. w., *ik verschuldigde, heb verschuldigd.* Bij KIL., ook *verschulden.* En, volgens hem, even als het hoogd. *verschulden*, verdienen, door misdrijf op zijnen hals halen. Hedendaags, verpligt, gehouden maken: *ik wil mij liefst niet aan hem verschuldigen.* HALMA. Door schuld verbinden: *sal het dien geven, aan den welcken hij hem verschuldight heeft.* BIJBELV. Het deelw. *verschuldigd* is, als bijv. n., pligtmatig, gehouden: *de verschuldigde betaling. Verschuldigd zijn*, door schuld verbonden: *gij zijt verschuldigd, om het te doen.* En met den vierden naamval: *hij is mij dat dubbel verschuldigd. Hoe veel ben ik u verschuldigd?*

VER-

VERSIEREN, b. w., *ik versierde*, *heb versierd*. Opschikken, oppronken: *so blanckette sij haer aengesicht ende vercierde haer hooft.* BIJBELV. *Verciert uw stedekroon en lokken.* VOND. Ook oneigenlijk: *met den naam van meester versiert.* HOOFT. Van hier *versierder*, *versiering*, *versiersel*, *versierster*. Zamenstell. *versierbloem*, *versiersteen*, enz.

VERSLAAFD, *verslaafdheid*, zie *verslaven*.

VERSLAAN, b. en o. w., onregelm., *ik versloeg*, *heb* en *ben verslagen*; oulings *verslegen*. Bedr., op nieuw, en wel anders, dan voorheen, slaan: *gij moet dien bal verslaan.* Op eene andere plaats slaan: *versla den spijker, om de schilderij daar te hangen.* Nederslaan, neervellen: *versloegh den Egijptenaer.* BIJBELV. Ganschelijk overwinnen: *die 't lant van oorlogsplagen in vrijheit heeft herstelt, den dwingelant verslagen.* HOOGVLIET. Onthutsen, van moed berooven, anders terneder slaan: *die tijding versloeg hem zeer. Den dorst verslaan*, dien verminderen. Onz., is *verslaan* verkoelen: *laat de thee een weinig verslaan.* Verschalen: *het bier zal verslaan.* Van hier *verslag*. Het deelw. *verslagen* wordt als bijv. n. en bijw. gebruikt.

VERSLAG, o., meerv *verslagen*. Berigt, opgave van zaken: *ergens verslag van geven. Om daar op 't verslagh te doen.* HOOFT. Zamenstell. *verslagschrift*, enz.

VERSLAGEN, bijv. n. en bijw., *verslagener*, *verslagenst*. Eigenlijk, een deelw. van *verslaan*. Neergeveld: *zijn vijand ligt verslagen.* Ook als z. n.: *de ruiterij vloog over de verslagenen.* Ook voor verkoeld en verschaald. Neerslagtig: *bedekt het aanzicht met haer kleet, en zegt verslegen.* VOND. Van hier *verslagenheid*, *verslegenis*. HOOFT.

VERSLAPPEN, slap maken en slap worden. Zie *slap*.

VERSLAVEN, wederk. w., *ik verslaafde mij*, *heb mij verslaafd*. Zich op eene slaafsche wijze verbinden: *ik wil mij aan dien arbeid niet verslaven. Hij heeft zich aan den drank verslaafd.* Van hier *verslaving*, en, van het deelw. *verslaafd*, *verslaafdheid*.

VERSLECHTEN, slechter maken en worden, zie *slecht*.

VERSLENSD, zie *verslensen*.

VERSLENSEN, o. w., *ik verslensde* (*verslenste*), *ben verslensd* (*verslenst*). Verwelken: *de bloemen beginnen te verslensen.* Het deelw. *verslensd* wordt als bijv. n. gebruikt: *zoo laetenze, verslenst, het hooft zwaermoedigh hangen.* VOND. Van hier *verslensbaar, verslensdheid, verslensing,* en de zamenstell. *onverslensbaar, onverslensd.*

VERSLIJTEN, b. en o. w., *ik versleet, heb* en *ben versleten.* Bedr., door slijting doen vergaan: *gij verslijt uwe kleederen al te schielijk.* Doen vergaan, over het algemeen: *het graf sal hare gedaente verslijten.* BIJBELV. Doorbrengen: *zijnen tijd in ledigheid verslijten.* Slijten, uitslijten, gelijk als men koopwaren doet, welke beteekenis eigenlijk nog slechts in het hoogd. *verschleiszen* voorkomt; oneigenlijk in de spreekwijze: *waarvoor verslijt gij mij?* Onz., uit hoofde van slijting vergaan: *mijn rok begint te verslijten.* Van hier *verslijtbaar, verslijtelijk, verslijting.* Zamenstell. *onverslijtbaar, onverslijtelijk.* Het deelw. *versleten* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERSLIMMEREN, slimmer worden. Zie *slim.*

VERSLINDEN, b. w., *ik verslond, heb verslonden.* Bij KIL., evenveel als *verslikken, verslokken.* Eigenlijk, of oneigenlijk, door opslokking, wegnemen: *om mijn kint te zwelgen en verslinden.* VOND. *Uw purper lang verslonden van de mot.* VOND. *Verslint, o aerde! toch de goelijkheit der schoone.* VOND. Van hier *verslinder, verslindig: grondelooze kolcken en verslindige wielingen.* DE BRUNE. — *Verslinding, verslindster.* Het deelw. *verslindend* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERSLINGERD, bijv. n. en bijw. Eigenlijk, een deelw. van *verslingeren.* Met *op*, begeerig naar: *een sperwer, heet op buit verslingert.* VOND. Met verrukking van liefde: *als hij verslingert druckt dat purper en koraal.* VOND.

VERSLINGEREN, b. en o. w., *ik verslingerde, heb* en *ben verslingerd.* Bedr., al slingerende wegwerpen, met verachting, of onachtzaamheid, heen en weder smijten, verroekeloozen: *wat verslingert gij uw goed! zich verslingeren*, verloopen. Onz., heen en weder slingeren: *gij laat linnen en wollen verslingeren.* Al slinge-

gerende ergens aan verkleefd geraken, daarop verlieven: *hij verslingerde op dat vrouwmensch.* Van hier *verslingering.*

VERSMACHTEN, o. w., *ik versmachtte*, *ben versmacht.* Smachtende lijden, of grootelijks smachten: *van dorst versmachten.* Ook oneigenlijk: *van droefheid*, *van liefde*, *versmachten.* Van hier *versmachting.*

VERSMADEN, b. w., *ik versmaadde*, *ben versmaad.* Met smaad en verachting bejegenen: *ick hate*, *ick versmade*, *uwe feesten.* BIJBELV. *Om dit versmaeden en lastren.* VOND. In de gemeenzame verkeering is *iets versmaden*, uit minachting van zoodanig iets, weigeren, om daarvan gebruik te maken: *versmaad mijne geringe woning niet! Iemand versmaden* is, deszelfs verzoeken met minachting afwijzen. Van hier *versmadelijk*, *versmader*, *versmading*, en van het deelw. *versmaad*, *versmaadheid.*

VERSMETSEN, b. w., oul. gebruikelijk voor versmullen, al smullende doorbrengen, bij BREDERO en anderen.

VERSMIJDIGEN, b. w., *ik versmijdigde*, *heb versmijdigd.* Verzachten: *zij versmijdigen hare redenen als olij.* OUD. *Den Rechter door overreding versmijdigen.* OUD. Zie *smijdig.*

VERSNAPERING, v., meerv. *versnaperingen.* Van het ongebruikelijke *versnaperen.* Een smakelijk beetje, of dronkje: *het is eene versnapering voor mij.*

VERSNIJDEN, b. w., *ik versneed*, *heb versneden.* In stukken snijden: *versneedt hij se met een schrijfmes.* BIJBELV. Snijdende verbezigen: *hoe veel linnen hebt gij reeds aan hemden versneden?* Anders snijden, dan voorheen: *een patroon versnijden.* Door snijden bereiden: *pennen versnijden.* Door snijden bederven: *gij versnijdt het linnen.* Van hier *versnijder*, *pennenversnijder*, — *versnijding.*

VERSNOODEN, b. en o. w., *ik versnoodde*, *heb* en *ben versnood.* Van *snood.* Bedr., snooder maken: *dit snoode misverstand versnode d'eerste tijd.* SPIEGH. Bij KIL., slecht achten, versmaden. Onz., bij denzelfden KIL., slechter, snooder, worden.

VERSNOT, bijv. n., *versnotter*, *versnotst.* KIL., ook *versnottert.* Snotterig, verkoud: *ik ben zeer versnot.* HALMA. Oulings ook smoorlijk verliefd, verzot: *versnot*

zijn

zijn op sijn boel. Kil. Van hier *versnotheid*, verkoudheid. Kil.

VERSPADEN, b. en o. w., *ik verspaadde*, *heb* en *ben verspaad.* Van *spade.* Bedr., spader maken: *men moet het offer niet verspaden.* Vond. — Onz., spader worden: *de koorts begint te verspaden.*

VERSPARKELEN, o. w., *ik versparkelde*, *ben versparkeld.* Genoegzaam evenveel, als *verspatten.* Al sparkelende verteerd worden: *het zout versparkelt op het vuur.*

VERSPATTEN, zie *versparkelen.*

VERSPELEN, b. w., *ik verspeelde*, *heb verspeeld.* Al spelende doorbrengen: *zijn' tijd*, *zijn geld verspelen.* Anders spelen, dan voorheen: *laten wij dat spel verspelen!* Al spelende verbrodden: *daarmede hebt gij het spel verspeeld.* Wederkeeriglijk is, *zich verspelen*, zich in het spelen misgrijpen: *ik verspeelde mij.*

VERSPERREN, b. w., *ik versperde*, *heb versperd.* Met sparren, sperren, of anderzins, afsluiten: *wij vonden den weg overal versperd.* Van hier *versperring*, en van het deelw. *versperd*, oulings *verspeerd*, de zamenst. *onverspeerd: een onverspeerden wegh.* v. Hass.

VERSPIEDEN, (*verspien*, zamengetrokken) b. w., *ik verspiedde*, *heb verspied.* Met slinksche oogmerken bezigtigen, begluren: *zij kwamen*, *om het land te verspieden. Dat hij dese stadt doorsoecke*, *ende die verspiede.* Bijbelv. Van hier *verspieder*, *verspieding*, *verspiedster.* Zamenstell. *verspiedjagt*, *verspiedtoren*, enz.

VERSPILLEN, b. w., *ik verspilde*, *heb verspild.* Verkwisten, nutteloos verteren, of aanwenden: *waarom verspilt gij uwe krachten daaraan? 't Eel vernuft in wijn verspillen.* Breder. Van hier *verspiller*, *verspilling.*

VERSPREIDEN, *versprejen*, b. w., *ik verspreidde*, *heb verspreid.* Vaneen spreiden: *gij moet het zaad meer verspreiden.* Uitbreiden, uitstrekken: *het onkruid verspreidt zich wijd en zijd. De naare nacht verspreidt haar schaduw over 't kruidt.* Hooft. Verbreiden, algemeen bekend, ruchtbaar, maken: *paskwillen verspreiden. Door het verspreiden van valsche tijdingen.* Van hier *verspreider*, *verspreiding.*

VERSPREK, o., meerv. *versprekken.* Gesprek: *gelijk 't bleek aan 't versprek van Luither ende Zwinglius.* HOOFT.

VERSPREKEN, b. en wederk. w., *ik versprak*, of *versprak mij*, *heb versproken*, of *mij versproken.* Sprekende verhandelen: *wij hebben vrij wat met elkanderen te verspreken.* Bespreken, toezeggen: *zoo veel heb ik hem versproken.* D. SMITS bezigt het voor afbidden, verbidden: *had schoone Abigaël 's Helds woede niet versproken. Zich verspreken*, is, zich in het spreken misgrijpen: *gij hebt u daar leelijk versproken.* Van hier *verspreking.*

VERSPRINGEN, o. en b. w., *ik versprong*, *ben* en *heb versprongen.* Onz., springende van plaats veranderen: *het dier versprong, toen ik het naderde.* Ook oneigenlijk: *het Kersfeest verspringt jaarlijks eenen dag.* Bedr., anders springen, dan te voren: *gij springt niet goed, gij moet verspringen.* Al springende benadeelen: *ik heb mijnen voet versprongen.* Zoo ook wederkeeriglijk: *verspring u niet!* Van hier *verspringing.*

VERSTAALD, bijv. n., *verstaalder*, *verstaaldst.* Eigenlijk, een deelw. van *verstalen.* Met staal bezet: *een verstaald mes.* Hard, als staal, verstokt, ongevoelig: *welk een verstaald voorhoofd! Hij is verstaald van hart.* Van hier *verstaaldheid*, ongevoeligheid: *door de verstaaldheid van hunne gemoederen.*

VERSTAAN, b. en o. w., *ik verstond*, *heb* en *ben verstaan.* Onz., over den tijd staan, door staan verloren gaan: *draag zorg, dat het pand niet versta.* Bedr., dezelfde gedachten aan iemands woorden hechten, als hij, vatten, begrijpen: *versta mij wel! Zij spraken met de oogen en verstonden elkander.* VOND. Merken, ontwaar worden: *hij gaf mij te verstaan. Zich ergens op verstaan* is, daarin bedreven zijn. Voorts is *verstaan* gedogen: *ik versta niet, dat hij haar trouwe.* Wenschen, verlangen, willen: *versekert het, gelijck ghij 't verstaet.* BIJBELV. *Scherts verstaan* is, daarop gevat zijn, zich daarover niet vergrammen: *rede verstaan*, eens anders rede willen aanhooren: *versta toch rede! Iets ergens on-*

der verstaan is, het daaronder stilzwijgend begrepen achten: *dit moet daaronder verstaan worden. Iets ergens door verstaan is*, het daardoor aangeduid achten, of aangeduid geacht willen hebben: *door dagelijksch brood versta ik levens onderhoud.* Van hier *verstaanbaar*, enz.

VERSTAANBAAR, dat verstaan kan worden, zie *verstaan.*

VERSTALEN, b. w., *ik verstaalde, heb verstaald.* Met staal bezetten, of beleggen: *het mes is niet verstaald. Oock heeft Vulcanus hem het hooft niet opgeslaegen met een verstaelde bijl.* WESTERB. In staal veranderen: *ijzer wordt door vuur verstaald.* Oneigenlijk: *men kan zich door harding verstalen.* Van hier *verstaalsel, verstaling.* Het deelw. *verstaald* wordt als bijv. n. gebezigd.

VERSTAND, o., meerv. *verstanden.* ISIDOR. *firstanda*, KERO *forstandida.* Vermogen, om te verstaan, bevatten, begrijpen: *dat gaat mijn verstand te boven.* Al wie met zulk een vermogen begaafd is: *het is een doorluchtig verstand.* In dezen zin heeft het woord een meerv.: *zulke verstanden treft men zelden aan.* Kennis, doorzigt: *ik heb er geen verstand van.* Zamenspanning: *niet zonder heimelijk verstant.* VOND. *Met den vijand verstand houden*; waarvan *verstandhouding. Gezond verstand*, een wel gesteld bevattingsvermogen. *Dat gaat mij aan mijn verstand*, dat treft mij derwijze, dat ik er bijkans krankzinnig van word. *Iemand iets aan zijn verstand brengen*, hem hetzelve doen begrijpen. *Bij zijn verstand zijn*, het gebruik daarvan hebben. Van iemand, die zijn kwaad hart verbetert, zegt men, dat hij tot zijn verstand gekomen is. De Latijnen zeggen: *ad saniorem mentem redire*, *resipiscere*, enz. En deze spreekwijs rust daarop, dat het verstand eer dan het hart moet gevormd worden. Van hier *verstandelijk*, *verstandeloos*, *verstandig*, met verstand begaafd, uit verstand voortkomend, enz. Zamenstell. *verstandhouding*, enz. *Menschenverstand*, *onverstand*, enz.

VERSTANDHOUDING, zie *verstand.*

VERSTANDIG, zie *verstand.*

VERSTEEND, bijv. n., *versteender*, *versteendst.* Eigen-

genlijk, een deelw. van *versteenen.* In steen veranderd: *allerlei versteende dingen.* Even hard, als of het van steen ware: *hij heeft een versteend hart.* Onmeedoogend: *versteender mensch ken ik niet.* Van hier *versteendheid.*

VERSTEENEN, b. en o. w., *ik versteende, heb en ben versteend.* Van *steen.* Bedr., in steen veranderen: *verscheidene wateren bezitten het vermogen, om deze en gene dingen te versteenen.* Onz., in steen overgaan: *dat hout is geheel versteend.* Overdragtelijk, hard worden: *zijn hart versteent al meer en meer.* Van hier *versteening.* Het deelw. *versteend,* zie hier boven.

VERSTEK, o. Versteking van regt: *op straf van verstek.*

VERSTEKEN, b. w., *ik verstak, heb verstoken.* Anders steken, dan te voren: *gij moet die spelde versteken.* Op eene verwijderde en onbekende plaats steken, verbergen: *Zij haddese versteken onder de vlasstoppelen.* BIJBELV. *Om zich uit schaamte te versteeken voor het licht.* HOOGVL. Ontblooten, berooven: *wij zijn van alle hulp verstoken.* L. D. S. P. *Versteecken van zijn riemen.* VOND. Van hier *versteking.*

VERSTELD, eigenlijk een deelw. van *verstellen,* is als bijw. gebruikelijk in *versteld staan.* Als uit eenen vorigen stand verschokt, grootelijks verwonderd: *gij zult er versteld van staan. Wij stonden er allen versteld over.*

VERSTELLEN, b. w., *ik verstelde, heb versteld.* Van zijne plaats bewegen: *sal eene rotse verstelt worden?* BIJBELV. *Een speeltuig verstellen,* hetzelve goede toonen doen geven. *Een uurwerk verstellen,* hetzelve op nieuw doen gaan. *Kleederen verstellen,* dezelve lappen, enz. Veranderen: *den nacht verstellen sij in den dach.* BIJBELV. En hier is *zich verstellen,* even als in het hoogd., zich anders opschikken dan voorheen, en zich daardoor onkenbaar maken: *hij verstelde sich met asschen boven sijne oogen.* Van hier *verstelbaar, versteller, verstelling, verstelster.*

VERSTERF, o. Afsterven, dood: *bij versterf van den tegenwoordigen eigenaar moet ik het erven.*

VERSTERFREGT, zie *versterven.*

VERSTERKEN, b. w., *ik versterkte, heb versterkt.* Sterker maken, in werkkracht doen toenemen: *het ligchaam door spijze versterken.* Talrijker maken: *de bezetting werd versterkt.* Met vestingwerken omringen, en daardoor bevestigen: *door het versterken der hoofdstad.* Opbeuren, bemoedigen: *versterk m' in dezen nood.* L. D. S. P. Stijven: *het gebeurde versterkte hem in zijn voornemen.* Van hier *versterker, versterking.* Het deelw. *versterkend* wordt als bijv. n. gebruikt: *de versterkendste middelen bleven krachteloos.*

VERSTERVEN, o. w., *ik verstierf, ben verstorven.* Overlijden: *bij het versterven der vrouw.* In dezen zin wordt het woord van menschen zelden anders dan in de onbepaalde wijze, als z. n., gebruikt; maar van schepselen uit het plantenrijk zegt men: *de boom versterft.* Ook van lof, roem, enz.: *uw lof zal nimmermeer versterven.* VOND. Voorts is *versterven* bij versterf des eigenaars als eene erfenis vervallen: *dat goed moet op mij versterven.* Van hier *versterfbaar, versterving.* Zamenstell. *versterfregt.* Het deelw. *verstorven* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERSTIJVEN, b. en o. w., *ik verstijfde, heb en ben verstijfd.* Bedr., stijf maken, stijven: *de vorst verstijft alles rondom ons.* Onz., stijf, of stijver, worden: *van koude verstijven.* Van hier *verstijving,* en van het deelw. *verstijfd, verstijfdheid.*

VERSTIKKEN, b. en o. w., *ik verstikte, heb en ben verstikt.* Bedr., iets doen omkomen, door het van de noodige lucht te berooven: *een brok, dien hij ingezwolgen had, verstikte hem.* Meer oneigenlijk: *de doornen, mede opwassende, verstikten hetselve.* BIJBELV. Onz., bij gebrek van de noodige lucht omkomen: *de kolendamp deed hen verstikken.* Van hier *verstikking.*

VERSTIKKEN, b. w., *ik verstikte, heb verstikt.* Al stikkende verbruiken: *ik heb al mijne zijde daaraan verstikt.* Anders stikken, dan te voren: *gij moet dien kant van den rok verstikken.*

VERSTOKEN, ontbloot, zie *versteken.*

VERSTOKEN, b. w., *ik verstookte, heb verstookt.* Aan

Aan het stoken van vuur, of van korenbrandewijn, enz. verbruiken: *voor hoe veel aan steenkolen verstookt gij wel op een jaar? Ik zal vast meer koren verstoken, dan gij.*

VERSTOKT, zie *verstokken.*

VERSTOKKEN, b. en o. w., *ik verstokte*, *heb* en *ben verstokt.* Bedr., stokstijf maken, verharden: *zulk eene behandeling dient slechts om hem te verstokken.* Onz., zich verharden: *doch Pharoos herte verstockte.* BIJBELV. Van hier *verstokking.* Het deelw. *verstokt* wordt als bijv. n. gebruikt: *een verstokt mensch.* Ook bezigt men dit woord als z. n.: *die verstokten kwamen niet tot inkeer.* Van hier *verstoktheid.*

VERSTOMD, zie *verstommen.*

VERSTOMMEN, b. en o. w., *ik verstomde*, *heb* en *ben verstomd.* Van *stom.* Hoogd. *verstummen*, NOTK. *irstummen*, TATIAN. *arstummen.* Bedr., eensklaps doen ophouden met spreken, en als stom maken: *iemand door krachtige redenen verstommen.* Onz., stom worden: *sullen sij verstommen als een steen.* BIJBELV. Van hier *verstomming.* Het deelw. *verstomd* wordt als bijw. gebruikt: *hij zal er verstomd van staan. En staet een poos verstomt.* VOND.

VERSTOORD, *verstoordheid*, zie *verstoren.*

VERSTOOTEN, b. w., *ik verstiet*, *heb verstooten.* Hoogd. *verstoszen*, OTTFRID., NOTK. *verstozzen*, vries. *ferstjitte.* Als van zich afstooten, en met onttrekking van vorige liefde, hoede, gunst, enz., aan zich zelven overlaten: *verstooten de nootdruftigen in der poorte.* BIJBELV.. Voorts is *iemand uit zijne bezitting verstooten*, hem geweldiglijk daaruit drijven. Van hier *verstooteling*, *verstooter*, *verstooting.*

VERSTOPPEN, b. en o. w., *ik verstopte*, *heb* en *ben verstopt.* Iets, door het ergens in te stoppen, verbergen, het wegstoppen: *waar hebt gij het verstopt?* Eene opening, door iets daarin te stoppen, sluiten: *die gaauwdief heeft het sleutelgat verstopt.* Oneigenlijk: *alle bronnen van geluk en welvaart verstoppen.* Onz., met *zijn*; verstopt worden: *draag zorg, dat die goot niet verstoppe.* Van hier *verstopping.*

VERSTOREN, b. w., *ik verstoorde*, *heb verstoord.* Een ding, door vernietiging van deszelfs onderling ver-

band, geheel bederven: *om Amstels vesten te verstooren.* VOND. Ook oneigenlijk: *de vrede werd jammerlijk verstoord.* Met onstuimige gemoedsbewegingen vervullen: *gij zult hem verstoren. Men poogt hem op mij te verstoren.* Verhinderen: *iemands ontwerp verstoren. Verstoor den boozen in zijn werk.* L. D. S. P. Van hier *verstroorbaar, verstoorder, verstoorster, verstoring.* Het deelw. *verstoord* wordt als bijv. n. gebezigd voor vergramd: *om al hun leed verstoord.* L. D. S. P. *Verstoordheid*, misnoegen.

VERSTORVEN, zie *versterven.*

VERSTOUTEN, b. w., *ik verstoutte, heb verstout.* Van *stout.* Stout maken, verkloeken: *wie verstout u zoo, dat gij dat doet?* HALMA. *Ik verstout mij, om u te naderen.*

VERSTOUWEN, zie *verstuwen.*

VERSTRANGEN, b. w., *ik verstrangde, heb verstrangd.* Van *strang* en *streng.* Eigenlijk, vast zamentrekken. Overdr., in het naauw brengen: *daer hij een ander ombrenght in 't verstranghen.* J. B. HOUW. En in dezen zin heeft P. DATHEEN: *onverstrangen.*

VERSTREKKEN, b. en o. w., *ik verstrekte, heb* en *ben verstrekt.* Bedr., verschaffen, opleveren, als toereiken: *iemand geld tot iets verstrekken.* HALMA. Onz., even als *strekken*, uitgerekt worden, om eene rigting te verkrijgen, die ergens op uitloopt: *ten beukelaar, ten schild, voor u verstrekken.* L. D. S. P. Van hier *verstrekking.*

VERSTRIJKEN, b. en o. w., *ik verstreek, heb* en *ben verstreken.* Bedr., al strijkende van plaats doen veranderen: *verstrijk die haren een weinig.* Strijkende verbruiken: *ik heb daaraan reeds al te veel kalk verstreken.* Op nieuw, en anders, dan te voren, strijken: *die muts moet verstreken worden.* Onz., al strijkende voorbij gaan, vervliegen: *ons leven verstrijkt tusschen vrees en hoop. De tijd is al verstreken.* Van hier *verstrijking.*

VERSTRIKKEN, b. w., *ik verstrikte, heb verstrikt.* Anders strikken, dan voorheen; wijders, in eenen strik vangen. Verder, arglistiglijk verschalken: *hoe sij hem verstricken souden in sijne reden.* BIJBELV. Van hier *verstrikker, verstrikking.*

VER-

VERSTROOIJEN, b. w., *ik verstrooide*, *heb verstrooid.* Al strooijende verbruiken: *ik heb al mijn stroo reeds verstrooid.* Als stroo, dat men strooit, vaneen spreiden: *ick verstrooyde dese onder de heydenen, ende sy wierden verspreydt.* BIJBELV. *Iemands gedachten verstrooijen*, van een onderwerp aftrekken. *Zich verstrooijen*, zich uitspannen. Van hier *verstrooijer*, *verstrooijing*, het deelw. *verstrooid*, als bijv. n., *verstrooide gedachten*; en *verstrooid van gedachten*, waarvan *verstrooidheid.*

VERSTUIKEN, b. w., *ik verstuikte*, *heb verstuikt.* Hoogd. *verstauchen*, neders. *verstuken*, vries. *ferstockje.* Van een been, hetzelve uit het lid brengen, door het averegts neer te zetten: *draag zorg, dat gij geen been verstuikt.* Van hier *verstuiking.*

VERSTUIVEN, b. en o. w., *ik verstoof*, *heb* en *ben verstoven.* Bedr., in stof doen vervliegen: *gij verstuift zoo doende al het meel.* Onz., al stuivende vervliegen: *sommige duinen verstuiven meer en meer.* Fig.: *brengt d'eerste vreugt en doet den druk verstuiven.* POOT. *De vijanden doen verstuiven.* Van hier *verstuiving.*

VERSUFFEN, b. en o. w., *ik versufte*, *heb* en *ben versuft.* Bedr., volgens KIL. doen suffen. *Zich versuffen*, al suffende wegkwijnen. Onz., al suffer en suffer worden: *zij schijnt te versuffen.* Van hier *versuffing*, versuft, b. n., *versuftheid.*

VERSUKKELEN, b. en o. w., *ik versukkelde*, *heb* en *ben versukkeld.* Verwant aan *versukken*, bij KIL. schokken, sollen: *versukkel uw goed zoo niet.* Plagen, kwellen: *ik wil den jongen zoo niet versukkeld hebben.* Van hier *versukkeling.*

VERTALEN, b. w., *ik vertaalde*, *heb vertaald.* Van de eene taal in de andere overbrengen. Van hier *vertaalbaar*, *vertaalster*, *vertaler*, *vertaling.*

VERTEGENWOORDIGEN, b. w., *ik vertegenwoordigde*, *heb vertegenwoordigd.* Van *tegenwoordig.* Als tegenwoordig voorstellen: *ik kan het mij duidelijk vertegenwoordigen.* Voorts is *iemand vertegenwoordigen* derwijze in deszelfs plaats spreken en handelen, dat hij geacht wordt zelf gesproken en gehandeld te hebben. Van hier *vertegenwoordiger*, *vertegenwoordiging.* Zamen-

menstell. *volksvertegenwoordiger*, *volksvertegenwoordiging.*

VERTELLEN, b. w., *ik vertelde*, *heb verteld.* Anders tellen, dan voorheen: *vertel het geld nog eens.* Verhalen: *gij moet het zoo vertellen, als het voorgevallen is. Als ghi hier hoert vertellen.* M. STOK. *Zich vertellen* is, zich in het tellen misgrijpen: *ik heb mij droevig verteld.* Van hier *verteller*, *vertelling*, *vertelsel*, verhaal, *vertelster.* Zamenstell. *vertellenswaardig.*

VERTELSEL, zie *vertellen.*

VERTEREN, b. w., *ik verteerde*, *heb verteerd.* Van *teer.* Op nieuw teren: *het schip moet verteerd worden.* Al terende verbruiken: *ik heb voor heel wat aan teer verteerd.*

VERTEREN, b. en o. w., *ik verteerde*, *heb* en *ben verteerd.* Bedr., opeten: *in een oogenblik was alles verteerd.* Bijzonderlijk van gedierte: *de sprinckhaen sal 't verteeren.* BIJBELV. Overdr., van vuur: *de stad werd door het vuur verteerd.* Van andere dingen, verwoesten, verdelgen: *door den roest, door het zwaard, door den honger verteerd worden. De rouw verteert mijn ziel gestadig.* Van spijs, verdouwen: *dat is niet te verteren.* Al terende, etende, drinkende, enz. verbruiken, doorbrengen, verkwisten: *hij zal het gansche vermogen van zijne vrouw verteren.* Onz., in zijne bestanddeelen ontbonden worden, meer of min eigenlijk: *het verteert in den edik. Zij verteert van hartzeer.* Van hier *verteerder*, *vertering.*

VERTIENEN, b. w., *ik vertiende*, *heb vertiend.* HALMA *vertienden*, hoogd. *verzehnten.* Door betaling der tienden van verdere aanspraak daarop ontheffen: *het gewas des jaars vertienen. Gij vertient munte ende ruyte ende alle moeskruijdt.* BIJBELV. In tienen verdeelen, om een tiende naar zich te nemen, of aan de opbrengst van een tiende te onderwerpen: *hij sal uwe kudde vertienen.* BIJBELV. Ook om andere redenen in tienen verdeelen: *men vertiende het legioen, om den tienden man ter dood te brengen.* Van hier *vertiender*, tiendheffer, tiendontvanger, *vertiening.*

VERTIER, o. Aftrek: *dat boek vindt een goed vertier.* Verkoop, slijting: *wilt gij het vertier daarvan op u nemen?* VER-

VERTIEREN, b. w., *ik vertrierde, heb vertierd.* Verhandelen, aan den man helpen: *veel goedts vertieren, oft slijten.* KIL. *Die haar koopmanschap vertieren.* J. DE MARR. Van hier *vertiering.*

VERTOEF, o. De daad van vertoeven: *zonder eenig vertoef.*

VERTOEVEN, o. w., *ik vertoefde, heb vertoefd.* Zich ophouden, wachten, verbeiden: *vertoef nog een weinig.* Sammelen, om ergens te verschijnen, achterblijven: *mijn heere vertoeft te komen.* BIJBELV. Bij KIL. en elders, ook bedr., afwachten, inwachten; ook ophouden, langzaam doen voortgaan: *en hij hadde oock nerghens flanckeeringhen of bolwerken, die 't werck vertoefden.* VEL. CHRON. V. HOORN. *Iemand vertoeven* beteekent ook hem doen blijven: *en het haer voorts ongelegen viel, den Keijser haren Man, in dese landen, te vertoeven.* VEL. CHR. V. H. Van hier *vertoeving.* Zamenstell. *vertoefplaats*, enz.

VERTOLKEN, b. w., *ik vertolkte, heb vertolkt.* Van *tolk.* Als tolk van de eene taal in de andere overbrengen: *ik vrees, dat mijne gezegden averegts vertolkt zullen worden.* Vertalen, over het algemeen: *hoe hebben de overzetters dit vertolkt?* Uitleggen: *het is duidelijk genoeg gezegd, men behoeft het niet te vertolken.* HALMA. Van hier *vertolker, vertolking*, en van het deelw. *vertolkt* de zamenstell. *onvertolkt.*

VERTOOG, o., meerv. *vertoogen.* Van *toogen*, toonen. Een geschrift, of eene mondelinge rede, dienende, om iets aan te toonen, te bewijzen, enz.: *welk een langwijlig vertoog! Uwer Majesteit dit vertoog over te schikken.* HOOFT.

VERTOOGEN, b. w., *ik vertoogde, heb vertoogd.* Aantoonen, vertoonen: *hunne behoeften bij smeekschrift te vertooghen.* HOOFT. Uitstellen: *de Jongelingh en vertooch niet dese sake te doen.* BIJBELV.

VERTOON, o. De daad van vertoonen: *onder een weidsch vertoon van pracht en praal. Door een beknopt vertoon van de gegrondheid der onderstelling*, enz. *Op vertoon te betalen.*

VERTOONEN, b. w., *ik vertoonde, heb vertoond.* Voorstellen: *hij vertoonde den Koning de noodwendigheid der zake.* Ten tooneele voeren: *wanneer zal*

 die

die klucht vertoond worden? Ten toon spreiden: *om zijne grootheid te vertoonen.* Voorts is *iemands persoon vertoonen* evenveel, als iemand vertegenwoordigen. Maar gemeenlijk is *zich vertoonen* verschijnen, te voorschijn komen: *er vertoonde zich eene staartster aan de lucht. Daer Pallas niet bij wijlen zich vertoont.* VOND. Van hier *vertooner*, *vertooning*, *vertoonster.* Zamenstell. *vertoonplaats*, enz.

VERTOORNEN, b. w., *ik vertoornde*, *heb vertoornd.* Vergrammen: *vertoorn hem toch niet meer! Met smert verzuchtze om zulk een stuk uit een vertorent hart.* VOND. Wederkeeriglijk, vergramd worden: *hij begon zich daarover te vertoornen.*

VERTRAGEN, b. en o. w., *ik vertraagde*, *heb vertraagd.* Van *traag.* Bedr., traag maken, laat doen verschijnen: *den voortgang der zaak vertragen.* Onz., traag worden, sammelen: *in goed doen vertragen.* Van hier *vertraging.*

VERTRAPPEN, b. w., *ik vertrapte*, *heb vertrapt.* Al trappende vermorzelen: *hij zal geenen worm vertrappen. Van de paarden vertrapt.* VOLLENH. Oneigenlijk, van evenveel welke drukkende mishandeling en dwingelandij: *geplukt*, *vertrapt*, *door aller voet.* L. D. S. P. Van hier *vertrapping*, *vertrapper*, en het voortdurende werkw. *vertrappelen.*

VERTREDEN, b. en o. w., *ik vertrad*, *heb* en *ben vertreden.* Bedr., vertrappen: *het volck vertradt hem in de poorte*, *dat hij sterf.* BIJBELV. *De deugd*, enz. *vertreden. Zich vertreden*, zich door wandelen verkwikken. Zich in het treden benadeelen: *ik heb mij vertreden. Zijnen voet vertreden.* Onz., is *vertreden* eenen, of meer dan eenen tred voorwaarts, achterwaarts, of ter zijden af doen. Van hier *vertreder*, *vertreding.*

VERTREK, o., meerv. *vertrekken.* De daad van *vertrekken*, in den zin van verhalen: *de Koning met geduldt aanhoore mijn vertrek.* HOOFT. In den zin van verreizen: *de vuurigheit hunner liefde de smart van dit vertrek zeer gevoelig vond.* HOOFT. In den zin van uitstellen: *haest u*, *zonder vertreck.* VOND. *Sonder langher dralen*, *oft vertreck.* FLORIAN. *Als de zaaken geen vertrek gehengen.* HOOFT. Schuilplaats, vrij-

vrijburg: *hij is mijn hoog vertrek in nood.* L. D. S. P. Daarentegen duidt *vertrek* in den gewonen stijl een deel van eene woning aan: *dit is 't vertrek der oude luiden.* HOOFT. Zamenstell. *binnenvertrek*, *slaapvertrek*, *stookvertrek*, *woonvertrek*, *wintervertrek*, enz.

VERTREKKEN, b. en o. w., *ik vertrok*, *heb* en *ben vertrokken.* Bedr., van zijne plaats trekken: *de paarden kunnen den wagen geen stroobreed vertrekken.* Uit zijne rigting trekken: *den mond tot lagchen vertrekken.* Uitstellen, verschuiven: *vertrok tot een bequaemen tijt de straf van 't lasterstuk.* VOND. Verhalen: *staet toe, dat ick 't gehoorde magh vertrecken.* VOND. *Ick zal u 't heel verhael van voren af ten einde toe vertrecken.* HUYGHENS. Anders is *zich vertrekken*, zich in het trekken (van eene kaart enz.) vergissen, mistrekken. Onz., sammelen, vertragen, achterblijven: *hoe lang de tijt vertreckt, in groote zaken spoet de hemel langzaem.* VOND. *Waerom vertreckt sijn wagen te komen?* BIJBELV. Verreizen: *wij staen reede te vertrekken.* VOND. Voorts dienstboden, die van meester veranderen: *mijn knecht vertrekt eertsdaags.* Van hier *vertrekking.* Zamenstell. *vertrekkamer*, enz.

VERTROETELEN, zie *troetelen.*

VERTROOSTEN, zie *troosten.*

VERTROUWEN, b. w., *ik vertrouwde*, *heb vertrouwd.* Vastelijk gelooven, verwachten: *dat vertrouw ik van u. Ik vertrouw, dat hij nog wel komen zal.* Met verlating van zich op iemands trouw, aan hem opdragen, in bewaring geven, enz.: *u vertrouw ik dien gewigtigen last. Vertrouw haar geen geheim. Zich ergens op vertrouwen*, daarop vastelijk steunen, bouwen, enz. *Zich vertrouwen* is ook een ongelukkig huwelijk aangaan. Van hier *vertrouwelijk*, *vertrouweling.* Het deelw. *vertrouwd* wordt als bijv. n., en de onbepaalde wijs als z. n. gebruikt.

VERTUIJEN, b. w., *ik vertuide*, *heb vertuid.* Aan eenen kabel van voren en achteren vast maken: *het schip ligt vertuid.* HOOGSTRATEN zegt: *Jan Vos, die aen de straettael dezer stadt vertuit was.* Voorts komt van hier *vertuijing*, en de zamenstell. *vertuianker.*

VER-

VERTUISCHEN, b. w., *ik vertuischte, heb vertuischt.* Verruilebuiten: *ik wil dat paard vertuischen.* Doorbrengen, verkwisten: *die uwen dierbren tijd verdanst, verkuscht, vertuischt.* DE DECK.

VERTUITEN, b. w., *ik vertuitte, heb vertuit.* Van *tuit.* In tuiten vlechten: *de Roer, die 't hair met riet vertuit.* VOND. Versieren: *de schoongeoogde bruit, met haer deugden best vertuit.* MOON. — HOOFT heeft ook: *zijn krachten aen iets vertuiten.*

VERTWIJFELEN, o. w., *ik vertwijfelde, heb vertwijfeld.* Derwijze ergens aan twijfelen, dat men alle hoop daaromtrent verliest, wanhopen: *gy moet niet vertwijfelen, maar moed houden.* Van hier *vertwijfeling.* Het deelw. *vertwijfeld* wordt als bijv. n., z. n. en bijw., gebezigd.

VERVAARD, bijv. n., *vervaarder, vervaardst.* Eigenlijk een deelw. van *vervaren.* Verschrikt, bevreesd: *hij laat zich niet vervaard maken.* Van hier *vervaardheid.* Zamenstell. *onvervaard*, enz.

VERVAARDIGEN, b. w., *ik vervaardigde, heb vervaardigd.* Van *vaardig.* Vaardig, gereed maken, toebereiden: *wie heeft dat geschrift vervaardigd?* Van hier *vervaardiger, vervaardiging, vervaardigster.*

VERVAARLIJK, bijv. n. en bijw., *vervaarlijker, vervaarlijkst.* Van *vervaren.* Geschikt, om te vervaren, om vaar, vrees, schrik, aan te jagen: *welk een vervaarlijk geschreeuw!* Ook als tusschenwerpsel: *vervaarlijk! welk een houw!* Van hier *vervaarlijkheid.*

VERVAL, o. De daad van vervallen, afneming, verergering, ondergang: *dat bedrijf schijnt in verval te geraken.* Wijders, voordeel, dat aan iemand vervalt: *er is voor de dienstboden veel verval. Dat was een mooi vervalletje.*

VERVALDAG, zie *vervallen.*

VERVALLEN, o. w., *ik verviel, ben vervallen.* Bouwvallig worden: *uw huis begint grootelijks te vervallen.* Afnemen: *mijne nering vervalt. Mijn kracht is door mijn schuld vervallen.* L. D. S. P. Een schip *vervalt*, wanneer deszelfs loop van de behoorlijke rigting afwijkt. Als dan vervallen ook de schepelingen: *wij moeten op een seker eijlandt vervallen.* BIJBELV. *Tot dronkenschap, tot armoede enz. vervallen.* Voorts is

ver-

vervallen, van den vorigen eigenaar aan eenen anderen geraken: *zijn huis is aan de stad vervallen.* Verstaan: *dat pand zal haast vervallen.* Verschijnen, betaald moeten worden: *de wissel vervalt in de aanstaande week.* Openvallen, vervuld moeten worden: *draeven vroegh en laet, wanneer een ampt vervalt en te vergeven staet.* WESTERB. Van hier *vervalling.* Zamenstell. *vervaldag*, *vervaltijd*, enz.

VERVALSCHEN, b. w., *ik vervalschte, heb vervalscht.* Van *valsch.* Door bedriegelijke inmenging van het een of ander in waarde verminderen: *in dure tijden worden allerlei koopwaren vervalscht. De waere leer vervalscht, verdraeijt, en qualijck duijdt.* WESTERB. Van hier *vervalscher*, *vervalsching.*

VERVANGEN, b. w., *ik verving, heb vervangen.* Vervatten, begrijpen: *eene groote wolcke, ende een vijer daerin vervangen.* BIJBELV. Verpoozen: *wij vervingen elkanderen. Het speeltuig zal dien toon vervangen.* L. D. S. P. *De plaats van iemand*, of *iets*, *vervangen* is, in deszelfs plaats komen, die plaats vervullen: *hij verving de plaats van zijnen overledenen vader.* Eindelijk was, *iemand vervangen*, oulings, borg voor hem blijven: *de Grave vant aldaer borghe, deen wel vervinghen.* M. STOK. Van hier *vervanger*, *plaatsvervanger*, *vervanging*, *vervangster.*

VERVAREN, b. en o. w., *ik vervoer, heb* en *ben vervaren.* Bedr., met vaartuig verplaatsen: *het laat zich beter vervaren, dan verrijden.* Aan het varen te koste leggen: *wij vervaren geen geld, geene vracht.* Onz., van de eene plaats naar de andere varen: *de schuit vervaart gestadig.* In Vriesland, verhuizen: *wanneer vervaart gij uit dit huis?* Voorts, henen gaan over het algemeen: *ik weet niet, waar hij vervaren is.* Van hier *vervaring.* Zamenstell. *vervaardag, vervaartijd*, enz.

VERVAREN, b. w., *ik vervaarde, heb vervaard.* Van *vaar*, vrees, angst en schrik bezielen: *gij zult haar niet ligt vervaren. Het hooft der Goon, die 't al vervaert met zijnen donderslagh.* VOND. *Een droom, die mij verveerde.* BIJBELV. Van hier *vervaarlijk*, *vervarenis.* Het deelw. *vervaard* wordt als bijv. n. gebruikt.

VERVATTEN, b. w., *ik vervattede, heb vervat.* Anders

ders vatten, dan voorheen: *gij moet de bijl vervatten.* Hervatten, herhalen: *vervat het eens op eenen anderen tijd!* Bevatten, omvatten: *er is meer in vervat, dan gij wel denkt.* Van hier *vervatting.*

VERVELEN, b. en o. w., *ik verveelde, heb verveeld.* Bij KIL. onz., vermenigvuldigen. Hedendaags bedr., door vermenigvuldiging van het een of ander kwellen: *gij verveelt mij met uw onophoudelijk gekal.* Ook van zaken: *dat gebabbel verveelt mij geweldig.* *Zich zelven vervelen* is, uit zijne bezigheid, of ledigheid, vesdriet scheppen: *ik verveel mij onder de aanhooring van zulke preken.* Van hier *verveling*, en de zamenstell. *zelfsverveling.*

VERVERSCHEN, b. w., *ik ververschte, heb ververscht.* Versch maken: *de pekel zal ververscht moeten worden.* Versch voor het geheugen brengen: *die sonder weenen noit sich self uw min ververst.* OUDAEN. In versch water weeken: *zoute visch ververschen.* Verkwikken: *wij ververschten ons met eenen dronk.* Oul. ook bevochtigen: *ververscht worden mitten wateren.* BIJB. 1477. Van hier *verversching.*

VERVLIEGEN, o. w., *ik vervloog, ben vervlogen.* Van zijne plaats vliegen: *de vogel vervloog.* Schichtig wegsnellen: *de tijd vervliegt.* Derwijze wegwasemen, als de geestige deelen van verschillende dranken: *sluit de fiesch, opdat de kracht van den wijn niet vervliege.* Van hier *vervlieging.*

VERVLIETEN, o. w., *ik vervloot, ben vervloten.* Anders *vervloeijen*, hoogd. *verfließzen.* Al vlietende wegsnellen: *als de sluis geopend wordt vervliet het water.* Oneigenlijk: *wat leit mij aan de pracht der eens vervlooten tijd!* OUDAEN.

VERVLOEIJEN, zie *vervlieten.*

VERVLOEKEN, b. w., *ik vervloekte, heb vervloekt.* Met eenen vloek verdrijen: *ik heb het spelen eens vooral vervloekt en verzworen.* Met eenen vloek verwenschen: *hij vervloekte het uur, waarop hij haar het eerste zag.* In den STATENBIJBEL, met toebede, of gewisse aankondiging, van alle zoodanig onheil bejegenen, als waarmee de overtreders der Mozaische wet bedreigd waren, en hetwelk men den *vloek der wet* noemde: *segentse, die u vervloecken — het aerdrijck, dat de* Hee-

Heere vervloeckt heeft. Bijbelv. Ook in den ban doen. *Zich zelven vervloeken* is, zich zelven allerhande onheil toewenschen, in gevalle men geene waarheid spreekt: *hij begon hem selven te vervloecken, ende te sweeren.* Bijbelv.; of ingevalle men iets niet doet: *wij hebben ons selven met vervloeckinge vervloekt, niet te sullen nutten, tot dat wij Paulum sullen gedoot hebben.* Bijbelv. Van hier *vervloeker, vervloeking.*

VERVOEGEN, b. w., *ik vervoegde, heb vervoegd.* Anders voegen, dan voorheen: *ik laat den muur vervoegen. Die stukken moeten vervoegd worden.* Halma. *Zich vervoegen*, met *bij, tot*, enz. is, zich begeven, zich zamenvoegen: *vervoeg u bij eerlijk gezelschap.* Eindelijk is *vervoegen*, in de spraakkunst, werkwoorden verbuigen: *dat woord wordt onregelmatig vervoegd.* Van hier *vervoegbaar, vervoeging.*

VERVOEREN, b. w., *ik vervoerde, heb vervoerd.* Eene andere voering in een kleed zetten: *ik laat dien rok vervoeren.* Tot voering verbruiken: *een oud Jak in een nieuw vervoeren.* Van hier *vervoering.*

VERVOEREN, b. w., *ik vervoerde, heb vervoerd.* Van de eene plaats naar de andere voeren: *koopwaren vervoeren.* Als op eene geweldige wijze uit eenen vorigen toestand wegrukken: *gij laat u door allerlei driften vervoeren. Vervoert van minne.* Vond. Van hier *vervoer*, de daad van vervoeren, — *vervoerbaar, vervoerder, vervoering, vervoerster.*

VERVOLG, o., meerv. *vervolgen.* De daad van vervolgen: *het vervolg der Ketteren.* Hooft. Al wat tot voortzetting van een bedrijf, verhaal, enz. dient: *in het vervolg der redevoering. Er schijnt geen vervolg op te komen. Vervolg op Wagenaar. In het vervolg*, en *bij het vervolg*, zijn bijwoordelijk evenveel als *in vervolg*, en *bij vervolg van tijd*, naderhand. Hooft bezigt het voor aanzoek: *die Leicester, op vervolg van Postelle derwaarts gestuurt had.* Zamenstell. *tijdvervolg.*

VERVOLGEN, b. w., *ik vervolgde heb vervolgd.* Menschen, of dieren, najagen, om ze te vangen, te vellen, enz.: *wild, struikrooyers, vervolgen* Overdragtelijk: *iemand met hoon en smaad vervolgen. In regten ver-*

vervolgen. Voorts ook wegens de voortzetting van een verhaal, bedrijf, enz.: *opdat gy uwe rede ongestoord vervolgen moogt. Zijn regt, een regtsgeding, vervolgen.*. Van hier *vervolgens, vervolger, vervolging, vervolgster.* Zamenstell. *vervolgziek, vervolgzucht*, enz.

VERVOLGENS, bijw. van orde. Genoegzaam evenveel, als *voorts*, ten vervolge van het voorgemelde: *hij ging vervolgens naar beneden. Vervolgens aten wij gezamenlijk.*

VERVOOGDEN, b. w., *ik vervoogde heb vervoogd.* Eigenlijk onder voogdij stellen, houden; vervolgens verwinnen, temmen: *de min vervoogt het al.* HOOFT. Eene provincie, of een wingewest, noemt OUD. *een vervoogd landschap.*

VERVORDEREN, b. w., *ik vervorderde, heb vervorderd.* Voortzetten, vervolgen: *om mijne reis te vervorderen.* Verhaasten, bespoedigen: *vervorder uwe komst.* Van hier *vervordering.*

VERVORMEN, b. w., *ik vervormde, heb vervormd.* Anders vormen, dan te voren. Van vorm, van gedaante, veranderen: *sich vervormen in een regenvlaeg van goud.* WESTERB. Van hier *vervormer, vervorming.*

VERVREEMDEN, b. en o. w.: *ik vervreemdde, heb* en *ben vervreemd.* Bedr., ontvreemden. — Vreemd maken, van den eigenaar tot iemand anders doen overgaan: *hij vervreemdt al zijne landerijen.* Verwijderen, afkeerig maken: *hij vervreemdt zich al meer en meer van mij.* Onz., afkeerig worden: *sekerlick sij zijn van mij vervreemdet.* BIJBELV. Verwijderd, verstoken, worden: *zo lang van rust vervremt.* VOND. Een vreemdeling worden: *hij vervreemdt geheel en al.* HALMA. Van hier *vervreemdbaar, vervreemding*, en van het deelw. *vervreemd, vervreemdheid.*

VERVRIEZEN, o. w., *ik vervroos, ben vervrozen;* en van *vervrieren*, dat, even als het hoogd. *verfrieren*, ook in gebruik moet zijn geweest: *ik vervroor, ben vervroren.* Van de vorst doordrongen worden: *handen en voeten zijn hem vervrozen*, of *vervroren.* Van hier *vervriezing.*

VERVROEGEN, b. en o. w., *ik vervroegde, heb* en *ben*

ben vervroegd. Van *vroeg.* Bedr., op een vroeger tijdstip plaatsen: *waarom wilt gij uwen trouwdag vervroegd hebben?* Vroeger te voorschijn doen komen: *om de vruchten te vervroegen.* Onz., met *zijn*, vroeger komen: *de koorts vervroegt dagelijks.* Van hier *vervroeging.*

VERVROLIJKEN, b. w., *ik vervrolijkte, heb vervrolijkt.* Van *vrolijk.* Vrolijk maken, verblijden: *de wijn heeft hem vervrolijkt. Zich vervrolijken.* Van hier *vervrolijking.*

VERVUILD, zie *vervuilen.*

VERVUILEN, o. w., *ik vervuilde, ben vervuild.* Eigenlijk, even als het hoogd. *verfaulen*, opperd. *erfaulen*, NOTK. *irfulen*, rotten: *de wonde vervuilt al meer en meer. Zie mijn vloeijend' etterbuilen gansch vervuilen.* L. D. S. P. Fig.: *onder malkanderen vervuilende en verstinkende.* BRANDT. Voorts met allerlei vuil bezet worden: *wat vervuilt die sloot!* Bij KIL. ook bedr., met vuil bemorsen, bezoedelen. Van hier *vervuiling.*

VERVUL, zie *vervullen.*

VERVULLEN, b. w., *ik vervulde, heb vervuld.* Vol maken: *die zijne holen vervulde met roof.* BIJBELV. Volbrengen: *iemands wenschen, eene spreekbeurt* enz. *vervullen. Die voorspelling is vervuld geworden. Iemands plaats vervullen*, hem opvolgen. Voltooijen: *op dat uwe blijdtschap vervult zij.* BIJBELV. En hier heeft *vervullen* nog menige andere min gebruikelijke beteekenissen. Van hier *vervul*, bij HOOFT, voor *vervulling*, — *vervuller, vervulling, vervulster.*

VERVUREN, o. w., *ik vervuurde, ben vervuurd.* Van *vuur.* Door zoogenoemd vuur verteerd worden: *het hout schijnt geheel te vervuren. Dat boek is verwormd en vervuurd.*

VERW, *verwe*, zie *verf.*

VERWAAID, bijv. n. en bijw., *verwaaider, verwaaidst.* Eigenlijk, een deelw. van *verwaaijen.* Door den wind ontredderd: *hij ziet er nog verwaaider uit, dan gij.* Door den wind afgedreven: *er lagen verscheidene schepen aan lager wal verwaaid.* Bij KIL. komen nog andere reeds verouderde beteekenissen voor, als *verwaaide haring*, voor gedroogde, — *verwaaide wijn* voor verschaalde.

VERWAAIJEN, b. en o. w., *ik verwoei*, of *verwaaide*, *heb* en *ben verwaaid*. Bedr., al waaijende van zijne plaats drijven: *het hooi is door dat onweder verwaaid. De wind verwaeit het kleet.* VOND. Onz., door den wind van zijne plaats gedreven worden: *de papieren zullen verwaaijen. Er verwaaide geen blad aan de boomen.* Van hier *verwaaijing*. Het deelw. *verwaaid* zie boven.

VERWAAND, bijv. n. en bijw., *verwaander*, *verwaandst*. Eigenlijk, een deelw. van *verwanen*, zich iets laten voorstaan. *Welk een verwaand mensch!* vermetel: *verwaent en snoot.* VOND. *Klopt verwaent de wieken in mijn leed.* ANTONID. Van hier *verwaandelijk*, *verwaandheid*.

VERWAARDIGEN, b. en wederk. w., *ik verwaardigde*, en *verwaardigde mij*, *heb verwaardigd*, en *heb mij verwaardigd*. Iemand met iets bejegenen, dat men hem waardig acht: *verwaardig mij met eenig antwoord.* Zich tot iets begeven, dat men iemand waardig acht: *ik verwaardigde mij niet, hem te antwoorden.* Van hier *verwaardiging*.

VERWAARLOOZEN, b. w., *ik verwaarloosde*, *heb verwaarloosd*. Van *waarloos*. Als een waarloos behandelen: *zijne gezondheid verwaarloozen. Verwaerloost gij het lant van uw geboorte.* VOND. Van hier *verwaarloozer*, *verwaarloozing*.

VERWACHTEN, b. w., *ik verwachtte*, *heb verwacht*. Te gemoet zien: *wij verwachten dagelijks tijding van hem.* Ook wachten, verbeiden, bedr.: *als gij te samen komt om te eten, verwacht malkanderen;* en onz.: *als sij lange verwacht hebben.* BIJBELV. Van hier *verwachting*, waarvoor weleer *verwacht* gebezigd werd: *na lang verwacht.* Z. N.

VERWAKKEREN, o. w., *ik verwakkerde*, *ben verwakkerd*. Verlevendigen, opwakkeren: *dat gij nu eenmael wederom verwackert zijt, om aen mij te gedencken.* BIJBELV. Van hier *verwakkering*.

VERWANDELEN, b. en o. w., *ik verwandelde*, *heb* en *ben verwandeld*. Bedr., veranderen, verkeeren: *als den wijn verwandelt wort in azijn.* TSCEP VOL WONDERS. *Verwandelde Hartog Jan van Beijeren 't gerecht.* WAGENAAR. Onz., bij KIL. van de eene

plaats

plaats naar de andere wandelen. Voorts weggaan; *waervoor de schaduwen verwandlen en verdwijnen.* VOND. Veranderen: *doch de scherpe verwandelen niet in zagte.* TEN KATE. *In eenen nachtegaal zou zij hem doen verwandelen.* BROEKH. Van hier *verwandeling*, en de zamenstell. *gedaanteverwandeling*, *zielsverwandeling*, enz.

VERWANEN, zie *verwaand*.

VERWANT, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van *verwanden*, *verwinden*, dat in de beteekenis van verbinden gebruikelijk moet zijn geweest. Vermaagschapt: *wij zijn in den vierden graad aan elkanderen verwant.* Ook als z. n.: *hij noodigde al zijne verwanten ter bruiloft.* Voorts, figuurl., eenerlei afkomst hebbende: *die woorden zijn aan elkanderen verwant.* Of anderzins verbonden: *hoe nader dat sij sijn verwant aen sotternij.* WESTERB. Van hier *verwantschap*, *verwantschappen*, waarvan *verwantschapt.* Zamenstell. *bloedverwant*, *eedverwant*, *geloofsverwant*, *bloedverwant*, enz.

VERWANTSCHAP, *verwantschapt*, zie *verwant*.

VERWAREN, b. w., *ik verwaarde*, *heb verwaard.* Bewaren: *om te verwaerne dat werc.* M. STOK. Oppassen: *dese* (die ze) *verwaerde in dit doen.* M. STOK. Zamenstell. *kraamverwaren*: *uit kraamverwaren gaan*; waarvan *kraamverwaarster*.

VERWARMEN, b. w., *ik verwarmde*, *heb verwarmd.* Warm maken, door middel van hitte: *het aardrijk wordt door de zon verwarmd.* Door middel van kleeding, enz.: *ik kon mij in het bedde niet verwarmen. Iemands hart verwarmen*, hetzelve met genegenheid, enz. bezielen. Van hier *verwarming*.

VERWARREN, b. en o. w., *ik verwarde*, *heb verward.* Bedr., in de war brengen: *gij verwart het garen al meer en meer.* In onstuimige beweging brengen: *ick sal de Egyptenaren tegen de Egyptenaren verwerren.* BIJBELV. Onz., in de war raken: *in een net verwarren.* Fig.: *in zijne rede verwarren.* Het deelw. *verward* wordt als bijv. n. gebezigd.

VERWATEN, bijv. n. en bijw., *verwatener*, *verwatenst.* Eigenlijk een deelw. van het verouderde w. *verwaten*, aan zichzelven overlaten, in den ban doen. — Kerkelijk

gebannen: *Jacob, eerst geleit in 't graf zijner voorouderen, werdt, als verwaaten, daar uitgetoogen.* VOND. Vermetel, trotsch: *dat verwaten volk.* Als bijw., stoutelijk, trotschelijk: *zoo roepen zij verwaten.* L. D. S. P. Dezen zin van vermetelheid, enz. heeft het woord eerst laat, en denkelijk slechts bij vergissing, gekregen. Dezelve heerscht ook in *verwatenheid.*

VERWATEREN, b. w., *ik verwaterde, heb verwaterd.* Door water bederven: *de regen verwatert het houtwerk. Een verwaetert peert* is, bij KIL., een *overwaterd*, dat te veel gedronken, of zulks, terwijl het al te warm was, gedaan heeft. Voorts is *verwateren*, bij HALMA, in ander water zetten, dan voorheen: *die zoute visch mag wel eens verwaterd worden.* Van hier *verwatering*, en van het deelw. *verwaterd*, *verwaterdheid.*

VERWEDDEN, b. w., *ik verweddede, heb verwed.* Aan eene weddenschap opzetten: *ik verwed er alles onder, wat ik in de wereld heb.*

VERWEERDER, zie *verweren.*

VERWEEZEN, o. w., *ik verweesde, ben verweesd.* Van *wees.* Van ouderen beroofd worden: *dat geen verweeset kindt.* MIERIS.

VERWEKKEN, b. w., *ik verwekte, heb verwekt.* Te wege brengen, voortbrengen: *kinderen verwekken. 't Geen haer lacchen doet, en jock en spel verwekt.* WESTERB. In het leven terug brengen, opwekken: *Godt, die de doode verwekt.* BIJBELV. Ook figuurlijk: *om den naem des verstorvenen te verwecken.* BIJBELV. *Tot toorn verwekken.* HALMA. Van hier *verwekker*, *verwekking*, — *verwekster.*

VERWELDIGEN, b. w., *ik verweldigde, heb verweldigd.* Overweldigen: *men verweldigde het bolwerk stormenderhand.* Van hier *verweldiger*, *verweldiging.*

VERWELF, zie *verwelven.*

VERWELKEN, *verwelkeren*, o. w., *ik verwelkte, ben verwelkt.* Verslensen; eigenlijk van bloemen en gewassen; fig., van de schoonheid des gelaats, het leven, enz.: *ons leven verwelkt als eene bloem des velds.* Ook wel eens bedr., doen verslensen: *zoo verwelkt de rijp een bloem.* VOND. Van hier *verwelkbaar*, *verwelkbaarheid*, *verwelking*, en van het deelw. *verwelkt*, *verwelktheid.*

VER-

VERWELKOMEN, b. w., *ik verwelkomde*, *heb verwelkomd.* Van *welkom.* Welkom heeten: *wij werden op het allerminzaamste verwelkomd.* Van hier *verwelkoming.*

VERWELOOS, zie *verf*, *verw.*

VERWELVEN, b. w., *ik verwelfde*, *heb verwelfd.* Ook *verwulven.* Van boven met een of meer gewelven digt metselen: *de kelders moeten verwelfd worden.* Van hier *verwelf*, *verwelfsel*, gewelf.

VERWEN, zie *verw.*

VERWENNEN, b. w., *ik verwende*, *heb verwend.* Afwennen, ontwennen: *ik zal hem die kuren wel verwennen.* Aan averegtsche gewoonten verslaven: *de schrijfmeester heeft mijne hand verwend.* Vertroetelen: *gij verwent uw kind.* Van hier *verwenning.*

VERWENSCHEN, b. w., *ik verwenschte*, *heb verwenscht.* Met een betoon van misnoegen bejegenen, dat intusschen minder is, dan door *vervloeken* wordt aangeduid: *het dobbelspel verwenschen.* Van hier *verwensching.*

VERWER, zie *verw.*

VERWEREN, b. w., *ik verweerde*, *heb verweerd.* Verdedigen: *zich in regten verweren. Eenen verwerenden oorlog voeren.* Afweren: *so machtich, datten Grave dochte, dat hise verweren niet en mochte.* M. Stok. Van hier *verweerbaar*, *verweerder*, al wie verweert, een verdediger, beschermer: *en strijt als volcksverweerder.* Vond. Bijzonderlijk al wie eene regtzaak verdedigt. *Verweerster*, *verwering.*

VERWEREN, o. w., *ik verweerde*, *ben verweerd.* Van *weêr*, *weder.* Door aan de lucht blootgesteld te zijn, of door het weêr, bedorven worden: *het linnen verweert. Die glazen zijn verweerd.* Het deelw. *verweerd* wordt als bijv. n., bijw. en tusschenw. gebruikt, om genoegzaam hetzelfde, als *verdord*, *verduiveld*, enz. aan te duiden: *die verweerde vent! Wat hebt gij u verweerd besmuld! Wel, verweerd! wat ziet gij er wederom uit!*

VERWERKEN, b. en o. w., *ik verwrocht*, of *verwerkte*, *heb* en *ben verwrocht*, of *verwerkt.* Bedr., al werkende verplaatsen: *ik laat de turf verwerken.* Al werkende verbruiken: *hebt gij al dat hout*

reeds verwerkt? Anders bewerken, dan te voren, overwerken: *verwerk de opgegevene som.* Door werken benadeelen: *hij draagt wel zorg, om zich niet te verwerken.* Door werken verbeuren, kwijt raken: *iemands gunst verwerken.* KIL. Onz., door te sterke werking bedorven worden: *ik vrees, dat het bier verwerken zal.* Van hier *verwerking.*

VERWERPELIJK, zie *verwerpen.*

VERWERPEN, b. w., *ik verworp, heb verworpen.* Verachtelijk wegwerpen: *de steen, dien de bouwlieden verworpen hebben.* BIJBELV. Overdr., versmaden, verstooten: *allen goeden raad verwerpen. 'k Verworp al, wat naer boosheit ruik.* VOND. *Die de hoop van kinderen verworpen heeft.* HOOFT. Van hier *verwerpelijk, verwerpeling*, anders *verworpeling*, in de godgeleerdheid, een voorwerp van *verwerping*, het tegendeel van *verkiezing*; — *verwerping.* Zamenstell. *verwerpenswaardig*, enz. Van hier *verworpenheid.*

VERWERVEN, b. w., *ik verworf, heb verworven.* Verkrijgen: *genade verwerven.* Van hier *verwerfbaar, verwerfelijk, verwerving.*

VERWEZEN, bijv. n. en bijw., *verwezener, verwezenst.* Eigenlijk, een deelw. van *verwijzen.* Veroordeeld: *hij zag als een verwezen mensch.* Verlegen: *hoe verwezen keek zij ons aan!*

VERWIGGELEN, b. en o. w., *ik verwiggelde, heb verwiggeld*, voortd. werkw. van *wiegen.* Bedr., al wiggelende bewegen: *gij moet het niet verwiggelen.* Onz., al wiggelende bewogen worden: *er verwiggelt geen blad aan den boom.* Oul. ook *verwaggelen.*

VERWIJDEN, o. en b. w., *ik verwijdde, heb* en *ben verwijd.* Van *wijd.* Onz., met *zijn*; wijder worden: *die sloot begint verbaasd te verwijden.* Bedr., wijder maken: *gij moet de mouwen verwijden.* Verder uitbreiden: *om hare lantpale te verwijden.* BIJBELV. Van hier *verwijding.*

VERWIJDEREN, b. w., *ik verwijderde, heb verwijderd.* Van *wijder.* Op eenen verderen afstand plaatsen: *verwijder hem van haar. Wij verwijderden ons eenige schreden.* Voorts is *zich verwijderen*, henen gaan. *Zich van iemand verwijderd houden*, zich niet met hem inlaten. *De harten, de gemoederen, verwijderen,*

ren, oneenigheid aankweeken. *Man en vrouw, ouders en kinderen*, enz. *van elkanderen verwijderen*, derzelver onderlinge genegenheid uitdelgen. *Hoe ver is de eene plaats van de andere verwijderd*, hoe ver is zij daarvan afgelegen? Van hier *verwijdering*.

VERWIJFD, bijv. n. en bijw., *verwijfder*, *verwijfdst*. Eigenlijk, een deelw. van *verwijven*. Met eenen wijvenaard bezield: *een verwijfd mensch*. Op eenen verwijfden trant: *hij gedroeg zich verwijfd*. Van hier *verwijfdelijk*, *verwijfdheid*.

VERWIJL, zie *verwijlen*.

VERWIJLEN, b. en o. w., *ik verwijlde*, *heb verwijld*. Van *wijle*. Verschuiven, uitstellen: *men moet die zaak niet langer verwijlen*. Onz., vertragen: *het heeft reeds al te lang verwijld*. Van hier *verwijling*, en, van het deelw. *verwijld*, de zamenstell. *onverwijld*.

VERWIJT, zie *verwijten*.

VERWIJTEN, b. w., *ik verweet*, *heb verweten*. Een begaan misdrijf voorhouden: *mijn gewisse verwijt mij niets*. Op eene lastige wijze voorhouden: *hij verwijt mij gestaag het goede, dat ik van hem ontvangen heb*. Spreekw.: *de pot verwijt den ketel, dat hij zwart is*, hij verwijt eenen anderen iets, waaraan hij zelf schuldig is. Van hier *verwijt*, *verwijtelijk*, *verwijter*, *verwijting*.

VERWIJVEN, b. en o. w., *ik verwijfde*, *heb* en *ben verwijfd*. Van *wijf*. Bedr., met eenen wijvenaard bezielen: *dat dient, om het aankomend geslacht al meer en meer te verwijven*. Onz., eenen wijvenaard aannemen, vervrouwen: *zijne rijkdommen doen hem verwijven*. Het deelw. *verwijfd* wordt als bijv. n. en bijw. gebezigd.

VERWIJZEN, b. w., *ik verwees*, *heb verwezen*. Van zich naar elders wijzen: *ik verwees haar naar u*. Door een regterlijk oordeel verzenden: *men verwees hem naer een onbewoond eiland*. *Hij werd ten dood verwezen*. Van hier *verwijzeling*, *verwijzing*.

VERWILDERD, zie *verwilderen*.

VERWILDEREN, o. w., *ik verwilderde*, *ben verwilderd*. Van *wilder* en *wild*. Wild, wilder, worden: *gij laat dien akker verwilderen*. *De verwilderende jeugd*. Van hier *verwilderd* als bijv. n. en bijw., —

verwildering, de daad van verwilderen, en eene verwilderde, of wilde, geaardheid, soms ook *verwilderdheid.*

VERWILDERING, zie *verwilderen.*

VERWINNEN, zie *verwonnen.* Van hier *verwinbaar*, *verwinnaar*, *verwinnares*, *verwinnelijk*, *verwinning*, enz. Het deelw. *verwonnen* wordt als bijv. n. gebezigd.

VERWISSELEN, b. en o. w., *ik verwisselde*, *heb* en *ben verwisseld.* Bedr, het eene voor het andere geven, verruilen: *goudgeld tegen zilvergeld verwisselen. Hij verwisselde dien rok met eenen anderen. Het kind is verwisseld*, of *verruild*, *bij de min.* HALMA. Onz., wisselen: *hij verwisselt van kleeding. Zoet en bitter verwisselt bij mij gestadig.* Van hier *verwisselaar*, *verwisselbaar*, *verwisseling.*

VERWITTIGEN, b. w., *ik verwittigde*, *heb verwittigd.* Van *wittig*, *wetig*, kundig. Bij KIL., ook *verwetighen.* Doen weten: *ik zal u er van verwittigen. Om hem te verwittigen, hoe 't stond.* HOOFT. Van hier *verwittiging.*

VERWOED, bijv. n. en bijw., *verwoeder*, *verwoedst.* Vol woede, razend: *verwoede dwingeland! Hij toutze en prikkeltze, vertorent en verwoet.* VOND. *Verwoede handen* zijn de handen van eenen woedende: *met verwoede handen t' onmenschelijk wroeten in mijn eigen ingewanden.* HOOGVL. Bij KIL., is *verwoed* met watervrees bezield. Van hier *verwoedelijk*, *verwoedheid.* *Verwoed* is eigenlijk een deelw. van het verouderde *verwoeden*, voor boven mate woeden, razen.

VERWOESTEN, b. w., *ik verwoestte*, *heb verwoest.* Van *woest.* Woest maken: *het gansche rijk werd te vuur en te zwaard*, *verwoest en omgekeerd.* Vernielen, uitroeijen: *ick sal verwoesten haren wijnstock.* BIJBELV. Van hier *verwoester*, *verwoesting.*

VERWONDEN, zie *wonden.*

VERWONDERAAR, zie *verwonderen.*

VERWONDEREN, b. en wederk. w., *ik verwonderde*, en *verwonderde mij*, *heb verwonderd*, en *heb mij verwonderd.* *Verwonderen* wordt op alles, wat nieuw, vreemd, en zonderling is, toegepast. *Het verwon-*

[illegible] *dat enz. Waren verwondert, dat hy so lange vertoefde.* Bijbelv. *Over iets* [illegible] *in verwondering opgetogen staan.* Wederkeer.: *ik verwonderde my deswege.* Voorts, met verwondering beschouwen, bewonderen : *hoe dat ijet slechter is, hoe 't meer verwondert wort.* Westerb. Van hier *verwonderenswaardig*, *erwonderaar*, *verwonderaarster*, *verwondering*, verwonderlijk. Zamenstell. *verwonderingsteeken.*

VERWONDERENSWAARDIG, zie *verwonderen.*

VERWONEN, zie *wonen.*

VERWONNELING, zie *verwonnen.*

VERWONNEN, bijv. n. en bijw. Eigenlijk, een deelw. van *verwinnen*, overwinnen. Overwonnen : *het verwonnen volk, de verwonnene stad.* Ook *erwonnen van den vaak.* Op zich zelf, als z. n., evenveel, als *verwonneling : de verwonnenen*, of *verwonnelingen, smeekten den verwinnaar om genade.*

VERWORDEN, o. w., *ik verwerd, ben verworden.* Bederven : *gij laat alles verworden.* Van hier *verwording.*

VERWORGEN, *verwurgen*, zie *wurgen.*

VERWORMEN, b. en o. w., *ik verwormde, heb* en *ben verwormd.* Onz., door papier- of hout- wormen verteerd worden : *het boek is verwormd. De stoelen verwormen al meer en meer.* Bedr., doorbrengen, verkwisten : *zijnen tijd verwormen.* Van hier *verworming.*

VERWORPELING, zie *verwerpen.*

VERWRIKKEN, b. w., *ik erwrikte, heb verwrikt.* Al wrikkende bewegen : *die paal laat zich niet verwrikken.* Door wrikken benadeelen, uit het lid brengen : *ik heb mij verwrikt. Hij verwrikte zijnen arm.* Van hier *verwrikking.*

VERWRINGEN, zie *wringen.*

VERWULVEN, zie *verwelven.*

VERZACHTEN, b. en o. w., *ik verzachtte, heb* en *ben verzacht.* Van *zacht.* Bedr., zachter maken : *dat zal het leder verzachten.* Oneigenlijk : *het vonnis wordt verzacht. Verzacht mijn bitter lot.* L. D. S. P. Onz., zachter worden : *het weder begint te verzachten.* Van hier *verzachting.*

VERZADEN, b. w., *ik verzaadde*, *heb verzaad.* Zat maken, tot bevrediging van den eetlust met spijs opvullen: *met so veel leckernij sijn darmen te versaeden.* WESTERB. *Ghij sult eten tot verradens toe.* BIJBELV. Oneig.: *om uwe weetgierigheid te verzaden. Hij kan sijn lusten niet versaaden.* ANTONID. Van hier *verzaadbaar*, *verzadelijk*, *verzading*, en het voortd. w. *verzadigen.*

VERZADIGEN, zie *verzaden.*

VERZAKEN, b. w., *ik verzaakte*, *heb verzaakt.* Verloochenen: *zijne ouderen*, *zijn geloof* enz. *verzaken. Troef verzaken.* Zie *troef.* Van hier *verzaker*, Zamenstell. *eedverzaker*, *godverzaker*, *pligtverzaker*, enz. *verzaking*, enz.

VERZAKKEN, o. w., *ik verzakte*, *ben verzakt.* Door zakking uit zijnen stand geraken: *de muur begint te verzakken.* Van hier *verzakking.*

VERZAMELEN, b. w., *ik verzamelde*, *heb verzameld.* Voortdur. werkw. van *verzamen*, en evenveel beteekenend: *vergadert de oudsten*, *versamelt de kinderkens.* BIJBELV. *Zich verzamelen*, bijeenkomen; ook weder tot zichzelven komen. Van hier *verzamelaar*, *verzamelaarster*, *verzamelbaar*, *verzameling*, *verzamelster.*

VERZAMEN, zie *verzamelen.*

VERZEEUWD, bijv. n. en bijw., zijnde het deelw. van het ongebruikelijke *verzeeuwen*, van *zeeuw*, zee. Zeeziek en door evenveel welke andere walging tot braken geprikkeld: *wat ziet hij er verzweeuwd uit!* Van hier *verzeeuwdheid.*

VERZEGELEN, b. w., *ik verzegelde*, *heb verzegeld.* Met een zegel verzorgen: *eenen brief*, *kasten en kisten verzegelen.* Met een zegel bevestigen, bekrachtigen: *'t werdt met des Konincks rinck versegelt.* BIJBELV.; waar dit woord ook voor bevestigen over het algemeen gebezigd wordt, in: *die heeft versegelt*, *dat Godt waerachtig is.* Van hier *verzegeling.*

VERZEGGEN, b. w., *ik verzeide*, *heb verzeid*, of *verzegd.* Door te zeggen, dat men ergens komen zal, verbinden: *gij moet u niet verzeggen. Wij waren verzeid.* Iets, door deszelfs toezegging aan iemand, verbinden: *die goederen zijn verzegd.* Iets verzweren: *den drank verzeggen.*

VER-

VERZEILEN, o. en b. w., *ik verzeilde*, *ben* en *heb verzeild.* Onz., al zeilende van plaats veranderen: *wij verzeilden van daar naar elders.* Al zeilende in ongelegenheid geraken: *het schip verzeilde op eene droogte. Wie weet, waar hij nog verzeilt*, wie weet, wat er nog van hem wordt. *Hij is reeds ver verzeild*, is reeds in groot gevaar van te sterven. Bedr., al zeilende doen verongelukken; *een schip verzeilen. Een schip laten verzeilen* is ook, door zeilen laten winnen, aan hem, die met zijn schip het hardste zeilt, ten geschenke geven. Ook zegt men *verhardzeilen: men liet drie fraaije zijden vleugels verhardzeilen.*

VERZEKEREN, b. w., *ik verzekerde*, *heb verzekerd.* Van *zeker.* Zeker maken. Overtuigen: *hij verzekerde mij van de waarheid der zaak.* Met vaste verwachting bezielen: *hij verzekerde mij van zijne hulp. Zich van iemand*, of *iets*, *verzekeren* is, zich in staat stellen, om steeds daarover te kunnen beschikken: *men verzekerde zich van zijnen persoon en zijne papieren.* Bevestigen, ontwijfelbaar maken: *hij verzekert mij*, *dat het waar is.* Vast maken: *versekerde hare voeten in den stock.* BIJBELV. Tegen aanranding beveiligen: *de gemeene rust verzekeren. Versekerden het graf met de wacht.* BIJBELV. Tegen brand, zeegevaar, enz. verwaarborgen: *schip en lading moeten verzekerd worden.* Van hier *verzekeraar*, basterd *assuradeur*. — *verzekering*, en van het deelw. *verzekerd*, *verzekerdheid.* Zamenstell. *verzekerbrief*, polis van assurantie — *verzekergeld*, *verzekerkantoor*, assurantiekantoor, enz.

VERZELFSTANDIGING, v. Van *verzelfstandigen.* Een woord, dat naar het lat. *transsubstantiatio* gevormd is, om eenen overgang van de eene zelfstandigheid in de andere aan te duiden: *de ondersteldе verzelfstandiging van brood en wijn bij het avondmaal.*

VERZELLEN, b. w., *ik verzelde*, *heb verzeld.* Anders *vergezellen.* Iemand gezelschap houden, bij hem zijn: *verzelt gij haer 'k zie drie Bevallijkheen.* VOND. Oneig.: *van stam tot stam zal mij 't geluk verzellen.* L. D. S. P. Van hier *verzeller*, *verzelling.*

VERZELSCHAPPEN, zie *vergezelschappen.*

VERZEN, zie *verzenen.*

VERZENDEN, b. w., *ik verzond*, *heb verzonden.* Aan an-

anderen toezenden: *ik heb de waren reeds verzonden. Men verzond ons naar den Burgemeester.* Wegzenden: *so versondt hem de Heere Godt uijt den hof van Eden.* BIJBELV. Van hier *verzender*, *verzending*, *verzendster.*

VERZENEN, v., enkel in het meerv. gebruikelijk. De hielen: *bijtende des peerts versenen.* BIJBELV. Het enkelv. *verze*, of *verzen*, luidt in het opperd. *ferse*, en *fersen*, en is aldaar gebruikelijk. Ook vindt men bij NOTK. *fersenu*, TATIAN. *fersna*, ULPHIL. *fuirzan*, en in het angels. *fierſn.* Het zou, volgens ADELUNG, van *fahren*, gaan, afstammen, zoo als het lat. *calx* van *calcare.*

VERZENMAKER, zie *vers.*

VERZETTEN, b. w., *ik verzettede, heb verzet.* Van de eene plaats op de andere zetten: *eene mande verzetten. Geenen voet mogen verzetten* is, zich niet van zijne verblijfplaats mogen verwijderen. *Oude palen verzetten* is, oude bepalingen wegnemen. Te pande zetten: *zij heeft hare juweelen reeds verzet.* Verwedden: *wat verzet gij er onder?* Vergeten, uit de gedachten zetten: *ik kan het niet verzetten.* Verpoozen, uitspannen: *gij moet u wat verzetten.* Verbuigen, verplooijen: *hij is niet te verzetten.* Ontstellen: *die tijding heeft mij zeer verzet. zich tegen iemand of iets, verzetten*, aankanten. *Ik stond er verzet over.* Anders zetten, dan voorheen: *ik wil die steenen laten verzetten.* Van hier *verzetting.*

VERZIEN, b. en wederk. w., *ik verzag*, en *verzag mij, heb verzien*, en *heb mij verzien.* Wederk., anders zien, dan men moest, miskijken: *ik heb mij vast verzien.* Bedr., onachtzaam verwaarloozen: *zijn spel verzien.* KIL. Aan het zien, of bezigtigen, van eenig ding te koste leggen, daarvoor veil hebben: *daar verzie ik een gulden aan.* Voorts, oulings, ontwaar worden: *alse die knape die dieve versiet.* FERGUUT. Voor verzorgen: *de Heilant zelf versagh zijn Kerk.* VOND. Van hier *verziening.*

VERZIEREN, b. w., *ik verzierde, heb verzierd.* Verzinnen, verdichten: *die gansche geschiedenis was verzierd. Ghij verziertse uijt uw harte.* BIJBELV. Oul. zeide men ook *visieren* en *viseren: ghingken dich-*

dichten en viseren. J. V. HEELU. Van hier *verzierder*, *verziering*: *yerzieringhe des gulden calfs.* BIJB. 1477. *Verziersel*, enz.

VERZIJGEN, b. en o. w., *ik verzeeg*, *heb* en *ben verzegen.* Bedr., ergens door doen lekken. Onz., ergens door lekken. Van hier *verzijging.* Zamenstell. *verzijgvat*, enz.

VERZIJPEN, o. w., *ik verzijpte*, *ben verzijpt.* Al zijpende verdwijnen: *al het water is verzijpt. De riviere sal versijpen.* BIJBELV.

VERZILVEREN, b. w., *ik verzilverde*, *heb verzilverd.* Van *zilver.* Met zilver overtrekken: *al het koper was verzilverd.*

VERZINKEN, o. w., *ik verzonk*, *ben verzonken.* Wegzinken: *dat hij versoncken ware in de diepte der see.* BIJBELV. Ook fig.: *in ellende verzinken.*

VERZINNELIJKEN, b. w., *ik verzinnelijkte*, *heb verzinnelijkt.* Zinnelijk maken, onder een zinnelijk beeld voorstellen: *in Minerva werd Gods wijsheid verzinnelijkt.* Van hier *verzinnelijking.*

VERZINNEN, b. w., *ik verzon*, *heb verzonnen.* Uitdenken, verzieren: *wat verzint gij niet! Die kwaad verzinnen tegen mij.* L. D. S. P. Bedenken: *ghij en versint niet de dingen*, *die Gods zijn.* BIJBELV. *Zich verzinnen*, zich vergissen. *Verzin u niet!* Van hier *verzinner*, *verzinning*, *verzinsel*, *verzinster.*

VERZOEK, o., meerv. *verzoeken.* Hetgeen verzocht wordt: *wat is uw verzoek?* De daad van verzoeken: *door een mondeling verzoek. Naar het verzoek van de herroeping.* HOOFT. Bij KIL. ook, even als het hoogd. *Versuch*, eene proefneming, en een bezoek.

VERZOEKBRIEF, *verzoekschrift*, zie *verzoeken.*

VERZOEKEN, b. w., *ik verzocht*, *heb verzocht.* Vriendschappelijk bidden: *ik verzoek u daarom. De gemagtighden haarer Hoogheit zouw men verzoeken*, *midlerwijle hunnen last te schorssen.* HOOFT. Proeven, beproeven: *mijn Fransche*, (wijn,) *daarbij verzocht en vergeleeken*, enz. HOOFT. Oneig., ondernemen: *het welcke de Egijptenaers oock versoekende zijn verdroncken.* BIJBELV. Op de proef stellen: *die in alle dingen*, *gelijck als wij*, *is versocht geweest.* BIJBELV.; waar *God verzoeken* voor Gods magt op de proef

proef stellen, of God als uitdagen, gebezigd wordt. Uitnoodigen: *iemand ter bruiloft verzoeken.* Van hier *verzoeker*, *verzoeking*, *verzoekster.* Zamenstell. *ververzoekbrief*, *verzoekschrift*, enz.

VERZOENDEKSEL, o. Het deksel der verbondskist in den tabernakel van Mozes, in den STATENBIJBEL dus genoemd, naar het gr. ἱλαστήριον, waarmede men het hebr. כפרת vertaald heeft, omdat כפר niet slechts bedekken, maar ook verzoenen, aanduidt, en de Hoogepriester het gezegde deksel op den grooten verzoendag met bokkenbloed besprengde.

VERZOENEN, b. en o. w., *ik verzoende*, *heb* en *ben verzoend.* Bedr., bevredigen: *dat hij doe versoenen liet Heren Wolfaerde.* M. STOK. En *iets verzoenen*, voor hetzelve boete doen: *om de sonden des volks te versoenen.* BIJBELV. En ook zuiveren, heiligen: *den altaer sal hij versoenen.* BIJBELV. *Personen met elkanderen verzoenen*, hen van vijandschap jegens elkanderen ontdoen: *laet u met Godt versoenen.* BIJBELV. Onz., is *met iemand verzoenen* zijne vijandschap jegens hem afleggen: *ik verzoende met haar.* Van hier *verzoenbaar*, *verzoener*, *verzoening*, *verzoenlijk*, *verzoenster.* Zamenstell. *verzoendag*, *verzoendeksel.*

VERZOETEN, b. w., *ik verzoette*, *heb verzoet.* Zoet maken: *het was met honig verzoet.* Ook oneig.: *met sachtheijd iets versoete.* WESTERB. Spreekw. *geld verzoet den arbeid*, neemt het onaangename daarvan weg. Van hier *verzoeting.*

VERZORGEN, b. w., *ik verzorgde*, *heb verzorgd.* Door zorg beschikken: *dat sij aldus versorght, dat saemen man en wijf sijn vriendlijck onder een.* WESTERB. Door zorg van het noodige voorzien: *voerde hem in de herberge ende versorghde hem.* BIJBELV. *Het vuur verzorgen*, zorgen, dat het geenen brand verwekke. *Deuren en vensters*, *kasten en kisten*, *verzorgen* is, zorgen, dat zij wel gesloten worden, of kunnen worden. *Iemand ergens van verzorgen*, hem daarvan voorzien. Van hier *verzorger*, *verzorging*, *verzorgster.*

VERZOTTEN, o. w., *ik verzottede*, *ben verzot.* Van *zot.* Met eene zotte geneigdheid ergens op verslingeren: *hij zal op het spel verzotten. Zij schijnt op dien*

Jon-

Jongeling verzot. Van het deelw. *verzot* komt *verzotheid.*

VERZOUTEN, b. w., *ik verzoutte*, *heb verzouten.* Door zout bederven: *vleesch verzouten.* Spreekw.: *vele koks verzouten den brij*, mangel van eenheid in bestuur van zaken is vaak hoogstnadeelig.

VERZUCHTEN, o. w., *ik verzuchtte*, *heb verzucht*; Uit het diepste van de borst zuchten: *men weende*, *men versucht*, *men wist geen raet te kiesen.* VLAERD. REDENR. Van hier *verzuchting*, de daad van verzuchten, en smeeking, die al zuchtende geuit wordt: *mijne bange verzuchtingen troffen hem niet.*

VERZUCHTING, zie *verzuchten.*

VERZUIM, zie *verzuimen.*

VERZUIMEN, b. w., *ik verzuimde*, *heb verzuimd.* Nalaten, hetgeen had moeten worden gedaan: *ik heb het schandelijk verzuimd.* Verwaarloozen: *eene wonde*, *zijnen pligt*, *zijne vrienden*, *verzuimen.* Ongedaan laten: *ik denk niet*, *dat gij veel verzuimt met hier te blijven.* Van hier *verzuim*, *verzuimenis*, de daad van verzuimen.

VERZUREN, b. en o. w., *ik verzuurde*, *heb* en *ben verzuurd.* Bedr., zuur maken: *een weijnich suerdeessem versuert het geheele deech.* BIJBELV. Onz., zuur worden: *in korten tijd versuijren*, *of vergaen.* WESTERB. *Het beslag zal verzuren.* Van hier *verzuring.*

VERZWAGEREN, zie *zwager.*

VERZWAKKEN, b. en o. w., *ik verzwakte*, *heb* en *ben verzwakt.* Van *zwak.* Bedr., zwakker maken: *het zal u te veel verzwakken.* Onz., zwakker worden: *hij schijnt al meer en meer te verzwakken.* Van hier *verzwakking.*

VERZWAREN, b. en o. w., *ik verzwaarde*, *heb* en *ben verzwaard.* Bedr., zwaarder maken: *hij heeft mijne koperen boeijen verzwaert.* BIJBELV. Oneig.: *dat verzwaart uwe misdaad.* Onz., zwaarder worden: *'t lijf verzwaert terstont door Godts vermogen.* VOND. Ook oneig.: *het onweder verzwaart.* Van hier *verzwaring.*

VERZWELGEN, zie *zwelgen.*

VERZWEREN, b. en wederk. w., *ik verzwoer*, en *verzwoer mij*, *heb verzworen*, en *heb mij verzworen.* Al zwerende verzeggen, verdijen: *verzweren*, *goed*

goed te doen. KIL. *Het spel verzweren. Zich verzweren*, zich al zwerende verbinden. Van hier *verzwering.*

VERZWIJGEN, b. w., *ik verzweeg*, *heb verzwegen.* Niet uiten, door stilzwijgen verhelen: *een geheim*, *iemands naam verzwijgen.* Van hier *verzwijger*, *verzwijging*, *verzwijgster*, en van het deelw. *verzwijgend*, bij KIL. *verzwijgendheid.*

VERZWIKKEN, b. w., *ik verzwikte*, *heb verzwikt.* Al zwikkende uit het lid brengen: *hij verzwikte den enkel van zijnen regter voet.* Ook *zich verzwikken: ik heb mij verzwikt.* Van hier *verzwikking.*

VERZWINDELEN, zie *verzwinden.*

VERZWINDEN, o. w., *ik verzwond*, *ben verzwonden.* Anders ook *verzwindelen.* Verdwijnen: *gelijk als een lentenevel voor de zon verzwindt.* Oneig.: *al mijn geluk verzwond.*

VESPER, v., meerv. *vesperen* en *vespers.* Een zeer oud bastaardwoord, dat van het lat. *vespera* ontleend is. Eigenlijk, de avond; welke beteekenis het woord in de zamenstell.: *vespertijd*, *vesperbrood*, heeft, en van welke *vespereyen*, bij KIL., even als het hoogd. *vespern*, de beteekenis van avondbrood, of een namiddagstuk, eten, verkregen heeft. Voorts de avondgodsdienst der Roomschgezinden: *gaat gij niet naar de vesper? Ter vesper.* HOOFT.

VEST, v., meerv. *vesten.* Een vaste muur, of wal, van eene stad: *dicht onder de veste.* HOOFT. Voorts bezigt men *vest* voor eene plaats, die van vesten omringd is: *zich zelven waeght in veltslagh en voor vest.* VOND. In *grondvest* is *vest* vast metselwerk, of andere vastigheid. Voorts bezigde men het oulings voor een handschrift, waardoor iets bevestigd werd, anders *firma*, en *handvest.* De overige zamenstellingen zijn: *binnenvest*, *buitenvest*, *stadsvest*, enz. Voorts komen van *vest*, *vesten*, *vestigen*, enz.

Vest, hoogd. *Veste* en *Feste*, verschilt oorspronkelijk niet van het bijv. *vest*, bij KIL., voor *vast.* Zie *vast.*

VESTAALSCH, b. n. Van *Vesta*, eene romeinsche Godin; niet gebruikelijk dan in: *vestaalsche maagd*, *vestaalsche non*, *vestaalsch vuur.* Bij HALMA heet eene vestaalsche maagd ook *Vestaal.*

VES-

VESTEN, *vestigen*, zie *vest*.
VESTING, v., meerv. *vestingen*. De daad van vesten, of vestigen. Voorts eene plaats, die van vesten omringd, en daardoor versterkt, is: *de onwinbare vesting*. Zamenstell. *vestingbouw*, *vestingbouwer*, *vestingstraf*, *vestingwerk*, enz. *Bergvesting*, enz. Van *vesten*.
VESTINGWERK, o., meerv. *vestingwerken*. Een werk van aarde, of steen, waardoor, eene plaats gevest, of versterkt wordt: *men liet de vestingwerken in de lucht springen*.
VET, bijv. n. en bijw., *vetter*, *vetst*. Wel gevoed: *vet worden*. *Vet en glad van vel*. WESTERB. *De os is vet*; spreekw. er is geen krimp, maar overvloed. Van smeer voorzien: *het vleesch was mij te vet*. Met vettigheid begoten, besmeerd, bezoedeld: *een vette boterham*. *Vette handen*, enz. *De wrongkroon voeght dat vet gebalsemt hooft*. VOND. Van eenen grond, enz.: *vet land*, *een vette heuvel*. Van menigerlei dingen, overvloed opleverend: *een vet ambt*, *eene vette keuken*. *Het is altijd vet op eens anders schotel*, men waant altijd, dat een ander het beter heeft, dan men zelf. *Het vette der aarde* is een overvloed van gewenschte dingen. *De vetten der aarde* zijn in den STATENBIJBEL zij, die overvloed van alles hebben. *Vette letters*, *penseelstreken*, enz. zijn al te dikke. *Een vet penseel*, is, bij de schilders, dat te veel verw van zich geeft. *Vette planten* zijn sappige. *Vette waren* zijn kaarsen, olie, boter, spek, en meer dergelijke winkelwaren. *Vette jaren*, *dagen*, enz. zijn voordeelige, of waarop gebrast wordt. *Vette donderdag* is een brasdag voor de Roomschgezinden. Van hier *vet*, z. n., *vetachtig*, *vetheid*, *vetten*, *vettig*, enz. Zamenstell. *vetmannetje*, *vetsalade*, *vettewarier*, *vettewarij*, *vetweide*, *vetweiden*, *vetweider*, *vetweiderij*, enz. *Moddervet*, *spekvet*, enz.
VET, o. Ook *smeer*. De witachtige, smerige, en gevoellooze stof, die zich in welgevoede dierlijke ligchamen van de overtollige voedende sappen afscheidt: *dat beest zal veel vet hebben*. Spreekw.: *het vet is van den ketel*, het meeste voordeel der zaak is reeds weg. *Het bedruipt zich met zijn eigen vet*, het levert alles op, wat daarbij noodig is. *Vetten*, vet maken, *vetter*, enz.

Zamenstell. *vetader*, *vetbreuk*, *vetbuis*, *vetdarm*, *vetgans*, *vetgezwel*, *vetketel*, *vetkooper*, *vetleder*, *vetmaag*, *vetmuur*, *vetnavelbreuk*, *vetpot*, *vetrok*, *vetstaart*, *vetvin*, *vetvlies*, *vetwinkel*, *vetzak*, enz. *Braadvet*, *ganzenvet*, *hammenvet*, *kaarsvet*, *reuzelvet*, *schapenvet*, *scheelvet*, *spekvet*, *varkensvet*, enz.

VETER, m., meerv. *veteren* en *veters*. KIL. nestel: *hij draagt veters in zijne schoenen*. HALMA. Voorheen beteekende *veter* ook keten en dik touw, bij KIL. Van hier *veteren*, met veters digt maken, *opveteren*, enz. Zamenstell. *veterklopper*, *vetermaker*, *veterslot*, KIL. een slot met ketenen. Dit woord is verwant aan het eng. *fetters*, hoogd. *Fesser* en *Fessel*.

VETEREN, zie *veter*.

VETGANS, v., meerv. *vetganzen*. Verschilt van *vette gans*, en is eene bijzondere benaming der Magellaansche gans, of Pinguin, die zeer vet is.

VETSTAART, m., meerv. *vetstaarten*. De staart van een Arabisch slag van schapen, die soms 15, ja 20 pond wegen: *de schapen sleepten hunne vetstaarten op kleine karretjes voort*.

VETTEN, zie *vet*.

VETTEWARIER, m., meerv. *vettewarieren*, of *vettewariers*. Bij KIL. een winkelier in vette waren, een komenijsman; in overeenstemming hiermede is een komenijswinkel bij KIL. *vettewaerije*.

VETWEIDE, v., meerv. *vetweiden*. Eene weide, waarin beesten, koeijen, ossen enz. grazen, om vet te worden. Van hier *vetweiden*, *vetweider*.

VEULEN, o., meerv. *veulens*. Het jong van een paard, eenen ezel en kemel: *dertich soogende kemelinnen met hare veulens*. BIJBELV. Van hier *veulenen*, een veulen werpen, hoogd. *fullen*, *fohlen*, vries. *foalje*, eng. *foal*, zweed. *fola*. Zamenstell. *ezelsveulen*, *kemelsveulen*, enz.

Veulen, soms ook *volen*, hoogd. *Fullen*, *Fohlen*, eng. *foal* en *filly*, middeleeuw. lat. *fola* en *poledrus*, is verwant aan het fr. *poulein*, lat. *pullus*, gr. *πωλος*, en misschien ook aan het lat. *filius*.

VEZEL, v., meerv. *vezelen*. Verkleinw. *vezeltje*. Een dun en harig deeltje, dat zich van eenen draad, enz. af-

afscheidt; en voorts de dunne harige worteltjes der planten, en de daarmede in gestalte overeenkomende bestanddeelen van gewassen en spieren van dierlijke ligchamen: *het vleesch was tot vezelen gekookt.* Van hier *vezelachtig*, *vezelen*, *vezelig*, *vezeling.* Zamenstell. *vezelwortel*, enz. *Hennipvezel*, enz.

Vezel, hoogd. *Fasen*, is verwant aan het angels. *fax*, OTTERID. *fahs* en *fase*, WILLERAM. *vahs*, een haar.

VEZELEN, b. w., *ik vezelde*, *heb gevezeld.* Van *vezel.* Bij KIL., met de uiterste vezelen eener roede slaan. Elders fluisteren: *wat u geest verdicht*, *dat veezel hem in d'ooren.* VOND., in overeenkomst met *vezikken*, *veziken*, — *vesiken in d'oore*, bij KIL., en elders: *ende wt der aerden sal dijne sprake vezeken.* BIJB. 1477. Zijnde *vezelen*, voor zoo ver het fluisteren beteekent, en *veziken*, klanknabootsende woorden.

VEZIKEN, zie *vezelen.*

VICE, bijw., dat door ons, even als door de Duitschers, Franschen, enz. van het lat. *vice* ontleend, en in zamenstellingen gebruikt wordt, om eenen persoon aan te duiden, die bestemd is, om eens anders plaats te vervullen: *viceadmiraal*, *vicepresident*, enz.

VICTALIE, *victualie*, v., meerv. *victalien.* Even als het hoogd. *Victualien*, eng. *victuals*, fr. *victuailles*, ital. *vettouaglie*, van het middeleeuw. lat. *victualia* ontleend, en ter aanduiding van den scheepsvoorraad van levensmiddelen gebruikelijk: *de victalie was bedorven.* Van hier *victaliëren.* Zamenstell. *victaliekooper*, *victaliemeester*, enz.

VIER, zie *vuur.*

VIER, een der hoofdgetallen, dat tusschen drie en vijf staat. Bij z. n. gevoegd, wordt het niet verbogen: *voor vier jaren. De vier getijden des jaars.* Op zich zelf staande, wordt het verbogen: *het is reeds over vieren. Een wagen van vieren. In vieren verdeelen;* en komt het meermalen als een vrouwelijk z. n. voor: *die vier is uitgewischt. Drie vieren*, drie kaarsen, waarvan vier een pond uitmaken. *Ik speelde de vier van ruiten op*, in het kaartspel. Oul. luidde het *veer*, even als in het neders., als blijkt uit *veertel*, *veertien*, *veertig*, enz. Voorts komen van hier *vierde* enz., *vierling.* Zamenstell. *vierbladig*, *vierdaagsch*,

vierderhande, *vierderlei*, *vierdik*, *vierdoornig*, *vier*-*draadsch*, *vierdubbel*, *vierduizendste*, *vierendeel*, enz., *vierhoek*, dat vier hoeken heeft, enz., *vierhonderdste*, *vierhoornig*, *vierjarig*, *vierkant*, *vierkleurig*, *vierledig*, *vierlobbig*, *viermaal*, enz., *viermaandig*, *vierman*, *vierponder*, iets dat vier pond weegt, *vierpondig*, *vierpootig*, *vierschotig*, *viersprong*, *vierstippig*, *vierstrepig*, *viertal*, *viertandig*, *viertijdig*, *viervakkig*, *viervingerig*, *viervlakkig*, *viervoet*, enz., *viervorst*, *viervoud*, enz., *vierwekig*, *vierwerf*, *vierzijdig*, *vierzins*, enz.

VIERAVOND, m., meerv. *vieravonden*. Van *vieren*. Anders *heiligavond*. De avond, die voor eenen heiligen dag vooraf gaat, en op welken men zich reeds van zijne werkzaamheden onthoudt; en voorts elke tijd, welken men, na de afwerking van eenige taak, vrij heeft: *dan heb ik vieravond. Ik geef u vieravond.* Bij HALMA ook eene taak, die men afwerken moet, om heiligavond te krijgen.

VIERDAG, m., meerv. *vierdagen*. Van *vieren*. Een feest- en rustdag: *als de eerste Kersdag op eenen maandag valt, heeft men drie vierdagen achter elkanderen.*

VIERDE, bijv. n., van het telwoord *vier*. *Het was de vierde dag. Ten vierde. Hij was de vierde, die ons aansprak.* Als z. n.: *een vierde*. In sommige kaartspelen geeft men aan vier kaarten, die op elkanderen volgen, den naam van eene *vierde*: *eene vierde van hartenaas*. Zamenstell. *vierdehalf*, *vierdendaagsch*.

VIERDEHALF, *vierdehalve*. Onverbuigbaar telwoord, beteekenende drie en een half, dat is de vierde half: *vierdehalve dag, vierdehalve week*. Zie *anderhalf*.

VIERDERHANDE, *vierderlei*, zie *allerlei*.

VIERE, v., meerv. *vieren*. Van *vieren*. Bij KIL. en elders *vierte*: *want het is die vierte van ruste*. BIJB. 1477. Hoogd. *Feijer*, lat. *feriae*, oulings, rust: *hi voer toe, al sonder viere*. M. STOK. Rust- en feestdag: *ellick man, die dasse viere breke*. V. HASS.

VIEREN, b. en o. w., *ik vierde*, *heb gevierd*. Onz., rusten: *dapperlike, sonder vieren, dore die Brabantre dringen*. J. V. HEELU. *Terwijl het recht van pleiten viert en rust*. VOND. Bedr., in rust doorbrengen:

gen: *den sabbat vieren. Viert uwe vierdagen.* BIJBELV. Met feestelijke vreugde vereeren: *die heugelyke gebeurtenis wordt jaarlijks gevierd. Iemand vieren* is, bij KIL., iemand plegtiglijk vereeren, en beteekent voorts ook nog ontzien, welwillend behandelen: *geen beest en is er oijt so fel, dat niet en vijert sijn metgesel.* CATS. *Ik heb hem lang genoeg gevierd. Den teugel vieren* is, hem niet strak vasthouden, laten schieten; ook fig. voor inwilligen, laten begaan. Soortgelijk eene beteekenis heeft *vieren* in *schoot vieren* bij KIL., *een touw vieren, bot vieren. Eenen walvisch vieren* is, de lijn, waaraan hij vast is, laten uitloopen. Van hier *vierder, viering.* Zamenstell. *vieravond, vierdag, viertijd*, enz.

VIERENDEEL, o., meerv. *vierendeelen.* Een vierde deel van evenveel welk ding: *een vierendeel van den dach.* BIJBELV. *Een vierendeel jaars.* Van hier *vierendeelen*, in vier deelen scheiden.

VIERJARIG, *vierkant*, enz. Zie *vier.*

VIERKRUID, o., meerv. *vierkruiden.* Eene soort van nieskruid.

VIERLING, zie *tweeling.*

VIERMAN, m., meerv. *viermannen.* Een lid van eene vergadering, die uit vier leden bestaat: *een der viermannen, die den naam van burgemeesters plagten te voeren.*

VIERPONDER, zie *vier.*

VIERSCHAAR, v., meerv. *vierscharen.* Regtbank: *de Areopagische vierschaar van Athene. Aan de vingeren der vierschaar.* HOOFT. *Men doet den krijgsraed, en een valsche vierschaer, spannen.* ANTONID. Voorts bezigt men dit woord voor de plaats, waar eene vierschaar gespannen wordt: *hoe luisterrijk was de vierschaar van het gewezene Stadhuis van Amsterdam!* Men wil, dat *vierschaar* eigenlijk zoo veel is, als eene schaar, of vergadering, van vier personen; omdat de Saksische vierscharen uit eenen schout en drie schepenen plagten te bestaan, even als de Vriesche geregten uit eenen Grietman en drie Bijzitters.

VIERSPRONG, zie *tweesprong.*

VIERTEL, zie *veertel.*

VIERVORST, m., meerv. *viervorsten.* Een der vier vors-

vorsten van een gewest: *de viervorst Philippus.* Van hier *viervorstelijk*, *viervorstendom.*

VIERVOUD, o. Het vierdubbeld van een ding: *ik kreeg meer dan het viervoud te rug.* Van hier *viervoudig.*

VIES, bijv. n. en bijw. *viezer* en *viest.* Walging verwekkend: *al wat er in huis is, ziet er even vies uit. Die drank heeft eenen viezen smaak.* Walging ondervindend: *ik ben er vies van. Gij behoeft u daarvan zoo vies niet te houden. Vies op zijne kleeding* is, al te zindelijk. *Vieze menschen* zijn gemaakte, grillige. *Eene vieze schrijfstof* is, eene teedere, waaraan men zich ligtelijk misgrijpen kan. *Vieze uitdrukkingen* zijn gekkelijke. *Vieze kleuren* zijn wanvoegelijke. Van hier *viesheid.* Zamenstell. *viezevaas*, Kil. *viesevase*, eene gril, grillige kuur.

VIEZEVAAS, zie *vies.*

VIJAND, m., meerv. *vijanden.* Een hater, of tegenstrever: *mijne vijanden smaden mij al den dach.* Bijbelv. *Een gezworen vijand. Iemand vijand zijn* is, hem haat toedragen: *die mij om valsche oorsaken vijant zijn.* Bijbelv. *Een vijand van arbeiden, drinken*, enz, al wie daarvan afkeerig is. Bijzonderlijk geeft men den naam van *vijand*, in den krijg, aan zijne gezamenlijke bestrijders: *hij sloeg den vijand.* Allerbijzonderst bezigt men dezen naam ook wel eens, in plaats van den hebreeuwschen *satan*, die de beteekenis van tegenstrever, vijand, heeft: *een yghelic sal weten, dat de viant sonder tghehingen Godts niets niet vermach.* Boëth. Van hier *vijandelijk*, dat aan den vijand behoort, *vijandelijkheid*, enz. — *vijandig*, met de neigingen van eenen vijand bezield, *vijandigheid*, *vijandschap*, enz. Zamenstell. *doodvijand*, *erfvijand*, enz.

Vijand, eng. *fiend*, angels. *fijnd*, hoogd. *Feind*, komt van *vijen*, haten, zwab. dicht. *vehen*, van waar *veede*, *veete*, en *vechten*, angels. *vigian.*

VIJANDSCHAP, v., meerv. *vijandschappen.* Evenveel als *vijandigheid.* De gezindheid van eenen vijand: *iemand vijandschap toedragen. Om der oude vijantschap wil.* Hooft.

VIJEN, zie *vijand.*

VIJF, het hoofdgetal, dat tusschen vier en zes staat. Het

wordt op zich zelf gebezigd, of bij een z. n. gevoegd. In dit geval blijft het onverbogen, zoowel zonder, als met, een lidwoord voor zich: *vijf vingers. De vijf eerste boeken des Bijbels.* Voor het overige wordt het gebruikt, als *vier.* Van hier *vijfde, vijftig*, enz. Zamenstell. *vijfblad, vijfbladig, vijfdaagsch, vijfdehalf, vijfderhande, vijfderlei, vijfdraadsch, vijfdubbel, vijfduizendste, vijfhoek, vijfhoekig, vijfhonderdste, vijfhoofdig, vijfhoornig, vijfjarig, vijfkant, vijfkantig, vijfkleurig, vijfkorrelig, vijfledig, vijfmaal, vijfmaandig, vijfman, vijfponder*, iets, dat vijf pond weegt, — *vijfpondsch, vijftal, vijftien, vijftiende, vijfvingerkruid, vijfvoet, vijfvoud, vijfvoudig, vijfwekig, vijfwerf, vijfwouter, vijfzijdig*, enz.

Vijf, oulings ook *vijve*, in het neders., eng. *five*, vries. *fief*, hoogd. *fünf.*

VIJFDE wordt als bijv. en z. n. gebruikt, even als *vierde.*

VIJFPONDER, zie *vijf.*

VIJFTIEN, telwoord tusschen veertien en zestien. Het wordt gebruikt even als *dertien* en *veertien.* Van hier *vijftiende.* Zamenstell. *vijftiendaagsch, vijftienderhande, vijftienderlei, vijftienjarig, vijftienmaandig, vijftiental*, enz.

VIJFTIG, een hoofdgetal, *vijfmaal tien* aanduidende. Het wordt even als *twintig, dertig* enz. gebruikt. Van hier *vijftiger*, medelid eener vergadering van vijftig personen, — iemand, die vijftig jaren oud is, en een schip van vijftig stukken geschut. — *Vijftigste.* Zamenstell. *vijftigerhande, vijftigerlei, vijftigtal*, enz.

VIJFTIGER, zie *vijftig.*

VIJFWOUTER, m., meerv. *vijfwouters.* Volgens TEN KATE eigenlijk *wijwouter*, en *wiewouter*, om de wapperende beweging der vlerken. Botervlieg: *de veltmot pestigh hangt aan eenen zomerdraet — verandert licht in een vijfwouter.* VOND.

VIJG, v., meerv. *vijgen.* De vrucht van den vijgeboom: *daer de bruine vijg haren stam versiert.* VOND. Zamenstell. *vijgboon, vijgeboom, vijgeblad, vijgekaas, vijgemelk, vijgemand. Ezelsvijg, paardevijg*, enz.

Vijg, neders., deen. *fig*, fr. *figue*, eng. *fig*, ital. *fica, fico*, lat. *ficus*, gr. σῦκον, is, denkelijk, even als

de beteekende zaak zelve, uit Azia oorspronkelijk.

VIJL, v., meerv. *vijlen*. Een werktuig, waarmede men vijlt: *sij hadden tandige vijlen*. Bijbelv. In navolging der Latijnen, pogingen ter beschaving van eenig opstel: *de kiesheit zijner vijl*. Vond. *Ik weet, wat keurelijcke vijl ghij over uw ontwerpsels brocht*. D. Deck. Zamenstell. *vijlmaker*, *vijlvisch*, zeker slag van haaijen, enz. Van *vijlen*, met eene vijl bewerken. Schijnt, even als *vijlen*, van het geluid ontleend, hetwelk men door vijlen verwekt.

VIJLEN, zie *vijl*.

VIJLSEL, o. Van *vijlen*. Anders *vijlstof*. Hetgeen door vijlen van eenig metaal gescheiden wordt: *met vijlsel van staal gemengd*. Zamenstell. *staalvijlsel*, enz.

VIJLSTOF, zie *vijlsel*.

VIJSTEN, zie *veesten*.

VIJT, v. Ook *fijt*. Zekere smartelijke zweer aan den top der vingeren: *zij heeft de vijt aan den duim*.

VIJVER, m., meerv. *vijvers*. Eene bewaarplaats van levende visch: *eenen vijver met visch poten*, dien daarmede opvullen. *Stroomgoon gaen haer groeten uit den vijver opgekraeit door de faem*. Vond. In deze beteekenis is het woord, even als het fr. *vivier*, ital. *vivaio*, ontleend van het lat. *vivarium*, eene bewaarplaats van levend gedierte, van *vivere*, leven.

VIJZE, v., meerv. *vijzen*. In het fr. *vis*. Bij Kil. evenveel als *schroef*, maar eigenlijk de vaar van eene schroef. Van hier bij Kil. *vijzen*, of *vijsen*, schroeven; van waar wederom *vijsel*, of *vijzel*, eene stut, een schoorhout, en *vijzelen*, opschroeven: *een huis om hoog vijzelen*. Halma. *Iemand in top van eer vijzelen*. Zamenstell. *opvijzelen*, ook fig., voor sterk prijzen.

VIJZEL, m., meerv. *vijzelen* en *vijzels*. Een stampvat: *zet den stamper in den vijzel*. Zamenstell. *vijzelhoofd*. Zie voorts *vijze*.

VIJZELEN, zie *vijze*.

VILLEN, b. w., *ik vilde*, *heb gevild*. Van vel ontblooten: *de schapen moeten geschoren, maar niet gevild, worden*. *Ick kloofd' een hair in twee, ick kost een mugge villen*. v. Dorp. Ongeschiktelijk snijden: *hoe vilt gij dat vleesch zoo?* Fig., te veel geld afnemen, opligten: *iemand villen*. Voorts is *villen de*

wol-

wolle, bij Kil. dezelve zuiveren. Van hier *gevil*, *viller*, *villing*, enz. Zamenstell. *vilkuil*, *vilmes*, enz. *Afvillen*, enz.

Villen, hoogd. *fillen*, is verwant aan ons *pellen*, fr. *peler*, en komt van *vel*, hoogd. *fell*, goth. *fill*.

VILT, o., meerv. *vilten*, dat wegens verschillende soorten gebezigd wordt. Eene stoffe, die uit aaneenklevende wol, of haar, bestaat en dient, om er hoeden, of iets anders, van te maken: *zolen van vilt*. Oulings gaf men den naam van *vilt* aan een slecht mensch, inzonderheid aan eenen gierigaard. Van hier *vilachtig*, slecht, gierig, Kil., — *vilten*, onverb. bijv. n., dat van vilt vervaardigd is: *een vilten hoed*. Zamenstell. *viltboom*, *viltkruid*, *viltluis*, *viltmaker*, *viltmakerij*, *viltmantel*, enz.

Vilt, neders., deen., zweed. *filt*, hoogd. *Filz*, angels., eng. *felt*, ital. *felza* en *feltro*, middeleeuw. lat. *feltrum*, *pheltrus*, en *filzata*.

VILTEN, zie *vilt*.

VIM, v., meerv. *vimmen*. Een honderdtal: *ik kocht die takkebossen bij de vim*. *Eene vim riet* is honderd bossen.

VIN, v., meerv. *vinnen*. De slagwiek van eenen visch: *de vorens hebben roode vinnen*. *Al wat vinnen ende schobben heeft, sult ghij eten*. Bijbelv. *De vinnen opsteken*, of *van zich steken*; ook fig.: *den noortwint, die zijn vinnen heel grimmigh van zich steekt*. Vond. *Eene vin verroeren* is eenige beweging maken: *hij durft geene vin verroeren*. Eindelijk is *vinne* eene snede, en een gesneden brokje, een hachje: *vinne etens*. Kil.; anders *vink*, welk woord in dezen zin nog hedendaags bij de walvischvangers in gebruik is. Van hier *vinnig*. Zamenstell. *vinvisch*, enz. *Aartsvin*, *ruggevin*, enz.

Vin, hoogd., neders., deen. *Finne*, ital., lat. *pinna*, is verwant aan *pin* en *pen*.

VIN, v., meerv. *vinnen*. Hoogd., zweed. *Finne*, in Languedoc *panos*, verwant aan het lat. *panus*, een gezwel. Zeker slag van zweertjes in het aangezigt, en elders, die soms etteren, en dan opdroogen, en soms ook zonder ettering verdwijnen. Zamenstell. *bloedvin*, enz.

VINDEN, b. w., *ik vond*, *heb gevonden*. Oulings ook

vinnen. Iets, dat men zoekt, ontwaar worden: *raest en streeft, om u te vinden.* VOND. *Ik weet geene woorden te vinden, om mijne dankbaarheid te uiten.* Iets, dat men niet gezocht heeft, aantreffen: *men vond hem toevallig, onder de dooden. In schoonheidt d'allerschooonst die'r zijn te vinnen.* HOOFT. Aantreffen: *hij quam tot de discipelen, ende vontse slapende.* BIJBELV. *Men vindt overal goede en kwade menschen. Zich vinden*, bevinden: *ik vond mij daartoe buiten staat.* Voorts beduidt het onderzoeken: *vinden ende wijsen het oordeel.* KIL. Van hier dat *vinder* zoo veel als *onderzoeker* beteekent, in *offervinder*, bij VOND.; in *vinders van de vogelen, vinders van de visch*, bij V. HASS. Ook wordt *vinden* wel eens met *uitvinden* verwisseld: *hij weet aanstonds een voorwendsel te vinden. Het met iemand vinden* is hem tevreden stellen. *Iemand vinden* is soms hem straffen: *ik zal u vinden, dat verzeker ik u! Uwe rechterhant sal uwe haters vinden.* BIJBELV. *Zich laten vinden* is zich tevreden laten stellen, of, van zaken, zich laten schikken: *het zal zich wel laten vinden. Zich ergens laten vinden*, is, zich daar vervoegen: *ik zal mij daar in tijds laten vinden. Ergens vermaak in vinden* is het daaruit scheppen. Van hier *vinder*, *vinding*, *vindingrijk*, *vindster*, *vond*, *vonder*, *strandvonder.* Zamenstell. *bevind*, *bevinden*, *uitvinden*, enz.

Vinden, *vinnen*, neders. *finnen*, *finden*, hoogd. *finden*, eng. *find.*

VINGER, m., meerv. *vingeren*, en *vingers.* Eene benaming der uiterste ledematen van de voeten en handen van menschen en dieren: *de Pangoeling heeft aan elken poot vijf vingers met nagels.* Maar gemeenlijk bezigt men dit woord wegens de uiteinden der handen van den mensch: *sijn spietse was een mast in sijne grove vingren.* VOND. Oneigenlijk zegt men ook wegens eenen handschoen, dat hij *vingeren* heeft. En in den BIJBEL worden Gode *vingeren* toegeschreven: *de hemel het werck uwer vingeren.* BIJBELV.; waar *Gods vinger* enkelvoudig voor Gods magt, of een gewrocht van die magt, genomen wordt. — *Hij zal er zijne vingers niet blaauw aan tellen*, is, hij zal er niet in deelen.

Den

Den vinger op den mond leggen, is zwijgen. *Iemand*, *iets*, *door de vingeren zien*, is daaromtrent toegevend zijn. *Iemand met vingers nawijzen*, hem bespotten, uitjouwen. *Iemand op de vingeren kloppen*, hem bestraffen. *Men kan hem wel om den vinger winden*, gedwee maken. *Als men hem eenen vinger geeft*, *neemt hij de gansche hand*, hij maakt misbruik van eene betoonde goedheid; het welk door H. DE GR. gezegd wordt: *met den vinger te geven*, *werdt men al te met de handt quijt*. *Op de vingeren tellen*, *met de vingeren spreken*, is zich daarvan bedienen, om iets op te tellen, of zijne gedachten te uiten. Iets *met duim en vinger aanwijzen*, zulks heel naauwkeurig doen. *Men kan hem met eenen natten vinger beloopen* duidt aan, dat hij heel nabij is. Van hier *vingeren*, bij KIL, met de vingers aanraken, (*bevingeren*) *vingerig*, en *viervingerig*, *vijfvingerig*, — *vingerling*, enz. Zamenstell. *vingerdik*, *vingerhoed*, *vingerkap*, *vingerlang*, *vingerlid*, *vingerlik*, *vingerpluim*, *vingerring*, *vingersnel*, *vingerspier*, *vingerspraak*, *vingertop*, *vingervisch*, enz. *Aarsvinger*, *hartvinger*, *middenvinger*, *oorvinger*, *ringvinger*, *schaamvinger*, *voorvinger*, *wijsvinger*, enz.

Vinger, hoogd., deen., neders., angels. en eng. *Finger*, is eigenlijk afkomstig van den onvolm. verleden tijd, *ving*, van *vangen*, zijnde de vinger iets, waarmede men de dingen vat en bevat.

VINGEREN, zie *vinger*.

VINK, zie *vin*.

VINK, m., meerv. *vinken*. Een vogelengeslacht: *eene rist vinken*. *Hij luistert als een vink*, hij luistert heel scherp. Van hier *vinken*, vinken vangen, *vinker*. Zamenstell. *vinkekooi*, *vinkeslag*, *vinkevanger*, *vinkevalk*, *vinkmees*, enz. *Bergvink*, *bloedvink*, *boschvink*, *distelvink*, *doornvink*, *geelvink*, *goudvink*, *groenvink*, *hennipvink*, *lokvink*, *luistervink*, *rijstvink*, *roervink*, *schildvink*, *vlasvink*, enz. Is ontleend van het geluid, dat de vinken geven.

VIOLET, bijv. n. Even als het hoogd. *Violett*, en eng. *violet*, van het fr. *violet* ontleend. Vioolkleurig, paarsverwig: *een violet lint*. Zamenstell. *violetbruin*, *violet-*

kleu-

kleurig, *violetverwig*, enz. Het stamwoord is het lat. *viola*.

VIOLIER, v., meerv. *violieren*. Een plantengeslacht: *vierkante violier*, *heesterige violier*, enz. Zamenstell. *violierbloem*, *violierboom*, *violierplant*, *violierstam*, enz. *Tuinviolier*, *zeekantsviolier*, enz. Dit woord komt met het fr. *violier* overeen.

VIOOL, v., meerv. *violen*. Eene bloem, in het hoogd. *Viole*, fr. *violette*, eng. *violet*, ital., lat. *viola*, gr. *ἴον*, dat het stamwoord is. Als ook de plant, waaraan die bloem groeit, in het eng. *violetplant*. Zamenstell. *violenstroop*, *vioolkleurig*, *vioolplant*, enz. *Bergviool*, *maartviool*, enz.

VIOOL, zie *vedel*.

VIRTEL, zie *veertel*.

VISCH, m., meerv. *visschen*. Een dier met koud rood bloed, dat niet door middel van longen, maar van kieuwen, ademhaalt: *de gedaente van eenigen visch, die in 't water is*. Bijbelv. *Een klein vischje een zoet vischje*, geringe dingen zijn soms ook aangenaam. *Het leven van een vischje in het water* is een lustig en vrolijk leven. *Een vischje uit het water eten* is, een vischje, dat met het water, waarin het gekookt is, opgedischt wordt. Voorts bezigt men *visch* verzamelbaar voor *visschen*: *daer woonden ook Tijriers binnen, die visch aenbragten*. Bijbelv. En dan verbuigt men het als vrouwelijk: *met alderhande visch uit meer en zee en stroomen*. Westerb. In hetzelfde geslacht beteekent *visch* het vleesch van visschen: *de visch wil niet van de graten*. In de sterrekunde geeft men aan een der sterrenbeelden van den dierenriem den naam van de *visschen*. Van hier *vischachtig*, *visschen*, visschen vangen, *visscher*, *visscherij*, enz. Zamenstell. *vischarend*, *vischbank*, *vischbeen*, *vischben*, *vischbun*, *vischblaas*, *vischdief*, *vischdooder*, *vischdoop*, *vischeter*, *vischgier*, *vischhaak*, *vischhandel*, *vischhouder*, of *vischhouwer*, *vischhuid*, *vischjager*, *vischkaak*, *vischkaar*, *vischkaker*, *vischketel*, *vischkieuw*, *vischkooper*, *vischkoopster*, *vischkop*, *vischkorf*, *vischkuip*, *vischkuit*, *vischlepel*, *vischlever*, *vischlijm*, *vischmaal*, *vischmarkt*, *vischnet*, *vischotter*, *vischpoort*, *vischput*, *vischreiger*,

visch-

vischrijk, *vischschotel*, *vischschub*, *vischsoep*, *vischspaan*, *vischteef*, *vischtob*, *vischton*, *vischtuig*, *vischvangst*, *vischvrouw*, *vischwijf*, *visschengeslacht*, enz. *Bunvisch*, *bruinvisch*, *doopvisch*, *katvisch*, *krimpvisch*, *kuitvisch*, *meervisch*, *panvisch*, *platvisch*, *potvisch*, *schaalvisch*, *schelvisch*, *schelpvisch*, *snotvisch*, *spiegelvisch*, *stinkvisch*, *stokvisch*, *tonvisch*, *veenvisch*, *walvisch*, *watervisch*, *witvisch*, *zeevisch*, *zwaardvisch*, enz.

Visch, hoogd. *Fisch*, eng. *fisch*, vries., neders., deen., zweed., goth. *fisk*, lat. *piscis*, ital. *pesce*, sp. *pece*, heeft eenige overeenkomst met het gr. ἰχθυς.

VISSCHEN, zie *visch*.

VITRIOOL, o. Een bekend aftreksel van ijzer, koper, zilver, enz.: *gedegen vitriool*, dat door de natuur zelve toebereid is. *Elixir van vitriool*. Zamenstell. *vitriolerts*, *vitrioolgeest*, *vitrioololie*, *vitrioolzuur*, enz. Het stamwoord is het lat. *vitriolum*.

VITTEN, o. w., *ik vittede*, *heb gevit*. Smalen, door opmerking van gewaande of wezenlijke gebreken: *zijn grootst vermaak is op eens anders werk te vitten*. Van hier *gevit*, *vitter*, *vitster*, *vitting*, enz. Zamenst. *vitlust*, *vitzucht*, enz.

VIZIER, m., meerv. *vizieren*, en *viziers*. De eerste staatsdienaar van eenen sultan. Die van den Grooten Heer wordt doorgaans *Grootvizier* genoemd.

VIZIER, o., meerv. *vizieren*. Een mikijzer, anders *verzier*; en de opening van eenen helm voor de oogen: *de schicht vloog hem door het vizier in het linker oog*.

VLA, *vlade*, v., meerv. *vladen*, *vlaan*. Zekere schotelspijs van melk en eijeren: *witte*, *roode vla*. Oul. zekere van melk en eijeren, en dun vlak brood, zoo als de paaschkoeken der Joden, toebereide spijs: *vlaede*, pannekoek, toerte. KIL. *Ongesuerde vladen* (elders *pannekoeken*) *met olije bestreken*. BIJBELV. Zamenstell. *vlabakker*, bij KIL. *vlaedenbacker*, vleijer, enz. *Citroenvla*, *roomvla*, enz.

Vla, *vlade*, fr. *flan*, middeleeuw. lat. *flanto*, *flato*, enz., hoogd. *Fladen*, ital. *fiadone*, komt van het zweed. en eng. *flat*, deen. *flad*, breed, vlak, en is verwant aan *plat*.

VLAAG, v., meerv. *vlagen*. Eene voorbijvliegende bui: *na*

na de gure en zure vlagen. VOND. Een haast voorbijsnellende aanval van ongesteldheid: *eene vlaag van koorts, van gekheid, van razernij*, enz. Evenveel welk afwisselend tijdvak: *bij vlagen brak de zon weer door.* Zamenstell. *dondervlaag, minnevlaag, regenvlaag, stormvlaag, windvlaag*, enz. Van *vliegen.*

VLAAK, v., meerv. *vlaken.* Eene horde, waarop men wol slaat, om ze los en luchtig te maken. Van hier *vlaken*, de wol op zulk eene horde slaan. Verwant aan *vlak.*

VLAAK, o. Een zandbank tusschen Stavoren en Enkhuizen: *wij werden langs het vlaak gelootst.* Van *vlak.*

VLAAMSCH, bijv. n. Neders. *flåmsk*, hoogd. *flämisch.* Van Vlaanderen: *Vlaamsch linnen. De Vlaamsche kust. Een pond Vlaamsch*, zes gulden. *Het Vlaamsch* is de Vlaamsche taal. *De Vlaamsche eilanden* liggen ver van Vlaanderen, in den Atlantischen oceaan. Dit woord is, even als *Vlaming*, vermaagschapt aan *Vlaanderen.*

VLADE, zie *vla.*

VLAG, *vlagge*, v., meerv. *vlaggen.* De vaan van een schip, of een soortgelijk vaandel, dat men op een bolwerk, eenen toren, enz. plant: *duizent vlaggen op een rij-weelligk vlieghen af en aen.* VOND. *Zijne vlag toonen* is, door het ophijschen van eene bijzondere vlag aanduiden, tot welke mogendheid men behoort. *Onder die of die vlag varen* is, onder bescherming van die of die mogendheid. *De vlag strijken*, zich overgeven; ook fig., voor onderdoen. *Zal ik de vlagge voor hem strijken.* D. DECK. *De vlag voeren* is, dezelve ten teeken van bevelhebberschap laten waaijen; en overdr., de aanvoerder van evenveel welke partij zijn: *hij wil overal de vlag voeren. Veel vlaggen luttel boters*, beteekent evenveel, als: veel geschreeuw, maar weinig wol. Van hier *vlaggen*, de vlag laten waaijen. Zamenstell. *vlaggedoek, vlaggeman, vlaggespil, vlaggestok, vlagjonker, vlagkoord, vlagschip, vlagtouw, vlagvoerder*, enz. *Admiraalsvlag, bloedvlag, koningsvlag, prinsevlag, scheepsvlag, seinvlag*, enz. Van *vliegen.*

VLAGGEN, zie *vlag.*

VLAK, bijv. n. en bijw., *vlakker, vlakst.* Effen, zonder diep-

diepten en verhevenheden: *vlak land. Een vlak gebergte, een vlak dak*, enz. is zoodanig een, welks verheffing, in vergelijking van deszelfs uitgestrektheid, gering is. Als z. n.: *op het vlaeke des velts.* BIJBELV. Bijzonderlijk, eene zee: *van over 't vlak gevaren.* VOND. Juist, regtstreeks: *hij zat vlak tegen over mij. Vlak voor den wind.* Van hier *vlakken*, vlak maken, *vlakte*, enz.

VLAK, zie *vlek.*

VLAKEN, zie *vlaak*, vr.

VLAKKEN, zie *vlekken.*

VLAKKEN, b. w., *ik vlakte, heb gevlakt.* Van *vlak.* Vlak, effen maken: *gij moest dien grond nog meer laten vlakken.*

VLAKTE, zie *vlak*, bijv. n.

VLAM, v., meerv. *vlammen.* De brandende flikkering, die uit een vuur opstijgt: *achter hetselve brandt eene vlamme.* BIJBELV. *Zij weerde de vlam uit het aangezicht.* HOOFT. *In volle vlam staan*, elders, *in ligte laaije vlam staan*, geheel en al branden. *In vuur en vlam zetten*, of enkel *in vlam zetten* is, doen branden. *Vlam vatten* is, beginnen te branden. Fig., is *vlam*, eene hevige drift, of begeerte: *in vuur en vlam geraken.* De kleurige aderen, die door het marmer loopen: *welke fraaije vlammen.* Van hier *vlammen*, *vlammig.* Zamenstell. *vlambloem*, *vlamkleur*, *vlamkleurig*, *vlammendrig*, de zon, bij VOND., zie *drig. Vlammestoker*, bij denzelfden, eene toorts. *Vlamschilder*, *vlamsteek*, enz. *Liefdevlam*, *minnevlam*, *vuurvlam*, enz.

Vlam, *vlamme*, hoogd. *Flamme*, gr. φλοξ, is zijne beteekenis verschuldigd aan den klank der twee voorste letters, die iets vlugtigs aanduidt.

VLAMING, zie *vlaamsch.*

VLAMMEN, zie *vlam.*

VLAS, o., meerv. *vlassen.* De toebereide, maar nog ongesponnene bast der vlasplant: *geef haar vlas te spinnen.* De plant, welker bast men spint: *hier zag ik 't vlas langs zilvere beken.* D. DECK. *Vlas zaaijen*, *spinnen*, *koopen.* Van hier *vlasachtig*, *vlassen*, werkw., voor vlas telen, en *vlassen*, onverbuigb. bijv. n., van vlas gemaakt; *vlassig.* Zamenstell. *vlasbard*, iemand, die eenen vlasachtigen, ligten baard heeft, inzonderheid de eer-

eerste baard eens jongelings: *vlasblad*, *vlasbloem*, *vlasboom*, *vlasbouw*, *vlasbraak*, *vlasdotter*, *vlashaar*, *vlashamer*, *vlashandel*, *vlashekel*, een bord met ijzeren pennen, waarop het vlas gehekeld wordt — *vlashekelster*, eene die vlas hekelt — *vlaskleur*, *vlaskooper*, *vlaskruid*, *vlasland*, *vlasmarkt*, *vlasplant*, *vlasrokken*, *vlassteng*, *vlasstoppel*, *vlasveld*, *vlasvink*, *vlaswinkel*, *vlaszaad*, enz.

Vlas, vries. *flaachs*, hoogd. *Flachs*, eng. *flax*, fr. *filasse*, komt van het middeleeuw. lat. *filacium*, en is, tegelijk met de beteekende zaak zelve, uit Italie ontleend.

VLASSEN, o. w. en bijv. n. Zie *vlas*.

VLECHT, v., meerv. *vlechten*. Van *vlechten*, ineen strengelen. Hoogd. *Flechte*, middeleeuw. lat. *plecta*, *flecta*, en *flexa*. Al wat gevlochten is; bijzonderlijk, een gevlochten haarlok: *wiens blonde vlechten vlogen om hals en schouders heen.* VOND. Hoofdhaar, in het algemeen: *de vlecht, op vreemde kruin geteeld, misvormt het schoonste vrouwebeeld.* P. W. Zamenstell. *vlechtband*, *vlechthoren*, *vlechtkruid*, *vlechtsnoer*, enz. *Haarvlecht*, enz.

VLECHTEN, zie *vlecht*.

VLEDERMUIS, v., meerv. *vledermuizen*. Een gevlerkt zoogdiertje van de gestalte eener muis, rat, enz.: *vledermuis met kleine*, *met groote*, *ooren*, enz. *Nachtgebroet*, *geheeten vledermuizen*. VOND.

Vledermuis, zamengetrokken *vleermuis*. KIL. *vleddermuis*, hoogd. *Fledermaus*, zweed. *fladermus*, eng. *flittermouse*, is zamengesteld uit *muis* en *vlederen*, *vledderen*, bij KIL. evenveel, als *flederen*, *fledderen*, *fladderen*; zie dit laatste woord; en *vlerk*.

VLEESCH, o. De bestanddeelen van dierlijke ligchamen, uitgezonderd beenderen, vel, en ingewanden: *hij heeft geen vleesch aan het lijf.* Bijzonderlijk, het magere dier bestanddeelen van dierlijke ligchamen, in tegenoverstelling van *vet*, *spek*, enz.: *er zit haast geen vleesch aan die rib*, *het is enkel vet.* Of de eetbare bestanddeelen van zoogdieren en vogelen, in tegenoverstelling van het vleesch van visschen, enz.: *vleesch eten.* Voorts ook de eetbare bestanddeelen van fruit, ooft, enz.: *wat is die perzik droog van vleesch!* — *Iemands* ei-

eigen vleesch is, oneigenlijk, zijne naauwste maagschap: *hij wordt van zijn eigen vleesch vervolgd.* Hiermede strookt: *wij zijn u gebeente ende u vleesch.* BIJBELV., waar dit woord voorts menige bijzondere, ook elders gebezigde, beteekenissen heeft. Dus is *tot een vleesch zijn*, ten naauwste vereenigd zijn; en wordt *vleesch* gebezigd, om des menschen zinnelijke natuur aan te duiden: *na den vleesche te leven.* BIJBELV. — In dezen zin wordt *vleesch* vaak tegen over *geest* gesteld: *de geest is wel gewillich, maer 't vleesch is swack.* BIJBELV. *Maer 't vleesch, vervaert voor lijen, kant zich hier tegen aen.* VOND. *Dat vleesch ende bloet het Koninckrijcke Godts niet beërven en konnen.* BIJBELV. *Om te strijen tegens weerelt, vleesch en bloet.* VOND. *Alle vleesch* beteekent alle menschen, of alle dierlijke schepselen: *die allen vleesche spijze geeft.* BIJBELV. Spreekw.: *hartzeer en pijn eten vleesch en bloed*, vermageren een mensch geweldig. *Het gaat hem naar den vleesche*, voordeelig, naar wensch. Van hier *vleeschachtig*, *vleeschelijk*, *vleeschen*, van vleesch, *vleezig.* Zamenstell. *vleeschader*, *vleeschbank*, *vleeschblok*, *vleeschbreuk*, *vleeschdag*, *vleeschdarm*, *vleescheter*, *vleeschgewas*, *vleeschgezwel*, *vleeschhaak*, *vleeschhal*, *vleeschheuvel*, *vleeschhoren*, *vleeschhouwer*, *vleeschhouwster*, *vleeschhuis*, *vleeschketel*, *vleeschkeur*, *vleeschkleur*, *vleeschkruid*, *vleeschkuip*, *vleeschlijm*, *vleeschmaal*, *vleeschmade*, *vleeschmarkt*, *vleeschnat*, *vleeschnavelbreuk*, *vleeschoffer*, *vleeschpastei*, *vleeschpot*, *vleeschsoep*, *vleeschspijs*, *vleeschtijd*, *vleeschton*, *vleeschvork*, *vleeschvreter*, *vleeschwonde*, *vleeschwording*, *vleeschzetting*, enz. *Beervleesch*, *bokkevleesch*, *ezelsvleesch*, *ganzevleesch*, *hamelsvleesch*, *hertevleesch*, *heelvleesch*, *hoendervleesch*, *hondevleesch*, *hoofdvleesch*, *kalfsvleesch*, *koeijevleesch*, *kweevleesch*, *lamsvleesch*, *menschenvleesch*, *offervleesch*, *ossevleesch*, *paardevleesch*, *rookvleesch*, *rundvleesch*, *sprengvleesch*, *stierevleesch*, *tandvleesch*, *vaarzevleesch*, *varkensvleesch*, *zwijnevleesch*, enz.

Vleesch, hoogd. *Fleisch*, neders. *fleesk*, angels., vries. *flaesk*, KERO., NOTK., OTTFRID. *fleisk*, of *fleisc*, eng. *flesch*, ULPHIL. *leik*, is verwant aan *lijk* en *ligchaam.*

VLEET, v., meerv. *vleten.* Zeker slag van roggen. Bij HALMA ook eene slet, slons, voddemoer.

VLEET, v., meerv. *vleten.* Een drijfnet tot de haringvangst; in welken zin het woord aan *vletten*, *vlotten*, *vlieten*, verwant schijnt. Voorts ook ander vischgereedschap, ja allerlei tuig: *hij wierp al de vleet buiten boord.* HALMA. *Bij de vleet*, als met een haringnet opgevischt, beteekent in menigte: *er was visch bij de vleet*, in menigte. *Zottinnen bij de vleet.* A. HARTS. Zamenstell. *haringvleet*, enz.

VLEGEL, m., meerv. *vlegels.* Een werktuig, om koren te dorschen: *met vlegels en knuppels gewapend. Wanneer het koren onder den vlegel kraekt.* VOND. Uit hoofde van het geringe onderscheid, hetwelk men dikwijls tusschen eenen dorscher en zijnen vlegel vindt, een dorscher, en evenveel welk ander boersch en lomp mensch: *welk een vlegel!* Van hier *vlegelachtig.* Zamenstell. *vlegelslag*, *vlegelstok*, enz. *Dorschvlegel*, *kettervlegel*, schrik der ketters, en *menssevlegel*, menschenplager, VOND.

Vlegel, deen. *flägel*, neders. *flegel*, hoogd. *flêgel*, fr. *fleau*, ital. in eenen figuurlijken zin, *flagello*, lat. *flagellum*, is verwant aan het lat. *plaga*, en komt van een oud woord, dat aan het gr. πλήγειν, lat. *fligere*, slaan, vermaagschapt is.

VLEIJEN, b. w., *ik vleide*, *heb gevleid.* Met woorden streelen, flikflooijen: *zij vleit hem om 't genot.* HALMA. *Een man, die sijnen naesten vleijt, spreidt een net uit.* BIJBELV. *Zich met eene ijdele hoop vleijen.* Voorts is *iemand vleijen* ook wel eens, hem schooner afschilderen dan hij is: *zijn schilder heeft hem gevleid.* Van hier *gevlei*, *vleijer*, *vleijerij*, *vleijing*, *vleister.* Zamenstell. *vleitael*, *vleizucht*, enz.

Vleijen, hoogd. *flehen*, neders. *floiken* en *flojen*, bij ons *flooijen*, in *flikflooijen*, is, even als *fleemen*, zijne beteekenis verschuldigd aan den klank der twee eerste letters, die iets zachts en streelends aanduiden.

VLEK, o., meerv. *vlekken.* Een gedeelte van de oppervlakte des aardbodems, dat door eenige huizen beslagen wordt, zich van een dorp onderscheidt, geene poorten heeft, en daarom ook den naam van *stad* niet voeren mag:

mag: *aen de andere zijde van 't vlek.* HOOFT. Zamenstell. *marktvlek* enz.

Vlek, hoogd. *Flecken*, neders. *bleck*, is verwant aan *plek*, *plak*, en *vlak*, en beduidt eigenlijk evenveel welk deel van de oppervlakte des aardbodems.

VLEK, v., meerv. *vlekken.* Evenveel als *vlak*, *plak*, en *plek.* KIL. *vlecke*, *placke.* Een gedeelte der oppervlakte van eenig ding, dat door eene smet bezoedeld is, of door eene verschillende kleur van het overige onderscheiden wordt: *de vlekken van een panter. Uw kleed is vol vlekken.* Overdr., al wat iemands zedelijke reinheid, eer, enz. besmet: *en meent de vuile vleck t' ontwijcken.* D. DECK. Van hier *vlekken*, *bevlekken*, — *vlekkig*; Zamenstell. *vlekkeloos*, zonder vlekken, enz. *moedervlek*, *moortvleck.* VOND. *Nevelvlek*, *schandvlek*, *zomervlek*, *zonnevlek*, enz.

VLEKKELOOS, zie *vlek*, vr.

VLERK, v., meerv. *vlerken.* Volgens KIL. oulings *vlerick*, *vlederick*, *vledderick*, van *vledderen*, *vlederen*, zie *vledermuis.* Eene wiek, een vleugel: *groot van vleugelen, lank van vlerken.* BIJBELV. *De vlerken laten hangen*, is zich neerslachtig aanstellen. Bij HOOFT eene ruiterbende, in overeenkomst met het lat. *ala*, in: *overste eener vlerk.* Van hier bij KIL. *vlerken*, vliegen. Zamenstell. *hielvlerk.* VOND.

VLETTEN, b. en o. w., *ik vlettede*, *heb gevlet.* Bedr., gelijk leggen, inzonderheid turf; ook turf aan boord van een vaartuig dragen. Onz., bij KIL. evenveel, als *vlotten*, neders. *fleten*: *'k beveel mijn volk daerna de haven uit te vletten.* VOND. Van hier *vletter.* Zamenstell. *turfvletter. Vletschuit.*

VLEUG, v. meerv. *vleugen.* Verkleinw. *vleugje.* Vlam, flikkering: *ik heb geen vleugje aan het vuur gezien.* Van *vleugen*, dat aan *vliegen* beantwoordt, van waar *vleugel*, *vleughe* vogelvlugt, en *vleughs*, *vlughs*, *flughs*, *flus*, bij KIL.

VLEUGEL, m., meerv. *vleugelen*, of *vleugels.* Oulings ook *vlogel.* Het windvaantje van een schip. — Eene wiek, of vlerk: *gelijk een zwaen, die op haer witte vleugels dreef.* VOND. *Iemand met zijne vleugelen dekken*, is hem in zijne bescherming nemen. *Onder ie-*

iemands vleugelen, is onder deszelfs bescherming. *Iemand de vleugelen korten* is, hem in zijn vermogen beperken: *en korte hem die stoute vlogels.* VOND. *Iemand vleugelen maken* is, hem doen voortsnellen. Figuurlijk, worden aan den wind, aan de liefde, enz., vleugelen toegeschreven: *gij wandelt op de vleugelen van den wind.* L. D. S. P. *Hij kwam op vleugelen der liefde aansnellen.* Voorts geeft men den naam van *vleugelen* wel eens aan schaatsen: *men ziet er andre met de vleugels aen de voeten voortvliegen als een schim.* ANTONID. Aan de beide uiterste einden van eene krijgsbende, of een gansch leger: *de regter vleugel drong door.* Even als *vlerk*, in overeenstemming met het lat. *ala*, aan eene ruiterbende: *de vleugels der jageren te paerde het woudt met netten bespannen.* VOND. Aan de wederzijdsche uitbouwing van een groot gesticht: *aan het oranjewoud vond men twee vleugelen zonder ligchaam.* VOND. Van hier *vleugelen*, van vleugelen voorzien, ook de handen binden, knevelen. Zamenstell. *vleugeladjudant*, *vleugeldeksel*, *vleugelhoren*, *vleugelloos*, *vleugelman*, *vleugelspier*, *vleugelzaad*, enz. *Arendsvleugel*, *cherubsvleugel*, *scheepsvleugel*, enz.

Vleugel, hoogd. *Flügel*, neders. *flegel*, zweed. *flijgel*, komt van *vliegen*.

VLIE, o. Een zeegat tusschen Vlieland en Terschelling: *tot in 't Vlie toe.* HOOFT. Zamenstell. *Vlieland*, *vliestroom*, enz.

VLIEDEN, *vlien*, b. en o. w., *ik vlood*, *heb* en *ben gevloden*. Bedr., eigenlijk met eene snelle vlugt ontwijken, in welken zin *ontvlieden* intusschen gebruikelijker is: *de vleermuizen vlieden het licht.* Ontwijken over het algemeen, vooral met eenigen angst: *het gevaar vlieden.* Onz., uit vrees snellijk wijken: *de wolf vlood in het bosch. Hij sal voor het sweert vlieden.* BIJBELV. *Hoe anders, dan met van sijn aangesicht te vlieden.* HOOFT. *Tot iemand vlieden* is, zijne toevlugt tot hem nemen. Van hier *vlieder*. Zamenstell. *vliedberg*, KIL. *Invlieden*, *ontvlieden*, *uitvlieden*, *voortvlieden*, *wegvlieden*, *zamenvlieden*, enz.

Vlieden, *vlien*, hoogd. *fliehen*, ontleent zijne betee-

ke-

kenis van de vlugtige beweging, welke door de beide eerste letters uitgedrukt wordt.

VLIEG, v., meerv. *vliegen.* Een tweevleugelig insekt, dat in het lat. *musca*, gr. μυῖα, fr. *mouche*, boh. *maucha*, opperd. *mucke*, en in Vriesland *mug*, heet. *Gewapende*, *ongewapende*, *vliegen*, enz. *En worm*, *en mugge*, *en vlieg*, *en mijt.* POOT. *Zoo raekt de simple vlieg*, *ook eer zij 't merkt*, *gevangen.* VOND. Oneigenlijk geeft men dezen naam ook aan de zoogenoemde *spaansche vlieg*, die tot het geslacht der torren behoort; aan de *botervlieg*, die tot de vliegende luizen behoort; aan de *zwarte vlieg*, enz. Spreekw.: *twee vliegen in eenen klap treffen*, twee oogmerken op eenmaal bereiken. *Van eene vlieg eenen olifant maken*, een ding geweldig vergrooten. *Een arent vangt geene vliegen*, eene verhevene ziel bemoeit zich met geene kleinigheden. *Elkanderen eene vlieg afvangen*, elkanderen in eene onderneming verschalken. *Ik zit hier niet*, *om vliegen te vangen*; ik ben hier om zaken van belang. Zamenstell. *vliegenei*, *vliegenkampernoelje*, *vliegenkas*, *vliegenklap*, *vliegenkleed*, *vliegenknip*, *vliegenlijm*, *vliegenmade*, *vliegenmasker*, *vliegennet*, *vliegenscheet*, *vliegensoort*, *vliegenvanger*, *vliegenwaaijer*, *vliegenworm*, enz. *Biervlieg*, *botervlieg*, *goudvlieg*, *groenvlieg*, *hondsvlieg*, *kaasvlieg*, *kevervlieg*, *koevlieg*, *paardevlieg*, *spinnekopvlieg*, *strontvlieg*, *vleeschvlieg*, *watervlieg*, enz. Van *vliegen.*

VLIEGEN, o. w., *ik vloog*, *heb* en *ben gevlogen.* Zich met behulp van vleugelen door de lucht bewegen: *gelijck een arent*, *die nae den hemel vliegt.* BIJBELV. Fig.: *hij wil vliegen*, *eer hij vleugels heeft*, hij onderneemt iets, waartoe hij nog buiten staat is. *Vlieg niet hooger*, *dan uwe vleugels reiken*, verhef u niet boven uwen kring. *Hoog vliegende uitzigten*, *denkbeelden*, enz. Door de lucht bewogen worden: *de vederen der opengesnedene bedden vlogen ginds en herwaarts. Zie de koegels eens vliegen.* BRANDT. *In de lucht vliegen*, zegt men van iets dat door ontvlammend buskruid om hoog gedreven wordt: *er vloog een kruidmagazijn in de lucht. In brand vliegen* is, plotselings ontvlammen; *de halve stad is in brand gevlogen.* Snellijk be-

bewogen, of gedreven, worden: *de glazen vlogen ons om het hoofd. Zoo vloog het minnevier door bloet en merg en spier.* POOT. Zich snellijk bewegen: *naar beneden, ter hulp vliegen. Zij vloog in mijne armen. Zoo vlieg haer om den hals.* VOND. *Het booze wijf vloog hem in het haar.* Oneigenl.: *verscheide goelijkheden, die van haar handt vlogen.* HOOFT. *Het werk vliegt hem van de hand* is, het gaat hem vlug af. *Langs de straat vliegen* is, behalve snellen, ook rinkelrooijen. *De oogen vliegen hem door het hoofd*, hij heeft eenen vluggen oogopslag. *Een vliegend leger* is, een, dat zich snellijk beweegt, en dan hier, dan daar is. *Vliegende gedachten* zijn vlugtige. *Een vliegende haast*, een groote. *Een vliegende storm* is, een geweldige. Wapperend: *met vliegende vaandelen, vliegende haren*, enz. *Het is gevlogen*, verdwenen. Eindelijk heeft *vliegen* den zin van vliegend en ander wild door middel van valken vangen: *daer hi wt reet vlieghen.* VELDEN. *Het vlieghen met de valck.* R. VISSCH. *Heeft meer lust te vliegen en te jaegen.* VOND. Overdr.: *ik vlieg naer hoogen lof, ik jaeg naer gelt met hoopen.* D. DECK. Van hier *gevlieg, vlieg, vlieger.* Voorts komen van *vliegen* de zamenstell. *vliegluis, vliegwerk*, enz. *Aanvliegen, doorvliegen, invliegen, navliegen, ontvliegen, opvliegen, toevliegen, uitvliegen, vervliegen, voortvliegen*, enz.

Vliegen, hoogd. *fliegen*, eng. *fly*, ontleent zijne beteekenis van de twee voorste letters.

VLIEGENS, bijw. Van *vliegen.* Met eenen vliegenden spoed, of haast: *ik kom vliegens bij u!*

VLIEGER, m., meerv. *vliegers.* Van *vliegen.* Al wat vliegt: *zien beide vliegers*, Daedalus en Ikarus. VOND. *Dit speet den kleinen vlieger*, Cupido. POOT. Al wie met valken jaagt: *veel jaghers en vlieghers.* HOUW. Een kinderspeeltuig: *den vlieger oplaten.* Van waar de spreekw.: *die vlieger gaat niet op*, die onderneming gelukt niet. Oulings ook een vrouwenopperkleed, dat van voren open was, en dus, als men daar mede in den wind op ging, achteruit vloog: *hij loofde mij een jack, twee rocken, een vliergher.* BREDER. Zamenstell. *vliegertouw, hoogvlieger* (onder de duiven) enz.

VLIER, v. Hedendaags ook *vleer*. Een boomgewas van vier soorten: *gemeene vlier*, *lage vlier*, enz. *Conserf van vlier.* Zamenstell. *vlierazijn*, *vlierbloem*, *vlierboom*, *vlierhout*, *vlierplant*, *vliersap*, *vliersiroop*, *vlierzwam*, enz. *Bergvlier*, enz.

VLIERING, v., meerv. *vlieringen*. De bovenste verdieping van een huis. Zamenstell. *vlieringkamertje*, *vlieringvenster*, enz.

VLIES, o., meerv. *vliezen*. De losjes aaneen hangende wol van een schaap, zoo als dezelve er afgeschoren wordt: *ick sal een wollen vlies op den vloer leggen.* BIJBELV. *Het gulden vlies* is de gouden wol van een Pontisch schaap. VONDEL bezigt *vlies* voor schaap: *de wolf van 't beste vlies mijn schaapskud heeft ontbloot.* Voorts is vlies een even losjes aanhangend velletje: *er komt een vlies op de melk. Zoo dun als een vlies.* Van hier *vliesachtig*, *vliezig*, en, bij KIL., *vliesen de schaepen*, derzelver wol afscheren, in het neders. *flüzen.* Zamenstell. *vliesheer*, ridder der orde van het gulden vlies, enz. *Buikvlies*, *eijervlies*, *hartevlies*, *hersenvlies*, *maagdevlies*, *moedervlies*, *oogvlies*, *pannevlies*, *schaapsvlies*, *trommelvlies*, enz.

Vlies, anders ook *vluis*, hoogd. *Fliesz*, eng. *fleece*, lat. *vellus*, schijnt verwant aan *vel.*

VLIESHEER, zie *vlies.*

VLIET, m., meerv. *vlieten*. Een vloeijend water: *daer een levendige vliet van de steile rotsen schiet.* POOT. Zamenstell. *vlietgod*, *vlietgodin*, *vlietmaagd*, *vlietnimf*, *vlietwater*, enz. *Jammervliet*, bij VOND. *Watervliet*, enz. Van *vlieten.*

VLIETEN, o. w., *ik vloot*, *ben gevloten*. Vloeijen: *hij dede hen water uit den rotzsteen vlieten.* BIJBELV. *De tranen vlieten haar langs de wangen.* Oneigel.: *dat 's hemels zegen vliete en vloeije op mijnen wensch.* VOND. Zamenstell. *afvlieten*, *tegenvlieten*, *toevlieten*, *wegvlieten*, enz.

Hoogd. *flieszen*, is verwant aan *vletten*, *vlotten*, *vloeijen*, *vlien*, of *vlieden*, enz.

VLIJEN, b. en o. w., *ik vlijde*, *heb gevlijd*. Bedr., al plooijende en buigende schikken, voegen: *gij moet het er naar vlijen.* Onz., voegen, wel van pas zijn: *het*

vlijt mij geenszins, u af te wachten. Van hier *gevlij*, voor schikking, plooijing, bij HOOFT: *in 't gevlij spreken*, voor tot bedaring der gemoederen spreken. *Vlijing.* Dit woord is, even als *plooijen*, en de daaraan verwante woorden in andere talen, zijne beteekenis aan de beide eerste letters verschuldigd.

VLIJM, v., meerv. *vlijmen.* Een bekend heelmeesters werktuig: *dat mes snijdt als eene vlijm. Eneas wil, dat zij de wonde met de breede vlijm opene.* VOND. Van hier *vlijmen*, met eene vlijm openen: *eene zweer vlijmen.*

VLIJMEN, zie *vlijm.*

VLIJT, v. Eigenlijk spoed. In het gebruik ijverige werkzaamheid, naarstigheid: *door een mannelijke vlijt.* VOND. Van hier *vlijtig*, naarstig, enz.

Vlijt, zweed. *flit*, hoogd. *Fleisz*, is verwant aan het eng. *flit.*

VLIJTIG, zie *vlijt.*

VLINDER, m., meerv. *vlinders.* Eene botervlieg, een kapelletje: *vlinders vangen.* Zamenstell. *vlinderbloem*, *vlindervisch*, enz. *Dagvlinder*, *nachtvlinder*, enz. Dit woord ontleent zijne beteekenis van de vlugtige beweging, die door de beide eerste letters uitgedrukt wordt, en stamt intusschen misschien van een oud werkw. *vlinnen*, dat aan het vriesch *fleane* beantwoordde.

VLOED, m., meerv. *vloeden.* Van *vloeden*, vloeijen. De daad van vloeijen: *om den vloed des waters te bevorderen. De witte vloed* is eene onnatuurlijke ontlasting van het vrouwelijk geslacht. *Een vloed van tranen.* Eene overstrooming: *de wateren sullen niet meer wesen tot eenen vloet.* BIJBELV. Het tegenoverstaande van de ebbe: *er gaat een sterke vloed. Het ginc vloet.* M. STOK. *Beursgeloof is eb en vloet.* VOND. *Den vloed doodzeilen* is, de tegenstrevende werking des vloeds al zeilende te boven komen. Eene golf: *zie hoe 't vlot de vloeden klieft.* VOND. *Berghe up berghe van vloeden maect.* BOETH. Een groot stroomend water: *hoe geraken wij over dien vloed? Dat ick aen den vloed Ulai was.* BIJBELV. *De beek, de poelen, vloeden, stroomen.* L. D. S. P. *Op datze mij 't gebruik afstopte van den vloed.* D. DECK. Figuurlijk, om eenen zwaren en overstroomenden drang, eene ge-

weldige drift van iets aan te duiden: *den vloet van 't heidensch ongeloof.* VOND. *Een vloed van redenen. Met eenen vloet van gruwelijke ongelukken.* VOND. Van hier *vloedigh.* KIL. Zamenstell. *vloedbeke*, KIL., *vloedrijk*, *vloedvisch*, *vloedwater*, enz. *Bloedvloed*, *buikvloed*, *springvloed*, *tranenvloed*, *watervloed*, *zondvloed*, enz.

Vloed luidt in de eerste beteekenis in het hoogd. *flusz*, lat. *fluxus* en *fluor*, middeleeuw. lat. *flores*, fr. *fleurs*, neders. *flete*, in die van een stroomend water in het hoogd. en neders. eveneens, deen. zweed. *flot*, lat. *fluvius*, *flumen*, ital. *flume*, fr. *fleuve*, en is verwant aan *vliet*, een klein stroomend water.

VLOEIBAAR, bijv. n. en bijw., *vloeibaarder*, *vloeibaarst.* Van *vloeijen.* KIL. *vloedigh*, hoogd. *flussig*, lat. *fluidus.* In staat, om te vloeijen: *kwikzilver is een vloeibaar metaal.* Wel vloeijend: *zijn stijl is vloeibaar. Hij drukt zich vloeibaar uit.* Van hier *vloeibaarheid.*

VLOEIJEN, *vloeden*, o. w., *ik vloeide*, *ben gevloeid.* Vlieten: *daar de Rijn weleer in zee vloeide. Er vloeiden tranen langs hare wangen. Een lant vloeijend van melck ende honich.* BIJBELV. *Papier vloeit*, als het doorslaat. Voorts *vloeijen* de omtrekken van een geteekend, of geschilderd beeld, wanneer zij zacht en smeltend zijn; en worden toonen, redenen, gezegd te *vloeijen*, wanneer zij welluidend zijn: *een vloeijende stijl. Wou mijn poezij nu vloeien als een levendige stroom.* POOT. *Het eene vloeit uit het andere*, het volgt daaruit. *Uit welke bron vloeit het?* waaruit spruit het voort? Van hier *vloeibaar*, en van het deelw. *vloeijend*, *vloeijendheid.* Zamenstell. *vloeipapier*, zeer dun papier, dat tusschen of op nat schrift gelegd wordt, om hetzelve, door invloeijing der letters, te doen droogen, *vloeiplank*, om den vloed van het water te keeren, — *vloeistof*, enz. *Aanvloeijen*, *afvloeijen*, *doorvloeijen*, *invloeijen*, *ondervloeijen*, *ontvloeijen*, *opvloeijen*, *overvloeijen*, *toevloeijen*, *uitvloeijen*, *vervloeijen*, *voortvloeijen*, *zamenvloeijen*, enz.

Is verwant aan *vlieten*, *vloten*, *vlotten*, enz.; en heeft zijne beteekenis aan zijne twee eerste letteren te danken.

VLOEIPAPIER, *vloeiplank*, zie *vloeijen.*

VLOEK, m., meerv. *vloeken.* Van *vloeken.* De bedreigingen, waarmede men iemand vloekt: *of hij zich uwen vloek op den hals haelde.* VOND. Het kwaad, waarmede men iemand in zulken vloek bedreigt: *daerom verteert de vloeck het lant.* BIJBELV. Eene uitdrukking, waarin men zich zelven, of anderen, verwenscht, of ligtvaardig zweert: *om het derde woord uit hij eenen vloek.* Van hier de zamenstell. *vloekgenoot*, *vloekgespan*, *vloekgodin*, *vloekverwant*, *vloekverwantschap*, enz. *Bastaardvloek*, *havenvloek.* VOND. enz.

VLOEKEN, b. en o. w., *ik vloekte*, *heb gevloekt.* Bedr., heviglijk met kwaad bedreigen: *opdat zij van hunnen vader niet gevloekt*, *maar gezegend*, *wierden.* Onz., verwenschingen uiten: *zij zegenen met hunnen mont*, *terwijl zij met hun harte vloeken.* L. D. S. P. Ligtzinnige eeden doen: *gij behoeft er niet op te vloeken.* Zoogenoemde vloekwoorden voortbrengen: *hij begon afgrijsselijk te vloeken.* Van hier *gevloek*, *vloek*, *vloeker*, *vloeking*, *vloekster.* Zamenstell. *vloekwaardig*, *vloekwensch*, *vloekwoord*, enz. *Vervloeken*, *voortvloeken*, enz.

VLOEKGENOOT, *vloekverwant.* Zie *vloeken.*

VLOER, m., meerv. *vloeren.* Eigenlijk, evenveel welke vlakke grond. In het gebruik de gevlakte grond van een huis: *een steenen*, *een houten vloer.* *Op den bloedigen vloer.* HOOFT. Voorts ook eene zandplaat bij Vlissingen: *als si binnen den vloere waren.* M. STOK. Van hier *vloeren*, van eenen vloer voorzien, enz. Zamenstell. *vloerduif*, eene huisduif, bij KIL. *vloerduiven*, o. w., te huis blijven zitten, *vloermat*, *voerplank*, *vloersteen*, *vloertapijt*, enz. *Dorschvloer*, enz.

VLOEREN, zie *vloer.*

VLOK, v., meerv. *vlokken.* Een klein vlugtig ligchaampje van sneeuw, wol, enz.: *uw kleed is vol vlokken.* *Hier aen heeft eigebaet niet d'alderminste vlock.* VOND. Van hier *vlokachtig*, *vlokken*, *vlokkig.* Zamenstell. *vlokbed*, *vlokbies*, *vlokhaar*, *vlokvulsel*, *vlokwol*, enz. *Haarvlok*, *sneeuwvlok*, *wolvlok*, enz.

Vlok, hoogd. *Flocke*, eng. *flake*, lat. *floccus*, ital. *fiocco*, fr. *floc*, *floccon*, schijnt verwant aan *lok*, dat in het ijsl. *flock* heet.

VLONDER, m., meerv. *vlonders.* Eene losse brug over

een klein watertje: *wij reden over eenen ellendigen vlonder.*

VLOO, v., meerv. *vlooijen.* Een bekend ongevleugeld insekt, dat, benevens den mensch, verscheidene dieren plaagt: *die hond zit vol vlooijen.* Van hier *vlooiachtig*, *vlooijen*, van vlooijen ontdoen. Zamenstell. *vloobeet*, *vlookruid*, *vlooscheet*, *vloozak.* *Aardvloo*, *zandvloo*, enz.

VLOOT, v., meerv. *vloten.* Eene menigte van onder een gemeenschappelijk bevel, of ten minste gezamenlijk, zeilende schepen: *eene haringbuis bleef uit de vloot achter. Hij brengt de Keurbenden met de vloot over.* HOOFT. Overdr. noemt men een trein van menschen *eene vloot: daar komt de gansche vloot aan.* Het verkleinw. *vlootje*, wordt ook voor een klein plat tobbetje gebruikt: *onder de wijnvaten zet men vlootjes.* Van hier *vloteling.* Zamenstell. *vlootvoogd*, enz. *Botervlootje*, *graanvloot*, *haringvloot*, *koopvaardijvloot*, *krijgsvloot*, *oorlogsvloot*, *retoervloot*, *walvischvloot*, *wijnvlootje*, enz.

Vloot, sp. *flota*, fr., hoogd. *flotte*, it., zweed. *flotta*, deen. *floade*, eng. *fleet*, komt van *vloten*, of *vlotten*, drijven.

VLOT, bijv. n. en bijw., *vlotter*, *vlotst.* Driftig, drijvend: *het schip wordt vlot.* Overdr., onvast: *hij licken, niet vlot, niet wanckelbaer, maer hecht.* D. DECK. Zonder haperen: *het gaat nog niet vlot genoeg.*

VLOT, o., meerv. *vlotten.* Eigenlijk, het onz. geslacht van het bijv. n. *vlot.* Al wat vlot is, of drijft; in het gebruik, bijzonderlijk, zamengebondene balken, en ander hout: *wij zagen een groot vlot de rivier afzakken. Ick salse op vlotten over de zee doen voeren.* BIJBELV. Oneig., een schip: *zoo doet mijn zeilbaer vlot en watertreder mee.* VOND. Zamenstell. *vlotbalken*, *vlothout*, *vlotschuit*, enz. *Houtvlot*, *steigervlot*, enz.

VLOTEN, zie *vlotten*, en *vlieten.*

VLOTGRAS, o. Van *vloten*, of *vlotten*, en *gras.* Vlottend gras. *Zich aan het vlotgras vasthouden*, spreekw., zich op een zeer onzeker en onvast ding verlaten.

VLOTTEN, b. en o. w., *ik vlottede*, *heb* en *ben gevlot.* Anders ook *vloten.* Onz., drijven, zwemmen: *op dat de*

de schepen daarop beter zouden vlotten. N. WITS. Overdr. is, *het vlot*, het gaat zonder haperen en stooten. *Het wil met hem niet vlotten*, niet gelukken. Bedr., in vlotten vervoeren: *ik laat dat hout naar elders vlotten.*

Vlotten, *vloten*, fr. *flotter*, eng. *flout*, middeleeuw lat. *flotare*, neders. *fleten*, is verwant aan *vletten*, *vloeden*, *vloeijen*, *vlieten*, *vlieden*, of *vlien*, en eene reeks van gelijkluidende woorden in andere talen, welker beteekenissen alle gezamenlijk uit den klank der beide eerste letteren voortspruiten.

VLOUW, v., meerv. *vlouwen.* Ook *flouw.* Een net, hetwelk bijzonderlijk dient, om snippen te vangen. Zamenstell. *schuifvlouw*, *slagvlouw*, enz.

VLUG, bijv. n. en bijw., *vlugger*, *vlugst.* Eigenlijk, in staat tot vliegen: *de vogeltjes zijn nog niet vlug.* HALMA. *Eer hij vlugh was, uit het nest joegen.* VOND. In het gebruik, snel, gezwind: *wat is hij vlug ter been. De bolpees maeck hen vlugh!* VOND. *Vlug met de pen*, of *ter pen. Eene vlugge hand van schrijven. Vlug in het cijferen. Een vlug begrip. Vlug spreken.* Van hier *vlugheid* en *vlugs.* Zamenstell. *onvlug.*

VLUGT, v. Het vliegen van eenen vogel: *eenen vogel in de vlugt schieten.* Het voortsnellen van een mensch: *onder het naloopen van den dief greep hij in de vlugt eenen stok.* Overdr., zegt men van een dichtstuk, dat het *eene hooge vlugt neemt*, als deszelfs inhoud zich verheft. *Ter vlugt* is, onder het voorbijsnellen, ter loops, in haast: *ik voorzag mij ter vlugt van het noodige. Met ter vlugt* is ijlings: *heeft hem metter vlucht zeer schriklijck aangerant.* VOND. Voorts is *vlugt* de ruimte van het einde van den eenen vleugel van eenen vogel tot dat van den anderen: *de fregatvogel heeft veertien voeten vlugts.* En een troep van vliegende dingen: *een vlught van valken drijvende en braveerende in de lucht.* ANTONID. In dezen zin heeft *vlugt* een meervoud, even als in dien van een vogelenhok. Van hier *vlugtig.* Zamenstell. *arendsvlugt*, *duivenvlugt*, *kanarievlugt*, *vogelvlugt*, enz. Van *vliegen.*

VLUGT, v. De daad van vlieden: *ijlings nam hij de vlugt.*

vlugt. De vlucht kiezen. Hooft. Van *vlugten*, *vlugtig.* Zamenstell. *toevlugt*, *uitvlugt*, enz.

VLUGTELING, zie *vlugten.*

VLUGTEN, o. w., *ik vlugtte*, *ben gevlugt.* De vlugt nemen, vlieden: *hij is uit het land gevlugt. D'een mint, en d'andre vlugt voor minne.* Vond. Van hier *vlugteling*, *vlugter*, *vlugting.* Zamenstell. *ontvlugten*, *voortvlugten*, enz.

VOCHT, o., meerv. *vochten.* Sap, of ander nat: *er valt vrij wat vocht. Uwe vochten zijn bedorven. Om dat visch den neus geduurig heeft in 't vocht.* D. Deck. Bij Kil. vindt men het evenmin, als in den Statenbijbel, en in het hoogd. Van hier *vocht*, bijv. n. voor *vochtig.* Zamenstell. *druivenvocht*, enz.

VODDE, v., meerv. *vodden.* Een nuttelooze lap, eene leur, of lomp: *zij is met lappen en vodden behangen.* Bij Kil. eene sloerie, en ander ondeugend vrouwmensch; zoo als men nog zegt: *het is eene olijke vodde!* Van hier *vodachtig*, *vodder*, *vodderij*, *voddig.* Zamenstell. *voddekraam*, *voddemarkt*, *voddemoer*, *voddekooper*, *vodderaper*, *voddewerk*, enz.

VOEDEN, b. w., *ik voedde*, *heb gevoed.* Anders *voen.* Bedr., van inwendig levensonderhoud voorzien: *wij werden door hem gevoed en gekleed. Een poëet, gelijk een paerd, is best, wanneer hij werdt gevoedt, en niet en werdt gemest.* D. Jonktijs. Door onmiddellijke toediening van spijze verzorgen: *men moet hem voeden als een kind.* Aankweeken over het algemeen: *zijne droefheid voeden. Die konsten broedt en voedt.* Westerb. Bij zich omdragen: *een troostelijk vertrouwen voeden. Hoop*, *gramschap voeden. Voedende spijs* is, krachtige versterkende. Van hier *voeder*, iemand, die voedt, m., en al wat tot voeding van menschen of beesten dient, o., en *voederen*, enz., *voeding*, *voedsel*, *voedster*, *voedsteren*, enz., *voedzaam.* Zamenstell. *doorvoeden*, *overvoeden*, enz.

VOEDER, m. en o., zie *voeden.*

VOEDER, o. Ook *voer.* De opvulling van een kleed met bont, of iets anders: *menige zeeman naait eene schapenvacht tot voeder in zijnen schanslooper.* Van hier *voederen*, of *voeren*, *voedering*, of *voering.* Zamen-

menstell. *voederlaken*, *voederlinnen*, *voederstof*, enz. *Mantelvoeder*, of *mantelvoer*, enz.

Voeder, *voer*, deen. *foer*, neders. ook *foer*, *foor*, middeleeuw. lat. *fodra*, ital. *fodro*, *fodero*, fr. *fourrure*, hoogd. *Futter*, komt van *voeden*, voor zoo veel het opvullen aanduidt.

VOEDER, zie *voer.*

VOEDEREN, *voeren*, b. w., *ik voederde*, *heb gevoederd.* Van binnen opvullen, bekleeden: *een kleed voederen.* Van hier *voedering* of *voering*, de opvulling, verdubbeling, van een kleed: *eene baaijen voering.* Zamenstell. *afvoeren*, enz.

Voederen, fr. *fourrer*, sp. *enforar*, ital., middeleeuw. lat. *foderare*, zweed. *fodra*, hoogd. *futtern*, komt van *voeder* en *voeden*, opvullen.

VOEDEREN, *voeren*, zie *voeden.*

VOEDSTER, *voedsteren*, zie *voeden.*

VOEDSTERLING, m. en vr., meerv. *voedsterlingen.* Van *voedsteren.* Een voedsterkind, dat door eene voedster verzorgd en opgekweekt wordt: *hij is mijn voedsterling geweest.*

VOEGE, *voeg*, v., meerv. *voegen.* Het verband van twee dingen aan elkanderen: *eene voege met eenen zwaluwstaart.* De reet, welke tusschen twee zamengevoegde dingen overblijft: *de voegen uitbikken en wederom volzetten.* Overdr., pas, gepastheid: *het heeft geene voeg. In dezer voege*, op deze wijze, *in zulker voege*, op zulke wijze. *In voege*, *dat*, zoo dat. Van hier *voegen*, oulings, metselen: *die timmert en voeget een roede hoge.* V. Hass. De voegen van eenen muur aanstrijken: *die muur is slecht gevoegd.*

VOEGELIJK, zie *voegen.*

VOEGEN, b. en o. w., *ik voegde*, *heb gevoegd.* Bedr., schikken, passen, onderling verbinden: *de schrijnwerkers voegen hun werk met lijm. Hij voegde vijf gordijnen d'eene aen d'ander.* Bijbelv. *Voeg uwe rede naar de vatbaarheid uwer hoorderen. Gij moet u een weinig naar hem voegen.* Onz., wordt het met *passen*, *betamen*, verwisseld. *Hem voegen tabbert en bonnet en gouden ring.* Poot. Eindelijk is *voegen* te pas komen: *dat zal u wel voegen.* Vlijen: *het voegt mij*

mij in geenen deele. Van hier *gevoeg*, *voege*, *voegelijk*, *voeging*, *voegzaam.* Zamenst. *voegijzer*, *voegmiddel*, *voegwoord*, enz. *Aanvoegen*, *bijvoegen*, *hervoegen*, *invoegen*, *toevoegen*, *vervoegen*, *zamenvoegen*, enz.

VOELBAAR, zie *voelen.*

VOELEN, b. w., *ik voelde*, *heb gevoeld.* Betasten: *iemand den pols voelen. Iemand ergens bij voelen* is, hem daarbij aanraken. Door het zintuig des gevoels ontwaar worden: *haer krachten voelt ontstremmen.* WESTERB. Ook anderzins ontwaar worden: *ik voel het, dat gij gelijk hebt. Hoe voel ik mij zoo naer!* VOND. Van *voelen* komt *gevoel*, enz., *voelbaar*, dat gevoeld kan worden, *voeler*, *voeling.* Zamenstell. *voeldraad*, *voelhoren*, *voelspriet*, enz. *Bevoelen*, *gevoelen*, enz.

VOER, zie *voeder*, o.

VOER, *voeder*, o., meerv. *voeren.* Eene wagenvracht: *drie voeders hooi. Een voer stroo.* Een wijnvat van verschillende grootte, of de daarin gaande hoeveelheid van wijn: *een voeder houdt zes of zeven amen.* Zamenstell. *voedervat*, *voerwijn*, *voederwijn*, enz. *Wijnvoeder*, enz.

Voer, *voeder*, hoogd. *Fuder*, neders. *foder*, *foer*, is, volgens ADELUNG, ook in de laatste beteekenis, zulk eene hoeveelheid, als men gevoegelijk op eenen wagen vervoeren kan, en komt van *voeren.*

VOERAADJE, v. Ontleend van het fr. *fourrage.* Voeder: *om 't genot der voeraadje.* HOOFT.

VOEREN, b. w., *ik voerde*, *heb gevoerd.* Beantwoordt aan *varen*, in den zin van met vaartuig, of voertuig, van de eene plaats naar de andere brengen: *die u roeijen, hebben u in groote wateren gevoerd.* BIJBELV. Ja zulks evenveel hoe ook doen: *de wind voert het stof in de lucht. Voere u een Engel van beneen naer 's hemels heldre plekken.* POOT. *Zijns vaders naam voeren. Een halve maan in zijn wapen voeren. De roode, of blaauwe vlag voeren.* — *Iets in zijn schild voeren.* Zie *schild.* Voorts zegt men: *het penseel*, *de pen*, *het woord*, enz. *voeren. Klein zeil voeren*, scheepsw.: *dat schip voert zestig stukken.* Van hier *voer*, onz. en vr., *voerder*, *voering*,

ring, *voerster*. Zamenstell. *voerloon*, *voerman*, *voertuig*, *voerweg*, *voerwezen*, enz. *Aanvoeren*, *invoeren*, *medevoeren*, *navoeren*, *toevoeren*, *uitvoeren*, *vervoeren*, *volvoeren*, *voortvoeren*, *wegvoeren*, *zamenvoeren*, enz.

Voeren, hoogd. *fuhren*, neders. *fören*, zweed. *föra*, ijsl. *faera*, OTTFRID., NOTK., KERO *fuaren*, *fuoran*, is naauw verwant aan *varen*, zie dit woord.

VOEREN, *voederen*, zie *voederen*.

VOERING, zie *voedering*.

VOET, m., meerv. *voeten*. Een poot, of been van dieren en menschen: *al wat veel voeten heeft*, *onder alle kruipende gedierte*. BIJBELV. Bijzonderlijk, een menschenbeen; en allerbijzonderst, met hetzelfde verschil, dat er tusschen *hand* en *arm* plaats grijpt, het onderste gedeelte van het been beneden den enkel: *die een wijden schoen maeckt voor een kleinen voet*. HUIJGHENS. *Iemand den voet op den nek zetten*, hem geweldig drukken, en knellen. *Onder iemands voeten*, onder zijne magt: *gij hebt alles onder sijne voeten geset*. BIJBELV. *Onder de voeten*, of, verzamelbaar, *onder de voet*, vlak tegen den grond: *werpen onder de voeten*. A. BIJNS. *Onder de voet gesmeeten*. HOOFT. *Zijn welzijn met voeten treden*. *Met den voet schoppen*, verachtelijk van zich stooten. *Den vasten grond onder de voeten hebben*, zich aan den vasten wal bevinden. *Voet bij stuk zetten*, zich op de volvoering van zijn eigenlijk opzet toeleggen. *Iemand voeten maken*, hem meer doen voortspoeden. *Iemand den voet dwars zetten*, hem in zijn voornemen weerstreven. *Iemand den voet ligten*, hem eenen nadeeligen trek spelen. *Iemand de voeten vegen*, hem vleijen; zie voorts *vegen*. *Iemand de voeten spoelen*, hem in het water werpen. *Met den eenen voet in het graf gaan*, heel oud zijn. *Geenen voet buiten de deur zetten*, daar niet buiten gaan. *Iemand op vrije voeten stellen*, hem vrijheid geven, om te gaan, waar hij wil. *Handen en voeten zijn mij gebonden* is, oneigenlijk, ik leg onder een zwaar verband. *Zich met handen en voeten verweren*, met al zijn vermogen. *Iets aan iemands voeten leggen* is, somtijds het voor iemand, die, naar de wijze der Oosterlingen, vlak op den grond zit,

zit, nederleggen: *bracht het gelt, ende leyde dat aen de voeten der Apostelen.* BIJBELV. *Aan iemands voeten vallen*, eerbiedshalve voor hem nedervallen: *hem siende, viel hy aen syne voeten.* BIJBELV. Anders, *iemand te voet vallen: al 't schepsel valt gehoorzaam hem te voet.* L. D. S. P. *Te voet gaan* staat tegen over *rijden*, of *varen: ik ging al dien tijd te voet.* *Te voet dienen* is, tot het voetvolk behooren. *Van het hoofd tot de voeten*, geheellijk. *Van voet tot voet* is, van schrede tot schrede: *men betwistte ons den grond van voet tot voet.* *Voet voor voet* is, bij elken stap: *zy knickebeenen beide en struicklen voet bij voet.* VOND. *Voetje voor voetje*, heel langzaam: *hij loopt voetje voor voetje.* *Eenen witten voet bij iemand hebben* is, zeer gezien bij hem zijn; anders, *op eenen goeden voet bij hem staan.* *Op staande voet*, (niet *op staanden voet*) *staande voets*, terstond: *zoo niet op staande voet; ten minsten met er tijdt.* VOND.

Voorts is *voet* de grondslag van evenveel welk ding: *het waschvat met synen voet.* BIJBELV. Deze beteekenis heeft *voet* in: *het staat op eenen goeden voet.* *Het staat nog op den ouden voet.* *Wij staan op eenen gelijken voet.* *Dat gezegde staat op voeten*, is wel gegrond. *Het zal vele voeten in de aarde hebben*, daaraan zal, even als aan veel wortelig onkruid, vrij wat moeite vast zijn. *Iemand te veel voets geven*, te veel gelegenheid, om vastigheid te krijgen. *De vredesonderhandelingen werden op dien voet aangevangen.* *Een leger op den voet van oorlog brengen*, hetzelve daartoe in staat stellen en toerusten. — *Voet* is eene lengtemaat, in: *zes voet en zeven duim*; en, in de dichtkunde, twee of meer onderling verbondene lettergrepen: *er is een voet te veel in dien regel.* Van hier *voeteling*, *voeteloos*, *voeteren*, *voetig*. Zamenstell. *voetangel*, *voetbad*, *voetbank*, *voetbekken*, *voetboei*, *voetboog*, *voetdeksel*, *voetdweil*, *voeteneinde*, *voeteuvel*, *voetganger*, *voetijzer*, *voetklaauwier*, zie *pedaal*; *voetknecht*, *voetkus*, *voetlooper*, *voetmaat*, *voetmat*, een mat, waaraan men de voeten veegt: *voetpad*, *voetplant*, *voetschabel*, *voetslet*, *voetspoor*, *voetstaans*, *voetstal*, anders *pedestal*; zie dit woord; *voetstap*, *voetstoots*,

stoots, *voetstrik*, *voetstuk*, *voetval*, *voetveeg*, *voetveger*, *voetvolk*, krijgsvolk, dat te voet dient; *voetweg*, *voetwerk*, *voetwisch*, *voetzand*, *voetzoeker*, *voetzool*, enz. *Boksvoet*, *barrevoets*, *blootvoets*, *drievoet*, *hanevoet*, *kalfsvoet*, *koevoet*, *kromvoet*, *maaivoet*, *paardevoet*, *platvoet*, *schoorvoeten*, *sleepvoet*, *slingervoet*, enz.

VOETSCHABEL, v., meerv. *voetschabellen*. Hoogd. *Fusszschämel*, NOTK. *fuozscamel*, KIL. *voetschemel*, oulings ook *voetschamel*, en in Viesl. *voetschammel*. Voetbank: *een root voetcleet op die voetschamel*. v. HASS. *Buig u, Israël! voor zijn voetschabel*. L. D. S. P. *Aen zijne voetschabel geknielt*. MOON. *Voor haere voetschabelle*. VOND.

VOETSTAANS, bijw. Van *voet* en *staan*. Bij KIL., terstond. Anders *staande voets* en *voetstoots*. Ook *voetstandes*, in: *voetstandes sal hij wisheit doen*. v. HASS.

VOETSTOOTS, zie *voetstaans*.

VOETVAL, m., meerv. *voetvallen*. De daad van voor iemands voeten te vallen: *hij heeft een' voetval voor den Koning gedaan*.

VOETVEEG, v., meerv. *voetvegen*. Verschilt van *voetveger*, die iemands voeten veegt, of hem vleit; en komt daarentegen overeen met *voetdweil*, *voetslet*, *voetwisch*. Eigenlijk eene dweil, slet, of wisch, waaraan men zijne voeten veegt. Overdr., iemand, die tot de verachtelijkste diensten gebruikt wordt: *iemands voetveeg zijn*. HALMA.

VOETVOLK, zie *voet*.

VOETZAND, o. Het zand, dat men met voeten treedt: *het viel in het voetzand*. Bijzonderlijk, is *in het voetzand geraken*, het onderspit delven, of sneuvelen.

VOETZOEKER, m., meerv. *voetzoekers*. Een met buskruid gevuld papier, dat aangestoken en naar de voeten gesmeten wordt, en met eenen slag losbarst.

VOGEL, m., meerv. *vogelen* en *vogels*. Een tweevoetig pluimdier van velerlei soort: *kalkoenen zijn hoenderachtige vogelen*. *Met de vogelen kan wegvliegen door de locht*. WESTERB. *Vogelen van eenerlei veren*, zijn, overdr., menschen van eenerlei slag. Fig., voor mensch: *een stoute vogel*, *een schrandere vogel*. *De vogel is*

is gevlogen, zegt men van iemand, die zich ijlings weggepakt heeft. *Elk vogeltje zingt, zoo als het gebekt is*, elk spreekt naar zijne kennis en denkwijze. Van hier *vogelaar*, *vogelen*, vogelen vangen. Zamenstell. *vogelbek*, *vogelbes*, *vogelbeschrijving*, *vogelboek*, *vogeldief*, *vogelgeschrei*, *vogelgrijp*, *vogelheim*, *vogeljagt*, *vogelkers*, *vogelklaauw*, *vogelknip*, waarin vogelen geknipt, of gevangen worden — *vogelkooi*, *vogelkop*, *vogelkooper*, *vogelkruid*, *vogellijm*, *vogelmarkt*, *vogelnest*, *vogelnet*, *vogelpoot*, *vogelroede*, *vogelroer*, *vogelslag*, *vogelsteen*, *vogelstrik*, *vogelstruis*, *vogelvanger*, *vogelvangst*, *vogelvlugt*, *vogelvrij*, *vogelwigchelaar*, *vogelwijf*, *vogelzang*, enz. *Eendvogel*, *grijpvogel*, *huisvogel*, *jagtvogel*, *ijsvogel*, *kraanvogel*, *kropvogel*, *landvogel*, *lokvogel*, *nachtvogel*, *paradijsvogel*, *poelvogel*, *roofvogel*, *spotvogel*, *struisvogel*, *watervogel*, *wintervogel*, *woudvogel*, *zingvogel*, *zeevogel*, *zwemvogel*, enz.

VOGELEN, zie *vogel*.

VOGELGRIJP, m., meerv. *vogelgrijpen*. Van *vogel* en *grijpen*. Wordt eveneens met *grijpvogel* verwisseld, als *vogelstruis* met *struisvogel*; en beteekent het grootste slag van gieren, anders *condor* genoemd: *gelijk een vogelgrijp 't gepiep der simple duiven*. VOND.

VOGELSTRUIS, zie *vogelgrijp*.

VOGELVRIJ, bijv. n. en bijw. Hoogd. *vogelfrey*, zweed. *fögelfri*. Evenzeer voor allerlei beleedigingen blootgesteld, als een vogel in de lucht, welken men ongehinderd dooden kan: *hij is vogelvrij. Men heeft hem vogelvrij verklaard.*

VOGELWIGCHELAAR, m., meerv. *vogelwigchelaars* en *vogelwigchelaren*. Een waarzegger, die op het eten, vliegen, geschrei enz. der vogelen acht geeft: *hij raadpleegde den vogelwigchelaar*. Van hier *vogelwigchelarij*.

VOKAAL, v., meerv. *vokalen*. Van het lat. *vocalis* ontleend. Eene klinkletter: *de oude Hebreen hadden slechts twee vokalen, Jod en Vav.* Overdr. noemt men zulke leden eener vergadering, die zoo veel vermogen, dat alles van hen afhangt, derzelver *vokalen*. En dit woord komt als bijv. n. voor, in: *vokale en instrumentale muzijk*.

VOL, bijv. n. en bijw., *voller*, *volst*. Dit woord duidt aan, dat iets zoo veel van een ding bevat, als het kan: *eene volle maat*, *een volle beker*. *Volle manden met brocken*. BIJBELV. In dezelfde beteekenis wordt het meermalen achter een z. n. geplaatst: *bij zakken vol*, *met vuisten vol*. *Dat hem met wagens vol den lof wert toegevoert*. A. v. d. MIJL. Eveneens komt het voor in de zamenstell. *handvol*, *armvol*, *mondvol*, die in het meerv. *handvollen* enz. hebben. *Een vat*, *vol van drabbig druivenat*. L. D. S. P. Maar nog algemeener wordt *van* verzwegen: *een levendige geest vol heuschheit zweeft in d' aderen*. VOND. *Zijn mond is vol bedrog en list*. L. D. S. P. *Vol lagchens*, *en vol levens*. VOND. *Ick ben der woorden vol*. BIJBELV. *Schuimensvol*, zoo als VOND. bezigt, en *berstensvol*, zijn eene verkorting van *tot schuimens*, *tot berstens toe vol*.

Intusschen gaat dit woord van de beteekenis van opgevuld over tot die van volledig, ten aanzien van getal: *hij verscheen voor de volle vergadering*. *Ik begeer de volle som niet van u*. Ten aanzien van maat, gewigt, enz.: *een vol pond*. *Eene volle pint*. Ten aanzien van omtrek: *de volle maan*. *Een volle boezem*. *Ergens vol van zijn*, dikwijls zich daarmede inwendig sterk inlaten: *de gansche stad is er vol van*. *Ieder heeft er den mond vol van*, spreekt er over.

Ook wordt *vol* gebezigd, in de spreekwijzen: *tot den vollen dag*. *Op den vollen middag*. *Volle neef*, *volle nicht*. *In volle rust en vollen vrede*. *Met volle zeilen*, met eene volkomene bijzetting van al zijne zeilen. *In volle zee*, in geene zeeëngte, niet langs de kust, enz. *Op de volle straat*, in geen afgelegen hoekje van eene straat. *Ten volle*, volkomenlijk, enz. Van hier *volheid*, *vollen*, vol maken, enz. Als bijw. laat *vol* zich met verschillende soorten van woorden zamenvoegen; als: *volgeestig*, zeer geestig: *volijverig*, zeer ijverig, *volschoon*, zeer schoon, *volvaardig*, zeer vaardig, enz. — *Volhandig* beteekent dat iemand de handen vol, of het zeer druk, veel werk te doen heeft: zoo ook *volhandigheid*. Inzonderheid plaatst men het als een onscheidbaar voorzetsel voor vele werkwoorden, waarop het alsdan den klemtoon werpt, en waaraan het beteekenissen geeft,

geeft, die straks ontwikkeld worden. Als bijv. n. wordt het achter aan verscheidene z. n. geplaatst, welke de zaak waarvan iets vol is, aanduiden, zoo als: *angstvol*, *bergvol*, *berstvol*, *bloemvol*, *boomvol*, *schuimvol*, enz. *Boordevol*, of *boordvol*, is tot aan den boord toe vol, enz.

Als bijw. voegt KIL. het nog met bijv. naamwoorden zamen, waaraan het de beteekenis van volkomen, ja bijna iets meer dan volkomen, geeft, als in *volhoog*, *volnaauw*, enz., haast al te hoog, al te naauw, enz. Doch doorgaans vereenigt men deze woorden niet met elkander, en bezigt men *volle* voor *vol*, b. v. *volle hoog*, *volle laat*, *volle naauw*, *volle rijp*, enz.

VOLAARDE, v. Hoogd. *fullererde*, *fullerde*, eng. *fullersearth.* Witte klei, waarvan de lakenvollers zich bedienen: *het laken wordt met volaarde van alle vet en smerigheid gezuiverd.*

VOLBOUWEN, b. w., *ik volbouwde*, *heb volbouwd.* Ten einde bouwen: *mijn huis is volbouwd. Zoo meesterlijck volbouwt van buiten en van binnen.* VOND.

VOLBRENGEN, b. w., *ik volbragt*, *heb volbragt.* WILLERAM. *vollebringen*, hoogd. *vollbringen.* Ten einde brengen, afwerken: *eene reis volbrengen. Volbrengen zijnen wille.* KIL. *Het is volbracht.* BIJBELV. Van hier *volbrenger*, *volbrenging*, *volbrengster.*

VOLDAAN, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van *voldoen.* Wel tevreden: *ik ben over hem zeer voldaan.*

VOLDINGEN, b. w., *ik voldong*, *heb voldongen.* Al dingende naar zijnen wensch doen afloopen: *hij heeft zijne pleitzaak voldongen.* Voldoende staven: *thans vlei ik mij het beweerde te hebben voldongen.*

VOLDOEN, b. w., onregelm., *ik voldeed*, *heb voldaan.* Vervullen, afdoen: *ik heb die schuld reeds voldaan.* Genoegen geven: *ik poogde haar te voldoen.* Beantwoorden: *voldoe aan uwe beloften.* Zich zoo gedragen, als men verlangt: *hij voldoet mij allezins. Ik zal u daarop voldoen*, is, zulk een bescheid geven, als gij verlangt. *Het voldoet daartoe niet*, het is ongenoegzaam, ontoereikende. *Hoe voldoet u die tabak?* hoe smaakt hij u? Van hier *voldoenbaar*, *voldoener*, *voldoening*, *voldoenlijk.* Het deelw. *voldaan* en *voldoend* worden als bijv. n. gebruikt.

VOLDOEND, bijv. n. en bijw. *voldoender*, *voldoendst*. Eigenlijk, een deelw. van *voldoen*. Bevredigend, aan iemands wensch beantwoordend: *hij gaf mij geen voldoend bescheid. Alles werd door haar voldoend beantwoord.* Toereikend, genoegzaam: *voldoende hulpmiddelen.* Vriendelijk en mild in het onthalen: *welk een voldoend man.* — Verkeerdelijk zegt en schrijft men ook *voldoenend*, gelijk men zelfs bij anders kiesche schrijvers vindt; en in een voornaam dagblad van 1 van wijnmaand 1810 leest men nog: *de staat der gezondheid van H. M. is voldoenend.* Van hier *voldoendheid*. Zamenstell. *onvoldoend*.

VOLDOENEND, zie *voldoend*.

VOLDRAGEN, b. w., *ik voldroeg*, *heb voldragen*. Van eene zwangere vrouw, den vereischten tijd dragen: *ik hoop, dat zij haar kind voldragen moge.*

VOLDUREN. Zie *duren*.

VOLEINDEN, b. w., *ik voleindde*, *heb voleind*. Anders ook *voleindigen*. Ganschelijk ten einde brengen: *hij voleindt eene sake.* Bijbelv.; waar *voleinden* en *voleindigen*, in menigen bijzonderen, ook onzijdigen, zin gebezigd wordt. Van hier *voleinder*, *voleinding*; ook *voleindiging*, geheele eindiging.

VOLEN, zie *veulen*.

VOLGEN, b. en o. w., *ik volgde*, *heb* en *ben gevolgd*. Adelung beweert wel ten aanzien van het hoogd. *folgen* stijf en sterk, dat het nimmer bedr. zij; maar het is zulks zelfs dan, wanneer het met *zijn* vervoegd wordt, even als *opvolgen* en *navolgen*, waarvan het eerste nimmer, en het laatste enkel in het deelw. *navolgend*, als onz. beschouwd worden kan, en even als het eng. *follow*, en het fr. *suivre*, in de meeste beteekenissen, waarin *volgen* het hulpw. *zijn* bij zich heeft, in welks gebruik het aan het lat. *sequi*, en meer andere *deponentia* gelijk staat. Onzijdig is het enkel, wanneer het een achteraan komen beteekent; zoo eigenlijk, ten aanzien van plaats: *de menichte des volks volgde al roepende*, Bijbelv.; als oneigenlijk, ten aanzien van rang: *de Kwartierdrost volgt op den Landdrost;* of ten opzigte van tijd: *op slecht weder volgt zonneschijn;* en in den zin van bij gevolgtrekking ergens uit afgeleid worden, of kunnen worden: *hieruit volgt nu, dat*, enz.; in dien van als ge-

volg

volg ergens uit voortvloeijen: *op zulke misdrijven volgen harde straffen. Dat moet er noodwendig uit volgen;* in dien van met den tijd dadelijk plaats grijpen: *de betaling zal zoo ligt niet volgen, als gij wel meent;* en in: *hare wercken volgen met haar.* BIJBELV. Daarentegen is *volgen* bedr. in de beteekenissen van iemand achterna wandelen, rijden, varen, enz.: *zijt gij het lijk ook gevolgd? O Ridder! die den noit verwonnen helt gestadigh volght!* VOND. Iemand als leeraar, of meester, gehoorzamen: *het volck, dat Omri volghde, was stercker, dan het volck, dat Tibni den sone Ginaths volghde.* BIJBELV. Een gevoelen als het zijne aannemen: *dat si volghen eens Ketters sententie.* A. BIJNS. Iets ten regel van zijn gedrag maken: *volg mijnen raad.* Involgen: *slechts volgen haeren aert.* WESTERB. Navolgen: *al volght de kunst natuer.* VOND. Iemand opvolgen: *wie is hem in de regering gevolgd?* Een pad betreden: *volg dien dijk tot aan de sluis.* Van hier *gevolg, volgens, volger, volging, volgzaam,* en misschien ook *volk*, in het lat. *vulgus*, zie *volk.* Zamenstell. *volgreeks, volgziek, volgzucht,* enz. *Achtervolgen, involgen, navolgen, opvolgen, vervolgen*, enz.

Volgen, hoogd., neders., KERO, *folgen*, ISID. *folghen*, OTTFRID. *folgan*, angels. *folgian*, *fijlgian*, vries. *folgje*, zweed. *folja*, eng. *follow*, is, volgens ADELUNG, van eenen onzekeren oorsprong, schoon het door WACHT. van het gr. ὁλκος, spoor, afgeleid wordt.

VOLGENS, voorzetsel. Naar: *volgens mijn begrip. Hij ginck, volghens sijne reijsen.* BIJBELV. Van *volgen.*

VOLGREEKS, v., meerv. *volgreeksen.* Eene reeks van op elkanderen volgende personen, of zaken: *welk eene volgreeks van rampspoeden! De volgreeks van Fransche monarchen.*

VOLHANDIG, zie *vol.*

VOLHARDEN, o. w., *ik volhardde, heb volhard.* Anders *volherden.* Volstandig blijven: *hij volhardt in zijne meening.* Van hier *volharder, volharding,* enz.

VOLHEID, zie *vol.*

VOLIJVERIG, zie *yol.*

VOLK, o., meerv. *volken*, en *volkeren*. Eigenlijk, een aantal van bijeen behoorende personen; zoo als die tot een en hetzelfde geslacht behooren. Dezen zin heeft het woord nog hier en daar in het neders. *In Vriesland is: ik ben van zijn volk*, evenveel, als van zijne maagschap. *Versameld tot mijnen volcke*, is, in de Bijbelv., evenveel, als *tot mijne vaderen*, en verdere maagschap, in den *scheol*, zoo als de Hebreeuwen hun doodenrijk noemden. — Werklieden, dienstboden enz.: *hij joeg op eenmaal al zijn volk weg.* Zeelieden: *volk werven.* Krijgsvolk, ook dat te lande dient: *ligt er veel volk in die stad?* Voorts is dit woord meermalen bijzonderlijk tot gasten betrekkelijk: *hebt gij volk? Als gij volck ter maeltijd hebt geroepen.* Westerb. Menschen in het algemeen: *was er veel volks in de kerk, in de Komedie, op de Maas,* enz.? De gezamenlijke leden van eenen grooteren of kleineren staat: *een strijdbaar volk. De Vorst is voor 't volk gemaakt.* Hooft. *Slecht volk* is het laagste gepeupel. Van hier de zamenstell. *volkenregt*, *volkhouder*, *volknut*, voordeelig voor de Landzaten: *volknutte regeerlessen.* G. Brandt. — *volkrijk*, *volksbedrog*, *volksbegrip*, *volksbestuur*, *volksbeweging*, *volksdwaling*, *volksdwang*, *volksgeluk*, *volksgerucht*, *volksleider*, *volkslied*, *volksmagt*, *volksnut*, *volksoploop*, *volksoproeping*, *volksoproer*, *volksopstand*, *volkspartij*, *volkspraatje*, *volksregering*, *volksregt*, *volkstem*, *volkstiran*, *volksverdrukker*, *volksvergadering*, *volksverhuizing*, *volksvermaak*, *volksvertegenwoordiger*, *volksvertegenwoordiging*, *volkswapening*, *volkwerver*, enz. *Arbeidsvolk*, *bevolken*, enz., *bootsvolk*, *bruiloftsvolk*, *kloostervolk*, *krijgsvolk*, *landvolk*, *manvolk*, *oorlogsvolk*, *paardevolk*, *scheepsvolk*, *voetvolk*, *vrouwvolk*, *werkvolk*, enz.

Volk, hoogd., neders. ook *Volk*, zweed., eng., vries. *folk*, angels., Isidor. *folc*, Ottfrid., Notk. *folck*, is verwant aan het deen. *flok*, tartar. *pulk*, gr. πολυς, veel, aan ons *vol* en *veel*, en aan het lat. *vulgus*, het gemeene volk, anders ook *volgus*.

VOLKHOUDER, m., meerv. *volkhouderen*, of *volkhouders.*

ders. Iemand, die in zeesteden afgedankt scheepsvolk houdt, of herbergt, en daaruit van tijd tot tijd voor deze en gene schepen werft.

VOLKOMEN, b. w., *ik volkwam*, *heb volkomen*. Bij KIL., voor voltooijen. Ook voor nakomen, opvolgen: *de resolutien van de staaten te volcomen*. H. D. GR.

VOLKOMEN, bijv. n. en bijw., *volkomener*, *volkomenst*. Voleindigd, van alle noodige bestanddeelen, en derzelver behoorlijke inrigtingen voorzien: *een volkomen werk*. *Mijn geluk is volkomen*. *Die mij volkomene wrake geeft*. BIJBELV.; waar dit woord voorts onverminkt, zonder mangel, of gebrek, aanduidt. Als bijw. is *volkomen* ten volle: *ik ben volkomen voldaan*. *Gij hebt volkomen gelijk*. Van hier *volkomenheid*, *volkomenlijk*. Zamenstell. *onvolkomen*, enz.

VOLKRIJK, zie *volk*.

VOLLEDIG, bijv. n. en bijw., *vollediger*, *volledigst*. Van *vol* en *lede*, lid. Dat al zijne leden, al zijne bestanddeelen, heeft: *eene volledige verhandeling*. Van hier *volledigheid*.

VOLLEEREN, b. w., *ik volleerde*, *heb volleerd*. Ten volle leeren: *zijn ambacht volleeren*. *Hij is daarin nog geenszins volleerd*.

VOLLEN, zie *vol*.

VOLLEN, b. w., *ik volde*, *heb gevold*. Ook wel eens *vullen*. Laken in de volkom treden: *dat laken moet gevold worden*. Van hier *voller*, *volling*. Zamenstell. *volaarde*, *volkom*, *volkuip*, *volmolen*, *voltobbe*, enz.

Vollen, fr. *fouler*, eng. *full*, hoogd. *walken*, komt van het middeleeuw. lat. *folere*, en daarmede van *fullo*, een voller.

VOLMAAKT, bijv. n. en bijw., *volmaakter*, *volmaaktst*. Eigenlijk een deelw. van *volmaken*. Als bijv. n., vrij van alle gebreken: *God alleen is in den eigenlijken zin volmaakt*. Volkomenlijk: *volmaakt welvaren*. *Ik ben volmaakt van uw gevoelen*. In de spraakkunst zijn *de volmaakt verledene tijd*, en *de meer dan volmaakt verledene tyd*, bijzondere verbuigingen van een werkw. Van hier *volmaaktheid*, *volmaaktelijk*. Zamenstell. *onvolmaakt*, enz.

VOLMAGT, v., meerv. *volmagten*. Hoogd. *Vollmacht*, zweed. *fullmagt*. Volle magt, om iets in eens anders

 naam

naam te verrigten: *ik geef u daartoe noodige volmagt.* Een schriftelijk bewijs van zulk eene magt: *bij het onderzoek der volmagten.* Ook wel eens de persoon, die zulk eene magt ontvangt. Dus noemde men de gevolmagtigden ten landsdage in Vriesland *Volmagten.* Van hier *volmagtigen*, *gevolmagtigde*, die eene volmagt heeft, enz. Zamenstell. *volmagthebber.*

VOLMAKEN, b. w., *ik volmaakte*, *heb volmaakt.* Voleindigen: *tot dat het gansche huijs volmaekt* (afgemaakt) *was.* BIJBELV. Van alle gebrek bevrijden: *die volmake u in allen goeden wercke.* BIJBELV. Van hier *volmaking.* Het deelw. *volmaakt* wordt als bijv. n. en bijw. gebruikt.

VOLMONDIG, bijv. n. en bijw., *volmondiger*, *volmondigst.* Van *mond.* Met eenen mond, die in zulken zin *vol* is, als waarin men de volle maan dus noemt; of die zijnen vollen omtrek vertoont; met eenen wijd geopenden mond: *ik zeg volmondig: ja!* Als bijv. n., met zulken mond uitgesproken: *eene volmondige bekentenis der waarheid.*

VOLOP, bijw. Overvloediglijk: *men bediende ons volop van alles.* En als z. n., o., in: *er is volop van alles. Volop hebben. 't Redelijck volop.* HUIJCHENS. *Het volop van prijs en danckbaerheijt.* VOND.

VOLPRIJZEN, b. w., *ik volprees*, *heb volprezen.* Ten volle prijzen, zoo prijzen, als de zaak wel vereischt: *uw nooit volprezen heldenmoed.*

VOLSLAGEN, bijv. n. en bijw., *volslagener*, *volslagenst.* Eigenlijk, een deelw. van het ongebruikelijke *volslaan*, afslaande afwerken, zoo als de smeden en andere handwerkers, hun werk. Als bijv. n. derwijze gesteld, dat er niets meer aan ontbreekt: *eene volslagene uitrusting. Ik heb een volslagen uur zitten wachten. Een volslaeghen kleed*, is, bij KIL. een ruim, wijd en onbekrompen. Als bijw., ten volle: *hij schijnt volslagen gek te zijn.*

VOLSTAAN, o. w., onregelm., *ik volstond*, *heb volstaan.* Voldoen: *ik hoop daarmede te kunnen volstaan.*

VOLSTANDIG, bijv. n. en bijw., *volstandiger*, *volstandigst.* Van *vol* en *standig*, van *standen*, staan. Al wat volstaat, in den zin, waarin VOND. schreef: *in 't*

einde niet bezwijken, *maer doorgaans volstaen*, dat is, stand houden; en dus standvastig: *die volstandigh sal blijven tot den einde*. BIJBELV. Van hier *volstandigheid*, *volstandiglijk*.

VOLSTREKKEN, b. w., *ik volstrekte*, *heb volstrekt*. Veroud. w., dat de beteekenis moet gehad hebben van zoo ver strekken, zoo ver doen, als mogelijk is; blijkens het deelw. *volstrekt*, dat als bijv. n. den zin heeft van de meest mogelijke strekking hebbende: *eene volstrekte magt. Een volstrekt gebied. Hij heeft het mij volstrekt verboden.* Van hier *volstrektelijk*, *volstrektheid*.

VOLSTREKT, zie *volstrekken*.

VOLTALLIG, *bijv. n. en bijw.*, *voltalliger*, *voltalligst*. Van *tal*. Het volle getal hebbende: *het gezelschap is nog niet voltallig. Voltallig maken.* Van hier *voltalligheid*, *voltalliglijk*.

VOLTIEGEN, b. w., *ik voltoog*, *heb voltogen*. Van *vol* en *tiegen*. Tot volkomenheid brengen: *zij voltoog haar huwelijk met hem. Zij vinden dit gebouw door al zijn leen voltogen.* VOND. De onbepaalde wijs en alle tijden, die onmiddellijk daarvan gevormd worden, zijn in onbruik.

VOLTOOIJEN, b. w., *ik voltooide*, *heb voltooid*. Ten volle tooijen, volkomen afwerken: *nu heerelijck herbouwt, en in den top voltoit.* VOND. Van hier *voltooijing*, en van het deelw. *voltooid*, de zamenstell. *onvoltooid*.

VOLTREKKEN, b. w., *ik voltrok*, *heb voltrokken*. Evenveel als *voltiegen*, welks onbepaalde wijs, enz. het gemeenlijk vervangt: *ons raathuis helpt dit huwelijk voltrekken*. VOND. *Dit huis te bouwen, ende desen muer te voltrecken*. BIJBELV. Eene der eigenlijke beteekenissen van dit woord komt voor, in: *als 't penseel de jongste streeck voltreckt*. VOND. Van hier *voltrekking*.

VOLVOEREN, b. w., *ik volvoerde*, *heb volvoerd*. Hoogd. *vollführen*. Volbrengen: *hij vangt niets aan, of hij volvoert het ook.* Van hier *volvoering*, en van het deelw. *volvoerd* de zamenstell. *onvolvoerd*.

VOLWASSEN, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van *volwassen*, bij KIL. ten volle uitwassen. Volgroeid: *een volwas-*

was-

wassen jongeling. Den hoogen populier aan den volwassen wijngaert huwt. VOND.

VOND, m., meerv. *vonden.* De daad van vinden, uitvinden: *door den loozen vond van den aflaathandel.* Hetgeen men vindt: *wat was hij blijde met zijnen vond!* Hetgeen men uitvindt, verzint: *sy hebben vele vonden gesocht.* BIJBELV. *Een aardige vond.* List, en ontwerpen ter benadeeling van anderen: *dien Phariseschen vond en vind ick gansch niet slecht.* D. DECK. In dezen zin gebruikt men ook *vint: hij zit vol vinten.* Zamenstell. *Vondmeester*, bij KIL., een strandvonder, of soortgelijk ambtenaar. *Leugenvond*, enz. Van *vinden.*

VONDEL, zie *vlonder.*

VONDELING, m. en vr., meerv. *vondelingen.* Van *vinden.* Een kind, hetwelk men op straat, of elders, van deszelfs ouders verlaten, vindt; *die den vondeling opvoedden.* VOND. *Sijn kind te vondeling leggen.* Zamenstell. *vondelingshuis.*

VONDER. Zie *vlonder.*

VONK, v., meerv. *vonken.* Een glinster, eene vuurspark, of sprank: *gelijk een vonk in tonder vat.* POOT. Fig., *de vonk der minne aanblazen. Slechts een vonkje van medelijden in den boezem voeden.* Oneigenaardig vormt ANTONID. eene zee *van vonken, van vier en zwavel*, enz. Van hier *vonken*, glimmen; en de zamenstell. *liefdevonk*, *minnevonk*, enz.

VONKELEN, o. w., *ik vonkelde*, *heb gevonkeld.* Voortd. werkw. van *vonken.* Flonkeren, schitteren, tintelen: *de oogen vonkelen hem in het hoofd.* Van hier *vonkelnieuw*, zoo nieuw, dat er de glans nog op is; deen. *funkelny.*

VONNIS, o., meerv. *vonnissen.* Van *vinden*, in den zin van onderzoeken, navorschen, en beoordeelen, zie *vinden.* Eene geregtelijke beoordeeling van, en uitspraak over, eene zaak: *het vonnis hooren uit zijn mond.* L. D. S. P. *Het glorierijk vonnis.* HOOFT. *Het vonnis opmaken, uitspreken, vellen, strijken, wijzen.* Van hier *vonnissen*, geregtelijk uitspraak doen. Zamenstell. *vonniswijzing*, enz. *Doodvonnis*, *eindvonnis*, *slotvonnis*, enz.

VONT, *vonte*, v., meerv. *vonten.* KIL. ook *vunte*, eng. *font*,

font; fr. *fonts*. Van het lat. *fons*, eene bron. Een groot watervat in de kerken, waarin men oulings doopte; ook wel eens de *dope* genoemd: *hevet den enen voet ghenomen, ende dien in de vonte gheset*. M. STOK. *De kristen uit de vont herboren*. VOND. Zamenstell. *vontwater*. KIL. *Doopvonte*, enz.

VOOGD, m., meerv. *voogden*. Eigenlijk, iemand, wiens hulp men inroept tot dingen, die men zelf niet wel waarnemen, of bezorgen kan, een bezorger van zulke dingen voor anderen, een waarnemer van hunne belangen, over het algemeen. Zoodanig iemand was oulings een *Klostervogt*, of *Stiftsvogt* der Duitschers. Voorts een verzorger van armen en behoeftigen; bij ons *armenvoogd* geheeten. Een voorstander van, en bestuurder over minderjarige kinderen: *hij is onder vooghden ende verzorgers*. BIJBELV. De voorstander en bestuurder van evenveel wat anders: *mijn man en voogd. De voogden van uw goed*. HUIJGHENS. *Ik ben er geen voogd over*, beteekent, ik kan er niet over beschikken. Van hier *voogdes*, *voogdij*, *voogdijschap*. *Armenvoogd*, *burgervoogd*, *burgtvoogd*, *kerkvoogd*, *landvoogd*, *slotvoogd*, *steevoogd*, enz.

Voogd, neders. *vagd*, komt, volgens KIL., van het lat. *fautor*, een begunstiger, volgens ADELUNG, van *fath*, bij ULPHIL., angels. *wäta*, slavon. *waiwode*, heervoerder; en volgens nog anderen, van het lat. *advocatus*.

VOOR. Zie *vore*.

VOOR, voorzetsel en bijwoord. Als voorz. had het oulings, even als meer andere, den tweeden naamval bij zich; waarvan nog sporen voorhanden zijn, in *voor 's hants*, *voor avonts*, bij M. ST., voor den avond, enz. Ten aanzien van tijd: het tegengestelde van na: *voor vier jaren. Voor dezen. Voor dat*, ook zamengevoegd *voordat*. Ten aanzien van plaats, het tegengestelde van *achter*: *voor de deur. Men plaatste hem voor mij*. In de plaats van: *iemand voor zich laten preken. Indien een voor allen gestorven is*, enz. BIJBELV. *Voor geld en goede woorden*. Wijders komt het voor, in de spreekwijzen: *voor dood liggen. Voor geleerd, gek* enz. *gehouden worden. Iets voor waarheid aannemen. Iets voor zich houden*, ook fig. voor verzwijgen. *Voor iemand iets doen. Voor het vaderland ster-*

sterven. Voor iemand bidden, borg blijven, instaan, zorgen, enz. *Wasch smelt voor het vuur. Voor tegenwoordig. Voor ditmaal. Ik voor mij. Voor den drommel*, enz. — Somwijlen heeft het de beteekenis van *tegen*, en kan het daarmede verwisseld worden: *een middel voor de koorts.* In zamenstelling met werkwoorden is *voor* meestal scheidbaar, doch somwijlen ook onscheidbaar, als: *voorlezen, ik las voor, heb voorgelezen, — voorzeggen, ik voorzeide, heb voorzegd*, enz.

Als bijwoord wordt *voor* gebezigd in: *voor en na. Ik ging voor, hij achter.* En met andere woorden achter zich, als: *vooraan, vooraf, voorheen, voorop*, enz.

De vergrootingstrappen van *voor* zijn *voorder, voorst*, welke bijvoegelijk zijn; zoo ook *vorig.* In de gemeene volkstaal bezigt men ook veur: *hiel de hant veur 't voorhooft.* VOND.

VOORAVOND, m., meerv. *vooravonden.* Het einde van den dag en de aanvang van den avond: *ik kom in den vooravond eens bij u.*

VOORBAAT, v. Vooruit loopende bevoordeeling: *in de voorbaat zijn.* In dezen zin staat dit woord gelijk aan *voorhaal*, in: *ik zelf zal in de voorhael zijn.* VOND.; terwijl *in de voorbaat zijn*, voorts ook genoegzaam evenveel beteekent, als, gelijk bij KIL., *in de voorbaan zijn. Bij voorbaat* is voorloopig.

VOORBARIG, bijv. n. en bijw., *voorbariger, voorbarigst.* Van het oude *voorbaar*, van *baren, beren*, veel beweging en geschreeuw maken. Onbezonnen, onbedacht te werk gaande: *hij is altoos even voorbarig. Voorbarige tijding*, ongegronde, uit geen rijp onderzoek voortspruitende. Van hier *voorbarigheid, voorbariglijk.*

VOORBEDACHT, bijv. n. en bijw. *voorbedachter, voorbedachtst.* Eigenlijk, een deelw. van *voorbedenken*, vooraf overwegen: *het voorbedachte lied.* L. D. S. P. Met voorafgaand overleg: *met voorbedachten rade.* Van hier *voorbedachtheid, voorbedachtelijk*, enz.

VOORBEDE, v., meerv. *voorbeden.* De daad van voorbidden: *op uwe voorbede.* De inhoud van een gebed voor anderen: *hoe luidde uwe voorbede?*

VOORBEDENKEN, enz. Zie *voorbedacht.*

VOORBEDING, o., meerv. *voorbedingen.* Een voorloopig

pig beding: *onder voorbeding van vrije woning.*

VOORBEDUIDEN, b. w., *ik beduidde voor, heb voorbeduid.* KIL. *voorbedieden.* Van te voren aanduiden: *dat schijnt iets voor te beduiden.* Van hier *voorbeduiding, voorbeduidsel.* Het deelw. *voorbeduidend* wordt als bijv. n. gebruikt: *gelooft gij aan geene voorbeduidende dingen?*

VOORBEELD, o., meerv. *voorbeelden.* Eene afbeelding van iets, dat daar naar gemaakt moet worden: *Sie dan toe, dat gij het maekt nae haren voorbeelde.* BIJBELV. Overdragtelijk, al, wat ter navolging voorgesteld wordt, of worden kan, en verdient te worden: *iemand een goed voorbeeld geven. Hij is ons een voorbeeld van lijdzaamheid. Ergens een voorbeeld aan nemen* is, zich hetzelve ter navolging voorstellen. Maar *een kwaad voorbeeld* is een gedrag, dat vermeden moet worden: *de geschiedenissen zijn vol goede en kwade voorbeelden. Welk een voorbeeld van nijd!* In den STATENBIJBEL iets, dat ter waarschuwing dient: *zijn haerlieden overgekomen tot voorbeelden, ende zijn beschreven tot waarschouwinge voor ons;* of iets, dat over het algemeen dient, om iemands gedrag te regelen: *gehoorsaem — den voorbeelde der leere.* In *bij voorbeeld* beduidt dit woord iets, dat tot bevestiging daarvan dient: *neemt eens een voorbeeld van een wijse, wie ghij wilt.* WESTERB. Van hier *voorbeeldelijk, voorbeeldeloos*, zonder voorbeeld, *voorbeeldig.*

VOORBEHOUDEN, b. w., *ik behield voor, heb voorbehouden.* Bij voorbeding voor zich vrij houden: *den vrijen overgang over het verkochte land voorbehoudende.* Van hier het bijw. *voorbehoudens*, en *voorbehouding.*

VOORBEPALEN, b. w., *ik bepaalde voor, heb voorbepaald.* Vooraf bepalen: *er werd niets voorbepaald.* Van hier *voorbepaling.*

VOORBEREIDEN, b. w., *ik bereidde voor, heb voorbereid.* Door voorloopige schikkingen gemakkelijk maken: *de zaak werd onder de hand voorbereid.* Vooraf bereiden: *over 't gene Godt den volcke voorbereydt hadde.* BIJBELV. Van hier *voorbereiding, voorbereidsel.*

VOOR-

VOORBERG, zie *voorgebergte.*

VOORBERIGT, o., meerv. *voorberigten.* Een berigt, dat ergens vooraf gaat: *juist geene voorrede, maar een klein voorberigt.* Zamenstell. *voorberigtschrijver,* ook wel eens *voorberigter,* van *voorberigten*, een voorberigt schrijven, dat in de eigenlijke beteekenis van vooraf berigten ook het wortelwoord van *voorberigt* is.

VOORBERIGTEN, enz. Zie *voorberigt.*

VOORBESCHIKKEN, b. w., *ik beschikte voor, heb voorbeschikt.* Vooraf bepalen, bijzonderlijk, in de godgeleerdheid, tot eene eeuwige zaligheid, of rampzaligheid, verordenen: *kan God menschen tot eene eeuwige verdoemenis hebben voorbeschikt?* Van hier *voorbeschikking.*

VOORBETALEN, zie *betalen.*

VOORBIDDEN, b. en o. w., *ik bad voor, heb voorgebeden.* Bedr., iemand een gebed voordoen, opdat hij het nadoe: *zij bad haar kind het Onze Vader voor.* Onz., ten aanhooren van anderen, en mede in hunnen naam, bidden: *terwijl hij voorbad.* Voor den maaltijd bidden: *hij bad voor en na.* Van hier *voorbidder* en *voorbidding.*

VOORBIJ, voorzetsel. Digt voor iemand, of iets, langs: *als ik nu bij u voorbij ginck, sag ick u.* Bijbelv. *Geen wandelaar die daar voorbij mogt gaan.* L. D. S. P. *Wij lieten elk, die ons achterop kwam, gerustelijk voorbij rijden. D'uur is lang voorbij, die wij te saem bescheiden.* Breder. En in den Statenbijbel is *voorbijgaan* verdwijnen: *hemel en aerde sullen voorbijgaan*, enz. *In het voorbijgaan* is ter loops.

VOORBIJGAAN, enz., zie *voorbij.*

VOORBODE, m., meerv. *voorboden.* Eigenlijk, een vooraf komende bode. In het gebruik veelal een voorteeken: *dat was de voorbode van ons ongeluk. Hij neemt hierop bij tijds dien voorbo waar.* Vond.

VOORBRENGEN, b. w., *ik bragt voor, heb voorgebragt.* Voor den dag brengen, voordragen: *brengt ulieder twistsake voor.* Bijbelv. Opperd. *furbringen.*

VOORBURG, m., meerv. *voorburgen.* Een burg, die ergens voor ligt, en tot dekking daarvan dient: *Naarden is de voorburg van Amsterdam. Uit den voor-*

burgh

burgh opgedondert. VOND. Ook onz.; *in 't voorburg van de hel.* VOND.

VOORDACHT, v., enkel gebruikelijk in vereeniging met de voorzetsels *met*, *zonder*, enz. Van *voor* en *dacht*, van *denken*. KIL. *veurdachte*, hoogd. *Vorbedacht*. Voorbedacht opzet: *zonder eenige voordacht*. Van hier *voordachtelijk*, bijv. n. en bijw., opzettelijk, anders *voorbedachtelijk*.

VOORDAT, zie *voor*.

VOORDEEL, o., meerv. *voordeelen*. Eigenlijk, hetgeen iemand bij de verdeeling van goederen voor anderen vooruit gegeven wordt. Hedendaags, baat, winst, over het algemeen: *het zal hem geen voordeel geven. Dat hij daar veelvoudigh voordeel uit trok.* HOOFT. *Zijnen vijand een voordeel afzien*, *afwinnen. Wij hadden het voordeel van den wind*, of *den wind ten onzen voordeele.* Van hier *veurdeelen*, bevoordeelen, bij KIL., *voordeelig*, enz.

VOORDER, enz. Zie *vorder*.

VOORDIENEN, b. en o.w., *ik diende voor, heb voorgediend.* Bedr., toedienen: *hij diende mij alles voor.* Onz.: *gij moet voordienen.* Van hier *voordiener*, *voordiening*, *voordienster*.

VOORDISSCHEN, zie *opdisschen*.

VOORDOCHTER, zie *voorkind*.

VOORDOEN, b. w., onregelm., *ik deed voor, heb voorgedaan.* Voorhangen, voorbinden, enz.: *doe het kind eenen doek voor.* Voor iemands oogen doen, opdat hij het nadoe: *wil ik het u eens voordoen?* Vertoonen: *zijne waren voordoen. Het doet zich uitnemend voor. Zij weet zich van de beste zijde voor te doen.*

VOORDRAGEN, b. w., *ik droeg voor, heb voorgedragen.* Voorstellen: *hij droeg de zaak zeer treffend voor.* Voorts is *iemand iets voordragen* ook het voor hem henen dragen: *men droeg hem een zwaard voor.* Van hier *voordraging*, *voordragt*.

VOORDRAGT, v., meerv. *voordragten.* Van *voordragen.* De daad van voordragen: *bij de voordragt myner bede.*

VOOREBBE, v. De aanvang der ebbe: *bij de voorebbe.*

VOOREERGISTEREN, zie *overeergisteren*.

VOORGAAN, b. en o. w., onregelm., *ik ging voor, ben voorgegaan*, oul., *vaorgegangen*, en *voorgangen.*

Zie *gaan.* Het tegenoverstaande van *volgen*, in den eigenlijken zin: *Judas ginck haer voor.* BIJBELV. *Ga de scharen voor.* VOND. In den zin van voorgetrokken, eerder bij de hand genomen, worden: *dat van het meeste aanbelang is, moet steeds voorgaan.* Vooraf gaan. Deze beteekenis oefent het woord voornamelijk in het deelw. *voorgaand*, als bijv. n., meermalen evenveel als reeds gebeurd, verloopen: *den voorgaanden dag. Daer en is geen gedachtenisse van de voorgaende dingen.* BIJBELV.; en in het oude deelw. *voorgegangen*, of *voorgangen*, dikwijls *vergangen*, dat in denzelfden zin voorkomt: *bewust van voorgange wreedtheit, en jeeghenwoordige zwakheit.* HOOFT. Eindelijk staat *voorgaan* ook tegen *volgen* over, in de beteekenis van een voorbeeld ter navolging geven: *wel voorgaan doet wel volgen. Gij gaat hun in het kwade voor.* Van hier *voorgang*, de daad van voorgaan, *voorganger*, *voorgangster.*

VOORGANG, zie *voorgaan.*

VOORGANGER, m., meerv. *voorgangeren*, of *voorgangers.* Van *voorgangen*, voorgaan. Zie *gaan.* Al wie in den eigenlijken zin voorgaat. Oneigenlijk, al wie een voorbeeld geeft: *geen voorganger in het kwade. Voorgangers der gemeente* zijn derzelver leidslieden, opzieners, en verzorgers: *zijt uwen voorgangeren gehoorsaem.* BIJBELV. Wegens het vrouwelijke geslacht bezigt men *voorgangster.*

VOORGEBERGTE, o., meerv. *voorgebergten.* Hoogd. *Vorgebirge.* KIL. *veurberg der zee.* Een gebergte, dat voor de overige kust in zee uitsteekt, eene kaap, lat. *promontorium*, waarnaar ons *voorgebergte* gevormd is.

VOORGEREGT, o., meerv. *voorgeregten.* Het eerste geregt: *het voorgeregt bestond in waterbaars*, enz.

VOORGESTOELTE, *voorgevel*, enz. Zie *gestoelte*, enz.

VOORGEVEN, b. w., *ik gaf voor, heb voorgegeven.* Vooruit geven, in het schaken, dammen, enz.: *hij gaf zijne partij een paard en eenen toren voor.* Voorwenden: *zij gaf hoofdpijn voor.* Iets ongegronds, of twijfelbaars, beweren: *voorgeeft, datter veel gelegen is.* VOND. *Het voorgeven*, als z. n., is eene verzekering van iets ongegronds, of een voorwendsel. Van hier *voorgeefster, voorgever, voorgeving.*

VOOR-

VOORGEVOEL, o. Een voorloopig gevoel van iets: *hij scheen voorgevoel van zijn ongeluk te hebben.*

VOORGISTEREN, bijw. Eergisteren: *voorgisteren beloofde hij mij zulks.* Hoogd. *vorgestern*, deen. *forgaars*, zweed. *forgar.*

VOORGROND, m., meerv. *voorgronden.* In een schilderstuk, dat gedeelte van den grond, dat vooraan, en naastaan de grondlinie, ligt: *op den voorgrond zag men eenige bekkeneelen, en verdere doodsbeenderen. Woedende trad hij op den voorgrond van het tooneel.* Overdr., zegt men wegens elk ding, hetwelk men voor en boven andere dingen in aanmerking komen doet, dat men hetzelve *op den voorgrond* plaatst: *om de voordeelen van den vrede des te meer te doen afsteken, plaatste hij al het ijsselijke van den oorlog op den voorgrond van zijn dichtstuk.*

VOORHANDEN, zie *voorshands.*

VOORHANG, m., meerv. *voorhangen.* Anders *voorhangsel.* Hoogd. *Vorhang.* Al wat ergens voor gehangen wordt: *ghij sult den voorhanck onder de haecxkens hangen.* BIJBELV.

VOORHANGSEL, zie *voorhang.*

VOORHEBBEN, b. w., *ik had voor, heb voorgehad.* Voor het lijf hebben: *het kind heeft geen doek voor.* Vooruit hebben: *hij heeft vier schijven voor.* Voor zich hebben: *weet gij wel, wien gij voorhebt?* In den zin hebben: *dat Saul dit quaet tegen hem heijmelick voor hadde.* BIJBELV.

VOORHEEN, *voorhenen*, bijw. Zie *voor.*

VOORHOEDE, v., meerv. *voorhoeden.* Hedendaags enkel het voorste gedeelte van een leger, of eene vloot: *wie voert het bevel over de voorhoede?*

VOORHOF, o., meerv. *voorhoven.* Een ongedekt plein vooraan binnen den omtrek van een gebouw: *het voorhof des Tempels. Stont in het binnenste voorhof van des Konincks huijs.* BIJBELV.

VOORHOUDEN, b. w., *ik hield voor, heb voorgehouden.* Voor zich houden: *waarom houdt gij uw servet niet voor?* Voor iemand anders houden: *houd mij den spiegel eens voor.* Fig., voorstellen, voorleggen: *houd hem dat eens voor.* Bijzonderlijk, voor oogen stellen:

ik hield hem zijn wangedrag voor. Van hier *voorhoud*, voorstel, bij KIL.

VOORHUID, v., meerv. *voorhuiden.* Een vel, dat bij Joden, Mohammedanen, en andere Oosterlingen, weggesneden wordt: *besneet de voorhuijt hares soons.* BIJBELV.

VOORJAGEN, b. w., *ik joeg voor, heb voorgejaagd.* KIL. *veurjaeghen.* PLANTIJN *voerjagen.* Voor zich henen jagen, of drijven: *een havik jaeght de bloode duiven voor.* VOND. Ook figuurl.: *en jaeght de lusten voor.* HOOFT. *'t Gestarnt de schaduw veur quam jaghen.* VOND.

VOORIN, bijw. In het voorste gedeelte van iets: *het ligt voorin.* Als daarentegen het ding uitgedrukt wordt, is *in* een voorzetsel, en moet het van *voor* afgescheiden blijven: *het ligt voor in het schip.*

VOORINGENOMEN, zie *voorinnemen.*

VOORINNEMEN, b. w., *ik nam voorin, heb vooringenomen.* Van te voren innemen: *men poogde hem tegen ons voorin te nemen.* Van hier *voorinneming*, en, van het deelw. *vooringenomen*, *vooringenomenheid.* Zamenstell. *onvooringenomen*, onbevooroordeeld.

VOORKENNEN, b. w., *ik kende voor, heb voorgekend.* Vooraf kennen: *dewelcke wel voorgekent is geweest voor de grontlegginge der werelt.* BIJBELV. Van hier *voorkennis*, voorloopige kennis: *ik doe niets buiten zijne voorkennis.*

VOORKENNIS, zie *voorkennen.*

VOORKEUKEN, zie *keuken.*

VOORKEUR, *voorkeus*, v. Voortrekking: *bij voorkeur van het eene voor het andere. Hier*, of *daar aan de voorkeur geven* is, hetzelve voor iets anders voortrekken.

VOORKIND, o., meerv. *voorkinderen.* Een kind uit eenen vorigen echt: *er zijn twee voorkinderen van den man, een voorzoon, en eene voordochter.*

VOORKOMEN, b. en o. w., *ik kwam voor, heb* en *ben voorgekomen.* Bedrijv., iemand vooruit snellen, zoo dat men ergens voor hem komt: *zij liepen, om ons voor te komen.* Evenveel hoe vergaauwen: *ik kwam het mor-*

morgenlicht, *de nachtwaak*, *voor*. L. D. S. P. Afweren: *om alle ongelukken voor te komen*. Onzijd., bejegenen: *vestig het oog op al wat u voorkomen mag*. Aangetroffen worden: *dat boek komt zelden voor*. Voorvallen, gebeuren: *men weet niet*, *wat er voorkomen kan*. Schijnen: *het komt mij voor*, *dat gij mis hebt*. Sommigen bezigen het voorzetsel *voor* ook als onscheidbaar: *voorkwam*, gelijk ook in het deelw. *voorkomen*; *voorkom den wensch*, enz. Bijbelv.; doch daar de nadruk op *voor*, en niet op *komen* valt, bezigt men alleen *kwam voor*. *voorgekomen*, *voor te komen*, enz. Van hier *voorkoming*; en *het voorkomen* wordt als z. n. gebruikt, voor gelaat, gedaante, aanzien: *hij heeft een slecht voorkomen*.

VOORKOOP, zie *voorkoopen*.

VOORKOOPEN, b. w., onregelm., *ik kocht voor*, *heb voorgekocht*. Opkoopen. Van hier *voorkoop*, *voorkooper*, *voorkoopster*.

VOORKRIJGEN, b. w., *ik kreeg voor*, *heb voorgekregen*. Voor zich krijgen: *ik kan mijn servet niet voorkrijgen*. Vooruit krijgen in het spelen: *ik kreeg twee schrapjes van hem voor*.

VOORLAND, o., meerv. *voorlanden*. Oningedijkt land: *veurland aan den dijck*. Kil. Spreekw.: *Oostindie zal zijn voorland zijn*, daartoe zal hij zich moeten bepalen.

VOORLAST, m., meerv. *voorlasten*. De last van het voorste gedeelte van een schip: *die voorlast is te zwaar*. Van hier *voorlastig*, dat te veel last van voren heeft.

VOORLASTIG, zie *voorlast*.

VOORLEDEN, zie *verleden*.

VOORLEGGEN, b. w., *ik leide voor*, *heb voorgeleid*, of *voorgelegd*. Voor iemand leggen: *drije dingen legge ick u voor; kiest u een uit dien*. Bijbelv. Van hier *voorlegging*.

VOORLEIDEN, b. w., *ik leidde voor*, *heb voorgeleid*. Voor iemand leiden, op eenige plaats voorbrengen, opleiden: *wie zal hem voorleiden?* Van hier *voorleiding*.

VOORLEZEN, b. w., *ik las voor*, *heb voorgelezen*. Voor anderen lezen; *hij las het dichtstuk voor*. Van hier *voorlezer*, iemand, die voorleest, inzonderheid in de kerk, bij de openbare eerdienst, — *voorlezing*.

VOORLEZER, zie *voorlezen.*
VOORLICHTEN, b. w., *ik lichtte voor, heb voorgelicht.* Licht voor iemand heen dragen: *wij werden door fakkeldragers voorgelicht.* Fig., iemand onderrigten: *wij werden daaromtrent uitnemend voorgelicht.* Van hier *voorlichter, voorlichting.*
VOORLIEGEN, b. en o. w., *ik loog voor, heb voorgelogen.* Bedr., iemand iets op eene leugenachtige wijze voorzeggen: *wat hebt gij hem weer voorgelogen?* Onz., iemand leugens toevoegen: *lieg mij toch niet langer voor!*
VOORLIGGEN, o. w., *ik lag voor, heb voorgelegen.* Vooraan liggen: *zij ligt voor, en hij achter.* Voordeel, voorregt, hebben: *hij zal met zijne koopmanschap voorliggen.* HALMA. Hoogd. *vorliegen.*
VOORLOOP, m. Al wat voorloopt: *ik ging met den voorloop uit de kerk. Voorloop van brandewijn.* Zamenstell. *voorloopflesch, voorloopsvat.*
VOORLOOPEN, o. w., *ik liep voor, heb*, en *ben, voorgeloopen.* Ten aanzien van tijd, voor iets anders *loopen: dat paard moet voorloopen.* Ten aanzien van plaats, evenhetzelfde. Van eene klok zegt men, dat zij *voorloopt*, wanneer zij andere klokken als voorbij loopt. En een voorlooper, die voor iemand henen loopt, kan ook gezegd worden hem *voor te loopen.* Maar als *voor* naar het voorste van een huis beduidt, moet het van *loopen* afgescheiden blijven: *loop eens voor!* Van hier *voorloop, voorlooper, voorloopig*, enz.
VOORMAALS, bijw. Voorheen, te voren: *gij hebt voormaels de aerde gegrondet.* BIJBELV.
VOORMAKEN, b. w., *ik maakte voor, heb voorgemaakt.* Iets voor iemands oogen maken, opdat hij het namake: *hij maakt alles na, wat men hem voormaakt.* Hoogd. *vormachen.*
VOORMALEN, b. w., *ik maalde voor, heb voorgemaald.* Al malende voorstellen: *hij wist hun alles op het levendigste voor te malen.* Hoogd. *vormahlen.*
VOORMETEN, b. w., *ik mat voor, heb voorgemeten.* Voor iemands oogen meten: *ik heb hem alles naauwkeurig voorgemeten.*
VOORMIDDAG, m., meerv. *voormiddagen.* Dat gedeelte van den dag, dat tusschen den morgen en middag valt: *alle*

alle voormiddagen studeert hij. Des voormiddags wordt als een bijw. gebruikt, voor elken voormiddag. Zamenstell. *voormiddagsbezoek*, *voormiddagskerk*, enz.

VOORNAAM, m., meerv. *voornamen.* In tegenoverstelling van *toenaam*, iemands doopnaam: *Vondels voornaam was Joost.*

VOORNAAM, bijv. n., *voornamer*, *voornaamst.* Oulings ook *voorneem*, KIL. *veurnem*, *veurnaem*, hoogd. *vornehm.* Naar het lat. *praecipuus* gevormd. Aanzienlijk, uitmuntend: *voorname personen*, — *een voornaam geleerde*, *kunstenaar*, *koopman*, enz. Van hier *voornamelijk*, hoogd. *vornehmlich.*

VOORNAAMWOORD, o., meerv. *voornaamwoorden.* Dat deel der rede, hetwelk de plaats van een zelfstandig naamwoord vervangt: *persoonlijk voornaamwoord*, enz.

VOORNACHT, m., meerv. *voornachten.* Het voorste van den nacht: *den voornacht aan brasserij en dronkenschap wijden.*

VOORNEMEN, b. w., *ik nam voor*, *heb voorgenomen.* Voorhebben, besluiten: *als gij iets goeds voorneemt*, *behoort gij het te volvoeren. Het voornemen*, als z. n., is de daad van voornemen, besluit, opzet: *een christelijk voornemen. Ik ben van voornemen*, of *voornemens*, is evenveel, als ik heb voorgenomen, besloten.

VOORNOEMD, bijv. n. Eigenlijk, een deelw. van het ongebruikelijke *voornoemen.* Vooraf met name vermeld: *de voornoemde redenen. Al het voornoemde.*

VOORNOEN, bijw. Des voormiddags: *voornoen is hij hier nog geweest.* Soms ook een z. n.: *de voornoen*, voormiddag; zie *noen.*

VOORONDER, o., meerv. *vooronders.* De voorste benedenruimte in een schip: *veuronder des schips.* KIL. *Wij zaten in het vooronder.*

VOORONDERSTELLEN, b. w., *ik vooronderstelde*, *heb verondersteld.* Vooraf onderstellen: *vooronderstel eens*, *dat hij wegbleef.* Van hier *vooronderstelling*, de daad van vooronderstellen, en hetgeen men vooronderstelt.

VOORONDERSTELLING. Zie *vooronderstellen.*

VOOROORDEEL, o., meerv. *vooroordeelen.* Een oordeel, hetwelk men velt, voor dat men alles onderzocht heeft, een ongegrond oordeel, eene dwaze vooronderstelling, of vooringenomenheid: *zonder vooroordeel spreken,* Van hier *bevooroordeeld, onbevooroordeeld, volksvooroordeel,* enz.

VOOROUDEREN, m., enkel in het meerv. gebruikelijk. Hoogd. *Voraltern*, zweed. *foraldrar.* Die leden van iemands geslacht, die voor zijne ouderen geleefd, en deze verwekt hebben: *tot roem van onze voorouderen. Van machtigen huize en voorouderen gesproten.* VOND. Van hier *voorouderlijk.*

VOOROVER, bijw., zie *voor.*

VOOROVERLIJDEN, zie *vooraflijvig.*

VOORPAND, o. meerv. *voorpanden.* Een der voorste panden van eenen rok enz.: *het gansche voorpand was opgescheurd.*

VOORPLECHT, v., meerv. *voorplechten.* Het voorste gedeelte van een schip: *de voorplecht werd door den voorlast te sterk neergedrukt.*

VOORPREDIKEN, b. w., *ik predikte voor, heb voorgepredikt.* Al predikende toevoegen: *ik weet niet, wat hij ons al voorpredikte.*

VOORPROEF, v. De daad van voorproeven in den eigenlijken zin. Voorts ook voorloopige ondervinding, en gevoel, evenveel waarvan: *ik heb er de voorproef van gehad.*

VOORPROEVEN, b. w., *ik proefde voor, heb voorgeproefd.* Spijs, voor dat dezelve opgedischt wordt, proeven. Van hier *voorproef, voorproefster, voorproever.*

VOORRAAD, m. Eene onbepaalde hoeveelheid van opgedane noodwendigheden, in welken zin men dit woord nog steeds gebruikt: *daer 't zwaer en kostlijck valt, om voorraet te bekomen.* VOND. *Men verzag zich van eenen genoegzamen voorraet.* MOON. *Met voorraad opgepropt van schepen.* ANTONID. *In voorraad* is opgedaan, en gereed, voor elk, die het noodig heeft: *die koopman heeft van alles in voorraad;* of met zorg voor de toekomst: *ik maak in voorraad, dat er iets klaar is. Bij voorraad* is, bij voorbaat: *ik zal u bij voorraad wat geld stuuren.* HALMA. Zamenstell. *voorraadkelder, voorraadschip, voorraadschuur,* enz.

Voor-

Voorraad, in de laatstgemelde beteekenis, hoogd. *Vorrath*, is verwant aan *honigraat*, *huisraad*, enz. Zie *raat*.

VOORRANG. m. Voorgang in rang: *ik gaf hem den voorrang*. Oneigenlijk is *den voorrang aan iets geven*, hetzelve bij keuze, of anderzins, voortrekken; en *bij voorrang* is dikwijls evenveel, als *bij voorkeur*.

VOORREDE, v., meerv. *voorredenen*. Eene rede, welke ergens vooraf gaat: *na eene lange voorrede*. Bijzonderlijk, een uitgewerkt voorberigt voor een boek. Van hier *voorredenen*, eene voorrede houden, of schrijven; en van daar wederom *voorredenaar*.

VOORREGT, o., meerv. *voorregten*. Een regt, hetwelk men voor anderen vooruit heeft: *elke stad ontving eenig voorregt van dezen of genen Graaf*. Evenveel welk voordeel: *het voorregt van eene onafgebrokene gezondheid*.

VOORREKENEN, b. w., *ik rekende voor*, *heb voorgerekend*. Ten dienste van iemand oprekenen: *laat ik het u eens voorrekenen*.

VOORRIJDEN, o. w., *ik reed voor*, *heb voorgereden*. Voor anderen rijden: *wij lieten hen voorrijden*. Op een der voorste paarden van een rijtuig rijden: *ik gebood hem, voor te rijden*. Van hier *voorrijder*.

VOORSCHANS, v., meerv. *voorschansen*. Eene buitenschans: *eene vesting met sterke voorschansen*. *Godt stelt heyl tot mueren ende voorschanssen*. Bijbelv.

VOORSCHIETEN, b. en o. w., *ik schoot voor*, *heb voorgeschoten*. Geld ten dienste van iemand schieten: *zoo veel had ik hem reeds voorgeschoten*. In plaats van iemand schieten, uittellen, betalen: *ik kan niet meer voorschieten*. Onz., eerst schieten. Van hier *voorschot*.

Voorschieten, hoogd. *vorschieszen*, zweed. *forskjuta*, vries. *forsjutte*, wordt, in de beteekenis van voor iemand betalen, met *verschieten* verwisseld.

VOORSCHIJN, m. Enkel gebruikelijk in *te voorschijn*, voor den dag, voor het licht: *te voorschijn komen*, *te veurschijn brengen*. Kil.

VOORSCHOT, zie *voorschieten*.

VOORSCHREVEN, zie *voorschrijven*.

VOORSCHRIFT, o., meerv. *voorschriften*. Al, wat iemand

mand voorgeschreven wordt, zoo om het na te schrijven, als om zich daarnaar te gedragen: *men moet zijne leerlingen gestadig nieuwe voorschriften geven. Wat baet u nu het voorschrift van eenen eedt.* VOND.

VOORSCHRIJVEN, b. w., *ik schreef voor, heb voorgeschreven.* Voor iemand schrijven, opdat hij het naschrijve: *ik zal het u eens voorschrijven;* of, opdat hij zich daarnaar gedrage: *iemand voorschrijven, wat hij zeggen, doen, of laten moet. Iemand de wet voorschrijven* is, over het algemeen, hem, evenveel hoe ook, in zijn gedrag bepalen. Van hier *voorschreven,* van *voor* en *schreven,* bij verkorting voor *geschreven,* bijv. n., voorafgeschreven, gemeld, — *voorschrijving.*

VOORSCHUIVEN, b. w., *ik schoof voor, heb* en *ben voorgeschoven.* Voor iets anders, en naar voren schuiven: *schuif dien schotel voor.* Van hier *voorschuiving.*

VOORSHANDS, bijw. Eigenlijk, evenveel als *voor de hand,* dat intusschen, even als *voor handen,* of *voorhanden,* zoo als velen schrijven, geheel iets anders beteekent. Want *voor de hand* is, in vereeniging met *liggen, staan,* enz., niet verholen, maar gereed, zoo dat men de hand slechts behoeft uit te steken, om het te grijpen; in vereeniging met *komen,* onder iemands bereik geraken: *hij verbrandde al, wat hem voor de hand kwam; voorhanden* is, bij de hand, nabij, aanwezig: *er is turf noch hout voor handen.* Maar *voorshands* beduidt, even als *voorslags,* bij KIL., zonder onderzoek, gereedelijk: *ik weet voorshands, dat het zoo niet is.*

VOORSLAAN, b. en o. w., onregelm., *ik sloeg voor, heb voorgeslagen.* Bedr., voorstellen: *ik sloeg hem dit geneesmiddel voor. Een huwelijk voorslaan. Hij verwierp al, wat hem voorgeslagen werd.* Onz.: *de klok slaat voor,* voor andere klokken. Eerst slaan: *ik moet voorslaan,* in het kolfspel. Van hier *voorslag.*

VOORSLAG, m., meerv. *voorslagen.* Van *voorslagen,* dat oulings de plaats van *voorslaan* bekleedde. De daad van voorslaan: *bij den voorslag van vrede.* Hetgeen voorgeslagen wordt: *aannemelijke voorslagen.* De waarschuwende aanslag van eene klok, voordat zij eigenlijk slaat:

slaat: *voorslag voor zes uren.* Anders ook *verklikker, verklikkertje.* Ook in het kolfspel: *ik heb den voorslag.*

VOORSMAAK, m. Die smaak van een ding, welke den eigenlijken smaak daarvan voorgaat. Fig., eenige voorloopige gewaarwording van iets: *hij genoot den voorsmaak der zaligheid hier op aarde reeds eenigzins.*

VOORSNIJDEN, b. w., *ik sneed voor, heb voorgesneden.* Voor anderen snijden: *vleesch* enz. *voorsnijden.* Voor iemand snijden, opdat hij het navolge: *ik sneed het hem eerst voor.* Van hier *voorsnijder, voorsnijdster.* Zamenstell. *voorsnijdmes.*

VOORSPAN, o., meerv. *voorspannen.* Eene verkorting van *voorgespan.* De gezamenlijke paarden, waarmede een rijtuig bespannen wordt: *wij zullen er een nieuw voorspan nemen.*

VOORSPANNEN, b. en o. w., *ik spande voor, heb voorgespannen.* Bedr., voor een rijtuig spannen: *laat de paarden voorspannen.* Onz., paarden in het gareel spannen: *terwijl men voorspande.*

VOORSPEL, o., meerv. *voorspelen.* Gespeel, dat voor de eigenlijke muzijk, of het eigenlijke spel, vooraf gaat: *speelde een voorspel op heur snaeren.* VOND. Voorteeken, voorspeling: *men beschouwde het als een voorspel van onheil.*

VOORSPELEN, b. en o. w., *ik speelde voor, heb voorgespeeld.* Bedr., voor iemands ooren spelen: *het werd hem op de harp voorgespeeld.* Onz., in het kaartspel, enz., het eerste spelen, aanvangen te spelen: *gij moet voorspelen.* Van hier *voorspeler, voorspeling.*

VOORSPELLEN, b. w., *ik voorspelde, heb voorspeld.* Van te voren aankondigen, spellen: *dat voorspelt ons niet veel goeds.* Van hier *voorspeller, voorspelling.*

VOORSPOED, m. Geluk: *de voorspoet der sotten salse verderven.* BIJBELV. *Zijn voorspoed maekt hem dronken.* D. JONKTIJS. Van hier *voorspoedig*, enz.

VOORSPOOK, o., meerv. *voorspoken.* Een voorbeduidend spook: *een ijslijk voorspook, dat haer afgang spelde.* VOND. *Ende neemen voorspook des aanstaanden gevechts (augurari fortunam)* HOOFT.

VOOR-

VOORSPRAAK, v. en m., meerv. *voorspraken.* De daad van voorspreken: *door hunne voorspraak.* HOOFT. Een man, of eene vrouw, die voor iemand spreekt: *hij was mijn voorspraak. Ik vond in haar eene genegene voorspraak. Zij hadden doen ontkomen zekeren voorspraak.* HOOFT. Van *voorspreken.*

VOORSPREKEN, b. w., *ik sprak voor, heb voorgesproken. Iemand iets voorspreken*, het voor zijne ooren spreken; en *iemand voorspreken*, hem met woorden verdedigen: *ik heb u bij hem voorgesproken.* Van hier *voorspraak*, *voorspreekster*, *voorspreker*, *voorspreking.*

VOORST, een vergrootingstrap van *voor.* Meest naar voren: *hij was de voorste in den strijd. Aen sijne achterste ofte aen sijne voorste zijde.* BIJBELV. Het *voorste* is, als z. n., het voorste gedeelte: *het voorste van het huis.* Van *de voorste*, ook als z. n. gebezigd, komt *vorst.*

VOORSTAAN, o. en b. w., onregelm., *ik stond voor, heb voorgestaan.* Onzijd., eigenlijk, voor iets staan. Overdr., voor de oogen van zijnen geest tegenwoordig zijn: *het staat mij nog zeer wel voor. Zich iets laten voorstaan* is, zich hetzelve voor de oogen van den geest tegenwoordig laten zijn, zich hetzelve verbeelden: *hij laat zich voorstaan, dat hij er groote kennis van heeft.* HALMA. *Zoo zwaar als hij zich voor liet staan.* KAMPHUIZ. Bijzonderlijk, wegens eene hoogmoedige verbeelding: *hij moet zich niet laaten voorstaan, dat hij alles alleen behoort te doen.* HOOFT. *Zich iets, veel, enz. ergens op laten voorstaan* is, daarop eene min of meer hoogmoedige verbeelding bouwen: *hij laat zich vrij wat op zijne geboorte voorstaan.* Bedr., is *iemand voorstaan* evenveel, als *staen veur iemanden* bij KIL., of hem beschermen. Voorts ook iemand in zijn doen stijven, voorthelpen. En zoo is *iets voorstaan*, daarvoor zorgen, hetzelve bevorderen: *dat oock de onse leeren goede wercken voor te staen.* BIJBELV. Van hier, of van het oulings gebezigde *voorstanden*, zie *staan*, *voorstand*, *voorstander*, *voorstandster.*

VOORSTAD, v., meerv. *voorsteden.* De gezamenlijke huizen, die, voor de poort van eene stad, digt aan dezel-

zelve staan: de *voorsteden van Weenen*, *Parijs*, enz. *In de voorstad van St. Germain.*

VOORSTAND, *voorstander.* Zie *voorstaan.*

VOORSTE, zie *voorst.*

VOORSTEKEN, b. w., *ik stak voor*, *heb voorgestoken.* Iets voor iets anders steken, met eene spelde, of iets anders: *ik heb er een papier voorgestoken.*

VOORSTEL, o., meerv. *voorstellen.* De daad van voorstellen: *door het voorstel van zijne bemiddeling.* Hetgeen voorgesteld wordt: *dit voorstel heeft dan niets of luttel te beduiden.* D. DECK. Voorts ook het voorste zeil en treil van een schip: *het voorstel van dat vaartuig is voor hetzelve te groot.*

VOORSTELLEN, b. w., *ik stelde voor*, *heb voorgesteld.* Eigenlijk, iets stoffelijks voor iemand plaatsen, opdat hij het beschouwe, enz. Doch in dezen zin gebruikt men veelal eerder *voorzetten*, uitgezonderd ten aanzien van personen: *hij werd den koning voorgesteld.* Voorts onstoffelijke dingen als voor de oogen van iemands geest stellen: *iemand een vraagstuk voorstellen.* Bijzonderlijk is *iets voorstellen*, iets opperen. *Zich iets voorstellen* is, een begrip daarvan vormen: *ik stel mij alles derwijze voor.* Of het voornemen, besluiten: *wij hadden ons voorgesteld*, *u een bezoek te geven. Zich iemand voorstellen* is, zich denzelven verbeelden: *ik kan mij dien man nog duidelijk voorstellen.* Van hier *voorstel*, *voorsteller*, *voorstelling*, *voorstelster.*

VOORSTENG, *voorsteven*, zie *steng* en *steven.*

VOORSTOOT, m. Van *voorstooten.* Hoogd. *Vorstosz*, schutsel, stopwas: *veurstoot van den biekorf.* KIL. Ook de daad van *voorstooten*, of eerst stooten: *ik had den voorstoot.*

VOORSTOOTEN, zie *voorstoot.*

VOORSTRIJDEN, o. w., *ik streed voor*, *heb voorgestreden.* Eerst of voor iemand strijden: *zij streden voor.*

VOORSTUK, o., meerv. *voorstukken.* Het voorste gedeelte van verschillende dingen: *het voorstuk van een hemd*, enz.

VOORT, bijw. en tusschenwerpsel. Als bijw., terstond, ijlings: *hij deed het voort. Gaf voort den slaep de schop.* VOND. Van eene plaats weg: *de schuit is reeds voort.*

voort. Hij wil niet voort. Eveneens laat het zich met *weg* verwisselen, wanneer men het als een tusschenwerpsel gebruikt: *voort met dat tuig! Voort! voort! bevlek geen bron!* VOND. En in menige zamenstelling heeft deze, in menige andere wederom eene andere beteekenis plaats. Bijzonderlijk beduidt het verder heen, voorwaarts; of duidt het eene aanhoudende voortduring aan van het bedrijf der werkwoorden, waarbij men het voegt, zoo als in *voortademen*, *voortarbeiden*, *voortbaden*, *voortbakken*, *voortblazen*, *voortbreken*, *voortdragen*, *voortdrijven*, *voortduwen*, *voorteten*, *voortgaan*, *voortgeven*, *voortglijden*, *voorthalen*, *voortharken*, *voorthinken*, *voorthoepelen*, *voorthollen*, *voorthompelen*, *voortjagen*, *voortkruijen*, *voortkruipen*, *voortlaveren*, *voortleiden*, *voortlikken*, *voortraken*, *voortrekken*, *voortrunnen*, *voortrijden*, *voortroeijen*, *voortroepen*, *voortrollen*, *voortrukken*, *voortscharrelen*, *voortscheren*, *voortschieten*, *voortschikken*, *voortschillen*, *voortschoffelen*, *voortschoppen*, *voortschrabben*, *voortschuiven*, *voortslaan*, *voortslepen*, *voortsluipen*, *voortsmijten*, *voortsnellen*, *voortspringen*, *voortstappen*, *voortstooten*, *voortstrekken*, *voortstreven*, *voortstroomen*, *voortstuiven*, *voortsturen*, *voortstuwen*, *voortsukkelen*, *voorttreden*, *voorttrekken*, *voortvlieden*, *voortvliegen*, *voortvlieten*, *voortvloeijen*, *voortwaaijen*, *voortwandelen*, *voortwerpen*, *voortzeggen*, *voortzeilen*, *voortzenden*, *voortzwepen*, enz. Bovendien komt van *voort voorts*. Nopens *regtevoort*, zie *regt*, bijv. n.

Voort, vries., deen., zweed., hoogd. *fort*, opperd., KERO *fur*, WILLER. *fure*, KIL. *voord*, eng. *forth*, neders. *voort*, is verwant aan *voor*, *ver*, *varen*, enz., en heeft zijne beteekenis eveneens aan zijnen klank te danken.

VOORTAAN, bijw. Neders. *vordan*, opperd. *fortan*. Ten opzigte van den tijd voorwaarts aan, in den tijd, die als vooruit ligt: *gij moet voortaan beter toezien. Cignus wort voortaen een witte zwaen gerekent.* VOND.

VOORTAND, m., meerv. *voortanden*. Een der voorste tanden: *hij heeft verbazend groote voortanden.*

VOORTBRENGEN, b. w., *ik bragt voort, heb voortge-*

gebragt. Te voorschijn brengen: *getuigen voortbrengen.* Door scheppende, of telende, kracht verwekken: *door zijn woord bragt hij al de hemelen voort.* L. D. S. P. *Wartaal voortbrengen*, dezelve spreken. Van hier *voortbrenger*, *voortbrenging*, *voortbrengsel*, *voortbrengster.*

VOORTDUREN, o. w., *ik duurde voort*, *heb voortgeduurd.* Bij aanhoudendheid duren: *de koude duurt nog voort.* Van hier *voortduring*, aanhouding: *bij voortduring*, aanhoudend, immer voort.

VOORTEEKEN, o., meerv. *voorteekenen*, en *voorteekens.* Een voorbeduidend teeken: *het is geen kwaad voorteeken.* Van hier, bij KIL. *veurteeckenen*, voorbeduiden.

VOORTELLEN, b. w., *ik telde voor*, *heb voorgeteld.* Voor iemands oogen tellen: *hij telde mij alles voor.* Van hier *voortelling.*

VOORTEMPEL, m., meerv. *voortempelen*, of *voortempels.* Het voorste van eenen tempel: *de voortempel stak derwijze boven den tempel uit, dat hij aan eenen dikken stompen toren geleek.*

VOORTENT, v. Het voorste van eene tent: *het gevolg bleef in des veldheers voortent.*

VOORTGANG, m., meerv. *voortgangen.* Van *voortgaan*, oulings, *voortgangen.* De daad van voortgaan. Oneigenlijk, vordering: *hij maakt goede voortgangen.* Bevordering tot dadelijkheid: *de vrede heeft geenen voortgang.* Het welgelukken van een ding: *de voortgang onzer ondernemingen.* Aanhouding: *gedurende den voortgang der onderhandelingen. Bij voortgang* is, aanhoudend: *het regende bij voortgang allergeweldigst.*

VOORTHELPEN, b. w., *ik hielp voort*, *heb voortgeholpen.* Van eene plaats weghelpen: *de bediende van den cipier hielp den gevangene voort.* Iemand helpen, om voort te gaan, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *van plaats tot plaats hielp men hem voort. Ik hielp hem met raad en daad voort.*

VOORTIJD, m., meerv. *voortijden.* De aanvang des jaars: *in den voortijd.* Het meerv. wordt voor vroegere tijden gebruikt, in: *in voortijden spraken sij gemeenlick.* BIJBELV. Van hier *voortijds*, oulings.

VOORT-

VOORTIJLEN, o. w., *ik ijlde voort, heb*, en *ben, voortgeijld.* Anders *voortsnellen.* Zich voorthaasten, voortspoeden: *terwijl hij voortijlde.* Bij voortduring snellen, spoeden: *hij ijlt nog al steeds voort.* Ook wordt dit woord met *hebben* genomen voor bij aanhoudendheid raaskallen: *de kranke ijlde gestadig voort.*

VOORTKOMEN, o. w., *ik kwam voort, ben voortgekomen.* Van eene plaats weg komen: *maak, dat gij voortkomt!* snellijk komen: *komt toch voort, kind!* Vorderen, in zijne ondernemingen slagen, daaruit een genoegzaam bestaan vinden: *hoe ik mij ook bevlijtige, ik kan niet voortkomen.* Te voorschijn komen: *siet, wat dit zij, datter voortkomt.* BIJBELV. Voortspruiten: *het gezaaide komt reeds goed voort.* Ook oneigenlijk: *er zijn uit dat huwelijk zeven kinderen voortgekomen. Wie weet, wat daaruit nog voortkomen zal. Van de Godtloose komt Godtloosheyt voort.* BIJBELV. Van hier, bij HALMA, *voortkoming*, uitspruitsel.

VOORTKUNNEN, o. w., onregelm., *ik kon*, of *konde, voort, heb voortgekonnen.* In het gemeene leven gebruikelijk, voor kunnen voortkomen: *hij kan niet voort.*

VOORTKWEEKEN, b. w., *ik kweekte voort, heb voortgekweekt.* Iets derwijze kweeken, dat het te voorschijn komt: *uit dat zaad zult gij niets goeds voortkweeken.* Ook zet *voort* aan *kweeken* dezelfde beteekenis van voortduring bij, als aan zoo menig ander werkwoord.

VOORTMAKEN, b. w., *ik maakte voort, heb voortgemaakt.* Spoed, vordering maken: *maak daarmede toch wat voort. Zich voortmaken* is, zich wegspoeden.

VOORTMALEN, b. w., *ik maalde voort, heb voortgemalen.* Al malende voorwaarts bewegen: *de eene molen maalt het water voort tot aan de andere.*

VOORTOGT, m., meerv. *voortogten.* Optogt voor aan een leger: *hij heeft den voortogt.* Hetgeen vooraan trekt: de voorhoede: *zij voeren, onder de dichte heirspitsen, den voortogt aen.* VOND.

VOORTPLANTEN, b. w., *ik plantte voort, heb voortgeplant.* Eigenlijk, al plantende vermenigvuldigen, of doen voortduren: *ik wil die bloemen voortplanten.*

Voorts ook evenveel hoe uitbreiden en doen voortduren: *zijn geslacht voortplanten. De besmetting plant zich gestadig voort. Sal syn naem van kint tot kint voortgeplant worden.* BIJBELV. Van hier *voortplanter, voortplanting, voortplantster.*

VOORTREFFELIJK, bijv. n. en bijw., *voortreffelijker, voortreffelijkst.* Voor, en boven anderen treffelijk, uitnemend: *een voortreffelijk man. Het smaakt voortreffelijk.* Van hier *voortreffelijkheid.*

VOORTREKKEN, b. en o. w., *ik trok voor, heb voorgetrokken.* Bedr., voor iets anders trekken, in eenen figuurlijken zin, boven iets anders achten, eeren, enz.: *gij trekt dat kind te veel voor. Oock en sult ghij den geringen niet voortrecken in sijne twistige sake.* BIJBELV. Onz., voor iemand, of iets trekken: *ik liet hem voortrekken.*

VOORTS, bijw., van *voort.* Eigenlijk, voorwaarts, verder heen. In het gebruik, vervolgens: *hij begaf zich voorts daarheen. En zoo voorts.*

VOORTSCHEPEN, b. w., *ik scheepte voort, heb voortgescheept.* Te scheep weg doen varen: *ik heb hen voortgescheept.* Zich wegmaken, wegvaren: *hij wist niet, hoe hij zich spoedigst voortschepen zou.*

VOORTSPRUITEN, o. w., *ik sproot voort, heb* en *ben voortgesproten.* Met *hebben*, bij aanhoudendheid spruiten: *de kool spruit nog al voort.* Met *zijn*, spruitswijze te voorschijn komen: *uit het stof zullen andere voortspruijten.* BIJBELV. *Dewijl hij voortsproot van Likaons zoet.* VOND. Ontstaan, over het algemeen: *ik weet niet, wat daaruit voortspruiten zal.* Al verder en verder spruiten, zich verspreiden: *die quaal spruit voort.* HALMA.

VOORTTELEN, b. en o. w., *ik teelde voort, heb voortgeteeld.* Bedr., door teling te voorschijn brengen: *kinderen, jonge boomen,* enz. *voorttelen. Een dochter, voortgeteelt uit Amstels grijzen stam.* VOND. Onz., door teling in stand gehouden en vermenigvuldigd worden: *wat teelt dat onkruid voort! Teelt overvloedelick voort op der aerde, ende vermenichvuldigt op deselve.* BIJBELV. Van hier *voortteling.*

VOORTTIEGEN, o. w., *ik toog voort, ben voortgetogen.* Anders *voorttijgen,* en *voorttijen.* Voorttrekken,

in den onzijdigen zin van dit woord: *alsoo togen zij voort, ende wandelden.* Bijbelv.

VOORTTIJEN, voorttijgen, zie *voorttiegen.*

VOORTVAREN, o. w., *ik voer voort, heb* en *ben voortgevaren.* Met *zijn*, van eene plaats wegvaren: *de schuit was reeds voortgevaren. Wij voeren voort, en lieten hen staan.* Voorwaarts varen: *tot hiertoe voer hij met ons voort.* Met *hebben*, bij aanhouding varen: *hij had reeds te lang voortgevaren. Als wij vele dagen lanksamelijck voortvoeren.* Bijbelv. Oneigenlijk, evenveel waarin aanhouden: *nog vaart men voort, aan 't kwaad zich toe te wijden.* L. D. S. P. *Vaer zoo voort, ô eelste van ons ranken.* Vond. Evenveel waarmede spoed maken: *gij moet daarmede voortvaren.* Deze beteekenis heerscht ook in het deelw. *voortvarend*, dat als bijv. n. en bijw. gebezigd wordt.

VOORTVAREND, zie *voortvaren.*

VOORTVLUGTEN, o. w., *ik vlugtte voort, ben voortgevlugt.* Anders *voortvlieden.* Van eene plaats wegvlugten: *hij is naar Bohemen voortgevlugt.* Van hier *voortvlugtig.*

VOORTVLUGTIG, bijv. n. en bijw. Van *voortvlugten.* Al wie voortvlugt: *een voortvlugtig soldaat.* Ook op zich zelf, als z. n.: *de voortvlugtigen werden vervolgd.*

VOORTWILLEN, o. w., *ik wilde voort, heb voortgewild.* Voorwaarts willen: *het paard wil niet voort.* Van eene plaats weg willen: *waarom wilt gij zoo haastig wederom voort?*

VOORTZETTEN, b. en o. w., *ik zettede voort, heb voortgezet.* Bedr., van eene plaats wegzetten: *ik kan de kist niet voortzetten.* Voorwaarts bewegen, duwen, enz.: *zet de schuit wat voort.* Ook oneigenlijk: *zet het werk wat voort. Het wordt voortgezet*, vervolgd. Onz., een schip voorwaarts bewegen: *zet wat voort.* In het bankospel, enz., aanhouden met zetten: *gij moet maar voortzetten, om uw geld terug te krijgen.* Van hier *voortzetter, voortzetting.*

VOORUIT, bijw. Op eenigen afstand voor iemand, of iets, uit, hetzelve al verder en verder achter zich latende: *de andere Discipel liep vooruit, snelder, dan Petrus.* Bijbelv. *Vooruit rijden*, dat intusschen ook

voor-

voorwaarts henen gerigt aanduidt, in tegenoverstelling van *achteruit rijden*: *waarom liet gij haar niet vooruit rijden?* Voorwaarts henen: *vooruit loopen, schieten*, enz. *Vooruit kijken* is, uit het voorste gedeelte van eenig ding. *Vooruit betalen* is, voor den eigenlijken tijd der betaling. *Vooruit geven, maken, krijgen, hebben*, enz., is boven anderen geven enz. *Vooruit gaan* is, vorderen: *die zaak gaat niet vooruit. Het gaat met hem niet vooruit*, niet voordeelig. *Vooruit loopen* is ook, voorbarig te werk gaan. Zamenstell. *vooruitmaking, vooruitzigt*, enz.

VOORVADER, m., enkel gebruikelijk in het meerv. *voorvaderen*. Voorouderen van het mannelijk geslacht: *de stambeelden der oude voorvaderen*. VOND. *Wedergekeert tot de ongerechtigheden harer voorvaderen*. BIJBELV. Van hier *voorvaderlijk*, dat tot de voorvaderen behoort.

VOORVADERLIJK, zie *voorvader*.

VOORVAL, o., meerv. *voorvallen*. Van *voorvallen*. Hetgeen voorvalt, gebeurt, eene gebeurtenis: *dat voorval schrikt hem van zijn opzet af*.

VOORVALLEN, o. w., *ik viel voor, ben voorgevallen*. Gebeuren: *meld mij al, wat er voorvallen mag*. Bijzonderlijk, van dingen, waardoor iets verhinderd wordt: *als er niets voorvalt, kom ik morgen vroeg bij u. Hem is wat voorgevallen, dat hij niet reijn en is*. BIJBELV. Van hier *voorval*.

VOORVECHTER, m., meerv. *voorvechteren*, en *voorvechters*. Van *voorvechten*. Een ijverige en voorbarige verdediger van evenveel welk ding: *die voorvechter zijner partij*. Een stout en roekeloos mensch: *het is een voorvechter*. Wegens eene vrouw bezigt men *voorvechtster*.

VOORWAAR, bijw. Eigenlijk, in plaats van zuivere waarheid, als waarheid: *voorwaer, voorwaer, segge ick u*. BIJBELV.; waar het ook als tusschenwerpsel voorkomt: *voorwaer, wij zijn schuldich aen onsen broeder*.

VOORWAARDE, v., meerv. *voorwaarden*. Een voorloopig beding: *op die voorwaarde*. VOND. *Op deze voorwaarde is al, wat er leeft, geboren*. D. DECK. *Op voorwaarde van gereede betaling*. Van hier *voorwaardelijk*, bijv. n., en bijw., op eene voorwaarde ge-

grond. Zamenstell. *huwelijksvoorwaarde*, *vredesvoorwaarde*, *enz.*

VOORWAARDELIJK, zie *voorwaarde.*

VOORWAARTS, bijw. Naar voren: *voorwaarts trekken. Sij zijn achterwaerts gekeert, ende niet voorwaerts.* BIJBELV. *Het veldgedierte ziet naer d'aerde voorwaert neergebogen.* POOT.

VOORWENDEN, b. w., *ik wendde voor*, *heb voorgewend.* Valschelijk voorgeven: *zoekt gij dit tot uwe verontschuldiging voor te wenden?* Van hier *voorwending*, *voorwendsel.*

VOORWERK, o., meerv. *voorwerken.* Werk, dat voor ander werk vooraf gaat, zoo ten aanzien van tijd, als ten opzigte van plaats: *toen het voorwerk afgedaan was, ging men tot de zaak over. Het voorwerk van dat boek doorgebladerd hebbende.*

VOORWERP, o., meerv. *voorwerpen.* Datgeen, waarop iemand, of iets, werkt: *het voorwerp van uwen haat. De afstand verkleint de voorwerpen voor ons gezigt. Het voorwerp zijn* is, somwijlen, algemeen voor den gek gehouden worden: *hij is steeds het voorwerp.* Ook is *voorwerp* wel eens mensch, man, of vrouw: *hoe gaarne hij ook trouwen wil, hij kan geen voorwerp vinden. Is dat een voorwerp!*

VOORWERPELIJK, zie *voorwerpen.*

VOORWERPEN, b. w., *ik wierp voor*, *heb voorgeworpen.* Voorsmijten: *werp het de beesten voor! Ghij sult het den hont voorwerpen.* BIJBELV. Van hier *voorwerp*, en *voorwerping. Voorwerpelijk*, het tegenoverstaande van *onderwerpelijk*, in de wijsbegeerte gebruikelijk.

VOORWETE, zie *voorweten.*

VOORWETEN, b. w., *ik voorwist*, *heb voorweten.* Van te voren weten: *God voorweet alles.* Van hier *voorwete*, voorkennis, bij KIL., *voorwetenschap*, *voorwetig.* KIL., en van het deelw. *voorwetend*, *voorwetendheid.*

VOORWIND, zie *wind.*

VOORWINTER, m., meerv. *voorwinters.* Het voorste van den winter: *het heeft den ganschen voorwinter geregend.*

VOORZAAL, v., meerv. *voorzalen.* Eene zaal, voor in een huis: *hij sprak mij in de voorzaal. Doe ginck Ehud uijt nae de voorsaele.* BIJBELV.

VOOR-

VOORZAAT, m., meerv. *voorzaten.* Iemands voorganger in eenige waardigheid, of bediening: *hij overtrof zijnen grooten voorzaat nog. Geen voorzaet heeft, gelijk dees nazaet uitgeblonken.* VOND. Als men het wegens eene vrouw gebruikt, wordt het vrouwelijk: *bij haare voorzaate.* HOOFT.

VOORZEGGEN, b. w., *ik voorzeide, heb voorzeid,* of *voorzegd.* Vooraf zeggen, voorspellen: *heb ik het u niet voorzegd? Die ijdelheijt sien, ende leugen voorseggen.* BIJBELV. *Voor* scheidbaar, ten aanhooren van iemand zeggen, opdat hij het nazegge: *ik zeide hem alles voor,* enz. Van hier *voorzegger, voorzegging.* Zamenstell. *voorzegkunde,* enz.

VOORZEKER, bijw. Zekerlijk, gewisselijk: *hij komt voorzeker. Dat hem voorseker staet te hopen.* WESTERB. Ook als tusschenwerpsel: *voorzeker! ja!*

VOORZET, zie *voorzetten.*

VOORZETSEL, o., meerv. *voorzetselen,* of *voorzetsels.* Een bijzonder deel der rede, dat dus naar het lat. *praepositio* genoemd wordt, en waarover, zie mijne nederd. spraakk. D. I, § 192, D. II, § 284.

VOORZETTEN, b. w., *ik zettede voor, heb voorgezet.* Bij KIL., voornemen, van welke beteekenis *voorzet* oulings die van opzet, en *voorzettelijk* die van opzettelijk, ontleende. Voorts is *iemand iets voorzetten,* het voor hem nederzetten, inzonderheid van spijs en drank: *ik weet niet, wat ik hun voorzetten zal. Set hen broot ende water voor, dat sij eten ende drincken.* BIJBELV. Van *voorzetten* komt het boven gemelde *voorzet, voorzetsel, voorzettelijk.*

VOORZIEN, b. w., onregelm., *ik voorzag, heb voorzien.* Vooruit zien: *ik voorzie, niets dan onheil.* Verzorgen: *voorzie u van het noodige. Voorziet nu u huis, o David!* BIJBELV. *Voorzien van wetten, overheden.* VOND. *Ergens in voorzien* is, daaromtrent de noodige voorzorg aanwenden: *hij zal er in voorzien,* zorg voor dragen. Van hier *voorzienig, voorzienigheid. Voorziening,* enz.

VOORZIENIG, *voorzienigheid,* zie *voorzien.*

VOORZIGT, zie *voorzigtig.*

VOORZIGTIG, bijv. n. en bijw., *voorzigtiger, voorzigtigst.* Van *voorzigt,* het dadelijk vooruitzien en voor-

uit zorgen. Vooruit ziende, vooruit zorgende, bezorgd: *hij is voorzigtig in al zijn doen. Gaf den voorzigtigen heer Numa haere stem.* VOND. Van hier *voorzigtigheid*, *voorzigtiglijk.* Zamenstell. *onvoorzigtig*, enz.

VOORZINGEN, zie *zingen.*

VOORZITTEN, o. w., *ik zat voor*, *heb voorgezeten.* Vooraan zitten; ook aan het hoofd van eene vergadering zitten, om dezelve te regelen, enz.: *hij heeft in die vergadering voorgezeten.* Van hier *voorzitter*, enz., *voorzitting.*

VOORZOON, zie *voorkind.*

VOORZORG, v. Vooruitloopende zorg: *gebruik toch de voorzorg van u wel te dekken!*

VOOS, bijv. n., *voozer*, *voost.* Vol van luchtgaten, zoo als eene spons: *voose torven.* KIL. *Hier wast geen voose knol.* WESTERB. Van hier *voosachtig*, *voosheid*, en *voozig*, verwelkt: *ic aenbede dijn vosige lippen.* V. HASS.

VORDER, b. n. en bijw. Anders *voorder.* Eigenlijk de eerste vergrootingstrap van *voor.* Als bijv. n. eigenlijk, meer naar voren geplaatst, en oulings in het gebruik, als z. n., voorzaat: *dat noit te waren sinen vorders ne ghevel.* M. STOK., waar *vorders* anders voorouders aanduidt. Verder, voorts, voor het overige: *voegt hier nog voorder bij, 't geen ick niet seggen kan.* WESTERB. *Doe seyden sy, komt vorder aen.* BIJBELV. Van hier *vorderen*, enz., *vorders.*

VORDEREN, b. en o. w., *ik vorderde*, *heb* en *ben*, *gevorderd.* Van *vorder.* Ook *voorderen*, hoogd. *fördern*, NOTK. *forderon*, angels. *fyrthrian*, zweed. *forda*, deen. *fordre.* Bedr., voortzetten, bevorderen: *den eenen voor den anderen te voorderen.* V. HASS. *Om vorderen het vreebesluit.* VOND. Onz. voortgang bekomen: *het werk vordert niet.* Van hier *vordering*, *vorderlijk.* Zamenstell. *bevorderen*, enz.

VORDEREN, b. w., *ik vorderde*, *heb gevorderd.* Afvorderen, eischen, en hierdoor als te voorschijn doen komen: *gij vordert meer van mij, dan ik schuldig ben. Vorderen wij oock gelt ende koorn van hen.* BIJBELV. Van hier *vordering.* Zamenstell. *afvorderen*, *invorderen*, enz.

Vor-

Vorderen, NOTK. *forderen*, hoogd. *fordern*, deen. *fodre*, zweed. *fodra*, middeleeuw. lat. *foderare*, komt onzes erachtens van *voor*.

VORDERING, v., meerv. *vorderingen*. Van *vorderen*. ZWABENSPIEG. *vorderung*, hoogd. *Forderung*. De daad van vorderen, in onderscheidene beteekenissen van dit woord; en dus voortgang: *hij maakte goede vorderingen*. Eisch: *welk eene onbeschaamde vordering!* Zamenstell. *schuldvordering*, enz.

VORDERS, zie *vorder*.

VORE, v., meerv. *voren*. Eene groef door eenen ploeg in een land gemaakt, ploegsnede: *steenhoopen op de voren der velden*. BIJBELV. *Het ploegijzer in de vore*. VOND. *Eerst worden d'opgeploegde vooren, op 't liefelijkst besproeid*. L. D. S. P. Figuurlijk, langwerpige verdiepingen in evenveel welk ding: *een gelaat vol van voren en rimpels*.

Vore, *voor*, KIL. *vorre*, zweed. *fora*, *for*, middeleeuw. lat. *forus*, neders. *fore*, *fuhre*, *fahre*, deen. *furre*, eng. *furrow*, angels. *furh*, hoogd. NOTK. *furche*, komt van het oude *fahren*, angels. *fyrian*, middeleeuw. lat. *forare*, ploegen.

VOREN, *voorn*, m., meerv. *vorens*. Een riviervisch van het geslacht der karpers: *een gebakken vorentje*. Zamenstell. *maasvoren*, *rietvoren*, *ruisvoren*, *windvoren*, enz.

VOREN, eigenlijk evenveel als *voor*, en daarvan door zulk een toevoegsel gevormd, als *achteren* van *achter*, *onderen* van *onder*; en door middel van hetwelk men *binnen* van *be* en *in*, *buiten* van *be* en *uit*, *boven* van *be* en *op*, *beneden* van *be* en *nede*, welks eerste vergrootingstrap *neder* is, gevormd heeft. Dit *voren* bezigt men in plaats van *voor*, in *naar voren*, *van voren*, *te voren*, en *van te voren*, en oulings ook in *hier voren: alst beschreven is hier voren*. M. STOK.; waar *voren* ook op zich zelf in plaats van *voor* gebruikt wordt: *de ankers vat setten achter en voren*. Bij denzelfden schrijver is *zich voren maken* voorgaan: *hi maecte hem voren doe, en d'ander volgheden*. En *voren* beantwoordt aan *voort*, in: *hi voren was ghevaren*. Van hier *vorens*, in *alvorens*, *bevorens*.

VORIG, bijv. n. Van *voor*. Al wat, ten aanzien van tijd,

voor is: *der voorige Koningen, die voor u geweest zijn.* Bijbelv. *Vrij lager, dan haar voorigh heil.* Vond.

VORK, v., meerv. *vorken.* Een bekend twee, drie of vier tandig werktuig: *men bediende zich oulings aan tafel van geene vorken. Neptuin, die d'aerde schokt met zijne vork van onder.* Vond. Van hier *vorken*, welks deelw. *gevorkt* thans alleen in gebruik is. Zamenst. *vorkstok*, enz. *Hooivork, mestvork, musketvork, tafelvork, vleeschvork*, enz.

Vork, vries. neders. *forke*, zweed. eng. *fork*, wallis. *forch*, fr. *fourche*, ital. *forca*, lat. *furca*, is van onzekeren oorsprong.

VORM, m., meerv. *vormen.* Dit is een der menigvuldige woorden, waaromtrent Hooft van anderen verschilt door ze vrouwelijk te maken. Dus schreef hij: *'t voornaamst der vorme te boeken;* en: *de Hartogin ontworp eene nieuwe form van eedt.* Eigenlijk, de uiterlijke gedaante, welke iets stoffelijks bij eene min of meer kunstige vervaardiging verkrijgt: *het heeft aanzien noch vorm. De vorm van een aarden vat. Hij kent den vorm, 't gestel der sterfelingen.* L. D. S. P. De uiterlijke gedaante, waarin evenveel welk ding vervaardigd is: *kunstregters, die meer op den vorm, dan op den inhoud letten. De vorm van eene sluitrede.* — Een werktuig, om aan een of ander ding zijnen vorm te geven: *het worde in houten vormen gebakken. De kaas stond nog in den vorm. In eenen vorm gegoten.* Vond. *De vorm van eenen knoop.* Overdragtelijk: *iets in eenen anderen vorm gieten*, daaraan een ander uiterlijk voorkomen geven. Bij de boekdrukkers is *vorm* een vierkant raam, waarin men de drukletters voor de eene zijde van een blad zamenperst: *de eerste vorm (de schoondruk) is al afgedrukt.* Bij de katoendrukkers eene houten plaat met figuren, die op het katoen gedrukt worden. Bij de geschutgieters het houten model van een stuk geschut, dat in klei afgedrukt wordt. Bij de loodgieters soortgelijk een model van dingen, die men gieten wil. Bij de papiermakers een raam, dat met pinsbekken traliewerk aangevuld is, en waarin men de stof voor een vel papier schept, en tot een vel vormt. Van hier *vormen.* Zamenstell. *vormdraager, vormsnijder*, enz. *Geschut-*

vorm,

vorm, *kaasvorm*, *knoopvorm*, *kegelvorm*, *menschenvorrem*. VOND.

Vorm, hoogd., eng. *form*, fr. *forme*, sp., ital. *forma*, komt van het lat. *forma*.

VORMEN, b. w., *ik vormde*, *heb gevormd*. Van *vorm*. De uiterlijke gedaante aan iets geven, dat men vervaardigt: *onder het vormen van een aarden vat*. *Het is in geenen deele naar behooren gevormd*. *Wel gevormd van lijf en leden*. De gedaante van eenig ding aan de stof, waaruit men hetzelve vervaardigt, geven: *deeg tot brood*, *potaarde tot een vat*, *vormen*. Vervaardigen, over het algemeen: *hij vormde twee koperen pijlaren*. BIJBELV. *Een ontwerp vormen*. *Jeugdige harten vormen* is, aan jeugdige gemoederen eene goede en deugdelijke plooi geven. *Iemand vormen*, hem op eene geschikte wijze hier of daar toe opleiden: *hij wordt er tot eenen krijgsman gevormd*. Van hier *vormer*, ook in de steenbakkerijen, iemand die de steenen vormt, *steenvormer*. *Vormig*, in *veelvormig*, *vorming*, *vormster*. Zamenstell. *afvormen*, *hervormen*, *misvormen*, *ontvormen*, *vervormen*, enz.

VORMEN, bedr. w., *ik vormde*, *heb gevormd*. Van het vormsel bedienen: *Brancadoro vormde er duizenden*. Van hier *vormer*, *vorming*, *vormsel*. Dit woord leidt KIL. van *vromen* af; maar het schijnt ons eerder van het lat. *confirmare* afkomstig.

VORMER, zie *vormen*.

VORMSEL, o., meerv. *vormsels*. Een der zeven sacramenten van de Roomschgezinden: *het vormsel ontvangen*. *Vormsel der Kinderen*. KIL. Van *vormen*.

VORSCH, m., meerv. *vorschen*. Anders *kikvorsch*. Een viervoetig kraakbeenig dier, dat des voorjaars in het water, en des zomers ook op het land leeft: *eiers van een beslijmden vorsch*, VOND. *Een heir van vorschen op doen komen*. L. D. S. P. *Nu een Paerd*, *en dan een visch*, *een vorsch*. WESTERB. Zamenstell. *boomvorsch*, *kikvorsch*, *loofvorsch*, enz.

Vorsch, eng. *fro*, angels. *frogga*, *frocca*, *fro*, zweed. *fro*, noorweg. *froer*, deen. *froe*, *frosk*, hoogd. *Frosch*, NOTK. *frosg*, walach. *broaska*, middeleeuw. lat. *bruscus*, komt van het zweed. *frö*, zaad, hetwelk de vorschen in zulk eene menigte schieten, en aan welks

 fran-

fransche en engelsche benaming *frie*, en *fraij*, het ijsl. *freia*, eene kikvorsch, even klaarblijkelijk verwant is, als het zweedsche *fro* aan het gezegde *frö*.

VORSCHEN, o. w., *ik vorschte*, *heb gevorscht*. Ergens onderzoek naar doen: *hoe lang gij daarnaar ook vorschen moogt*. Zamenstell. *navorschen*, *uitvorschen*, enz.

Vorschen, neders. *varsken*, deen. *forske*, zweed. *forska*, NOTK. *forscon*, hoogd. *forschen*, kan van het neders. *fargen*, nederd. *vergen*, afkomstig zijn.

VORST, v., meerv. *vorsten*. Opperrigchel der dakpannen: *hij zat op de vorst van het huis*. Zamenstell. *vorstlood*, *vorstpan*, enz.

VORST, v. Eene felle koude, waarbij het vriest: *dat mij bij dage de hitte verteerde, ende bij nachte de vorst*. BIJBELV. *Met een heftige vorst*. HOOFT. Van hier *vorstig*.

Vorst, angels. *forst* en *frost*, eng., deen., zweed., hoogd., NOTK. OTTFRID. ook *frost*, komt van *vriezen*.

VORST, m., meerv. *vorsten*. Eigenlijk, de voorste, eerste, of voornaamste van eenen staat, of een rijk, deszelfs beheerscher: *Hendrik de vierde was een uitmuntend Vorst*. Bijzonderlijk, een souverein beheerscher van een vorstendom: *de Vorst van Neufchatel*. *Toen de Luikenaars tegen hunnen Vorst opstonden*. In den STATENBIJBEL dragen Rijksgrooten, opperhoofden van bijzondere stammen, en beschermengelen, ook den naam van *vorsten*. Van hier *vorstelijk*, *vorsteling*, *vorstelingen*, bij HOOFT, *Optimates*: *de strijden der gemeente en der vorstelingen*. *Vorstendom*, *vorstin*. Zamenstell. *vorstenhof*, *vorstenstand*, enz. *Keurvorst*, *landvorst*, *oppervorst*, *rijksvorst*, *viervorst*, enz.

Vorst, hoogd. *Furst*, deen. *fyrste*, zweed. *förste* en *forste*, is eene zamentrekking van *voorst*, zweed. *först*, eng. *first*, en verwant aan *furisto*, bij OTTFRID. in: *ther furisto Euuarto*, de opperste Priester. Bij de vorming van dit woord schijnt men het lat. *princeps* onder het oog gehad te hebben.

VORSTELING, zie *vorst*, m.

VORSTENDOM, o., meerv. *vorstendommen*. Van *vorst*. Het gebied van eenen vorst van minderen rang, dan die van eenen koning: *Pruissen werd van een vorstendom tot een koningrijk verheven*.

VORSTER, m., meerv. *vorsters*. Een boschwachter, bij KIL. ook *forster*, even als in het hoogd. Van *forst*, *foreest*, een bosch, welks hout, of jagt, niet ten algemeenen gebruike stond, maar iemands bijzondere eigendom was. Hierom voerde zulk een bosch in het middeleeuw. lat. den naam van *foresta*, als verbannen, van *foras*; van waar het middeleeuw. lat. *forestare*, verbannen.

VORSTIN, v., meerv. *vorstinnen*. Van *vorst*. De vrouwelijke naam van *vorst*. Eene souvereine gebiedster over een rijk, of vorstendom: *de schrandere vorstin Elisabeth volgde hare zuster op*.

VOS, m., meerv. *vossen*. Een bekend zoogdier van het geslacht der wolven, jakhalzen, honden, enz.: *het hol bewaert den vos*. VOND. Overdragt., een ligt bedremmeld mensch, welke beteekenis het in *schoolvos* oefent, en in het hoogd. *Fuchs*, als men daardoor eenen jongen student aanduidt; maar algemeener een geslepen en doortrapt mensch: *welk een looze vos!* Een voskleurig paard: *een fraai span vossen*. *Een roode vos*, is soms een roodharig mensch. Aan het wijfje van eenen vos geeft men den naam van *moedervos*. De verdere zamenstell. zijn, *vossenbezie*, *vossenbont*, *vossendrek*, *vossengat*, *vossenhol*, *vossenjagt*, *vossenjong*, *vossenstaart*, *vossenval*, *vossenvel*, *vossenkleurig*, *voskuil*, *vosvisch*, enz.

Vos, neders. *vosz*, hoogd. *Fuchs*, eng., angels. vries. *fox*, komt van het noordengelsch *faws*, fr. *fauve*, roodachtig.

VOSSENVEL, o., meerv. *vossenvellen*. Het vel van eenen vos. Meest gebruikelijk in de spreekw.: *het vossenvel aandoen*, list gebruiken.

VOUW, v., meerv. *vouwen*. Eene plooi: *maak geene vouwen in het boek*. Figuurlijk: *al 't oneffen in zijn vouw en ploij te brengen*. VOND. *Slaende alles in de beste vouw*. HOOFT. *Ergens een vouwtje bij leggen is*, daarbij ophouden, daarvan afstappen. Bij KIL. *voude*, in Vriesland veelal *voud*; van welken vorm des woords de zamenstell. *eenvoud*, *meervoud*, *veelvoudig*, enz. afstammen. Hoogd. *falter*, eng. *fold*; en, dat het oulings ook *fuld* moet hebben geluid, schijnt uit *menigvuldig*, enz. te blijken. Het komt van *vouwen*.

VOUW-

VOUWBEEN, *vouwblind*, *vouwdeur*, zie *vouwen.*

VOUWEN, b. w., *ik vouwde*, *heb gevouwen.* Plooijen: *het linnen moet gevouwen worden.* Ook figuurlijk: *hoe gij het vouwt en plooit*, *gij krijgt het niet te regt.* Van hier *vouw*, *vouwing.* Zamenstell. *vouwbeen*, een bekend werktuig om papier te vouwen; zoo ook *vouwblind*, *vouwdeur*, *vouwmes*, *vouwstoel*, *vouwtafel*, enz., welke zamengevouwen, of toegeslagen worden. *Hervouwen*, *opvouwen*, *vervouwen*, *zamenvouwen*, enz.

Vouwen luidt bij KIL. en in Vriesl. *vouden*, eng. *fold*, ital. *fuldare*, hoogd. *falten*, dat eveneens aan ons *vouden* en *vouwen* beantwoordt, als *spalten* aan *spouden* en *spouwen.*

VOUWSTOEL, zie *vouwen.*

VRAAG, v., meerv. *vragen.* Van *vragen.* De daad van vragen, of liever, de bewoordingen, door middel van welken men vraagt, verzoekt, enz.: *wat vraag is dat? Hij keerde zich niet eens aan mijne ijdele vraag.* VOND. *Om op de vraag te antwoorden.* HOOFT. *Het is de vraag*, beduidt, men verlangt te weten. *Het is nog de vraag*, het is nog onzeker en twijfelbaar. *Vraag ergens naar* is, aanzoek van koopers daarom, aftrek daarvan: *ik krijg weinig vraag naar dat nieuwe werk.* Zamenstell. *vraagswijze*, enz. *Aanvraag*, *katechismusvraag*, *prijsvraag*, *strikvraag*, enz.

VRAAGAL, zie *vragen.*

VRAAGSPEL, zie *vragen.*

VRAAT, m., meerv. *vraten.* Van *vreten*, *overeten.* Een mensch, die onmatig veel eet: *een suiper ende vraet sal arm worden*, KIL., *vratig.* Zamenstell. *veelvraat*, enz. TEN KATE neemt *vraat* voor *overate.* Hoogd. *Frasz.* Oudt. was *vraat* ook zoo veel als blikaars, zweetsmerte, om de knagende smerte wegens het afgescheurde vel.

VRACHT, v., meerv. *vrachten.* De lading van een vaartuig, of voertuig: *de wagen brak onder die vracht. Toen kraekte de schuit van de vracht.* VOND. Een last voor een lastdier, of mensch: *het dier bezweek onder die vracht. De vracht viel mij te zwaar.* Zonder lidwoord, goederen, die men voor geld vervoert: *de voerman kan geene vracht krijgen. Schrijf*

den

den schipper, dat hij vracht zoeke. Geld, dat men voor zich, of zijne goederen, aan voerlieden, of schippers, betaalt: *hij gaf de vracht daarvan.* Bijbelv. *Ik vervaer geene vracht. Hoe veel is de vracht van dat pakje? Voor halve vracht medevaren* is, eigenlijk, half veerloon betalen; oneigenlijk, weinig gerekend worden. Van hier *vrachten*, bij Kil. en *bevrachten.* Zamenstell. *vrachtbrief*, *vrachtcedel*, *vrachtgeld*, *vrachtkar*, *vrachtlijst*, *vrachtloon*, *vrachtman*, Kil. *vrachtschip*, *vrachtschuit*, *vrachtvaarder*, *vrachtvrij*, zonder vracht, anders *franco*, *vrachtwagen*, enz. *scheepsvracht*, *schuitevracht*, *wagenvracht*, enz.

Vracht, hoogd. *Fracht*, deen. *fragt*, eng. *fraight*, fr. *fret*, komt van *ferchen*, voeren, voortvoeren, dat een voortdurend werkw. van *fehren*, *fahren*, *fuhren*, is.

VRACHTVRIJ, zie *vracht.*

VRAGEN, b. en o. w., *ik vroeg*, en *vraagde*, *heb gevraagd.* Bedr., verzoeken: *iemands dochter ten huwelijk vragen. Geld van iemand ter leen vragen.* En met het voorzetsel *om*, voor de gevraagde zaak: *ik vroeg hem om dat geld.* Noodigen: *ik vroeg haar ten dans*, of *om met mij te dansen.* Raadplegen, uitvorschen: *hij vroeg mij daarnaar. Hij is daarover gevraagd. Een Duivelkonstenaar, ofte die de dooden vraegt.* Bijbelv. *Men vraeg de vaders op een rij.* Vond. *Dat ick mij selven vroegh, wat dat de dienstmaeght deed.* Brederod. *Vraaghde den Prins van Oranje, wat volk dat was.* Hooft. En met de gevraagde zaak in den vierden naamval: *waarom vraagt gij dat aan mij? Niemant en durfde hem van die dagen aen ijet meer vragen.* Bijbelv. Onz., in het ombrespel; verlof vragen, om een eenvoudig spel te spelen, dat hiervan den naam van *vraagspel* voert: *in de kleur vragen.* Voorts is *ergens naar vragen*, onderzoek daarnaar doen: *vraagt naar den Heer en zijne sterkte.* L. D. S. P. *Vraagden ijvrig voort naar 't hof en naar den Vorst.* Vollenh. Zich ergens om bekommeren: *niet vraeghen nae eenigh dinck.* Kil. *Uwe liefhebbers hebben u vergeten, zij en vragen niet nae U.* Bijbelv. Ontzag ergens voor be-

betoonen: *hij vraagt weinig naar zijne moeder.* Spreekw.: *gij vraagt naar den bekenden weg*, naar evenveel welke bekende zaak. *Een gek kan meer vragen, dan zeven wijzen beantwoorden kunnen*, men kan op alle vragen geen voldoend antwoord geven. *Iemand het hemd van het lijf*, of *van het lijf af, vragen:* zie *afvragen.* *Ik vraag eens, of gij het doen zult*, ik begeer en vorder, ernstig, dat gij het doet. Van hier *gevraag*, *vraag*, *vraagachtig*, *vraagster*, *vrager.* Zamenstell. *vraagal*, iemand, die naar alles vraagt, *vraagbaak*, *vraagpunt*, *vraagspel*, *vraagstuk*, *vraagteeken*, *vraagwoord*, *vraagziek*, *vraagzucht*, enz. *Afvragen*, *bevragen*, *doorvragen*, *hervragen*, *navragen*, *ondervragen*, *opvragen*, *overvragen*, *voortvragen*, enz.

Vragen, hoogd. *fragen*, zweed. *fraega*, vries. *freegje*, lat. *rogare*, schijnt verwant aan *pragen*, *prangen*, en eene afpersing van iets aan te duiden.

VRANK, bijv. n. en bijw. Vrij, onbedwongen: *vranck en veiligh slaepen.* VOND. Thans weinig anders, dan in vereeniging met *vrij*, gebruikelijk: *dus wordt gij vrank en vrij. Hij gaat vrij en vrank over straat.*

Vrank, hoogd., deen., eng. *frank*, fr. *franc*, ital., sp. *franco*, is een zeer oud woord, waarvan een magtig volk zijnen naam ontleend heeft.

VRATIG, bijv. n. en bijw., *vratiger, vratigst.* Van *vreten.* Gulzig vretend: *een vratig mensch.* Figuurl. *het vratig graf.*

VREDE, m. Eigenlijk vrijdom van alle verontrusting en beleediging: *wij leven steeds in rust en vrede. Laat hen met vrede! Gaat in vrede! Het huis van eindeloozen vrede.* D. DECK. *En nu in vollen vree den hooghsten feestdagh vierde.* VOND. Tevredenheid, vergenoegdheid: *dit leven — laet geen vollen vrede toe.* D. DECK. *Iemand te vrede stellen.* Deze beteekenis van het woord is de moeder van die van *tevreden*; zie dit woord. Voorts beteekent *vrede* vrijdom van twist: *ik ried hen tot vrede. Diè van vrede spreken met hare naesten.* BIJBELV. Vrijdom van oorlog: *den vrede breken*, *vrede sluiten*, *treffen*, *maken.* *De vrede, een schat bij velen onbekent.* VOND. *Al 't Christenrijk gezaligt met den vree.*

vree. MOON. In de BIJBELV. wordt *vrede*, zoo als een ieder weet, in navolging van het Hebreeuwsch, in groete, afscheidswensch, en elders, wegens allerlei heil gebezigd, zoo als in: *let op de vromen, ende siet na de oprechten. Want het eijnde van dien man sal vrede zijn.* Eindelijk, is *vrede der ziel* meermalen een gerust geweten. Van hier *vredig*, *vreedzaam*. Zamenst. *vredebreker*, *vredebreuk*, *vredegenoot*, *vredehandel*, *vredehandeling*, *vredekrans*, *vredelievend*, *vredelievendheid*, *vredemaker*, *vrederegter*, *vredesberigt*, *vredeschender*, *vredefeest*, *vredekus*, *vredemin*, *vrederaad*, *vredestad*, VOND. — *vredeteeken*, *vredetempel*, *vredetijd*, *vredesverdrag*, *vredesvoorslag*, *vredevaders*, VOND. — *vredevlag*, *vredevuur*, *vredewensch*, *vreebesluit*, VOND., *vreepijlaer*, VOND. — *vreeverstoorder*, *vreetrompet*, VOND. *vreeverbond*, VOND. enz. *Landsvrede*, *rijksvrede*, *staatsvrede*, *tevreden*, *zielsvrede*, enz.

Vrede, *vree*, neders. *free*, *frede*, deen. *fred*, zweed. *frid*, ISID. *frido*, KERO *fridu*, hoogd. *Friede*, middeleeuw. lat. *fredus*, *freda*, *fredum*, komt van *vrij*, eng. *free*; en werd in het oudduitsch meermalen met *freyth*, vrijheid, verwisseld.

VREDEMAKER, m., meerv. *vredemakers*. Al wie vrede maakt. In sommige steden was het, voorheen, een lid van eene vierschaar, die den naam van *vredemakerskamer* voerde, en dus eene andere waardigheid, dan die van *vrederegter* was.

VREDEVUUR, zie *vreetrompet*.

VREDIG, bijv. n. en bijw., *vrediger*, *vredigst*. Bij KIL. en in den STATENBIJBEL, *vredelick*, ZWABENSPIEG. *fridelich*, hoogd. *friedlich*. Van *vrede*. Vol vrede en ongestoorde rust: *een vredig leven leiden. Het was er alles nog even vredig.* Van hier *bevredigen*, enz.

VREEDZAAM, bijv. n. en bijw., *vreedzamer*, *vreedzaamst*. Van *vrede*. Hoogd. *friedsam*, OTTFRID. *fridusam*. Tot vrede geneigd, vredelievend: *Seraia was een vreedsaem vorst.* BIJBELV. *Dit vreedzaam huis genegen.* L. D. S. P. In vrede levende: *dese mannen sijn vreedsaem met ons.* BIJBELV. In ongestoorde vrede: *zij leven er zeer vreedzaam.* Van hier *vreed-*

vreedzaamheid, *vreedzaamlijk*. Zamenstell. *onvreedzaam*, enz.

VREEMD, bijv. n. en bijw., *vreemder*, *vreemdst*. Eigenlijk, in eenen algemeenen zin, verwijderd: *de vreemde*, *vreemd van mededogen*. L. D. S. P. Van ons land verwijderd, en dus tot een ander land behoorende, buitenlandsch, uitheemsch: *vreemde volken*, *gewesten*, *steden*, *zeden*, *talen*, enz. *Onder vreemde vlag varen*. *Alle vreemde mannen*, *die in 't land Israëls wonen*. BIJBELV. *In vreemden oord den naam des Heeren prijzen*.. L. D. S. P. Een *vreemde* is, als z. n., een uitlander: *red m' uit der vreemden magt*. L. D. S. P. *Oock en sal geen vreemde het heilige eten*. BIJBELV., waar dit woord de plaats van *vreemdeling* vervangt, in: *dat u saet vreemt sal zijn in een lant*, *dat haerlieden niet en is*. Van onze woonplaats, maatschappij, enz. verwijderd: *er zijn vreemde lieden op het dorp*. *Als al de leden verschijnen*, *zal er weinig plaats voor vreemden overblijven*. Van bloedverwantschap, echtverbintenis, enz. met ons, verwijderd: *vreemde kinderen naar zich nemen*. *Zijne goederen vreemden vermaken*. — *Het van niemand vreemds hebben* is, het van zijne ouderen ontleenen. Van onze eigendommen verwijderd, ons niet toebehoorende: *een vreemd paard*. *Vreemde goederen naar zich schrapen*. Van alle betrekking tot ons verwijderd, ons niet aangaande: *bemoei u toch*, *zoo min mogelijk*, *met vreemde zaken!* Oneigenlijk, is *vreemd haar* het tegenoverstaande van *eigen*. En *vreemd* gaat vervolgens over tot de beteekenis van ongewoon, zonderling: *welk eene vreemde kleeding en opschik! Dat is eene vreemde uitdrukking*. *Vremde lust*, vrouwenlust, KIL. Onbekend: *die taal was mij vreemd*. *Al wat ik hoor en zie is mij even vreemd*. *Houd u* zoo *vreemd niet*. Buitensporig: *ik hoop*, *dat hij van dien vreemden handel terug komen moge*. Bevreemding wekkend: *dat kwam mij zeer vreemd voor*. *Ik vind het gansch niet vreemd*. Met bevreemding, met verbazing: *hij zal vreemd toehooren*. *Wat keek hij vreemd op!* Van hier *vreemdelijk*, *vreemdeling*, *vreemden*, *vreemdheid*, *vreemdigheid*, *vreemdte*, enz.

Vreemd, KIL. *vremd*, hoogd., angels., vries. *fremd*. KERO,

KERO, OTTFRID., NOTK. *fremid*, *fremed*, deen. *fremmed*, zweed. *fraemmande*, komt van het oudd. *fram*, weg en verwijdering, verwant aan het eng *from*, uit, van; of het is zamengetrokken uit *verheemd*, van *heem*, *heim*, woonplaats, vaderland; derhalve zoo veel als van zijn vaderland verwijderd.

VREEMDELING, m. en v., meerv. *vreemdelingen*. Van *vreemd*. Tot het volk, waaronder men verkeert, niet behoorende: *woont als vreemdeling in dit land*. BIJBELV. *Daar 'k als een vreemdeling en balling zwerf.* L. D. S. P. Overdragtelijk, is *een vreemdeling ergens in zijn*, onkundig zijn van hetgeen daar omgaat, of daartoe behoort: *gij zijt in de wiskunde nog een vreemdeling. Ik ben hier geen vreemdeling meer.* Van hier *vreemdelingschap*. Zamenstell. *vreemdelingsregt*, het regt van eenen landsheer op de nalatenschap van eenen stervenden vreemdeling, middeleeuw. lat. *albinagium*, fr. *aubaine*.

VREEMDELINGSREGT, zie *vreemdeling*.

VREEMDEN, b. w., *ik vreemdde*, *heb gevreemd*. Van *vreemd*, bij KIL. evenveel als *vervreemden*, dat hiervan afstamt. De verdere zamenstell. zijn *bevreemden*, *ontvreemden*.

VREEMDTE, v. Oulings *vreemde*. Hoogd. *Fremde*. Eigenlijk, het vreemde van een ding. In het gebruik vreemdheid: *terwijl zich ieder aan de vreemte van het schouspel vergaapte*. HOOFT.

VREES, *vreeze*, v. Angst voor een kwaad, dat men zich voorstelt: *ik heb er geene vrees voor. Iemand vrees aanjagen. God bespot hunne vreeze.* VOLLENH. *Het aertrijk zal van langdurige vreeze ontslagen worden.* VOND. *'t Zij dat de Geestelijkheit zoo verre de vrees in hem had.* HOOFT. Schroom, om iemand niet te beleedigen: *hij heeft geene de minste vrees voor ouders, of meesters. Vrees voor God*, *vreeze des Heeren*, of *'s Heeren vrees*. Van hier *vreesachtig*, *vreesachtigheid*. Zamenstell. *watervrees*, enz. Van *vreezen*.

VREESACHTIG, zie *vrees*.

VREESSELIJK, bijv. n. en bijw., *vreesselijker*, *vreesselijkst*. Van *vreezen*. Vrees verwekkend, geducht: *dese groote ende vreeslicke dingen*. BIJBELV. *Hoe vreeslijk is zijn majesteit.* L. D. S. P. Op eene angst ver-

wekkende, of schrik barende wijze: *hij heeft haar yreesselijk mishandeld.* Men bezigt dit woord ook als een tusschenwerpsel van verwondering: *wel, yreesselijk!* Van hier *yreesselijkheid.*

VREETROMPET, v., meerv. *yreetrompetten.* Bij VOND. eene trompet, waarop men tot viering van den vrede blaast. Dus is *yredeyuur* een vuur, dat op een vredefeest aangestoken wordt; maar ook een vliegend vuurtje, dat zich aan de masten der schepen hecht, en door de zeelieden voor een goed voorteeken gehouden wordt. In het fr. *feu de Saint-Elme.* In het lat., als er twee bij elkanderen zijn, *castores*, gr. διόσκουροι, KIL. *yredyier.*

VREEZEN, b. en o. w., *ik yreesde, heb geyreesd.* Bedr., duchten, een voorgesteld kwaad met angst beschouwen: *ik yrees den dood niet meer. Hij alleen yreest verachting, die zich dezelye waardig keurt. 'k Heb geen gebrek, 'k heb geen geyaar, te yreezen.* L. D. S. P. Zich een kwaad met angst als mogelijk voorstellen: *yreest gij nog bedrogen te zullen worden? De liefde yreest eer 't zwaerst, dan zij ten beste hoopt.* VOND. Min of meer angstig ontzien: *zijne ouders yreezen. Spijst ieder, die hem vreest en acht.* L. D. S. P. *Wie het gebod vreest, dien sal vergolden worden.* BIJBELV. Onz., schromen, om iets te doen: *ik yreesde hem te naderen. Hoe! en hebt ghij niet geyreest, uwe hant uit te strecken?* BIJBELV. Angstig ontzag ergens voor gevoelen: *hij yreest voor ouders, noch meesters.* Intusschen beteekent *yoor iemand, of iets, yreezen*, ook duchten, dat zoodanig iemand, of iets, door eenig kwaad getroffen zal worden: *ik yrees yoor U. Ik heb yoor die arme stad geyreesd en gesidderd.* Of zich van zoodanig iemand, of iets, eenig kwaad voorspellen. *Vreest gij niet yoor de besmetting, die u omringt?* Angst gevoelen voor een kwaad, dat men zich als mogelijk voorstelt: *hij schijnt yoor geene tegenspraak te yreezen. Ontsloeghze zich noch niet, yoor hoon te yreezen.* VOND. *Vreest niet!* verbant alle ontzetting, allen schroom! Van hier *yrees, yreesselijk.* Zamenstell. *beyreesd, onbeyreesd;* — *Godyreezend*, enz.

Vreezen is verwant aan *yaar*, zweed. *fara*, eng. *fear*, fr. *peur*, ital. *paura*, lat. *payor*, vrees, en aan *yrucht*,

en

en *vruchten*, zweed. *frukta*, deen. *frygte*, angels. *frihten;* welk alles door zijnen klank eene angstige siddering schijnt aan te duiden, zie *vruchten*.

VREK, bijv. n., *vrekker*, *vrekst*. Gierig: *hij is van eenen vrekken aard. Geen vrecke schout beslaet de dichters nu in boeten.* VOND. Als z. n., een gierigaard: *die vrek schraapt schat op schat bijeen.* Van hier *vrekaard*, *vrekachtig*, *vrekheid*, *vrekkig*.

Vrek, oudduitsch *frech*, angels. *fraec*, ULPHIL. *frik*, is niet slechts verwant aan *frecchi*, gierigheid, bij NOTK., maar ook aan het eng. *freak*, gril, ja schijnt een en hetzelfde woord, als het deen. *frek*, neders., hoogd. *frech*, fr. *farouche*, lat. *ferox*, sterk, moedig, stout, roekeloos, waaraan *vrank* en *vrij* verwant schijnen; en de overgang van het denkbeeld van sterk en moedig tot dat van gierig, schraapzuchtig, kan ontstaan zijn uit het misbruik, dat de duitsche adel in de middeleeuwen van zijnen moed, en zijne krachten maakte, om allerlei roof te zamen te schrapen.

VRETEN, bedr. w., *ik vrat*, *heb gevreten*. Van dieren, tot voedsel nuttigen: *het paard wil dat hooi niet vreten.* In eenen verachtelijken zin ook van menschen, gulzig en op eene onbeschofte wijze eten: *dat is vreten, maar geen eten.* Van hier *gevreet*, *vraat*, enz. Zamenstell. *vreetdarm*, *vreetkoorts*, *vreetzak*, *vreetzucht*, enz. *Afvreten*, *invreten*, *opvreten*, *toevreten*, *vervreten*, *voortvreten*, *wegvreten*, enz.

Vreten, neders. *freten*, angels., ULPHIL. *fretan*, eng. *fret*, vries. *frette*, NOTK., OTTFRID. *frezzen*, hoogd. *fressen*, is voor *vereten*, van *ver* en *eten*.

VREUGD, *vreugde*, v. Gewaarwording van blijdschap, vrolijke aandoening der ziel: *het veroorzaakt mij de grootste vreugde. De lusthofs marmerbron van vreugt schreit zoete tranen.* VOND. *De kracht eener volle vreugt.* HOOFT. Uitwendig betoon van blijdschap: *de stad was vol vreugde.* Beweegreden tot blijdschap: *wees de vreugde van ouders en naastbestaanden! De vreught, van stadt en raet en burgerij.* VOND. Van hier *vreugdig*, bij KIL., waarvoor thans *vrolijk* gebruikt wordt. Zamenstell. *vreugdebedrijf*, *vreugdebetoon*, *vreugdedag*, *vreugdedans*, *vreugdefeest*, *vreugdegalm*, *vreugdegejuich*, *vreugdegenoot*,

noot, *vreugdelied*, *vreugdemaal*, *vreugdeschot*, *vreugdetraan*, *vreugdevol*, *vreugdevuur*, *vreugdezang*, enz. *Hartevreugd*, *zielevreugd*.

Vreugde, hoogd. *Freude*, oudd. *froeide*, en *vrothe*, WILLER. *freiuue*, deen. *frijd*, ijsl. *frijgd*. komt van *freuen*, en is verwant aan *froh*, *vrolijk*.

VRIEMELEN, o. w., *ik vriemelde*, *heb gevriemeld*. Zich zittende met het onderlijf bewegen: *hoe zit gij zoo te vriemelen?*

VRIEND, m., meerv. *vrienden*. Bij verkorting *vrind*. Eigenlijk iemand, die bemint. Bijzonderlijk een naastbestaande: *de naaste vrienden werden bij het sterfbed geroepen*. Een beminde: *sulck een is mijn liefste, ja sulck een is mijn vrient*. BIJBELV. Iemand, met wien men vriendschappelijk omgaat, ja wien men eene groote mate van genegenheid toedraagt: *om mijne vrienden, die ik acht*. L. D. S. P. Iemand, wien men niet wel anders weet te noemen: *hoor eens hier, vriend!* *Ergens een vriend van zijn* is, een liefhebber: *ik ben geen vriend van spelen*. *Iemand te vriend houden*, deszelfs gunst trachten te behouden. Wegens eene vrouw bezigt men, in bijkans al de opgenoemde beteekenissen, *vriendin*. Voorts komt van *vriend*, *bevriend*, *vriendelijk*, *vriendschap*, enz. Zamenstell. *vriendbroederlijk*, *vriendengroet*, *vriendenmaal*, *vriendenrol*, *vriendhoudend*, *vriendmatig*, enz. *Allemansvriend*, *bloedvriend*, *boezemvriend*, *echtvriend*, *halsvriend*, *hartevriend*, *huwelijksvriend*, *tafelvriend*, *zielevriend*, enz.

Vriend, eng. *friend*, angels. *freond*, vries. *freun*, neders. *fründ*, hoogd. *Freund*, KERO, OTTFRID. *friunt*, ULPHIL. *friends*, zweed., ijsl. *fraende*, is evenzeer een deelw. van *frigon*, beminnen, als *vijand* van *vijen*, haten. Anderen brengen het tot het aloude *frithe*, vrede.

VRIENDHOUD, zie *vriendhoudend*.

VRIENDHOUDEND, bijv. n. en bijw., *vriendhoudender*, *vriendhoudendst*. Die zich zoo gedraagt, dat hij zijne vrienden houdt, en dezelve hem genegen blijven: *een vriendhoudend man*. Van hier *vriendhoudendheid*.

VRIENDSCHAP, v. Vriendelijke toegenegenheid: *iemands vriendschap winnen*, *behouden*, *verliezen*, *verbeuren*, enz.

enz. *Ik doe het uit vriendschap. Of hij hunne vrientschap waerdigh zij.* VOND. Vriendenverbintenis met iemand: *in vriendschap met iemand leven. Weet ghij niet, dat de vrientschap der werelt een vijantschap Godts is?* BIJBELV. Bewijs van vriendelijke toegenegenheid: *iemand vriendschap bewijzen. De eene vriendschap is de andere waardig.* Eindelijk geeft men den naam van vriendschap ook wel eens aan iemand, wien men niet wel anders weet te noemen: *zeg eens, vriendschap!* Van hier *vriendschappelijk.*

Vriendschap, zweed. *frijndskap*, neders. *fründschap*, hoogd. *Freundschaft*, WILLER. *fruintschefte*, vries. *freunskip*, komt van *vriend.*

VRIES, m., meerv. *vriezen.* Bijkans de eenige volksnaam, die, in dit werelddeel, reeds voor twee duizend jaren door een en hetzelfde volk, dat hem thans nog voert, in een en hetzelfde land, gedragen werd: *de Vriezen werden door Franken en Romeinen beide ontzien. Eusum, Eisinga, beide oorlogsvierige Vriezen.* VOND. Anders *Fries*, oulings *Vrees*, en *Freson*, in: *ela freija Fresona*, edele vrije Vriezen, fr. *Frison*, lat. *Friso*, en *Frisius.* Van hier *vriesch*, *vriezin.* Zamenstell. *vriesland*, *oostvriesland*, enz.

VRIESCH, bijv. n. Van *Vries.* Tot Vriesland behoorende, of daaruit herkomstig: *vriesche boter*, *aardappelen*, *turf*, *wol*, *schapen*, *paarden*, enz. *Vriesche ruiters*, bekende behoedmiddelen tegen het indringen van ruiterij, anders *spaansche ruiters*; maar in het fr. *chevaux de Frise. Het Vriesch* is de aloude taal der Vriezen, die thans enkel nog ten platten lande gesproken wordt. Dit woord luidt in Vriesland *Friesk.*

VRIEZEN, o. w., *ik vroor*, (van *vrieren*) *heb* en *ben gevroren.* Door vorst zoo of zoo aangedaan worden: *het water vroor geheel digt. De lucht verbrant van hitte, en 't water vriest tot ijs.* VOND. *Ick vrees, ick vriese in den brant.* R. VISSCH. *Je vriest soo doodt, als een haring.* NOSEM. Door vorst gevormd worden: *er vroor ijs aan zijnen baard.* Onpersoonlijk, beteekent *het vriest*, er grijpt vorst plaats: *het vroor eenen duim dik. Wat heeft het dezen nacht wederom gevroren!* Van hier *vorst*, enz. Zamenstell.

 be-

bevriezen, *opvriezen*, *toevriezen*, *uitvriezen*, *vervriezen*, *voortvriezen*, enz. *Vriezen*, hoogd. *frieren*, schijnt verwant aan 't lat. *frigeri*.

VRIJ, bijv. n. en bijw., *vrijer*, *vrijst*. Vrank, onbedwongen, van ligchamelijke dingen, in geene beweging gehinderd: *toen ik den mantel achter over sloeg, werd mijn regter arm vrij. Het ontzwachtelde kind bewoog zich vrij.* Van de beweging van ligchamelijke en stoffelijke dingen, ongehinderd, ongestoord: *het puin opgeruimd zijnde, kreeg men eenen vrijen toegang tot hetgeen staande gebleven was. Het water kreeg eenen vrijen loop;* welken loop men ook aan onstoffelijke dingen toekent, wanneer zij ongehinderd voortgaan: *ik geef aan mijne gedachten eenen vrijen loop.* Voorts is *vrij* niet ingesloten, onbeperkt: *een vrij uitzigt. In de vrije lucht.* Op zich zelf, door geene andere dingen aangeroerd: *het huis staat geheel vrij.* Overdragtelijk, van dieren, aan geen bedwang van menschen onderworpen: *zoo dra de vogel wederom vrij werd. Wie heeft den woutesel vrij henen gesonden?* Bijbelv. Van andere dingen, aan geenen souverein, of heer en meester, in eigendom toebehoorende: *eene vrije rijksstad. Daarin en is noch dienstbare* (slaaf), *noch vrije.* Bijbelv. Voor geene schulden verbonden: *dat goed is nog vrij en onbezwaard.* Aan niemands heerschappij onderworpen: *eene vrije republiek. De Rijn geschapen was, om vrij te zijn.* Vond. Door geene afhankelijkheid aan iemand verbonden: *mijn hart is niet meer vrij. Voor dat zij zich verloofde, toen zij nog vrij was. Is uw knecht tegen November vrij?* Door geene bezigheden belemmerd: *ik heb den ganschen dag geen vrij half uur.* Aan geene straf onderworpen: *de krijgsknecht plunderde en roofde vrij. De vrije jagt.* Aan geene betaling van huur, enz. onderhevig: *vrije landerijen. Eene vrije woning, vrij vuur en licht.* Aan geenen geweldigen overlast onderhevig: *de wegen zijn niet vrij. Vrij uit- en ingaan. Vrij en vrank. Vrij schip, vrij goed.* Op geene slaafsche wijze aan regelen van kunst verbonden: *vele stukken van Kotzebue zijn al te vrij. Eene vrije vertaling*, of *navolging*, is het tegenoverstaande van eene letterlijke. *Vrij denken*, *spreken*, enz. is onbevoor-

vooroordeeld. Ook zonder schroomvolle bedremmeling. Het beantwoordt aan het eng. *verij*, in: *vrij veel*, *vrij duur. Is vrij genoeg voor mij te doen.* CATS; en aan *voorwaar*, in: *'t en is ook vrij geen wonder.* H. DE GROOT. — *Vrij van iets* is, daardoor niet bezwaard: *vrij van lasten, schulden*, enz. *Vrij van zorge en kommer.* VOND. Eindelijk, zijn *vrije kunsten*, die oulings enkel door vrije lieden beoefend werden. Van hier *vrijdom*, *vrije*, *vrijelijk*, *vrijen*, enz., *vrijheid.* Zamenstell. *vrijaf*, *vrijambt*, welken titel men aan meer dan een district van Zwitserland plagt te geven. — *Vrijbeurt*, *vrijblijven*, *vrijborst*, *vrijborstig*, *vrijbrief*, *vrijbuit*, enz., *vrijburger*, *vrijdenker*, *vrijdobbelen*, *vrijeling* (*libertus* bij HOOFT), *vrijgeboren*, *vrijgeest*, *vrijhartig*, *vrijheer*, *vrijhof*, *vrijhouden*, *vrijjaar*, *vrijkomen*, *vrijkoopen*, enz. — *vrijlaten*, *vrijleen*, *vrijloopen*, *vrijmaken*, *vrijman*, *vrijmoedig*, *vrijpleiten*, *vrijpostig*, *vrijschool*, *vrijspraak*, *vrijspreken*, enz. — *vrijstaan*, *vrijstellen*, *vrijuit*, *vrijvaren*, *vrijvechten*, *vrijverklaren*, *vrijvrouw*, *vrijwaren*, *vrijwillig*, enz. *Gastvrij*, *lastvrij*, *onvrij*, *schootvrij*, *schuldvrij*, *tolvrij*, *vogelvrij*, *zorgvrij*, enz.

Vrij, hoogd. *frei*, ULPHIL. *frije*, KERO *fri*, neders. *frij*, deen., zweed. *fri*, eng. *free*, is een zeer oud woord, van hetwelk de Phrijgiers, volgens HESIJCHIUS, hunnen naam βριγες ontleenden.

VRIJAADJE, v. Gevrij: *hoe lang zal die vrijaadje duren? 't Einde mijner vrijaadje.* VOND. *De Hertog hief een geveinsde vrijaadje aan.* HOOFT. Van *vrijen.*

VRIJAF, o., dat enkel in *vrijaf geven*, *vrijaf hebben*, *vrijaf krijgen*, enz. gebruikelijk is, en dan vrijheid, verlof, om uit school, enz. heen te gaan, aanduidt: *als wij vrijaf krijgen, ga ik met u spelen.* Van *vrij* en *af.*

VRIJAMBT, zie *vrij.*

VRIJBLIJVEN, o. w., *ik bleef vrij*, *ben vrijgebleven.* Beveiligd blijven: *op dat 's hemels burgh niet vrij zou blijven.* VOND. In de gemeenzame verkeering, van zwangerheid: *zij blijft lang vrij.*

VRIJBORST, m., meerv. *vrijborsten.* Van *vrij* en *borst*, hoogd, *Pursche.* Is bij KIL. even veel, als *adelborst*, omdat er buiten den adel en de Geestelijkheid oulings geene vrije lieden waren, en *vrij* en *adellijk*, dus in de

 krijgs-

krijgsdienst, waar de Geestelijkheid geene plaats vond, een en hetzelfde was.

VRIJBORSTIG, bijv. n. en bijw. *vrijborstiger*, *vrijborstigst*. Van *borst*. Een woord van den vorm van *rondborstig*. Vrijmoedig, onbeschroomd, onbewimpeld: *een vrijborstig vrouwmensch*. HALMA. *Vrijborstig uitte hij zijne meening*. Van hier *vrijborstigheid*, *vrijborstiglijk*.

VRIJBRIEF, m., meerv. *vrijbrieven*. Eene schriftelijke verklaring, dat iets voor iemand geoorloofd is: *geef hem eenen vrijbrief, om te bedelen*.

VRIJBUIT, m. Wegrooving van goed, dat aan de vijandelijke partij behoort: *op vrijbuit uitgaan*, *op vrijbuit varen*. Van hier *vrijbuiten*, wegrooven, *vrijbuiter*, enz.

VRIJBUITEN, zie *vrijbuit*.

VRIJBURG, m., meerv. *vrijburgen*. Van *vrijden*, *vrijen*, en *burg*. Eigenlijk een burg, waar men eene veilige wijkplaats vinden kan: *toen men den moedigen Luther, tegen zijnen wil, naar dien vrijburg gevoerd had*. Overdragtelijk, evenveel welke wijkplaats: *op dat het u en mij tot eenen vrijburgh dien*. VOND. In overeenkomst hiermede is *vrijhuis*, een huis, *vrijplaats*, eene plaats, en *vrijstad*, eene stad, waar men zich voor vervolging enz. bevrijden kan: *die gevlucht is na zijne vrijstadt*. BIJBELV.

VRIJDAG, m., meerv. *vrijdagen*. De zesde dag der week. *Goede vrijdag*, de vrijdag voor paschen. Zamenstell. *vrijdagavond*, *vrijdagmorgen*.

Vrijdag, OTTFRID. *friedag*, neders. *frijdag*, deen., zweed. *fredag*, eng. *fridaij*, vries. *freed*, hoogd. *Freijtag*, komt van *dag*, en *Frea*, of *Friga*, de Venus van het Noorden, welker naam van *frigon* afstamt, en aan *vriend* verwant is. Zie *vrijen*.

VRIJDEN, *vrijen*, b. w., *ik vrijde*, *heb gevrijd*. Vrij maken, in meer dan eene beteekenis van *vrij*, *die hij van de hant der wederpartijders gevrijdt heeft*. BIJBELV. Van hier *vrijding*, bevrijding: *onder vrijding van kosten en transport*. Zamenstell. *vrijbrief*, *vrijburg*, *vrijhuis*, *vrijjaar*, *vrijplaats*, *vrijstad*, enz. *Bevrijden*, enz. Van *vrij*.

VRIJDENKER, m., meerv. *vrijdenkers*. Al wie in het godsdienstige vrij denkt, zich door geene magtspreuken kluis-

kluisteren laat: *de kerk werd hier door dezen, ginds door eenen anderen, vrijdenker hervormd.* Dikwijls ook, in eenen nadeeligen zin, al wie te vrij denkt, te vele leerstellige bepalingen verwerpt, in welken zin *vrijgeest* nog gebruikelijker is: *Collins, en alle volgende vrijdenkers.* Van hier *vrijdenkerij.* Wegens eene vrouw bezigt men *vrijdenkster.* Van *vrijdenken.*

VRIJDING, zie *vrijden.*

VRIJDINGEN, zie *vrijpleiten.*

VRIJDOBBELEN, o. w., *ik dobbelde vrij, ben vrijgedobbeld.* Eigenlijk, door dobbelen ergens van vrij worden, of blijven: *de besten trof het rampspoedig lot, de slechtsten dobbelden vrij.* Bij louter geluk ergens van vrij worden, of blijven: *zij dobbelt nog al steeds vrij.*

VRIJDOM, m., meerv. *vrijdommen.* Het voorregt van iemand, die ergens van bevrijd is: *vrijdom van lasten. Als de steden smaak vonden in den vrijdom.* HOOFT. *Aengewende middelen holpen de gevangene aen geenen vrijdom.* VOND. Vrijheid over het algemeen: *helpt zoo vrijdoms tempel bouwen!* VOND. Het regtsgebied van eene vrije stad: *binnen den vrijdom van Utrecht.* Zie voorts *vrijheid.*

VRIJEN, zie *vrijden.*

VRIJEN, b. en o. w., *ik vrijde, heb gevrijd.* Bedr., tot een huwelijk aanzoeken: *zij wordt reeds lang gevrijd. Ik en vrijde noijt maecht.* COLIJN V. RIJSS. Om iets anders aanzoeken: *hoe langen tijd ik u heb om u gunst gevrijd.* BROEKHUIZ. Onz., aanzoek ergens om doen: *toen ik over haar vrijde. Vrijt gij ook naar die weduwe? Zij vrijden, zonder dat hen iemant kon verstaan, door tekens en gewenk.* VOND. Van hier *gevrij, vrijaadje, vrijer, vrijster.* Zamenstell. *ontvrijen, voortvrijen*, enz.

Vrijen, hoogd. *freijen*, neders. *frijen*, KIL. *vrijden, vrienden*, zweed. *fria*, deen. *frie*, is verwant aan het ouddnitsch *frie*, huwelijk, en aan het gothische *frigon*, beminnen, van waar *vriend*, en *Friga*, of *Free*, de noordsche Venus, die den naam aan onzen vrijdag geeft.

VRIJGEBOREN, bijv. n. KIL. *vrijgebortig.* Geen *vrijlaat*, zoo als een vrijgelatene slaaf bij KIL. heet, maar

van zijne geboorte af vrij: *vrijgeborene lieden droegen oulings den eertitel van welgeborene.*

VRIJGEEST, zie *vrijdenker.*

VRIJGELEIDE, o., meerv. *vrijgeleiden.* Van *vrijden*, *vrijen*, en *geleide.* Een geleide, om iemand van geweldigen overlast te bevrijden: *men gaf hem een toereikend vrijgeleide mede.* In dezen zin is het enkele *geleide* intusschen gebruikelijker. En *vrijgeleide* wordt veelal voor verzekering, van veilig te kunnen komen en gaan gebezigd: *Luther toog onder Keizerlijk vrijgeleide naar Worms.* Zamenstell. *vrijgeleidebrief*, of *vrijgeleibrief.*

VRIJHEER, m., meerv. *vrijheeren.* De bezitter van eene heerlijkheid in het duitsche rijk, welke even onafhankelijk is, als een Vorstendom, of eene vrije rijksstad: *Siegfried, vrijheer van Lindenberg.* Van hier *vrijheerlijk*, *vrijheerschap.* Aan eene vrouwelijke bezitster van eene der gezegde heerlijkheden, en aan de Gemalin van eenen vrijheer, geeft men den naam van *vrijvrouw.*

VRIJHEID, v., meerv. *vrijheden.* De toestand van iemand, of iets, die, of dat, in de verschillende beteekenissen van dit woord, vrij is: *de vrijheid van den staat. Eenen slaaf de vrijheid schenken. De gevangene werd in vrijheid gesteld. Het vogeltje treurt om het verlies van zijne vrijheid. Iemands vrijheid van denken, doen, laten*, enz. *De vrijheid van den wil.* Daarentegen wordt de toestand van iemand, die ergens van bevrijd is, vooral, wanneer datgeen, waarvan hij bevrijd is, uitgedrukt wordt, veelal door *vrijdom* aangeduid. Op zich zelf is *vrijheid* voorts vrijmoedigheid, stoutheid: *ik neem de vrijheid, om het te zeggen.* Een vrijpostig en stout bedrijf: *zich te veel vrijheden veroorloven.* Een voorregt: *stads vrijheden en privilegien.* Het regtsgebied van eene vrije stad: *hij werd uit stad en vrijheid gebannen.* Bij Kil. ook een vlek, eene vrije heerlijkheid, en eene vrijplaats voor vervolgden. Van *vrij.*

VRIJHOUDEN, b. w., *ik hield vrij, heb vrijgehouden.* Maken, dat iemand, of iets, ergens van vrij blijve: *wij hielden ons op den duur van die besmetting vrij. Hielt uw sabel vrij van wederwraecke.* Vond. Op zich zelf, bijzonderlijk, van kosten vrij doen blijven: *ik hield hem de gansche reis over vrij.*

VRIJHUIS, zie *vrijburg*.

VRIJJAAR, o., meerv. *vrijjaren*. Een jaar, waarin men zekere vrijdommen geniet: *als de vrijjaren ten einde zijn, moet er verponding van dat land worden opgebragt*. Van *vrijen*, *vrijden*, en *jaar*, het jaar, waarin een Israëlitisch slaaf zijne vrijheid terug kreeg: *wanneer hij van sijne erffenisse een geschenck sal geven aan eenen van sijne knechten, die sal dat hebben tot het vrijjaar toe*. BIJBELV.

VRIJKOMEN, o. w., *ik kwam vrij, ben vrijgekomen*. Ontslagen worden: *hij komt morgen vrij*. *Met iets vrijkomen* is, van verdere onaangenaamheden bevrijd worden: *ik kwam met den schrik vrij*.

VRIJKOOPEN, b. w., *ik kocht vrij, heb vrijgekocht*. Door koop vrijmaken: *er werden verscheidene slaven vrijgekocht*. *De Heere heeft Jakob vrijgekocht, ende hij heeft hem verlost*. BIJBELV. Door afkoop van belastingen bevrijden: *een stuk lands vrijkoopen*. Van hier *vrijkooping*, en ook wel eens *vrijkoop*.

VRIJLAAT, zie *vrijgeboren*.

VRIJLATEN, b. w., *ik liet vrij, heb vrijgelaten*. In vrijheid stellen: *laat den armen vogel vrij! Indien hij sijnes dienstknechts hant uijtslaet, soo sal hij hem vrijlaten*. BIJBELV. In vrijheid laten: *het misdadige vrijlaten van zulken schelm*. *Ghij sult de moeder gantschlick vrijlaten; maer de jongen sult ghij voor u nemen*. BIJBELV. *Ergens van vrijlaten* is, daarmede niet bezwaren: *men laat mij van wachten en togten vrij*. Van hier *vrijlaat*, *vrijlating*.

VRIJLEEN, o., meerv. *vrijleenen*. Een leengoed, welks bezitter tot geene diensten verpligt is. Hoogd. *Freijlehen*, fr. *franc-fief*, middeleeuw. lat. *feudum francum*.

VRIJLOOPEN, o. w., *ik liep vrij, ben vrijgeloopen*. Niet haken, niet raken: *het rad loopt vrij; de slinger loopt vrij*. Van onaangenaamheid bevrijd blijven: *midden onder al die koortsen, liep ik vrij*.

VRIJMAKEN, b. w., *ik maakte vrij, heb vrijgemaakt*. Maken, dat iets vrij worde: *Washington, La Faijette en Rochambeau, hebben Noord-Amerika vrijgemaakt*. *Hij sal synes vaders huys vrijmaken*. BIJBELV. Bevrijden: *ick sal se vrijmaken van den doot*. BIJBELV. Van hier *vrijmaking*.

VRIJ-

VRIJMAN, m., meerv. *vrijmannen.* Al wie door geene verbintenissen, verpligtingen, enz. bezwaard is: *ik ben en blijf liever vrijman.* Onder de zakkedragers (te Rotterdam), iemand, die door den kooper gekozen wordt, om te dragen, enz.; en die derhalve niet, gelijk de andere dragers, behoeft te loten: *als men meer dan honderd tonnen turf opdoet, kan men eenen vrijman nemen.*

VRIJMETSELAAR, m., meerv. *vrijmetselaars*, of *vrijmetselaren.* Een medelid van eene orde, welke zich uit Engelend over andere landen uitgebreid heeft, en geheime instellingen en gebruiken heeft, die ten deele van het metselaarshandwerk ontleend zijn. Van hier *vrijmetselaarschap*, *vrijmetselarij.*

VRIJMOEDIG, bijv. n. en bijw., *vrijmoediger*, *vrijmoedigst.* Van *vrij* en *moedig*, van *moed*, in plaats van *gemoed.* Door geenen schroom belemmerd: *als hij wat vrijmoediger was, zou hij beter voldoen.* Van hier *vrijmoedigheid*, *vrijmoediglijk.* Zamenstell. *onvrijmoedig*, enz.

VRIJPLAATS, zie *vrijburg.*

VRIJPLEITEN, b. w., *ik pleitte vrij*, *heb vrijgepleit.* Vrijdingen, door gepleit bevrijden; eigenlijk: *zijn Advokaat heeft hem vrijgepleit.* Oneigenlijk: *zij poogde zich nog vrij te pleiten.* Ook *vrijdingen.*

VRIJPOSTIG, bijv. n. en bijw., *vrijpostiger*, *vrijpostigst.* Van *vrij* en *postig*, welks afstamming ons onbekend is. Meer, dan vrijmoedig, vrij, stout: *die jongen is al te vrijpostig. Hij keek haar vrijpostig aan.* Van hier *vrijpostigheid*, *vrijpostiglijk.*

VRIJSCHOOL, v., meerv. *vrijscholen.* Eene school, waarin onderwijs om niet gegeven wordt: *er is eene vrijschool van de Maatschappij tot nut van 't algemeen voor kinderen van onvermogenden.*

VRIJSPRAAK, v., meerv. *vrijspraken* Van *vrijspreken.* Uitspraak, waardoor iemand vrijgesproken wordt: *elk was over zijne vrijspraak verheugd.*

VRIJSPREKEN, b. w., *ik sprak vrij*, *heb vrijgesproken.* Onschuldig verklaren: *vruchteloos poogde men hem te doen vrijspreken.* Van eenigen last vrijkeuren: *elk betaalde zijn aandeel, behalve een, dien men*

vrijsprak. Van hier *vrijspraak*, *vrijspreker*, *vrijsprekerij*, *vrijspreking.*

VRIJSTAD, zie *vrijburg.*

VRIJSTELLEN, b. w., *ik stelde vrij*, *heb vrijgesteld.* Van lasten, verpligting, enz. bevrijden: *hij werd geheel vrijgesteld. Ik hoop, dat men mij daarvan vrijstellen zal.* Van hier *vrijstelling.*

VRIJSTER, v., meerv. *vrijsters.* Van *vrijen.* Kil. *vrijdster.* Een meisje, dat gevrijd wordt: *het is vrijer en vrijster. Men vree de vrijsters maar om deugdelijke gaven.* Paffenrod. Een meisje, dat reeds gevrijd kan worden: *het wordt eene knappe vrijster.* Bijzonderlijk, is *vrijster worden*, de maandelijksche zuivering krijgen. Voorts geeft men den naam van *vrijster* aan elke jonge dochter, die men geenen bijzonderen titel geven wil: *zoo, vrijster! dat is wel!* en aan ieder van de vrouwelijke sekse, die nog nooit gehuwd is geweest: *het is eene oude vrijster.* Van hier *vrijsterschap.* Zamenstell. *kermisvrijster.*

VRIJUIT, bijw. Zonder schroom, bewimpeling, of achterhoudendheid: *spreek altijd vrijuit, wat er op uw hart ligt. Seght het ons vrijuit.* Bijbelv.

VRIJVAREN, b. w., *ik voer vrij*, *heb vrijgevaren.* Enkel gebruikelijk in de spreekwijze van *een schip vrijvaren*, dat is, de gelden, die de reeders tot den aanbouw en de uitrusting opgeschoten hebben, terug winnen: *hij heeft het schip in drie jaren vrijgevaren.*

VRIJVECHTEN, b. w., *ik vocht vrij*, *heb vrijgevochten.* Al vechtende bevrijden: *toen onze voorvaders dit land vrijvochten.*

VRIJVERKLAREN, b. w., *ik verklaarde vrij*, *heb vrijverklaard.* Onschuldig verklaren, vrijspreken: *men veroordeelde den eenen, maar de andere werd vrijverklaard.* Aan geene slaafsche, of andere, verbintenis onderhevig verklaren: *het land werd bij het twaalfjarig bestand vrijverklaard.* Van hier *vrijverklaring.*

VRIJVROUW, zie *vrijheer.*

VRIJWAREN, b. w., *ik vrijwaarde*, *heb gevrijwaard.* Den vrijdom van iemand, of iets, verwaarborgen: *ik vrijwaar u van alle kosten.* Van hier *vrijwaarder*, *vrijwaring.*

VRIJWILLIG, bijv. n. en bijw., *vrijwilliger*, *vrijwilligst.* Van

Van *vrij*, en *willig*, van *wil*. Door vrijen wil gedreven, ongedwongen: *er vlogen vele vrijwillige helpers toe. Een ijder, wiens geest hem vrijwillich maeckte.* BIJBELV. Uit vrijen wil voortkomende: *een vrijwillig dienstbewijs. Ten vrijwilligen offer voor den volcke.* BIJBELV. Van hier *vrijwilliger*, *vrijwilligheid*, *vrijwilliglijk*. Zamenstell. *onvrijwillig*, enz.

VRIJWILLIGER, m., meerv. *vrijwilligers*. Al wie in den krijg vrijwillig dient: *eene menigte van vrijwilligers versterkte zijne magt.* Dit woord schijnt naar het hoogd. *Freijwilliger*, van *vrijwillig* gevormd.

VRIKKEN, b. w., *ik vrikte*, *heb gevrikt*. Staande roeijen, met eene lange roeispaan vrikkende, heen en weer bewegende, voortstuwen: *kunt gij de boot niet naar den overkant vrikken?*

VRO, bijv. n., enkel oulings in gebruik, voor blij, vrolijk: *dats de grave was wel vro.* M. STOK. *Soo rustich zijn wij, ja soo vroo.* COSTER. Dit is het stamwoord van *vreugd*, *vrolijk*, *vroude*, of *vrouwde*, blijdschap, enz. Zamenstell. *onvro*. Dit woord luidt in het deen., zweed., ijsl. *fro*, OTTFRID. ook *fro* en *frou*, hoogd. *froh*.

VROED, bijv. n. en bijw., *vroeder*, *vroedst*. Wijs, voorzigtig, loos, geslepen: *men vant vroeder vrouwe neghene in haren tiden.* M. STOK. *Zoo wie dat is van sinnen vroet.* V. HASS. *Zie dat gij u vroed houdt.* HALMA. Van hier *vroeden*, *vroeder*, *vroedheid*, *vroedzaam*. Zamenstell. *vroedgodin*, *vroedkunde*, *vroedmeester*, *vroedmoeder*, *vroedvrouw*, enz. *Onvroed*, enz.

Vroed is verwant aan het oude *froda*, wijs, *frodem*, wijsheid, in het gr. φραδη, *frathgan*, weten.

VROEDEN, b. w., *ik vroedde*, *heb gevroed*. Van *vroed*. Oulings, navorschen, oordeelen, thans alleen gebruikelijk in de zamenstell. *bevroeden*.

VROEDGODIN, v., meerv. *vroedgodinnen*. De godin der zwangere vrouwen: *Lucijn, de schrandere vroedgodin aenbidden in haer pijn.* VOND.

VROEDHEID, zie *vroedschap*.

VROEDIG, bijv. n., *vroediger*, *vroedigst*. Van *vroed*. Bijkans evenveel als dit woord: *gelijck een vroedigh vader met wel te doen opqueeckt sijn kindren alle ga-*

gader. VLAERD. REDENK. Van hier *vroedigheid*. Bij KIL. vindt men in plaats hiervan *vroedzaam*.

VROEDMOEDER, zie *vroedvrouw*.

VROEDSCHAP, v., meerv. *vroedschappen*. Oulings, even als *vroedheid*, wetenschap, kennis, wijsheid, voorzigtigheid, enz.: *het is menech, die niet en acht der vroetschap*. V. MAERL. *Mit vroetscap, ende verstandenisse, ende conste*. BIJB. 1477. Hedendaags eene vergadering van de voornaamste en verstandigste ingezetenen eener plaats: *hij werd in de vroedschap geplaatst*. Een lid van zulk eene vergadering heet *raad in de vroedschap*. Zamenstell. *vroedschapskamer*, *vroedschapslid*, *vroedschapsplaats*, *vroedschapsvergadering*, enz.

VROEDVROUW, v., meerv. *vroedvrouwen*. Van *vroed*, wijs, schrander, en *vrouw*; anders *vroedmoeder*, hoogd. *Wehmutter*, ook *vroedwijf*, eng. *midwife*, fr. *sage-femme*. Het beduidt eene vrouw, die de verloskunde oefent. Zamenstell. *dorpsvroedvrouw*, *stadsvroedvrouw*, enz. HUIJGENS bezigt het hiervan gevormde werkw. *vroedvrouwen: daer ghij mijn misvallen grillen med' gevroevrouwt, med' geluert, door de wereld hebt gestuurt*.

VROEG, bijv. n. en bijw., *vroeger*, *vroegst*. In een voorst gedeelte van het tijdvak, dat men onder het oog heeft: *het is nog vroeg*. *Vroeg in den morgen*, *des morgens vroeg*. *Op den vroegen namiddag*. *Vroeg in het voorjaar*. *Die mij vroech soecken, sullen mij vinden*. BIJBELV., waar *vroeg opzijn* dikwijls evenveel is, als zich spoeden; maar anders beteekent het evenveel, als *vroeg opstaan*, *zich vroeg opmaken*, zijn nachtleger vroeg verlaten. *Vroege vruchten* zijn zulke, die voor andere van dezelfde soort rijp worden: *vroege aardbezien*. Somtijds staat *vroeg* regtstreeks tegen over *laat*, of *spade*: *vroegen regen en spaden regen*. BIJBELV. *Het moet vroeg of laat gebeuren*, het moet vast eens voorvallen. Van hier *vroegeling*, *vroegte*. Zamenstell. *vroegbloem*, een bijzonder plantgewas, *vroegpreek*, *vroegrijp*, *vroegtijdig*, enz.

Vroeg, hoogd. *fruh*, NOTK. *fruo*, OTTFRID. *frua*, neders. *fru*, zweed. *fro*, gr. πρωι.

VROEGBLOEM, zie *vroeg*.

VROE-

VROEGELING, m., meerv. *vroegelingen*. Hoogd. *Frühling*. Geene lente, zoo als in het hoogd., maar een dier, dat in de lente geboren wordt: *so dat de spadelingen Laban, en de vroegelingen Jacob, toequamen*. BIJBELV.

VROEGRIJP, bijv. n. Dat vroeger tot rijpheid komt, dan andere dingen van denzelfden aard: *vroegrijpe vruchten rotten haast;* anders: *vroeg rijp, vroeg rot. Een vroegrijp meisje*, anders ook een *vroegrijpje*.

VROEGTE, v. Oulings *vroege*, hoogd. *Frühe*. Het vroege van den morgen: *wij verreisden reeds in de vroegte*. Van *vroeg*.

VROEGTIJDIG, bijv. n. en bijw., *vroegtijdiger, vroegtijdigst*. Van *vroeg* en *tijdig*, van *tijd*. Nagenoeg evenveel, als *vroeg: een vroegtijdig berigt. Hij komt vroegtijdig*, of, volgens HALMA ook *vroegtijds*, dat intusschen veel ongewoner is. Van hier *vroegtijdigheid, vroegtijdiglijk*.

VROEGTIJDS, zie *vroegtijdig*.

VROLIJK, bijv. n. en bijw., *vrolijker, vrolijkst*. Verheugd, blijde: *het vrolijk pluimgediert. Juicht vrolijk, veldelingen! — Men hoorde uw vrolijke oevers schateren*. VOND. Verheugend, blijdschap, of genoegen, wekkend: *wij hebben eenen vrolijken dag. Een vrolijk uitzigt over het veld. Zich ergens mede vrolijk maken* is, eigenlijk, daaruit eenig genoegen scheppen: *Godt hadtse vrolick gemaeckt met groote vrolickheit*. BIJBELV. Maar *maakt u daarmede vrolijk!* is ook wel eens, gij zult u daarmede moeten vergenoegen. Van hier *vrolijkheid*, en *vrolijken*, in de zamenstell. *vervrolijken*, enz. Van *vro*.

VROME, en *vromen*, zie *vroom*.

VRONEN, zie *vroon*.

VROOM, bijv. n. en bijw., *vromer, vroomst*. Eigenlijk, gezet, lijvig, en sterk: *het is eene vrome koe. Het (gewas) komt geil en vroom voor den dagh*. VOND. *Schoon van ligchaem, ende vroom van leden*. V. HASS. Oul. ook voordeelig; waarvan *vrome*, baat, en *vromen*, baten. Moedig, dapper, even als het engels. *fraam*, zweed. *from*, een vrome ridder. *Wapenhandeling der vromen*. VOND. Onschuldig, van list en bedrog ontbloot: *die vrome ziel. Zijn eerlijk vroom gezigt,*

zijn heilig grijzend haar. GELLERT. *Wij zijn vroom; wij en zijn geen verspieders.* BIJBELV. Godvruchtig: *een regt vroom man.* Voorgewend godvruchtig: *wacht u van de vromen! Een vroom bedrog* is, zoodanig een, waarmede men de zaak der godsdienst waant te bevoordeelen. *Vrome wenschen* zijn, die uit een vroom hart voorkomen. Van hier *vromelijk*, *vromigheid*, Zamenstell. *onvroom*, enz.

VROON, bij KIL. evenveel als *vroongeld*, en *vroonland*, en, volgens VAN OOSTEN DE BRUINS Haarlem, omstreeks Leiden de benaming van eene oude *vroonvisscherij*, die men *het vroon* noemt. Oulings ook *frone*, *fron* en *fran*, van waar *Franeker*. eigenlijk *vroonakker*, *frondag*, *fronyasten*, enz. Oorspronkelijk, is dit woord een tweede naamval van het oude *fro*, heer: zie *vrouw*. *Vroon* is dus zoo veel als *eens*, of *des*, *Heeren frondag*, 's Heeren dag, *fronyasten*, het veertigdaagsche vasten van den Heer, *fronbode*, 's Heeren bode, *vroonland*, 's Heeren land. Daar zulk land nu vrij van alle lasten was, is *vroon* zoo veel als lastvrij land geworden. Deze beteekenis oefent het in de zamenstell. *vroonheer* bij KIL. De verdere zamenstell. zijn *vroondienst*, heerendienst, *vroongeld*, heerengeld, *vroonregt*, heeren geregtigheid, enz. Voorts komt van *vroon* het werkw. *vronen*, in vrijen eigendom toewijzen, of in zulken eigendom aanvaarden, in welken zin men het nog hedendaags in Zeeland bezigt, *vroning* de daad van vronen, en *invronen* bij MIERIS, in een oud charter.

VROONDIENST, zie *vroon.*

VROONHEER, zie *vroon.*

VROONLAND, zie *vroon.*

VROUW, v., meerv. *vrouwen.* Eigenlijk, geheel iets anders, dan *wijf*, en eene toekenning van dezelfde waardigheid aan iemand van het vrouwelijk geslacht, die men door den naam van Heer aan eenen man toekent: *gehoorzaam uwen heer en uwe vrouw. Aan de vrouw dezer heerlijkheid.* Deze beteekenis heeft dit woord bijzonderlijk in: *onze lieve vrouw*, *moeder van onzen lieven heer*, die in *vrouwendag*, *vrouwenkerk*, *vrouwenpoort*, enz. enkel *vrouw* heet; en in *jonkvrouw*, en het verbasterde *juffrouw* en *juffer.* Want dit is

eene zamentrekking van *jonkver*; en *ver* was oulings evenveel als *vrouw*; blijkens *ver Aleijt sijn swegher*, bij M. STOK. Eindelijk ontleenen wij van de beteekenis van *vrouw* ons *freule*, eene verbastering van het hoogd. *Fraulein*. In de tweede plaats, bezigen wij *vrouw* voor eenen gehuwden persoon van het vrouwelijke geslacht: *het is mijne vrouw. Sij wert hem ter vrouwe, ende hij haddese lief.* BIJBELV. Evenveel welke persoon van het vrouwelijke geslacht: *men ziet er meer vrouwen dan mannen. Menichten beijde van mannen en vrouwen.* BIJBELV. Deze beteekenis oefent het woord in *vrouwenklooster*, en meer andere zamenstellingen. Van hier *vrouwachtig*, *vrouwelijk*, enz. Zamenstell. *vrouwenader*, eene ader aan de binnenzijde van den schenkel, *vrouwebeeld*, *vrouweborst*, *vrouwebroeder*, een Carmeliet, voluit *onzer lieve vrouwe broeder*, *vrouwebroek*, *vrouwebuik*, *vrouwendag*, *vrouwendistel*, *vrouwengek*, *vrouwenglas*, zeker slag van glimmer, anders *Marienglas*, *vrouwenhaar*, *vrouwenhuis*, *vrouwekerk*, *vrouwenklap*, *vrouwekleed*, *vrouwenklooster*, *vrouwekracht*, *vrouwenkruid*, *vrouwenliefde*, *vrouwenlist*, *vrouwenlust*, *vrouwemelk*, *vrouwepoort*, *vrouwenpraat*, *vrouwerok*, *vrouweschoen*, *vrouweslaaf*, *vrouwentimmer*, *vrouwlieden*, of *vrouwlui*, *vrouwmensch*, *vrouwspersoon*, *vrouwtjesappel*, *vrouwvolk*, *vrouwziek*, *vrouwzuchtig*, enz. *Allemansvrouw*, *ambachtsvrouw*, *breidvrouw*, *burgemeestersvrouw*, *burgervrouw*, *buurvrouw*, *groenvrouw*, *huisvrouw*, *jonkvrouw*, *jufvrouw*, *koopvrouw*, *kraamvrouw*, *landsvrouw*, *leidsvrouw*, *marktvrouw*, *melkvrouw*, *naaivrouw*, *officiersvrouw*, *pensvrouw*, *schippersvrouw*, *schoolvrouw*, *schutsvrouw*, *slaapvrouw*, *vischvrouw*, *voedstervrouw*, *vroedvrouw*, *waschvrouw*, *weduwvrouw*, *zoogvrouw*, enz.

Vrouw, OTTFRID. *frouuo*, opperd. *frow*, en *frowe*, neders. *frow*, deen. *frue*, ijsl., zweed. *fru*, hoogd. *Frau*, komt van *frauja* bij ULPHIL., *fro* bij OTTFRID., angels. *frea*, dat eenen heer beteekende.

VROUWELIJK, bijv. n. en bijw. *vrouwelijker*, *vrouwelijkst*. Tot de vrouwen behoorende: *eene vrouwelijke bezigheid. Verhef ten hemel toe het vrouwelijk gewaet.* VOND. Dus is *het vrouwelijke geslacht* het geslacht

slacht der vrouwen, maar in de spraakkunst komt deze uitdrukking in eene bijzondere beteekenis voor. Zie mijne spraakk. D. I. § 102, enverv. En een *vrouwelijk woord* is aldaar, dat tot het zoogenoemde *vrouwelijke geslacht* behoort. Als eene vrouw: *zij ziet er niet vrouwelijk uit.* Van hier *vrouwelijkheid.*

VROUWEKRACHT, v. Van *vrouw* en *kracht*, in de beteekenis van verkrachting, vrouwenschending: *zege, zonder zegen, door maeghdenroof en vrouwekracht verkregen.* VOND.

VROUWENHUIS, zie *vrouwentimmer.*

VROUWENTIMMER, o., meerv. *vrouwentimmers.* Van *vrouw* en *timmer.* Een getimmerte, dat bijzonderlijk voor het vrouwelijke gezin bestemd is. Anders *vrouwenhuis*, hoogd. *Frauenzimmer*, zweed. *fruntimmer.*

VRUCHT, v. Bij KIL. ook *vurcht*, *vorcht*, en *vrocht.* Even als het neders. *frucht*, deen. *frygt*, ULPHIL. *faurht*, *forahta*, NOTK. *forth*, hoogd. *Furcht*, vrees: *doe hadden dander slives vrucht.* M. STOK. Van hier *vruchten.* Zamenstell. *godsvrucht*, enz. Dit woord is verwant aan *vaar*, en *vrees*, en schijnt zijne beteekenis, even als die woorden, aan zijnen klank verschuldigd te wezen; zie *vaar* en *vrees.*

VRUCHT, v., meerv. *vruchten.* Een eetbaar voortbrengsel van verschillende plantgewassen, zoo als boomvruchten, peulvruchten, veldvruchten, of koren, enz.: *hoe schotiger erwtstroo, hoe minder vrucht. Wie plant eenen wijngaert, ende en eet niet van sijne vrucht?* BIJBELV. *Het uitheemsch schuim d'inlandsche vruchten maeit.* VOND. Kind: *lieyer haere vrucht toestaen, dan die met den zwaerde laten deelen.* VOND. *Slaen een swangere vrouwe, dat haer de vrucht afgaat.* BIJBELV. De opbrengst, de uitwerking, het gevolg, van evenveel welk ding: *zoo lang hij leeft, geniet hij de vruchten van dat goed. Dat zijn de gewone vruchten van een goed gedrag.* Bijzonderlijk, voordeel, baat: *ik zal er weinig vrucht van trekken. Dat kan geen vrucht doen.* HALMA. Van hier *vruchtbaar*, *vruchteloos*, *vruchten.* Zamenstell. *vruchtbeginsel*, *vruchtboom*, *vruchtgebruik*, *vruchtknop*, enz. *Aardvrucht*, *boomvrucht*, *herfstvrucht*, *navrucht*, *plukvrucht*, *tuinvrucht*, *veldvrucht*, *wintervrucht*, *zomervrucht*, enz.

Vrucht, hoogd. *Frucht*, deen *frugt*, zweed. *frukt*, pool. *frukta*, eng., fr. *fruit*, lat. *fructus*, *frugus*, is verwant aan het zweed. *frö*, ijsl. *friof*, lat. *frumentum*, zaad, koren, en aan het hebr. פרי, vrucht. Het stamwoord schijnt het oude *beren*, lat. *ferre*, dragen, voortbrengen, te zijn.

VRUCHTBAAR, bijv. n. en bijw., *vruchtbaarder*, *vruchtbaarst*. Van *vrucht*. Al wat veel voortbrengt: *de mesting moet dat land vruchtbaar maken. De hemel bouw dien vruchtbren hof.* VOND. *Vruchtbare tijden.* BIJBELV. *Eene vruchtbare verbeelding. Eene vruchtbare stof, die vele goede bedenkingen oplevert.* Van hier *vruchtbaarheid*, *vruchtbaarlijk*. Zamenstell. *onvruchtbaar*, enz.

VRUCHTBEGINSEL, o., meerv. *vruchtbeginselen*. Het eerste kiempje van de vrucht: *bij de opening van het lijk vond men in de baarmoeder een vruchtbeginsel.*

VRUCHTELOOS, zie *vrucht*.

VRUCHTEN, o. w., *ik vruchtte*, *heb gevrucht*. Moet oulings even gebruikelijk zijn geweest, als het hoogd. *fruchten*, daar wij in onze taal de zamenstelling *bevruchten* hebben; maar wij gebruiken thans, in plaats daarvan, *vruchten voortbrengen*, *baten*, enz.

VRUCHTEN, b. w., *ik vruchtte*, *heb gevrucht*. Van *vrucht*, vrees. KIL. ook *vurchten*, hoogd. *furchten*. Vreezen: *hi vrucht al openbare, dat de van Vlaendren sullen comen.* M. STOK. *Zoo dat wij brand noch dieven vruchten.* SIX V. CHAND. *'t Begin was u geen vreugd; waarom dan 't end gevrugt?* D. DECK. *IJdele geruchten en woorden, die men niet moet vruchten.* VOND.; bij wien men dit woord meermalen vindt. En, op het voetspoor van de opgenoemde, en meer andere, vroegere Schrijvers, bedient HUIZINGA BAKKER zich daarvan, in: *min gevaar is dan te vruchten.*

VRUCHTGEBRUIK, o. Gebruik van de opbrengsten, renten, enz. van eenig kapitaal, enz.: *hij heeft het enkele vruchtgebruik van dat goed.* Van hier *vruchtgebruiker*, lat. *usufructuarius*.

VUIDIG, bijv. n., *vuidiger*, *vuidigst*. Slecht, traag: *de vuidigen en onstrijdtbaren dompelen z'in modder*, enz. HOOFT. Het zamengetrokken *vuig* is thans in gebruik.

VUIG,

VUIG, bijv. n., *vuiger*, *vuigst*. Gering, slecht, verachtenswaardig: *de vuige laster*. Ook wordt het gebezigd in den zin van *traag*, *lui*. Zie *vuidig*. Dit *vuig* is zamengetrokken uit *vuidig*, van *vuid*, *vud*, *vod*. Van hier *vuigheid*.

VUIL, bijv. n. en bijw., *vuiler*, *vuilst*. Onrein, morsig. *Een vuile doek*, *vuile handen*; *maak uwe handen niet vuil*. *Vuile eijeren*, stinkende eijeren. *Een vuile maag*, d. i. een vervuilde maag. Fig., *vuile visch*, slechte, stinkende visch: *vuile praat*, *vuile taal*, slechte, ongemanierde praat. *Een vuile hond*, een kwaadaardige hond. Van hier *vuilen*, waarvan *bevuilen*, *vervuilen* — *vuilenbras*, een kuip, of bak, waarin gezouten vleesch of visch ververscht wordt; ook iemand, die ongemeen morsig is; *vuilheid*, ook *vuiligheid*, *vuilte*. Zamenstell. *vuilaardig*, *vuilbek*, *vuilbekken*, ongemanierd spreken, *vuilneus*, iemand, die eenen vuilen neus heeft.

Vuil is zamengetrokken uit *vuidel*, van *vuid*, *vud*, en heeft dus eenige overeenkomst met *vuig*, *vuidig*; want deze tweederlei uitgang in *l* en *ig* was oulings zeer gemeen; en men zeide zoowel *verstandel*, als *verstandig*, *vernuftel* en *vernuftig*.

Dit woord is reeds bij Ulphil. *fals*, angels. *foul*, eng. *foul*, deen. *fuul*, zweed. *ful*, gr. φαῦλος.

VUILAARDIG, bijv. n. en bijw., *vuilaardiger*, *vuilaardigst*. Kwaadaardig: *een vuilaardig mensch*. *Hij ziet er vuilaardig uit*. Van hier *vuilaardigheid*, *vuilaardiglijk*.

VUILBEKKEN, zie *vuil*.

VUILIK, m., meerv. *vuiliken*. Van *vuil*. Iemand, die vuil van aard en morsig is. *Foei vuilik!*

VUILNIS, anders *vulnis*, en in de gemeenzame verkeering, *vullis*, v. Onnut wegwerpsel van verschillende dingen, vuiligheid, drek, enz. *De vuilnis opscheppen*. Zamenstell. *vuilnishok*, *vullishok*, *vuilnishoop*, *vullishoop*, *vuilniskar*, *vulliskar*, *vuilnisman*, *vullisman*, *vuilnisschop*, *vullisschop*, *vuilnisschuit*, *vullisschuit*, *vuilnisvat*, *vullisvat*, enz. Het woord *vuilnis* wordt ook in de beteekenis van schande, of blaam gebezigd, als bij Hooft: *de Staten hadden hem den naam van algemeenen Lantvoogt gegeven, om, onder dat dexel hun vuilnis op hem te werpen.*

VUILTE, zie *vuil.*

VUIST, v., meerv. *vuisten.* Eigentlijk de toegeslotene hand. *Met vuisten slaan. Met den degen in de vuist. Dat dient hem als een vuist in zijn oog*, d. i. kan hem zeer schaden. *In zijne vuist om iets lagchen*, d. i. heimelijk en boosaardig over eene zaak zich verheugen: *de grooten loegen in de vuist.* HOOFT. Figuurl.: *voor de vuist zijn*, openhartig zijn. *Voor de vuist spreken*, d. i. zonder zich te voren bedacht te hebben. Ook wordt dit woord gebruikt in de beteekenis van eenen dikken ijzeren hamer; als: *iets met eene vuist aan stukken slaan.* Zamenstell. *vuisthamer*, *vuistlook*, een stoot, of slag, met de *vuist*, *vuistslag*, *vuistvechter*, enz. Voorts schijnt het woord *vuist* van *vatten* en *vast* af te stammen.

VULLEN, b. w., *ik vulde, heb gevuld.* Van *vol.* Vol maken: *eene kan, een glas vullen; eene lantaarn vullen. Bedden vullen.* Van hier *vuller*, *vulling*, *vulsel.* Zamenstell. *vulmolen*, *vulwoord*, stopwoord, *vulaarde*, *invullen*, *opvullen*, enz.

VULLIS, zie *vuilnis.*

VULTE, v. Volte, of vervulling: *Godt verleene u de vulte uwer deugdelijke begeerten.* HOOFT.

VULWOORD, zie *vullen.*

VUNS, *vunzig*, bijv. n. en bijw., *vunzer*, *vunziger*, *vunst*, *vunzigst.* Vochtig riekend: *wat is het hier vunzig!* Van hier *vunsheid*, *vunzigheid.*

VUREN, o. w., *ik vuurde, heb gevuurd.* Van *vuur.* Vuur geven, schieten, met het geschut of geweer. *Dat krijgsvolk is knap in het vuren. Op den vijand vuren.*

VURENHOUT, o. Zekere soort van hout. Van hier het onverbuigb. bijv. n., *vurenhouten*, van vurenhout gemaakt: *eene vurenhouten kist.*

VURIG, bijv. n. en bijw., *vuriger*, *vurigst.* Van *vuur.* Iets dat eene brandende eigenschap heeft: *vurige kolen*, voor *gloeijende kolen*, bij KRAMER. Ook naar vuur gelijkend, wat den uiterlijken glans betreft: *vurige*, d. i. heldere, doordringende *oogen. Een vurig gezigt*, d. i. vol vurigheid. Figuurl., in eenen hoogen graad levendig, met het levendigst gevoel verbonden: *hij betuigde hem den vurigsten dank. Iemand eene vurige liefde toedra-*

dragen. Een vurige minnaar. Vurige gebeden. Een vurige blik, een vurige kus, enz. Van hier *vurigheid, vuriglijk.*

VUUR, o., meerv. *vuren.* Eene zeer fijne en door de gansche natuur verspreide vloeistof, welker bestaan nog zeer onbekend is, welke zich, echter, onder zekere omstandigheden, door licht en warmte aan ons opdoet. Dit alleen den natuurkundigen bekend *vuur* wordt, om het van het volgende te onderscheiden, het oorspronkelijke genoemd, als tot de hoofdstoffen behoorende. In het gemeene leven kent men dit vuur slechts in brandende ligchamen, die, in zooverre hetzelve in en om zekere daartoe geschikte ligchamen ontstaat, in en om dezelve in eene zekere nog onbekende beweging gebragt wordt, en zich, alsdan zoowel door licht en warmte, als ook door zijne verterende kracht doet kennen. *Het vuur brandt, het brandt als vuur. Vuur slaan*, door den slag des staals aan den vuursteen de vuurdeelen, welke zich daarin bevinden, uitlokken, en in beweging brengen. *Vuur geven*, van schietgeweer sprekende, het kruid aansteken, betwelk oulings met lonten geschiedde, die men *vuren* noemde. *Vuur aanmaken*, met behulp der noodige middelen, de vuurdeelen in eene felle beweging brengen. *Het vuur gaat uit. De zwam vat ligt vuur. Iemand ten vure doemen. Olie in het vuur werpen*, figuurl., eenen strijd, eene hartstogt nog heviger maken. *Door een vuur loopen; voor iemand door een vuur loopen*, figuurl., alles voor iemand doen, of beproeven. In eenen naauweren zin worden ook verscheidene soorten van brandende ligchamen, in het algemeen *vuur* genoemd. In den oorlog wordt het lossen van het groot en klein geschut en de daardoor voortgedrevene kogels, *vuur* genoemd. *De ruiterij hield het eerste vuur van het vijandelijke voetvolk standvastig uit. De troepen stonden twee uren in het vuur. Het was een verschrikkelijk vuur. Eene stad te vuur en te zwaard verwoesten*, in brand schieten, door kracht van wapenen vernielen. *Tusschen twee vuren staan*, ingesloten zijn. *De vijand stond tusschen twee vuren. Iemand het vuur na aan de scheenen leggen*, ook overdr. iemand eene zaak moeijelijk maken. Figuurl.: *hij werd, hij spoog vuur en vlam*, hij geraakte in zulk eene drift, dat zijn gelaat zoo rood

als vuur werd. *De hemel was één vuur*, wanneer dezelve bij het noorderlicht eenen het vuur gelijkenden glans bekomt. Eenen hoogen graad van lust of levendigheid, hevige gemoedsbewegingen: *de man heeft, naar zijnen hoogen ouderdom, nog veel vuur. Hij sprak met veel vuur. Hij vat schielijk vuur*, d. i. wordt schielijk toornig. *Ergens vuur op vatten*, uiterlijk toonen door eene zaak getroffen te zijn. *Het vuur der verbeeldingskracht*, eene hooge graad van levendigheid. *Het vuur des oorlogs* in den verheven schrijftrant. Van hier *vuren*, *vurig*, enz. Zamenstell. *vuurbaak*, *vuurberg*, *vuurbloem*, *vuurbraker*, voor kanonstuk: *vuurbrakers, die, donderende over 't nat, den vloed bestrijken*. J. DE MARR. *Vuurhaak*, *vuurkloot*, *vuurkolk*, *vuurkolom*, *vuurlantaarn*, *vuurmand*, eene mand, waarin vuur geplaatst, en waarop linnen enz. gedroogd wordt, — *vuurmond*, geschut, — *vuuroven*, *vuurpan*, beddepan, *vuurpijl*, *vuurroer*, zeker schietgeweer, — *vuurrook*, *vuurscherm*, *vuurschop*, *vuurslag*, *vuurslot*, *vuurstaal*, *vuursteen*, *vuurstolp*, *vuurtang*, *vuurtest*, *vuurvlam*, *vuurwagen*, *vuurwerk*, *vuurwortel*, enz. — *koudvuur*, enz.

Vuur, hoogd. *Feuer*, bij TATIAAN *fuir*, angels. *fijr*, eng. *fire*, deen en zweed. *fijr*, is een zeer oud woord, hetwelk tot het grieksche πυρ, tot het lat. *fervere*, *fervor*, *comburere*, en tot het hoogd. *brennen*, behoort, voor hetwelk men ook *bernen* zegt.

VUURBAAK, v., meerv. *vuurbaken*. Een toren, op welken, ten beste der zeelieden, des nachts, vuur gestookt wordt.

VUURBERG, m., meerv. *vuurbergen*. Een vuurspuwende berg: met een vreemd woord, een *vulkaan*.

VUURMOND, zie *vuur*.

VUURPIJL, m., meerv. *vuurpijlen*. Een met vuurwerk voorziene pijl, die uit het geschut en klein geweer geschoten wordt; en waarmede men huizen en schepen in brand schiet. Ook een pijl, die uit een vuurwerk schiet: *de vuurpijlen vlogen door de lucht*.

VUURSCHERM, o., meerv. *vuurschermen*. Een scherm, dat men voor het vuur plaatst, om zich tegen deszelfs hitte te beschutten.

VUURSLAG, m., meerv. *vuurslagen*. Een zeker werktuig van staal, om vuur uit eenen vuursteen te slaan.

VUUR-

VUURSTEEN, m., meerv. *vuursteenen*. Een steen, uit welken men, door middel van het staal, vuur kan slaan, waartoe alle glasachtige steenen geschikt zijn. Doorgaans gebruikt men hiertoe den bekenden hoornsteen; van daar dat dezelve, in eenen bepaalderen zin, onder den naam van *vuursteen* bekend is; angels. *fijrstan*, deen. *fijrsteen*.

VUURWERK, o., meerv. *vuurwerken*. Elk door konst zamengesteld vuur van salpeter, zwavel en kolen, hetwelk in den oorlog tegen den vijand, en anders tot vermaak, of, uitspanning gebezigd wordt. In den laatsten zin beteekent het een of meer figuren, welke uit allerhande konstige lustvuren zamengesteld zijn, en bij nacht aangestoken worden. *Een vuurwerk afsteken*. Van hier *vuurwerkmaker*, enz.

W.

W, de een en twintigste letter van het ABE; zie mijne nederd. spraakk. D. I. § 47 enverv.

WAAD, zie *waden* en *gewaad.*

WAADBAAR, bijv. n. en bijw., *waadbaarder, waadbaarst;* van *waden.* Waardoor men waden kan: *de rivier de IJssel is, op sommige plaatsen, tegenwoordig, waadbaar,* d. i. kan men te voet overtrekken.

WAAG, v., meerv. *wagen.* Een werktuig om te wegen. *Het moet op de waag gewogen worden.* Ook de plaats waar zulk een werktuig gebruikt wordt, weeghuis: *quam Leepoogh met het vendel op de wage trekken.* HOOFT. Eindelijk wordt het ook voor gevaar gebezigd: *hen stellen in de waeg van doods en leevensstrijt.* D. DECK. En van hier het werkw. *wagen*, zich in gevaar begeven; ook *waaghals, waagschaal*, enz. *Te waag stellen* werd oul. voor *wagen* gebezigd. Zamenst. *waagdrager, waaggeld, waaggewigt, waagmeester*, enz.

WAAGDRAGER, m., meerv. *waagdragers.* Van *waag*, weeghuis. Iemand, die in de waag arbeidt. Ook *waagwerker.*

WAAGHALS, m., meerv. *waaghalzen.* Van *wagen.* Iemand die zich, op eene onbezonnene wijze, in een groot gevaar begeeft, die zijnen hals, d. i. zijn leven, waagt. OUD. heeft *waaghalzerij.*

WAAGSTUK, o., meerv. *waagstukken.* Van *wagen.* Eene roekelooze onderneming, eene gewaagde zaak. *Ik verzeker u, het was een waagstuk.*

WAAGWERKER, zie *waagdrager.*

WAAIJEN, b. en o. w., *ik woei (waaide), heb gewaaid.* Bedr., al waaijende verkoelen: *waai mij eens wat.* Onz., wind

wind maken: *het waaide gisteren zeer hard. Zijne wimpel laten waaijen*, scheepsterm, figuurl., laten gaan: *ik zal hem maar laten waaijen*, d. i. ik zal hem niet noodigen om langer te blijven. *Waaijen met alle winden* beteekent oneigenlijk, de huik naar den wind hangen, falievouwen. *Over het hoofd waaijen*, zegt men van onheilen, die iemand dreigen te treffen: *noit waaide een buij alleen mij over 't hoofd.* VOND. *Het is mij door het hoofd gewaaid*, het is mij ontgaan. Van hier *waaijer, waaijing.* Zamenstell. *aanwaaijen, afwaaijen, doorwaaijen, inwaaijen, omwaaijen, omverwaaijen, opwaaijen, overwaaijen, uitwaaijen, verwaaijen.*

WAAIJER, m., meerv. *waaijers.* Van *waaijen.* Eigenlijk iemand die waait. Meest gebruikelijk voor het werktuig zelf, waarwede men waait, en waarvan de vrouwen zich bedienen, om al waaijende het aangezigt te verkoelen. *Met eenen waejer in 't aenzicht waejende.* VOND. *Een vlugge pijl quetst de long, den waejer van 't hart.* VOND. Zamenstell. *waaijerkooper, waaijermaker, waaijerschilder*, enz.

WAAK, *wake*, v. Van *waken.* Zekere tusschenruimte van tijd gedurende den nacht, in welken men waakt. *De ouden verdeelden den nacht in vier waken.* Ook figuurl. voor *bezorgdheid. Ende was wel waar, dat zoo veel wederwils, in den boezem van den nieuwen staat, ernstige waake, orde, en tegenzorg vereischte.* HOOFT. *De krijgszorgen slapende, zo hielden die van de minne de waak.* HOOFT. *Stort uw hert in d'eerste wake voor den Heere als water uit.* D. DECK. Zie verder *wacht.*

WAAKHOND, zie *wachthond.*

WAAKROL, zie *waken.*

WAAKTOREN, m., meerv. *waaktorens.* Van *waken.* Een toren, waarop men wacht houdt, om de aankomst des vijands enz. te ontdekken.

WAAKZAAM, bijv. n. en bijw., *waakzamer, waakzaamst.* Van *waken.* Dit woord wordt meer in eenen figuurlijken dan eigenlijken zin gebezigd, en beteekent onafgebrokene zorg voor de zekerheid van iemand dragende, of eene onveranderlijke neiging bezittende, om iemand te bewaken en te beschermen: *een waakzame hond.*

hond. Waakzaam zijn. Ook beteekent het eene onafgebrokene zorg voor iets aan den dag leggende, als: *zelfs de waakzaamsten worden bedrogen.* Van hier *waakzaamheid.*

WAAL, v. Zekere rivier: *hierop voerenze de waal over.* HOOFT. *Nu zwijg ik van de wael, die zwart van schepen krielt.* VOND. Ook een met palen omgeven kant, waar de schepen in de zeehaven veilig kunnen liggen. Van *walen*, *wellen*, vloeijen.

WAAL, m., meerv. *walen.* Een inboreling van het waalsche, een uit het waalsche land. Zamenstell. *luikerwaal.* WACHTER leidt dit woord af van het gr. ἄλλος, *alienus, peregrinus, per prosthesin* τῦ.

WAALSCH, *walsch*, bijv. n. Alles, wat op het land der Walen betrekking heeft, of tot derzelver taal en gewoonten behoort: *zij is een waalsch meisje. De waalsche taal.* Ook wordt het figuurl. voor *onverstaanbaar* gebezigd, als: *het was altemaal waalsch voor mij. Wat schepsel kan dat koeterwaalsch*, d. i. die brabbeltaal, *verstaan?* Ook wordt het woord *walsch* voor *fransch* gebezigd, als: *het walsch Vlaanderen*, d. i. het fransch Vlaanderen. Van daar heet, bij de vereenigde Nederlanden, de gemeente der hervormde Franschen, *de walsche gemeente.* Zamenstell. *waalsch — walschland.*

WAALWORTEL, m. In sommige streken *adderkruid* genoemd, bij LINN. *symphitum officinale.* Misschien van de dikke ronde gestalte des wortels dus geheeten, naar welke hij aan eene golf gelijk is.

WAAN, m. Van *wanen.* IJdele meening, of gedachte. HOOFT heeft dit vr.: *waardoor wij ons de waan ontgeven;* en: *gegrond op wankle waan.* Hierin volgt hem VOLLENHOVE: *waardoor de mensch zich als een waterbel opblaast met ijdele waan van ingebeelde hoogheit.* Maar MOON. stelt het mannel., even als VOND.: *uit geenen ijdelen waen.* Zoo ook D. DECK.: *om 't woeste volk dien waen te praten uit het hooft.* En M. STOK.: *na minen waan.* Van hier *waangeloof*, *waangeloovig*, enz.

WAANWIJS, bijv. n. en bijw., *waanwijzer*, *waanwijst.* Van *wanen.* Eigenwijs, laatdunkend. Iemand, die zich verbeeldt wijs te zijn: *hij is een waanwijze gek.* Ook

wordt het zelfstandig gebezigd, als: *de waanwijzen zijn onverdragelijk.* Van hier *waanwijsheid*, d. i. laatdunkendheid, ingebeeldheid.

WAAR, v., meerv. *waren.* Elke beweegbare levenlooze zaak, in zoo verre dezelve een voorwerp des handels is, d. i. verkocht of gekocht wordt. Meest zegt men het van zulke voorwerpen, die door kunst voortgebragt zijn: *houtwaren, ijzerwaren. Alle waar is naar zijn geld. Deze waar prijst zich zelve*, d. i. deze waar wordt door hare eigene deugd aangeprezen, en behoeft, daarom, de aanbeveling des koopmans niet. *Elk koopman prijst zijne eigene waar. Oorlof tot uitvoer dier waare.* HOOFT. Zamenstell. *eetwaar, koopwaar, verfwaar*, enz.

WAAR, bijw. van plaats. In welke plaats. *Waar zijt gij? Waar gaat gij? Ik weet niet waar hij zich bevindt. Van waar komt hij?* d. i. van welk eene plaats. *Waar voelt gij de pijn?* d. i. op welke plaats van uw ligchaam. *Nu weet ik waar hem de schoen wringt. Ik weet somtijds niet, waar mijn hoofd staat. Waar* bekleedt dikwerf de plaats van het betrekkelijke *welke*, doch alleen in zamenstelling met voorzetselen, als: *waaraan, waarbij, waardoor, waarheen, waarin, waarmede, waarna, waarop, waartoe, waaruit, waarvan, waarvoor*, enz.; b. v.: *waaraan ontbreekt het u?* aan welke zaak; *waardoor zijt gij ongelukkig geworden?* door welk voorval; *waaruit maakt gij dit op?* uit welke omstandigheden, enz.

Waar, hoogd. *wo*, bij OTTFRID. *waar*, bij WILLERAM. *wa*, bij ULPHIL. *hwar*, neders. *waar, wor*, zweed. *hwar*, eng. *where.*

WAAR, bijv. n. en bijw. *meer, zeer waar.* Echt, zeker, werkelijk, in welke beteekenis het meest als bijw., en slechts in weinige gevallen gebezigd wordt, bijzonder als eene bezwering: *zoo waar ik leef! zoo waar als God leeft! zoo waar ik hier voor uwe oogen sta.* Waartoe het woord *voorwaar* ook schijnt te behooren. — *Een ware vriend, de ware deugd. Den waren God aanbidden. Zijn' waren naam verbergen. Iets voor waar houden. Niet waar?* eene in den vertrouwelijken spreektrant gebruikelijke uitdrukking, voor: *is het niet waar?* Van hier *waarachtig, waarheid, waarlijk,* ze-

zekerlijk, in de daad. Zamenstell. *waarheidlievend*, *waarborg*, *waarteeken*, teeken van waarheid, kenteeken, *waarzeggen*, enz.

WAARACHTIG, bijv. n. en bijw., *waarachtiger*, *waarachtigst*. Van *waar* en *achtig*, voor *haftig*, van het oude *haven*, hebben; derhalve eigenlijk, waar, of het ware hebbende: *God is waarachtig*. Somtijds beteekent *waarachtig* zoo veel als, *den schijn van waar hebbende*, of iets minder dan waar: *het is* WAARACHTIG *Jan*, *gij zijt een eerlick man;* WAARACHTIG *is het: maer dat is wat min als waer*. HUIG. Van hier *waarachtigheid*, *waarachtiglijk*.

WAARBORG, m., meerv. *waarborgen*. Van *waar*. Borg, onderpand. *Hij is mij een goede waarborg daarvoor*. *Iets tot waarborg aannemen*. Van hier in het dagelijksche leven het werkwoord *waarborgen*, ten waarborg stellen, ten waarborg strekken: *wilt gij mij daarvoor waarborgen?* Zamenstell. *waarborg* — *brandwaarborgmaatschappij*.

WAARBORGEN, zie *waarborg*.

WAARD, m., meerv. *waarden*. Iemand, die een' of meer personen, voor geld, herberging, voedsel en de noodige oppassing verschaft. Tegen dit *waard* stelt men het woord *gast*, als: *gelijk de waard is*, *vertrouwt hij zijne gasten*. Figuurl.: *buiten den waard rekenen*, d. i. zijne rekening verkeerd maken. Waarschijnlijk komt dit woord van *waren* en *gewaren*. Van eene vrouw zegt men *waardin*.

WAARD, m. Een bedijkt land. *De Bommelerwaard*. *De Dordsche waard*, enz. *Op 't westeynt van de Bommelerwaerdt*. HOOFT.

WAARD, m., meerv. *waarden*. Het mannetje van eene eend.

WAARD, bijv. n. en bijw., *waarder*, *waardst*. Eene bepaalde aanspraak op de schatting van anderen hebbende, in vergelijking met den bekenden graad van schatting van iets anders. In vergelijking met het geld, den eenmaal aangenomenen maatstaf van de waarde der dingen, daar alsdan derzelver begrip in den vierden naamval geplaatst wordt. *De ring is tien gulden*, *het huis is twee duizend gulden waard*. *Hoe veel is dat stuk goeds waard? Het is veel waard*, *niets waard*. In ver-

vergelijking met elk ander ding van bekende waardering, daar dit dan of door het omschrijvende *dat* uitgedrukt wordt, als: *de zaak is niet waard, dat ik er aan gedenk. Hij was waard, dat men hem kwelde*, hij had het verdiend. Of door middel van een naamwoord: *het is der moeite niet waard.* Ook beteekent het eenen hoogen graad van aanspraak op iemands achting hebbende, als: *mijn beste, waarde vriend.* Doch, van zaken gesproken gebruikt men, in plaats van de trappen van vergrooting, *meer, minder, het meeste, het minste. Deze zaak is mij meer waard dan die andere. Dit boek is mij minder waard. Van alle deze zaken is die mij het minste en dat het meeste waard.*

Waard, hoogd. *werth*, reeds bij ULPHIL. *vairths*, zweed. *värd.*

WAARDE, v. De graad van voorrang, met betrekking tot de schatting van andere dingen, het denkbeeld van den voorrang en de deugdelijkheid eener zaak. *De wetenschappen behouden hare waarde. Iemand in zijne waarde laten*, over deszelfs waarde niet beslissen. *De innerlijke waarde*, de innerlijke deugd, welke bij alle omstandigheden geschat wordt; in tegenoverstelling der *uiterlijke waarde*, die van toevallige omstandigheden afhangt, en ook *prijs* genoemd wordt. Inzonderheid met betrekking tot het geld, als den aangenomen maatstaf der waarde. *Honderd gulden aan waarde. Munten van geringe waarde*; waar het echter de innerlijke waarde, of het gehalte beteekent. *De waarde voor iets ontvangen*, d. i. de hoegrootheid der waarde naar het geld berekend. In den wisselstijl schrijft men: *de waarde hiervoor ontvangen.* Somwijlen wordt het ook voor prijs gebruikt, als: *in waarde stijgen.* Zamenstell. *geldswaarde.* Van hier *waarderen*, schatten, *waardijn*, iemand, die aangesteld is om den aard en de waarde der metalen, vooral van goud en zilver, te onderzoeken, zoo als in de munt.

Bij OTTFRID., NOTK. enz. *werd, werdi*, neders. *weerd*, eng. *worth*, pool *wart.*

WAARDEERBAAR, zie *waarderen.*

WAARDEERDER, *waardeerster*, zie *waarderen.*

WAARDEREN, b. w., *ik waardeerde, heb gewaardeerd.* Schat-

Schatten, op prijs stellen, de waarde der dingen bepalen: *hoe hoog waardeert gij die goederen? Eene boekerij waarderen. Schilderijen zijn niet gemakkelijk te waarderen. Iets te hoog, te laag waarderen. Goud, zilver waarderen.* Figuurl., achten, schatten, in waarde houden. *Men moet den mensch niet naar zijn geld, maar naar zijne deugd waarderen. Gij kunt dat mensch niet genoeg waarderen.* Van hier *waardeerder*, *waardeerster*, schatster — *waardering*, enz. Van *waard*, met den basterduitgang *eren*.

WAARDGELD, zie *waardgelder*.

WAARDGELDER, m., meerv. *waardgelders*. Een soldaat, die aangenomen wordt en geld trekt, om de stad, derzelver omstreken, des noods, de kusten te bewaren: *de waardgelders kwamen in de wapenen.* Van het oude *waeren*, *weren*, *custodire*, bewaren, waarvan het angels. *ware*, *cautela*. Hiermede staat ook in verband ons *waard*, *weerd*, *custos*, *hospes*. Van *waardgeld*, geld, dat men den soldaten op hand geeft.

WAARDIG, bijv. n. en bijw., *waardiger*, *waardigst*. Van *waarde*. Die, of dat iets verdient, of waardig is: *deze zaak is uwer niet waardig. Hij is die vrouw niet waardig. Een waardig man. Zich iets waardig maken*, door zijn gedrag iets verdienen. *Hij is dezen lof ten volle waardig.* Zamenstell. *eerwaardig*, *hoogeerwaardig*, *lofwaardig*, *strafwaardig*, enz. Van hier *waardigheid*, *waardiglijk*. Reeds bij Kero, Ottfrid., en anderen *wirdig*.

WAARDIGHEID, v., meerv. *waardigheden*. Van *waardig*. Zekere trap van deugd, achtbaarheid, verdiensten. *De waardigheid der zaak vereischt het. Overeenkomstig met de waardigheid van het onderwerp.* Men zegt: *een man spreekt met waardigheid*, wanneer men wil te kennen geven, dat hij op eene achtbare, edele en met het karakter, dat hij bekleedt, of de zaak, waarover hij spreekt, overeenkomstige wijze, zich uitdrukt. In den zelfden zin zegt men, *met waardigheid te werk gaan.* Ook beteekent het verheffing, onderscheidende voortreffelijkheid. *De waardigheid van zijnen rang ophouden. Dit strookt niet met de waardigheid van zijn karakter.* Het wordt ook voor eene aanzienlijke bediening gebezigd, als: *groote*, *souvereine*

waar-

waardigheid. Koninklijke, Keizerlijke waardigheid. Kerkelijke waardigheid. Waardigheden zijn, in sommige kerken, zekere ambten, waaraan een gedeelte van het kerkelijk regtsgebied verknocht is, of eenige bijzondere bediening in de kapittels, als van Proost, Deken, Schatmeester, Aartsdiaken, enz., en in het koor de bediening van zanger. Ook wordt het gezegd van personen, die zulke bedieningen hebben, als: *er zijn kerken, waar alle de waardigheden den rooden tabbaard hebben*, enz. Zamenstell. *eerwaardigheid, hoogwaardigheid, hoogeerwaardigheid, onwaardigheid*, enz.

WAARDIJ, v. Het denkbeeld van de deugdelijkheid eener zaak, met betrekking tot den prijs: *gij zult er de waardij van betalen. Dit is eene zaak, waarvan de waardij naauwelijks is te berekenen. Van geene mindere waardij.* VOND.

WAARDIJN, zie *waarde.*

WAARDIN, zie *waard.*

WAARDSCHAP, o., meerv. *waardschappen.* Het beroep van iemand, die een' herberg opheeft. *Waardschap drijven*, d. i. herberg houden. Ook beteekent het gast- of bruiloftsmaal. *Niemant sel mer bidden ter werschappe.* V. HASS. *Die gekoren zijnde Koning in een waerschap wetten gaf.* R. VISS.

Dit woord, hetwelk zeer oud is en reeds bij NOTK. en anderen voorkomt, en *wirthschaft* genoemd is, wordt aldaar voornamelijk voor *gastmaal* gebezigd, van *wirth*, in het nederduitsch *waard*, in zoo verre dit tegen het woord *gast* overstaat. Van hier *waardschappen*, bij HALMA, gastmaal houden.

WAARDSCHAPPEN, zie *waardschap.*

WAARGEEST, m., meerv. *waargeesten.* Van *waren*, spoken. Een spook, en wel de geest van eenen afgestorvene, welke men, oudstijds, geloofde dat, na de afscheiding van het ligchaam, terugkwam, om in zijne vorige woning, bij zijne bloedverwanten, des nachts te *waren*, of rusteloos heen en weder te loopen.

WAARHEID, v., meerv. *waarheden.* Van *waar.* De overeenstemming der verscheidenheden in eene zaak. Zoo is *de waarheid Gods* de volkomenste overeenstemming van alles, wat zich in God bevindt. Even zoo schrijft men in de zedekunde, iemand *waarheid* toe, wanneer zijn

gedrag met zijn doelwit strookende is. De overeenkomst van eene stelling met andere bekende waarheden, het aanwezen van eenen grond, dien men bewijzen kan, hetwelk men met den naam van *redeneerkundige waarheid* pleegt te bestempelen; in tegenoverstelling der dwaling. *De waarheid eener stelling, eener uitspraak, of van een vonnis bewijzen.* Ook beteekent het de overeenstemming met een oorspronkelijk beeld, of eene schilderij, en in eene verdere beteekenis, met de natuur zelve. Zoo heeft b. v. een afbeeldsel *waarheid,* wanneer hetzelve aan het oorspronkelijke beeld volkomen gelijk is. Eene schilderij heeft *waarheid,* wanneer derzelver voorstelling in alle deelen met de natuur overeenkomt. Zoo zegt men: *de rol der onverschilligheid met veel waarheid spelen*, d. i. overeenkomstig met het karakter van een onverschillig mensch. Voorts beteekent het de overeenstemming eener rede, zoowel met de zaak zelve, als met de gemoedsgesteldheid des sprekers, in tegenoverstelling van *onwaarheid*, en in eenen harderen zin, van *leugen*, welke beteekenis in de zamenleving meest in gebruik is. *Altoos de waarheid beminnen. Van de waarheid afwijken. De waarheid te na komen. Achter de waarheid komen*, d. i. de waarheid, of de ware gesteldheid der zaak vernemen. *In waarheid* wordt ook als eene zwakke bevestiging gebezigd, als: *in waarheid, ik ben zeer ongelukkig. Ik weet het in waarheid niet.* Ook de ware gesteldheid eener zaak. *De waarheid spreken, zeggen, bekennen, der waarheid hulde doen. De zuivere waarheid belijden. Om u de waarheid te zeggen. De waarheid uit iemand krijgen*, de ware gesteldheid eener zaak, door uitlokken, van iemand vernemen. *Waarheid* beteekent voorts eene ware stelling, eene ware oordeelvelling, en wordt, als zoodanig, ook in het meervoud gebezigd. *Wijsgeerige, godgeleerde waarheden. Nuttige waarheden leeren. Hersenschimmige zaken voor waarheden aannemen. Eene bittere waarheid:* ook met het meerv.: *iemand bittere, harde waarheden zeggen. Iemand de waarheid zeggen*, hem iets verwijten. De zamenhang van ware stellingen, het ware leerbegrip, zonder meerv. *De waarheid verkondigen. Om der waarheid wille vervolgd worden. Een getuige der waarheid.* Zamenstell.

waar-

waarheidlievend, *waarheidminnaar*, *waarheidspreker*, *waarheidverkondiger*, enz.

Bij NOTK. *uuarheit;* waarvoor, weleer, met andere afleidingslettergrepen, *uuarnissi*, *uuarniss*, *uuarhafti* en *uuara*, meer in gebruik waren.

WAARLIJK, zie *waar*, bijv. n.

WAARMAKEN, b. w., *ik maakte waar*, *heb waargemaakt.* Van *waar.* De waarheid aan den dag leggen: *hij zal mij dat waarmaken.* Van hier *waarmaking.*

WAARNEMEN, b. w., *ik nam waar*, *heb waargenomen.* Van *waar.* Gewaarworden, acht op slaan, bezorgen, onderhouden. *Hij heeft zijnen pligt, zijnen tijd niet wel waargenomen. Gods geboden waarnemen. De gelegenheid waarnemen. Hij heeft haar reeds aan haar venster waargenomen.* GELL. *Het wild neemt den jager waar, wanneer het hem aanziet. Ik heb eene groote verlegenheid in zijn gelaat waargenomen.* Somwijlen beteekent het ook, met de zinnen, opvangen als: *een heerlijk gezang, eenen aangenamen reuk waarnemen.* Van hier *waarnemer*, *waarneemster*, *waarneming.*

Dit woord is oud en luidt reeds bij OTTFRID. en anderen, *uuarneman. Waar* is hier het nog in *gewaarworden* voorkomende woord, hetwelk *ziende* beduid heeft. Zie *gewaar.*

WAAROM, bijw. en voegw. Van *waar.* Om welke reden. *Waarom hebt gij dat gedaan? Ik weet niet, waarom hij niet komt. Hij was dronken: waarom ik hem niet wilde spreken.*

Daar de oorzaak, naar welke men met *waarom* vraagt, zegt ADELUNG, een oogmerk met bewustheid onderstelt, zoo kan men *waarom* eigenlijk ook alleen dan gebruiken, waar zulk eene bewustheid kan plaats vinden, en derhalve niet van levenlooze dingen, tenzij dezelve als werkende personen voorgesteld worden. Men zegt, b. v., zonder eenige bedenking: *waarom zwelt de rivier zoo hoog?* waarvoor men echter liever moest zeggen: *van waar komt het, dat de rivier zoo hoog zwelt?* Dit woord komt ook als zelfstandig in het mannelijke en onzijdige geslacht voor. *Als dan zou men hun den eigentlijken waarom hunner beroepinge openbaren.* HOOFT.

Dan zal men d'oirzaek zien, de reden, den waerom van zijn verbolgentheën. VOND. Hoedanige spreekwijs de Latijnen bezigen, als zij zeggen: *omne quare habet suum quia*, d. i. er is geen *waarom*, of het heeft zijn *daarom*. DE DECKER heeft het onz.: *'t waerom was eerelijk. Maer wie kan mij 't waerom en redenen doen hooren.* WESTERB. *Dit lang waarom verveelt u overlang.* HUIGENS.

WAARSCHIJNLIJK, bijv. n. en bijw. *waarschijnlijker*, *waarschijnlijkst*. Het ware gelijkende, den schijn daarvan hebbende, waarvan men slechts eenige ofschoon geene voldoende gronden heeft, om het voor waar te houden. *Het is waarschijnlijk, dat hij komen zal*, wanneer men meer grond heeft om te vermoeden, dat hij komen, dan dat hij niet komen zal. *Eene waarschijnlijke zaak. Dit is veel waarschijnlijker. Het waarschijnlijkste is*, enz. Van hier *waarschijnlijkheid*.

WAARSCHUWEN, *waarschouwen*, b. w., *ik waarschuwde, heb gewaarschuwd*. Van *waar*. Dit schijnt zoo veel te beduiden als het ware, een waar gevaar, te voren *schuwen*, of *schouwen*, dat is zien, bemerken; en vervolgens aanwijzen, als zoodanig bekend maken, en voorts ernstig vermanen. Zie *schuwen*. *Iemand voor eenig onheil waarschuwen.* HOOFT heeft *waarschuwen het quaed. Ik waarschouw u, dat gij het niet doet. Wees gewaarschuwd. Een waarschuwende droom.* Van hier *waarschuwer*, *waarschuwster*, *waarschouwing*.

WAARTEEKEN, zie *waar*, bijv. n. en bijw.

WAARTS, oulings *waart*, een uitgang, om eene rigting aan te duiden, welke alleen in de zamenstellingen, die bijwoorden zijn, gebruikt wordt, om deze rigting naauwer te bepalen, als: *opwaarts*, *nederwaarts*, *achterwaarts*, *voorwaarts*, *boschwaarts*, *huiswaarts*, *stadwaarts*, *herwaarts*, *derwaarts*, enz.

Dit woord schijnt in eenige betrekking te staan met het engelsche *ward*, een oord, met het hoogduitsche *fahren*, *fahrt*, en het latijnsche *versus*.

WAARZEGGEN, o. w., *ik zeide waar*, *heb waargezegd*. Van *waar*. Toekomstige dingen te voren zeggen. *Iemand waarzeggen. Zich laten waarzeggen. Uit de*

de kaart, uit het koffijdik waarzeggen. Van hier *waarzegger, waarzeggerij, waarzegging, waarzegster.*

OTTFRID. gebruikt *uuara zellan* voor te voren zeggen, terwijl *wahrsagen*, elders, de waarheid zeggen beteekent. *Waar* is hier, zonder twijfel, het bijw. *waar*; van waar *waarzeggen*, eigenlijk, toekomstige waarheden te voren zeggen beteekent.

WAARZEGGER, m., meerv. *waarzeggers.* Iemand, die toekomstige dingen door bijgeloovige middelen wil voorzeggen. *Bij eenen waarzegger gaan. De Italiaansche waarzegger.* Ook voor een boek, waarin voorspellingen van geluk en ongeluk beschreven staan: *in den waarzegger lezen.* Van hier *waarzeggerij.*

WAAS, o. Zekere vochtigheid, die zich op vruchten enz. vertoont, aan daauw gelijk: *het waas ligt er nog op. Die rijpe geeltjes met haren waas.* HOOFT. *Sie hoe het versche waes sit op de Paters pruim.* WESTERB. Figuurl.: *en kussen 't waes af van haer wangen.* ANTONID.

WACHT, v., meerv. *wachten.* Van *wachten.* De handeling, waardoor men acht geeft op hetgeen er omgaat, ten einde niet verrast of betrokken te worden. Verder, een zeker getal krijgsknechten, die de wacht houden. Ook enkele soldaten, die op schildwacht gesteld worden. Het beteekent ook de plaats, waar een zeker getal soldaten met eenen officier aan het hoofd zich onthouden, om de algemeene zekerheid en rust te bewaren, en van waar de posten uitgedeeld worden. *Wacht* wordt ook gebezigd voor een zeker getal burgers of ingezetenen eener plaats, welke, een gedeelte van eene schutterij of burgermagt uitmakende, op zekere tijden optrekken. *De wacht bezetten.* HOOFT. *Gesloten op de wacht.* VOND. *Of ze schoon de wacht gevelt zien.* D. DECK. *Wacht houden, de wacht verdubbelen, goede wacht houden. De wacht aflossen. Naar de wacht gaan. Zijne wacht staan*, heeft VOND., voor zijne wacht waarnemen: *een ieder staat zijn wacht, men meet den tijd met glazen. Iemand onder de wacht brengen.* Figuurl. voor *toezigt*, als: *men behoeft bij die vrouw geene wacht te zetten.* Ook wordt het van beesten gezegd, b. v. *dat is een beste hond, ik zou geen beter wacht*

voor mij verkiezen. Wanneer onder het woord *wacht* een mannelijk persoon, een waker verstaan wordt, blijft het lidwoord echter vrouwelijk, overeenkomstig met den aard van het woord, maar de daarbij gevoegde betrekkelijke woorden nemen het mannelijke geslacht aan, b. v.: *ik zag de wacht, de schildwacht, van zijnen post loopen.* Zamenstell. *wachtwoord — brandwacht, burgerwacht, hofwacht, lijfwacht, nachtwacht, ratelwacht, dagwacht, hoofdwacht, legerwacht, schildwacht, tempelwacht, veldwacht, voorwacht, buitenwacht, eerewacht, troonwacht, torenwacht, kruidwacht, bergwacht,* enz.

WACHTEL, ook *kwakkel,* m., meerv. *wachtels.* De naam eens trekvogels, welke zich, gedurende den zomer, in het graan ophoudt, en wegens zijne stem of zijnen slag, merkwaardig is. *De wachtel slaat,* wanneer hij zijne stem laat hooren, hetwelk geen zingen kan genoemd worden. Zamenstell. *wachtelfluit, wachtelnet,* enz.

Wachtel, deen. *wachtel,* noorw. *vachtel,* zweed. *vaktel.* Men zou dit woord van *wachten, waken,* kunnen afleiden, dewijl deze vogel ook des nachts slaat; doch waarschijnlijker nog is zijn naam eene nabootsing van een gedeelte zijns slags, terwijl deszelfs benaming in andere talen en uitspraken, op gelijke wijze moet verklaard worden: waartoe het nederduitsche *kwakkel,* eng. *quail,* fr. *caille,* ital. *quaglia,* spaan. *coalla,* monnik. lat. *quacara,* lat. *coturnix,* schijnt te behooren.

WACHTEN, b. en o. w., *ik wachtte, heb gewacht.* In eene zekere houding blijven, tot dat een persoon, of eene zaak, komt; en in eene verdere beteekenis, in eene gemoedsgesteldheid blijven, tot eene zaak gebeurt: *wacht hier, tot ik wederkome. Ik heb reeds lang gewacht. Daar is wel wachten, maar geen vasten naar,* spreekw. *Aan de deur, voor de stad wachten. Op iemand, op iets wachten.* Ook beteekent het menschen, die men genoodigd heeft, verbeiden, als: *gezelschap wachten.* Wanneer *iemand,* of *op iemand wachten,* van levenlooze zaken gezegd wordt, zoo beteekent het figuurl. zoo veel als naderen. *Hem wacht een zware straf. Weet gij dat niet, welk een geluk heden op u wacht?* In den zin van verwachten, als: *eene erfenis wachten.* Ook beteekent het

het hoeden, onthouden. *Zich voor iets wachten.* Van hier *wachter*, *wachting*, *wachtster*, *wachtsch*, waakzaam, van de honden: *een wachtsche hond.* Zamenstell. *afwachten*, *inwachten*, *opwachten*, *verwachten*, — *wachthond*, *wachthuis*, *wachtmeester*, onderofficier bij de ruiterij — *wachtplaats*, *wachtschip*, *wachttoren*, enz. Hoogd. en bij OTTFRID. *warten.*

WACHTER. m., meerv. *wachters.* Iemand, die de noodige zorg voor iets draagt. *De wachter op den toren. Wachters* worden ook zekere sterren aan den hemel genoemd, als: *de wachters van Jupiter.* Zamenstell. *boschwachter*, *deurwachter*, *houtwachter*, *huiswachter*, *sluiswachter*, *torenwachter*, enz.

WACHTMEESTER, zie *wachten.*

WACHTSCH, zie *wachten.*

WADDE, v. Eene ondiepte in het water, of de plaats van eene rivier, waar het water zoo laag en de grond zoo hard is, dat men dezelve doorwaden, d. i. te voet doorgaan kan. Van *waden*, door het water loopen. *Over de wadde varen. Een kracht van nat, als gij in uwe wadde omvat.* ANTON.

WADE, *waaije*, v., meerv. *waden.* De knieschijf: *met zijne afgehouwe waede.* VOND. Ook bezigt men het voor de holligheid boven de kuit, achter de knieschijf: *ik voelde de pijn in de waden van mijne beenen.*

WADEN, o. w., *ik waadde*, *heb* en *ben gewaad.* Door het water gaan: *de rivier was zoo ondiep, dat men er door kon waden. De geitjes waadden.*

Bij NOTK. *uuaton*, hoogd. *waten*, angels. *wadan*, eng. *to wade.* De overeenkomst, welke dit woord *waden* met het hoogd. *wasser*, nederd. *water*, heeft, is vermoedelijk slechts toevallig, ofschoon velen dit voor het stamwoord gehouden hebben. Het schijnt, veel meer, dat het denkbeeld van gaan in dit woord heerschende is, daar het dan met het zweed. *vada*, gaan, lat. *vadere*, en het gr. βαδεῖν, βαδίζειν, tot eenen en denzelfden stam zoude behooren.

WADEN, b. w., *ik waadde*, *heb gewaad.* Van *waad*, *wade*, d. i. gewaad. Eenen doode het lijkgewaad, of doodkleed, aandoen: *een lijk waden.*

WAFEL, v., meerv. *wafelen.* Een zeker gebak van bloem, melk, eijeren, enz., hetwelk, in een wafelijzer gaargebak-

 ken,

ken, eene platte gedaante met aan beide zijden kleine vierkante, of ruitachtige, of andere figuren, verkregen heeft. *Wafelen bakken. Dikke wafelen. Geruite wafelen.* In de gemeene volkstaal wordt *wafel* ook voor den mond gebezigd: *houd uw wafel*, zwijg stil. *Ik gaf hem een' slag voor zijne wafel.* Van hier *wafelachtig.* Zamenstell. *wafelbakker*, *wafelbakster*, *wafeldeeg*, *wafelhuis*, *wafelijzer*, *wafelkraam*, *wafelvormig*, *wafelwijf*, enz. In den zin van mond brengt WACHT. het tot het german. *waffel*, *os*, *waffe*, *facies.*

WAFELBAKKER, *wafelijzer*, enz., zie *wafel.*

WAGEN, m., meerv. *wagens.* Een rijtuig met vier wielen. *Op eenen wagen, in eenen overdekten wagen, rijden. Een' wagen mennen. Op zijnen wagen.* VOND. *Door een' vierigen wagen.* VOLLENH. *Hi hadde twee paerden in eenen waghen.* M. STOK. *De paarden voor den wagen spannen. De paarden achter den wagen spannen*, figuurl., verkeerd werk, iets het voorste achter doen. Ook beteekent het een zeker gesternte, anders de groote beer genoemd. Zamenstell. *boerenwagen*, *drekwagen*, *handwagen*, *hondenwagen*, *hooiwagen*, *huurwagen*, *koetswagen*, *kordewagen*, *kruiwagen*, *lastwagen*, *legerwagen*, *luiwagen*, *mandewagen*, *mestwagen*, *postwagen*, anders bolderwagen, *rijwagen*, *rolwagen*, *speelwagen*, *triomfwagen*, *vrachtwagen*, *vuurwagen*, *zegewagen*, *zonnewagen*, — *wagenaar*, voerman, *wagenas*, *wagenburg*, *wagendissel*, *wagenhuis*, *wagenhuur*, *wagenkleed*, *wagenknecht*, *wagenkorf*, *wagenlens*, *wagenloon*, *wagenmaker*, *wagenmeester*, *wagenpaard*, *wagenpad*, *wagenrad*, *wagenreep*, *wagenregt*, *wagenrenspel*, *wagenschot*, *wagenschouw*, *wagenschuur*, *wagensmeer*, *wagenspil*, *wagenspoor*, *wagenvracht*, *wagenweg*, *wagenwiel*, *wagenzeel*, enz.

WAGEN, b. w., *ik waagde*, *heb gewaagd.* Ondernemen, in de waagschaal stellen, op het spel zetten. *Zijn leven, — goed en bloed aan iets wagen. Ik durf het niet wagen. Al te veel gelijk wagen. Het is te wagen.* Van hier *wager*, *waagster*, *waging.* Zamenstell. *waaghals*, *waagschaal*, *waagspel*, enz.

WAGENAAR, zie *wagen*, m.

WA-

WAGENREGT, o. Zekere wijs om zijne voeten tusschen die van andere menschen, met welke men op een en het zelfde rijtuig zit, te schikken, tot onderling gemak; in de gemeenzame verkeering. *Wij moeten op het wagenregt bedacht zijn, dan zullen wij gemakkelijker zitten.*

WAGENSCHOT, o. Dun gezaagde eiken planken. *Het is van wagenschot gemaakt. Er wordt, gemeenlijk, wagenschot toe gebruikt.*

WAGGELBEENEN, o. w., *ik waggelbeende, heb gewaggelbeend.* Van *waggelen.* Het zelfde als slingerbeenen.

WAGGELEN, o. w., *ik waggelde, heb gewaggeld.* Uit mangel aan de noodige vastigheid heen en weder bewogen worden, heen en weder zwikken: *de tafel waggelt,* wanneer zij niet vast staat. *Het huis waggelt door den wind. Een waggelende gang.* Ook figuurl. dreigen te vallen, als: *een waggelende troon. Zijn geluk begint te waggelen.* Van hier *waggeling.*

Dit *waggelen* schijnt met het eng. *to wag* en het lat. *vacillare* in een naauw verband te staan.

WAK, o., meerv. *wakken.* Een gat, eene opening, in het ijs; eene zekere uitgestrektheid van water, dat niet toegevroren is, uit hoofde van den wind, of eenige andere beweging: *hij viel in een wak. Er waren vele wakken op de Maas.*

WAK, bijv. n., *wakker, wakst.* Vochtig: *wakke tarw, wak weer.* Van hier *wakheid.*

WAKEN, o. w., *ik waakte, heb gewaakt.* Zich in dien staat van bewustheid bevinden, welke tegen het slapen en droomen overstaat, d. i. zich in den staat van zamenhangende klare en duidelijke voorstellingen bevinden. *Waken en niet slapen.* Bijzonder met betrekking tot den tot slapen bepaalden tijd. *Bij iemand waken. Een uur, den ganschen nacht waken. Waken* beteekent ook iets te kennen geven, als: *een wakende boei,* d. i. een *boei,* (blok) die aanwijst, waar het anker ligt. Figuurl., onafgebrokene zorg voor iets dragen. *Voor het welzijn van het vaderland, voor zijne eer waken. De voorzienigheid waakt zonder ophouden. Een wakend oog houden.* Zoo ook *het waken,* bijzonder in de eerste beteekenis, als: *het waken valt mij moeijelijk.*

Van hier *waakster*, *waker*, *waking*. Zamenstell. *bewaken*, *ontwaken*, — *waakhond*, *waakplaats*, *waakrol*, *waaktoren*, *waakzaam*, enz.

Bij OTTFRID., TATIAAN enz. *uuachen*, eng. *to wake*, zweed. *vaka*, hoogd. *wachen*, hetwelk met het nederd. *waken* overeenkomt.

WAKER, m., meerv. *wakers*. Een persoon, die tot zekerheid of gemak van anderen waakt. *Gij zoudt een slechte waker zijn. Waker* wordt ook van eenen hond gezegd, die de wacht houdt, als: *ik heb een' grooten hond, en wel een' besten waker.* Verder beteekent een *waker*, te scheep, een' lont, dat tot gerief van de maats nacht en dag brandt. Zamenstell. *klapwaker*, *nachtwaker*, enz.

WAKKER, bijv. n. en bijw., *wakkerder*, *wakkerst*. Wakend, niet slapend: *wakker worden*, *wakker zijn*, *iemand wakker maken*. Ook lustig, kloek, vrolijk: *een wakker karel*, *een wakker kind*, *een wakker vrouwmensch. Hij is arbeidzaam en wakker. Een wakker paard*, d. i. een sterk, vlug paard. Zeer sterk: *wakker dansen. Hij heeft hem wakker afgerost.* Ook zegt men, fig., *iets bij iemand wakker maken*, voor de geheugenis van iets verlevendigen. Somtijds wordt het ook als tusschenwerpsel gebezigd: *wakker! sa, lustig mannen, aan het werk!* Van hier *wakkerheid*, *wakkerlijk*.

WAKKEREN, o. w., *ik wakkerde*, *ben gewakkerd*. Opsteken, van den wind gesproken, als: *de wind begint te wakkeren.* Ook beteekent het in bloei geraken, als: *de nering wakkert.* Zamenstell. *aanwakkeren*, *opwakkeren*.

WAL, m., meerv. *wallen*. Schans, of bolwerk, dat eene stad omringt, of een dijk, die tegen het water ligt. *Eenen wal opwerpen. De Trojanen, die den wal manden. Op den afgestormden wal.* VOND. *Mijn voeten nooit den wal der stad passeren.* D. DECK. *Het schip ligt aan den wal. Van den wal afsteken. Langs den wal zeilen. Aan den wal blijven*, aan land blijven. Figuurl., *van wal steken*, eenen aanvang met eene zaak maken. *Langs den wal zeilen*, niet te hoog vliegen, of ondernemen. *Het raakt kant noch wal*, het heeft geen slot. *Van den wal in den sloot*, van kwaad

tot

tot erger. *Aan hooger, aan lager wal zijn*, gelukkig, ongelukkig zijn. *Bij den wal langs*; ook *bij*, of *langs het walletje*, voorzigtiglijk. Zamenstell. *burgwal, hoogerwal, lagerwal, opperwal*, — *waldieper, walgang*, enz.

WALD, zie *waldhoorn*.

WALDENSEN, m., zonder enkelv. De naam van een volk, dat, voornamelijk van de twaalfde eeuw af is bekend geworden, en zich in vele opzigten van de toen heerschende Kerk afzonderde. Gemeenlijk lijdt men dien naam van eenen hunner bekendste leeraren af, met name PETRUS WALDUS, welke in 1170 leefde. Dan, daar deze naam reeds vroeger voorkomt, zoo wil men denzelven, met meer grond, van *Vallenses* afgeleid hebben, daar deze lieden, voornamelijk, in de piemonteessche valleijen woonden.

WALDHOORN, m., meerv. *waldhoorns*. Van *wald*, voor *woud*, en *hoorn*; derhalve eigenlijk *woudhoorn*. Een soort van jagthoorn, die, weleer, enkel op de jagt gebruikt werd, doch waarvan men zich ook nu buiten dezelve bedient. *Op den waldhoorn blazen*. Somwijlen zegt men, bij verkorting, alleen *hoorn*, als: *het ontbrak ons aan geene fluiten, maar er waren geene hoorns genoeg*. Van hier het basterdwoord *waldhoornist*, iemand, die den waldhoorn blaast.

WALDIEPER, m., meerv. *waldiepers*. Van *wal*. Iemand, die de grachten van onreinigheden zuivert.

WALEN, o. w., *ik waalde, heb gewaald*. Wellen, zich verspreiden, van het water gesproken; waarom een *waal* en *wel* een draaikuil kan genaamd worden. Het wordt gezegd van het ebben en vloeijen, van het tij: *alzoo 't getijde verlagh, dat reeds begon te waalen*. HOOFT. In het gemeen beteekent *walen* ongestadig zijn: *de naald van het kompas waalt*; d. i. de naald draait heen en weer, houdt geen' streek. *Het walen van de naald aan 't luisternaauw kompas*. HOOFT. *De naelt van 't staetskompas wel uit haer streeck verdwaalt, zoo volgh een vaste star, en geene waelbre naelt*. VOND. En ook in eene ruimere beteekenis, voor waggelen, waukelen: *zoo kan 't geloof des volks, wel lichtlijk walen*, enz. HOOFT. *Het brein dat suft en waalt*. VOND. Dit woord wordt ook den men-

menschen toegeschreven, als zij zelve niet weten, wat zij willen: *waerom leg je zoo en waalt?* HUIJG. Van hier *waling*, ongestadigheid, twijfelachtigheid: *de reden van die waling is deze.* A. KLUIT.

WALENDISTEL, v., meerv. *walendistels.* Zeker kruid.

WALG, v. Afkeer, weerzin: *ik heb er eene walg van. Mij steekt de walg. Waar af, den meester maker zelf de walghe steken moest.* HOOFT. Van hier *walgachtig.*

WALGANG, m., meerv. *walgangen.* Een woord van den vestingbouw.

WALGELIJK, bijv. n. en bijw., *walgelijker, walgelijkst.* Van *walg.* Onaangenaam, walgingverwekkende: *hij kwam mij zeer walgelijk voor. Hij voerde eene walgelijke taal.* Van hier *walgelijkheid.*

WALGEN, o. w., *ik walgde, heb gewalgd.* Eenen afkeer hebben, genegen zijn tot braken. Men zegt: *dit walgt mij*, en: *ik walg daarvan*, ook: *mij walgt daarvan.* Ook beteekent het kwalijk smaken, als: *mij walgt van zulk eenen kost.* Van hier *walging.*

WALKEN, b. w., *ik walkte, heb gewalkt.* Bij de hoedenmakers gebruikelijk, beteekenende, het haar, of de vilt, door eene stootende en douwende beweging in het rond, vast in elkander werken: *eenen hoed walken.* Van hier *walker, walking.*

Neders. *walken*, zweed. *valka.*

WALLEN, zie *wellen.*

WALM, m., meerv. *walmen.* Dakstroo, of rietdak. Ook beteekent het damp, als: *daar ging een walm op. Iets in een' walm*, of *een walmpje, opkoken*, d. i. een weinig opkoken. Van hier *walmachtig.*

WALMEN, o. w., *ik walmde, heb gewalmd.* Zoo veel als wasemen. *Het water begint te walmen.* Van hier *walming, walmte*, damp, wasem. Zamenstell. *bewalmen.*

WALNOOT, v., meerv. *walnoten.* In den gemeenen spreektrant voor *walsche noot.* Okkernoot, groote noot. *Bolsters van walnoten. Walnoten bolsteren.* Zamenstell. *walnotenbolster, walnotenboom, walnotenverkoopster.*

Neders. *wallnut*, zweed. *valnöt*, ijsl. *walhnit.*

WAL-

WALRUS, m., meerv. *walrussen.* Van *wal*, kust, oever, (omdat dit dier zich meest aan de oevers laat zien) en *rus*, voor *ros*. Een dier met vier onevenredige voeten, en eenen langen spitsen en gevlamden tand, dat zoo wel in het water als aan de kusten leeft, en van voren, een ros of paard niet ongelijk is; ook zeepaard, meerpaard, door LINN. *rosmarus* genaamd. Zamenstell. *walrusbeen*, *walrustand*, *walrusvangst.*

WALSCHERM, o., meerv. *walschermen.* De benedenwal aan eene vesting. *Gelijk de walscherm grimt, ten tijde van vermoorden.* VOND.

WALSCHOT, o. Van *wal* en *schot*, van *schieten.* Zaad van den walvisch.

WALVISCH, m., meerv. *walvisschen.* Een zeer groote visch, die longen en warm bloed heeft, en daarom de bovenlucht niet ontberen kan. Hij houdt zich omtrent Groenland op, is een zeer lomp en log beest, welks visch (van wege zijne vettigheid) *spek* genaamd, en waarvan traan gekookt wordt: *zij hebben vele walvisschen gevangen. Het jong van eenen walvisch.* Zamenstell. *walvischbaarden*, *walvischbeen*, *walvischkinnebak*, *walvischrib*, *walvischspek*, *walvischstaart*, staart van eenen walvisch; ook in de sterrekunde, eene ster van de tweede grootte in den staart van den walvisch. *Walvischtand*, *walvischtraan*, *walvischvanger*, *walvischvangst*, *walvischvinnen*, enz.

Het is waarschijnlijk, dat het woord *wal* hier het zeer oude en uitgebreide woord *bal*, groot, is, daar toch de grootte dezen visch merkelijk van alle anderen onderscheidt, en van daar ook voornamelijk tot deze benaming gelegenheid kan gegeven hebben. In het lat. *balaena*, en het gr. βαλλαίνη of φαλλαίνη, waarvan ons *balein*, schijnt de eerste lettergreep even het zelfde woord te zijn. Op gelijke wijze wordt een ander soort van groote visschen *steur* genaamd, d. i. de groote, van het oude *steur*, groot. *Uual* voor walvisch komt reeds bij TATIAAN voor.

WALVISCHBAARD, zie *walvisch.*

WALVISCHVANGST, v. Het vangen van walvischen. *Hij is op de walvischvangst uit.*

WAM, v., meerv. *wammen.* Het slap hangende, huidachtige deel aan den hals, onder de kin, inzonderheid, bij

bij het rundvee; neders. *quabbe*. Bij de leertouwers worden de buiken aan de vellen der dieren *wammen* genoemd; zoo ook de opengesneden buiken der visschen, tot onder de keel; waarvan *wammen*, het ingewand uithalen: *visch wammen*; *wamstuk*. Voor *wam* bezigt men anders ook *wraddel*.

WAMBUIS, o., meerv. *wambuizen*. Zeker gedeelte van een manskleed, hetwelk men eertijds onder den mantel droeg, en dat het lijf tot aan de heupen bedekt, en mouwen en korte schooten heeft. *Een wambuis is nu eene ouderwetsche dragt*. Figuurl.: *allengskens in het wambuis komen*, met den tijd zijn oogmerk bereiken. Ook neemt men het, in de gemeenzame verkeering, voor het lijf, of den rug van een mensch; van hier, *iemand helder op zijn wambuis geven*, afkloppen.

Wambuis, anders *wambais*, of *wambes*, *wammes*, neders, *wammes*, hoogd. *Wamms*, middeleeuw. lat. *wambasium*, *gambeso*, *bombasium*. Het is nog onzeker, of het van *wam*, voor het onderlijf, afstamme, dewijl het dit, voornamelijk, bedekt, dan of het, als een uitheemsch woord, van *bombyx*, moet afgeleid worden, daar het dan elke andere wollen kleeding zoude beteekenen.

WAMMEN, zie *wam*.

WAN, veroud. bijv. n. en bijw., voor ledig, ijdel: *onder het gewelf des Hemels is niets wan; de wonder volheijt Godts het al vervullen kan*. R. VISSCH.

WAN, v., meerv. *wannen*. Een werktuig om het koren te wannen.

Zweed. *vanna*, angels. *fanne*, lat. *vannus*, hoogd. *Wanne*.

WAN, onscheidb. voorzetsel, beteekenende ook kwaad, kwalijk, in: *wanbedrijf*, *wanbetaling*, *wangebruik*, *wangedrocht*, *wangeloof*, *wangeluid*, *wangunst*, *wanhoop*, *wanhout*, slecht, bedorven hout — *wanorde*, *wantij*, enz.

WAND, m., meerv. *wanden*. Een woord, in hetwelk het begrip eener loodregte, of meest loodregte vlakte heerschende schijnt te zijn. In de gewoonlijke beteekenis wordt *wand* dat loodregte ligchaam genaamd, hetwelk zoowel eene kamer van een gebouw op zich zelf, als ook het ge-

gebouw zelf van andere gebouwen afscheidt. *Een houten wand, een steenen wand*, welke laatste onder den naam van *muur* meest bekend is. *De vochtigheid zijperde bij den wand neer. Tegen den wand leunen. Dies gaat hij staan steunen tegens den wandt.* HOOFT. *Rukt al verbaest den helm van den wandt.* VOND.

Reeds bij OTTFRID. *uuant*, neders. ook *wand.* Ook bij dit oude woord laat zich de naaste afstamming slechts gissen. FRISCH leidde het van *wenden* af; doch toonde niet aan, hoe zich beide begrippen daarbij, zonder dwang laten vereenigen.

WANDEL, m. Van *wandelen*, gaan. Het wordt meest in eene figuurlijke beteekenis gebruikt, van de gansche inrigting der zedelijke handelingen, en den rang derzelven, voornamelijk in de godgeleerdheid, en met bijvoegel. naamwoorden, welke den aard en de wijs derzelven aanduiden. *Hij is van eenen deugdzamen, — slechten wandel. Opregt in zijnen handel en wandel. Gelijk 't meeste deel der armen van quaade opvoedinge, woesten wandel, en stout in den bek is.* HOOFT.

WANDELAAR, zie *wandelen.*

WANDELEN, o. w., *ik wandelde, heb* en *ben gewandeld.* Oulings ook *wanderen.* Daarheen treden, kuijeren. *Uit wandelen gaan. Hij is gaan wandelen.* Figuurl. *wandelen* voor verkeeren, zich gedragen. *Naar den vleessche wandelen, naar den geest wandelen.* Van hier *wandelaar, wandeling*, de daad van wandelen. Zamenstell. *wandelgang, wandellaan, wandelpad, wandelplaats, wandelstok*, een stok, welken men, wandelende, in de hand heeft, of waarop men wandelende leunt, — *wandeltijd, wandelweer, wandelweg.* In het woord *wandelen* ligt, even als in het hoogd. *wandeln, verwandeln*, het denkbeeld van verwisselen, veranderen, opgesloten; waarom ons *wandelen* dan zoo veel als den eenen weg voor den anderen verwisselen beteekent.

WANDELING, v., meerv *wandelingen.* De daad van wandelen. *De wandeling behaagt mij zeer. Ik heb eene schoone wandeling gedaan.* Ook beteekent *wandeling* een' gang, eene laan, enz.: *er zijn fraaije wandelingen tusschen dat geboomte.* Voorts wordt *in de wandeling* ook voor *doorgaans*, of *gemeenlijk* genomen,

men, als: *men noemt hem*, *in de wandeling*, *zoo*. *In de wandeling zijn*, wordt ook gezegd voor, in omloop zijn, als: *daar is veel geld in de wandeling*.

WANDELSTOK, zie *wandelen*.

WANDLUIS, zie *weegluis*.

WANEN, o. w., *ik waande*, *heb gewaand*. Zich verbeelden, zich voorstellen: *waan niet*, *dat ik het doen zal*. Van hier *waner*, *waning*. Zie *waan*.

WANG, v., meerv. *wangen*. Het vleezige deel des aangezigts onder de oogen, welk woord, voornamelijk in den deftigen schrijftrant, in de plaats van het in het dagelijksche leven gebruikelijke woord *koon*, gebezigd wordt. *De blos der gezondheid ligt op zijne wangen*. *En kussen 't waes af van haer wangen*. ANTON. *De tranen biggelden van hare wagen*. *Met opgekrabde wang en losgeknoopte vlecht*. ROTG. In Vriesland zegt het dagelijksch gebruik: *tegen 't wang*, even als, *in 't zin;* doch dit is niet na te volgen. Figuurl. worden in vele gevallen ook zekere zijdstukken *wangen* genaamd. Zoo spreekt men van *wangen* aan eene vrouwenmuts; van *wangen* in een haardijzer; van *wangen* aan den mast van een schip, zijnde sterke houten, waarmede de mast, of iets anders, dat zwak geworden is, belegd wordt, om het te versterken en vaster te maken, enz.

Het schijnt, dat het begrip der verheffing in dit woord heerschende is.

WANGEBRUIK, *wangedrag*, *wangedrogt*, *wangeloof*, *wangeluid*, enz., zie *wan*, voorz.

WANGEN, b. w., *ik wangde*, *heb gewangd*. Iets van wangen of zijstukken voorzien. *Eenen mast wangen*, scheepsw.

WANGSLAG, zie *kinnebakken*.

WANGUNST, *wangunstig*, zie *afgunst*.

WANHAVENIG, bijv. n. en bijw., *wanhaveniger*, *wanhavenigst*. Havenloos, slordig. *Hij is een wanhavenig mensch*. *Niemand was zoo wanhavenig als zij*. Van hier *wanhavenigheid*.

WANHEBBELIJK, bijv. n. en bijw., *wanhebbelijker*, *wanhebbelijkst*. Ongeschikt, slordig. *Een wanhebbelijk kleed*. *Zij ziet er zeer wanhebbelijk uit*. *Het mensch kan goed van gedrag zijn*, *maar hij is zeer wanhebbelijk*. Van hier *wanhebbelijkheid*.

WAN-

WANHOOP, v. De hoogste graad van onlust over de bekende onmogelijkheid van de verbetering zijns toestands. *Wanhoop en vertwijfeling hebben hem de handen aan zich zelven doen slaan. Door wanhoop tot het uiterste gebragt.*

WANHOPEN, o. w., *ik wanhoopte, heb gewanhoopt.* Alle hoop op iets verloren geven. *Men moet niet wanhopen, schoon de rampen zwaar zijn. Aan iets wanhopen. Aan iemands verbetering wanhopen. Aan zijn geluk wanhopen.* In de naauwste beteekenis, begint men dan te wanhopen, wanneer men de onmogelijkheid der verbetering zijns toestands op het levendigste ondervindt. *Wanhopen onder de folteringen van eene versmade liefde.* Van hier *wanhoop, wanhopig*, die geene hoop meer heeft, *wanhopend.*

WANHOUT, zie *wan*, voorz.

WANKEL, bijv. n. en. bijw. Hetzelfde als wankelende, wankelbaar, onzeker, onwis: *het wankele geluk. Met wankele schreden. Wankel staan*, ligt kunnen vallen, eigenl. en figuurlijk. Van hier *wankelheid.*

WANKELBAAR, bijv. n. en bijw., *wankelbaarder, wankelbaarst.* Onvast, wankelmoedig, onbestendig. *Een wankelbaar gebouw*, dat gevaar loopt van in te storten. *Een wankelbaar gemoed; — een wankelbaar geluk*, een geluk dat dreigt te verkeeren. Van hier *wankelbaarheid.*

WANKELEN, o. w., *ik wankelde, heb gewankeld.* Voortdur. w. van *wanken: so lang de roe wanckt.* R. VISS. *Wankelen* is zich langzaam heen en weer bewegen, onvast, onbestendig zijn. *De aardbeving deed alle de nabijzijnde gebouwen wankelen. In het gaan wankelen. Zijne wankelende schreden verraden angst en ontsteltenis.* Figuurl.: *in zijn geloof wankelen. Hij was eerst onverzettelijk, maar nu begint hij te wankelen.* Van hier *wankeling, wankelbaar.* Zamenstell. *wankelmoedig, wankelmoedigheid.*

Bij OTTFRID. en andere oude schrijvers is het *uuankon*, zweed. *vanka.*

WANKELMOEDIG, bijv. n. en bijw., *wankelmoediger, wankelmoedigst.* Onbestendig ten aanzien van het gemoed. *Wankelmoedig zijn. Een wankelmoedig mensch.* Van hier *wankelmoedigheid.*

WANKEN, zie *wankelen.*

WAN-

WANLUIDEND, bijv. n. en bijw., *wanluidender, wanluidendst.* Kwalijkluidend, dat eenen wanklank veroorzaakt. *Wanluidende klanken. Eene wanluidende rede. Alles wat hij spreekt is wanluidend.* Van hier *wanluidendheid.*

WANNEER, bijw. van tijd, en voegw. Bijw., te welken tijde: *wanneer zijt gij er geweest? wanneer ik u zie, moet ik altoos lagchen,* voor zoo dikwijls, enz. *Wanneer vertrekt de post?* Als voegw.: *wanneer het mij aanging. Gij hadt ook van de partij kunnen zijn, wanneer gij er geweest waart,* voor, in geval, enz. *Wanneer hij de noodige middelen gebruikt had, leefde hij nog.*

Bij ISID. *huanda,* bij KERO *wenne,* bij de ZWABISCHE DICHTERS *swenne,* eng. *when.* Het lat. *quando* staat hiermede in verband.

WANNEN, b. w., *ik wande, heb gewand.* Op eene wan schudden, en daardoor zuiveren: *het koren wannen.* Van hier *wanner, wanning.*

Reeds bij OTTFRID., NOTK. en anderen *uuannon,* zweed. *vanna.*

WANORDE, v. Ongeschiktheid, ordeloosheid: *ik ben een vijand van wanorde. Het leger geraakte in wanorde.* Van hier *wanordelijk.*

WANSCHAPEN, bijv. n. en bijw., *wanschapener, wanschapenst.* Kwalijk, gebrekkig geschapen, gedrogtelijk. *Een wanschapen mensch of dier,* anders *wanschepsel.* Figuurl.: *een wanschapen gevoelen.* Van hier *wanschapenheid.*

WANSCHEPSEL, zie *wanschapen.*

WANSCHIKKELIJK, bijv. n. en bijw., *wanschikkelijker, wanschikkelijkst.* Van *wanschik.* Ongeschikt, kwalijk voegende. *Een wanschikkelijk kleed. Dat ding is zeer wanschikkelijk. Wanschikkelijke zeden. Eene wanschikkelijke rede.* Ook *wanschikkig: wanschikkige vaerzen.* OUD. Van hier *wanschikkelijkheid.*

WANSMAAK, m., meerv. *wansmaken.* Verkeerde, slechte smaak: *daar is een wansmaak aan.* Van hier *wansmakelijk, wansmakelijkheid.*

WANSPRAAK, zie *wantaal.*

WANSTAL, Misstal, kwade, verkeerde gesteldheid. Van hier *wanstallig,* wanschapen, mismaakt.

WANT, voegw. Vermits, naardien.

WANT, v., meerv. *wanten*. Zekere handschoen zonder vingers, doch welke slechts eene opening heeft om den duim in te steken. *De boeren en zeeluiden dragen 's winters wanten.*

WANT, o. Visscherstuig. Zamenstell. *wanthaler*, enz.

WANT, o. Scheepstuig. *Staand en loopend want.* Zamenstell. *wantsnijder*, *wanttalie*, enz.

WANTAAL, v. Een misslag tegen de regelen der taal. Van hier *wantalig: der dingen wantalige* (verkeerde) *toenaming*. OUD.

WANTROUW, v. Achterdocht. *Dat is uit wantrouw geschied.* Van hier *wantrouwig*, enz.

WANTROUWEN, o. Mistrouwen. *Het geworteld wantrouwen.* HOOFT. Dit woord is eigenlijk het werkwoord *wantrouwen*, zelfstandig genomen.

WANTROUWEN, b. w., *ik wantrouwde, heb gewantrouwd.* Mistrouwen: *ik wantrouw dat werk. Iemands beloften wantrouwen. Ik heb reden, om hem te wantrouwen.*

WANTROUWIG, bijv. n. en bijw., *wantrouwiger, wantrouwigst.* Achterdochtig. *Een wantrouwig man. Wat is zij wantrouwig!* Van hier *wantrouwigheid*.

WANTSCHAAR, v., meerv. *wantscharen*. Droogscheerdersschaar.

WANTSNIJDER, m., meerv. *wantsnijders*. Iemand, die de plunje voor de zeelieden maakt en verkoopt. Zamenst. *wantsnijderswinkel*.

WANTTALIE, v., meerv. *wanttalien*. Touw, dat in het want gebruikt wordt.

WANVOEGELIJK, bijv. n. en bijw., *wanvoegelijker, wanvoegelijkst.* Wanschikkelijk, onvoegelijk: *hij voerde eene wanvoegelijke taal. Dat staat zeer wanvoegelijk.* Van hier *wanvoegelijkheid*.

WAPEN, o., meerv. *wapenen*. Een werktuig, zoowel tot verdediging, als om anderen aan te vallen, in welken zin het echter, in het meervoud het gebruikelijkste is. Daar deze werktuigen in de latere tijden zeer veranderd en vermenigvuldigd geworden zijn, en het bij gevolg, duidelijkheidshalve, noodig geweest is, denzelven hunne vaste namen te geven, waartoe, inzonderheid de uitdrukking *geweer* behoort, zoo is de algemeene en dus niet zoo bepaalde benaming *wapenen*, meer en meer in verval

geraakt, ofschoon dezelve nog niet geheel verouderd is. Men gebruikt dezelve nog van zulke werktuigen, bij personen, welke niet tot de krijgsdienst behooren, of die door geen beroep gewettigd worden, om dezelve te dragen; doch slechts als eene algemeene uitdrukking, wanneer men dezelve niet nader bepalen wil. *Doodelijke wapenen bij eenen dief vinden. Verbodene wapenen dragen;* waar men tot opheldering ook wel nog het woord *geweer* pleegt bij te voegen, *geweer en wapenen*, zonder dat juist het eene een werktuig om aan te vallen, en het andere als tot verdediging geschikt, moet beteekenen. Ook wordt het gebezigd als eene algemeene benaming van dergelijke werktuigen bij zulke volken, die geen eigenlijk schietgeweer hebben, op welke, gevolgelijk, de nieuwere namen *geweer*, *geschut* enz. niet passen. *Vulkaan smeedde de wapenen van Mars.* In sommige figuurlijke spreekwijzen: *de wapenen dragen*, een soldaat zijn. *Zijn regt door de wapenen zoeken. Iets door de wapenen beslissen. Zich in de wapenen oefenen.* In het enkelvoud is de spreekwijs: *te wapen*, als eene aanmoediging, mede zeer gebruikelijk; zoo ook: *te wapen snellen*, zich ten oorlog toerusten. — *Stilstand van wapenen. Krijgslieden van het zelfde wapen. Iemand de wapenen tegen zich in handen geven. Hare wapenen waren tranen.* In de uitgestrektste beteekenis plegen vele handwerkslieden hunne werktuigen in het algemeen, zelfs wanneer dezelve tot verdediging, of om anderen aan te vallen, ongeschikt zijn, *wapenen* te noemen. Zoo moeten de hoedenmaker, de tapijtwerker enz., tot vervaardiging hunner werken, hunne eigene *wapenen* gebruiken. Zamenstell. *wapenbroeder*, een, die met ons in het zelfde leger dient — *wapenhandel*, *wapenhuis*, *wapenknecht*, *wapenkreet*, *wapenoefening*, *wapenplaats*, *wapenrok*, *wapenrusting*, *wapenschild*, *wapenschorsing*, *wapenschouw*, *wapenschouwing*, *wapensmid*, *wapenstanderd*, *wapentuig*, enz.

Dit woord is zeer oud, dewijl *uuafan* voor *arma* reeds ten tijde van KERO voorkomt. De Nederduitsche en de daaraan verwante spraken hebben, in plaats van de zachte *f* in het midden, naar hare gewoonte, eene *p*, waartoe het neders. *wapen*, het eng. *weapon*, het zweed. *vapn*, en het ijsl. *wopn* behooren.

WA-

WAPEN, o., meerv. *wapenen.* Een met figuren beschilderd schild, in zoo verre hetzelve een onderscheidingsteeken van enkele personen, familien, of gezelschappen is; en in eenen meer bepaalden zin, zulk eene figuur, welke het voornaamste deel van zulk een schild uitmaakt. *Op 't Amsterdammer wapen.* HOOFT. *Een' leeuw in zijn wapen voeren.* Figuurl.: *zij is grootsch in haar wapen*, zij is trotsch. Zamenstell. *wapenboek*, *wapenbord*, *wapenregister*, *wapenrol*, *wapensnijder*, *wapenveld*, *wapenvlak*, — *familiewapen*, enz.

WAPENBROEDER, zie *wapen.*

WAPENDRENKEN, ook *wapeldrenken*, verouderd w. woord, voor in het water werpen, met water begieten: *so wie dat ghewapendrenct wesen sal.* HANDV. VAN DORDR.

WAPENEN, b. w., *ik wapende*, *heb gewapend.* Met wapenen voorzien, ook uitrusten. *Zich wapenen*, wapenen aandoen, in het geweer komen. *Men moet zich, in tijds, tegen zulk een' magtigen vijand wapenen. Zich met stokken, steenen wapenen.* Figuurl.: *zich tegen de koude wapenen*, zich wel tegen de koude bezorgen. *Zich met geduld wapenen.* Van hier *wapening.* Zamenstell. *ontwapenen.*

Bij OTTFRID. *uuafnen*, hoogd. *waffnen.*

WAPENHANDEL, m. Krijgskunst. *Zich in den wapenhandel oefenen. Een volk in den wapenhandel bedreven.*

WAPENKREET, m., meerv. *wapenkreten.* Een krijgsgeschreeuw, om de wapenen te doen opvatten, of te wapen te snellen: *een wapenkreet ging op in het leger. De wapenkreet liet zich alom hooren.*

WAPENKUNDE, v. Ervarenheid in de geslachtwapenen. *De wapenkunde was altoos zijn vak.* Van hier *wapenkundig.*

WAPENRUSTING, v., meerv. *wapenrustingen.* Oorlogstoebereidselen; ook een harnas. *Zijne wapenrusting aanschieten.*

WAPENSCHORSING, v., meerv. *wapenschorsingen.* Stilstand van wapenen.

WAPENSCHOUW, zie *wapenschouwing.*

WAPENSCHOUWING, v., meerv. *wapenschouwingen.* Monstering. *Eene wapenschouwing van het voetvolk*

doen. De wapenschouwing, of het optrekken der burgerij van Amsterdam. Ook *wapenschouw.*

WAPPEREN, o. w., *ik wapperde, heb gewapperd.* Een klanknabootsend woord, beteekenende eene kletterende beweging maken, slingeren, heen en weder slaan. *Het venster staat te wapperen. De zeilen wapperen.* Figuurl.: *in zijn gevoelen wapperen*, d. i. onvast zijn. Van hier *wappering.*

WAR, v. Klits. *In de war raken. Het garen is in de war. Dat zijn haar in de war raekte.* J. OUD. *En houdt gij noch dit kluwen in de war.* VOND. Figuurl. zegt men *eene zaak in de war sturen*, voor, dezelve bederven. Ook wordt het overdragtelijk gebezigd voor twist, oneenigheid. *De quaataartigheit van dien heer heeft het war alle zijn leven gezocht.* HOOFT. Dit *war* schijnt zeer naauw verwant te zijn aan het eng. *war*, oorlog.

WARANDE, v., meerv. *waranden.* Diergaarde, of opene plaats, waar allerlei wild gedierte bewaard wordt. *De koninklijke warande.* Zamenstell. *lustwarande.* Dit woord schijnt van het oude *waren, waranderen*, bewaren, afkomstig te zijn.

WARDIERTJE, o., meerv. *wardiertjes.* Dezen gemeenschappelijken naam geeft men aan de zoogenoemde infusiediertjes, de stijfselaaltjes, enz., omdat zij de stelsels der natuurkenners in verwarring brengen, en men niet weet, of zij onder de dieren gerangschikt mogen worden, dan niet; en zoo ja, onder welke alsdan.

WARELOOS, zie *waren.*

WAREN, o. w., *ik waarde, heb gewaard.* Gezien worden, verschijnen, spoken: *de schim waart rondom het graf.* Oul., werd het ook bedr. gebezigd, voor zien, toezien, zorgen, bewaren, waarschuwen, waarborgen, enz, waarvan nog *waarloos, wareloos*, ook zelfstandig: *hij is een regte wareloos.* Van hier *waar*, bijv. n., eigenlijk, zigtbaar, klaarblijkelijk, *waar* z. n., ten toon staande, en uitgestalde koopmanschap, *war* of *weer*, omtuining, en omtuinde plaats, *wara*, oulings zorg, *warande, waring*, enz. Zamenstell. *waarborg, waarnemen, waarschuwen, warmoes*, enz. *Bewaren, kraamwaren, kraamverwaren, verwaren*, enz. Zie voorts *warmoes.*

WAR-

WARGAREN, o. Van *warren*. Garen, dat in de war is; en overdragtelijk, evenveel welke verwarde, of ingewikkelde, dingen: *het wargaren der staatkunde*. Ook een twist-, of verwarringzoekend mensch: *hij is altoos een wargaren*.

WARGEEST, m., meerv. *wargeesten*. Van *warren*. Anders *warkop*. Iemand, wiens geaardheid en geestgesteldheid hem in verwarring behagen doet hebben: *die wargeest is weer op de been, om twist te stoken*. Van hier *wargeestig*.

WARKOP. Zie *wargeest*.

WARLEN, *warrelen*, b. en o. w., *ik warlde, heb en ben gewarld*. Anders *dwarlen*. Het voortdurende w. van *warren*. Draaijen, slingeren: *draag zorg, dat gij het niet door elkander warlt. De stroom warlt*. Van hier *warling*, anders *dwarling* en *dwerling*, maalstroom, eng. *whirlpool*, zie *dwarlen*. Zamenstell. *warrelklomp*, voor *chaos*, bij DULL., *warlwind*, anders *dwarlwind* en *wervelwind*, eng. *whirlwind*, hoogd. *Wirbelwind*.

WARM, bijv. n. en bijw., *warmer*, *warmst*. Van koude ontdaan, maar echter niet heet: *het wordt hier warm*, — *warme spijs*, — *een warm bad. Ick ben warm geworden, ick hebbe het vijer gezien*. BIJBELV. Echter verwisselt men dit woord ook wel eens met *heet*: *het zal van daag warm zijn*; en in de figuurlijke spreekw.: *eenen warmen dag hebben*, hevig moeten strijden. *Het ging er warm toe*, er werd hevig gevochten. *Iemand het hoofd warm maken*, is hem eene levendige onrust veroorzaken. *Het bloed werd hem warm*, hij werd toornig. Eene *warme verbeelding* is, eene levendige; *warme landen* zijn die, waarop de zonnestralen regtstandiger nederdalen, dan op andere. Eene *warme kamer* is eene, waarin de buitenlucht weinig indringen kan. Voorts gebruikt men *warm* ook wegens verwarmende kleederen, enz.: *die overrok is heel warm. Zich warm kleeden. Er warm*, of *warmpjes*, *inzitten*, dat, figuurlijk, welgegoed zijn beteekent. Van hier *warmen*, *warmte*. Zamenstell. *bloedwarm*, enz.

Warm, hoogd., neders., zweed., eng., ULPHIL. ook *warm*, vries. *waarm*, KIL. *waerm*, NOTK.,

OT-

OTTFRID. *uuarmo*, KERO *uuaram*, aeol. *φεϱμος*, is een zeer oud woord.

WARMEN, b. w., *ik warmde*, *heb gewarmd*. Warm maken: *het bed wordt gewarmd. Het eten warmen. Zich warmen. Om hemel, aerde, en elk te warmen op hun pas.* VOND. Van hier *warming*. Zamenstell. *opwarmen*, *verwarmen*. Van *warm*.

WARMOES, o. Tuinmoes: *zij hakte waarmoes, 't welk haer man noch daeghs voorheenen in 't kleene hofken plukte en sneet.* VOND. *Het is beter ghenoot te zijn tot warmoes mit minnen, dan met hatijen tot eenen vetten calve.* BIJB. 1477., waar het een kost van tuinmoes bereid aanduidt. Van hier *warmoezier*, *warmoezierster*. Zamenstell. *warmoeshof*, *warmoeskruid*, *warmoesland*, *warmoestuin*, enz. *Knolwarmoes*, *koolwarmoes*, enz.

Warmoes komt van *moes*, en *war*, *weer*, eene omtuining, en omtuinde plaats, een tuin, van *waren*, oudd. *warden*, *garten*, fr. *garder*, ital. *guardare*, waarvan het hoogd. *Garten*, en het fr. *jardin*, ook afstammen.

WARMTE, v. De gesteldheid van iets, dat warm is, in de verschillende beteekenissen van dit woord: *de warmte van het land. Natuurlijke warmte. Sij deckten hem met kleederen, doch hij en kreech geene warmte.* BIJBELV. *Dat sint Jan ons de gewoonlijke warmte zoude leveren.* HOOFT. *Met al de warmte van zijne verbeeldingskracht.* Van *warm*.

WARREN, b. en o. w., *ik warde*, *heb geward*. Bedr., in de war brengen: *gij zult dat garen warren.* Onz., in de war geraken: *de zijde wart ineen.* Van hier *gewar*, *war*, *warlen*. Zamenstell. *wargaren*, *wargeest*, *warkop*, *warkruid*, een plantgewas, *warziek*, *warzucht*, *warzuchtig*, enz. *Ontwarren*, *verwarren*, enz.

Warren, hoogd., OTTFRID. *wirren*, komt van het oude *wiren*, zweed. *wira*, lat. *gyrare*, gieren, ronddraaijen, hetwelk de eigenlijke beteekenis van *warren* ook is, waarvan het voortdurend *warlen* de zijne heeft.

WARS, bijv. n. en bijw. Verwant aan *dwars*. Ergens van afgekeerd, afkeerig: *wars van zulken lof.*

WARTAAL, v. Van *war*. Verwarde taal, rede: *hij spreekt niets, dan wartaal.*

WAS, o. De stof, waaruit de bijen hare honigraten bereiden: *hoe de korven meer van onnut wasch gezuivert zijn.* VOND. *Mijn herte is als was.* BIJBELV. Van hier *wassen*, onverb. bijv. n., van was gemaakt. Zamenstell. *wasbleekerij*, *wasboom*, *waskaars*, *waslicht*, *wasstok*, enz. *Stopwas*, *zegelwas*, enz.

Was, vries. *waxchs*, hoogd., KIL. *wachs*, zweed., eng. *wax*, neders. *wasz*, slavon. *wosk*, WILLER. *uuhs*, is van eenen onzekeren oorsprong.

WASBOOM, m., meerv. *wasboomen*. Een Amerikaansch en Kaapsch heestergewas, dat was voortbrengt: *de wasboom zweemt veel naar eenen mirtenboom.*

WASCH, v., meerv., *wasschen*. Van *wasschen*. De daad van wasschen: *de wasch hebben*, *aan de wasch zijn.* De kleederen enz., die men wasschen wil, wascht, of pas gewasschen heeft, en verder in orde brengt: *de natte wasch*, *de drooge wasch. De wasch tellen*, *bleeken*, *opdoen*, *stijven*, *strijken*, enz. Zamenstell. *waschlijst*, *waschmand*, enz. *Kinderwasch*, enz.

WASDOM, m. Van *wassen*. Aanwas, groei: *het beneemt den boom zijnen wasdom. Indien zulke telgen haren wasdom bereikten.* VOND. *Tot den wasdom van Amsterdam.* HOOFT.

WASEM, m., meerv., *wasems*. Een vochtige damp, die ergens uit opklimt: *de ketel begint al meer en meer wasem op te geven. Van gloeiendigen waassem tot stikkens toe benaauwt.* VOND. Van hier *wasemen*, *waseming*.

Wasem, is verwant aan *waas*, aanslag van vruchten, enz.

WASKAARS, zie *waslicht*.

WASLICHT, o., meerv. *waschlichten*. Eigenlijk, licht, dat uit brandend was ontstaat. Voorts evenveel, als *waskaars* en *wasstok*.

WASSCHEN, b. w., *ik wiesch*, *heb gewasschen*. Al wrijvende en kletsende, door middel van water zuiveren: *zij houdt veel van wasschen en plasschen. Sij wiesschen hare kleederen.* BIJBELV. *Zich wasschen en baden. Hi was bezweet en zeer verhit*, *en wilde wasschen sine lede.* M. STOK. *De handen in onschuld wasschen* is, zijne onschuld betuigen. Bekend

is de uitdrukking van: *in bloed wasschen: dwelc ghi ghewasschen hebt van sinen sonden in u bloet reene.* A. BIJNS. *De handen in iemands bloed wasschen*, hem vermoorden. En men bezigt het werkw. *wasschen* wegens eene bijzondere manier van teekenen: *het is met oostindische inkt gewasschen.* Spreekw.: *ik zal dat varken wel wasschen*, die beslommerde zaak wel volvoeren. *Iemand wasschen*, of *iemand het hoofd — de ooren wasschen*, hem doorstrijken. *Als de eene hand de andere wascht, zijn zij beide schoon*, als men elkanderen voorthelpt, bevoordeelt men zich onderling. Van hier *gewasch*, *wasch*, enz. — *waschster*, *wasscher*, *wasscherij*, *wassching*. Zamenstell. *waschbank*, *waschbekken*, *waschblouwel*, KIL. — *waschdag*, *waschdoek*, *waschhuis*, *waschketel*, *waschkeuken*, *waschkuip*, *waschmeid*, *waschtobbe*, *waschvat*, *waschvrouw*, *waschwater*, enz. *Afwasschen*, *bewasschen*, *doorwasschen*, *herwasschen*, *uitwasschen*, *verwasschen*, *voortwasschen*, *wegwasschen*, enz. Klanknabootsend.

WASSEN, o. w., *ik wies, ben gewassen.* Groeijen, tieren, vermenigvuldigen: *die vruchten, die God jaerlix weder laet wassen.* MAT. DER SOND. *Zijn hartshoren steil gewassen op het hooft.* VOND. *Wasset ende menichfoudicht.* BIJB. 1477. De maan *wast*, als haar licht zich in omtrek uitbreidt. Van hier *gewas*, *wasdom*, *wassing* en *wassenaar*, zoo het stamhuis van Wassenaar zijnen naam van de halve maan, die het in zijn wapenschild voert, ontleend heeft; want dan moet deze naam oulings evenzeer eene wassende maan beteekend hebben, als bij CATS, in: *ik wensch, dat uw wassenaar nog lange wassen mag!* Zamenstell. *aanwassen*, *bewassen*, *toewassen*, *uitwassen*, *verwassen*, *voortwassen*, enz.

Wassen, ijsl. *waxa*, vries. *waachsje*, hoogd. *wachsen*, verschilt grootelijks van *wasschen*, waarmede het intusschen wel eens verward wordt.

WASSEN, b. w., *ik waste, heb gewast.* Van *was.* Met was bestrijken: *laarzen wassen. Gewast linnen.*

WASSEN, zie *was.*

WAT, vragend en betrekkelijk voornaamwoord, het onzijdig

dig geslacht van *wie*. *Alles, wat ik u zeg, is waar.* Ook wordt het bij mannelijke en vrouwelijke zelfstandige naamwoorden, in het meer- en enkelvoud, gebezigd; het zij regtstreeks, of anderzins, vragende: *wat gasten krijgt gij? Wat wijn zal ik u zenden? Wat mensche onder u — ofte wat vrouwe —?* BIJBELV. *Wat gaef uw hart behaege.* VOND. *In wat stad ik mijn verblijf hield.* Ook wordt *wat*, in het onzijdig geslacht, vaak, in eenen regtstreeks, of anderzins, vragenden zin voor *wat ding* gebruikt: *wat is het? Ik weet niet, wat het is. Wat winden dat er ruischen. Wat regen dat er plast.* KAMPHUIJS. *Wat met golven noch flus bedekt lagh.* VOND. *Verkoopt, wat ghij hebt, ende geeft het den armen.* BIJBELV.; waar dit woord voorts meermalen de plaats van *hetgeen dat*, of *hetgeen*, bekleedt; zoo als in: *wat ghij backen soudet, dat backt, ende siedet, wat ghij sieden soudet.* Overigens wordt het onzijdige *wat* door middel van *voor* bij allerlei naamwoorden gevoegd, in: *wat voor een man? Wat voor eene vrouw heeft hij? Ik weet niet meer, wat voor een paard ik hem gegeven heb. Wat voor dingen zijn het?* En op zich zelf beteekent *wat*, bijwoordelijk, op welk eene verregaande wijze: *wat heeft hij mij bedrogen! Wat ben ik ongelukkig!*

WAT, een onveranderlijk voornaamwoord, van het onz. geslacht, dat ook als bijw. gebruikt wordt, en aan *iets* beantwoordt: *geef mij ook wat! Hij heeft hem wat te boodschappen.* BIJBELV. Als bijw.: *ik moet wat rusten. Blijf nog wat! Vrij wat* is merkelijk; *heel wat* grootelijks, wanneer men het als bijw. gebruikt; en anders iets groots: *hij schijnt heel wat te zijn.* Dit woord is eene verkorting van het oude *ietwes*, hoogd. *etwas*, VOND. en anderen *ietwat*, in den omgang *ietewat*, HALMA *iet of wat*, lat. *aliquid*; zie *iets*; of het is een der punten van overeenstemming tusschen het nederd. en het grieksch, waarin men τι op soortgelijk eene wijze bezigt.

WATER, o., meerv. *wateren*. Soortgelijk eene vloeibare stof, als er zich in onzen dampkring vormt, en daaruit in druppels nederkomt: *een dronk waters. Dewijlze een lange wijl geen bron noch water nutte.* VOND.

Het

Het water en de lucht hebt ghij om niet. SPIEGH. Verscheidene vloeibare stoffen, die in kleur en vloeibaarheid met het eigenlijke water overeenkomen, in de zamenstell. *guldewater, oogwater*, enz.; en als men zegt: *de oogen staan hem vol water. Hij loost zijn water. Iemand het water aftappen. Het water hebben. Aan het water sterven*, enz. Eene verzameling van water: *in het water vallen. Vele wateren doorsnijden het land. Hij keerde hare wateren in bloet.* BIJBELV.; waar dit meerv. intusschen meermalen, in navolging van het hebr., eenen vloed van water aanduidt. De vloeibare bouwstof van onderscheidene hemelligchamen, in: *daer zij een uijtspansel in 't midden der wateren, ende dat make scheijdinge tusschen wateren ende wateren.* BIJBELV. Het enkelv. beteekent ook de golving, die er op verscheidene stoffen gedrukt wordt: *het water van die taf is zoo fraai niet, als dat van die andere;* en de waterglans van parels, diamanten, enz.: *het water van dien steen is niet zuiver. Te water* is op, of over, zeeën, rivieren, enz.: *hij reist te water. Kan dat goed hier niet te water komen?* In het water: *de hond ging te water. Te water en te brood zitten* is, gevonnisd zijn, om in eene gevangenis van enkel water en brood te leven. *Zich tot water schreijen* is, geweldig schreijen. *Zich tot water zweeten*, geweldig zweeten. *Boven water zijn*, behouden zijn, niets meer te vreezen hebben. *Tusschen water en wind drijven*, tusschen beide blijven hangen, onverschillig zijn. *Gods water over Gods akker laten gaan*, zich om niets bekommeren, of bekreunen. *Water ergens om vuil maken*, zich deswegens eenige moeite geven. *Water in zee dragen*, verloren arbeid doen. *Water in zijnen wijn mengen*, zich inbinden. *In troebel water visschen*, zijn voordeel met eene plaats grijpende verwarring doen. *Hoog water* is, een hooge vloed in zee, of nabij dezelve, maar ook wel eens aandrang tot de lozing van water. *Pijn op het water* is, pijn op de wegen, langs welke hetzelve zich ontlast. *Het breken van het water*, bij kraamvrouwen, is, de ontsluiting der baarmoeder. *Op elkanderen gelijken, als twee droppels water*, is, grootelijks. *Stille waters hebben diepe gronden*, gebrek aan levendigheid is geen be-

bewijs van eenvoudigheid. *In zulke waters vangt men zulke visschen*, zulke bedrijven hebben zulke gevolgen. *Dat is water op mijnen molen*, dat dient mij. *Het water loopt mij om de tanden*, ik ben flaauwhartig van honger, ik watertand naar eenige spijs. *Het water komt ons aan de lippen*, de nood klimt tot op het hoogste. Van hier *waterachtig*, *waterig*, *waterloos*, *waterschap*. Zamenstell. *wateradér*, *wateralf*, *waterandoorn*, *waterappel*, *waterbaars*, *waterbak*, *waterbal*, *waterbeek*, *waterbeestje*, *waterbekken*, *waterbel*, *waterberg*, *waterbezie*, *waterblaas*, *waterblaasjes*, *waterblaauw*, *waterblad*, *waterblazer*, *waterbobbel*, *waterbokje*, *waterboog*, *waterboom*, *waterbouwkunde*, *waterbrems*, *waterbreuk*, *waterbrij*, *waterbuik*, *waterbuis*, *waterdamp*, *waterdier*, *waterdigt*, *waterdraagster*, *waterdrager*, *waterdrinker*, *waterdrinkster*, *waterdrop*, *waterdroppel*, *wateremmer*, *watereppe*, *waterflesch*, *watergal*, *watergang*, *watergat*, *watergeregt*, *watergetij*, *watergezwel*, *waterglas*, *watergod*, *watergodin*, *watergolf*, *watergoot*, *watergracht*, *watergroef*, *waterhagedis*, *waterheer*, *waterhoen*, *waterhond*, *waterhoofd*, *waterhoos*, *waterkaars*, *waterkan*, *waterkanker*, *waterkant*, *waterkeer*, *waterkeering*, *waterkers*, *waterkervel*, *waterkleur*, *waterkleurig*, *waterkom*, *waterkoning*, *waterkoud*, *waterkruik*, *waterkuip*, *waterlaars*, *waterland*, enz. — *waterleeuw*, *waterleiding*, *waterlelie*, *waterlins*, *waterlisch*, *waterlook*, *waterloop*, *waterloopig*, *waterloot*, *waterlozing*, *waterluis*, *watermalrouw*, *waterman*, *watermeloen*, *watermolen*, *watermug*, *watermunt*, *watermuur*, *waternavelbreuk*, *waternavelkruid*, *waternimf*, *waternikker*, *waternoot*, *waterorgel*, *waterpaard*, *waterpaardenstaart*, *waterpas*, *waterpeil*, *waterpeper*, *waterpijp*, *waterpimpernel*, *waterpissebed*, *waterplaats*, *waterpoel*, *waterpok*, *waterpomp*, *waterpoort*, *waterpot*, *waterproef*, *waterpuist*, *waterput*, *waterputter*, *waterraaf*, *waterrad*, *waterradijs*, *waterraket*, *waterrat*, *waterrijk*, *waterroos*, *waterrups*, *watersalade*, *watersalamander*, *waterscheerling*, *waterscheut*, *waterschildpad*, *waterschip*, *waterschip-*

schipper, *waterschorpioen*, *waterschout*, *waterschouw*, *waterschuit*, *waterschuw*, *waterslang*, *watersnep*, *watersnood*, *waterspel*, *waterspin*, *waterspoor*, *waterspreeuw*, *watersprong*, *waterspruit*, *waterstaat*, *waterstad*, *watersteen*, *waterstoom*, *waterstraal*, *waterstroom*, *waterstruik*, *watertanden*, *watertandig*, *watertogt*, *waterton*, *watertor*, *watertreder*, *watertuin*, *wateruiltje*, *wateruurwerk*, *waterval*, *watervang*, *watervat*, *watervaren*, *watervee*, *waterveil*, *waterveld*, *waterverf*, *waterverwig*, *waterverheveling*, *watervijver*, *watervijzel*, *waterviool*, *watervisch*, *watervlieg*, *watervlier*, *watervlies*, *watervliet*, *watervloed*, *watervloo*, *watervogel*, *watervrees*, *waterweegbree*, *waterweegkunde*, *waterwel*, *waterwerk*, *waterwilg*, *waterzak*, *waterzalm*, *waterzoo*, *waterzucht*, *waterzwaluw*, *waterzwijn*, enz. *Aluinwater*, *anijswater*, *badwater*, *bakwater*, *bergwater*, *binnenwater*, *bronwater*, *buitenwater*, *doopwater*, *fonteinwater*, *galwater*, *gerstwater*, *gootwater*, *graswater*, *guldewater*, *handwater*, *honigwater*, *kalkwater*, *kaneelwater*, *knolwater*, *lavendelwater*, *ledewater*, *lekwater*, *leschwater*, *loogwater*, *maagwater*, *maaswater*, *meerwater*, *oogwater*, *oranjewater*, *poelwater*, *pompwater*, *putwater*, *regenwater*, *reukwater*, *rivierwater*, *rozenwater*, *schotelwater*, *smidswater*, *sneeuwwater*, *spawater*, *theewater*, *toewater*, *twistwater*, *vaarwater*, *vaatwater*, *venkelwater*, *vischwater*, *weegbreewater*, *woelwater*, *woudwater*, *wijwater*, *zeepwater*, *zeewater*, enz.

Water, angels. *waeter*, vries. *wetter*, hoogd. *Wasser*, Ottfrid. *uuazar*, gr. ὕδωρ, is verwant aan *wasem*, en komt van een oud noordsch stamwoord, waarvan men in het lat. *udus*, slav. *woda*, zweed. *vat*, neders. *wees*, vries. *wiet*, nat, vochtig, sporen vindt.

WATERACHTIG, *waterig*, enz., zie *water*.

WATERADER, v., meerv. *wateraderen* en *wateraders*. In de ontleedkunde, weiäder, lat. *vasa lijmphatica*. Voorts ook ader van water in het ingewand der aarde: *zij boorden*, *tot dat zij eene waterader vonden*.

WATERALF, m., meerv. *wateralfen*. Bij Kil. evenveel, als *waternecker*, eene onteerende benaming van eenen wa-

watergod, of *waterheer*, zoo als de gewaande beschermgeesten der wateren anders heeten.

WATERAPPEL, m., meerv. *waterappelen.* De vrucht van den waterappelboom, en ook wel eens die boom zelf, die in Amerika langs het water groeit.

WATERBAARS, zie *waterzoo.*

WATERBERG, m., meerv. *waterbergen.* Een hoogstijgende golf: *elcke waterbergh hun dreight den jongsten dagh.* VOND.

WATERBEZIE, v., meerv. *waterbeziën.* Een plantgewas, dat in stilstaande wateren, en op moerassige gronden, groeit, dus naar deszelfs vrucht genoemd.

WATERBLAZER, m., meerv. *waterblazers.* Bij KIL. alle slag van groote zoogdieren, dat, in het water levende, uit een of meer blaasgaten water uitspuit.

WATERBOOM, m., meerv. *waterboomen.* Een Amerikaansch boomgewas: *de waterboom groeit midden in het water.*

WATERBOUWKUNDE, v. De kunst, om aan, of in, het water te bouwen, en allerlei werken aan te leggen: *de Hollanders munten in de waterbouwkunde uit.* Van hier *waterbouwkundig.*

WATERBREMS, v., meerv. *waterbremsen.* Een bijzonder slag van bremsen, dat zich aan en op het water onthoudt, anders *watermug* en *watervlieg.*

WATERBREUK, v., meerv. *waterbreuken.* Eene tegennatuurlijke verzameling van wei, in den rok van den balzak.

WATERBUIK, zie *waterzak.*

WATERDIGT, bijv. n. Zoo digt, dat er geen water doordringt: *waterdigte laarzen.*

WATEREN, b. en o. w., *ik waterde, heb gewaterd.* Bedr., met water besproeijen, bewateren: *dat land moet beter gewaterd worden. Ghij sult zijn als een gewaterd hof.* BIJBELV. Te water leiden, water geven: *de ruiterij waterde de paarden. So begheerden si haers Vaders scepen* (schapen) *te wateren.* BIJB. 1477. Met water mengen: *die wijn is rijkelijk gewaterd.* Verschillende stoffen van hare gewone golving voorzien: *gewaterd grein.* Onz., met waterachtig vocht bedekt worden: *hoe watert uw linkeroog zoo? De tanden wateren hem daarnaar;* zie *watertanden.*

Zijn

Zijn water lozen: *laat het kind eens wateren.* Van hier *watering.* Zamenstell. *bewateren, doorwateren, uitwateren, verwateren,* enz.

WATERGANG, m., meerv. *watergangen.* Anders *waterloop.* Evenveel welke gang voor water: *bleven sij staen bij den waterganck des oppersten vijvers.* Bijbelv.; en bijzonderlijk de gang langs de zijboorden der meeste schepen: *hij viel van den watergang in zee.*

WATERGAT, o., meerv. *watergaten.* Een gat, waardoor water vloeijen kan; en een gat, dat vol water is. Overdragtelijk eene slechte plaats, die rondom in het water ligt, of daarmede opgevuld is: *het was voor dezen een akelig watergat.*

WATERGOD, zie *wateralf.*

WATERGODIN, zie *waternimf.*

WATERHAGEDIS, v., meerv. *waterhagedissen.* Een vergiftig slag van hagedissen, dat zich in het water ophoudt. In het hoogd. *Wassereidechse.*

WATERHEER, zie *wateralf.*

WATERHOOFD, o., meerv. *waterhoofden.* Een hoofd, dat uit ophooping van stoffen gezwollen is, zoo als dat van kinderen, die de engelsche ziekte hebben.

WATERHOOS, v., meerv. *waterhoozen.* Een bekend luchtverschijnsel: *eene opklimmende waterhoos.*

WATERIG, zie *water.*

WATERING, v., meerv. *wateringen.* De daad van wateren; en hetgeen dient, om een land te bewateren, een kanaal, dat door hetzelve loopt, anders *wetering: Wateringen heeft zijnen naam zekerlijk van watering.*

WATERKAARS, v., meerv. *waterkaarsen.* Zeker slag van vuurwerk, dat op het water drijft, en voortbrandt; anders *waterbal.*

WATERKANKER, m. Zekere ziekte van, of gebrek in den mond.

WATERKANT, m., meerv. *waterkanten.* De kant van den weg, of wal, aan het water: *langs den waterkant wandelen.*

WATERKEER, m., meerv. *waterkeeren.* Al wat dient, om water te keeren, en af te weren: *waterkeeren en sluizen openzetten.* Anders *waterkeering.*

WATERKEERING, zie *waterkeer.*

WA-

WATERKERS, v. Een plantgewas, waarvan men zeven en twintig soorten telt: *gemeene waterkers*, *wilde waterkers*, *tweeslachtige waterkers*, enz.

WATERKERVEL, v. Een plantengeslacht, van tweederlei soort: *gemeene waterkervel*, *zwitsersche waterkervel*.

WATERKOUD, bijv. n. en bijw. Vochtig koud, koud door vochtigheid: *het is waterkoud*.

WATERLAARS, v., meerv. *waterlaarzen*. Eene laars, die tegen het water bestand, en waterdigt, is.

WATERLAND, o. Een land, dat vol water is. De eigennaam van een oord tegen over Amsterdam: *het rijke Broek in Waterland*. Van hier *waterlander*, *waterlandsch*.

WATERLANDER, m., meerv. *waterlanders*. Een bewoner van Waterland. Oneigenlijk, een traan: *de waterlanders liepen hem over de oogen*. *Er beginnen waterlanders te komen*.

WATERLOOP, zie *watergang*.

WATERLOOS, bijv. n. Van water ontbloot: *sij sijn waterloose wolcken*. BIJBELV. Van hier *waterloosheid*.

WATERLOOT, v., meerv. *waterloten*. Eene onnutte loot van eenen boom, die denzelven zijne sappen onttrekt. Bij KIL. *waterscheut*, *ondergheewas*. Hoogd. *Wasserreis*, *Wasserschosz*, *Wasserschusz*.

WATERLOZING, v., meerv. *waterlozingen*. De daad van water lozen: *de waterlozing gaat bij hem nog steeds van pijn verzeld*. De weg, langs welken, of de opening, waardoor, men water loost: *de nieuwe waterlozing van Rijnland*.

WATERMAN, m., meerv. *watermannen*. Een man, die voor anderen water haalt, of water verkoopt, zoo als te Amsterdam. Een der sterrenbeelden van den dierenriem: *de zon is in den waterman*.

WATERMOLEN, m., meerv. *watermolens*. Een molen, die door het water gedreven wordt, of een molen, door middel waarvan men water wegmaalt.

WATERMUUR, v. Een plantengeslacht, waarvan men twee soorten telt: *paarbladige watermuur*, *kransbladige watermuur*, anders ook *waterpaardenstaart* genoemd.

WATERNAVELBREUK, v., meerv. *waternavelbreuken*. Een toeval van de waterzucht: *hij kreeg eene waternavelbreuk*.

WATERNAVELKRUID, o. Een plantgewas van vijf verschillende soorten: *gemeen waternavelkruid vindt men in Frankrijk, Holland*, enz.; *de andere soorten behooren tot andere werelddeelen.*

WATERNIKKER, zie *wateralf.*

WATERNIMF, v., meerv. *waternimfen.* Een denkbeeldig wezen, van denzelfden aard, als de *wateralf*, uitgezonderd, dat dit een mannetje, en de *waternimf* een wijfje is, dat anders *watergodin*, *zeegodin*, *vlietgodin*, *stroomgodin*, *stroomnimf*, *vlietmaagd*, *vlietnimf*, of *zeenimf* heet: *de dichters droomen steeds van blonde waternimfen met rieten pruiken.*

WATERNOOT, v., meerv. *waternoten.* Een plantgewas, dat digt aan het water groeit, en welks vruchten naar kastanjes zweemen: *de waternoot draagt ook den naam van minkijzer.*

WATERPAARD, o., meerv. *waterpaarden.* Anders *rivierpaard* en *nijlpaard.* Een der grootste zoogdieren, dat zich veel in het water ophoudt: *het gedrogtelijke waterpaard van den Nijl.*

WATERPAS, bijv. n. en bijw. Dezelfde strekking hebbende, als de oppervlakte des waters: *eene zoldering waterpas maken. De vloer ligt niet waterpas.* Van het volgende.

WATERPAS, o., meerv. *waterpassen.* Een werktuig, waarvan men zich bedient, om iets waterpas te rigten: *het waterpas der landmeters verschilt van dat der metselaars en verdere handwerkslieden.* Van hier het bedr. w. *waterpassen*, met het waterpas beproeven, of onderzoeken.

WATERPASSEN, zie *waterpas.*

WATERPLAATS, v., meerv. *waterplaatsen.* Eene plaats, waar men paarden, enz. watert: *de steile oevers boden ons nergens eene voegzame waterplaats.*

WATERPOK, zie *waterpuist.*

WATERPROEF, v., meerv. *waterproeven.* Eene beproeving van gewaande tooverheksen, enz., die men in de bijgeloovige middeleeuwen in het water wierp, of eenen steen met de hand uit kokend water liet halen: *de wreede uitvindingen van waterproef en vuurproef.* Zamenstell. *waterproefhoed*, die tegen het water bestand is.

WATERRAAF, v., meerv. *waterraven.* Anders *zeeraaf.*

De

De benaming van een vogelengeslacht: *de waterraven behooren tot de kropganzen.*

WATERRAD, o., meerv. *waterraden.* KIL. *watermeulenrad.* Dat rad van eenen door water gedrevenen molen, waarop het water werkt: *het op het water werkend rad van eenen watermolen noemt men, in tegenoverstelling van een zoogenoemd waterrad, een scheprad.*

WATERRIJK, bijv. n., *waterrijker, waterrijkst.* Wel bewaterd: *een waterrijk oord. Uit het waterrijcke lant van Israel.* BIJBELV.

WATERSCHAP, v., meerv. *waterschappen.* Bij KIL. evenveel, als *waterleiding*; en voorts onlings gebruikelijk, in plaats van *heemraadschap: die gheërft sijn, ende geseten, in der waterschap van sparendam.* V. HASS.

WATERSCHEERLING, m. Eene bijzondere soort van scheerling, van welke men driederlei slag aantreft: *vergiftige waterscheerling, boldragende, en gevlakte, waterscheerling.*

WATERSCHIP, o., meerv. *waterschepen.* Anders *waterschuit.* Een schip, dat tot aanvoer van water dient. Van hier *waterschipper.*

WATERSCHORPIOEN, m., meerv. *waterschorpioenen.* Een insektengeslacht, dat twee soortgelijke nijpers, als de schorpioenen, aan den kop heeft, en waarvan men zeven soorten telt: *groote waterschorpioen,* enz.

WATERSCHOUT, m., meerv. *waterschouten.* Een onderschout, die de orde onder het scheepsvolk en de schepen houdt, welke voor Amsterdam en Rotterdam liggen: *het werd bij den waterschout aangebragt.*

WATERSCHOUW, v. Onderzoek, of vaarten, en andere wateren, in behoorlijken staat zijn: *hij wordt bij elke waterschouw bekeurd.*

WATERSCHUIT, zie *waterschip.*

WATERSCHUW, bijv. n. en bijw. Bevreesd voor water, of bezet met de *watervrees* van dolle honden: *zoo dra hij waterschuw werd, wierp men hem onverhoeds in het water.*

WATERSNOOD, m., meerv. *watersnooden.* Nood, die door opbruising van den oceaan, of andere wateren, veroorzaakt wordt: *om den jongsten watersnood t'ontvlien.* VOND.

WATERSPIN, v., meerv. *waterspinnen.* Eene der grootste soorten van spinnen, die in het water huishoudt: *de waterspin vormt zich een horentje tot haar verblijf.*

WATERSPOOR, o., meerv. *watersporen.* Bij de Dichters het pad, de weg des waters: *de baren in de zee gescheurt op 't waterspoor vast ruischen.* VOND. *En volgt langs 't waterspoor dus zijn fortuin.* POOT. In overeenstemming hiermede wordt ook *zeespoor* gebruikt.

WATERSPUIT, v., meerv. *waterspuiten.* Anders blootelijk *spuit.* Een werktuig, om water te spuiten: *men voert de waterspuit te spade bij der hant.* VOND.

WATERSTAAT, m., meerv. *waterstaten.* De gesteldheid van het water, of van een land, met betrekking tot het water: *Rijnlands waterstaat is merkelijk verbeterd.* Aanleg en onderhoud van waterwerken: *Directeur van den waterstaat. Een ambt bij den waterstaat* is een ambt, waarin men den gezegden Directeur te dienste staat.

WATERSTAD, v., meerv. *watersteden.* Het gedeelte van eene stad, dat aan het water ligt: *oock heb ick de waterstadt ingenomen.* BIJBELV.

WATERTANDEN, o. w., *ik watertandde, heb gewatertand.* Bij KIL. *waterbekken.* Van verlangen water in den mond krijgen: *ik watertand er van. Wie zou niet watertanden naar aartsche lekkernij?* VOND.

WATERTOR, v., meerv. *watertorren.* Een torrengeslacht, waarvan men vijftien soorten telt: *de watertor houdt zich in het water op.*

WATERTREDER, m., meerv. *watertreders.* Iemand, die, met behulp van eenen toestel van kurk, op het water treedt, anders *watertrapper.*

WATERUURWERK, o., meerv. *wateruurwerken.* Een werktuig, waaruit binnen eenen bepaalden tijd eene berekende hoeveelheid van water liep, en dat oulings tot een uurwerk verstrekte: *men bediende zich oulings, in plaats van zandloopers, vaak van wateruurwerken.*

WATERVELD, o., meerv. *watervelden.* De oppervlakte des waters, welke door de dichters elders als een veld, met watervee van Neptunus opgevuld, beschouwd wordt: *rinkelt op het waaterveld.* SIX V. CHAND.

WATERVERHEVELING, v., meerv. *waterverhevelingen.* De-

Dezen naam geeft men aan waterachtige dampen in de lucht, en andere daaruit ontstaande, verhevelingen: *sneeuw, hagel, en meer soortgelijke waterverhevelingen.*

WATERVIJZEL, m., meerv. *watervijzels.* Het werktuig, door middel waarvan zoogenoemde vijzelmolens het water opvijzelen. In het hoogd, *Wasserschraube, Wasserschnecke.*

WATERVISCH, zie *waterzoo.*

WATERVLIEG, zie *waterbrems.*

WATERVLIER, v. Een heestergewas van tweederlei soort: *watervlier met platte, en met bolronde, bloemtrossen.*

WATERVLIES, o., meerv. *watervliezen.* Een plantengeslacht, tot de wieren behoorende, en uit vijftien verschillende soorten bestaande: *genaveld watervlies, darmachtig watervlies,* enz.

WATERVLOO, v., meerv. *watervlooijen.* Een insektengeslacht, dat uit negen soorten bestaat, waarvan eene den naam van *vischluis*, en eene den naam van *waterluis*, voert: *de grootste van alle watervlooijen, de Moluksche krab, wordt door de Nederlanders meermalen zeeluis genoemd.*

WATERVREES, zie *waterschuw.*

WATERWEEGBREE, v. Een plantengeslacht, waarvan men acht soorten telt: *gele waterweegbree, gesternde waterweegbree.*

WATERWEEGKUNDE, v. Eene wijsgeerige beschouwing van de zwaarte en werkkracht van water en andere vochten: *Archimedes was een voornaam beoefenaar van de waterweegkunde.* Van hier *waterweegkundig.*

WATERZAK, m., meerv. *waterzakken.* Zulk een lederen zak, als waarin de Oosterlingen op reis water medevoeren. Voorts geeft men den naam van *waterzak* ook wel eens aan iemand, die veel water drinkt, en dien men anders *waterbuik* noemt: *het is een regte waterzak.*

WATERZALM, zie het volgende.

WATERZOO, v. In plaats van het meerv. gebruikt men dat van het verkleinw. *waterzootje.* Eene hoeveelheid van visch, die uit het water gegeten, en daarom *watervisch, waterbaars, waterbot, waterzalm,* enz. genoemd wordt. Voorts is, *met eene waterzoo te huis*

komen, ook wel eens, in het water gelegen hebben en doornat zijn.

WATERZUCHT, v. Eene bekende krankheid: *het wort gehouden den wissen voorbo van een bolle waterzucht.* VOND. Van hier *waterzuchtig.*

WATERZWIJN, o., meerv. *waterzwijnen.* Een Zuidamerikaansch zoogdier, dat zich even als het Nijlpaard in het water ophoudt: *men brengt den Tapir, onder den naam van waterzwijn, tot dezelfde klasse van dieren, als het waterpaard.*

WATJE, zie *watte.*

WATTE, v., meerv. *watten.* Door middel van lijmwater, tot een los vilt zamengewerkte wol, zijde, of katoen, waarmede men kleederen voert: *het is met watten gevuld.* Voorts ook de slechtste zijde, wol, enz., die men tot watten gebruikt. Eene kleine hoeveelheid daarvan zamen gepakt, wordt *watje* genoemd: *men steekt een watje met warme melk in het oor tegen de oorpijn.*

Watte, fr. *ouatte*, hoogd. *Watte*, eng. *wad*, komt van een oud *wad*, *watt*, bij OTTFRID. en anderen, een weefsel.

WEB, *webbe*, o., meerv. *webben.* Een weefsel, geweven doek, en bijzonderlijk eene zekere hoeveelheid daarvan: *een web linnen; een nieuw web ontginnen. Dewijl 't web niet scheen te gapen.* HOOFT. Bij VONDEL is niet alleen *web* in *spinneweb*, en *paradijsweb*, onzijdig, maar ook *webbe*, in: *het webbe opzetten;* even als in: *ick hebbe mijn leven afgesneden, gelijk een wever sijn webbe.* BIJBELV. Maar elders is het vrouwelijk: *zoo weeft de tijdt in 't eint de webbe uws levens af.* ANTONID. Zamenstell. *webboom*, weversboom, KIL., *webdraad*, *webgaren*, *webspin*, KIL., enz. *Linnenweb*, — *paradijsweb*, bij VOND., een web, dat in het paradijs geweven is, en *van Engelen gezoomt met zuiverlijcke parlen*, — *spinneweb*, enz.

Web, *webbe*, hoogd. *Webe*, komt van *weben*, oud opperd. *weban*, weven. Zie dit *weven.*

WEBSCHEREN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk, wegens het aanleggen der schering van een web: *ik ga aan het webscheren.* Van *web* en *scheren.*

WED, o., meerv. *wedden.* Eigenlijk evenveel, als *wad*, eene waadbare plaats in een water: *de ruiters zijn door*

't

't wed gevolgt. HOOFT. *Zoo dra de hinde kwam, en lobberde in dit wedt.* VOND. Bijzonderlijk, een paardenwed: *hij is met het paerd naar 't wed gereden.* HALM. *Ende hij ghinc over dat wedde iaboth.* BIJB. 1477.

Wed, hoogd. *Wat*, fr. *gue*, ital. *guado*, lat. *vadum.* Zie *wad.*

WED, v. Weddenschap, wedstrijd: *daar ze in de wed zongen.* VOND. Zamenstell. *wedijveren*, *wedloopen*, enz., *wedprijs*, *wedspel*, *wedstrijd*, enz. Dit woord komt van *wedden.*

WEDDE, v., meerv. *wedden.* Anders *jaarwedde.* Geld, dat voor diensten, of anderzins, aan iemand toegelegd wordt: *hoe veel bedraagt uwe wedde? De kleenheit zijner wedde.* HOOFT, die elders intusschen schreef: *het wedde zijner doorlugtigheit.* Dit woord is verwant aan het lat. *vades*, geld, dat tot onderpand gegeven wordt, welke beteekenis, en die van verwaarborging, *wedde* bij KIL. heeft.

WEDDEN, o. w., *ik weddede, heb gewed.* Eigenlijk, afspreken, bedingen. Van hier voldingen: *off sijn onschult te wedden.* V. HASS. Geld bij afspraak toeleggen, als eene wedde; zie *wedde;* of als een onderpand, welke beteekenis *wedden* bij KIL. heeft, of eindelijk eene weddenschap aangaan: *ik wed, om al, wat gij wilt. Honderd tegen een wedden. Tegen, of met, iemand wedden. Weddet doch met mijnen heere, den Koninck.* BIJBELV. Van hier *wed*, *wedde*, *weddenschap*, *wedder*, *wedding*, *wedster.* Zamenstell. *verwedden*, enz.

WEDER, *weer*, o. Luchtsgesteldheid: *dijzig weder. Tegens het natte weder.* VOND. *'t Goed weder van de voorlede week.* HOOFT. Bijzonderlijk, onweder: *het weder*, of *weer, is er in geslagen.* De schadelijke invloed van eene vochtige lucht op verschillende dingen: *wat zijn die glazen vol weer! Het weer is in de gordijnen. Mooi weder*, of *weer*, *ergens mede spelen* is, zich op eene weelderige, en verkwistende, wijze daarvan bedienen. Zamenstell. *wedermaeckster*, toovenaarster, *wedervoghel*, KIL., *weerafleider*, *weerglas*, *weerhaan*, *weerhuisje*, *weerlicht*, *weerplaat*, *weerslag*, *weertafel*, *weervoorspeller*, *weerwijs*, *weerwijzer*, *weerziek*, enz. *Verweeren*, enz.

Weder, *weer*, KIL. ook *wedder*, vries. *waar*, eng. *weather*, is verwant aan het slavon. *witer*, *weter*, wind, en aan het gr. αἴθηρ.

WEDER, m., zie *weer*.

WEDER, *weer*, bijw. Eigenlijk, bij terugkeering; en voorts, daar men bij terugkeering eene rigting aanneemt, welke tegen de vorige overstaat, oulings ook, als voorzetsel, tegen: *di nu loveden*, *sworen weder mi*. V. HASS. *Dat wi oorloghende worden weder enighen Heren*. V. MIERIS. Dezelfde beteekenis heeft *weder* in verscheidene zamenstellingen. En van deze beteekenis van *weder* komt *wederen*, enz., bij KIL. Als bijw., beteekende het oulings vaak bij onderlinge tegenoverstelling: *weeder dat hi den pacht ghave*, *jof enne dede*. V. HASS. Oul. werd het ook als ontkennend, voor *noch*, gebezigd: *weder lopen noch ontgaen*. M. STOK. In den eigenlijken zin van bij terugkeering komt het voor in *heen en weder*, bij voorbeeld: *hij loopt heen en weder*. *Een stier die heene en weder klavert en weit*. VOND. In *ginds en weder*: *gelijck de sprinckhanen gins ende weer huppelen*. BIJBELV. En in *weder en voort*, dat oulings voor achteruit en vooruit, en dus aan alle kanten, gebezigd werd: *men mochte sien al in de port van den werke weder en vort*. M. STOK. *Si sagen op*, *si sagen dale*; *si gingen weder*, *si gingen vord*. SPIEG. HISTOR. Denzelfden zin heeft *weder* in deze en gene zamenstell. meermalen; zoo als in *wederkomen*, als men zegt: *ik kom straks weder*; maar als men zegt: *ik zal wel eens wederkomen*, heeft *weder* in deze zamenstell., even als in meer andere, de kracht van bij herhaling, die het ook op zich zelf oefent, zoo als in: *sal ick weder genaken ten strijde*. BIJBELV. *Wat aerdsch gebroet weer klavert ten berreghstapel op*. VOND. En elders beantwoordt het aan op nieuw: *sij was weder als sijn ander vleesch*. BIJBELV. *De zee krijght weder strant*. VOND. Eindelijk oefent *weder* eene bijzondere kracht in soortgelijke gezegden, als: *hij maakt het weder*, dat is, hij brengt het, door het te maken, op nieuw in den vorigen staat, als men *maakt* met nadruk uitspreekt; want als men zulks ten aanzien van *weder* doet, beteekenen de gezegde woorden, hij

maakt

maakt het bij herhaling. In beide gevallen blijft *weder* van het werkw. afgescheiden.

Weder, *weer*, vries. *wer*, eng., in eene der voorgemelde beteekenissen, *whether*, neders. *wedder*, zweed. *veder*, hoogd. als bijw., *wieder*, als voorz. *wider*, NOTK. *widar*, ULPHIL. *vithra*, schijnt verwant aan het lat. *iterum*, en *iterare*, aan *it*, in *itporan werdan*, wedergeboren worden, en *itlon*, wedervergelding, bij WILLERAM., aan *id*, in het zweed. *idisla*, herkaauwen, aan *ed*, in het angels. *edgyldan*, wedervergelden, aan het eng. *yet*, nog, bij herhaling, en het vriesch *jit*, *jitte*, dat hetzelfde beteekent. Misschien zou hier ook in aanmerking kunnen komen het *et*, in ons *etgroen*, nieuw groen, vries. *nij ges*, in ons *etmaal*, dat dan een gestadig herhaald tijdperk van vier en twintig uren aanduidt, en in ons *ettelijk*, waarin het denkbeeld van herhaling mede als heerschende kan beschouwd worden.

WEDERANTWOORD, o., meerv. *wederantwoorden*. Een antwoord, hetwelk men op een ander antwoord geeft: *ik kreeg van hem op mijn antwoord dit wederantwoord*. Van hier *wederantwoorden*.

WEDERANTWOORDEN, zie *wederantwoord*.

WEDERBAAUWEN, o. w., *ik wederbaauwde*, *heb wederbaauwd*. Wedergalmen: *terwijl d'olijven wederbaeuden*. MOON.

WEDERBAREN, zie *wedergeboren*.

WEDERBARSTIG, zie *weerbarstig*.

WEDERBEDING, o. Van *wederbedingen*. De daad van wederbedingen: *onder wederbeding van het geleende*.

WEDERBEDINGEN, b. w., *ik bedong weder*, *heb wederbedongen*. Bedingen, dat men iets weder ontvangen zal: *als gij dat nieuwspapier gelezen hebt*, *beding ik het weder*. Van hier *wederbeding*.

WEDERBEGEEREN, b. w., *ik begeerde weder*, *heb wederbegeerd*. Begeeren, dat men iets terug ontvange: *ik vrees*, *dat hij het wederbegeeren zal*. Van hier *wederbegeering*.

WEDERBEKOMEN, b. w., *ik bekwam weder*, *heb wederbekomen*. Op nieuw in bezit krijgen: *hoe bekom ik het verlorene weder?* Met het onz., *bekomen* wordt *weder* niet zamengevoegd: *ik bekwam weder*, *ben we-*

der bekomen, tot zich zelven komen, herstellen: *hij zal wel weder bekomen.*

WEDERBIEDEN, b. w., *ik wederbood*, *heb wederboden.* Bij KIL. door bieden, gebieden, wederstaan, of verhinderen, en dus verbieden; even als *wederbod* bij hem aan verbod beantwoordt.

WEDERBRENGEN, b. w., *ik bragt weder*, *heb wedergebragt.* Terug brengen: *wij hebben 't selve wedergebracht in onse hant.* BIJBELV. Van hier *wederbrenger*, *wederbrenging*, *wederbrengster.*

WEDERDIENEN, b. w., *ik diende weder*, *heb wedergediend.* Dienst met dienst beantwoorden: *ik wenschte, dat ik u ergens mede wederdienen kon.* Van hier *wederdienst.*

WEDERDIENST, v., meerv. *wederdiensten.* Dienst, waarmede men eene dienst beantwoordt: *ik ben altoos tot wederdienst bereid.* Van *wederdienen.*

WEDERDOOPEN, zelden gebruikelijk, dan in de onbepaalde wijze, als z. n., voor het herdoopen, de wederdoop. Van hier *wederdoop*, herhaalde doop, *wederdooper*, al wie reeds gedoopte menschen herdoopt, enz.

WEDERDOOPER, zie *wederdoopen.*

WEDEREISCHEN, b. w., *ik eischte weder*, *heb wedergeëischt.* Wederkeerig eischen: *als hij maar niets wedereischt.* Terug eischen: *ik eisch het geleende weder.* Van hier *wedereisch.*

WEDERGA, zie *wedergade.*

WEDERGAAF, v. Anders *wedergave.* Teruggaaf: *bij de wedergaaf van het geleende.*

WEDERGADE, v. Anders *wederga*, *weerga*, *weergade.* Even als *ega*, en *ga*, of *gade*, een van twee aan elkander verbondene levende wezens, en bijzonderlijk de vrouw in tegenoverstelling van den man: *de weerga haet heur gade.* VOND. Voor den man genomen, zou het mannelijk zijn; doch het wordt dus hedendaags niet gebruikt. Voorts, een van twee dingen, die gezamenlijk een paar uitmaken: *waar is de wedergade van dien handschoen?* En, daar de wederzijdsche bestanddeelen van een paar aan elkanderen gelijken, al, wat aan iets anders gelijkt, en hetzelve evenaart: *ik wenschte zijne wedergade wel eens te zien. Het is een paard zonder weerga.* Van hier *wedergadeloos*, of *weergaloos.*

WE-

WEDERGALM, zie *weergalm.*

WEDERGEBOORTE, v. Eene inwendige herschepping, of verandering, door de vernieuwing des gemoeds, in de godgeleerdheid: *waarom wordt de doop het bad der wedergeboorte genoemd?*

WEDERGEBOREN, bijv. n. Eigenlijk, een oud deelw. van *wederbaren.* Door de wedergeboorte inwendig veranderd: *die ons heeft wedergeboren.* BIJBELV. *Hij telt zich onder de wedergeborenen.*

WEDERGELDEN, b. w., *ik wedergold, heb wedergolden.* Bij KIL. evenveel, als *vergelden*, en *wedervergelden. Want het is licht voer Gode weder te ghelden*, enz. BIJB. 1477. Van hier *wederghelder*, BIJB. 1477.

WEDERGEVEN, b. w., *ik gaf weder, heb wedergegeven.* Terug geven: *als hij het boek toegedaen, ende den dienaer wedergegeven hadde.* BIJBELV.

WEDERGLANS, zie *weerglans.*

WEDERGLOED, m. Wederkeerige gloed, in dichterlijke taal, bij voorb.: *zijn liefdebrand verwekte bij haar een' wedergloed.*

WEDERGROET, m. Een wederkeerige groet: *trotschelijk weigert men mij allen wedergroet.*

WEDERGUNST, v., meerv. *wedergunsten.* Wederkeerige gunst: *ik verlaat mij op uwe wedergunst. Verwacht van daar geene wedergunsten.*

WEDERHALEN, b. w., *ik haalde weder, heb wedergehaald.* Terug halen; terug doen komen.

WEDERHELFT, v., meerv. *wederhelften.* Eene vleijende benaming van eene echtgenoot: *hij verloor zijne dierbare wederhelft.*

WEDERHOORIG, bijv. n. en bijw., *wederhooriger, wederhoorigst.* Wederbarstig: *een wederhoorig ende wederspannig geslacht.* BIJBELV. *Hij gedraagt zich steeds even wederhoorig.* Bij HALMA ook wederkeerig: *gij moet hem eene wederhoorige liefde betuigen.* Van hier *wederhoorigheid.*

WEDERHOPEN, b. w., *ik hoopte weder, heb wedergehoopt.* Terug hoopen te ontvangen.

WEDERHOUDEN, b. w., *ik wederhield, heb wederhouden.* Anders ook *weerhouden.* Terug houden, oneigenlijk: *wederhielden sij nauwlijcks de scharen.* BIJ-

BIJBELV. *Weerhoudt de vruchtbaerheit, en sluit de baermoer toe.* HOOGVL. Van hier *wederhouding*, bedwang, intooming.

WEDERKAAUWEN, zie *weerkaauwen.*

WEDERKANT, m., meerv. *wederkanten.* Tegenoverstaande kant, tegenzijde, wederzijde: *aan den wederkant van het gebergte.* Van hier *aan weerskanten*, en *van weerskanten*, van beide zijden: *als de genegenheid niet van weerskanten komt.*

WEDERKEEREN, o. w., *ik keerde weder, ben wedergekeerd.* Terug keeren: *roep hem, dat hij wederkeere. Keert dezelve met een vloot van dertigh schepen weder.* VOND. Van hier *wederkeer*, enz. *wederkeering.*

WEDERKEERIG, bijv. n. en bijw., *wederkeeriger, wederkeerigst.* Aan weerskanten plaats grijpende, van weerskanten komende, enz.: *wederkeerige genegenheid. Wederkeerige dienstbewijzen.* Als bijw.: *als gij hem haat, zal hij u wederkeerig haten.* Van hier *wederkeerigheid, wederkeeriglijk.*

WEDERKOMEN, o. w., *ik kwam weder, ben wedergekomen.* Andermaal komen, terug komen; zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *komt gij haast weder? Sij sullen uijt des vijants lant wederkomen.* BIJBELV. Van hier *wederkomst.*

WEDERKOOPEN, b. w., onregelm., *ik kocht weder, heb wedergekocht.* Bij koop op nieuw in zijne magt krijgen: *toen men zijn goed verkocht, kocht hij het meestal weder. Voor iemand wederkoopen* is, bij koop wederom in deszelfs handen brengen: *hij liet het voor zich wederkoopen.*

WEDERKRIJGBAAR, bijv. n. en bijw., *wederkrijgbaarder, wederkrijgbaarst.* Van *wederkrijgen.* Anders *wederverkrijgbaar*, en *wederkrijgelijk*, bij KIL. Dat wederbekomen kan worden: *de verloopen tijd is niet wederkrijgbaar.* HALMA.

WEDERKRIJGEN, b. w., *ik kreeg weder, heb wedergekregen.* Evenveel als *wedererlangen*, terug bekomen: *gij zult het verlorene nooit wederkrijgen.* Van hier *wederkrijgbaar, wederkrijgelijk.*

WEDERLEGBAAR, bijv. n. en bijw., *wederlegbaarder, wederlegbaarst.* Van *wederleggen.* Anders *wederleggelijk*, hoogd.

hoogd. *widerleglich.* Dat wederlegd kan worden: *hij waant, dat zijn begrip niet wederlegbaar is.* Van hier *wederlegbaarheid.* Zamenstell. *onwederlegbaar.*

WEDERLEGGEN, b. w., *ik wederleide, heb wederleid*, of *wederlegd.* Als ongegrond tegenspreken: *ik heb al zijne drogredenen wederleid.* Met tegenspraak te keer gaan: *oock den hardneckigsten kloeckmoedig 't hooft geboon, bestreen, en wederleijt.* WESTERB. Van hier *wederlegbaar, wederleggelijk, wederlegger, wederlegging, wederlegster.*

WEDERLEVEREN, b. w., *ik leverde weder, heb wedergeleverd.* Wederom in iemands handen brengen: *om hem den vlugteling weder te leveren. Hem vrolijck zijnen spitsbroederen wederleverde.* VOND.

WEDERLIEFDE, v. Anders *wedermin.* Wederkeerige liefde.

WEDERMIN, zie *wederliefde.*

WEDERMOEDS, bijw., oul. gebruikelijk, voor met tegenzin, in het fr. *malgré: seg ik, dat hun ook niet gelust en heeft te liegen, welwetens, wedermoeds.* H. DE GROOT.

WEDERNEMEN, b. w., *ik nam weder, heb wedergenomen.* Terug nemen: *sal haer eerste man haer niet mogen wedernemen.* BIJBELV. Voor op nieuw, of bij herhaling, nemen, wordt het niet aaneen geschreven: *men zag hem hetzelfde voedsel weder nemen.*

WEDERNOODEN, *wedernoodigen*, b. w., *ik noodde weder, heb wedergenood.* Wederkeerig nooden: *op dat ook deselve u niet t'eeniger tijt weder en nooden, ende u vergeldinge en geschiede.* BIJBELV. Van hier *wedernooding.*

WEDEROM, bijw. Van *weder* en *om*, dat, ter versterking van *weder*, achter hetzelve geplaatst wordt. Ook *weerom.* Bij herhaling: *hij deed het wederom.* Wederkeerig: *hij zal ons wel eens weerom verzoeken.* Terug: *hij keert wederom*, of *weerom. Is de knecht nog niet weerom?* Ook beteekent *wederom* wel eens, als onz. z. n., een wederkeerig, of herhaald, onthaal: *ik wacht op zijn weerom. Vijant gesnaart op geen zoo goet weerom.* HOOFT. Zamenstell. *wederomreis*, of *weeromreis*, terugreis, *weeromstuit*, enz.

WEDEROMREIS, zie *wederom.*

WEDEROPREGTEN, b. w., *ik regtte weder op*, *heb wederopgeregt*. Eigenlijk, iets dat gevallen is, of nederligt, weder in zijnen vorigen staat brengen: *zij viel, en ik regtte haar wederop*. Wijders, herstellen. Van hier *wederopregter*, *wederopregting*.

WEDEROPREGTING, v. Herstel: *tot de tijden der wederoprechtinge aller dingen*. BIJBELV.

WEDEROPSTANDING, v. Van *weder* en *opstanding*, van *opstaan*. Verrijzenis, opstanding: *wederopstanding der dooden*. BIJBELV.

WEDERPARTIJ, v. Ook *weerpartij*. Hoogd. *Widerpart*. Tegenstrever, bijzonderlijk voor het geregt: *doet mij recht tegen mijne wederpartie*. BIJBELV. Van hier *wederpartijder*, *wederpartijdig*. KIL.

WEDERPARTIJDER, m., meerv. *wederpartijders*. Van *wederpartij*. Ook *weerpartijder*. Tegenstrever, vijand: *mijn wederpartijder scherpt zijne oogen tegen mij*. BIJBELV. *Dat luid geroep van all' uw weerpartijders*. L. D. S. P.

WEDERPIJN, zie *weerpijn*.

WEDERREGTELIJK, bijv. n. en bijw., *wederregtelijker*, *wederregtelijkst*. Tegen het regt aanloopende: *welk een wederregtelijk bedrijf! Men heeft hem wederregtelijk veroordeeld*. Van hier *wederregtelijkheid*.

WEDERROEPELIJK, bijv. n. en bijw., *wederroepelijker*, *wederroepelijkst*. Van *wederroepen*. Dat wederroepen kan worden: *zulk een bevel is niet wederroepelijk*. Zamenstell. *onwederroepelijk*, enz.

WEDERROEPEN, b. w., *ik wederriep*, *heb wederroepen*. Eene gedane verklaring, een gegeven bevel, enz. herroepen, of intrekken: *men dwong hem, om het gestelde te wederroepen. Het schrift en is niet te wederroepen*. BIJBELV. Van hier *wederroep*, *wederroepelijk*, *wederroeping*. Hoogd. *widerrufen*.

WEDERROEPING, v. Van *wederroepen*. De daad van wederroepen: *door wederroeping van zijn gevoelen*. Bij KIL. ook *wederroep*, hoogd. *Widerruf*.

WEDERSCHELDEN, b. w., *ik schold weder*, *heb wedergescholden*. Wederkeerig schelden: *die, als hij gescholden werd, niet wederschold*.

WEDERSCHIJN, zie *weerschijn*.

WEDERSCHULD, v., meerv. *wederschulden*. Eens anders

ders schuld aan ons, die tegen onze schuld aan hem overstaat, of onze wederkeerige schuld aan hem, die ons iets verschuldigd is: *heb ik schulden, hij heeft wederschulden.* Voor vergelding wordt het gebruikt in: *wat wederschult verdient so trouwen pandt.* VLAERD. REDENR.

WEDERSPALT, v. Muiterij, wederspannigheid: *de stichters der wederspalt.* Van hier *wederspaltig*, *wederspaltigheid.*

WEDERSPANNELING, m. en v., meerv. *wederspannelingen.* Van *wederspannen*, bij KIL. tegenstreven. Een muiter, oproereling: *de wederspannelingen bedwingen.*

WEDERSPANNEN, zie *wederspanneling.*

WEDERSPANNIG, bijv. n. en bijw. *wederspanniger*, *wederspannigst.* Van *wederspannen.* Muitende, oproerig, wederspaltig, weerbarstig: *een weerspannig kind. Want sij zijn wederspannig tegen u.* BIJBELV. *De plaage dreigt alom het wederspannig land.* BAKE. Van hier *wederspannigheid*, *wederspanniglijk.* Dit woord luidt in het opperd. *widerspännig*, hoogd. *widerspanstig.*

WEDERSPANNIGHEID, v. Van *wederspannig.* Muiterij, of muitzucht, wederhoorigheid, wederspalt, weerbarstigheid: *de wederspannigheid van dat kind jegens zijnen vader. Ick kenne uwe wederspannicheijt, ende uwen harden necke.* BIJBELV.

WEDERSPEL, o. Oulings, even als het hoogd. *Widerspiel*, tegendeel: *soo, im widerspil, onse burgers*, enz. V. HASS. Van hier *wederspels*, het achterste voor, bij KIL.

WEDERSPOED, m., meerv. *wederspoeden.* Zie *rampspoed.* Tegenspoed, onspoed: *ende al hadde Julius veel wederspoets onder weghen.* V. HASS. Van hier *wederspoedig.*

WEDERSPRAAK, v. Van *wederspreken.* De daad van wederspreken: *hij gehoorzaamde zonder wederspraak.* Hetgeen men wederspreekt: *die bitse wederspraak.* Onderlinge tegenstrijdigheid: *de wederspraak van het eene tegen het andere.* Dit woord luidt bij NOTK. en in het hoogd. *Widerspruch.*

WEDERSPREKELIJK, bijv. n. en bijw., *wedersprekelijker*,

ker, *wederspreekelijkst*. Van *wederspreken*. Dat wedersproken kan worden. Dit woord wordt zelden gebruikt, dan in de zamenstell.: *onwederspreekelijk*.

WEDERSPREKEN, b. w., *ik wedersprak*, *heb wedersproken*. NOTK. *widersprehhen*, hoogd. *widersprechen*. Tegenspreken: *een teecken, dat wedersproken sal worden*. BIJBELV. *Het wederspreekt zich zelf*, het stoot zich zelf door inwendige tegenstrijdigheid omver. Van hier *wederspraak*, *wederspreekster*, *wederspreekelijk*, *wederspreker*, *wederspreking*.

WEDERSTAAN, b. w., onregelm., *ik wederstond*, *heb wederstaan*. Wederstand bieden: *ik kan uw aanzoek niet langer wederstaan*. *Wederstaet den duijvel, ende hij sal van u vlieden*. BIJBELV. Dit woord luidde oulings *wederstanden*: *lettel Ridderen, entie ghebuere, hebbense wederstanden*. M. STOK. Van hier *wederstand*, *wederstandelijk*, *wederstander*; *weerstaanbaar*, of *wederstaanbaar*.

WEDERSTAND, m. Van *wederstanden*, *wederstaan*. Tegenstand, tegenstreving, tegenweer: *zij boden geenen wederstand*. *Hoe 't volk onnutten weerstand dede*. VOND. Oneigenlijk zegt men dat iets wederstand biedt, als het zich niet laat doorboren, verdrijven, enz.: *hun harnas bood eenen zwakken wederstand aan het snorrend lood uit het vijandelijke musket*.

WEDERSTOOT, m. Terugstoot. Oulings ook wederstand: *dat mens hem doe wederstoot*. M. STOK. *Tegens alle gheval van stercken wederstoot*. HOOFT. En tegenspoed: *hier of quam een wederstoet, deden Grave was te groet*. M. STOK.

WEDERSTREVEN, b. w., *ik wederstreefde*, *heb wederstreefd*. Tegenstreven: *niets wederstreefde 't hoog bevel des grooten Gods*. L. D. S. P. *Bleef lange wederstreven haer vrijer Boreas*. VOND. *Sij wederstreven tegen mij*. BIJBELV. Van hier *wederstrever*, *wederstrevig*, *wederstreving*.

WEDERSTREVIG, bijv. n. en bijw., *wederstreviger*, *wederstrevigst*. Van *wederstreven*. Tegensporrelig: *deze was woelachtig ende wederstrevich*. BIJBELV. Ergens tegen aandruischende: *wederstrevige gevoelens*. HALMA. Van hier *wederstrevigheid*.

WE-

WEDERSTUIT, zie *weeromstuit.*

WEDERTAAL, v. Bij KIL. antwoord en tegenspraak; en *wedertaelen* is bij hem antwoorden en tegenspreken.

WEDERTICHT, v., meerv. *wedertichten.* Bij KIL. evenveel als *wederklaeghe*, hoogd. *Wiederklage*, wederkeerige betichting van den gedaagde tegen den klager voor het geregt: *wederticht doen.* KIL.

WEDERTOON, m. Bij KIL. weerklank; en *wedertoonen* is bij hem weergalmen.

WEDERVAREN, o. w., *het wedervoer, is wedervaren.* Bejegenen: *sulcke dingen zijn mij wedervaren.* Als onz. z. n., beteekent het lotgeval, ontmoeting: *iemand zijn wedervaren verhalen. De zee kan overzien van al mijn wedervaren.* VOND.

WEDERVERGELDEN, zie *wedergelden.*

WEDERVERGELDING, v., meerv. *wedervergeldingen.* Van *wedervergelden.* Bij KIL. *wedergelding.* Vergelding: *beef, monster! voor eene gewisse wedervergelding.*

WEDERVINDEN, b. w., *ik vond weder, heb wedergevonden.* Al vindende op nieuw in bezit krijgen: *ik heb het verlorene wedergevonden.*

WEDERWAARDIG, bijv. n., *wederwaardiger, wederwaardigst.* Tegenstrevend: *bij den rebellen und wederwertigen.* v. HASS. Versmadelijk: *eene wederwaardige bejegening.* HALMA. Van hier *wederwaardigheid*, *wederwaardiglijk.*

WEDERWAARDIGHEID, v., meerv. *wederwaardigheden.* Volgens FESTUS, in het oud lat. *vidvertas.* Ramp, tegenspoed: *hij verhaalde mij zijne wederwaardigheden. Veel wederwaardigheen, veel rampen, zijn des vroomen lot.* L. D. S. P. Smaad, verachting: *met wederwaerdigheid ontvangen.* HALMA.

WEDERWIL, m. Anders *weerwil.* Hoogd. *Widerwil.* Bij KIL. tegenstreving, en tegenspoed. Hedendaags niet gebruikelijk dan in de uitdrukking van *in weerwil van*, dat aan ondanks, niettegenstaande, beantwoordt: *in weerwil van al mijn pogen.* Eenigzins anders leest men bij VOND.: *uwe Godtheit ten wederwille.* Van hier, bij KIL. *wederwillig*, wederspannig, en rampspoedig.

WEDERWILLIG, zie *wederwil.*

WEDERWOORD, o. Bij KIL. tegenspraak. Hedendaags

wederkeerig woord: *ik kreeg van hem woord, noch wederwoord.*

WEDERWRAAK, v. Eigenlijk, wederkeerige wraak, maar, in het gebruik, wraak over het algemeen: *hij onthield zich van alle wederwraak.*

WEDERZAAK, m., meerv. *wederzaken.* Oulings tegenstrever: *op dat mijn wedersake die viant geen macht en hebben tegen mi.* v. HASS. *Maer dese en conste niet bedwingen sijn wedersaken.* v. VELTH. *Ende hij sal sijn hulpe wesen teghens sijn wedersaken.* BIJB. 1477.

Wederzaak, KIL. *wedersaecke*, KERO, NOTK. *widersachcho*, angels. *withersacco*, is verwant aan het hoogd. *Widersacher*, KIL. *wedersaecker*, dat van *wedersaken*, zweed. *vedersaka*, tegenstreven, afstamt.

WEDERZEGGEN, o. w., *ik wederzeide, heb wederzeid*, of *wederzegd.* Afwijzen: *wedersegt niet mijn liefde.* CONST. DER MINN. Oulings, tegenspreken: *soo wie scepenen wederseit in gebanre vijerscaren.* v. MIERIS. Ook: *ik zeide weder, heb wedergezeid*, of *wedergezegd.* Herzeggen.

WEDERZENDEN, b. w., *ik zond weder, heb wedergezonden.* Terug zenden: *ik zond hem den brief weder.* Van hier *wederzending.*

WEDERZIEN, b. w., onregelm., *ik zag weder, heb wedergezien.* Na eenig afwezen op nieuw zien: *ik hoop u in goeden welstand weer te zien. Tot wederziens,* tot dat wij elkanderen zullen wederzien.

WEDERZIJDE, v., meerv. *wederzijden.* Wederkant, tegenkant, tegenzijde: *aan de wederzijde van het blad. Van wederzijde* is van weerskanten: *van wederzijde groeit de liefde wakker aan.* VOND. Ook *van wederzij: waerop van wederzij de holle baren breeken.* VOND. En *wederzijds*, of *weerzijds: het werd wederzijds bepaald en afgesproken.* Van hier *wederzijdsch.*

WEDERZIJDS, zie *wederzijde.*

WEDERZIJDSCH, bijv. n. Van *wederzijde.* Dat van weerskanten gedaan wordt, of aan weerskanten plaats grijpt: *een wederzijdsch verdrag. Hunne wederzijdsche genegenheid.*

WEDERZIN, m. Wederkeerige zin, of beteekenis: *in den*

we-

wederzin genomen. In overeenstemming hiermede is *wederzins*, of *weerzins*, op beiderlei wijze: *het kan wederzins, of dus, of zoo, worden opgevat.* Maar voorts is *wederzin*, of *weerzin*, tegenzin, mishagen: *ik krijg er eenen geweldigen weerzin in.*

WEDIJVEREN, o. w., *ik wedijverde, heb gewedijverd.* Om strijd ijveren: *zij wedijverden met elkanderen in naarstigheid.*

WEDLOOP, m., meerv. *wedloopen.* Van *wedloopen.* Een loopstrijd, of kamp van lieden, die om strijd loopen: *de wedloopen der oude Grieken.*

WEDLOOPEN, o. w. Enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk, als z. n., voor het kampen in eenen loopstrijd: *toen nam het wedloopen eenen aanvang.* Van hier *wedloop, wedlooper, wedloopster.*

WEDSPEL, o., meerv. *wedspelen.* Weddenschap: *ik ging een wedspel met hem aan.* Ook wel eens evenveel als *wedstrijd*, een spel, waarin men om strijd liep, worstelde, enz.: *de wedspelen op het lijkfeest van Anchises.*

WEDSTRIJD, zie *wedspel.*

WEDUWE, v., meerv. *weduwen.* Ook *weduw* en *weeuw.* Eene vrouw, aan welke haar man door den dood ontroofd is: *de verzorger der weduwen. Wiens ontferming de droeve weeuw is toegezeid.* L. D. S. P. *Andromache, Hektors weduwe.* VOND. Van hier *weduwenaar, weduwschap.* Zamenstell. *weduwenbeurs, weduwenfonds, weduwenjaar, weduwenkleed, weduwgeld, weduwgift, weduwschat, weduwstaat, weduwvrouw, weeuwkrop, weeuwplant*, enz.

Weduwe, ULPHIL. *widuwo*, OTTFRID. en and. *witua, witeua, wituwa*, hoogd. *Witwe*, neders. *wedewe*, angels. *weduwa*, eng. *widow*, vries. *widdow*, slavon. *wdowa*, ital. *vedova*, sp. *viuda*, lat. *vidua*, fr. *veuve*, komt van een oud woord van dezelfde beteekenis van deelen, als het lat. *videre* in *dividere*, en het oud Toskaansch *iduare*, verwant aan het wallis. *guith*, echtscheiding. Het doelt dus evenzeer op het eenzame leven der weduwen, als het zweed. *enka*, dat evenzeer aan ons *enkel*, alleen, verwant is, als het zweed. *enkling*, een weduwenaar.

WEDUWENAAR, m., meerv. *weduwenaars*, of *wedu-*

wenaren. Van *weduwe.* Een man, met wien het, omgekeerd, zoo gelegen is, als met eene weduwe: *dien bedrukten weduwenaar beklaag ik in mijn hart.* Dit woord luidt bij KIL. ook *weduwer*, eng. *widower*, hoogd. *Witwer*, fr. *veuf*, lat. *viduus*, en in de kantteekening van den STATENBIJBEL, *weduwaer.*

WEDUWGIFT, v., meerv. *weduwgiften.* Geld, of goed, dat men voor eene vrouw vaststelt, ingevalle zij weduwe wordt: *hetgeen de Franschen douaire noemen, heet bij ons weduwgift*, of *weduwschat*, en in het hoogd. *Witwengehalt.*

WEDUWSCHAP, o. Van *weduw.* Anders *weduwstaat*, KIL. *weduwelicke staet.* De staat van eene weduwe: *zij wenscht haar eenzaam weduwschap met eenen nieuwen echt te verwisselen. Doe leyde sy de kleederen harer weduwschap van haer af.* BIJBELV.; waar dit woord te onregt vrouwelijk is.

WEDUWSCHAT, zie *weduwgift.*

WEDUWSTAAT, zie *weduwschap.*

WEE, tusschenwerpsel, dat eene hevige smert aanduidt: *het was er vol ach en wee. De Kalidonsche vrouw kermt luide o wee! o wach!* VOND. Voorts is het met eenen derden naamval achter zich eene uitroeping, waardoor men onheil aankondigt: *wee hem! wee haar! wee den bevruchten ende den soogenden vrouwen in die dagen.* BIJBELV. Met *het*, of *een*, wordt het een z. n.: *een wee over iemand uitroepen. Het tweede wee is wechgegaen, siet het derde wee komt haest.* BIJBELV., waar het een onheil aanduidt, dat met de uitroeping van *wee* aangekondigd was. Zamenstell. *weeklagen*, enz.

Wee, hoogd. *wehe*, *weh*, fr. *hé*, wallis. *gwae*, gr. *ουαι*, eng. *wo*, *woe*, angels. *wa*, *we*, lat. *vae*, ULPHIL. *vae*, is eene natuurlijke uiting van smart.

WEE, o., meerv. *weeën.* Eigenlijk hetzelfde woord, als het vorige, dat als z. n. gebezigd wordt, om de smart uit te drukken, welke eene uitroeping van *wee* kenmerkt: *de boschdraek dol van wee.* VOND. *Noch stillen 't wee in 't hart.* HOOFT. *Drinkt iemant selden 't wee der doot in met venijn.* POOT. *Smerten ende weeën sullen haer aengrijpen.* BIJBELV. *Terstont verdween 't ondraagbaar wee uit zijn benepen hart. Iemand wee*

wee doen, hem smart veroorzaken. *So seide 't kint tot sinen vader ic heb wee in mijn hooft.* BIJB. 1477. Bijzonderlijk de smart van eene barende vrouw: *wee op wee krijgen. Hare weeën braken telkens af.* Van hier *weedom.* Zamenstell. *darmwee*, *heimwee*, *nawee*, *zijdewee*, enz.

WEE, bijv. n. en bijw. Flaauwhartig: *wee om het hart zijn.* Van dit woord komt *weemoed*, enz.; en *weewater*, dat de Vries in de uitdrukking: *het weewater loopt mij om de tanden*, bezigt.

WEEDASCH, v. Asch, die bij de bleekers, verwers, zeepzieders, enz., in gebruik is: *Poolsche*, *Moscovische*, *weedasch.* Hoogd. *Weidasche*, fr. *guedasse.* Zamenstell. *weedaschton*, enz.

WEEDE, v. Eene plant van vier verschillende soorten: *gemeene weede*, *Portugesche*, *Armenische*, *Egyptische*, *weede.* En de verwstof, welke men uit die plant vervaardigt: *men bedient zich van de weede*, *om blaauw te verwen.* Zamenstell. *weedasch*, *weedebloem*, enz.

Weede, hoogd. *Waid*, eng. *woad*, fr. *guede*, ital. *guado*, komt van het lat. *guastum*, zoo als men bij PLINIUS, in plaats van *glastum*, lezen moet; en dit was, volgens hem, eigenlijk een gallisch woord.

WEEDOM, m. Van *wee*, z. n.; en genoegzaam evenveel, als dit woord: *ghijlieden sult schreeuwen van weedom des herten.* BIJBELV. *Zij worstelden met dus eenen weedom.* HOOFT. *Zoo veel gevoelijcker is 't weedom en de last*, VOND.; die dit woord te onregt onzijdig maakt.

WEEFGETOUW, o., meerv. *weefgetouwen.* Van *weven.* Ook *weeftouw.* Het getouw van eenen wever: *de Fransche landlieden begeven zich van den veldarbeid aan het weefgetouw.*

WEEFKUNST, zie *weven.*

WEEFSEL, o., meerv. *weefsels.* Van *weven.* Hetgeen geweven wordt, of is: *welk een fraai weefsel!* De wijs, waarop iets geweven wordt, of is: *dat stuk is beter van stof en weefsel.*

WEEG, zie *weg.*

WEEG, zie *weegluis.*

WEEGBLAD, zie *weegbree.*

WEEGBOONTJE, o., meerv. *weegboontjes.* Een boontje, waarvan de Indianen zich in het wegen bedienen: *het weegboontje voert, naar zijne bonte kleur, ook den naam van weesboontje, en in het Indisch dien van zoga.*

WEEGBREE, v. Anders ook *weegblad*, in het hoogd. *Wegebreit*, en *wegerich.* Een plantengeslacht, waarvan men vele verschillende soorten telt: *het vlookruid is een bijzonder slag van Weegbree.* Zamenstell. *waterweegbree*, enz. *Weegbreeblad, weegbreewater*, enz.

WEEGGLAS, o., meerv. *weegglazen.* Een glas, waarvan men zich bedient, om vochten te wegen; bij de natuuronderzoekers gebruikelijk.

WEEGLUIS, v., meerv. *weegluizen.* Van *luis* en *weeg*, dat oulings eenen wand aanduidde; zoo als in: *hiewen den anderen weech ontwee.* M. STOK. Anders *wandluis.* Een bekend schadelijk insekt.

WEEGSCHAAL, v., meerv. *weegschalen.* Eene schaal, waarvan men zich bedient, om iets te wegen: *iets op de weegschaal leggen.* Een paar weegschalen, met derzelver evenaar: *die daerop sat, hadde eene weegschale in sijne hant.* BIJBELV. Oneigenlijk, al, wat dient, om iets te wikken en te wegen: *met de weegschaal van uw kiesch oordeel.*

WEEGSTEEN, m., meerv. *weegsteenen.* Een steen, waarmede men oulings de plaats van gewigt vervulde: *met eenen sack van bedriechlyke weegsteenen.* BIJBELV.

WEEK, zie *weeken.*

WEEK, v., meerv. *weken.* Een tijdperk van zeven dagen: *wie keert den snellen loop van uuren, dagen, weken?* POOT. *Van d'eene aen d'andre week.* VOND. *Bij de week* is, met een verdrag, dat van week tot week vernieuwd wordt. *Door de week*, niet op zondag, maar op eenen anderen dag. *In de week* beteekent genoegzaam hetzelfde. *Week voor week*, in elke week. Van hier *wekelijks, wekelijksch.* Zamenstell. *weekblad, weekgeld, weekmarkt, weekschrift*, enz. *Kermisweek, paaschweek, proefweek, trouwweek*, enz.

Week, KIL. *weke*, vries. *wike*, zweed. *wik*, angels. *vea, waca*, eng. *week*, neders. *weeke*, hoogd. *Woche*, ISIDOR., KERO, en and. *wecha, wechchu*, schijnt verwant

want aan het slavon. *veca*, *wec*, *wik*, evenveel welk tijdperk, aan *wiko*, bij ULPHIL. eene rij, of reeks, en aan het lat. *vices*, beurten.

WEEK, bijv. n. en bijw., *weeker*, *weekst*. Al wat niet hard is, en voor eenen onderganen druk wijkt, zonder zijnen zamenhang te verliezen: *week brood*, *weeke boter*, *weeke eijeren*, *week hout*, *week ijs*, enz. *Week koken* is, zoo koken, dat het week worde, of blijve: *gij kookt het al te week*. Overdragtelijk is *een week hart*, dat ligt getroffen wordt, en voor evenveel welke indrukken vatbaar is: *u herte en worde niet week, en vreest niet*. BIJBELV. *Iemand*, of *iemands hart*, *week maken*, hem met aandoeningen vervullen: *wat doet ghij, dat ghij weent, ende mijn herte weeck maeckt!* BIJBELV. *Week van gestel* is, onbestand tegen ongemak. *Een week gestel*, een vertroeteld. In het onz. geslacht is *week*, als z. n., het weekste gedeelte van een ding: *het week van het brood*. *In 't week van den buik*. HOOFT. Van hier *weekachtig*, *weekelijk*, *weeken*, *weekheid*, *weekjes*, *weekigheid*. KIL. Zamenstell. *weekbakken*, *weekbeenig*, *weekdarm*, *weekhartig*, *weekhoevig*, *weekmoedig*, zie *weemoed*, enz.

Week, KIL. ook *weyck*, hoogd., ISID., OTTFRID. *weich*, zweed. *vek*, vries. *wek*, angel. *wac*, schijnt verwant aan *zwak* en *wak*, eene weeke plek in het ijs.

WEEKACHTIG, zie *weekelijk*.

WEEKBAK, m., meerv. *weekbakken*. Anders *weekkuip*. Een houten bak, of kuip, waarin men stokvisch, zoutevisch, enz. te weeken legt: *de weekbak begint te lekken*.

WEEKBAKKEN, bijv. n. en bijw., *weekbakkener*, *weekbakkenst*. Dat week gebakken is: *dat brood is al te weekbakken*. Overdragtelijk, week van gestel: *die weekbakkene helden*. Als bijw.: *hij ziet er zoo weekbakken uit*.

WEEKBLAD, o., meerv. *weekbladen*. Anders *weekschrift*. Een blad, dat eens, of, ten hoogste, tweemalen, in elke week uitgegeven wordt: *dat weekblad wordt alom gelezen*. Zamenstell. *weekbladdrukker*, *weekbladschrijver*, enz.

WEEKDARM, m., meerv. *weekdarmen*. Een bijzonder slag van darmen: *het vet, dat daeraen is, dat op de weekdarmen is*. BIJBELV.

WEEKELIJK, bijv. n. en bijw., *weekelijker*, *weekelijkst*. Van *week*, zacht. Even als *weekachtig*, vaak evenveel als *week*: *weekelijk ijs*. Voorts week van gestel: *het is een weekelijk menschje*. *Weekelijk opvoeden* is vertroetelen. Van hier *weekelijkheid*.

WEEKELING, m. en v., meerv. *weekelingen*. Kil. *weeckelinck*, hoogd. *Weichling*. Een vertroeteld mensch: *zulk een weekeling deugt nergens toe*.

WEEKEN, b. w., *ik weekte*, *heb geweekt*. Van *week*, zacht. Kil., ook *weijcken*, hoogd. *weichen*, Kero *uueichan*. Week maken, week doen worden: *boonen weeken*. In het water zetten, en daardoor de zoutdeelen ontnemen: *de zoutevisch moet geweekt worden*. *Het staat te weeken*, hetwelk ook wel eens door *het staat in de week*, of *te week*, uitgedrukt wordt. Van hier *week*, *weeking*. Zamenstell. *weekbak*, *weekkuip*, enz. *Doorweeken*, *uitweeken*, enz.

WEEKGELD, o., meerv. *weekgelden*. Van *week*, een tijdperk van zeven dagen. Geld, dat men iemand wekelijks geeft.

WEEKHARTIG, bijv. n. en bijw. *weekhartiger*, *weekhartigst*. Van *week*, zacht. Genoegzaam evenveel, als *weekmoedig*, ligt aangedaan: *een wondarts dient niet weekhartig te zijn*. *Hij sprak ons zoo weekhartig aan*. Van hier *weekhartigheid*, *weekhartiglijk*.

WEEKKUIP, zie *weekbak*.

WEEKLAGE, *weeklagt*, v., meerv. *weeklagen*. Gejammer: *eene weeklage aanheffen*. *Alle uwe liederen in weeklage veranderen*. Bijbelv.

WEEKLAGEN, o. w., *ik weeklaagde*, *heb geweeklaagd*. Jammeren: *zij weeklaegden*, *ende weenden*, *ende vasteden*. Bijbelv.

WEEKLAGT, zie *weeklage*.

WEEKMARKT, v., meerv. *weekmarkten*. Van *week*, zeven dagen. Eene markt, die wekelijks gehouden wordt: *behalve de jaarmarkt*, *houdt men er ook eene weekmarkt*.

WEEKMOEDIG, zie *weekhartig*.

WEEKSCHRIFT, zie *weekblad*.

WEELDE, v. Eigenlijk, welgesteldheid, en daaruit voortvloeijende dartelheid, en brooddronkenheid: *hij leeft in weelde en overdaad*. *D'ijdle spotternij van weeld' en ho-*

hovaardij. L. D. S. P. Wulpsche, en vertroetelende, leefwijs: *ijder, maar meest de Vorst, moet hem wachten van geweckt te worden door de weelde.* HOOFT. Zinnelijke geneugte: *wentelende in weelde elkander zacht omarmde.* VOND. Volgens KIL. oulings ook, even als het eng. *wealth*, vermogen, rijkdom. *Iets uit geene weelde doen*, door behoefte daartoe gedrongen zijn. *Weelde* is ook meermalen pracht in kleeding, huisraad, enz.: *de weelde bevordert menige nering en hantering. Die u kleedde met scharlaken, met weelden.* BIJBELV. Van hier *weeldelijk*, prachtig uitgedost; *weelderig*, *weeldig.*

Weelde, KIL. *welde*, eng. *wealth*, van het aloude *wela*, voorspoed, rijkdom.

WEELDELIJK, zie *weelde.*

WEELDERIG, zie *weeldig.*

WEELDIG, bijv. n. en bijw., *weeldiger*, *weeldigst.* Anders *weelderig.* Vol weelde: *omarmt in 't weeldigh badt.* VOND. Dartel, brooddronken: *dat paard is te weeldig. De weeldige jongeling maakt zich aan veel euvelmoed schuldig.* Als z. n., iemand, die in weelde leeft: *onse siele is veel te sat des spots der weeldigen.* BIJBELV. Als bijw.: *hij is te weeldig opgevoed. Hier zijn weeldigh twee tot een gesmolten door het vier.* VOND. En ook wel eens evenveel, als *welig: het viert tot eenen weeldich uijtloopenden wijnstoch.* BIJBELV. Van hier *weeldigheid.*

WEEMOEDIG, bijv. n. en bijw., *weemoediger*, *weemoedigst.* Mistroostig, en teerhartig, ligt aangedaan: *dat kind is al te weemoedig.* Van hier *weemoedigheid*, *weemoediglijk.*

WEENEN, o. w., *ik weende*, *heb geweend.* Tranen storten, schreijen: *draegt u als ellendige, ende treurt, ende weent.* BIJBELV. *Die vast weende, en noch veel zeggen wou.* VOND. *Ik zit met weenend' oogen, en kwijn, en vast.* L. D. S. P. Van hier *geween*, *weener*, *weening*, *weenster.* Zamenstell. *beweenen*, *uitweenen*, enz.

Weenen, schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd te wezen.

WEENEN, o. De eigennaam der hoofdstad van Oostenrijk.

Van hier *weener*. Dit woord luidt in het hoogd. *Wien*, fr. *vienne*, lat. *vienna*, en *vindobona*.

WEENER, m., meerv. *weeners*. Van *weenen*. Een inwoner van Weenen: *de Weeners verheugden zich daarover grootelijks*. Ook wordt het als bijv. naamw. gebezigd: *de weener bank*.

WEENING, v. Van *weenen*. Anders *geween*. De daad van weenen: *daer sal weeninge zijn, ende knerssinge der tanden*. BIJBELV.

WEEPSCH, bijv. n. en bijw., *weepscher*, *weepschst*. KIL. ook *wepsch*. Smakeloos, laf: *die kost is mij te weepsch!* Van hier *weepschheid*.

WEER, m., meerv. *weeren*. Eigenlijk, een ram. Bij KIL. *weder*, *weerram*. In het gebruik een gesneden ram, een hamel: *weder*, *weer*, *haemel*, KIL. *Dat ijemant hadde scapen*, *weeren*, *verckens*, *rammen*. V. HASS. Een ooilam: *ik leg mijn offer neêr voor uwe voeten*, *geen ram of weer; maar lofgezangen*, *die u groeten*. MOON. Zamenstell. *weerenbout*, *weerennat*, *weernat*, *weerenvleesch*, *weerlam*, een jonge ram. KIL.

Weer, *weder*, angels. *wether*, eng. *weather*, zweed. *väder*, *vädur*, NOTK. *vider*, hoogd. *Widder*, komt van het oude *wedan*, weiden, leiden, omdat de kudden veelal door eenen ram geleid worden, die bij NOTK. *der leite dor scaffo* heet.

WEER, v. De daad van weren, verweren: *na eenige weere*. HOOFT. *Zich te weer stellen*. Werkzame beweging: *wat is hij in de weer! Tegens elkanderen in de weer*. HOOFT. *Dapper in de weer met zwaert en knods*. VOND. Een aarden wal, muur, enz., waarachter men zich verdedigt; en voorts ook gevlochten rijswerk, waarmede men een water voor de visschen sluit, om ze in de daar tusschen geplaatste fuiken te doen loopen: *op ijeder weer twee rijcksdaelders*, *ende op ijeder korf ofte fuijck sonder weer*. V. HASS. Zamenst. *borstweer*, *landweer*, *noodweer*, *strijkweer*, *tegenweer*, enz.

Weer, hoogd. *Wehr*, komt van *weren*. Van hier is het zamengestelde *weregeld* afkomstig, zijnde de prijs, dien men eudtijds aan de Naastbestaanden van iemand, wel-

welken men gedood had, moest betalen; en deze vrijkooping zelve werd *freda* genoemd.

WEER, o., zie *weder*.

WEERBAAR, bijv. n. en bijw., *weerbaarder*, *weerbaarst*. Van *weren*, verweren. In staat om zich te verweren: *alle weerbare manschap werd opgeroepen*. Van hier *weerbaarheid*. Zamenstell. *onweerbaar*.

WEERBARSTIG, bijv. n. en bijw., *weerbarstiger*, *weerbarstigst*. Wederhoorig, tegensporrelig: *welk een weerbarstig volk! Weerbarstig graauwt zij mij toe*. Van hier *weerbarstigheid*.

WEERBRUILOFT, v., meerv. *weerbruiloften*. Een maaltijd, welken men aan jong getrouwden geeft, wier bruiloft men heeft bijgewoond: *toen wij bij hem op de weerbruiloft waren*.

WEERDRUK, m. Hetgeen aan de wederzijde van een vel, tegen over den schoondruk, gedrukt wordt: *er zijn op den weerdruk eenige letters uitgevallen*.

WEERGA, zie *wederga*.

WEERGADELOOS, *weergaloos*, bijv. n. en bijw.; *weergadeloozer*, *weergadeloost*. Van *wedergade*. Zonder weerga: *het is een weergadeloos mensch — een weergaloos paard. Dat hebt gij weergaloos fraai geschreven*.

WEERGALM, m. Een terugstuitende galm: *drie werf herhaalde de Echo den weergalm van het geschut*.

WEERGALMEN, o. w., *ik weergalmde*, *heb weergalmd*. Met een terug gekaatst geluid klinken: *het gedonder van het geschut weergalmt van het gebergte*. Eenen galm herhalen: *de Echo doet het gebergte weergalmen*. *Ergens van weergalmen* is, met den klank daarvan opgevuld worden: *gantsch Europa weergalmt van zijnen lof*. HALMA.

WEERGLANS, zie *weerschijn*.

WEERGLAS, o., meerv. *weerglazen*. Een barometer, of thermometer, of beide gezamenlijk op een houten bord vereenigd: *hij loopt met weerglazen te koop*. Zamenstell. *weerglazenmaker*, enz.

WEERHAAK, m., meerv. *weerhaken*. Een haak, waardoor een puntig ding, als het ergens ingedrongen is, daarin terug gehouden wordt: *de weerhaken van den pijl beletteden het uitrukken daarvan uit de wonde*.

WEER-

WEERHAAN, m., meerv. *weerhanen.* Een wind- en wederwijzer, die veelal de gedaante van eenen haan heeft: *ik zie den weerhaen draeijen.* VOND.

WEERHUISJE, o., meerv. *weerhuisjes.* Een weerglas, in de gedaante van een huisje: *als het wijfje buiten het weerhuisje komt, is het doorgaans goed weder.*

WEERKAAUWEN, o. w., *ik weerkaauwde, heb weerkaauwd.* Herkaauwen: *zie het beest eens weerkaauwen.* In het hoogd. *wiederkäuwen.*

WEERKLANK, m., meerv. *weerklanken.* Een terug gekaatste klank: *wederklanck der stemme.* KIL. *Het is de weerklank van 't geluid, die de Echo vormt.*

WEERKLINKEN, o. w., *ik klonk weder, heb wedergeklonken.* KIL. *wederklinken*, hoogd. *wiederklingen.* Met een terug gekaatst geluid klinken; doch hiervoor gebruikt men doorgaans *weergalmen.*

WEERLICHT, o. Geflikker van bliksem zonder donder: *met de snelheid van het weerlicht.* Zie voorts *weerlichtsch.* Van hier *weerlichten, weerlichts*, en *weerlichtsch.*

WEERLICHTEN, onpers. w., *het weerlichtte, heeft geweerlicht.* Van *weerlicht.* Bliksemen, zonder dat zulks door donder gevolgd wordt: *zoo lang het weerlichtte.*

WEERLICHTS, zie *weerlichtsch.*

WEERLICHTSCH, bijv. n. Van *weerlicht.* In den mond van ruwe lieden gebruikelijk, om iemand te verwenschen: *die weerlichtsche vent!* In overeenkomst hiermede is het bijw. *weerlichts* zoo veel als vervloekt: *hij heeft mij weerlichts bedrogen.* En men bezigt hetzelfde woord als een tusschenwerpsel: *wel weerlichts!*

WEERLOOS, bijv. n. en bijw., *weerloozer, weerloost.* Zonder weer, van verdedigingsmiddelen ontbloot: *het weerlooze schaap. Dat mans een weerloos kint, zoo veelen een alleen, bedriegen.* VOND. Van hier *weerloosheid.*

WEEROM, zie *wederom.*

WEEROMREIS, zie *wederom.*

WEEROMSTUIT, m. Een stuit, die door terugkaatsing veroorzaakt wordt: *bij den weeromstuit van dien bal. Het raakt mij enkel door den weeromstuit* is evenveel, als niet regtstreeks. Elders leidt dit woord

woord ook *wederstuit* en *weerstuit*: *door den weerstuit*. Vond.

WEERPARTIJ, zie *wederpartij*.

WEERPIJN, v., meerv. *weerpijnen*. Pijn in een ander deel des ligchaams, dan gewond, of anderzins lijdende, is: *die zwerende vinger veroorzaakt mij weerpijn in den schouder*.

WEERPLAAT, v., meerv. *weerplaten*. De plaat op een weerglas: *men kan op zulke weerplaten weinig aan*.

WEERSCHIJN, m. Anders *weerglans* en *weerschijnsel*. Glans, schijn, bij terugkaatsing: *de weerschijn der zon in het water*. De flikkering van eene kleur op eene andere: *die insekten zijn groen met eenen gouden weerschijn*.

WEERSCHIJNEN, o. w., *ik scheen weer*, *heb weergeschenen*. Flikkering bij terugkaatsing verwekken: *daar de zon in het water weerscheen*.

WEERSCHIJNSEL, zie *weerschijn*.

WEERSLAG, m., meerv. *weerslagen*. Donderslag, in welken zin dit woord, in den mond van ruwe lieden, even als weerlicht, gebruikt wordt; terwijl *weerslags* en *weerslagsch* aan *weerlichts* en *weerlichtsch* beantwoorden.

WEERSLAG, m. Slag bij terugkaatsing: *het geweer gaf eenen weerslag tegen den muur*. Terugkaatsing: *de weerslag van het licht*. Wederkeerige slag: *hij zocht den weerslag af te keeren*. Van hier *weerslagtig*, weerschijnend: *een weerslagtig licht*. Halma.

WEERSMAAK, m. Walging, afkeer: *ik heb er eenen weersmaak in*. *Uit eenen weersmaak*. Hooft.

WEERSPANNIG, zie *wederspannig*.

WEERSTAAN, zie *wederstaan*.

WEERSTAANBAAR, bijv. n., *weerstaanbaarder*, *weerstaanbaarst*. Van *weerstaan*. Dat weerstaan kan worden: *dat geweld is niet weerstaanbaar*. Zamenstell. *onweerstaanbaar*, enz.

WEERSTAND, zie *wederstand*.

WEERSTROOM, zie *weertij*.

WEERSTUIT, zie *weeromstuit*.

WEERTAFEL, v., meerv. *weertafelen*, of *weertafels*. Anders *weervoorspellende tafel*. Eene verzameling van voor-

voorspellingen aangaande het weder: *wat zegt uwe weertafel daarvan?*

WEERTIJ, o., meerv. *weertijen.* Anders *weerstroom.* Tegentij, verandering van tij: *als het weertij komt, zullen wij moeten ankeren. Alle tij heeft zijn weertij* is, alle dingen zijn aan beurtwisseling onderhevig. *Het geluk heeft zijn tij en weertij*, voor- en tegenspoed wisselen onderling af.

WEERWERK, o. Werk, waarmede men zich weren kan en moet, of waaraan men eene werkzame bezigheid vindt: *ik wenschte, dat ik weerwerk had. Hij vind daar geen weerwerk.* Halma.

WEERWIJS, bijv. n. Kundig, ten aanzien van het weder, bedreven in het vooruitzigt van deszelfs veranderingen: *ik ben in geenen deele weerwijs.*

WEERWIJZER, m., meerv. *weerwijzers.* Een wijzer op een weerglas ter aanduiding van het weder: *gestadig raadpleegt hij zijnen weerwijzer.*

WEERWIL, zie *wederwil.*

WEERWOLF, m., meerv. *weerwolven.* Een mensch, die in eenen wolf veranderd is, zoo als men waande, dat de toovenaars zich daarin veranderden; terwijl de tooverheksen de gedaante van katten aannamen: *weerwolf beteekent zoo veel als menschwolf.* Voorts ook een wrevelig mensch: *het is een regte weerwolf van een vent.*

Weerwolf, neders. *waarwulf*, hoogd. *Währwolf*, eng. *werewolf*, fr. *loupgarou*, middeleeuw. lat. *gerulphus*, is zamengesteld uit *wolf*, en het oude *war*, lat. *vir*, goth. *wair*, angels. *wer*, een man, verwant aan het neders. *waarte*, en ons *waard*, een mannetjes eend.

WEERWOORD, zie *wederwoord.*

WEERWRAAK, zie *wederwraak.*

WEERZANG, m., meerv. *weerzangen.* Tegenzang: *den weerzang aanheffen.*

WEERZIJDSCH, zie *wederzijdsch.*

WEERZIN, zie *wederzin.*

WEES, m. en v., meerv. *weezen.* Een ouderloos kind: *verstoot die arme wees toch niet! Een vader der weesen, ende een richter der weduwen.* Bijbelv. *Doet recht aan armen en aan weezen.* L. D. S. P.

Za-

Zamenstell. *weesbezorger*, *weesbezorgster*, *weesdiaken*, *weesheer*, *weeshuis*, *weesjongen*, *weeskamer*, *weeskind*, *weeskleed*, *weesmeester*, *weesmeisje*, *weesmoeder*, *weesvader*, *weesverdrukker*, *weezengeld*, *weezengoed*, *weezenkas*, enz. *Burgerwees*, *stadswees*, enz.

Wees, hoogd. *Waise*, is eigenlijk een bijv. n., verwant aan het lat. *viduus*, en daarmede van denzelfden oorsprong, als *weduwe*: zie dit laatste woord.

WEESHEER, m., meerv. *weesheeren*. Anders *weesmeester*. Een lid van de *weeskamer*, die de goederen van weezen beheert.

WEESKAMER, zie *weesheer*.

WEESMEESTER, zie *weesheer*.

WEESMOEDER, v., meerv. *weesmoeders*. Verschilt van *moeder der weezen*, dat een verzorgster, weldoenster, van dezelve aanduidt; *weesmoeder* beteekent eene zoogenoemde *moeder* in een weeshuis; zoo als *weesvader* den zoogenoemden *vader* van een weeshuis aanduidt. Van hier *weesmoederschap*, *weesmoedersplaats*, enz.

WEESVADER, zie *weesmoeder*.

WEET, v. Van *weten*. De daad van weten, wetenschap, kennis: *bi minre weet*, bij mijn weten. M. STOK. *Zijn weetje weten* is, niet van kennis misdeeld zijn: *hij weet zijn weetje heel wel*. *De weet ergens van krijgen*, daarvan verwittigd worden. *Iemand de weet ergens van doen*, hem er van verwittigen: *dat men den gekoorlingen zoude weet doen*. HOOFT. Van hier dat *weet* voor aankondiging genomen wordt: *hij is met eene openbaare weet aan de stads poorten ingedaagd*. HALMA. *Ergens geene weet van hebben*, geen besef, geen gevoel. Eindelijk beteekent *het is maar eene weet*, het is maar een ding, waaromtrent men slechts behoeft te weten, hoe het gedaan wordt, om het zelf ook te kunnen doen. Zamenstell. *weetgierig*, *weetgraag*, *weetlust*.

WEETAL, m., meerv. *weetallen*. Iemand, die zich verbeeldt, dat hij alles weet.

WEETGIERIG, bijv. n. en bijw., *weetgieriger*, *weetgierigst*. Van *weet* en *gierig*, begeerig, zie *gierig*. Ook *weetgraag*, KIL. *wetelustigh*. Begeerig naar wetenschap, en kennis van zaken: *hij is zeer weetgierig*.

Zoo

Zoo weetgierig vorscht hij alles na. Van hier *weetgierigheid*, *weetgieriglijk.*

WEETGRAAG, zie *weetgierig.*

WEETLUST, m. Weetgierigheid, lust tot navorsching en onderzoek van zaken.

WEETNIET, m., meerv. *weetnieten.* Iemand, die niets weet, een onkundig mensch: *het is een regte domoor en luije weetniet.*

WEEUW, zie *weduwe.*

WEEUWKROP, zie *weeuwplant.*

WEEUWPLANT, v., meerv. *weeuwplanten.* Eene saladeplant, welke andere planten overleeft, daar zij uit derzelver midden weggenomen wordt, opdat men ze den winter over beware, en tot eene zoogenoemde *weeuwkrop* uitdijen doe: *ik heb dien broeibak met weeuwplanten opgevuld.*

WEG, *wegge*, zie *wegge.*

WEG, m., meerv. *wegen.* De streek, langs welke een ding zich beweegt, of bewogen wordt: *de vogel nam eenen anderen weg, dan ik vermoed had. Ontmoet eene dwaalster een ander hemelligchaam op haren weg.* Dezelfde beteekenis heerscht in de spreekwijzen: *in den weg zijn*, *staan*, *liggen*, en *leggen*, die overdragtelijk wegens hindernissen gebezigd worden: *nu zijn de rocken in den weegh.* HUIJGHENS. Voorts is *weg* eene streek van den aardbodem, langs welke men zich gevoegelijk van de eene plaats naar de andere begeven kan: *ik ontmoette hem op den weg. De weg loopt langs dat dorp. Den bequaamsten wegh missen.* HOOFT. *Datze eenen langen wegh bewandelt.* VOND. *Op weg gaan*, *zich op weg begeven* is, eenigen togt aanvangen. *Onder weg* beteekent, terwijl men op weg is: *onder weg schoot het mij in den zin.* Oulings ook *over weg: die in bedevaerden nae Rome treckende over wech gestorven zijn.* ALDEGOND. *Op weg zijn*, op reis. *Met iemand over weg kunnen* is, genoegelijk met hem omgaan kunnen. *Uit den weg gaan* is, eenen omweg nemen. *Voor iemand uit den weg gaan* beduidt, eigenlijk, of oneigenlijk, voor hem wijken: *hij wilde geenen voet voor mij uit den weg gaan. Zijns weegs gaan* beduidt, zich van menschen, of zaken, waarbij men zich bevond, verwijderen: *stuiven elck zijns*

zijns weegs. VOND. Overdragtelijk, is *den weg van alle vleesch gaan*, sterven, dat elders dus omschreven wordt: *den wegh, van aenbegin, ons allen voorgeschreven, den sterfwegh trede ik in.* DE DECK. *Op den regten weg zijn* is, zich wel gedragen. *Van den regten weg afdwalen, verkeerde wegen inslaan*, enz., anders handelen, dan men moest. *Iemand den regten weg wijzen, hem daarop brengen, terug brengen*, enz., hem tot eene gepaste handelwijze vermanen en nopen. *De regte, de beste, weg tot eenig ding* beteekent de geschiktste middelen daartoe. Anders is *de weg van* een ding, eene daarmede strookende handelwijs: *den weg der deugd betreden. Den weg van regten inslaan. De wegen der voorzienigheid* zijn hare schikkingen. *Gods wegen* zijn intusschen ook wel eens het zedelijk gedrag, dat hij voorschrijft: *wil mij, o God! uw rechte wegen leeren.* L. D. S. P. Eindelijk is *allerwegen*, aan alle kanten, alomme: *men vindt het allerwegen.* Zamenstell. *weegbree, wegdistel, wegenschender*, enz., *weggeld, weggras, wegkant, wegkeling, wegschending, wegschouw, wegvaart*, KIL., *wegwijzer, wegzijde*, enz. *Achterweg, binnenweg, buitenweg, doolweg, dwaalweg, heerenweg, kleiweg, kruisweg, landweg, melkweg, middelweg, modderweg, omweg, onweg, rijweg, scheidweg, trekweg, voorweg, wagenweg, zandweg, zondenweg, zonneweg*, enz.

Weg, hoogd., OTTFRID. ook *Weg*, ULPHIL. *wigs*, lat. *via*, eng. *way*, vries. *wei*, angels. *waeg*, ijsl. *vegur*, komt van het tusschenwerpsel *weg*.

WEG, bijw. en tusschenwerpsel, legt den wensch van eene snelle verwijdering aan den dag, welke door den klank zelven aangeduid wordt: *weg, Karel! weg van mij!* En eene verregaande verachting: *weg, ijdel wereldsch goed! Wech purper 't welck de borsten der Koningen bedeckt.* VOND. *Weg met hem!* is, dat men hem wegvoere! Als bijwoord komt het voor in: *van iets* of *iemand, weg*, verwijderd, *zijn*; en wordt het met *voort* en *heen* verwisseld, zoo op zich zelf, in: *hij schrijft maar weg, slecht weg, langzaam weg*, enz., als in zamenstelling met eene reeks van werkwoorden; waarmede het echter niet, dan scheidbaar, vereenigd wordt; gelijk als wij zulks

mede ten aanzien van *heen*, *henen*, hebben opgemerkt. In sommige zamenstell. beteekent het ook te zoek: *het is weg.*

WEGBAGGEREN, b. w., *ik baggerde weg*, *heb weggebaggerd.* Door baggeren verwijderen: *al het veen is reeds weggebaggerd.*

WEGBANNEN, b. w., *ik bande weg*, *heb weggebannen.* Door verbanning, of anderzins, doen verdwijnen: *alle luije lediggang moet uit dit land weggebannen worden.*

WEGBERGEN, b. w., *ik borg weg*, *heb weggeborgen.* Derwijze bergen, dat het aan het oog onttrokken worde: *ik ga het straks wegbergen.*

WEGBEUKEN, zie *wegrammeijen.*

WEGBIJTEN, b. en o. w., *ik beet weg*, *heb* en *ben weggebeten.* Bedr., door bijten verwijderen: *de groote hond beet den anderen weg. Middelen, om het vuile vleesch weg te bijten.* Onz., door bijtende middelen weggenomen worden: *het zal wel wegbijten.*

WEGBLAZEN, b. w., *ik blies weg*, *heb weggeblazen.* Door blazen verwijderen: *maer ghij soudt het konnen wechblasen.* Bijbelv.

WEGBLIJVEN, o. w., *ik bleef weg*, *ben weggebleven.* Zich ergens niet vervoegen, er niet komen: *omdat hij weggebleven was.* Niet terug komen: *is dat wegblijven!* Hier of daar niet geplaatst worden: *laat het uit den tweeden druk wegblijven.*

WEGBLIKSEMEN, b. w., *ik bliksemde weg*, *heb weggebliksemd.* Als met de snelheid en kracht van den bliksem doen verdwijnen: *de pruisische legermagt werd ganschelijk weggebliksemd.* In dezen zin ook wel eens *wegdonderen.* Voorts niet alleen hetzelfde, als dit woord; zie *wegdonderen;* maar ook door middel van bliksemende blikken doen verdwijnen: *hij bliksemde hen met zijne vergramde blikken weg.*

WEGBOEGSEREN, b. w., *ik boegseerde weg*, *heb weggeboegseerd.* Aan een zoogenoemd sleeptouw wegslepen: *het Admiraalschip werd uit den slag weggeboegseerd.*

WEGBOENEN, b. w., *ik boende weg*, *heb weggeboend.* Al boenende verwijderen: *ik heb het vuil weggeboend.*

On-

Oneigenlijk, op eene onzachte wijze verdrijven: *als hij weerkomt, zal ik hem nog anders wegboenen.*

WEGBORSTELEN, b. w., *ik borstelde weg, heb weggeborsteld.* Anders *wegschuijeren.* Door borstelen wegnemen: *gij moet die poeijer beter wegborstelen.*

WEGBRANDEN, b. en o. w., *ik brandde weg, heb en ben weggebrand.* Bedr., door vuur wegnemen: *de Noormannen brandden stad bij stad weg.* Onz., al brandende verdwijnen: *er brandden verscheidene huizen weg.*

WEGBREKEN, b. en o. w., *ik brak weg, heb en ben weggebroken.* Bedr., door afbraak doen verdwijnen: *men brak al die huizen weg, om het uitzigt van het paleis ruimer te maken.* Onz., al brekende wijken: *het ijs brak overal weg, waar men zijne voeten daarop zettede.*

WEGBRENGEN, b. w., *ik bragt weg, heb weggebragt.* Van eene plaats naar elders brengen: *hij bracht mij wech in een woestijne.* BIJBELV. Te zoek maken: *het kind heeft mijnen zakdoek weggebracht.* HALMA; bij wien men ook *wegbrenging* vindt.

WEGBRUIJEN, b. en o. w., *ik bruide weg, heb en ben weggebruid.* Bedr., weggooijen, wegsmijten: *waarom hebt gij het weggebruid?* Onz., henengaan: *hij bruide weg.*

WEGCIJFEREN, b. w., *ik cijferde weg, heb weggecijferd.* Door kunstige redeneringen als doen verdwijnen: *hij tracht zijn aandeel aan de schuld weg te cijferen.*

WEGDANSEN, b. en o. w., *ik danste weg, heb en ben weggedanst.* Bedr., al dansende doen verdwijnen: *zij heeft hare gezondheid weggedanst.* Onz., al dansende verdwijnen: *Vestris danste van het tooneel weg.*

WEGDISTEL, m., meerv. *wegdistelen* en *wegdistels.* Van *weg*, z. n. Eene bijzondere soort van zaagblad, anders *stekel* genoemd: *een land vol wegdistels verraadt de luiheid van den boer, die ze niet uittrekt.*

WEGDOEN, b. w., *ik deed weg, heb weggedaan.* Niet meer houden, of gebruiken: *doe die lorren maar weg! Sult ghij den suurdeech wechdoen uijt uwe huijsen.* BIJBELV. Van hier *wegdoening.* HALMA.

WEGDOLEN, zie *wegdwalen.*

WEGDONDEREN, b. en o. w., *ik donderde weg, heb* en *ben weggedonderd.* In den mond van ruwe lieden evenveel, als *wegbruijen: donder het maar weg. Hij is met de anderen weggedonderd.* Zie voorts *wegbliksemen.*

WEGDOOIJEN, o. w., *ik dooide weg, ben weggedooid.* Al dooijende verdwijnen: *al het ijs is reeds weggedooid.*

WEGDOUWEN, zie *wegduwen.*

WEGDRAAIJEN, b. en o. w., *ik draaide weg, heb en ben weggedraaid.* Bedr., al draaijende verwijderen: *hij draaide den bijbel weg.* Onz., zich al draaijende verwijderen: *de lessenaar draaide voor mij weg.*

WEGDRAGEN, b. w., *ik droeg weg, heb weggedragen.* Al dragende verwijderen, en uit het gezigt brengen: *sij droegen wech de steenen van Rama.* BIJBELV. Behalen: *den prijs wegdragen.* Van hier *wegdraging.* Zie voorts *wegtorschen.*

WEGDRAVEN, o. w., *ik draafde weg, ben weggedraafd.* Zich al dravende verwijderen: *hij is, zonder eenig antwoord af te wachten, weggedraafd.*

WEGDRIBBELEN, o. w., *ik dribbelde weg, ben weggedribbeld.* Zich al dribbelende verwijderen: *daarop dribbelde zij weer weg.*

WEGDRIJVEN, b. en o. w., *ik dreef weg, heb* en *ben weggedreven.* Bedr., al drijvende verwijderen, wegjagen: *hij dreef se wech van den rechterstoel.* BIJBELV. *Broght de wechgedreve ossen, en den verzworen roof, voor den dagh.* VOND. Onz., ergens van daan drijven: *al het hout dreef weg.* Van hier *wegdrijving.*

WEGDRINGEN, b. w., *ik drong weg, heb weggedrongen.* Door dringen verwijderen: *men drong ons overal weg.*

WEGDRINKEN, b. w., *ik dronk weg, heb weggedronken.* Al drinkende verdoen: *hij heeft zijn verstand weggedronken.*

WEGDROOGEN, o. w., *ik droogde weg, ben weggedroogd.* Door droogte weggedreven worden: *het water der beek was weggedroogd.* Van hier *wegdrooging.*

WEGDRUIPEN, o. w., *ik droop weg*, *ben weggedropen.* Bij druppels wegvloeijen: *de wijn droop uit het lekke vat weg.* Zich stil wegmaken: *zaagt gij hem wel wegdruipen?*

WEGDRUKKEN, b. w., *ik drukte weg*, *heb weggedrukt.* Al drukkende verwijderen: *het ontvlamde buspoeder drukt den kogel weg.*

WEGDUIKEN, o. w., *ik dook weg*, *ben weggedoken.* Zich al duikende aan het oog onttrekken: *toen er op hem geschoten werd*, *dook hij weg.*

WEGDUWEN, *wegdouwen*, b. w., *ik duwde weg*, *heb weggeduwd.* Al duwende verwijderen.

WEGDWALEN, *wegdolen*, o. w., *ik dwaalde weg*, *ben weggedwaald.* Zich al dwalende aan het gezigt onttrekken: *hij is van hier weggedwaald.*

WEGDWEILEN, b. w., *ik dweilde weg*, *heb weggedweild.* Anders *wegfeilen.* Al dweilende verwijderen: *het water wegdweilen.*

WEGE, een woordje, dat eigenlijk de daad van *wegen*, bewegen, schijnt aan te duiden, maar enkel gebruikt wordt in *te wege*, of *te weeg*, *brengen*, in beweging, werkzaamheid, dadelijkheid, brengen, in *van wege*, dat met *wegens* verwisseld wordt; zie *wegens;* en als achterzetsel in: *van mijnentwege*, *onzentwege*, *uwentwege*, *zijnentwege*, *harentwege*, *hunnentwege*, waar het aanduidt, dat iets van mij, ons, u, hem, haar en hen, komt: in *van ambtswege*, enz., of in *van 's Koningswege*, in den STATENBIJBEL *van 's Konincks wegen*, enz., waar *wege* eveneens beteekent, dat de beweging van iets haren oorsprong bij *den Koning*, enz. neemt.

WEGEDOORN, m., meerv. *wegedoornen.* Van *weg*, z. n. Een plantgewas, waarvan men zeven en twintig soorten telt: *buikzuiverende wegedoorn*, *kruipende wegedoorn*, enz.

WEGEN, b. w., *ik woog*, *heb gewogen.* Eigenlijk, bewegen; maar het tegenwoordige gebruik bepaalt zich tot de wiegende beweging van eene balans, waarmede men de zwaarte van iets navorscht, en tot deze navorsching: *wilt gij weten*, *hoe zwaar het is*, *weeg het.* *Abraham woech Ephron het gelt.* BIJBELV. Overdragtelijk, is *iets wikken en wegen*, het rije-

pelijk overdenken, overwegen. *Zwaar bij iemand wegen* is bij hem in achting en vertrouwen zijn. *Dat het zwaarste is moet het zwaarste wegen* beteekent, het gewigtigste moet het meeste in aanmerking komen. *Hij weegt niet zwaar*, hij heeft niet veel verstand. Van hier *weegster*, *weger*. Zamenstell. *weegboontje*, *weegglas*, *weegschaal*, *weegsteen*, enz. *Afwegen*, *bewegen*, *herwegen*, *nawegen*, *opwegen*, *overwegen*, *toewegen*, *uitwegen*, *voortwegen*, enz.

Wegen, hoogd., neders. *wägen*, angels. *waegan*, zweed. *väga*, verwant aan *wikken* en *wiegen*.

WEGENS, voorzetsel. Het beteekent, uit aanmerking, uit hoofde, van: *wegens dat bedrijf kan ik hem niet achten*. Aangaande: *hij sprak mij wegens die zaak*. In den STATENBIJBEL vindt men *van wegen*, en bij KIL. *van wege*. In het hoogd. bezigt men *wegen*, dat meermalen derwijze met z. n. zamengesteld wordt, als ons *wege*, in *pligtswege*, enz., en *wegens*, in *deswegens*, *dieswegens*, enz. Zoo naauw zijn *wege*, *wegen*, en *wegens*, aan elkanderen verwant. Zij komen gezamenlijk van *wegen*; en het stamwoord is *weg*.

WEGENSCHENDER, m., meerv. *wegenschenders*. Een straatroover, struikroover. Van hier *wegenschenderij*.

WEGëTTEREN, o. w., *ik etterde weg*, *ben weggeëtterd*. Al etterende verdwijnen: *het zal wel wegetteren*. Van hier *wegettering*. Anders *wegzweren*.

WEGFEILEN, zie *wegdweilen*.

WEGFROMMELEN, b. w., *ik frommelde weg*, *heb weggefrommeld*. Ineen gefrommeld wegsteken: *wat frommelt gij daar weer weg?* Zie *frommelen*.

WEGGAAN, o. w., onregelm., *ik ging weg*, *ben weggegaan*. Henengaan: *haer verlatende ginck hij wech*. BIJBELV. *Begosten d'ossen in het wechgaen te loeien en te bulcken*. VOND. Van hier *weggang*.

WEGGE, v., meerv. *weggen*. Verwant aan *wigge*; in het hoogd. *Weck*. Bij KIL., en HALMA, in Vriesland, Gelderland en het Kleefsche, nog hedendaags, een wittebrood van eene bijzondere gedaante. Voorts is *wegghe boters*, en *boterwegghe*, bij KIL., een klomp boters, hoogd. *Butterweck*, omdat zulk een klomp de gedaante van eene dubbele wegge heeft, even als het gezegde brood nog hedendaags in Duitschland, en hier te lande zekerlijk ou-

oulings ook. Het komt intusschen vrij wel overeen met het phrygische Βεκκος.

WEGGELD, o. Geld, dat tot onderhoud der wegen opgebragt wordt. Vries *weijild.*

WEGGETOGEN, zie *wegtiegen.*

WEGGEVEN, b. w., *ik gaf weg*, *heb weggegeven.* Aan anderen geven: *al zijn goed weggeven.*

WEGGIETEN, b. w., *ik goot weg*, *heb weggegoten.* Uitgieten, om het niet meer te gebruiken: *het water is reeds weggegoten.*

WEGGLIJDEN, o. w., *ik gleed weg*, *ben weggegleden.* Meer dan *verglijden.* Al glijdende verre van zijne plaats geraken.

WEGGOOCHELEN, b. w., *ik goochelde weg*, *heb weggegoocheld.* Ook *wegguichelen.* Al goochelende te zoek maken.

WEGGOOIJEN, b. w., *ik gooide weg*, *heb weggegooid.* Van zich afgooijen; *iets verre weggooijen* is, betuigen, dat men zich daarmede in het geheel niet inlaten wil: *gooi het zoo ver niet weg!*

WEGGRAVEN, b. w., *ik groef weg*, *heb weggegraven.* Al gravende wegnemen: *ik laat alle veenaarde daaruit weggraven.* Van hier *weggraving.*

WEGGRIJPEN, zie *wegpakken.*

WEGGUICHELEN, zie *weggoochelen.*

WEGHAASTEN, o. en wederk. w., *ik haastte weg*, *heb weggehaast*, en *ik haastte mij weg*, *heb mij weggehaast.* Zich haasten, om weg te komen: *hij haastte zich weg.* Onz.: *zij werden verschrikt*, *en haastteden weg.* BIJBELV. Eveneens wordt *wegspoeden* gebezigd.

WEGHEBBEN, b. w., *ik had weg*, *heb weggehad.* Reeds ontvangen hebben: *hij heeft zijn deel weg. Sij hebben haren loon wech.* BIJBELV. Voorts is *het weghebben*, onpasselijk zijn: *hebt gij het ook al weg?* Vries. *weihabbe.*

WEGHELPEN, b. w., *ik hielp weg*, *heb weggeholpen.* Maken, dat iemand wegkome, hem daarin behulpzaam zijn: *kunt gij hem niet weghelpen?* Wegjagen: *wacht! ik zal hem weghelpen.*

WEGHOUDEN, b. w., *ik hield weg*, *heb weggehouden.* Verholen houden: *houd het weg.*

WEGHOUWEN, b. w., *ik hieuw weg, heb weggehouwen.* Al houwende wegnemen: *men hieuw zijnen eenen arm weg.*

WEGHUPPELEN, o. w., *ik huppelde weg, ben weggehuppeld.* Zich al huppelende verwijderen: *oogenblikkelijk huppelde zij weer weg.*

WEGJAGEN, b. w., *ik joeg weg, heb weggejaagd.* Heendrijven, heenjagen: *die hem wechjoegh, dat hij doorginck.* Bijbelv. *Hij werd voor schelm weggejaagd.*

WEGKABBELEN, b. en o. w., *ik kabbelde weg, heb* en *ben weggekabbeld.* Bedr., door gekabbel wegnemen: *dat water kabbelt zijne oevers weg.* Onz., door gekabbel weggenomen worden: *de oevers kabbelen weg.* Van hier *wegkabbeling.*

WEGKANKEREN, o. w., *ik kankerde weg, ben weggekankerd.* Door kanker weggevreten worden: *zijn aangezigt kankert al meer en meer weg.*

WEGKANT, zie *wegzijde.*

WEGKAPEN, b. w., *ik kaapte weg, heb weggekaapt.* Al kapende wegnemen.

WEGKLAAUWEN, b. w., *ik klaauwde weg, heb weggeklaauwd.* Met een' klaauw verwijderen: *hebt gij al het onkruid reeds weggeklaauwd?*

WEGKLETSEN, b. w., *ik kletste weg, heb weggekletst.* Ook *wegklissen.* Luchtig weggooijen.

WEGKLOPPEN, b. w., *ik klopte weg, heb weggeklopt.* Ergens ter dege inkloppen: *gij moet de spijkers beter wegkloppen. Iemand wegkloppen* is, hem door geklop verdrijven.

WEGKNIJPEN, b. w., *ik kneep weg, heb weggeknepen.* Al knijpende derwijze doen uitvloeijen, dat het verloren ga: *gij knijpt al het sap van den citroen weg.*

WEGKNIPPEN, b. w., *ik knipte weg, heb weggeknipt.* Door middel van geknip met de vingers doen wegspringen: *waarom knipt gij al de kurken weg?*

WEGKOMEN, o. w., *ik kwam weg, ben weggekomen.* Voortkomen, wegraken: *ik wist van dat eiland niet weg te komen.* In eenige onderneming slagen, of uit eenen neteligen toestand geraken: *gij zijt daarbij beter weggekomen, dan ik.*

WEGKRABBELEN, zie *wegkrabben.*

WEGKRABBEN, b. w., *ik krabde weg*, *heb weggekrabd.* Anders *wegkrabbelen.* Al krabbende van zijne plaats rukken.

WEGKRENGEN, b. w., *ik krengde weg*, *heb weggekrengd.* Wegdringen, ter zijde dringen; van de paarden: *het bijdehandsche paard krengt het vandehandsche weg.* Eene spreekwijs, onder de voerlieden gebruikelijk.

WEGKRIJGEN, b. w., *ik kreeg weg*, *heb weggekregen.* Van zijne plaats krijgen: *ik kon het niet wegkrijgen.* Doen vertrekken: *ik wenschte, dat ik hem wegkrijgen kon. Het wegkrijgen* is, onpasselijk, aangedaan, verliefd, enz. worden: *aanstonds kreeg hij het weg.*

WEGKRUIJEN, b. en o. w., *ik kruide weg*, *heb* en *ben weggekruid;* en ongelijkvl. *ik krooi*, of *krood*, *weg*, *heb weggekrooijen*, of *gekroden.* Bedr., al kruijende vervoeren: *gij kunt dat alles niet op eens wegkruijen.* Onz., al kruijende wegdrijven: *het ijs kruit reeds wederom weg.*

WEGKRUIMELEN, b. en o. w., *ik kruimelde weg*, *heb* en *ben weggekruimeld.* Bedr., tot onbruikbare kruimels vermorsen: *het kind kruimelt het brood maar weg.* Onz., in zulke kruimels overgaan: *het brood kruimelt onder het snijden weg.*

WEGKRUIPEN, o. w., *ik kroop weg*, *ben weggekropen.* Heenkruipen: *hij kroop weg.* Te zoek kruipen: *gij kunt zoo niet wegkruipen, dat ik u niet vinden kan.*

WEGKUIJEREN, o. w., *ik kuijerde weg*, *ben weggekuijerd.* Van *weg* en *kuijeren.* Heenkuijeren: *wij kuijerden weg.*

WEGKUNNEN, o. w., *ik kon weg*, *heb weggekonnen.* In de mogelijkheid zijn om weg te raken: *ik kon van dat eiland niet weg. Van iemand niet wegkunnen* is, bij hem moeten blijven, omdat hij zulks verlangt, enz.

WEGKUSSEN, b. w., *ik kuste weg*, *heb weggekust.* Al kussende wegnemen: *door hare tranen weg te kussen. Zorg door voorspoed weggekust.* P. MOENS.

WEGKWIJLEN, b. w., *ik kwijlde weg*, *heb weggekwijld.* Ook *wegspugen*, en *wegspuwen.* Al kwijlende verspillen: *gij kwijlt uwe beste sappen weg.*

WEGKWIJNEN, o. w., *ik kwijnde weg, ben weggekwijnd.* Al kwijnende wegteren: *hij kwijnt al meer en meer weg.*

WEGLATEN, b. w., *ik liet weg, heb weggelaten.* Achter laten, niet bezigen, overslaan: *ik zou dat woord weglaten.* Van hier *weglating.*

WEGLAVEREN, o. w., *ik laveerde weg, ben weggelaveerd.* Al laverende vertrekken.

WEGLEGGEN, b. w., *ik leide weg, heb weggeleid,* of *weggelegd.* Uit het oog der menschen leggen: *leg uwe beste kleederen weer weg.* Tot zeker oogmerk bewaren: *legge een ijegelijk van u ijet bij hemselven weg.* BIJBELV. Vries. *weilisse.*

WEGLEIDEN, b. w., *ik leidde weg, heb weggeleid.* Henen leiden: *als zij hem wegleidden.*

WEGLEKKEN, o. w., *ik lekte weg, ben weggelekt.* Al lekkende verloren gaan: *opdat er toch niets weglekke.*

WEGLOKKEN, b. w., *ik lokte weg, heb weggelokt.* Van zijne plaats lokken: *men poogde hem weg te lokken.*

WEGLOOPEN, o. w., *ik liep weg, ben weggeloopen.* Zich al loopende verwijderen. Wijders, zich door heenloopen aan eenige dienst onttrekken: *mijn knecht is weggeloopen.* Van hier *wegloopen, weglooping, wegloopster.*

WEGMAAIJEN, b. w., *ik maaide weg, heb weggemaaid.* Al maaijende wegnemen: *de distels moeten niet weggemaaid, maar uitgetrokken, worden. Iemand het gras voor de voeten wegmaaijen,* hem de gelegenheid tot eene nutte of voordeelige werkzaamheid benemen.

WEGMAKEN, b. w., *ik maakte weg, heb weggemaakt.* Te zoek maken. Voorts: *zich zelven wegmaken,* maken dat men wegkome, zich wegpakken: *de sonne opgaende, maken sij sich wech, ende liggen neder in hare holen.* BIJBELV. *Zijn goed wegmaken* is, bij KIL. hetzelve verspillen, of vermaken, bij uitersten wille daarover beschikken.

WEGMALEN, b. w., *ik maalde weg, heb weggemalen.* Al malende wegnemen: *die molens kunnen het water niet wegmalen.*

WEGMOFFELEN, b. w., *ik moffelde weg, heb weggemof-*

moffeld. Sluikswijze wegsteken: *wat zoekt gij daar weg te moffelen?*

WEGMOLMEN, o. w., *ik molmde weg, ben weggemolmd.* In onnutten molm vergaan: *die turf molmt geheel weg.*

WEGMOLSEMEN, o. w., *ik molsemde weg, ben weggemolsemd.* In molsem verkeeren: *dat hout zal wegmolsemen, als gij het niet in tijds opbrandt.*

WEGNEMEN, b. w., *ik nam weg, heb weggenomen.* Van zijne plaats nemen: *wie heeft mijnen stoel weggenomen? Evanders kling nam, ô Thijmber! u het hooft wegh.* VOND. En meer oneigenlijk: *dat neemt alle kiespijn weg. Dit moet wat sijn verstelt, en dat heel weghgenomen.* WESTERB. Gewapenderhand veroveren: *de vijand nam stad bij stad weg. Dat neemt mij veel tijds weg*, beteekent, het kost mij veel tijds. In den STATENBIJBEL willen sommige uitleggers het woord *wegnemen*, daar het nopens Enoch gebezigd wordt, tot eenen vroegtijdigen dood te huis gebragt hebben; maar anderen beschouwen het als eene opneming ten hemel. Van hier *wegneming.*

WEGPAKKEN, b. w., *ik pakte weg, heb weggepakt.* Derwijze inpakken, dat het uit het oog gerake: *alles werd onder in de kist weggepakt.* Grijpen, om het weg te nemen, ook *weggrijpen: die jongen pakt alles weg, wat hem voorkomt. Zich wegpakken* is, zich haastiglijk wegmaken, ook *zich wegscheren: pak u oogenblikkelijk weg! Packt u wech nae uwe plaetse!* BIJBELV. Hoogd. *wegpacken*, vries. *weipakje.*

WEGPAPPEN, b. w., *ik papte weg, heb weggepapt.* Door middel van pappen verdrijven: *dat gezwel moet weggepapt worden.*

WEGPLEISTEREN, b. w., *ik pleisterde weg, heb weggepleisterd.* Door middel van pleister aan het oog onttrekken: *gij moet die plek in den wand wegpleisteren.*

WEGPLUKKEN, b. w., *ik plukte weg, heb weggeplukt.* Al plukkende wegnemen. Vries. *weiplooitsje.*

WEGRAKEN, o. w., *ik raakte weg, ben weggeraakt.* Ergens van daan raken: *hoe raak ik nog eens weg? Het schip raakte eindelijk weg.* Te zoek raken, verloren worden: *dat er toch niets wegrake!*

WEG-

WEGRAMMEIJEN, b. w., *ik rammeide weg, heb weggerammeid.* Ook *wegbeuken.* Van zijne plaats beuken, of rammeijen: *gij moest dien ouden muur maar laten wegrammeijen.*

WEGRAPEN, b. w., *ik raapte weg, heb weggeraapt.* Oprapen, om weg te nemen: *hebt gij alles reeds weggeraapt?* Wegrukken: *hij sal u wechrapen, ende uijt de tente uijtrucken.* BIJBELV.

WEGREDENEREN, b. w., *ik redeneerde weg, heb weggeredeneerd.* Door middel van redenering wegcijferen: *hij redeneert het christendom geheel weg.*

WEGREIS, zie *wegtogt.*

WEGREIZEN, o. w., *ik reisde weg, ben weggereisd.* Heenreizen: *is hij reeds weggereisd? Is wechgereijst in een verre gelegen landt.* BIJBELV. Vries. *weireisje*, hoogd. *wegreisen.*

WEGROEIJEN, b. en o. w., *ik roeide weg, heb* en *ben weggeroeid.* Al roeijende verwijderen: *men roeit het vaartuig weg.* Onz., zich zelven al roeijende verwijderen: *zij roeiden aanstonds weg.*

WEGROEPEN, b. w., *ik riep weg, heb weggeroepen.* Door geroep van zijne plaats doen komen: *terwijl wij spraken, werd hij weggeroepen.*

WEGROESTEN, o. w., *ik roestte weg, ben weggeroest.* Al roestende bederven en verteren: *al het ijzerwerk is weggeroest.*

WEGROLLEN, b. en o. w., *ik rolde weg, heb* en *ben weggerold.* Bedr., al rollende verwijderen: *een vat wegrollen.* Onz., al rollende verwijderd worden: *de steen rolde weg.*

WEGROOVEN, b. w., *ik roofde weg, heb weggeroofd.* Al roovende wegnemen.

WEGROTTEN, o. w., *ik rottede weg, ben weggerot.* Al rottende verteren: *de appelen rotten weg.*

WEGRUIMEN, b. w., *ik ruimde weg, heb weggeruimd.* Om ruimte te maken, wegnemen: *welhaast was al het puin weggeruimd. Ick ruijmdese wech als slijck der straten.* BIJBELV. Van hier *wegruiming.*

WEGRUKKEN, b. en o. w., *ik rukte weg, heb* en *ben, weggerukt.* Bedr., met eenen ruk wegnemen: *als het schip daarmede wechgeruckt wierd.* BIJBELV. *Tot dat een wind haar wegrukt uit onz' oogen.* L. D. S. P.

Uit

Uit den strijt door Juno wechgeruckt. VOND. Bijzonderlijk is *weggerukt worden*, onverwacht door den dood aan de zijnen ontrukt worden. Onz., is *wegrukken* ijlings wegtrekken: *toen het leger wegrukte.* Van hier *wegrukking.*

WEGSCHAFFEN, b. w., *ik schafte weg, heb weggeschaft.* Weggeven, wegdoen: *ik wil dat onnutte meubel weggeschaft hebben.*

WEGSCHAKEN, b. w., *ik schaakte weg, heb weggeschaakt.* Al schakende wegnemen: *toen de Sabijnsche maagden door de Romeinen weggeschaakt werden.*

WEGSCHAVEN, b. w., *ik schaafde weg, heb weggeschaafd.* Door schaven wegnemen: *die kwast moet weggeschaafd worden.*

WEGSCHEIDING, v., meerv. *wegscheidingen.* Eene scheiding in den weg, een tweesprong, driesprong, enz.: *bij de wegscheiding scheiden wij. Buijten aan de wechscheijdinge.* BIJBELV.

WEGSCHENKEN, b. w., *ik schonk weg, heb weggeschonken.* Ten geschenke weggeven: *hij schenkt al weg, wat hij bezit.* Van hier *wegschenking.*

WEGSCHEREN, zie *wegpakken.*

WEGSCHEREN, b. w., *ik schoor weg, heb weggeschoren.* Al scherende wegnemen: *scheer mij die haren ook weg.* Vries. *weischjërje.*

WEGSCHEUREN, b. en o. w., *ik scheurde weg, heb en ben, weggescheurd.* Bedr., al scheurende wegnemen: *hij scheurt het blad weg. Ik zal hem uyt uwe armen wegscheuren.* Onz., al scheurende van zijne plaats gaan: *het linnen scheurt overal weg.*

WEGSCHIKKEN, b. en o. w., *ik schikte weg, heb en ben weggeschikt.* Bedr., door schikkingen doen weggaan: *de bezorgde vader schikte hem weg.* Onz., zich al schikkende verwijderen: *schik nog wat weg!*

WEGSCHILLEN, b. w., *ik schilde weg, heb weggeschild.* Te dik schillen: *gij schilt den appel gansch en al weg.*

WEGSCHOFFELEN, b. w., *ik schoffelde weg, heb weggeschoffeld.* Door middel van schoffelen wegnemen: *schoffel het onkruid weg.*

WEGSCHOPPEN, b. w., *ik schopte weg, heb weggeschopt.* Door middel van schoppen wegnemen: *de*

sneeuw is nog niet weggeschopt. Door schoppen met den voet verwijderen : *schop den hond weg.*

WEGSCHOUW, v. Van *weg*, z. n., en *schouw*; of van *wegschouwen.* De daad van wegschouwen, toezigt over den weg: *er schijnt weer wegschouw op handen te zijn.*

WEGSCHOUWEN, zie *wegschouwer.*

WEGSCHOUWER, m., meerv. *wegschouwers.* Van *wegschouwen*, dat enkel in de onbepaalde wijze gebruikt wordt. Al wie de wegen schouwt, of helpt schouwen: *de wegschouwers zullen mij thans niet bekeuren.*

WEGSCHRAPEN, b. w., *ik schraapte weg, heb weggeschraapt.* Al schrapende wegnemen : *die vrekke schraper schraapt alles weg, wat onder zijn bereik komt.*

WEGSCHRAPPEN, b, w., *ik schrapte weg, heb weggeschrapt.* Uitschrappen.

WEGSCHUIJEREN, zie *wegborstelen.*

WEGSCHUILEN, o. w., *ik school weg, ben weggescholen;* en *ik schuilde weg, ben weggeschuild.* Zich verschuilen.

WEGSCHUIVEN, b. en o. w., *ik schoof weg, heb* en *ben weggeschoven.* Bedr., al schuivende verwijderen : *ik schoof de slede weg. Terwijl zij de tafel wegschoven.* Onz., zich al schuivende verwijderen : *kunt gij niet wegschuiven?* Ook van levenlooze dingen: *toen de dijk wegschoof.*

WEGSCHUREN, b. en o. w., *ik schuurde weg, heb* en *ben weggeschuurd.* Bedr., door schuren doen verdwijnen: *al de roest moet ter dege weggeschuurd worden. Daar het water den wal wegschuurt.* Onz., door schuring verteerd worden : *de zandbank schuurt al meer en meer weg.*

WEGSJOUWEN, b. w., *ik sjouwde weg, heb weggesjouwd.* Al sjouwende wegbrengen.

WEGSLAAN, b. en o. w., *ik sloeg weg, heb* en *ben weggeslagen.* Bedr., door slaan van zijne plaats brengen: *sla dien nagel weg.* Even als *wegkloppen*, met eenen klop, of slag, verdrijven: *de muggen wegslaan.* Onz., weggeslagen worden: *er sloeg een deel van het havenhoofd weg.*

WEGSLEPEN, b. w., *ik sleepte weg, heb weggesleept.* Al slepende wegbrengen : *het lijk werd op eene horde weg-*

weggesleept. De hond heeft het vast weggesleept.

WEGSLIJPEN, b. w., *ik sleep weg, heb weggeslepen.* Al slijpende wegnemen: *slijp de roestvlakken ter dege weg.*

WEGSLINGEREN, b. w., *ik slingerde weg, heb weggeslingerd.* Al slingerende wegwerpen: *toen David den steen wegslingerde.*

WEGSLINKEN, o. w., *ik slonk weg, ben weggeslonken.* Al slinkende in hoeveelheid afnemen, en meer en meer verdwijnen: *wat is het weggeslonken!*

WEGSLUIPEN, o. w., *ik sloop weg, ben weggeslopen.* Al sluipende vertrekken: *doe geene moeite, om weg te sluipen.*

WEGSLUITEN, b. w., *ik sloot weg, heb weggesloten.* Door opsluiting aan het oog onttrekken, en in veiligheid brengen: *waar hebt gij het weggesloten?*

WEGSMAKKEN, b. w., *ik smakte weg, heb weggesmakt.* Met eenen smak wegwerpen: *gij moet het zoo niet wegsmakken.*

WEGSMELTEN, o. w., *ik smolt weg, ben weggesmolten.* Al smeltende verteren: *de boter smelt van de warmte weg. In tranen wegsmelten* is, figuurlijk, sterk schreijen.

WEGSMIJTEN, b. w., *ik smeet weg, heb weggesmeten.* Van zich afsmijten: *ik smeet hem weg.* Als onnut wegwerpen: *men moet geene oude schoenen wegsmijten, voor dat men nieuwe heeft.*

WEGSNELLEN, o. w., *ik snelde weg, ben weggesneld.* haastig, snellijk weggaan.

WEGSNIJDEN, b. w., *ik sneed weg, heb weggesneden.* Al snijdende wegnemen; ook wegsnoeijen: *dat uitwas moet weggesneden worden.* In de gemeenzame verkeering, bezigt men dit woord ook onz., voor weggaan: *hij is stil weggesneden.*

WEGSNOEIJEN, zie *wegsnijden.*

WEGSPATTEN, o. w., *ik spattede weg, ben weggespat.* Ergens van afspatten: *de gloeijende scherven spatten onder het smeden aan alle kanten weg.*

WEGSPOEDEN, *wegspoeijen*, o. en wederk. w., *ik spoedde*, of *spoeide weg*, *ben weggespoed*, of *weggespoeid*; *ik spoedde*, of *spoeide mij weg*, *heb mij weggespoed*, of *weggespoeid* Spoedig weggaan, onzijd.: *zij zijn weggespoed.* Wederk.: *zeg hem, dat hij zich wegspoede.*

WEG-

WEGSPOELEN, b. en o. w., *ik spoelde weg, heb* en *ben weggespoeld.* Bedr., al spoelende verwijderen: *spoel dat vuil weg!* Onz., door spoeling van water weggenomen worden: *het land spoelt al meer en meer weg.*

WEGSPRINGEN, o. w., *ik sprong weg, ben weggesprongen.* Zich met eenen sprong verwijderen: *de bok sprong weg.*

WEGSPUGEN, *wegspuwen*, zie *wegkwijlen.*

WEGSTEKEN, b. w., *ik stak weg, heb weggestoken.* Al stekende wegnemen: *is al dat veen reeds weggestoken?* Voorts, iets ergens steken, waar het verborgen, of wel bewaard is: *gij moet uwen buidel beter wegsteken.* Vries. *weistekke.*

WEGSTELEN, b. w., *ik stal weg, heb weggestolen.* Stelende wegnemen: *draag zorg, dat het niet weggestolen worde! Zich wegstelen* is, even als het hoogd. *sich wegstehlen*, steelswijze weggaan, wegsluipen: *gelijck als het volck sich wechsteelt, dat beschaemt is.* BIJBELV. Vries. *weistelle.*

WEGSTERVEN, o. w., *ik stierf weg, ben weggestorven.* Heensterven: *ja die met ziel en lijf wechsterven en versmachten.* Z HEIJNS.

WEGSTEVENEN, o. w., *ik stevende weg, ben weggestevend.* Heenstevenen: *het schip is weggestevend.*

WEGSTIEREN, zie *wegsturen.*

WEGSTOFFEN, b. w., *ik stofte weg, heb weggestoft.* Door middel van eenen stoffer wegnemen: *stof het stof ter dege weg.*

WEGSTOMPEN, zie *wegstooten.*

WEGSTOOTEN, b. w., *ik stiet weg, heb weggestooten.* Ook wel eens *wegstompen.* Van zich afstooten: *hij stiet mij weg.* Van zijne plaats stooten: *die mijne voeten denken weg te stooten.* BIJBELV. Vries. *weistjitte.*

WEGSTOPPEN, b. w., *ik stopte weg, heb weggestopt.* Iets ergens stoppen, waar het verborgen, of wel bewaard, is: *wat stopt gij daar weer weg?* Vries. *weistopje.*

WEGSTORMEN, b. w., *ik stormde weg, heb weggestormd.* Al stormende van zijne plaats drijven: *de noordwestewind stormde ook dien dijk weg. Wij gaan den vijand wegstormen.*

WEGSTRIJKEN, b. en o. w., *ik streek weg*, *heb* en *ben weggestreken*. Bedr., iets van zijne plaats strijken: *strijk het geld maar weg!* Onz., bij KIL. en HALMA, even als het hoogd. *wegstreichen*, zich wegmaken: *hij ging wegstrijken*.

WEGSTROOIJEN, b. w., *ik strooide weg*, *heb weggestrooid*. Iets derwijze strooijen, dat het verloren ga: *waarom strooit gij toch al die suiker weg?* Vries. *weistruije*.

WEGSTROOPEN, b. w., *ik stroopte weg*, *heb weggestroopt*. Van zijne plaats stroopen: *stroop dat vel ook weg!* Al stroopende wegnemen: *de stroopers hebben alle visch weggestroopt*.

WEGSTUDEREN, b. w., *ik studeerde weg*, *heb weggestudeerd*. Al studerende verliezen: *hij heeft zijn verstand weggestudeerd*.

WEGSTUITEN, o. w., *ik stuitte weg*, *ben weggestuit*. Zich al stuitende verwijderen: *ik zag den bal wegstuiten*.

WEGSTUIVEN, o. w., *ik stoof weg*, *ben weggestoven*. Al stuivende verdwijnen, of van zijne plaats geraken: *al het stof stoof weg*. Onstuimig henengaan: *zaagt gij hem wel wegstuiven?*

WEGSTUREN, b. w., *ik stuurde weg*, *heb weggestuurd*. Wegzenden: *ik heb hem weggestuurd*. Ergens van afsturen: *stuur het schip toch weg*.

WEGSUKKELEN, o. w., *ik sukkelde weg*, *ben weggesukkeld*. Met gesukkel wegraken: *hij sukkelde weg, zoo als hij best kon*.

WEGTIEGEN, b. en o. w., *ik toog weg*, *heb* en *ben weggetogen*. Bedr., wegtrekken: *toen hij de hand wegtoog*. Onz., verreizen: *hij wendde sich, ende tooch wech met grimmicheit*. BIJBELV. *Toen zij ook weggetogen waren*. Zie voorts *wegtijen*.

WEGTIJEN, o. w., *ik tijde weg*, *ben weggetijd*. Hoogd. *wegzichen*, vries. *weitjen*. Evenveel als *wegtiegen* en *wegtijgen*. Ongelijkvl. *ik teeg weg*, *ben weggetegen*; van welk woord, en *wegtijen*, en *wegtiegen*, de meeste tijden door die van het gelijkluidende *wegtrekken* vervangen worden.

WEGTIJGEN, zie *wegtijen*.

WEGTIMMEREN, b. w., *ik timmerde weg*, *heb weg-*

getimmerd. Door timmeraadje aan het oog onttrekken: *ik laat die deur wegtimmeren.*

WEGTOGT, m. Anders *wegreis.* De reis, of togt, bij iemands vertrek: *zijn wegtogt was in geenen deele voorspoedig.*

WEGTOOVEREN, b. w., *ik tooverde weg, heb weggetooverd.* Te zoek tooveren, meest al in eenen oneigenlijken zin: *dat kind heeft het vast weer weggetooverd.*

WEGTORSCHEN, b. w., *ik torschte weg, heb weggetorscht.* Wegdragen: *toen Prins Eneas zijnen vader op zijne schouderen wegtorschte.*

WEGTRAPPEN. Zie *wegtreden.*

WEGTREDEN, b. en o. w., *ik trad weg, heb* en *ben, weggetreden.* Bedr., evenveel als *wegtrappen.* Ergens geheel intreden: *steken er hier of daar stokjes uit den grond, dan moet gij ze wegtreden.* Door trappen en treden wegnemen: *zijne voetstappen waren reeds weggetreden. De trappen zijn grootendeels weggetreden.* Iets van zijne plaats trappen, of treden: *de struiken, die er stonden, wegtredende, baande ik voor de anderen een pad.* Onz., heentreden: *toen hij een weinig weggetreden was.*

WEGTREKKEN, b. en o. w., *ik trok weg, heb* en *ben, weggetrokken.* Bedr., van zijne plaats trekken: *de paarden waren buiten staat, om den wagen weg te trekken.* Onz., vertrekken: *so sullen wij onse dochter nemen, ende wechtrecken.* Bijbelv. Hoogd. *wegziehen.*

WEGTREUREN, o. w., *ik treurde weg, ben weggetreurd.* Treurende wegkwijnen: *zij zal nog wegtreuren.* Oneigenlijk: *de boom treurt weg.* Ook wederkeerig: *zij treurt zich weg.*

WEGTREUZELEN, b. w., *ik treuzelde weg, heb weggetreuzeld.* Te zoek treuzelen: *daar hebt gij uwe naald weer weggetreuzeld.*

WEGTRIPPELEN, o. w., *ik trippelde weg, ben weggetrippeld.* Heentrippelen: *aanstonds trippelde zij wederom weg.*

WEGTROONEN, b. w., *ik troonde weg, heb weggetroond.* Weglokken: *waarom troont gij haar weg, en in haar verderf?*

WEG-

WEGVAGEN, zie *wegvegen.*

WEGVALLEN, o. w., *ik viel weg, ben weggevallen.* Van zijne plaats vallen: *de bramsteng viel weg.* Bijzonderlijk, uit het gelid vallen: *toen mijn nevenman wegviel.* Niet meer mede gerekend worden: *die onkosten vallen weg.*

WEGVANGEN, b. w., *ik ving weg, heb weggevangen.* Al vangende wegnemen: *het wild is weggevangen.*

WEGVAREN, b. en o. w., *ik voer weg, heb en ben weggevaren.* Bedr., met vaartuig vervoeren: *wie heeft dat goed weggevaren?* Onz., met vaartuig vertrekken: *toen zij wegvoeren.* Van een schip, heenvaren: *wanneer zal de schuit wegvaren?* Ook wel eens heenrijden: *de wagen vaart reeds weg. Wij voeren met den munsterschen wagen weg.* Snellijk heenvaren: *als de Engelen van haar weggevaren waren.* BIJBELV.

WEGVEENEN, b. w., *ik veende weg, heb weggeveend.* Al veenende wegnemen: *al dat land is reeds weggeveend en tot water gemaakt.*

WEGVEGEN, b. w., *ik veegde weg, heb weggeveegd.* Anders *wegvagen.* Van zijne plaats vegen: *veeg dat stof beter weg.* Onzacht verdrijven: *wil ik hem eens wegvegen? Hij heeft uwen vijant wechgevaegt.* BIJBELV. *Een vijandelijk leger wegvagen* is, hetzelve ganschelijk verdrijven.

WEGVIJLEN, b. w., *ik vijlde weg, heb weggevijld.* Met eene vijl wegnemen: *gij moet al het hakige wegvijlen.*

WEGVILLEN, b. w., *ik vilde weg, heb weggevild.* Al villende wegnemen. Vries. *weivilje.*

WEGVINKEN, b. w., *ik vinkte weg, heb weggevinkt.* Met het vinkennet wegvangen: *gij moet al de vinken niet wegvinken.*

WEGVISSCHEN, b. w., *ik vischte weg, heb weggevischt.* Met een vischnet, of anderzins, wegvangen: *al wat leeft, is weggevischt.*

WEGVLIEDEN, o. w., *ik vlood weg, ben weggevloden.* Heenvlieden: *hij vlood lafhartig weg. Pomoon, en Bromius, en Ceres, wechgevloden.* VOND. *Zij vlooden weg, verbaasd door schrik.* L. D. S. P. *Treuringe en suchtinge sullen wechvlieden.* BIJBELV. Zie voorts *wegvlieten.*

WEGVLIEGEN, o. w., *ik vloog weg, ben weggevlogen.* Heenvliegen: *haerlieder heerlickheyt sal wechvliegen, als een voghel.* BIJBELV. *Het schip vloog weg* is, het zeilde snellijk weg.

WEGVLIETEN, o. w., *ik vloot weg, ben weggevloten.* Heenvlieten: *het water vliet weg.* Oneigenlijk verdwijnen: *u dal is wechgevloten.* BIJBELV., waar: *van wiens aengesichte de aerde ende de hemel wechvloot*, tot *wegvlieden* behoort, zoo als *vlieden* en *vlieten* ook verwisseld worden in: *voor u en uwen broeder wechvloot.* VOND.; en meermalen elders; zie *vlieden.*

WEGVLIJMEN, b. w., *ik vlijmde weg, heb weggevlijmd.* Al vlijmende wegnemen: *hij zocht het uitwas weg te vlijmen.*

WEGVLOEIJEN, o. w., *ik vloeide weg, ben weggevloeid.* Heenvloeijen: *gij laat dat kostelijke vocht wegvloeijen.*

WEGVLOEKEN, b. w., *ik vloekte weg, heb weggevloekt.* Door vloeken verdrijven: *hij vloekt, al wie hem nadert, weg.*

WEGVLOTTEN, b. w., *ik vlottede weg, heb weggevlot.* Met, of op, een vlot vervoeren: *hout wegvlotten.*

WEGVLUGTEN, o. w., *ik vlugtte weg, ben weggevlugt.* Zich al vlugtende verwijderen: *de Trojanen bieden hem den rugh, vlughten weg.* VOND. *Alle uwe overste zijn te samen wechgevlucht.* BIJBELV.

WEGVOEREN, b. w., *ik voerde weg, heb weggevoerd.* Van zijne plaats voeren: *goederen wegvoeren. Toen men hen gevankelijk wegvoerde.* Van hier *wegvoering.*

WEGWAAIJEN, o. w., *ik woei weg, ben weggewaaid.* Van zijne plaats waaijen: *als gij het niet beter vastmaakt, zal het wegwaaijen, en verloren gaan.*

WEGWANDELEN, o. w., *ik wandelde weg, ben weggewandeld.* Heenwandelen: *ik zag hen wegwandelen.*

WEGWASEMEN, o. w., *ik wasemde weg, ben weggewasemd.* In wasem vervliegen: *alle vocht, dat daarin is, wasemt weg.*

WEGWASSCHEN, b. w., *ik wiesch weg, heb weggewasschen.* Al wasschende wegdoen.

WEGWENSCHEN, b. w., *ik wenschte weg, heb weggewenscht.* Wenschen, dat iemand of iets weg ware: *ik merkte, dat men mij wegwenschte.*

WEGWENTELEN, b. en o. w., *ik wentelde weg*, *heb* en *ben weggewenteld.* Bedr., al wentelende verwijderen: *zij wentelden den steen weg.* Onz., ergens van afwentelen: *de steen zal wegwentelen.*

WEGWERKEN, b. w., *ik werkte weg*, *heb weggewerkt.* Door werkzamen arbeid van zijne plaats brengen, van zich verwijderen, of doen verdwijnen: *het laat zich niet wegwerken. Toen ik die denkbeelden weggewerkt had, voltooide ik mijn geschrijf.*

WEGWERPEN, b. w., *ik wierp weg*, *heb weggeworpen.* Weggooijen, wegsmijten, zoo eigenlijk, als oneigenlijk: *het volk wierp de wapens weg. Gij sultse wechwerpen gelijck een maenstondigh kleet.* Bijbelv. Van hier *wegwerpelijk*, *wegwerping*, *wegwerpsel.*

WEGWEZEN, zie *wegzijn.*

WEGWIJKEN, o. w., *ik week weg*, *ben weggeweken.* Ergens van afwijken: *de plank week weg. De nijt Ephraims sal wechwijcken.* Bijbelv.

WEGWIJZEN, b. w., *ik wees weg*, *heb weggewezen.* Heenwijzen, afwijzen: *als hij wederkomt, moet gij hem wegwijzen.*

WEGWIJZER, m., meerv. *wegwijzeren*, of *wegwijzers.* Iemand, die den weg wijst: *wij namen hem tot wegwijzer mede.* Ook oneigenlijk: *leidsman en wegwijzer, op het pad van eer.* Een paal, waarop de wegen aangeduid worden.

WEGWILLEN, o. w., *ik wilde weg*, *heb weggewild.* Van personen, genegen zijn, om te vertrekken: *toen hij volstrekt wegwilde.* Van zaken, zich laten verplaatsen: *die steen wil nog niet weg.*

WEGWINDEN, b. w., *ik wond weg*, *heb weggewonden.* Door middel van een windas van zijne plaats brengen: *het zal weggewonden moeten worden.*

WEGWIPPEN, o. w., *ik wipte weg*, *ben weggewipt.* Met eene wip henengaan: *aanstonds wipte dat ding weer weg.*

WEGWISSCHEN, b. w., *ik wischte weg*, *heb weggewischt.* Uitwisschen.

WEGWRIJVEN, b. w., *ik wreef weg*, *heb weggewreven.* Door wrijving verdrijven: *dat ongemak moet weggewreven worden.* Vries. *weiwriuwe.*

WEGZAGEN, b. w., *ik zaagde weg*, *heb weggezaagd.*

Al zagende wegnemen: *zaag dien tak ook maar weg.* Door eene zagende muzijk verdrijven: *zij zaagden mij welhaast weg.*

WEGZAKKEN, b. en o. w., *ik zakte weg, heb* en *ben weggezakt.* Bedr., in eenen zak, of in zakken, wegnemen: *men heeft daarvan zekerlijk een deel weggezakt.* Onz., van zijne plaats zakken: *die muur zakt al meer en meer weg.*

WEGZEILEN, o. w., *ik zeilde weg, ben weggezeild.* Heenzeilen: *toen wij wegzeilden. Het schip is reeds weggezeild.* Vries. *weisile.*

WEGZENDEN, b. w., *ik zond weg, heb weggezonden.* Heenzenden: *de weduwen hebt ghij ledigh wechgesonden.* BIJBELV.

WEGZETTEN, b. w., *ik zettede weg, heb weggezet.* Ter zijde zetten, uit het oog zetten: *giet in alle die vaten, ende dat vol is, set wech.* BIJBELV.

WEGZIJDE, v. Van *weg*, z. n. Anders *wegkant.* Die zijde van een ding, welke naar den weg gerigt is: *de boom staat aan de wegzijde van mijnen tuin.*

WEGZIJGEN, o. w., *ik zeeg weg, ben weggezegen.* Al zijgende verloren gaan: *veel is, onder het doorzijgen, weggezegen.*

WEGZIJN, o. w., onregelm., *ik was weg, ben weggeweest.* Anders *wegwezen.* Verwijderd, heengegaan, zijn: *hij was naauwelijks weg.* Weggenomen zijn: *het broot is wech uijt onse vaten. Wat hebben wij?* BIJBELV. Verloren zijn: *het land is weg.* Te zoek zijn: *als het weg is, weet ik geenen raad.* Flaauw zijn: *zij is telkens weg.*

WEGZIJPELEN, zie *wegzijpen.*

WEGZIJPEN, o. w., *ik zijpte weg, ben weggezijpt.* Anders *wegzijpelen.* Al zijpende wegvloeijen, en verloren gaan: *wat zijpt er een wijn uit dat lekke vat weg!* Vries. *weisipelje.*

WEGZINKEN, o. w., *ik zonk weg, ben weggezonken.* Nederwaarts zinken, en al zinkende uit het oog verdwijnen: *de aardbeving deed gansche velden wegzinken, en in grondelooze poelen verkeeren.*

WEGZWEEPEN, b. w., *ik zweepte weg, heb weggezweept.* Met eene zweep verdrijven.

WEGZWEMMEN, o. w., *ik zwom weg, ben weggezwommen.*

men. Zich al zwemmende verwijderen: *de varkens zwommen weg.*

WEGZWEVEN, o. w., *ik zweefde weg, ben weggezweefd.* Heenzweven: *gelijck eene mussche is tot wechsweven.* BIJBELV.

WEI, zie *weide.*

WEI, v. Anders *hui*, dat bij VOND. vrouwelijk is; zie *hui;* terwijl *wei* daarentegen bij HOOFT onz. is, in: *wel neemt het zoete wei van geiten inne.* Dit woord luidt in het eng. *whay*, *whey*, en beteekent de waterdeelen van geronnene melk: *hij dronk zich rond aan zoete wei.* De waterdeelen van het bloed: *er kwam weinig wei op het bloed, dat ik hem afgetapt had.* Van hier *weiachtig*, dun, als wei, en meer wei, dan andere deelen bevattende. Zamenstell. *weiboer*, een boer, die wei verkoopt, *weiboter*, *weikaas*, *weivat*, enz. *Kaaswei*, *schapenwei*, enz.

WEIACHTIG, zie *wei.*

WEICHSEL, zie *weissel.*

WEIDE, *wei*, v., meerv. *weiden.* Eigenlijk al, wat tot voeding verstrekt. In dezen algemeenen zin komt *weidu* bij OTTFRID. voor, bezigt men *Weide* in het hoogd. meermalen, en schijnt VOND. dit woord ook gebruikt te hebben, in: *met gezonde wei van leeringen te voeden.* Intusschen bepaalt het zich doorgaans bij zulken grond, als waarop het weidvee voor zich voedsel vindt: *de weide der beesten.* HOOFT. *Zee, lucht, en aerde, en weiden.* VOND. Figuurlijk draagt de zee den naam van *weide*, in: *Neptunus groene weiden.* VOND. *Thetis vochte weiden.* DE DECK., bij wien men elders leest: *de mensche treed ook dus de wei in van het leven.* Zamenstell. *weidebloem*, *weidegeld* (*weigeld*), *weidegraaf*, *weidegras*, *weideklaver*, *weideregter*, *weigroen*, enz. *Koeweide*, bij HALMA, zoo veel lands, als er noodig is, om eene koe te voeden. Van *weiden.*

WEIDE, *wei*, een verouderd woord, in welks plaats men in het neders. nog *wede* gebruikt, om ingewand aan te duiden. Van hier *geweide*, *gewei*, *ingeweide*, *weiden*, *uitweiden*, bij KIL., en *ontweiden*, *ontweijen.*

WEIDE, *wei*, v. Een verouderd woord. Bij NOTK. *weido*, zweed. *vide*, de jagt. Van hier bij KIL. *weidener*,

 een

een jager, *weidig*, tot de jagt betrekkelijk; benevens de zamenstell. *weideling*, *weidman*, *weidmes*, *weitasch*, enz.

WEIDEN, b. en o. w., *ik weidde*, *heb geweid*. Eigenlijk voeden: *Ephraim weidt sich met wint*. BIJBELV. In het gewone gebruik bedr., in eene weide onder zijn opzigt houden: *hoe veel witte schapen ick weidé en melcke*. VOND. *Hij sal sijne kudde weyden, gelijck een herder*. BIJBELV. *Zijn schapen, die hij weidt en voedt*. L. D. S. P. — Onz., van beesten, voedsel zoeken: *de schaapjes weiden langs den stroom*. HALMA. *En wèit en loeit en snoeit in 't grazen 't eelste pit*. VOND. De oogen worden gezegd te *weiden*, wanneer zij iets aan alle zijden met aandacht beschouwen: *'t zij 't oogh in 't meesterstuck van binnen weiden gaet, of buiten*. VOND. In den STATENBIJBEL vervangt *weiden* meermalen de plaats van *besturen*, *regeren*. Van hier *weide*, *weider*, *weiderij*, *weiding*. Zamenstell. *weigeld*, *weiland*, enz. *Afweiden*, *beweiden*, *herweiden*, *uitweiden*, *verweiden*, *voortweiden*, enz.

WEIDENER, zie *weide*.

WEIDER, m., meerv. *weiders*. Van *weiden*. Al wie beesten in de weide hoedt, of hoeden laat. Deze beteekenis heeft het woord in *ossenweider* en *vetweider*; welke laatste tevens een beest, dat al weidende vet wordt, aanduidt.

WEIDSCH, bijv. n. en bijw., *weidscher*, *weidschst*. Vol praal en pracht: *een weidsch gebouw*. *Zijn staatsiekleed was weidsch en rijk*. *Wat kleedt zij zich weidsch!* Van hier *weidschheid*. Dit woord is misschien verwant aan *weidelick* bij KIL., uitmuntend, eigenlijk sterk, hoogd. *weidlich*, WILLERAM. *wathlich*, waarin de beteekenissen van kracht en uitnemendheid vereenigd zijn, even als die van kracht en deugd in het lat. *virtus*.

WEIFELAAR, m., meerv. *weifelaars*, of *weifelaren*. Van *weifelen*. Iemand, die weifelt, en niet regt door zee gaat: *er is op dien weifelaar geen staat te maken*.

WEIFELEN, o. w., *ik weifelde*, *heb geweifeld*. Wankelen, tusschen twee gevoelens hangen: *toen ik hem dit*

dit voorstelde, begon hij te weifelen. Zijn tongh zou weifelen en liegen. VOND. Bij de zeelieden ook laveren. HOOFT bezigt het bedrijv.: *indien hem de gunst eener dikke mist niet geweifelt hadde.* Van hier *weifelaar, weifelachtig, weifelig, weifeling.* Dit woord schijnt eene bekorting van *twijfelen*, hoogd. *sweifelen*, zie *twijfelen;* of het is een voortdurend werkw. van *weiven*, dat aan *wuiven* en *weven* verwant is.

WEIGERACHTIG, zie *weigerig.*

WEIGEREN, b. en o. w., *ik weigerde, heb geweigerd.* Bedr., onwillig afslaan: *weiger mij die gunst niet. Ick en hebbe 't hem niet geweygert.* BIJBELV. *'k Weigerd' allen troost te hooren.* L. D. S. P. Onz., ten aanzien van een verzoek, tegenstribbelen: *het vragen staat vrij, het weigeren daarbij. Hij weigerde hem seer.* BIJBELV. Een schietgeweer *weigert*, als eene poging, om daarmede een schot te doen, mislukt. Van hier *weigeraar, weigerachtig, weigerig, weigering.*

Weigeren, opperd. van oudsher ook *weigeren*, hoogd. *weigern*, vries. *wegerje*, komt van *wegen*, en beteekent eigenlijk eene beweging van hoofd, of hand, waardoor men ongeneigdheid aanduidt.

WEIGERIG, bijv. n. en bijw., *weigeriger, weigerigst.* Van *weigeren.* Ook *weigerachtig.* Ongenegen tot iets, en zulks dadelijk aanduidende: *zij bleef steeds even weigerig. Stel u zoo weigerig niet aan!*

WEIKAAS, zie *wei.*

WEILAND, o., meerv. *weilanden.* Van *wei, weide.* Hetzelfde als *weide.*

WEINIG, bijv. n. en bijw., *weiniger, weinigst.* Het tegenoverstaande van *veel.* Niet veel: *weinige menschen hebben er het regte begrip van. Hebbe ick met weijnige woorden geschreven.* BIJBELV. *Dat boek zal weiniger aftrek hebben. De weinigste reizigers vernachten aldaar. Het volk was weinig in getal.* L. D. S. P. Even onveranderd, als *weinig* en andere bijv. n. nu blijven, wanneer er een werkwoord tusschen hen en het naamwoord, of voornaamwoord, komt, waartoe zij behooren; even onveranderd blijft *weinig* ook meermalen elders: *indien het werdt gelaeckt van weijnigh wijse, die het mog'lijck mochten lesen.*

WESTERB. *Ghij sult met weijnich menschen overgelaten worden.* BIJBELV. Voorts beteekent *weinig* ook gering, klein. In dezen zin komt het voor bij KIL., en in: *ghij waert het weinichste van alle volken.* BIJBELV. *Schijnt het u weinig, dat gij mij dus bedriegt? Het is mij te weinig, om mij er mede te vergenoegen.*

Meermalen komt *weinig* als een z. n. voor, in het mannelijk en vrouwelijk meerv., bij weglating van het z. n., bij voorb. in: *vele zijn geroepen, maer weijnige uijtverkoren.* BIJBELV. Vooral in zamenvoeging met *eenige: de achting van eenige weinigen.* Maar nog veel menigvuldiger bezigt men dit woord in het onzijdig enkelv. als z. n., voor eene kleine hoeveelheid, of niet veel, op zich zelf, zonder lidwoord: *er wordt weinig aan hem verloren;* met een lidw.: *geef mij ook een weinig. Het weinige, dat ik heb, is tot uwe dienst;* en met een z. n. achter zich in den tweeden naamval, zonder lidw.: *dat hij weijnigh gelds uijt sijne handen smijt.* WESTERB.; met een lidw.: *indien 't geluck u loegh, een weijnig wetens waer genoegh.* HUIJGHENS. Of met een onverbogen z. n. achter zich: *er is hier weinig water. Een weijnich suerdeessem versuert het geheele deegh.* BIJBELV. Van dit *weinig* heeft men het verkleinw. *weinigje: geef mij toch ook een weinigje. Mijne oore heeft een weijnichsken daervan gevat.* BIJBELV.; waar dit verkleinw. ook bijwoordelijk voorkomt, in: *doe ick een weijnichsken voortgegaen was.* Eveneens gebruikt men *een klein weinigje: blijf nog een klein weinigje!* En zoo bezigt men *een weinig* ook bijwoordelijk: *dat ick mij een weijnich verquicke.* BIJBELV. *Zet nu een weinig neer het woeden van den krijgh!* VOND. Even bijwoordelijk voegt men *een weinig* bij andere bijw. en bijv. n. in: *een weinig te voren, een weinig eer, een weinig vroeger, een weinig later. Een weijnich daerna die der stonden bijkomende.* BIJBELV. *Een weinig hooger,* enz.

Het bloote *weinig* beduidt, als bijw., niet veel: *dat voldoet mij weinig. Hij komt weinig in aanmerking.* Zelden: *hij komt hier weinig. Ik ga weinig uit.* Eene van deze twee beteekenissen heeft *weinig* ook

ook in *hoe weinig*, *zoo weinig*, *even weinig*, enz.: *hoe weynigh geldt het ook!* WESTERB. *Zoo weinig zie ik hem*, enz. *Niet weinig* is veel, grootelijks, of dikwijls: *hij bezoekt ons niet weinig. Dat hij oock selfs aen mij niet weynigh is verbonden.* WESTERB. *Zich ergens weinig aan gelegen laten zijn* is, daarin niet veel belang stellen. *Ergens weinig om geven* is, zich daaraan weinig storen. Van hier *weinigheid*, KIL. *weinigte.*

Weinig, hoogd. *wenig*, luidt bij KERO, OTTFRID., enz. *weneg*, *weneck*, en beduidt bij hen meestal klein, gering, of behoeftig, arm. *Wir wenegon weison* beteekent, bij OTTFRID., wij arme weezen.

WEINIGHEID, zie *weinigte.*

WEINIGTE, v. Van *weinig*. Genoegzaam evenveel, als *weinigheid. Zij werden om hunne weinigte veracht. Met den schijn der weinigte.* HOOFT; die *weenigte* schrijft in: *versmadende de weenigte, die hun 't hooft boodt.*

WEISSEL, m. Anders *wijssel*, *weixel*, en in overeenkomst met het hoogd. *Weichsel*, fr. *vistule*, lat. *vistula.* De eigennaam van eene poolsche en pruisische rivier: *'k zie den wijssel uit zijn kanen*, enz. VOND.

WEIT, v. Een bekend slag van granen, dat hier, en in het neders. ook den naam van *tarwe* voert: *het is van zuivere weit gebakken.* Hier en daar ook brood van weitemeel: *eene witte weit. Hoe veel kost de lange weit?* In dezen zin schijnt het ook bij VONDEL voor te komen, die nopens de transsubstantiatie zegt, dat zij: *de weite en wijn verslint op 's Priesters bede.* Voorts ook het plantgewas, dat weit voortbrengt: *die weit staat allerschoonst, en belooft veel.* Zamenstell. *weitebrood*, *weitekoek*, *weitemeel*, *weithalm*, *weitkorrel*, *weitstroo*, enz. *Bakkersweit*, *winterweit*, *zomerweit*, enz.

Weit, KIL., vries. *weite*, KERO, OTTFRID. *weizze*, eng. *wheat*, hoogd. *Weitzen*, ULPHIL *waitis*, schijnt naauw verwant aan het hoogd. *weisz*, wit.

WEITASCH, v., meerv. *weitasschen.* Van *weide*, jagt. Eene jagerstasch: *gij hebt nog niet veel in uwe weitasch.*

WEKELIJKS, *wekelijksch*, zie *week.*

WEK-

WEKKEN, b. w., *ik wekte*, *heb gewekt.* Eene versterking van *wegen*, bewegen, in beweging brengen: *dat moet uwe aandacht wekken.* Opwekken, wakker maken: *de vloeken wekken hem*, *en bleeke razernijen.* VOND. Te wege brengen, verwekken: *wekt een koeltje*, *en aemt haer aenzicht leven in.* VOND. Van hier *wekker*, *wekster.* Zamenstell. *wekklok*, *wekleven*, enz. *Opwekken*, *verwekken*, enz.

WEKKER, m., meerv. *wekkers.* Van *wekken.* Al wie, of wat, wekt: *ô westewind*, *gij wekker van het leven.* BROEKHUIS. Bijzonderlijk, een werktuig in een uurwerk, dat des morgens, op welken tijd men wil, afloopt, en door zijn gerammel menschen wekt: *zet den wekker op vijf uren.* Zamenstell. *levenwekker*, enz.

WEKLEVEN, zie *leven.*

WEKSTER, v., meerv. *weksters.* Van *wekken.* Een vrouwelijk wezen, dat wekt. Zamenstell. *levenwekster.* Zie *leven.*

WEL, v., meerv. *wellen.* Eene plaats, waaruit water opwelt, of eene opwelling van water: *er zal hier geene wel te vinden zijn.* *ô Bruijt*, *ghij zijt een besloten hof*, *eene beslotene welle!* BIJBELV. Zamenstell. *bronwel*, en *welbron*, (welke beide voor *pleonasmi* gehouden worden) *waterwel*, enz. *Welgrond*, *welgat*, *welpomp*, *welwater*, enz. Van *wellen.*

WEL, bijw. en tusschenwerpsel, en als zoodanig het tegenoverstaande van *wee: wel u! zoo lang gij u wel gedraagt. Wel hem, die uitleent met ontferming!* L. D. S. P. Of het beantwoordt aan het fr. *eh bien!* bij voorbeeld: *wel! Wat hebt gij te zeggen? Wel! wat komt gij hier doen?* In dezen zin gebruikt men ook *wel nu!* Men zegt: *wel nu! wat is het?* en dan is het eene aansporing tot spreken; zoo als het in de zamenstell. *welaan* eene aansporing tot doen is. Daarenboven geeft men door *wel nu* zijn genoegen in het gesprokene ook te kennen: *wel nu! ik zal eens zien. Wel nu! doe het dan maar!* Voorts plaatst men *wel* voor de benaming van hen, die men op verschillende wijzen aanspreekt: *wel mijn arme man! Wel ghij goede en getrouwe dienstknecht!* BIJBELV. *Wel kind! wat zijt gij mooi!* Voor uitroepingen van verwondering, verbaasdheid, enz.: *wel*, *ontzaggelijk! Wel*, *vreesselijk!*

lijk! Wel, wie zou dat gedacht hebben! HALMA, enz.

Als bijwoord heeft *wel* de vergrootingstrappen *beter* en *best*, wanneer het in de beteekenis van op eene goede wijze genomen wordt, zoo als in: *hij handelt wel en deugdelijk. Zij leven wel met elkanderen.* En het wordt bijzonderlijk met *naar-behooren* verwisseld: *hij bedient mij wel. Die uw lant mooght behouden, dat u wel voeden kan.* VOND. Bij andere woorden gevoegd: *heel wel, ja wel, wonder wel, zoo wel, zoo wel als*, enz. *Hoewel* beantwoordt, aaneen geschreven, doorgaans, evenzeer als *alhoewel*, aan *hoezeer*, *ofschoon*. *Niet wel* is het tegenoverstaande van *wel*. *Niet al te wel* is eenigzins onpasselijk, in: *ik ben niet al te wel;* vrij gebrekkig, in: *hij beijvert zich niet al te wel. Niet al te wel versorght van 't geen sij sullen eeten.* WESTERB. *Nog al wel* is, zoo wat heen: *het voldoet mij nog al wel. Vrij wel* is, redelijk: *hij leeft vrij wel.*

Voorts vervangt *wel* meermalen de plaats van *waarlijk, in der daad*, enz.: *hebt gij mij wel begrepen? Wel twintig* is, niet minder, dan twintig. *Wel een uur*, niet minder, dan een uur.

Iets wel hebben is, het wel vatten, wel verstaan, wel begrijpen. Maar *het wel hebben* is, er wel aan zijn, wel varen, wel zijn, in gunstige omstandigheden verkeeren. *Zich wel bevinden* is, gezond zijn. *Wel te moede zijn*, opgeruimd, welgemoed. *Er wel uitzien*, een gunstig voorkomen hebben. *Wel in het vleesch zijn*, of *zitten*, niet mager zijn. *Iets staat iemand wel*, als het hem een goed voorkomen geeft. *Iemand wel zetten, wel lijden, mogen*, welgevallen in, en genegenheid voor, hem hebben. *Wel bedacht* verschilt van *welbedacht;* zie dit laatste, onder de menigvuldige zamenstellingen met *wel*, waarvan eenige hier zullen opgegeven worden.

WELAAN, tusschenwerpsel. Lustig aan: *welaan, mijn zoon, nu vlijtig aan het werk.*

WELAFLOOPEN, zie *welgelukken.*

WELBEARBEID, zie *welbekookt.*

WELBEBOUWD, zie *welgebouwd.*

WELBEDACHT, bijv. n. Genoegzaam bedacht, bedachtzaam:

zaam: *het is een welbedacht jongeling.* Vooraf wel overwogen: *met welbedachte taal*, het tegenoverstaande van *onbedachte*. Van hier *welbedachtheid.* In: *dat is niet wel bedacht*, overwogen, verzonnen, beraamd, enz., waarin *bedacht* een deelw. blijft, blijft *wel* er evenzeer van afgescheiden, als van het werkw. *bedenken.*

WELBEHAGELIJK, zie *welbehagen.*

WELBEHAGEN, o. Het believen, het goedvinden, de wil: *mijn raet sal bestaen, ende ick sal al mijn welbehagen doen.* Bijbelv. Genoegen, welgevallen: *welbehagen in iets hebben.* Van hier *welbehagelijk*, *welbehagelijkheid*, en de zamenstell. *Godewelbehagelijk*, *Godewelbehagelijkheid.*

WELBEKLANT, bijv. n. Welvoorzien van klanten: *een welbeklante winkel.*

WELBEKOMEN, o. Goede vertering: *het welbekomen van den maaltijd.* Van hetzelfde *wel* en *bekomen* vormt men den wensch van *wel bekome het u*, wel moge het u bekomen!

WELBEKOOKT, bijv. n. Deelw. van *bekoken*, dat in vereeniging met *wel* als bijv. n., even als *welbearbeid*, *welbewerkt*, *weldoorkneed*, enz., wegens een geschrift aanduidt, dat hetzelve niet rompslomp zamengesteld is: *het schijnt een welbekookt stuk.* Ook noemt men een *weldoordacht* ontwerp dikwijls een *welbekookt.*

WELBEMAND, bijv. n. Van manschap wel voorzien: *met eenige welbemande sloepen.* Van hier *welbemandheid.*

WELBERAAMD, bijv. n. Naar behooren beraamd: *welberaamde ontwerpen.*

WELBEREID, bijv. n. Naar behooren bereid: *welbereide spijs*, — *eene welbereide tafel.*

WELBESPRAAKT, bijv. n., *welbespraakter*, *welbespraaktst.* Wel ter tale: *een welbespraakte redenaar.* Van hier *welbespraaktheid.*

WELBEVOLKT, bijv. n. Anders *welbewoond.* Wel van inwoners voorzien: *eene welbevolkte stad.* Van hier *welbevolktheid.*

WELBEWERKT, zie *welbekookt.*

WELDAAD, v., meerv. *weldaden.* Van *weldoen.* De daad van weldoen: *door mijn weldaed sijn sij ondertusschen nog geluckig.* Westerb. *De Koning verstak een groot getal personen van deze weldaat.* Hooft.

HOOFT. Van hier *weldadig*, *weldadigheid*, *weldadiglijk*. Dit woord luidt in het hoogd. *Wohlthat*, en is naar het lat. *beneficium* gevormd.

WELDIG, bijv. n. en bijw., *weldiger*, *weldigst*. Voor *geweldig*: *stak er een windt op, zoo weldigh*. HOOFT. Zamenstell. *alweldig*, almagtig: *ó alweldige hemelsche God*. V. HASS.

WELDOEN, o. w., onregelm., *ik deed wel*, *heb welgedaan*. Naar behooren handelen: *ghij hebt welgedaen, dat ghij hier gekomen zijt*. BIJBELV. Weldaden verrigten: *mijn hart tot weldoen uitgebreid*. L. D. S. P. *Weldoen bij*, of *aan*, *iemand*, of *iemand*, in den derden naamval, is, hem weldaden bewijzen: *doet wel bij Zion nae u welbehagen*. BIJBELV. *Vertrouw op God! Hij heeft u welgedaan*. L. D. S. P. Van hier *weldaad*, enz., *weldoen*, z. n., *weldoende*, bij HALMA verpligtend, gedienstig, *weldoener*, *weldoenster*.

WELDOENER, m., meerv. *weldoeneren* en *weldoeners*. Al wie weldaden bewijst: *ondankbaar jegens weldoeners en vrienden*. Dit woord komt in den STATENBIJBEL en bij KIL. niet voor. Wegens eene vrouw gebruikt men *weldoenster*.

WELDOORDACHT, bijv. n. Van *doordacht*, deelw. van *doordenken*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. n. gebezigd wordt, voor ter dege doorgedacht: *het is mijn weldoordacht voornemen*.

WELDOORKNEED, zie *welbekookt*.

WELEDEL, bijv. n. Genoegzaam evenveel als *edel*: *den weledelen Heer*. In de zamenstell. *weledelgeboren* komt het als bijw. voor. Van hier voorts *weledelheid*.

WELEER, bijw. Voorheen: *het ging weleer gansch anders*. *Weleer getroffen door het wapen van grootvaer Jupiter*. HOOGVL.

WELEERWAARDIG, bijv. n. Genoegzaam eerwaardig. Een bekende eertitel. Van hier *weleerwaardigheid*.

WELFSEL, o., meerv. *welfselen* en *welfsels*. Van *welven*. Gewelf: *het beschilderd welfsel*. *Een liefelijcken reuk door 't hoflijk welfsel spreit*. VOND.

WELGAAN, onpers, w., onregelm., *het ging wel*, *het is welgegaan*. Als het *met* bij zich heeft, zich wel schikken, voorspoedig gaan, en afloopen: *op dat het daarmede welga*. *Hoe kan het met zulk eene onder-*

derneming welgaan? Soms ook eenvoudiglijk: *toen het welging, mengde ik mij daarin niet.* En persoonlijk: *die zaak moet welgaan, als ik er eenig begrip van heb.* Daarentegen *gaat het iemand wel,* als hij gelukkig, voorspoedig, is: *welgelucksalich sult ghij zijn, ende 't sal u welgaen.* BIJBELV. Als de klemtoon op *gaan* valt, blijft *wel* daarvan afgezonderd: *het zal wel gaan, hoop ik. Het gaat wel; maar het is er naar.*

WELGEBOREN, bijv. n. Een eertitel, dien men oulings aan den adel gaf. Hedendaags noemt men adellijke personen *weledelgeboren*, of *hoogwelgeboren*, en geeft men den naam van *welgeborene mannen* aan regters: *de schepenen zijn er tevens welgeborene mannen.* Men zou dit woord ook kunnen bezigen nopens een kind, dat wel ter wereld gekomen is; maar men noemt hetzelve intusschen doorgaans *welgeschapen.*

WELGEDAAN, bijv. n. en bijw., *welgedaner, welgedaanst.* Deelw. van *doen*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. n. en bijw. gebruikt wordt. Als bijv. n., gezond van voorkomen, wel in het vleesch: *een welgedaan kind.* Als bijw., gezond: *hij zag er welgedaan uit.*

WELGEGOED, zie *welgesteld.*

WELGEGROND, bijv. n. en bijw. Behoorlijk gegrond, op goede gronden steunende: *eene welgegronde onderstelling.* Als bijw., bondig: *gij spreekt welgegrond.* Van hier *welgegrondheid.*

WELGELIJKEND, bijv. n. Deelw. van *gelijken*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. n. aan *welgetroffen* beantwoordt: *eene welgelijkende afbeelding.*

WELGELUKKEN, o. Van *gelukken*, dat, in vereeniging met *wel*, als z. n., den goeden uitslag van iets aanduidt, en aan *welafloopen*, *welslagen*, *weluitvallen*, enz. beantwoordt: *op het welgelukken van eene onderneming drinken.*

WELGELUKKIG, bijv. n. Genoegzaam evenveel als *gelukkig*, en deszelfs plaats vervangende in soortgelijke uitroepingen, als: *welgelukkig is de man, die sijnen pijlkoker met deselve gevult heeft!* BIJBELV.

WELGELUKZALIG, bijv. n. Genoegzaam evenveel, als dit laatste woord: *elck een, diese vasthoudt, wort welgelucksalich.* BIJBELV.; waar *iemand welgelukzalig*

lig noemen evenveel is, als deszelfs geluk verheffen. Elders wordt dit woord veelal door *welzalig* vervangen: *welzalig hij, die naar der boozen raad zijn gang niet rigt.* L. D. S. P. Bij KIL. vindt men geen van beide.

WELGEMAAKT, bijv. n., *welgemaakter, welgemaaktst.* Deelw. van *maken*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. n., wegens schoonheid van gelaat en gestalte gebezigd wordt: *welgemaakt van lijf en leden. Welghemaeckt man.* KIL.; waar men ook *welghemaeckt werck* aantreft; zoo als *een welgemaakt kleed* bij HALMA.

WELGEMANIERD, bijv. n., *welgemanierder, welgemanierdst.* Die goede manieren heeft: *een welgemanierd man.* Van hier *welgemanierdheid.*

WELGEMEEND, bijv. n. Deelw. van *meenen*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. n., al wat uit eene goede meening voortkomt, aanduidt: *hij verwierp mijnen welgemeenden raad. Welmeenend* is, eigenlijk, al wie het wel meent: *een welmeenend man*; van waar *welmeenendheid.*

WELGEMOED, bijv. n. en bijw., *welgemoeder, welgemoedst.* Van *wel* en *gemoed*, verouderd deelw. van het insgelijks verouderde *moeden*, dat evenzeer voor zoo, of zoo, te moede maken gebruikelijk moet zijn geweest, als *zinnen*, van waar *gezind* en *welgezind*, voor met zulken, of zulken, zin bezielen. Wel te moede: *zij is daaronder nog welgemoeder, dan ik. Op dat ick oock welgemoet mach zijn.* BIJBELV. *Welgemoed sprak hij ons toe.* Van hier *welgemoedheid.*

WELGESCHAPEN, bijv. n. Wel, en zonder gebrek, ter wereld gekomen. Zie *welgeboren.*

WELGESTELD, bijv. n., *welgestelder, welgesteldst.* Genoegzaam evenveel als *gegoed, welgegoed, welhebbend.* Met eene toereikende mate van goederen bedeeld: *het zijn welgestelde lieden.* Voorts ook wel opgesteld: *ik ontving een welgesteld antwoord daarop.* Maar als *gesteld* een deelw. blijft, laat het zich met *wel* niet vereenigen: *wat is dat boek wel gesteld! Was het er nog even wel gesteld?*

WELGETROFFEN, zie *welgelijkend.*

WELGEVAL, zie *welgevallen.*

WELGEVALLEN, o. De onbepaalde wijs van *gevallen*,

 die,

die, in vereeniging met *wel*, als z. n. gebezigd wordt. Welbehagen: *hij sal doen nae sijn welgevallen.* Bijbelv.; waar *welgevallen hebben*, even als bij Kil., aan *welbehagen hebben* beantwoordt; schoon men dit laatste thans bij voorkeur gebruikt. Voorts bezigt men de onbepaalde wijs van *gevallen* ook in vereeniging met *wel*, in: *hij laat het zich welgevallen. Gij moet het u ook laten welgevallen.* Van hier *welgevallig*, *welgevalligheid*, en bij Kil. ook *welgeval*, genoegen, welbehagen.

WELGEZETEN, bijv. n. Die zich in goede uiterlijke omstandigheden bevindt: *een welgezeten man.*

WELGEZIND, bijv. n., *welgezinder*, *welgezindst.* Eene goede, gunstige, gezindheid aan den dag leggende: *men bleef er steeds welgezind. Hij is jegens mij in geenen deele zoo welgezind.* Van hier *welgezindheid.*

WELGROND, m., meerv. *welgronden.* Een grond, waarin men wellen vindt: *dit schijnt een welgrond te wezen.*

WELHAAST, bijw. Genoegzaam haast, schielijk, binnen kort: *hij komt welhaast. En zag welhaast mijn droeven galm veranderd in een zegepsalm.* L. D. S. P.

WELHEBBEND, zie *welgesteld.*

WELIG, bijv. n. en bijw., *weliger*, *weligst.* Anders *weeldig.* Tierig: *een welige boom. Bloeide en groeide en weelig tierde.* Vond. *Welig vleesch* is, dat buiten eene wonde uitgroeit. Van hier *weligheid.*

WELK, vragend en betrekkelijk voornaamwoord. Zie mijne nederd. spraakk. D. I. § 232 en 244. In eenen vragenden zin laten *welk* en *wat* zich met elkanderen verwisselen, en zegt men evenzeer *welk*, of *welke*, *man*, als *wat man*, *welke vrouw*, als *wat vrouw*, *welk ding*, als *wat ding*, *welke mannen*, *vrouwen*, en *dingen*, als *wat mannen*, *vrouwen*, en *dingen.* Meermalen heeft *welk* achter zich *een*, of *eene*, en bij deszelfs betrekkelijke gebruik voor zich *de* en *het.* Deze laatste lidwoorden verbindt men aan *welk*, en alsdan geeft men aan hetzelve in den eersten naamval van het mannelijke geslacht steeds den vorm van *welke*, dien het daarentegen nimmer heeft, als het *een* achter zich krijgt. Intusschen voegt geen van beide bijvoegselen iets wezenlijks bij de

de kracht van *welk* op zich zelf. *Van welk eenen man hebt gij dat gekregen?* en *van denwelken ik het kreeg*, beantwoorden allezins aan *van welken*. En men bezigt *welk een* in alle verschillende gevallen, waarin men *welk* in het enkelvoud als vragend voornaamwoord bezigt, inzonderheid, wanneer eene verwondering in eene vraag ingekleed wordt: *welk een man!* Men zegt echter ook: *welk een man gaf u dat?* zoo, wanneer men blootelijk naar den persoon, als, wanneer men naar zijne hoedanigheid, vraagt. Daar *welk* evenwel van *een* afgescheiden blijft, bepalen de zamenstell. van dit woord zich bij *welkerhande*, *welkerlei*, *welkerwijze*. *Dewelke*, *hetwelk*, of *hetwelke*.

WELKEN, o. w., *ik welkte*, *ben gewelkt*. Hoogd., Ottfrid. ook *welken*. Volgens Kil. oulings evenveel als *verwelken*. Voorts komen van hier *welkig*, *welkerig*, en *welkerigheid*, die nog in sommige oorden gebruikt worden; terwijl men in Vriesland *wilig* en *wiligheid* bezigt.

WELKOM, bijv. n., bijw. en tusschenwerpsel; en als zoodanig eene betuiging van genoegen over iemands aankomst: *welkom, mijn vriend! Willecome! spraken si.* M. Stok.; waar men de boodschap der aannadering van den vijand met deze uitroeping beantwoordt. *Welkoom hier!* Halma. *Wel driemaal wellekoom!* Vond. Bij iemands te huis komst begroet men hem met: *welkom te huis!* en hiermede bestempelt men in Vriesland een geschenk, dat door den te huis komende wordt medegebragt: *hij gaf aan elk eenig welkom te huis. Zij plaagden mij om welkom te huis koek;* doch alsdan behoort het als één woord geschreven te worden: *welkomtehuiskoek*. Elders heet zulk een geschenk een *welkom: een keten tot eenen welkom*. Brederoo. En dit zelfde woord beduidt elders, als z. n., eene welkomgroet: *waarlijk, een fraaije welkom! Verwondert van zulk eenen welkoom*. Hooft. *Ging de bruiloft in met eenen wellekom*. Vond. Als bijw. voegt men *welkom* bij *zijn*, *wezen*, en *heeten*: *gij zijt hier welkom. Hij zal er welkom wezen. Ik heet u welkom, vriend!* Als bijv. n., zegt men: *een welkome vriend*, *gast*, enz. Zamenstell. *welkombeker*, Kil. *welkomgeld*, dat men bij

zijne intrede in een gezelschap geeft, om des te beter welkom te wezen, *wellekomgroet*, *wellekommaeltijd*. KIL. Voorts komen van hier *welkomen*, welkom heeten, KIL., angels. *velcomian*, eng. *welcome*, hetwelk VOND. en SMITS voor *verwelkomen* nemen, *verwelkomen*, enz.

WELKOMST, v. Van *welkomen*. Verwelkoming: *om zijne welkomst bij te wonen*. Een maaltijd, of dronk, ter verwelkoming van iemand: *men had ons ook op zijne welkomst genoodigd. Zij schenken Brandenburgh de welkomst*. DE DECK. Eng. *welcome*, neders. *willkomst*, middeleeuw. lat. *bonventus*, hoogd. *Willkommen*, dat even als het angels. *fildcumb*, ital. *bilcomo*, eenen beker, waarmede men iemand verwelkomt, KIL. *welkombeker*, aanduidt.

WELLE, zie het tweede *wellen*.

WELLEN, b. en o. w., *ik welde*, *heb* en *ben geweld*. Hoogd. *quellen*. Bedr., met eenige persing voortbrengen, als eene bronwel doen uitvloeijen: *welt oock een fonteijne uijt een selve ader het soet ende het bitter?* BIJBELV. Onz., als eene bronwel te voorschijn komen: *het water welt uit den grond*. Van hier *wel*, *welling*. Zamenstell. *opwellen*, *uitwellen*, enz.

WELLEN, b. w., *ik welde*, *heb geweld*. Ligtjes opkoken: *melk wellen*. Van hier *welletje*, eene ligte opkoking: *een welletje*, of *walletje*, van *wallen*, waar voor ook *walmpje* in gebruik is, *laten opkoken*. HALMA. Het woord zelf luidt in het hoogd. *wällen*, en is het bedr. w. van *wallen*, *wellen*, in eene golvende beweging zijn, zoo als kokend water, van waar *welle*, *walle*, golf, enz., en *welling*, *walling*, koking, enz. bij KIL. Van hier *welsel: als een welsel van wat melck*. F. V. DORP.

WELLETJE, zie *wellen*.

WELLEVEND, bijv. n. en bijw., *wellevender*, *wellevendst*. Van *levend*, deelw. van *leven*. Al wie de regelen eener beleefde welvoegelijkheid in acht neemt: *het is een zeer wellevend mensch*. Als bijw., naar de gezegde regelen: *hij gedroeg zich allezins wellevend*. Van hier *wellevendheid*. Zamenstell. *onwellevend*.

WELLIGT, bijw. Ligtelijk, misschien: *welligt komt hij zelf*.

WELLING, v., meerv. *wellingen.* Van het eerste *wellen.* De daad van dat wellen, en voorts eene wel: *doe gaf haer Caleb hooge wellingen ende leege wellingen.* BIJBELV. Zamenstell. *opwelling*, *waterwelling*, enz.

WELLUIDEND, bijv. n. en bijw., *welluidender*, *welluidendst.* Van *luidend*, deelw. van *luiden.* Al wat wel luidt, of klinkt: *eene welluidende muzijk.* Als bijw., op eene aangename, en het oor streelende, wijze: *dit klinkt veel welluidender.* Van hier *welluidendheid.* Zamenstell. *onwelluidend*, enz.

WELLUST, m., meerv. *wellusten.* Het zinnelijk genoegen, dat de paring verwekt: *zoo ging Anchises in een zee van wellust waden.* VOND. *Die naer den wellust hellen.* HUIJGH. Ander zinnelijk vermaak: *door al dien wellust van 't gezicht.* VOLLENH. *Die in heerlicke kleedinge ende wellusten zijn.* BIJBELV. *Door overdaed, door wellust, wijn, en hoeren.* WESTERB. Zedelijk genoegen: *gij drenktse uyt de beeke uwer wellusten.* BIJBELV. *Dag op dag smaakt hij den edelen wellust der weldadigheid.* Al wat een of ander opgenoemd slag van genoegens verwekt: *zijn omgang was mijn wellust. De wellust van haren echtgenoot zijnde.* Neigingen tot zinnelijk vermaak: *die hare wellusten volgt, die is levende gestorven.* BIJBELV. *In 't hart, dat zich van bleeken wellust speent.* VOND.; waar hij den wellust als een bleek wezen van het mannelijke geslacht voorstelt; schoon men daarvan anders bij persoonsverbeelding steeds eene vrouw vormt: *dat dartle wellust u niet in haar strikken lok! In wie de wellust hare rol zal spelen.* VOND. Van hier *wellusteling*, *wellustig*, *wellustigheid*, *wellustiglijk.* Zamenstell. *wellustader*, m.

Wellust, hoogd. *Wollust*, TATIAN. *wolo*, komt van *wel* en *lust*, en was reeds in de negende eeuw in gebruik; ofschoon men in plaats daarvan bij KERO *wunilust* vindt, van *wun*, hoogd. *Wonne*, een hooge trap van vermaak en genoegen.

WELLUSTIG, zie *wellust.*

WELMEENEND, zie *welgemeend.*

WELNEMEN, o. Van de onbepaalde wijze van *nemen.* Gunstige opvatting en beoordeeling: *mag ik u, onder het welnemen, vragen?*

WELOPGESCHIKT, zie *welversierd.*

WELOPGEVOED, bijv. n., *welopgevoeder*, *welopgevoedst.* Van *opgevoed*, deelw. van *opvoeden*, dat, in vereeniging met *wel*, als bijv. gebezigd wordt. Die eene goede opvoeding genoten heeft: *een welopgevoed jongeling.*

WELP, o., meerv. *welpen.* Het jong van eenen leeuw, beer, en hond, en dat van een hert, enz.: *twee welpen tweelingen van een rhee.* BIJBELV.; waar dit woord ook wegens de jongen van eenen leeuw voorkomt, en steeds onzijdig is; schoon HALMA het vr. en PIETERSON het onz. maken. Wegens de jongen van eenen beer wordt het in den THEUERDANK gebezigd. En een jonge hond heet bij OTTFRID. *welf*, zweed. *hwaelp*, ijsl. *hwölpr*, neders. *wölp*, hoogd. *Wolf.* Dit woord luidt ook *wulp*, en is verwant aan *wulp*, *wulpsch*, enz. Zie *wulp.*

WELRIEKEND, bijv. n., *welriekender*, *welriekendst.* Van *riekend*, deelw. van *rieken.* Dat eenen goeden geur van zich geeft: *allerley welrieckent hout.* BIJBELV.

WELSEL, zie *wellen.*

WELSLAGEN, zie *welgelukken.*

WELSPREKEN, o. Van de onbepaalde wijze van *spreken.* Sierlijkheid, bondigheid en nadruk in het spreken, anders, tegelijk met begaafdheid daartoe, en bekwaamheid daarin, *welsprekendheid* genoemd: *wijsheid is de echte moeder van het welspreken. Cicero, welsprekens groten vader.* VOND. Zamenstell. *welsprekenskunst*, bij HALMA *welspreekkonst*, of *welspreekkunde*, de kunst van wel te spreken: *dees welsprekenskunst en vindt men niet beschreven.* WESTERB.

WELSPREKEND, bijv. n. en bijw., *welsprekender*, *welsprekendst.* Van *sprekend*, deelw. van *spreken.* In staat, om wel te spreken: *een ieder bewonderde dien welsprekenden redenaar. Een welsprekende man.* BIJBELV. *Hoe welsprekend droeg hij alles voor.* Van hier *welsprekendheid.* Zamenstell. *onwelsprekend.*

WELSPREKENDHEID, zie *welspreken.*

WELSTAAN, o. w., onregelm., *ik stond wel*, *heb welgestaan.* Een goed voorkomen bijzetten: *dat kleed zal u welstaan. Ik verlang te zien, of dat bedrijf hem welstaan zal.* Als z. n. komt het voor, in: *om welstaans wil*, *welstaanshalve.*

WELSTAANSHALVE, bijw., van *welstaan.* Om eenen goeden dunk van zich te geven, of denzelven te behouden: *welstaanshalve gaf hij ook iets. Hij zeide dat alleen welstaanshalve.*

WELSTAND, m. De goede gesteldheid van een ding: *des lands welstand.* Bijzonderlijk, gezondheid: *naar iemands welstand vernemen. Siet nae den welstant van uwe broederen.* BIJBELV. Bij KIL. ook welvoegelijkheid; even als het hoogd. *Wohlstand.*

WELUITVALLEN, zie *welgelukken.*

WELVAART, v. De daad van wel te varen. Heil, geluk, voorspoed: *'s volks heil en welvaart. Gestemd op welvaarts dankbren toon.* P. MOENS. *Dat sij behartigen de welvaert van het land.* WESTERB. *Gij zoud bezorgen 't nut, de welvaert en 't cieraad van uwen eigen staet.* DE DECK.

WELVAREN, o. Evenveel als *welvaart,* geluk, voorspoed: *'s lands welvaren. Vrede zij in uwe vestingen, welvaren in uwe paleijsen!* BIJBELV. Van *welvaren.* Gezondheid: *ik kom naar uw welvaren vernemen.*

WELVAREN, o. w., *ik voer wel, heb welgevaren.* Verschilt van *wel varen,* met *hebben,* in: *die schipper heeft wel gevaren;* en met *zijn,* in: *ik heb daarbij wel gevaren;* en beteekent gezond zijn: *hebt gij steeds welgevaren?* Van hier *welvaren,* z. n., *welvarend,* enz.

WELVAREND, bijv. n. en bijw., *welvarender, welvarendst.* Eigenlijk, een deelw. van *welvaren.* Gezond. Van hier *welvarendheid.*

WELVEN, b. w., *ik welfde, heb gewelfd.* Van boven boogswijze digt timmeren, of metselen: *de kerk is niet gewelfd. Een gewelfde kelder.* Van hier *gewelf, welfsel, welving,* KIL.

Welven, zweed. *hwaelfva,* neders. *wolven,* hoogd. *wolben,* is verwant aan *wulven,* en misschien aan het lat. *volvere.*

WELVERBONDEN, bijv. n., zijnde een deelw. van *verbinden,* dat, in vereeniging met *wel,* als bijv. n., naauw aaneen gehecht, naauw zamenhangend aanduidt: *een welverbonden paar.* Op dezelfde wijze gebruikt men *welvereenigd.*

WELVEREENIGD, zie *welverbonden.*

WELVERSCHANST, zie *welversterkt.*

WELVERSIERD, bijv. n. Van *versierd*, deelw. van *versieren.* Rijkelijk versierd: *met eenen welversierden helm.* In overeenkomst hiermede is *welopgeschikt* rijkelijk opgeschikt: *eene welopgeschikte eerepoort.*

WELVERSNEDEN, bijv. n. Van *versneden*, deelw. van *versnijden.* Gebruikelijk in *welversnedene pen*, dat eigenlijk eene pen aanduidt, welke men wel versneden heeft, maar voorts ook, figuurlijk, de bekwaamheid van eenen schrijver: *met zijne welversnedene pen.*

WELVERSTAANDE, bijw., van *verstaande*, deelw. van *verstaan.* Behoudens, mids: *ik zal 't geld verschieten, welverstaande, dat hij er zijn deel in drage.* Halma.

WELVERSTERKT, bijv. n. Van *versterkt*, deelw. van *versterken.* Door vestingwerken genoegzaam beveiligd: *eene welversterkte stad.* In overeenkomst hiermede is door genoegzame verschansingen omringd *welverschanst*, en door genoegzame wallen, of muren, *welbewald*, en *welbemuurd.*

WELVOEGELIJK, bijv. n. en bijw., *welvoegelijker, welvoegelijkst.* Ook *welvoegzaam.* Betamelijk, oorbaar, welvoegend: *eene welvoegelijke behandeling. Dat is in zulke omstandigheden niet welvoegelijk.* Op eene welvoegelijke wijze: *gedraag u toch welvoegelijker!* Van hier *welvoegelijkheid.* Zamenstell. *onwelvoegelijk, onwelvoegelijkheid.*

WELVOEGZAAM, zie *welvoegelijk.*

WELVOORZIEN, bijv. n. en bijw. Genoegzaam verzorgd, van voorraad opgevuld, enz.: *welvoorziene korenschuren. Eene welvoorziene tafel.*

WELWEZEN, zie *welzijn.*

WELWIJS, bijv. n. Van *wijs.* Genoegzaam wijs: *zijn welwijs en goed bestuur.*

WELWILLEND, bijv. n. en bijw., *welwillender, welwillendst.* Van *willend*, deelw. van *willen*, dat in vereeniging met *wel*, als bijv. n., voor goedgunstig en toegenegen gebruikt wordt: *die welwillende menschen onthaalden ons uitnemend.* Als bijw., op eene goedgunstige wijze: *men gedroeg zich jegens ons zeer welwillend.* Van hier *welwillendheid.*

WELZALIG, zie *welgelukzalig.*

WELZAND, o. Zand, dat steeds in eene golvende beweging is, drijfzand: *men wist het welzand aan den kant der gracht niet tot staan te brengen.*

WELZIJN, o. De onbepaalde wijs van *zijn.* Anders *welwezen.* Een staat van geluk en genoegen: *uw welzijn hangt er aan. Tot bevordering van het welzijn van den staat.* Bijzonderlijk, gezondheid: *ik verheug mij over uw welzijn.*

WEM, m., meerv. *wemmen.* Ankertand: *daar 't anker vrij langs vreemde kusten den wem in afgronds boezem grift.* P. MOENS.

WEMELEN, o. w., *ik wemelde, heb gewemeld.* Wordt nopens de beweging eener menigte van door elkander kruipende, loopende, vliegende, of zwemmende wezens gebezigd: *zie die mieren eens wemelen. Een heer van insekten, dat in de lucht wemelt.* Voorts beteekent: *het water wemelt van visch*, het is vol van wemelende visschen. *Het wemelt er van menschen*, er is eene menigte van wemelende menschen. Ook wordt het gebezigd voor eene heen- en weergaande beweging: *en drukt het weemlend zout met tonnen schats.* J. DE MARR. Van hier *gewemel, wemeling.*

Wemelen, neders. *wemmeln*, *wummeln*, ijsl. *wamla*, vries. *wimmelje*, zweed. *wimla*, hoogd. *wimmeln*, is een voortdurend werkw. van het oude *wimen* bewegen; van waar ook *wimpel.*

WEN, voegw. Wanneer: *wen in de zee de baren klotsen.* VOND. *Wen Galathee weer in haar vaderlijken kolk de dagtoorts dooft.* HOOGVL. Ook *wan: wan dat Goddelijck vermogen van Venus aengezicht bestraelt haer sterfelijke oogen.* VOND. Dit is de wortel van *wanneer.* Zie *wanneer.*

WEN, v., meerv. *wennen.* Zeker gezwel, of uitwas: *die wen moet afgezet, of weggebonden worden.*

WENDEN, b. en o. w., *ik wendde, heb gewend.* Draaijen, keeren: *wend het roer naar stuurboord! De kiel went slinx dan rechts.* VOND. *Als een breede strael van vier zich krult en went.* HUIJDECOP. *Ergens van wenden* is, daarvan afkeeren: *die desen Philistijn slaet, ende den smaet van Israël wendet.* BIJBELV. En hier komt *wenden* ook voor in den zin van verkeeren,

ren, in eenen tegenoverstaanden staat van zaken doen overgaan: *ick sal haer gevanckenisse wenden, ende mij harer ontfermen. Zich tot iemand wenden* verschilt van *zich naar hem wenden*, en beteekent, zich om gunst, of anderzins, bij hem vervoegen: *zoo haast hij ergens gebrek aan heeft, wendt hij zich tot mij.* Zich als naar hem toekeeren, om hem hulp te bewijzen: *wend u gunstig thans tot mij.* L. D. S. P. Hem toespreken: *thans wend ik mij tot u, die het pad der deugd bewandelt. Mijne rede wendt zich tot hen*, enz. *Iets keeren en wenden* is, het van alle kanten bezigtigen, om daaromtrent een rijp besluit te nemen. *Hij weet zich niet meer te keeren*, of *te wenden*, hij is geweldig in het naauw. *Het over eenen anderen boeg wenden* is, andere maatregelen beginnen te nemen. Onz., zegt men, dat een schip in het laveren *wendt*, als het over eenen anderen boeg valt; en worden dingen gezegd te *wenden*, waaromtrent men anders het woord *zwenken* bezigt: *de ruiterij zal naar de linkerhand wenden.* Halma. *Hoe het ook draaijen en wenden moge*, hoe het uitvallen moge. Van hier *wender, wending, wendster, wentelen*, enz. Zamenstell. *wendeltrap*, anders *wenteltrap*, *wendijzer*, bij Kil. het ijzer, waarin het braadspit draait, enz. *Aanwenden*, *afwenden*, *voorwenden*, enz.

WENDIJZER, zie *wenden.*

WENDING, v., meerv. *wendingen.* Van *wenden.* De daad van wenden: *bij de wending van het schip.* Overdragtelijk, de keer van eene zaak: *toen het pleidooi die wending kreeg.* Een draai, of plooi, van eene rede, een geschrift, enz.: *wat is dat dichtstuk vol van fraaije wendingen.*

WENK, m., meerv. *wenken.* Van *wenken.* Kil., Vond., enz. ook *wink*, even als in het hoogd. De daad van wenken, eene beweging van oogen, hoofd, hand, enz., om hetgeen men wil uit te drukken: *Jupijn, die met eenen wenk alles bestiert.* Vond. *Op mijnen wenk.* Hooft. *Iemand op zijne wenken dienen* is, zoo bereidwilliglijk, dat men slechts eenen enkelen wenk van hem behoeft te ontvangen, om in beweging te geraken. *Van iemands wenk afhangen*, volkomenlijk van hem afhangen. Figuurlijk, is *wenk* eene min of meer geheime

en

en voor anderen onmerkbare aanduiding van het een of ander: *dat gezegde scheen mij een wenk, dat ik heengaan kon. Let op de wenken der Voorzienigheid!* Zamenstell. *oogwenk*, enz.

WENKBRAAUW, v., meerv. *wenkbraauwen.* De verzameling van haren onder aan het voorhoofd van een mensch: *zijne regter wenkbraauw zit hooger, dan de linker. Al fronst gij uwe wenkbraauwen ook nog zoo zeer ineen. De bruine gitten, die door schalcke winckbraeuw zagen.* VOND.

Wenkbraauw, anders *winkbraauw*, vries. *wienbraauw*, hoogd. *Augbraun*, eng. *eijebrow*, en *brow*, komt van *wenken* en *braauwe*, haar der oogleden. Zie dit woord.

WENKEN, o. w., *ik wenkte, heb gewenkt.* Met de oogen, het hoofd, de handen, enz. roepen, of anderzins onderrigten, nopens hetgeen men wil: *als hij haer met de handt gewenckt hadde.* BIJBELV. *Ik wenkte hem, dat hij zwijgen zoude.* HALMA. *Zij wenkte, van neen. Wenckte met de handt tot het volck.* BIJBELV. *'k Heb haar gewenkt, dat ik vooruit zou wandlen.* A. HARTS. Van hier *gewenk*, *wenk*, *wenking.* Zamenstell. *wenkbraauw*, enz. *Toewenken*, *voortwenken*, enz.

Wenken, KIL., VOND. ook *winken*, even als in het hoogd. en bij OTTFRID., NOTK. *wincken*, zweed. *wincka*, eng. *wink*, angels. *wincian*, neders. *wenken*, is verwant aan *wanken.*

WENNEN, b. en o. w., *ik wende, heb* en *ben gewend.* Bedr., doen wonen, doen blijven: *gij zult dien hond niet wennen.* Zie voorts *gewennen.* Onz., genegen worden, om te wonen, te blijven: *wat ik doe, ik kan hier niet wennen.* Gewoon worden: *ik wende er aan.* Van hier *gewend*, *gewennen*, *wennis*, *wensel*, *wenst.* Zamenstell. *aanwennen*, *afwennen*, *verwennen*, enz.

Wennen, hoogd. *gewöhnen*, en *gewohnen*, eng. *wont*, is verwant aan *wonen*, hoogd. *wohnen*, eng. *won*, neders. *wanen*, vries. *wenje*, ook wel eens *weunen*, van waar voorts *gewoon*, *gewoonte*, ook wel eens *geweunte.*

WENNIS, v. Van *wennen.* Anders *wenst*, *wensel.* Iets, hetwelk men zich aanwent: *hij heeft eene quaade wennis over zich.* HALMA.

WENSCH, m., meerv. *wenschen.* Eigenlijk, al wat aangenaam is, vermaak aandoet, enz. Van hier in het gebruik, hetgeen men verlangt: *hoe kan dat uw wensch zijn? Mijn herder was mijn grootste wensch, en ik zijn zaligheid.* GELLERT. *Hoe kan een minziek hart zijn lieven wensch vergeten.* POOT. De daad van wenschen, verlangen: *met eenen wensch van wrake.* VOLLENH. *Den wensch van zijn verlangend hart wilt gij niet wederstreeven.* L. D. S. P. De uiting van het zielsverlangen: *hij deed wensch op wensch.* Hetgeen men ter uiting van dat verlangen voortbrengt: *ghij hebt den wensch der sachtmoedigen gehoort.* BIJBELV. *Naar hunnen wensch, en naar zijnen wensch* is bij HOOFT en VOND. naar hun, en zijn, geuit of ongeuit verlangen; maar *naar wensch* is wel, gelukkig, overvloedig, aangenaam, enz.: *hij slaagt naar wensch. 't Woud eeklen gheeft na wensch.* SPIEGH. Van hier *wenschen*, enz. Zamenstell. *gelukwensch*, *hartewensch*, *heilwensch*, *kermiswensch*, *morgenwensch*, *nieuwejaarswensch*, *vloekwensch*, *zegenwensch*, *zielewensch*, enz.

Wensch, boh. *winss*, eng. *wish*, KERO *wunsc*, hoogd. *Wunsch*, is eigenlijk afkomstig van *wun*, hoogd. *Wonne*, een hooge trap van vermaak en genoegen; van waar *wunilust*; zie *wellust.*

WENSCHELIJK, bijv. n. en bijw., *wenschelijker*, *wenschelijkst.* Van *wenschen.* Dat zich wenschen laat, begeerlijk: *het schijnt mij eene wenschelijke zaak.* Als bijw., naar wensch: *kon het ooit wenschelijker uitvallen?* Van hier *wenschelijkheid.*

WENSCHEN, b. w., *ik wenschte*, *heb gewenscht.* Eenen wensch koesteren, of uiten: *ende wenschten dat het dagh wierdt.* BIJBELV. *IJder wenscht, dat hij het velt behoude.* VOND. *Wat men voort tot dienst en heerlijkheit van eene stadt zou wenschen.* POOT. Toebidden, met den persoon in den derden naamval: *ik wensch u goeden dag. Den vader hoogh van jaren veel heils te wenschen sta.* A. BIJNS. *Naar iets wenschen.* Van hier *gewensch*, *gewenscht*, bijv. n. en bijw.: *wenschelijk*, *wenscher*, *wensching.* Zamenstell. *toewenschen*, *verwenschen*, *wegwenschen*, enz. Van *wensch.*

WEN-

WENSEL, *wenst*, zie *wennis*.

WENTELEN, b. en o. w., *ik wentelde*, *heb en ben gewenteld*. Voortd. werkw. van *wenden*. Bij KIL. *wendtelen*. Bedr., een ding gestadig wenden en keeren: *nacht en dagh ghewentelt en ghekeert ligghen in duighen*. BOETH. Bijzonderlijk, door gestadig wenden, van zijne plaats brengen: *sij wentelden den steen van den mont des puts*. BIJBELV. Wederkeerig, zich al liggende gestadig om en om wenden: *zie eens, hoe dat paard zich wentelt! Hij, vallende op de aarde, wentelde sich al schuijmende*. BIJBELV. Zich anderzins omdraaijen: *de hemelligchamen wentelen zich gestadig om hunne assen*. Onz., zich al wentelende bewegen: *de aarde wentelt jaarlijks eenmaal rondom de zon. Er wentelde een brok van de rots van boven neer*. Van hier *gewentel*, *wenteling*. Zamenstell. *wentelspil*, *wentelstok*, *wentelteefje*, *wenteltrap*, enz. *Aanwentelen*, *afwentelen*, *tegenwentelen*, *toewentelen*, *verwentelen*, *voortwentelen*, *wegwentelen*, enz.

WENTELSPIL, zie *wentelstok*.

WENTELSTOK, m., meerv. *wentelstokken*. Anders *wentelspil*. De spil van eene wenteltrap: *de trappen slingeren zich rondom den wentelstok*.

WENTELTEEFJE, o., meerv. *wentelteefjes*. Een gebakje, dat men gestadig om en om wentelt.

WENTELTRAP, v., meerv. *wenteltrappen*. KIL *wendeltrap*, hoogd. *Wendeltreppe*, zweed. *wändeltrappe*. Eene trap, die zich om en om eenen wentelstok wentelt: *een verholen wenteltrap*. HALMA. *Door wendeltrappen ginck men tot de middelste zijdkamer*. BIJBELV.

WERELD, v., meerv. *werelden*. Het heelal: *de groote beheerscher der wereld. Die de werelt gemaeckt heeft, ende alles, dat daerin is*. BIJBELV.; waar dit woord intusschen doorgaans, even als elders, meer bijzonderlijk de aarde aanduidt: *de Koningen der aerde, ende der geheele werelt*. BIJBELV. *De werrelt met een zee van water overtogen*. VOND. *Het nat is sonder droog, de werelt sonder lant*. CATS. *Des grooten Alexanders groothartigheit vint een gantsche werelt voor zich te naau*. VOLLENH. Evenveel welk gedeelte van het heelal: *hij onderstelt ook eene menigte van werelden*. Een gedeelte der aarde: *de oude*,

oude, *de nieuwe*, *de bewoonde*, *wereld*. De gezamenlijke bewoners der aarde, de menschelijke zamenleving: *het bijster woelen der weerelt*. HOOFT. *Wat scheelt 't u hoe de werelt host*. POOT. Een bijzonder deel der menschelijke zamenleving: *wat zal de wereld er van zeggen? Men houw sich, hoe men wil, de wereld is vol gekken*. HUIJGHENS. *De groote wereld*, *de beschaafde wereld*, *de geleerde wereld*, enz. *De nieuwghevonden wereld meest sonder letters leven*. SPIEGH. De goederen en genoegens der wereld: *de gelukkige heeft de weerelt lief*. HOOFT. *En hebt de werelt niet lief*. BIJBELV. De verkeeringstoon, die onder de menschen gebruikelijk is: *zijne wereld verstaan*. *De wijde wereld intreden*, zich midden onder de menschen begeven. *Ter wereld komen*, geboren worden. *Der wereld afsterven*, wansmaak in hare genoegens krijgen, en daaraan niet meer als te voren deelnemen. *De wereld verlaten*, in een klooster gaan, of sterven, *naar de andere wereld verhuizen*. *Al de wereld* beteekent, de menschen over het algemeen: *al de wereld spreekt kwaad van hem*. Van hier *wereldlijk*, *wereldling*, *wereldsch*. Zamenstell. *wereldbeheerscher*, *wereldbeschrijving*, *wereldbewoner*, *wereldbol*, *wereldburger*, *werelddeel*, *wereldgroote*, *wereldkennis*, *wereldkloot*, *wereldkoning*, *wereldkundig*, *wereldminnaar*, *wereldrond*, *wereldsgezind*, *wereldstad*, *wereldstelsel*, *wereldwijze*, enz.

Wereld, OTTFRID. *worolt*, zweed. *werld*, hoogd. *Welt*, eng. *world*, vries. *wroad*, oudd. ook *weralt*, en *werolt*, werd oulings ook voor tijd, eeuw, gebruikt, en is van het oude *weren*, zijn, worden, duren, afkomstig.

WERELDBEHEERSCHER, m., meerv. *wereldbeheerschers*. Ook *wereldkoning*. Wordt in den verhevenen stijl wegens God gebezigd: *de groote wereldbeheerscher*. En wegens iemand, die deze wereld genoegzaam onder zijn bedwang heeft: *een der Romeinsche Keizers en wereldbeheerschers*.

WERELDBESCHRIJVER, m., meerv. *wereldbeschrijvers*. Die eene beschrijving van de wereld geeft. Zoo ook *wereldbeschrijving*, de daad van zulk beschrijven.

WERELDBOL, zie *wereldkloot*.

WERELDBURGER, m., meerv. *wereldburgeren* en *wereldburgers.* Iemand, die zich als burger der wereld beschouwt en gedraagt, en alle menschen als medeburgeren bemint: *het is een regtschapen wereldburger, die geenen volkshaat voedt.* Van hier *wereldburgerschap*, de denkwijs van eenen wereldburger.

WERELDGEBOUW, o. Het heelal.

WERELDGROOTE, m., meerv. *wereldgrooten.* Een groote in eene heerschappij, die zich genoegzaam over de wereld uitstrekt: *de Romeinsche wereldgrooten.*

WERELDKENNIS, v. Kennis van de gesteldheid van het heelal: *die wereldbeschrijving kan u eene genoegzame wereldkennis bijzetten.* Kennis van de menschelijke zamenleving: *gij bezit geene wereldkennis.*

WERELDKLOOT, m., meerv. *wereldklooten.* Anders *wereldbol.* Onze aarde, of een ander soortgelijk hemelligchaam: *verlicht den gantschen waereltkloot.* L. D. S. P. Een afbeeldsel van eenen wereldkloot, en wel zulk een, als men eenen Keizer bij deszelfs krooning in de hand geeft: *de rijksappel, of wereldkloot.*

WERELDKONING, zie *wereldbeheerscher.*

WERELDKUNDE, zie *wereldkennis.*

WERELDKUNDIG, bijv. n. en bijw., *wereldkundiger, wereldkundigst.* Die de wereld kent. Voorts, de wereld door bekend, ruchtbaar: *gij maakt het gebeurde nog wereldkundiger.*

WERELDLIJK, bijv. n. Van *wereld.* OTTFRID. *woroltlich*, NOTK. *wertlich*, ZWABENSPIEG., hoogd. *weltlich.* Het tegenoverstaande van *kerkelijk*: *wereldlijke vierscharen.* Voorts is een *wereldlijk priester* die geen lid van eenige geestelijke orde is. *De wereldlijke regter.*

WERELDLING, zie *wereldsch.*

WERELDMINNAAR, zie *wereldsch.*

WERELDROND, o. Onze aaadbol: *het gansche wereldrond. Deeden 't siddrend waereldrond davren.* L. D. S. P.

WERELDSCH, bijv. n. en bijw. Van *wereld.* Tot de wereld behoorende: *wereldsche zaken. Om wereldsche goederen bijeen te schrapen.* Voorts is *een wereldsch mensch* evenveel, als een *wereldsgezind*, een *wereldling*, of *wereldminnaar*, die de wereld lief heeft; zie *wereld.*

WERELDSGEZIND, zie *wereldsch.*

WERELDSTAD, v., meerv. *wereldsteden.* Dezen naam geeft men aan eene stad, die als eene kleine wereld uitmaakt: *de wereldstad Parijs.*

WERELDSTELSEL, o., meerv. *wereldstelsels.* Eene hoeveelheid van bijeen behoorende wereldbollen: *er zijn vast buiten ons zonnestelsel nog oneindig vele andere wereldstelsels.*

WERELDSTREEK, v., meerv. *wereldstreken.* Oord der wereld.

WERELDWIJZE, m., meerv. *wereldwijzen.* Iemand, die in wereldsche zaken ervaren en wijs is.

WEREN, b. w., *ik weerde*, *heb geweerd.* Afweren, keeren, tegenstaan: *den vijand weren. Ik kan het niet weren. Zich weren*, zich bewegen, om iets te verrigten: *wat weert hij zich! Gij zult u wat beter moeten weren!* Zich bewegen, om eenig kwaad van zich te keeren: *hoe dapper hij zich ook weerde.* Van hier *geweer*, *weer*, *weerbaar*, *weerder*, *weerloos*, *wering.* Zamenstell. *weerwerk*, enz. *Afweren*, *beweren*, *verweren*, enz.

Weren, hoogd. *wehren*, KERO *weren*, angels. *weran*, ijsl. *veria*, zweed. *varja*, beteekent eigenlijk bewegen, reppen.

WEREN, o. w., *ik weerde*, *heb geweerd.* Verwant aan ons *wezen*, ijsl. *vera*, zweed. *vara*, zijn, en volstrektelijk evenveel als het hoogd. *währen*, duren, van waar ons *wereld*, en bij KIL., *weerachtig*, en *weerigh*, durig, duurzaam.

WERF, v., meerv. *werven.* Eigenlijk, aarde, die ergens opgeworpen wordt, en eene daardoor aan- of opgehoogde plek gronds. Deze beteekenis is bovenal zigtbaar in het neders. *warf*, dat eenen heuvel, of eenen aangehoogden oever, aanduidt; maar ook in ons *werf*, dat in het gebruik zoodanig eene plek gronds van het platte land aanduidt, waarop een huis gebouwd is, en welke hetzelve omringt, en doorgaans hooger is dan het omliggende land: *hij stond op zijne werf. De werf wist na te speuren, waar op hij gezeten was.* HOOFT. Voorts gebruikt men dit woord ten platten lande, en in de steden, voor eene scheepstimmerwerf: *brengenze geen schepen van de werf.* VOND. Zamenstell. *werfboot*, *werfgast*, *werf-*

werfklok, *werfvolk*, enz. *Timmerwerf*, enz. Van *werpen*, hoogd. *werfen*.

WERF, beantwoordt aan *maal*, in de zamenstell.: *dikwerf*, *driewerf*, *tweewerf*; ook *eenwerf*, *eerstwerf*, *lestwerf*, bij KIL.

WERFGELD, zie *werven*.

WERING, v., meerv. *weringen*. Van *weren*. De daad van weren: *tot wering van dat kwaad*. Voorts ook hetgeen tot wering dient. In dezen zin heeft het woord een meerv.; maar komt het zelden voor, dan in de zamenstell. *borstwering*, enz.

WERK, o. Grove ineen verwarde draden, die uit vlas of hennip gehekeld worden: *het werk*, *waermede de naden gedreven worden*. VOND. Zamenstell. *hennipwerk*, *vlaswerk*, enz. Dit woord is, volgens ADELUNG, zamengetrokken uit *werrich*, van *werren*, *warren*. Het luidt in het hoogd. ook *werk*.

WERK, o., meerv. *werken*. Gewrocht: *uw goedheid is verspreid op al uw werken*. L. D. S. P. *Dat dit werk gewrocht is van de zienlijke hant Godts*. HOOFT. Inzonderheid een gebouw: *het gansche werk staat op palen*. Een dijk, een wal, eene verschansing: *de werken van Nijmegen*. *Er waren verscheidene werken voor het leger aangelegd*. Een kunstig zamenstel van dingen, die een geheel uitmaken: *het werk van uw horlogie deugt niet*. *Het oude werk werd uit het orgel genomen*. De wijs, waarop iets gemaakt is: *dat zilver is gansch anders van werk*. *Als het werk van den rant eenes bekers*. BIJBELV. Al wat aan eenig bijzonder ding te doen is: *toen zij het werk gedaan had*, *sloot zij de kamer*. *Alsoo wert het werck der pilaren volmaeckt*. BIJBELV. Een geschrift van eenigen omvang: *het wordt een geheel werk*, *dat gij daar schrijft*. De celletjes, die de bijen in hare korven maken: *zoo als de nijvere bijen haar werk met honig vullen*. Een bedrijf, eene daad: *iemand niet naar zijne woorden*, *maar naar zijne werken*, *beoordeelen*. *Een werk van liefde en barmhartigheid*. Arbeid, moeite: *het kost mij veel werks*. *Hij dacht*, *dat er minder werk aan was*. *Aan het werk tijgen*, of *tijen*, aan den arbeid gaan. *Iemand te werk stellen*, hem gelegenheid tot arbeid verschaffen, anders ook

hem *werk geven. Iets te werk stellen*, daarmede werkzaam zijn, of worden: *stelt bloetdorstigh, fel, en boos, zijn aert te werk aen 't vee.* VOND. *Iets in het werk stellen*, hetzelve tot dadelijkheid brengen. *Bij de werken zijn* is, in gereedheid, of bij de hand: *er was geene pen bij de werken.* In plaats hiervan vordert HOOGSTRAT. *bij den werke*, zoo als men bij HOOFT vindt: *was daatlijk bij den werke Goodevaart Monteus.* BRANDT schrijft: *dat de vloot met den dag bij de werk zou trachten te weezen.* Maar het eerstgemelde is, volgens TEN KATE, het eenige, dat deugt, ontleend van de opzieners over groote werken, die gestaag daarbij moeten zijn, om telkens met raad en daad toe te schieten. *Ergens werk van maken*, zorg en vlijt daaraan besteden: *hij maakt veel werk van haar. Men maakt er weinig werk van lezen. Zoo, of zoo, ergens mede te werk gaan*, daarmede zoo of zoo handelen: *lang ging ik zacht te werk.* VOND. *Hij gaet met hooveerdige verbolgentheijt te wercke.* BIJBELV. *Hoe kunt gij zoo te werk gaan*, zoo onstuimig handelen. *Het is geen werk voor dien man*, het valt hem te zwaar, het gaat zijne krachten of vermogens te boven. Spreekw.: *het werk loont zijnen meester*, het vergaat iemand naar zijn gedrag. *Er is werk aan den winkel*, het is er druk. Van hier *werkachtig*, *werkelijk*, *werkeloos*, *werken*, enz. *Werkzaam.* Zamenstell. *werkdadig*, *werkheilig*, *werkstellig*, *werkverbond*, *werkwoord*, enz. *Aardewerk*, *akkerwerk*, *avondwerk*, *beeldwerk*, *bergwerk*, *binnenwerk*, *beuzelwerk*, *bloemwerk*, *boerenwerk*, *bolwerk*, *bontwerk*, *borduurwerk*, *breidwerk*, *broddelwerk*, *buitenwerk*, *dagwerk*, *draadwerk*, *draaiwerk*, *draalwerk*, *futselwerk*, *graveerwerk*, *guitenwerk*, *handwerk*, *heiwerk*, *heksenwerk*, *horenwerk*, *houtwerk*, *huiswerk*, *ijzerwerk*, *kantwerk*, *kettingwerk*, *keukenwerk*, *kinderwerk*, *knoeiwerk*, *koperwerk*, *kranswerk*, *kroonwerk*, *kunstwerk*, *lakwerk*, *lapwerk*, *latwerk*, *lijstwerk*, *loofwerk*, *meesterwerk*, *memoriewerk*, *metselwerk*, *molenwerk*, *morgenwerk*, *muurwerk*, *naaiwerk*, *naaldewerk*, *nachtwerk*, *paalwerk*, *poppenwerk*, *pronkwerk*, *prulwerk*, *puikwerk*, *radwerk*, *reukwerk*, *reuzenwerk*, *roosterwerk*, *schilderwerk*, *schrijnwerk*, *slenderwerk*, *slinger-*

gerwerk, *speldewerk*, *tapijtwerk*, *touwwerk*, *traliewerk*, *treuzelwerk*, *uurwerk*, *vuurwerk*, *weerwerk*, *winterwerk*, *wonderwerk*, *zilverwerk*, *zomerwerk*, enz.

Werk, hoogd. OTTFRID. ook *Werk*, WILLER. *wercho*, angels. *weorc*, eng. *work*, vries. *wurk*, schijnt aan het gr. ἔργον, hebr. ארג, verwant, komt misschien van *weren*, en beteekent bij OTTFRID. ook eene zaak, een ding.

WERKBAAS, m., meerv. *werkbazen*. Baas, die werkvolk in zijne dienst heeft. Ook opziener over werkvolk.

WERKDADIG, bijv. n. en bijw., *werkdadiger*, *werkdadigst*. Van *werk* en *dadig*, van *daad*. Wordt dan eens voor *werkelijk*, dan eens voor *werkzaam*, gebruikt. Van hier *werkdadigheid*.

WERKDAG, m., meerv. *werkdagen*. Een dag, waarop men werken mag: *geen zon- of feest- maar een werkdag*. *De poorte — sal de ses werckdagen gesloten zijn*. BIJBELV.

WERKELIJK, bijv. n. en bijw., *werkelijker*, *werkelijkst*. Dadelijk, inderdaad, en thans, aanwezig: *de werkelijke regering*. Als bijw., wezenlijk, en thans: *hij regeert werkelijk*. Voorts ook veel werk aanbrengende, of vorderende: *de regering viel hem te werkelijk*. Van hier *werkelijkheid*.

WERKELOOS, bijv. n. en bijw., *werkeloozer*, *werkeloost*. Zonder werk: *zijt gij thans werkeloos?* Van hier *werkeloosheid*.

WERKEN, b. en o. w., *ik werkte*, *heb gewerkt*, en *ik wrocht*, en *heb gewrocht*. Onz., in eene werkzame beweging zijn: *hij werkt*, *om het schip voort te krijgen*. *Waer hebt ghij heden opgelesen*, *ende waer hebt ghij gewrocht?* BIJBELV. Evenveel hoe arbeiden: *hij werkt aan eene verhandeling*. *Te werken in gout*, *ende in silver*, *ende in koper*. BIJBELV. De verwachte uitwerking ergens op te wege brengen: *het geneesmiddel werkt nog niet*. *Op het verstand en hart van zijne hoorders werken*. Gisten: *het bier werkt nog*. *Men zegt*, *dat de wijn werkt*, *als de wijngaard bloeit*. HALMA. Bedr., te wege brengen: *dat bevel werkt veel goeds*. Verrigten: *hij heeft een goet werk aen mij gewrocht*. BIJBELV. Van hier *gewerk*, *gewrocht*, *werker*, *werking*, *werkster*. Zamen-

menstell. *werkbaas*, *werkbij*, *werkdag*, *werkezel*, *werkgast*, *werkhuis*, *werkkracht*, *werkkring*, *werklieden*, *werkloon*, *werkmeester*, *werkmiddel*, *werkmier*, *werkpak*, *werkplaats*, *werksloof*, *werkspelde*, *werkstuk*, *werktijd*, *werktuig*, *werkvolk*, *werkvrouw*, enz. *Aanwerken*, *afwerken*, *bewerken*, *bijwerken*, *doorwerken*, *inwerken*, *medewerken*, *nawerken*, *opwerken*, *overwerken*, *tegenwerken*, *toewerken*, *uitwerken*, *verwerken*, *voortwerken*, *wegwerken*, enz. Van *werk*.

WERKEZEL, m., meerv. *werkezels*. Iemand, die aan evenveel welken slaafschen arbeid met lust voortwerkt: *het is een regte werkezel*.

WERKGAST, m., meerv. *werkgasten*. Anders *werkman*; gelijk als men het meervoud *werkgasten* met *werklieden*, en *werkvolk*, verwisselt. Iemand, die zich met ruw werk geneert: *ik kan nog verscheidene werkgasten plaatsen*.

WERKHEILIG, bijv. n., *werkheiliger*, *werkheiligst*. Dus noemt men iemand, die te veel van goede werken verwacht: *een werkheilig mensch*. Als z. n., is het mannel. en vr., iemand, die werkheilig is. Van hier *werkheiligheid*.

WERKHUIS, o., meerv. *werkhuizen*. Een huis, waar men werkt; ook rasphuis.

WERKKRING, m., meerv. *werkkringen*. De kring, waarin iemand zijne werkzaamheid met vrucht op woeker zetten kan: *nu is hij in zijnen eigenlijken werkkring*.

WERKLIEDEN, *werkman*, zie *werkgast*.

WERKMEESTER, m., meerv. *werkmeesters*. Een kunstenaar: *ten wercke des werckmeesters, ende der handen des goutsmits*. Bijbelv. Hedendaags veelal enkel de opperste ontwerper en voltooijer van een ding: *al wat ons omringt, en wij zelven, moeten door eenen wijzen en goeden werkmeester voortgebragt zijn*.

WERKPLAATS, v., meerv. *werkplaatsen*. Eene plaats, waar men werkt.

WERKSLOOF, v., meerv. *werksloven*. Eene sloof, die men onder het werken voorheeft: *doe uwe werksloof nu maar af!* Bij Halma ook eene vrouw, die uit werken gaat, en zich daarmede afslooft.

WERKSTELLIG, bijv. n. en bijw. Van *stellen*. Dat in het

het werk gesteld wordt: *iets werkstellig maken*. Van hier *werkstelligheid*, *werkstelliglijk*. HALMA. Zamenst. *bewerkstelligen*, enz. — *onwerkstellig*.

WERKSTUK, o., meerv. *werkstukken*. Een ding, dat met bijzondere kunst, of moeite, vervaardigd is: *een werkstuk van Vulkaen*. VOND.

WERKTUIG, o., meerv. *werktuigen*. Tuig, gereedschap, waarvan men zich in het werken bedient: *een kistenmakers werktuig*. HALMA. Al wat als hulpmiddel tot verrigting van iets verstrekt: *het teedere werktuig van het gezigt*. *Hij was het werktuig der Voorzienigheid ter bevordering van den vrede*. Van hier *werktuigelijk*. Zamenstell. *werktuigkunde*, *werktuigkundig*, *werktuigmaker*, enz.

WERKTUIGELIJK, bijv. n. en bijw., *werktuigelijker*, *werktuigelijkst*. Van *werktuig*. Al wat met even weinig overleg verrigt wordt, als er bij een werktuig plaats grijpt: *ik maakte eene werktuigelijke beweging met de hand*, *waaruit mijn afgrijzen bleek*. Als bijw., zonder eenig eigen overleg: *de daaden der dieren geschieden*, *volgens Descartes*, *werktuiglijk*. HALMA. Van hier *werktuigelijkheid*. Zamenstell. *onwerktuigelijk*.

WERKTUIGKUNDE, v. Kunde van het zamenstel, en de werkkracht, van allerlei werktuigen: *hij is in de werktuigkunde zeer bedreven*. In overeenstemming hiermede is *werktuigkundig* met de gezegde kunde begaafd.

WERKVERBOND, o. Een verbond, hetwelk God met den eersten mensch zou aangegaan hebben.

WERKVOLK, zie *werkgast*.

WERKWOORD, o., meerv. *werkwoorden*. Een bijzonder deel der rede, waarover zie mijne nederd. spraakk. D. I. § 121, D. II § 117.

WERKZAAM, bijv. n. en bijw., *werkzamer*, *werkzaamst*. Genegen tot werken: *een werkzaam man*. Met werk onledig: *hij blijft nog steeds werkzaam*. Bij de voorstanders van bevindingen, hiermede begunstigd: *die zondaar begint werkzaam te worden*. Als bijw., vlijtiglijk en ijverig: *hij behartigt alles werkzaam en trouwelijk*. Van hier *werkzaamheid*, dat, even als *bezigheid* in het meerv. wel eens voor hetgeen men verrigt gebezigd wordt: *waarin bestaan zijne voornaamste*

werkzaamheden? Zamenstell. *onwerkzaam*, enz.

WERKZAAMHEID, zie *werkzaam*.

WERPANKER, zie *werpen*.

WERPDRAAD, zie *werpte*.

WERPEL, zie *werpen*.

WERPELING, m., meerv. *werpelingen*. Kil. ook *verwerpelinck*, in de beteekenis van een jong, dat door de moer verstooten wordt, buiten welke *werpeling* en *worpeling* voorts ook evenveel welk geworpen jong aanduiden: *die werpelingen van de beesten, die ghi hebt in voedenisse*. V. Hass.

WERPEN, b. w., *ik wierp, heb geworpen*. Kil. en elders ook *worpen*. Met hevigheid door de lucht van zich af drijven: *het werptuig wierp eene hagelbui van steenen. Men begon al meer en meer bommen te werpen. Die vijerspranckelen, pijlen, ende doodelicke dingen, werpt*. Bijbelv. Met meer of min hevigheid nederwaarts doen vallen: *de Prins van Parma — werd — op zijn plat geworpen*, dat is, plat ter aarde neder. Hooft. *Doch wilt ghij tarwe en zware spelte in d'aerde werpen*. Vond. *Ter aarde, in het water, over boord, in het vuur, op den grond*, enz. *werpen. Iemand omver werpen* is, hem omver doen vallen. *Iemands stellingen*, enz. *omver werpen*, dezelve wederleggen. *Iemand een gat in het hoofd, de oogen daaruit*, enz. *werpen*, is, hem al werpende derwijze beschadigen. *Zich in het stof werpen* beteekent, opzettelijk ter aarde vallen, om zich ten diepste voor iemand te vernederen. *Zich in eenen drom van vijanden werpen* is, daarin dringen. *Volk in eene vesting werpen*, hetzelve schielijk daarin doen trekken. *Iemand in de gevangenis werpen*, hem daarin doen sluiten. *Eenen mantel van, of om, het lijf werpen*, hem van, of aan, het lijf doen. *Jongen werpen* is, dezelve ter wereld brengen: *door vrees gedrongen, werpen z', in dien nood, haar jongen*. L. D. S. P. *Zijne oogen op iemand werpen*, hem beschouwen, verkiezen, begeeren: *hij wierp zijne oogen op die weduwe. Negen oogen werpen* is, de dobbelsteenen derwijze werpen, dat derzelver bovenzijden negen oogen vertoonen. In: *met dobbelsteenen werpen, met steenen, met scheldwoorden*, enz., *om zich henen werpen*, is *werpen* steeds onzijdig; maar in: *met*

stee-

steenen, enz. *werpen* wordt het vaak bedrijvend, als de werking tot een voorwerp overgaat, dat men zoekt te treffen: *ik wierp den hond met eenen steen.* Spreekw.: *als men eenen hond werpen wil, vindt men ligt eenen steen*, zie *steen.* Van hier *werf*, *werp*, of *worp*, *werpel*, of *worpel*, een dobbelsteen, bij Kil., *werpeling*, *werper*, *werping*, *werpsel*, *werpte.* Zamenstell. *werpanker*, *werpdraad*, *werpgaren*, *werpgeweer*, *werplans*, *werplood*, *werpnet*, een net, dat met eenen draai uitgeworpen wordt, — *werppijl*, *werpschicht*, *werpschijf*, *werpspeer*, *werpspel*, *werpspies*, *werptol*, *werptuig*, enz. *Afwerpen*, *heenwerpen*, *onderwerpen*, *opwerpen*, *tegenwerpen*, *toewerpen*, *uitwerpen*, *verwerpen*, *voortwerpen*, *wegwerpen*, enz.

Werpen, *worpen*, hoogd. *werfen*, oudopperd. *werfan*, zweed., ijsl. *varpa*, Ulphil. *wairpan*, middeleeuw. lat. *guerpire*, is van eenen onzekeren oorsprong.

WERPGAREN, zie *werpte.*

WERPNET, zie *werpen.*

WERPSEL, o., meerv. *werpselen*, en *werpsels.* Van *werpen.* Hetgeen geworpen wordt, doch naauwelijks anders gebruikelijk, dan in de zamenstell. *opwerpsel*, *tusschenwerpsel*, *uitwerpsel.*

WERPTE, v. De inslag, die door de schering geworpen wordt, en niet die schering, zoo als Kil. wil, die dit woord met *werp*, *werpdraad*, en *werpgaren* verwisselt. In het hoogd. luidt het *Werfte*, of *Werft*; en het komt van *werpen.*

WERVEL, m., meerv. *wervelen* en *wervels.* Eigenlijk, al wat draait; van hier, bij Kil., een maalstroom, en, even als dit woord, het water dat in eenen maalstroom rondgedreven wordt, een draaikolk, bij Kil. anders *wervelpoel.* Voorts bij denzelfden Kil. de nek; en een langwerpig schijfje, dat om eenen spijker ronddraait: *doe den wervel op de deur!* Van hier de spreekw. *den wervel draaijen*, het voornaamste bestuur van zaken voeren: *geen stokebrant magh hier den wervel draeien.* Vond. Voorts verwisselt men *wervel* ook met *wervelbeen.* Van hier *wervelen.* Zamenstell. *wervelader*, *wervelbeen*, *werveldraaijer*, *wervelhoren*, *wervelpoel*, *wervelwind*, *wervelziek*, enz. *Lendewervel*, *zijdewervel*, enz.

Wervel, neders. *warbel*, hoogd. *Wirbel*, zweed. *hwirf-*

hwirfwel, eng. *whirl*, komt van het oudd. *werben*, zweed. *hwerfwa*, in eenen kring ronddraaijen, van het oude *werven*, omdraaijen, verwant aan het lat. *vertere*, en ons *warren*, van waar *warrelwind*.

WERVELBEEN, o., meerv. *wervelbeenderen*. Een been van de ruggegraat: *het ruggemerg loopt door de wervelbeenderen*.

WERVELEN, b. w., *ik wervelde*, *heb gewerveld*. Van *wervel*. Met den wervel sluiten: *gij hebt die deur niet goed gewerveld*. Bij KIL. ook draaijen, over het algemeen.

WERVELPOEL, zie *wervel*.

WERVELWIND, m., meerv. *wervelwinden*. Warrelwind, dwarlwind: *gelijck kaf, dat de wervelwint wechsteelt*. BIJBELV.

WERVELZIEK, bijv. n. Aan draaijingen in het hoofd lijdende: *ik word wervelziek van al die beweging*. Van hier *wervelziekte*.

WERVEN, b. w., *ik wierf*, *heb geworven*. Oulings met moeite verkrijgen: *uten diepe ghewervet*. V. HASS. *Alle hare have die sij geworven hadden*. BIJBELV. *Zij, die de kroone draaght, en hoeft ze niet te werven*. HOOFT. *Doch wij verworven, 't geen bij noodlot stont te werven*. VOND. *Die soo veel heeft, ofte weet te werven*. R. VISSCHER. Hedendaags bezigt men in dezen zin *verwerven*, en komt *werven* enkel voor in dien van krijgsvolk aannemen: *matrozen*, *soldaten*, enz. *werven*; of in dien van leden voor een of ander gezelschap bijeen brengen: *hij werft leden voor de maatschappij*, enz. Bij KIL. vindt men nog meer andere beteekenissen, die *werben* in het hoogd. nog ten deele heeft. Van hier *gewerf*, *werver*, *werving*. Zamenstell. *werfhuis*, *werf-officier*, enz. *Aanwerven*, *verwerven*, enz.

Werven, hoogd. *werben*, neders. *warben*, KERO, ISID. *hwerban*, zweed. *verfva*, is verwant aan *wervel*, en beteekent eigenlijk ronddraaijen, in eene gestadige beweging houden.

WERWAARTS, bijw., even als *derwaarts*, *velerhande*, enz., uit eenen dubbelen tweeden naamval zamengesteld, als uit dien van het oude *we*, dat aan *wie*, welke, enz. beantwoordt; en uit den tweeden naamval van *waart*. Waarheen, zoo in eenen vragenden, als in eenen betrek-

ke-

kelijken zin : *het land, werwaarts ik hem zond. Werwaarts is hij verhuisd? Werwaarts ik mij wend, ik vind nergens heul noch troost.*

WESHALVE, voegw. Van het oude *we* en *halve*. Alwaarom, om welke reden: *weshalve ik hem voorhield.*

WESP, v., meerv. *wespen.* Een bekend insekt: *eene getergde wesp. Mijn volk is van die wesp ook selden hard gesteken.* D. DECK. Zamenstell. *wespenei, wespenhonig, wespennest,* enz. *Akkerwesp, basterdwesp, bladwesp, boschwesp, moerwesp, steenwesp, veldwesp, wandwesp, werkwesp,* enz.

Wesp, neders., hoogd., opperd. *wespe*, eng. *wasp*, deen. *hvespe*, fr. *quespe*, *quepe*, ital., lat. *vespa*, gr. σφηξ.

WESPENNEST, o., meerv. *wespennesten.* Wordt figuurlijk gebruikt, in: *een wespennest verstoren*, een aantal van bittere menschen tegen zich in beweging brengen.

WEST, bijv. n. en bijw. Dat tegen oost overstaat: *de wind is west.* Zie voorts, nopens het bijvoegelijk gebruik van dit woord, *westewind.* Als bijw.: *het ligt vlak west van ons.* In het onz. geslacht als z. n., de westelijke zijde van een ding, anders deszelfs *westkant* en *westzijde: de deur is aan het west van het huis*, en het westelijk gedeelte van eene plaats, een land, enz.: *hij woont daar ginds in het west.* Onbepaaldelijk, het westelijk gedeelte der wereld: *terwijl het west noch starren zag.* BRANDT. *In 't west noch niet gedaan zijn de bruine grijnzen van des hemels vrolijk aanschijn.* HOOFT. *Blies al den neeveligen douw, en 't quaad fenijn met kracht naa't west.* SIX V. CHAND. Ook bezigt men *west* als z. n., vr. in: *naar de west, in de west, uit de west*, naar, in, of uit, westindie; en in: *om de west*, op de westkust: *hij woont om de west*, of langs die kust: *om de west varen.* Nopens het spreekw.: *oost west t'huis best*, zie *oost. West ten noorden, westnoordwest*, en *west ten zuiden, westzuidwest*, wordt van dingen gebezigd, die aan weerskanten van het west gelegen zijn: *wij zagen land west ten zuiden van ons. De wind was westzuidwest.* Voorts komen van *west, westelijk, westen, wester*, enz. Zamenstell. *westewind, westeinde, westfalen*, enz. *Westhoek, westindie, westkant*,

westkim, *westkust*, *westland*, *westvaarder*, *westvries*, *westvriesland*, *westwaarts*, *westzane*, *westzaandam*, *westzijde*, enz.

West, hoogd., eng. ook *west*, fr. *ouest*. Vergelijk *noord* en *oost*, z. n.

WESTELIJK, bijv. n. en bijw., *westelijker*, *westelijkst*. In het west gelegen, of uit het west komende: *de wind wordt nog westelijker*. Aan de westzijde: *het ligt westelijk van ons*. Van hier *westelijkheid*. Zamenstell. *noordwestelijk*, *noordnoordwestelijk*, *westnoordwestelijk*, *westzuidwestelijk*, *zuidwestelijk*, en *zuidzuidwestelijk*.

WESTEN, o. Het westelijke gedeelte van evenveel welk ding: *de toren staat gemeenlijk aan het westen van de kerk*. *Leijddese recht af beneden nae het westen der stadt*. Bijbelv. Onbepaaldelijk, het westelijke gedeelte der wereld: *drie siende nae het noorden, ende drie siende nae het westen*. Bijbelv. *Zoo verr' als 't oost van 't westen is gelegen*. *De wind blaast uit den westen*. *Dat uit den westen dan met laauwe blaasjens aamt*. Hooft.

WESTER, bijv. n. en bijw., zijnde de vergrootende trap van *west*, als *ooster*, *noorder* en *zuider*, van *oost*, *noord* en *zuid*. *Oock sal hij den ooster ende wester hoek hebben*. Bijbelv. *Wester kerk*, *wester markt*, *wester toren*, *wester vleugel*, enz. Dikwerf wordt het ook aan het zelfstandig naamw. vastgehecht: *van den oosterhoeck, tot de westerhoeck toe*. Bijbelv. En zoo ook *westermarkt*, *westertoren*, enz. Zie *oost*. Van hier *westersch*, dat tot het westen betrekkelijk is: *de westersche volken*, *het westersche Keizerrijk*.

WESTERSCH, zie *wester*.

WESTEWIND, m., meerv. *westewinden*. De wind, die uit het west waait: *gelijck een korenair van westewint geleekt*. Vond. *Als d'aem des westewints, die elk den schoot vol vruchten regent*. Moon. — Kil., Halma, en anderen, schrijven *westenwind*; en houden *westen* aan het hoofd van dit woord voor eenen gebogenen naamval van het onz. z. n. *west*. In de Bijbelv. komt *westewind* als twee woorden voor, en wordt *west* als bijvoegel. verbogen: *eenen seer stercken westen wint*.

WEST-

WESTFAAL. *westfaalsch*, zie *Westfalen.*

WESTFALEN, o. Eigenlijk een hertogdom, dat, even als het naburige graafschap Recklinckhausen, aan den Aartsbisschop van Keulen plagt toe te behooren: *de hoofdstad van Westfalen is Arensberg.* Voorts een der kreitsen van het voormalige duitsche rijk, eigenlijk *de westfaalsche kreits* geheeten. En thans draagt eene vereeniging van landen ten oosten van Munster en Arensberg, den naam van *het koningrijk van Westfalen.* Van hier *westfaal*, hoogd. *Westphale*, iemand uit Westfalen; en van daar wederom *westfaalsch*, dat tot Westfalen behoort, of daaruit afkomstig is. *Westfaling*, een inwoner van Westfalen, of een van deszelfs inboorlingen.

WESTFALING, zie *Westfalen.*

WESTINDIE, o., meerv. *westindiën.* Anders ook *de West.* Een gedeelte van Amerika en deszelfs eilanden: *hij vaart op Westindië.* Van hier *Westindisch*, en de zamenstell. *westindischvaarder*, anders *westvaarder.*

WESTKANT, zie *west.*

WESTKIM, v. De westelijke gezigteinder: *tot de nacht, ter westkim opgevlogen, de lucht met zwart bekleedt.* ROTGANS.

't Was avond, en de zon, gehuld met goud en stralen,
Scheen thands, te Berseba, ter westkim in te dalen.
HOOGVL.

WESTLAND, o. De landstreek ten zuidwesten van Delft en den Haag: *een boer uit het westland.* Van hier *westlandsch.*

WESTVAARDER, zie *westindië.*

WESTVRIES, zie *westvriesland.*

WESTVRIESLAND, o. Dat gedeelte van Noordholland, waarin Hoorn, Enkhuizen en Medemblik, gelegen zijn: *de staten van Holland en Westvriesland.* De inwoners dezer landstreek plagten den naam van *Westvriezen* te voeren, en werden ook wel eens blootelijk *Vriezen* genoemd.

WESTWAARTS, bijw. Naar het westen toe: *wij zeilden westwaarts.* Hierbij voegt men dikwijls *heen*, of *henen*: *hij toog westwaarts heen.*

WESTZUIDWEST, zie *west.*

WESTZIJDE, zie *west.*

WET, v., meerv. *wetten.* Eene schriftelijke bepaling van al-

algemeene pligten, die van hooger hand voor een ieder vastgesteld is: *hij, die zich draagt naar 't voorschrift van uw wet.* L. D. S. P. *Erfgewoonte, en wijze, en wet en schijn van reden.* VOND. *Het volk kon door geen wetten het stroopen van des lands gemeene veldt beletten.* HOOGVL. *Geen meerder kracht, van de wet te doen onderhouden, dan de voorgang van den Vorst.* HOOFT. *Die de wet ook tot een stip voldoet.* D. DECK. *Waer geen wet en is, daer en is oock geen overtredinge.* BIJBELV. *Eene wet worden* is, zoo sterk in zwang geraken, als of het door eene wet aanbevolen ware. *Ergens eene wet van maken*, een ieder daartoe verpligten. *De gewoonte maakt eene wet*, men wordt eindelijk verpligt tot opvolging van eene gevestigde gewoonte. *Nood breekt wetten*, ontheft iemand van de verpligting, die er anders op hem ligt. *Iemand de wet stellen*, of *voorschrijven*, min of meer willekeurig over hem gebieden. In de godgeleerdheid is *de wet* de Mozaische: *om na de gewoonte der wet met hem te doen.* BIJBELV. De vijf zoogenoemde boeken van Mozes: *na het lesen der wet ende der Propheten.* BIJBELV. Het eigenlijke wetboek van Mozes: *daerna las hij overluijt alle de woorden der wet.* BIJBELV. De huishouding des O. Verbonds: *onder de wet, zoowel als onder het Evangelie.* Ook is de *wet* meermalen de opperste regering van eene stad: *de Heeren van de wet.* Eindelijk wordt *wet* voor gewoonte, mode, genomen: *naer de oude wet.* GESCH. Van hier *ouderwets*, zie *oud*, — *wettelijk*, *wetteloos*, *wettig*, *wettisch*, enz. Zamenstell. *wetboek*, *wetdrager*, oul. voor *wetgever: die here is onse wetdragher.* BIJB. 1477. — *wetgeleerde*, *wetgevend*, *wetgever*, *wetgeving*, *wethouder*, *wetschender*, *wetsteller*, *wetverbreker*, enz. *Grondwet*, *kloosterwet*, *krijgswet*, *oorlogswet*, *schoolwet*, enz.

WETDRAGER, zie *wetgever.*

WETE. zie *weet.*

WETEN, b. en o. w., *ik wist*, *heb geweten.* Bed., met eene duidelijke en zekere bewustheid en kennis omvatten: *ik weet alles reeds, wat gij mij zeggen kunt. Zoo draa daar eesels zijn geseeten, se schijnen alle dingh te weeten.* SIX V. CHANDL. *Die de redene en*

we-

weten niet. BOETH. *Iets niet willen weten* is, zich daarvan onkundig houden. *Iemand iets doen*, of *laten*, *weten*, hem daarvan verwittigen. *Iets van iemand weten* is iets, dat hem aangaat, of dat men van hem vernomen heeft. *Den weg weten*, *een huis weten*, enz. is weten, waar het is. *Wie weet*, of, *men kan niet weten*, *wat er gebeurt*, beteekent, er kan het een of ander, er kan veel gebeuren, dat den staat der zaken verandert. *Weet gij wat?* is eene gemeenzame, en *weet!* eene deftige uitdrukking, om aandacht te verwekken. *Te weten* beantwoordt aan *namelijk*, *wel te weten* is, zoo men alles wel voor oogen houden en bepalen wil. Voorts is *ergens van weten* er ongemak van hebben: *schoon hij meer dan gewoonlijk dronk*, *hij wist er niets van*. Er gevoel van hebben: *hoe weinig weten die kinderen van den dood hunner moeder!* Er bewustheid, kennis, van en bekwaamheid toe hebben: *daar weet ik niets af. Van dien dach ende uijre en weet niemant.* BIJBELV. *Veel Griekse woorden wist te seggen uijt sijn hooft.* WESTERB. *En wist het hemelsch en het aertsch van een te schiften.* VOND. Eindelijk is *dank weten* eene zeer oude spreekwijs, waarin *weten*, volgens ADELUNG, van het voorgemelde verschilt, en, even als *wissen*, in het hoogd. *dank wissen*, met ons *wijzen*, bewijzen, hoogd. *weisen*, zweed. *weta*, bewijzen geven, overeenkomt. Daarentegen schrijven sommigen *dank wijten*, waartegen HUIJDECOPER zich heeft aangekant; schoon *wijten* ook in eenen goeden zin, voor toebrengen, is gebezigd geworden, en als zoodanig zeer wel bij *dank* zou voegen. Zelden toch zal men hooren: *wij weten hun geen' dank daarvoor*, maar wel: *wij wijten* enz. En nimmer hoort men, in den verleden tijd: *wij wisten hun geen' dank*, maar wel: *wij weten* enz. Hiertegen toont REITZ, dat ons *dank weten* allezins met het grieksche χαριν ειδεν strookt. Van hier *weet*, *wete*, *weten*, z. n., *wetenschap*, *weter*. Zamenstell. *weetal*, *weetgierig*, *weetlust*, *weetniet*, enz.

WETEN, o. De daad van weten: *al ons weten blijft gebrekkig. Naar mijn weten* is, voor zoo veel ik weet. Dezelfde beteekenis heeft *mijns wetens. Naar mijn beste weten* is, naar al de kennis, die ik er van heb. *Met iemands weten* is, zoo, dat iemand er van weet: *ik*

ik deed het met haar weten. Anders *met iemands medeweten: ook met medeweten sijnes wijfs.* BIJBELV. *Willens en wetens*, met opzet. Zamenstell. *wetenswaardig*, enz.

WETENSCHAP, v., meerv. *wetenschappen.* Van *weten.* Kennis: *naar mijne beste wetenschap. Schrander en genegen tot vaders wetenschap.* VOND. *Hebt ghij wetenschap van de opwegingen der dicke wolcken.* BIJBELV. Hetgeen men weet: *het is geene kunst, maar eene wetenschap. Nu geef ick het u gewonnen met uwe krachtige wetenschap.* VOND. Een voorwerp van kennis en navorsching: *hij legt zich op de wetenschap toe.* Van hier *wetenschappelijk.*

WETER, m., meerv. *weters.* Van *weten.* Al wie weet. Bijkans niet gebruikelijk dan in de zamenstell. *betweter*, enz.

WETGEVER, m., meerv. *wetgevers.* Evenzeer, als *wetgevend* en *wetgeving*, van het ongebruikelijke *wetgeven*, en daarmede van *wet* en *geven*, afkomstig. KIL. *wetsteller.* Oul. ook *weldrager*, zie *wet.* Al wie wetten geeft, of dezelve helpt geven, en lid van een wetgevend ligchaam is: *hij werd tot wetgever benoemd. De Mohammedanen vereeren hunnen wetgever buitensporiglijk.*

WETHOUDER, m., meerv. *wethouderen* en *wethouders.* Een lid van zulk eene regering als in sommige steden den naam van *de wet* plagt te voeren: *wethouders en raden. Burgemeester en wethouders.* Van hier *wethouderschap.*

WETSCHENDER, zie *wetverbreker.*

WETSTAAL, o., meerv. *wetstalen.* Van *wetten.* Een staal, waarop de slagers hunne messen wetten.

WETSTEEN, m., meerv. *wetsteenen.* Van *wetten.* Een steen, waarop men messen, en ander ijzerwerk, wet en scherpt; en figuurlijk, al wat tot opscherping van iets dient: *twist is de wetsteen van 't vernuft.*

WETTE, zie *wetten.*

WETTELIJK, zie *wettig.*

WETTELOOS, bijv. n. en bijw., *wetteloozer, wetteloost.* Van wetten onvoorzien, of daaraan geen gehoor gevende: *een wetteloos en ongebonden ras van menschen.*

WETTEN, b. w., *ik wettede, heb gewet.* IJzerwerk door heen en weder strijken scherpen: *indien ick mijn glint-*

glinsterende sweert wette. BIJBELV. Zamenstell. *wetstaal*, *wetsteen*, enz.

Wetten, hoogd. *wetzen*, OTTFRID. *wezzan*, angels. *hwettan*, beteekent eigenlijk heen en weder strijken, en schijnt die beteekenis aan zijnen klank verschuldigd te wezen.

WETTIG, bijv. n. en bijw., *wettiger*, *wettigst*. Van *wet*. Evenveel als *wettelijk*. Met de wetten overeenkomstig: *mijn wettig aandeel aan dat geld*. *Wettighe huysvrouwe*. KIL. — Als bijw., naar de wetten; en men voegt bij *wettig* doorgaans *wel*: *zij zijn wel en wettig getrouwd*. Voorts gebruikt men *wettig* bijzonderlijk wegens een huwelijk: *in eenen wettigen echt vereend*. *In 't kuisch en wettigh bed met zin en ziel verzaemde*. VOND. Of wegens kinderen, die uit eene wettige verbindtenis gesproten zijn: *onterf geen wettig kroost! Ten zij Neptuin zijn wettigh bloet verschoone*. VOND. Van hier *wettigen*, wettig maken, of verklaren, *wettigheid*, *wettiglijk*. Zamenstell. *onwettig*, enz.

WETTIGEN, zie *wettig*.

WETTISCH, bijv. n. en bijw., *wettischer*, *zeer wettisch*. Van *wet*. In de godgeleerdheid, naar de wet afgemeten: *wettische geregtigheid*. Een *wettisch mensch* is een werkheilig.

WETVERBREKER, m., meerv. *wetverbrekers*. Anders *wetschender*. De overtreder van eene wet: *tergt, als de snoodste wetverbreeker, den hoogsten wreeker*. L. D. S. P.

WEVEN, b. w., *ik weefde*, *heb geweven*. Eigenlijk, langzaam heen en weer bewegen. In het gebruik, door middel van zulk eene beweging van eenen draad door eene schering, voortbrengen: *linnen*, enz. *weven*. *De rock nu was sonder naedt van boven af geheel geweven*. BIJBELV. Van hier *geweef*, *web*, *webbe*, *weefsel*, *weefster*, *wever*, enz., *weverij*, *weving*, de daad van weven; anders *het weven*. Zamenstell. *weeftouw*, enz. *Aanweven*, *afweven*, *doorweven*, *voortweven*, enz.

Weven, eng. *weave*, hoogd. *weben*, is verwant aan *zweven*.

WEVER, m., meerv. *wevers*. Van *weven*. Al wie weeft, maar inzonderheid, al wie zijn dagelijksch bedrijf van het weven maakt: *de wevers van de witte stoffe*. BIJBELV. Van hier *weverij*, het handwerk of de kunst, van eenen we-

wever. Zamenstell. *weversboom*, *weverskam*, *wevers-spoel*, enz. *Kousenwever*, *lakenwever*, *linnenwever*, *lintwever*, *saaiwever*, *stofjeswever*, *zijdewever*, enz.

WEVERIJ, zie *wever*.

WEVING, zie *weven*.

WEZEL, v., meerv. *wezels*. Een zoogdierengeslacht, waarvan men zeven verschillende soorten telt: *het hermelijntje behoort tot de wezels. Zoo bang als eene wezel* is zeer bang. Zamenstell. *wezelbont*, *wezelvangst*, enz.

WEZEL, o. Eene stad, aan den mond van het kanaal, dat den rijn met de oostzee vereenigt: *die wezel innam met een sprong*. VOND. Van hier *wezelsch*, dat tot wezel behoort, of daarvan afkomstig is.

WEZEN, o. w., *ik was*, *ben geweest*, en *gewezen*, dat intusschen enkel als bijv. gebezigd wordt, terwijl de tegenwoordige tijden in geen gebruik meer zijn, en men zich in de gebiedende wijs enkel van *wees* en *weest* bedient. Zijn bestaan genieten, en zoo of zoo bestaan: *eer de wereld was. Als of hun hulp mij waar' van nooden*. L. D. S. P. Van hier *wezen*, *wezenheid*, KIL., *wezenlijk*, enz. Zamenstell. *aanwezend*, *afwezig*, enz.

Wezen, neders. *wesen*, angels., ISID., KERO *wesan*, ULPHIL. *wisan*, vries. *wêse*, is naauw verwant aan het lat. *esse*, gr. *ἐσεθαι*, en aan het zweed. *vara*, ijsl. *vera*, die even hetzelfde beteekenen, ja aan *weren* duren, en de gelijkluidende woorden van andere talen; zie *weren*.

WEZEN, o., meerv. *wezens*. Eigenlijk de onbepaalde wijs van *wezen*. Het zijn, het bestaan: *wie schonk u wezen en bestaan? Die van d'oceaen weleer uw wesen hebt ontvaen*. D. JONKTIJS. *In wezen zijn*, bestaan genieten: *al wat in wezen is. Voor de formeloose mass des grooten alls in wesen was*. D. DECK. *Nog in wezen zijn* is, nog leven. Of nog in zijnen vorm gebleven zijn: *dat gasthuis is niet meer in wezen*, *maar in eene fabrijk veranderd. Kinderen laten hetgeen men hun geeft niet lang in wezen*. Voorts is *wezen* datgeen, hetwelk een ding van alle andere onderscheidt, en het tot zulk een ding maakt, als het is: *het wezen der zaak. Gelijk een dochter uit den aert in wezen en natuur*. VOND. *God is een in wezen. Den schijn*

van het wezen onderscheiden. Bij KIL. ook *wesenheyd*, hoogd. *wesenheit.* Het gelaat: *'t vaderlijcke kroost straelt levende uit uw wezen.* VOND. *En kan dat zedigh wezen uw harte niet belezen.* D. DECK. Een bestaand ding, eene zelfstandigheid: *het opperste wezen. Bemint terstont een ongelichaemt wezen.* VOND. Aandoening, gevoel: *hij heeft er geen wezen van.* Deze beteekenis heerscht ook in *leedwezen*, en deelt aan *wezenlijk* en *wezenloos*, eene bijzondere kracht mede. Daarentegen heeft *wezen* in *financiewezen*, *krijgswezen*, *postwezen*, enz. den zin van al, wat tot een ding behoort. Van hier *wezenheid*, *wezenlijk*, *wezenloos*, enz. Zamenstell. *aanwezen*, *afwezen*, *bijwezen*, *financiewezen*, *jagtwezen*, *krijgswezen*, *leedwezen*, *opperwezen*, *postwezen*, *schoolwezen*, *voorwezen*, enz.

WEZENLIJK, bijv. n. en bijw., *wezenlijker*, *wezenlijkst.* Van *wezen.* Al wat tot datgeen behoort, hetwelk een ding van alle andere onderscheidt, en het tot zulk een ding maakt, als het is: *de wezenlijke inhoud van den brief. Verhaal mij slechts het wezenlijkste van het voorgevallene.* Hier tegenover stond oulings *onwezenlijk: in onweseliker mijnne.* v. HASS. Hedendaags is *wezenlijk*, vol leven, en vlug van oogopslag, en verder voorkomen: *het is een wezenlijk kindje.* En niet slechts in schijn, maar dadelijk, bestaande: *de wezenlijke vertroostingen van de godsdienst. Een wezenlijk voorregt.* Als bijw., in de daad, werkelijk: *zou hij wezenlijk komen? Dat verheugt mij wezenlijk.* Van hier *wezenlijkheid.* Zamenstell. *onwezenlijk*, *verwezenlijken*, enz.

WEZENLOOS, bijv. n. en bijw., *wezenloozer*, *wezenloost.* Van wezen ontbloot: *het zijn louter wezenlooze hersenschimmen.* Zonder leven, zonder blijk van gevoel: *welk een wezenloos mensch! Wat zit hij daar wezenloos te kijken!* Van hier *wezenloosheid.*

WEZER, v. Eene rivier tusschen de eems en de elve: *aen de wezer gelegen.* MOON. *Tusschen de weezer en de heuvelen.* HOOFT. Zamenstell. *wezerstroom.*

WICHT, o., meerv. *wichten.* Verkleinw. *wichtje.* Eigenlijk, even als het eng. *wight*, angels. *wiht*, een levend schepsel, een dier, een mensch. Bijzonderlijk, een

klein kind: *onnoozel wicht! Naecte knechten en clene wichte.* M. STOK. Een mensch: *arme wihti, krumbu wihti*, arme lieden, kreupele menschen. OTTFRID. Een slecht en boos mensch: *weckt ghij mij? vervloeckte stoute wichten!* VLAERD. REDENR. *Dat quade wichten liepen daer.* M. STOK. Zamenstell. *booswicht, hellewicht*, enz.

WIE, vragend en betrekkelijk voornaamwoord. *Wie is daar? De man, wiens zaak ik verdedig.* Zie *wat.*

WIEDBAAS, zie *wieden.*

WIEDE, o. Van *wieden.* Eng. *weed.* Hetgeen men uitwiedt, onkruid: *ick treck dit wied' op heden uijt.* CATS. Bij KIL. wilg, en wilgenteen, hoogd. *weide*, eng. *with, withij*, gr. ἰτέα, in het oudnederd. *weidboom. Wiedewinde* was oul. klimop: *de beeren ghenesen haer siekte met wiedewinde.* MATTH. DE CASTELEIN.

WIEDEMAAND, v., meerv. *wiedemaanden.* De maand Junij. Van *wieden, weiden, pascere*, naardien de *weiden* dan op het best zijn; doch naar anderer gevoelen, van *wieden*, onkruid uittrekken; en dus de maand, waarin men het druk met *wieden* heeft, en het gezaaide van onkruid gezuiverd moet worden: *zomermaand voert bij velen den naam van wiedemaand.*

WIEDEN, b. w., *ik wiedde, heb gewied.* Van onkruid zuiveren: *dat bed moet nog gewied worden.* Fig.: *elk heeft in zijnen eigenen tuin genoeg te wieden*, elk heeft met zijne eigene zaken genoeg te stellen. Van hier *wiede, wieder, wieding, wiedster.* Zamenstell. *wiedbaas*, die eenige wieders in zijn dienst heeft, en de akkers der landlieden door dezelve doet wieden, *wiedemaand, wiedijzer, wiedmes, wiedvolk*, enz. *Uitwieden, voortwieden*, enz.

Wieden, eng. *weed*, vries. *wjudje*, hoogd. *jetten*, is van eenen onzekeren oorsprong.

WIEDEWINDE, zie *wiede.*

WIEG, v., meerv. *wiegen.* Het bekende verblijf van jonggeborene kinderen: *neem het kind uit de wieg! Het rampzaligh einde des kindermoorders, die Jesus in de wieg vervolgde.* VOLLENH. *Wij spoeijen van de wieg gestadig naar het graf.* D. DECK. *In de wieg niet smoren*, oud worden. *In de wieg smoren* is,

is, figuurlijk, in zijnen eersten oorsprong te niet doen loopen: *de Ketterije in de wieg smooren.* Halma. *De misdraght der muiterij in de wieghe te worghen.* Hooft. *Van de wieg af*, van jongs af. Eindelijk is de *wieg*, figuurlijk, de plaats, het land, waar iets ontstaat, of waar iemand geboren wordt: *Egijpte was de wieg en bakermat der oude sterrekunde. Mijn eilant, en errefrijk, de wiegh van Jupiter.* Vond. *In 's Gravenhaeg, uw wieg en woonplaets.* Poot. Zamenstell. *wiegband*, *wiegkind*, *wiegkleed*, *wiegmeisje*, *wiegtouw*, *wiegzeel*, enz. Van *wiegen.*

WIEGELEN, o. w., *ik wiegelde*, *heb gewiegeld.* Voortdurend werkw. van *wiegen.* Gestadig heen en weer bewegen: *daar mag nu 't eenzaam scheepje wieglen.* P. Moens.

WIEGEN, b. en o. w., *ik wiegde*, *heb gewiegd.* Bedr., heen en weer bewegen: *het kind wiegen. In slaap wiegen*, figuurlijk, met schoone woorden misleiden, en werkeloos houden. Onz., zich zelven als een wieg heen en weder bewegen: *het schip begon al meer en meer te wiegen. Terwijl, daer 't alles wiegt, 't graeu stof van dijk en straet ten hoogen hemel vliegt.* Poot. Eenen langen riem achter uit eene sloep heen en weder bewegen, om haar voort te werken: *vruchteloos poogde hij tegen den stroom in te wiegen.* Van hier *gewieg*, *wieg*, *wiegelen*, *wieger*, *wiegster*, enz. *Omwiegen*, *toewiegen*, *voortwiegen*, enz.

Wiegen is verwant aan *wegen* en eene reeks van andere woorden; zie *wegen.*

WIEK, v., meerv. *wieken.* Vlerk, vleugel: *de vogel rept zijne wieken. Toen 't oud orakel zweefde op faems doorluchte wiek.* Vond. *Dat het met d'eene wiek maar klept*, in zijne werking zeer gebrekkig is. Hooft. *Hij is in zijne wiek geslagen, geschoten*, hij verkeert in den toestand van eenen vogel, die in zijne wiek getroffen is; hij is genoegzaam radeloos en reddeloos. *Op zijne eigene wieken drijven*, zich zelven besturen. *Iemands wieken korten* is, hem paal en perk zetten. Voorts is *wiek* een der vier vleugels van eenen molen: *de wieken van dien molen worden een voor een ontspannen.* Bij Kil. het lemmet van eene lamp; en nog hedendaags, even als het hoogd. *Wieke*, pluksel, dat men

in eene wonde steekt, of daarop legt. Zamenstell. *kortwieken*, *steekwiek*, *vlaswiek*, *wondwiecke*. KIL.

WIEL, o., meerv. *wielen*. Eng. *wheel*, zweed. *hjul*. Een rad: *sij sullen tegen u komen met karren, wagenen, ende wielen*. BIJBELV. Nopens *eenen stok in het wiel steken*. VOND.; of *een spaak in het wiel steken: Om een spaak in 't wiel van de wisselen te steken*. HOOFT; zie *spaak*. Bijzonderlijk is *wiel* een spinnewiel: *spint uit all deez stof op 't wiel van uw gedachten*. D. DECK. Voorts was het oulings evenveel als *wieling*; zie dit woord. Zamenstell. *wielboor*, *wielboom*, *wieldraaijer*, *wielspaak*, *wielspar*, *wielstok*, *wielwilg*, enz. *Spinnewiel*, *spoelwiel*, enz.

WIEL, v., meerv. *wielen*. KIL. *wiele*, *wieldoek*, *wijle*, en bij hem en HALMA, een nonnensluijer, eng. *vail*, fr. *voile*, sp. *vela*, it. *velo*, lat. *velum*; van waar *wielen*, bij KIL. sluijeren, het hoofd met eenen sluijer bedekken.

WIELEN, zie *wiel*.

WIELING, v., meerv. *wielingen*. Een draaikolk: *daer een beek midden door stroomende met kromme wielingen tegens de scherpe rotsen aenruischt*. VOND. *Met zijn' vloet en zilvre wielingen*. POOT. Van *wiel*, dat oulings hetzelfde beteekende: *een wijel of colc des vuers en zwevels*. MAT. DER SOND.

WIEME, v., meerv. *wiemen*. Bij KIL. en HALMA, een rookhok, waarin men vleesch rookt, en onbedorven houdt.

WIER, o., meerv. *wieren*, dat enkel nopens verschillende soorten gebezigd wordt. Schelf, watergras, waarvan men negen soorten telt: *de meeste wieren behooren tot de zeeën. Alleen vindt men in onze stilstaande binnenwateren het zoogenoemde zwemmende wier, of vlag. Het lichte wier*. D. DECK. *Wanneer het wier op hare borst breekt*. VOND. *Het wier was aen mijn hooft gebonden*. BIJBELV. Van hier de benaming van het eiland *Wieringen*. Zamenstell. *wierdijk*, *wierhoofd*, enz. *Zeewier*, enz. Dit woordt luidt in het eng. *seawark*, fr. *varech*.

WIERIG, bijv. n. en bijw., *wieriger*, *wierigst*. Van het oude *wieren*, bij KIL. met vlugge blikken rondkijken. Vlug van uitzigt, levendig van voorkomen: *welk een wierig kind!*

WIE-

WIEROOK, m. De rook van zekere uitlandsche hars: *wolken van wierook.* Figuurlijk, vereerende dingen: *wierook van lofluigingen, dankbetuigingen, gebeden*, enz. *Hoe dikwils zwaeide haer mijn hart het wierook toe.* VOND., die het hier te onregt onzijd. maakt. De hars, waaruit men den voorgemelden rook verwekt: *wie dan den wierook aen zal steken op d'altaeren.* VOND. *Op elcke rijge sult ghij suijveren wieroock leggen.* BIJBELV. Van hier *wierooken*, wierook offeren, en wierookdamp van zich geven: *toen ze nu d'offergaven ten wieroockenden outer brogt.* VOND. *Iemand wierooken*, hem lof toezwaaijen. — *Wierooker, wierooking.* Zamenstell. *wierookboom, wierookdamp, wierookgeur, wierooklucht, wierookoffer, wierookvat*, enz.

Wierook, KIL. *wijroock*, hoogd. *Weihrauch*, neders. *wirik*, komt van *rook*, en het oude *wie*, *wij*, angels. *wiha*, heilig; van waar *wijen* en *wijnacht.*

WIEROOKEN, zie *wierook.*

WIEWOUWEN, o. w., *ik wiewouwde*, *heb gewiewouwd.* Ook *wijwouwen*, zich heen en weder bewegen: *wiewouw toch zoo niet!*

WIEWOUTER, zie *vijfwouter.*

WIG, *wigge*, v., meerv. *wiggen.* KIL. ook *wegge*, hoogd. *Wecke* en *Weck.* Een spits toeloopend stukje hout, of ijzer, waarmede men hout vaneen doet splijten: *hij kloofde 't hout met ijzeren wiggen en eenen mooker.* HALMA. Zamenstell. *wiggebeen*, een beitelvormig been van het menschelijk ligchaam, *wigswijze*, in den vorm van eene wig: *de benden werden wigswijze geschaard.*

WIGCHELAAR, m., meerv. *wigchelaars*, en *wigchelaren.* Van *wigchelen*, zie dit woord. Eigenlijk, al wie uit paardengebriesch voorspellingen afleidt, zoo als de oude Duitschers plagten te doen. In het gebruik, al wie zulks uit vogelvlugt, of ander bedrijf van vogelen, of uit de ingewanden der dieren, deed: *de romeinsche wigchelaars waren in groot aanzien. Tolumnius, de wigchelaer.* VOND. Van hier *wigchelarij.* Zamenstell. *aartswigchelaar*, enz.

WIGCHELEN, o. w., *ik wigchelde*, *heb gewigcheld.* KIL. *wijchelen*, *wiechelen*, hoogd. *wieheren.* Eigenlijk,

lijk, eene klanknabootsende uitdrukking van paardengebriesch, en voorts het afleiden van voorspellingen daaruit; zoo als bij de oude Duitschers de gewoonte was. In het gebruik, zulke voorspellingen doen, als de romeinsche wigchelaars, uit ingewanden van offerbeesten, of verschillende bedrijven van vogelen: *hoe de ingewandkijkers ook wigchelden.* Van hier *gewigchel, wigchelaar,* enz. Zamenstell. *wigchelroede, wigchelstok*, enz. *Voorwigchelen*, enz.

WIGGEBEEN, zie *wig.*

WIGGELEN, o. w., *ik wiggelde, heb gewiggeld.* Kil. en Halma, heen en weer schudden en bewegen; in welken zin het aan *wiegen, wegen*, en *waggelen* verwant is. Zamenstell. *verwiggelen.*

WIGSWIJZE, zie *wig.*

WIGT, o., meerv. *wigten.* Eene verkorting van *gewigt,* en veelal evenveel beteekenende; zie *gewigt.* Intusschen is het, voor de daad van wegen, afweging, genomen, somwijlen vrouwelijk: *dees telt mijn dwalingen, die peiltze bij de wicht.* D. Deck. Van hier *wigtig, wigtigheid.*

WIGTIG, zie *gewigtig.*

WIJ, meervoudig voornaamwoord van den eersten persoon *ik*, in den eersten naamval.

WIJBISSCHOP, m., meerv. *wijbisschoppen.* Van *wijen.* Hoogd. *Weihbischof* en *chorbischof*, neders. *wigelbischof.* Iemand, die wel tot bisschop gewijd is, maar geen eigen bisdom heeft: *een wijbisschop verving als Vicaris de plaats van den bisschop.*

WIJD, bijv. n. en bijw., *wijder, wijdst.* Ver afgelegen: *niet wijt van Etna ligt een stille staende meer.* Vond. *De benaeuwtheden mijnes herten hebben haer wijt uijtgestreckt.* Bijbelv. Dezelfde beteekenis heeft het in *wijd en zijd, wijd en ver: de guure Boreas won Russen, wijt en ver.* Vond. In dit alles vindt men steeds duidelijke sporen van de eigenlijke kracht van *wijd*, die in eene vaneenzetting en uitbreiding van den omvang van een ding gelegen is, en voorts de beteekenis van ruim heeft: *een wijde rok. Wijd, veel inhoudende.* Kil. Of van breed: *over een wijde sloot springen. Van rivieren, van wijde stroomen.* Bijbelv. Met

eene

eene sterke vaneenzetting, met verschaffing van eene groote ruimte: *ik heb — den mond wijd opgedaan, gezwoegd, gehijgd.* L. D. S. P. *De mont, Jupijn zoo lief, begint heel wijt te gaepen.* VOND. *De poorten uwes lants sullen uwen vyanden wijt geopent worden.* BIJBELV. *De deur stond wagenwijd open*, zoo wijd, dat er een wagen door kon rijden. HALMA. *Wijd en breed uitmeten*, uitvoeriglijk vermelden. *De wijde wereld ingaan* is, de wereld wijd en zijd door gaan zwerven. Van hier *wijden*, *wijderen*, *wijders*, *wijdheid*, *wijdte*. Zamenstell. *wijdbek*, KIL. *wijdberoemd*, *wijdloopig*, *wijdluftig*, *wijdvermaard*, enz.

Wijd, hoogd. *weit*, eng. *wide*, vries. *wied*, schijnt verwant aan het fr. *vuide*, en is zijne beteekenis zekerlijk aan zijnen klank verschuldigd.

WIJDBEROEMD, zie *wijdvermaard*.

WIJDEN, zie *wijen*.

WIJDEN, b. w., *ik wijdde, heb gewijd.* Van *wijd.* Hoogd. *weiten*, eng. *widen.* Wijder maken: *die graften allenthalven tho laeten wijden.* V. HASS. Zamenst. *verwijden*, enz.

WIJDEREN, b. w., *ik wijderde, heb gewijderd.* Van *wijder*, in de beteekenis van verder. Hoogd. *weitern*, neders. *widen.* Niet gebruikelijk dan in de zamenstell. *verwijderen.*

WIJDERS, bijw., van *wijder*, in de beteekenis van verder. Evenveel als het bijw. *verder.*

WIJDING, zie *wijing.*

WIJDLOOPIG, zie *wijdluftig.*

WIJDLUFTIG, bijv. n. en bijw., *wijdluftiger*, *wijdluftigst.* Van *wijd* en *luftig*, van *luft*, hoogd. *lauft*, *lauf*, *loop.* Anders *wijdloopig*, uitvoerig: *een wijdluftige schrijftrant. Hij verhaalde mij alles wijdluftig.* Van hier *wijdluftigheid*, *wijdluftiglijk.*

WIJDTE, v., meerv. *wijdten.* Van *wijd.* Het wijde van een ding: *wij wisselden op de wijdte van den weg.* De tusschenruimte tusschen den omvang van een ding: *voorts mat hij de wijtte der deuren van de poorte.* BIJBELV. *Om de laatste maat te nemen van de wijdte.* HOOFT. De afstand tusschen twee dingen: *plaats die boomen op eene behoorlijke wijdte van elkanderen.*

 Die

Die hoedanigheid van iets, uit hoofde van welke het, in al de beteekenissen van het woord, *wijd* genoemd wordt: *de rok past mij, uit hoofde van zijne wijdte, in het geheel niet.*

WIJDVERMAARD, bijv. n. Anders *wijdberoemd.* Alomme beroemd en vermaard: *den wijdvermaarden hollandschen geneesheer Boerhaven.*

WIJEN, (*wijden*), b. w., *ik wijde, heb gewijd.* Door godsdienstige plegtigheden heiligen: *iemand tot priester, tot nonne wijen. Gewijde vaten.* Door zalving, of anderzins, inhuldigen: *zoo haast men den Vorst gewijd had.* Deze beteekenis heeft het woord bijzonderlijk in de benaming van zekeren *wijsteen* te Muiden, waarop men de Drosten inhuldigde. Aan een of ander voorwerp als toeheiligen: *zijn leven aan Vorst en vaderland wijen.* Van hier *wijing.* Zamenstell. *wijbisschop, wijbrood, wijkruid,* Kil., *wijwater,* enz. *Inwijen, toewijen,* enz.

Wijen, wijden, Kil. *wijhen,* hoogd. *weihen;* komt van hetzelfde *wie,* waaruit *wierook* en *wijnacht* zamengesteld zijn; zie *wierook.*

WIJF, o., meerv. *wijven.* Een mensch van het vrouwelijke geslacht, dat den naam van *meisje,* of dien van *jonge dochter,* ontwassen is: *man ende wijf schiep hijse.* Bijbelv. *Doen mans en wijven verdronken moesten blijven.* A. Bijns. *Het oude wijf haeste zich met haere stramme beenen.* Vond. *Een wijf zadtter, die wt haer schoot noten craecte.* E. de Deene. In deze voorbeelden slaat *die* en *haer* op de kunne van het mensch, dat door *wijf* aangeduid wordt, en niet op het geslacht van dit woord. En men bezigt insgelijks vrouwelijke voornaamwoorden achter *wijf,* als het bijzonderlijk eene getrouwde vrouw aanduidt: *sijn wijf Lutgaert, die hi lief had ende waert.* M. Stok. *Loths wijf, die wederom sagh.* Mat. der Sond. *Toen 't wijf vrij was, gaat ze uitstel zoeken.* Hooft; die daarentegen elders schrijft: *'t overfors wijf, tot bewijs dat het niet om zijn kindren gaf,* voor: *dat zij niet om hare kindren gaf.* Inmiddels is ten aanzien van dit woord voorts nog bedenkelijk, of hetzelve voor een vrouwelijk wezen, dat daarmede begroet wordt, ook iets beleedigends insluit, uit hoofde waarvan men doorgaans lie-

lie-

ver *vrouw* bezigt. Nu kent dit laatste aan haar, die men daarmede bestempelt, evenveel gezag toe, als *meester*, of *heer*, aan den man, dien men dus noemt; zie *vrouw*. En *wijf* is enkel een vrouwelijk wezen, dat niet jeugdig meer is, of iemands echtgenoot. Dit blijkt uit M. STOK., daar hij schrijft: *hi, en vrouwe Gheve, sijn wijf. Sijn wijf, vrouwe Peternelle* enz. Daar *wijf* dus in zijnen oorsprong zoo vereerend niet is, als *vrouw*, geeft men in onze beleefde dagen dezen laatsten naam bij voorkeur aan een wijf, waaraan men eenigen eerbied bewijzen wil. Daarentegen bevat het verkleinw. *wijfje* iets liefkozends, of minzaams: *wel wijfje, hoe gaat het?* En men geeft aan dieren van het vrouwelijke geslacht steeds den naam van *wijfje: het wijfje treurde, na den dood van het mannetje. Van het vee, dat niet reijn en is, twee, het manneken ende sijn wijfken.* BIJBELV. Voorts geeft men aan het vrouwelijke geslacht van dieren, die daarvoor geenen onderscheidenden naam hebben, hunnen algemeenen naam in vereeniging met den tweeden naamval van *wijfje*, of vormt men de benamingen van *wijfjesarend, wijfjesvos*, enz. Eindelijk draagt het grootste slag van stokvisschen den naam van *oud wijf*, eng. *oldwife*, fr. *vieille*, LINN. *vetula*, en geeft men dezen naam aan eenen man van een vrouwelijk karakter: *het is een oud wijf van eenen karel.* De spreekwijs: *er blijft geen oud wijf bij het spinnewiel* beteekent, al wat leeft, komt op de been, om het een, of ander, te zien of bij te wonen. Van hier *wijfachtig, wijfsch*, als van eene vrouw, zamenstell. *oudwijfsch*, — *wijveloos, wijven*, werkw. *wijverij* en *tweewijverij, veelwijverij*, enz. Zamenstell. *wijvenbeul, wijvenklopper, wijvenpraat*, enz. *Appelwijf, groentwijf, melkwijf, vischwijf*, enz.

Wijf, neders. *wief*, vries. *wiev*, angels. *wife*, zweed. *vif*, oudd. *wip, wib*, hoogd. *Weib*, is verwant aan het schotsche *oiwe, ovi*, voedster, voedsel aanbrengend.

WIJFSCH, zie *wijf*.

WIJG, *wijch*, m. Oulings, strijd: *die den wijch beginnen wilden.* SPIEG. HISTOR. *Wan met scepe den wijch mede.* M. STOK. Van hier *wijgant, wigant*, een strijder, een reus, KIL. Zamenstell. *wijghhuijs*,

 KIL.,

KIL., en de eigennamen *wijgbold*, *wijgbrand*, *wijghart*, of *wikhart*, vries. *wiggert*. Dit woord schijnt verwant aan het eng. *wicked*, het moesogot. *wigan*, *bellum gerere*, en het alem., angels. en frankth. *wige*, *bellum*.

WIJING, *wijding*, v., meerv. *wijingen*. De daad van wijen: *bij de wijing van dien Bisschop*. Voorts, even als *wihi* bij OTTFRID., de zegen, en hetgeen men bij de wijing verder ontvangt: *iemand de wijing toedienen*. Zamenstell. *wijingsolie*, *wijingsplegtigheid*, enz. *Kerkwijing*, *priesterwijing*, enz. Van *wijen*.

WIJK, v., meerv. *wijken*. Van *wijken*. De daad van wijken. Dus is *de wijk nemen*, al wijkende vertrekken: *dies nam ick de wijck, en ging — naer het geberghte toe*. VOND. *Granvelle aldus de wijk genomen hebbende*. HOOFT. Toevlugt: *tot wien nam hij de wijk?* Bij KIL. eene wijkplaats voor schepen, een inham, waarin dezelve veilig liggen; en voor menschen, zoo als eene legerplaats, of eene hoeveelheid van bijeen liggende woningen, waaruit men elkanderen bijstand bieden kan. In deze laatste beteekenis komt het woord in vele eigennamen voor, als *wick*, of *wich*, in *Berwick*, *Harwich*, enz. Vooral ontmoet men het in die van *de Wijk*, of *de Beverwijk*, en *Wijk op zee*; en in: *de Wijck*, *daer de Rijsen moedig rijsen*. HUIJGH. De verschillende gehuchten, aan welker vereeniging menige stad haar aanwezen te danken heeft, en voorts de verschillende kwartieren van eene stad: *door alle wijken heen*, *en straten van de stadt*. L. BAKE. *In de stadt ommegaen*, *in de wijcken ende in de straten*. BIJBELV. Een afzonderlijk regtsgebied, bij KIL. ook *wijckbeld*: *die dwingelanderij pleegt in een anders wijk*. VOND. Zamenstell. *wijkmeester*, *wijkregter*, *wijkswijze*, bij wijken, enz.

WIJKEN, o. w., *ik week*, *ben geweken*. Zich van zijne plaats bewegen: *en wijckt doch niet van hier*. BIJBELV.; waar *tot iemand wijken*, zich van zijne plaats, of van zijnen weg, naar hem toe bewegen is: *hij weeck tot haer in de tente*. In eenen anderen zamenhang is *wijken* zich verwijderen: *wijkt van mij af! Wijkt eeuwig uit mijne oogen!* L. D. S. P. Weggedrongen worden: *bergen sullen wijcken*, *heuvelen wanckelen*. BIJ-

BIJBELV. Zijne plaats voor eenen aandringenden vijand inruimen: *niet verwinnende behoeft ook niet te wijken.* HUIJDECOP. Zijne plaats voor evenveel wie inruimen: *het krijgsvolck maekt ruimbaen, en de vlam wijckt voor mij.* VOND. Elders is *voor iemand wijken*, voor hem onderdoen: *hij wijkt in bekwaamheid voor niemand.* Soms laat men *voor* weg: *de wint in 't Zuiden wijkt den Noortwint.* VOND. Ja *wijken* werd oulings ook wel eens bedrijvend, in plaats van doen wijken, gebezigd. Van hier *wijk*, *wijking*. Zamenstell. *wijkplaats*, *wijkschans*, enz. *Afwijken*, *uitwijken*, *wegwijken*, enz.

Wijken, hoogd., NOTK., WILLERAM. *weichen*, neders. *weken*, zweed. *väga*, vries. *wike*, schijnt ons aan het oude *wegen*, bewegen, evenzeer verwant, als *wikken*, en eene reeks van andere woorden; zie *wegen*.

WIJKWAST, zie *wijwater*.

WIJL, v., meerv. *wijlen*. Een tijdperk van eenige uitgestrektheid: *het hield eene wijl aan. De gade van Jupijn had al een wijl dien spijt geroken.* VOND. *Dit sleepen van de wijlen.* HOOFT. *Eene goede wijl* is een tijdperk van aanmerkelijke duurzaamheid: *het geene zij een goede wijl te voren spelden.* VOND. *Eene korte wijl* is een tijdvak, dat wel kort, maar echter van eenige duurzaamheid, is: *indien mij die een korte wijl geworden mogten.* HOOFT. *Bij wijlen* is nu en dan, van tijd tot tijd: *stooren bij wijlen dus haer rust.* VOND. *Begost hem bij wijlen te drijven.* BIJBELV. *In tijd en wijle*, op zijn tijd. Nopens *somwijlen*, *onderwijlen*, of *onderwijl*, *terwijl*, en *dewijl*, zie deze woorden. In het laatste heeft dezelfde overgang van beteekenis plaats, als in *naardemaal*, en het fr. *puisque*. Het is van tijdbepalend redengevend geworden, en beteekent oorspronkelijk evenveel, als *terwijl*, of toen. De beteekenis van beurt, welke KIL. aan *wijle* geeft, is evenzeer verouderd, als die van beurtverwisseling, die hij aan *wijling* toekent. Van hier, behalve de opgenoemde zamenstellingen en *kortswijlen*, enz., ook nog het bijwoord *wijlen*.

Wijl, hoogd. *weil*, en *weile*, ULPHIL. *hveila*, OTTFRID. *wila*, *wilu*, eng. *while*, pool. *chwila*, komt van *wijlen*, hoogd. *weilen*, angels. *ildan*, rusten, en voorts ver-

verwijlen, dat bij ons enkel in de zamenstell. *verwijlen*, voorkomt.

WIJLEN, zie *wijl*.

WIJLEN, bijw., KIL. ook *wijlent*, hoogd. *weiland*, zwab. dicht. *wilent*, elders *wilen*, OTTFRID. *wila*. Eigenlijk, wijlen geleden, voor wijlen, weleer, en voorts bij KIL. ook somwijlen; maar hedendaags enkel gebruikelijk voor de benaming van eenen overledene, om aan te duiden, dat hij, hetgeen men wegens hem zegt, weleer was, maar nu niet meer is: *wijlen uw heer vader. De bevelen van wijlen onzen monarch. De weduwe van wijlen*, of kortheidshalve, *wijlen N. N.* De geleerde A. KLUIT heeft *wijlend: wijlend mijnen geëerden oudoom.*

WIJN, m., meerv. *wijnen*. Eigenlijk, toebereid druivensap: *nieuwe, oude, roode, witte wijn. Den wijn, die 't hart tot vreugd bereidt.* L. D. S. P. *Of olij, of olijf, of vijgh, of druif, of wijn.* VOND. *Bestooven van den wijn.* D. DECK. *Niet tegen den wijn kunnen; geenen wijn verdragen kunnen; zijnen wijn uitslapen; een stijf glas wijn drinken; veel van wijntje en Trijntje houden*, enz., zijn zegswijzen, waarin *wijn* zijne eigenlijke beteekenis oefent; even als in de spreekw. *goede wijn behoeft geenen krans*, goede waar heeft geene aanprijzing noodig. *Als de wijn is in den man, is de wijsheid in de kan*, is de wijndrinker daarvan ontbloot. *Water in zijnen wijn doen*, zijne vorderingen, of beweringen, wat matigen, of verminderen. Voorts geeft men den naam van *wijn* in de zamenstell. *aalbessenwijn, brandewijn, korenwijn*, enz. aan verscheidene sterke dranken, en in die van *wijntros*, enz. aan de wijndruiven. Van hier *wijnachtig*. Zamenstell. *wijnappel, wijnazijn, wijnbak, wijnbalg, wijnberg, wijnbezie, wijnblad, wijnbouw, wijnbuik, wijndadel, wijndrager, wijndrinker, wijndroesem, wijndronken, wijndruif, wijndruppel, wijnedik, wijnflesch, wijngaard*, enz. — *wijngeest, wijngeur, wijngewas, wijnglas, wijngod, wijnhandel, wijnhuis, wijnjaar, wijnkan, wijnkelder, wijnkenner, wijnkoop, wijnkooper, wijnkraan, wijnkrans, wijnkruik, wijnkuip, wijnkuiper, wijnland, wijnlezen*, enz. — *wijnlucht, wijnmaand, wijnmeten*, enz.

enz. — *wijnmoer*, *wijnoogst*, enz. — *wijnpacht*, *wijnpeer*, *wijnpeilen*, enz. — *wijnpersen*, enz. — *wijnpijp*, *wijnplenging*, *wijnplukken*, enz. — *wijnpomp*, *wijnproever*, *wijnrank*, *wijnreuk*, *wijnromer*, *wijnroeijen*, enz. — *wijnruit*, *wijnsaus*, *wijnschaal*, *wijnsmaak*, *wijnsoep*, *wijnsteen*, *wijnstok*, *wijnstoop*, *wijntapper*, *wijnteelt*, *wijntint*, *wijnton*, *wijntros*, *wijnvat*, *wijnverlaten*, enz. — *wijnwerker*, *wijnzak*, *wijnzuiper*, enz. — *Aalbessenwijn*, *afscheidswijn*, *alantswijn*, *alikantenwijn*, *alsemwijn*, *avondmaalswijn*, *bourgonjewijn*, *brandewijn*, *bremerwijn*, *bruiloftswijn*, *kanariewijn*, *champanjewijn*, *constantiawijn*, *druipwijn*, *eerewijn*, *haalwijn*, *hogheimerwijn*, *johannisbergerwijn*, *kandeelwijn*, *kaneelwijn*, *kermiswijn*, *korenwijn*, *lekwijn*, *mallagawijn*, *medokwijn*, *moezelwijn*. *morellenwijn*, *morgenwijn*, *moutwijn*, *muskaatwijn*, *neckarwijn*, *offerwijn*, *pontakwijn*, *portwijn*, *rijnwijn*, *rozijnenwijn*, *scheutwijn*, *spoelwijn*, *steinwijn*, *tafelwijn*, *tokaijerwijn*, *verbondswijn*, *vlierwijn*, enz.

Wijn, neders. ook *wijn*, hoogd. *Wein*, KERO, fr., zweed., angels. *vin*, eng., WILLER, TATIAN. *wine*, vries. *wien*, pool. *wino*, wend. *vinu*, walach. *ginu*, gr. ʼοινος, komt van een oostersch ין, verwant aan het hebr. יין.

WIJNACHT, m., meerv. *wijnachten*. Kersnacht. KIL. ook *wienacht* en *wijhnacht*, ZWABENSPIEG. *wihennacht*, hoogd. *Weinachten*; het meerv. in plaats van het enkelv., dat inmiddels in *weihnachtsabend*, enz. voorkomt. Van *nacht*, en dat *wie*, *wij*, waaruit *wierook* zamengesteld is. Zie *wierook*.

WIJNACHTIG, bijv. n. en bijw., *wijnachtiger*, *wijnachtigst*. Naar wijn zweemend: *de smaak van dien wijnappel is niet wijnachtig. Wat smaakt die meloen wijnachtig!* Op wijn verlekkerd: *niet wijnachtig zijn*. Van hier *wijnachtigheid*. Dit woord luidt in het hoogd. *weinicht*.

WIJNAZIJN, m. Verzuurde wijn; en voorts, in tegenoverstelling van *bierazijn*, edik, die van andere en krachtiger dingen, dan zuur bier, gemaakt wordt. Anders *wijnedik*.

WIJNBAK, m., meerv. *wijnbakken*. De bak, waarin de zoo-

zoogenoemde *perskuip*, *wijnkuip*, of *wijnpers*, staat: *de druijvetreeder en treedt geenen wijn uit in de wijnbacken.* BIJBELV.

WIJNBERG, m., meerv. *wijnbergen.* Een berg, die met wijnstokken beplant is: *lasen hare wijnbergen af, ende traden de druijven.* BIJBELV.

WIJNBOUW, m. Anders *wijnteelt*, hoogd. *Weinbau.* De aankweeking van wijngevende druiven.

WIJNDADEL, m., meerv. *wijndadels.* Zulk een dadel, als waaruit men wijn perst.

WIJNEDIK, zie *wijnazijn.*

WIJNGAARD, m., meerv. *wijngaarden.* Eigenlijk een gaard, die met wijnstokken beplant is: *besoeck den wijngaert.* ALDEGOND. *In alle wijngaerden sal rouwklage zijn.* BIJBELV. *De edele wijnstokken, daar Godt zijnen wijngaart zorgvuldig mê beplant heeft.* VOLLENH. Ook wel eens een wijnstok op zich zelf: *gelijck men den wijngaert ziet wassen.* B. HOUW. *Gelijk druiven den wijngaert vercieren.* VOND. *De vochte herfst ontbloot den wijngaerd van sijn trossen.* D. DECK. Van hier *wijngaardenier.* Zamenstell. *wijngaardblad*, *wijngaardbot*, *wijngaardknop*, *wijngaardloof*, *wijngaardloot*, *wijngaardmes*, *wijngaardplanter*, *wijngaardrank*, *wijngaardscheut*, *wijngaardslek*, *wijngaardsnoeijer*, *wijngaardstaak*, *wijngaardstam*, *wijngaardstok*, geheel iets anders, dan *wijnstok*, en evenveel als *wijngaardstaak*, enz.

Wijngaard, ook wel eens *wijngerd*, angels. *wingeard*, eng. *vineijard*, WILLERAM. *wingarton*, hoogd. *Weingarten.*

WIJNGAARDRANK, *wijngaardstok*, zie *wijngaard.*

WIJNJAAR, o., meerv. *wijnjaren.* Een jaar voor den wijn: *het is geen wijnjaar. Een slecht wijnjaar.*

WIJNKOOP, m., meerv. *wijnkoopen.* Eigenlijk het koopen van wijn. Wijders wijn, die bij het sluiten van eenen koop, of van een ander verdrag, gedronken wordt: *hoe veel menglen most ter wijnkoop van het hooi van Tijmen zijn gedroncken.* MOON. Voorts ook een verdrag, waarbij die wijn gedronken wordt. Spreekwijs: *ik houd mij aan den wijnkoop*, ik verkies slechts te deelen in het drinken van den wijn, die bij den koop geschonken wordt. In en omstreeks Groningen, zeker slag

van voorbruiloft, bij de ondertrouw. In het hoogd. *Weinkauf.*

WIJNKUIP, zie *wijnbak.*

WIJNLEZEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Van *lezen* en *wijn*, in de beteekenis van druif; zie *wijn.* Evenveel als *wijnplukken* en *wijnoogsten.* Druiven inzamelen: *wanneer maakt gij eenen aanvang van wijnlezen?* Van hier *wijnlezer, wijnlezing.*

WIJNMAAND. m., meerv. *wijnmaanden.* October, door Karel den Grooten *winmanoth* genoemd, hoogd. *Weinmonath.*

WIJNMETEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Verschilt van *wijnroeijen*, en *wijnpeilen*, waardoor eene wiskundige berekening van de hoeveelheid van den wijn, die in een vat is, aangeduid wordt, en beteekent, wijn met eene wijnmaat afmeten: *hij is met wijnmeten bezig.* Van hier *wijnmaat, wijnmeetster, wijnmeter*, enz.

WIJNPEILEN, zie *wijnmeten.*

WIJNRANK, v., meerv. *wijnranken.* Anders *wijngaardrank.* Eene rank van den wijngaard, die wijn voortbrengt: *eer gij de vrolijke wijnrank in d'aerde legt.* Vond.

WIJNROEIJEN, zie *wijnmeten.*

WIJNRUIT, zie *ruit.*

WIJNSTEEN, m. Zamenstell. *wijnsteengeest, wijnsteenwater*, enz.

WIJNSTOK, m., meerv. *wijnstokken.* Verschilt van *wijngaardstok*, en duidt de plant aan, die druiven voortbrengt: *daer en zijn geen druijven aen den wijnstock.* Bijbelv. *Den frisschen wijnstok sloeg ter aard.* L. D. S. P. *Den heiligen wijnstok.* Vond.

WIJNTEELT, zie *wijnbouw.*

WIJNTINT, zie *tint.*

WIJNVERLATEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Wijn uit het eene vat in het andere laten loopen. Wijnhandel in het klein drijven: *hij wint veel met wijnverlaten.* Van hier *wijnverlater*, enz.

WIJNZAK, m., meerv. *wijnzakken.* Een lederen zak, waarin men oulings wijn plagt te houden en te vervoeren: *dese ledere wijnsacken die wij gevult hebben.* Bijbelv.

WIJS,

WIJS, v., meerv. *wijzen.* Ook *wijze*, Kil. *ghijse*, sp., ital. *guisa*, fr. *guise*, eng. ook *guise* en *wise*, neders., vries. *wise*, Tatian. *wisa* en *wis*, Isidor. *vuis*, zweed. *vis.* Dat dit woord eigenlijk de uiterlijke gedaante van een ding aanduidt, blijkt uit het fr. *deguiser*, eng. *disguiss*, van zijne uiterlijke gedaante ontdoen, vermommen. Hedendaags gebruikt men het voor manier van handelen: *op menigerlei wijze. Nae de wijse der gantscher aerde.* Bijbelv. *Zoo beraemdeze bij zich zelve tijt en wijze.* Vond. Spreekw.: *'s lands wijs 's lands eer*, elk volk is aan zijne bijzondere wijs van doen verkleefd. Van hier *wijzigen*, enz. Zamenstell. *denkwijs*, *derwijze*, *gelijkerwijze*, *handelwijs*, *leefwijs*, *leerwijs*, *kruiswijze*, *schrijfwijs*, *slangswijze*, *spotswijze*, *spreekwijs*, *steelswijze*, *trapswijze*, *vormswijze*, *zegswijs*, enz.

WIJS, *wijze*, v., meerv. *wijzen.* De melodij van een lied: *op de wijze van den honderd acht en dertigsten psalm. De wijs van dat lied is mij onbekend. Hij is van de wijs*, hij dwaalt van de melodij van het zangstuk af; en, figuurlijk, hij dwaalt van het regte spoor. *Niet op de wijs kunnen komen*, de melodij van een zangstuk niet kunnen vatten. *Er eene wijs op stellen* is, eigenlijk, eene melodij voor een zangstuk bepalen; figuurlijk, zijn leven regelen: *hij stelt er geene wijs op.* Zamenstell. *zangwijs.*

Wijs, *wijze*, hoogd. *Weise*, vries. *wise*, is verwant aan het zweed. *visa*, een lied, finn. *weisan*, zingen, oud zwab. *unwise*, misklank, en misschien ook aan ons bastaardwoord *voois*, fr. *voix*, eng. *voice*, ital. *voce*, lat. *vox*, en aan het lat. *vocare*, roepen.

WIJS, bijv. n. en bijw., *wijzer*, *wijst.* Eigenlijk, veel wetend, geleerd, in evenveel welk ding bedreven: *allerleij wijse lieden in allerlei werck.* Bijbelv. *Te lang, te kort, te wijs, te dom.* Vond. Wijze vrouw (*wijse vrouwe*, bij Kil.) Vroedvrouw. Al wie een regt gebruik van zijne meerdere of mindere kennis maakt: *bestraft den wijsen ende hij sal u liefhebben.* Bijbelv. *Janne van Avenes, den wisen Grave.* M. Stok. In overeenkomst met de voorschriften van het gezonde verstand, en met iemands ware belangen: *gij behoordet wijzer te handelen. Maer wenschte alleen dat ge u*

in

in 't eischen wijzer droeght. VOND. *De wijste zijn* is dikwijls, de inschikkelijkste: *wees gij dan de wijste! Niet wijzer zijn* is, niet beter weten: *hij is niet wijzer. Iets wijs worden*, hetzelve vernemen: *hij zal het welhaast wijs worden. Iemand iets wijs maken*, eigenlijk hem hetzelve doen vernemen; in het hedendaagsche gebruik, hem eene onwaarheid op de mouw spelden. Als z. n., m., is *wijze* een verstandig, en welbedreven, of naar de voorschriften van het gezond verstand handelend, man: *der wijzen levensend, der dwaazen dood.* L. D. S. P. Van hier *wijsdom*, *wijsheid*, *wijsselijk*, *wijzeling*, *wijzen*, enz. Zamenstell. *wijsbol*, *wijsgeer*, enz. — *wijshoofd*, *wijsneus*, *wijssot*, KIL. — *wijzeman*, HOOFT, enz. *Letterwijs*, *naaldewijs*, *neuswijs*, *waanwijs*, enz.

Wijs, hoogd. *weise*, ISID. *uuise*, OTTFRID. *uuiza*, neders. *witt*, *wies*, eng. *wise*, zweed. *vis*, komt van *weten*, hoogd. *wissen.*

WIJSBEGEERTE, zie *wijsgeerte.*

WIJSGEER, m., meerv. *wijsgeeren.* Elders *wijzeling* en *wijzeman.* Eigenlijk een beminnaar der wijsheid. Voorts een beoefenaar der zoogenoemde wijsgeerte: *er is, volgens Cicero, geen gevoelen zoo dwaas, dat er geen wijsgeer gevonden zij, die het beweerde.* Van hier *wijsgeerig*, *wijsgeerte*, enz. Het laatste lid van *wijsgeer*, komt van *geer*, begeerig, verwant aan *geer*, begeerte, bij M. STOK., aan *gierig*, enz., en afkomstig van het oude *geeren.* Zie *begeeren.* Het eerste lid *wijs* beteekent *wijsheid*, even als in het oude *wijsseghen*, bij KIL., hoogd. *weissagen*, waarzeggen. *Wijsgeer* is dus, beminnaar der wijsheid, en beantwoordt aan het gr. φιλοσοφος, waarnaar men het gevormd heeft.

WIJSGEERTE, v. Van *wijs* en *geerte*, dat men eveneens van *geeren* vormt, als *begeerte* van *begeeren.* HALMA ook *wijsbegeerte.* Eigenlijk, begeerte naar wijsheid. In het gebruik, al wat men anders, in navolging der Grieken, onder den naam van *philosophie* begrijpt: *de wijsgeerte van Socrates.*

WIJSHEID, v. Van *wijs.* OTTFRID., NOTK. *wisheit*, hoogd. *Weisheit.* De hoedanigheid, welke iemand tot eenen wijze maakt. En wetenschap: *overal kraamt hij zijne wijsheid uit.* In den STATENBIJBEL, bij per-

soonsverbeelding: *ick wijsheijt woone bij de kloecksinnigheijt*, enz.

WIJSHOOFD, zie *wijsneus*.

WIJSNEUS, m., meerv. *wijsneuzen*. Anders *wijsbol*, *wijshoofd*, enz. Een betweter: *wat zal die wijsneus daar wederom niet op te vitten hebben*. Van hier *wijsneusheid*, *wijsneuzig*, *wijsneuzigheid*.

WIJSVINGER, zie *wijzer*.

WIJTE, v. Van *wijten*. De daad van wijten, verwijting, en verwijt: *Renard gaf den Bisschop de wijte*. HOOFT.

WIJTEN, b. w., *ik weet*, *heb geweten*. Te laste leggen: *gij behoeft het mij niet te wijten. 't En is haer niet te wijten*. HUIJGHENS. *Dank wijten*, dat men hier en daar vindt, is voor *dank weten*; zie *weten*. Van hier *wijte*. Zamenstell. *verwijten*, enz.

WIJTING, v., meerv. *wijtingen*. KIL. ook *wittingh*, eng. *whiting*, hoogd. *Huitling*, bij ons ook *weeke wijting*. Een zeevisch van het geslacht der kabeljaauwen: *men geeft aan de witte schelvisch den naam van wijting, en weeke wijting*.

WIJWATER, o. Gewijd water, waarmede de Roomschen menigerlei dingen besprengen: *hij bood haar het wijwater*. Van hier de zamenstell. *wijwatersvat*, *wijwaterskwast*, waarvoor men doorgaans de zamentrekking *wijkwast* gebruikt, *wijwaeterquispel*, KIL.

WIJZEN, b. en o. w., *ik wees*, *heb gewezen*. Eigenlijk, leeren, onderrigten, in welken zin men nog in het hoogd. zegt: *er lässt sich weisen*, en welken zin *wijzen* ook in de zamenstell. *onderwijzen* oefent. Bijzonderlijk, ten aanzien van eenen weg onderrigten, te regt helpen: *iemand ergens heen wijzen. Wijs hem toch eens te regt!* Van hier heeft het onzijdige *wijzen* den zin van zulk een bedrijf, zulke gebaren, enz. als waardoor men iemand te regt wijst: *hij wees met den vinger naar ons. Zij wijst op haren stoet*. VOND. En het bedrijvende *wijzen* wederom dien van met zulke gebaren aanduiden, onder het oog brengen: *men wees ons den weg naar het dorp. Iemand het gat van de deur wijzen*, hem, evenveel hoe, aanduiden, dat hij te vertrekken heeft. *Een vonnis wijzen* is, hetzelve vellen. Van hier *gewijs*, *gewijsde*, *wijzer*, *wijzing*. Zamenstell. *wijsvinger*, enz. *Aanwijzen*, *afwijzen*, *bewijzen*, *na-*

wij-

wijzen, *onderwijzen*, *uitwijzen*, *verwijzen*, enz. Komt van *wijs*, en beteekent eigenlijk wijs maken.

WIJZER, m., meerv. *wijzeren* en *wijzers*. Van *wijzen*. Al wie, of wat, wijst. Van personen gebruikt men het zelden anders, dan oulings voor den uitwijzer van een vonnis, of eenen regter over het algemeen: *gheweest te hebben een wijser, nu te wesen een eischer*. V. HASS.; en in de zamenstell. *oordeelwijzer*, *wegwijzer*, enz. Onder de zaken, waaraan men den naam van *wijzer* geeft, is bij KIL. de voorste vinger, anders *wijsvinger*, en het werktuig, dat men anders *uurwijzer*, of *minuutwijzer* noemt: *al draeit de wijzer kort den dag om*. VOND. De verdere zamenstell. zijn *wijzernaald*, *wijzerplaat*, enz. *Bladwijzer*, *dagwijzer*, *maandwijzer*, *tijdwijzer*, *weerwijzer*, *windwijzer*, *zonnewijzer*, enz.

WIJZIGEN, b. w., *ik wijzigde*, *heb gewijzigd*. Ten opzigte van wijze en manier schikken: *men poogde alles zoo en zoo te wijzigen*. *Een besluit wijzigen* is, bepalen, op welke wijze het beslotene uitgevoerd worden zal. Van hier *wijziging*. Voortdur. w. van *wijzen*.

WIK, *wikke*, v., meerv. *wikken*. Anders *vitse*, fr. *vesce*, eng. *vetch*, lat. *vicia*, gr. βικιον, en φακη, middeleeuw. lat. *bex*, zweed. *viker*, slavon. *wijkew*, hoogd. *wicke*, verwant aan *vijg*, en *vijgboon*. Een peulvrucht van menigerlei soort, en het plantgewas, waaraan dezelve wast: *men voedert de paarden vaak met wikken, in plaats van met hooi*. Zamenstell. *wikkenstroo*.

WIK, v., meerv. *wikken*. Van *wikken*, wegen, volgens HALMA zoo veel, als er op de schaal der stadswaag in eens gewogen wordt: *elke wik werd afzonderlijk gelegd*.

WIKKELEN, b. w., *ik wikkelde*, *heb gewikkeld*. Eigenlijk, gestadig bewegen. Voorts door eene gestadige beweging ergens om winden: *wikkel het touw er om en om*. *De slang wikkelde hem haren staart om hals en armen*. Iets wordt in iets anders *gewikkeld*, wanneer men dit laatste met eene gestadige beweging om het andere heen slingert: *ik wikkelde het in een papier*. *Zich in iets wikkelen* is, hetzelve als om zich henen slingeren. *Zich in eene zaak wikkelen*, zich zoo sterk daarmede inlaten, dat men zich daaraan niet wederom onttrekken kan. *Zich ergens uit wikkelen* is, zich uit de knellende banden van zoodanig iets los maken; eigen-

lijk hetzelve door eene gestadige beweging als van zich af winden: *hoe gelukkig heeft hij zich er wederom uit weten te wikkelen!* Van hier *gewikkel*, *wikkeling*. Zamenstell. *inwikkelen*, *omwikkelen*, *ontwikkelen*, *verwikkelen*, enz.

Wikkelen, hoogd. *wickeln*, is een voortdurend werkw. van *wikken*, en verwant aan *wegen*, *bewegen*, enz.

WIKKEN, b. w., *ik wikte*, *heb gewikt*. Eigenlijk, even als *wegen*, bewegen. Voorts wegen, en bijzonderlijk op, of in, de hand wegen: *wik eens*, *welk het zwaarste is*. HALMA. Overdragtelijk is *iets wikken en wegen*, het naauwkeurig en zorgvuldig beoordeelen. Voorts is *wikken* ook wel eens evenveel, als *wigchelen*, voorspellen. Van hier *gewik*. *wikker*, *wikking*, *wikster*. Zamenst. *wikgeld*, waaggeld, enz.

WIL, m. Het vermogen van willen: *met verstand en wil begaafd*. De daad van willen: *betwist mij geenen vrijen wil*. Hetgeen men wil, volstrekte begeerte: *dat is mijn wil*. *Dat ik mijnen wil na zijnen poog te voegen*. D. DECK. Genoegen: *tegen wil en dank*. *Als 't Godt believt*, *met wil of onwil dragen*. BRANDT. *Iemand te wille zijn*, hem genoegen geven. *Hierin sullen wij u te wille zijn*. BIJBELV. *Zijnen wil van iets hebben*, daaruit genoegen scheppen. *Zijnen wil met iets doen*, daarmede naar zijn genoegen handelen. Voorts wordt *wil* gebezigd met *om* voor zich, en een z. n. tusschen beide in den tweeden naamval, ter aanduiding van den beweeggrond van iets: *om des vredes wil*, *om Gods wil*. *Om hares schoonvaders ende hares mans wille*. BIJBELV. En de plaats van het z. n., wordt ook meermalen door een voornaamwoord bekleed: *om wiens wil*, *om diens wil*, *om welks wil*, *om deszelfs wil*. Maar de tweede naamval van persoonlijke voornaamwoorden wordt door den vierden naamval van bezittelijke voornaamwoorden vervangen, die alsdan eene *t* achter zich heeft: *om mijnent wil*, *om onzent wil*. *Om u*, *om uwent wil*, *alleen*. VOND. enz. Van hier *gewillig*, *wilg*, *willig*, enz. Zamenstell. *willekeur*, *wilvaardig*, enz. *Moedwil*, *onwil*, enz.

Wil, eng. *will*, hoogd. van oudsher *Wille*, angels. *villa*, ULPHIL. *willja*, slavon. *wiile*, *wola*, *vola*, lat. *voluntas*, komt van *willen*.

WILD,

WILD, bijv. n. en bijw., *wilder*, *wildst*. Teugelloos, onstuimig: *welke wilde blikken! Met een wild geschreeuw. Hij kwam gansch ontdaan en wild binnen vliegen. Die wilde knaap.* Van een volk, aan geene maatschappelijke banden gewoon: *men onderscheidt de natien in beschaafde, onbeschaafde, en wilde. Er zijn weinige eigenlijke wilden, maar men geeft dezen naam aan vele onbeschaafde volken.* Van een dier, ongetemd: *de tamme olifanten verlokken de wilde, zoo dat zij gevangen en getemd worden. Het wilt gedierte ende alle vee.* Bijbelv. Van eene plant, door geene menschelijke nijverheid aangekweekt, besnoeid, of bedwongen: *wilde aardbezien, wilde appelen*, enz. *Toen zij 't met elzen en wilt boschloof had behangen.* Vond. Zoo is *eene wilde landstreek* die niet bebouwd, en door menschelijk opzigt geregeld wordt. *Wild vleesch* is vuil vleesch, dat tegen den wil van den heelmeester in eene wonde groeit. *De wilde zee* is bij Kil. de oceaan, die onbeperkt rondom den aardbodem loopt: *het natte gebroetsel der wilde zee, rontom hem hene huppelende.* Vond. *In het wild* is zonder toedoen van menschen: *die boomen groeijen daar in het wild.* Ongeregeld, en ongeordend: *alles ligt hier in het wild. Nu laet de stroomgodin het haer in 't wilde spreien.* Vond. *In het wild loopen* is, in verwarring geraken: *hij laat alles in het wild loopen.* Of zonder opzigt en orde rond loopen en dwalen: *waarom loopen die kinderen daar zoo in het wild?* Van hier *wildernis*, *wildheid*. Zamenstell. *wildeman*, *wildkoorn*, *wildruit*, *wildvang*, *wildvreemd*, *wildzang*, enz. *Verwilderen*, enz.

Wild, zweed., eng., hoogd. van oudsher *wild*, vries. *wield*, is een oorspronkelijk woord, dat de eerste der opgenoemde beteekenissen aan zijnen klank verschuldigd schijnt.

WILD, o. Eigenlijk, het onz. geslacht van het bijv. n. *wild*. In het wild loopende of vliegende dieren, verzamelbaar: *er is hieromstreeks weinig wild. Om het wilt op te snuffelen.* Vond. *Al 't wild des velds moet op mijn' bijstand wachten.* L. D. S. P. Zamenstell. *wildachtig*, *wildbaan*, *wildbraad*, *wildschut*, enz.

WILDBAAN, v., meerv. *wildbanen*. Eene omtuinde plek

 gronds,

gronds, waar men wild bewaart: *de vorstelijke wildbaan van Kleef.* Dit woord luidt in het hoogd. *Wildbahn* en *Wildbann*, en het laatste schijnt het oorspronkelijke. Dus schijnt ons *wildbaan* insgelijks eene verbastering van *wildban*, en uit *wild* en *ban* zamengesteld.

WILDBRAAD, o. Eetbaar wild: *gaet uijt in 't velt, ende jaegt mij een wiltbraet.* BIJBELV. Toebereid vleesch van zulk wild: *zij gaen het wiltbraet en de maeltijt bereiden.* VOND. *Het wiltbraet was nae sijnen mont.* BIJBELV. Dit woord luidt bij KIL. *wildbraed*, neders. *wildbradt*, hoogd. *Wildbrét* en *Wildpret.* Het verschilt van het hoogd. *Wildbraten*, dat een gebraad van wild aanduidt, en kan van *wild* en het ijsl. *brad*, wallis. *praidd*, lat. *praeda*, buit, afgeleid worden, of van *wild* en het eng. *bread*, vries. *breed*, gr. βρωτος, βρωτυς, βρωτον, voor zoo veel dit voedsel over het algemeen aanduidt.

WILDELING, m., meerv. *wildelingen.* In het hoogd. *Wildling.* Bij KIL. een wilde appel. Zamenstell. *wildelingboom.* KIL.

WILDEMAN, m., meerv. *wildemannen*, *wildemans.* Een wild mensch: *er is een wildeman voor geld te zien.* Een woesteling: *het is een regte wildeman.*

WILDERNIS, v., meerv. *wildernissen.* In het hoogd. *Wildnisz.* Een wild, onbebouwd, en onbewoond oord: *wij quamen in eene eenzaame of huilende wildernis.* HALMA. *Woestijnen, wildernis, geberghte, en rotsen, zeden en reden, ingeplant.* VOND.

WILDSCHUT, m., meerv. *wildschutten.* Van *wild* en *schut*, schutter. Een jager: *het is een voortreffelijke wildschut.*

WILDVANG, m., meerv. *wildvangen.* Een havik, of ander wild dier, dat reeds volwassen, en dus gansch wild, is, als men hetzelve vangt; in tegenoverstelling van *nesteling.* Elders ook gevangen wild: *indien ik uwe altaren met eenig wiltvangk versierde.* VOND.; waar het onz. is. Voorts neemt men het voor een onstuimig en woest mensch. Hoogd. *Wildfang.*

WILDVREEMD, bijv. n. Van *vreemd* en *wild*, dat in het oude zwabische ook vreemd aanduidde. Gansch vreemd: *hij is mij wildvreemd.*

WILDZANG, m. De natuurlijke zang van het gevogelte: *mijn*

mijn kneutertje zingt maar wildzang. HALMA. Overdragtelijk, slechte muzijk: *het is wildzang.* Wartaal: *er komt niets, dan wildzang, uit zijnen mond.* Somtijds ook een wild, roekeloos en onzinnig mensch; in welken zin *wildzang* een meerv. heeft.

WILG, m., meerv. *wilgen.* Een boomgewas, waarvan men verschillende soorten telt: *aen den gebladen wilgh, die over 't water hing.* VOND. *Als de wilgen aen de waterbeken.* BIJBELV. *De harpen aan de wilgen opgehangen.* L. D. S. P. *Gelijk de blonde olijf de taeie wilgh beschaemt.* VOND. Zamenstell. *wilgenbast, wilgenblad, wilgenboom, wilgenhout, wilgenkruid, wilgenpoot, wilgenstoof, wilgentak, wilgenteen, wilgenzwam,* enz. *Beekwilg, bindwilg, korfwilg, roofwilg, rijswilg, teenwilg, treurwilg,* enz.

Wilg, eng. *willow,* wordt als eene verkorting van *willig* beschouwd, en men schijnt den wilg dus genoemd te hebben, omdat hij zoo uitnemend wel voort wil.

WILHELM, m., meerv. *Wilhelmen.* Gemeenlijk *Willem,* eng. *William,* fr. *Guillaume.* Een oudduitsche eigennaam, volgens sommigen zamengesteld uit *helm* en *wil, vil, vilt,* vel, en dus iemand aanduidende, wiens hoofd met een beestenvel gedekt was; doch volgens LEIBNITZ, *protector tranquillitatis, quietis,* van *wil, weil,* rust, en *helm,* beschermer, van *helmen,* beschermen; derhalve zoo veel als beschermer der rust, of anders rustbewaarder. Zamenstell. *Wilhelmsbad, Wilhelmsdorp, Wilhelmsoord.*

WILLEKEUR, v. Eigenlijk, de keur van den wil; vrij besluit, vrije verkiezing: *het staat aan uwe willekeur. Van iemands willekeur afhangen.* Ook grillige verkiezing, welke op geene redenen rust: *het is niet dan willekeur, waarnaar hij handelt.* Oulings in het hoogd. en neders. ook eene overeenkomst; en bij HALMA is *willekeur* nog, even als bij KIL., en in het hoogd., eene ordonnantie. Van hier *willekeurig.*

Willekeur, hoogd. *Willekühr,* zweed. *willkor,* komt van *wil* en *keur.*

WILLEKEURIG, bijv. n. en bijw., *willekeuriger, willekeurigst.* Ook *willekeurlijk.* Door willekeur bestuurd, daarnaar alleen afgemeten: *het willekeurig gezag. Welk een willekeurig bedrijf!* Uit eigenen wil voortkomende:

de beweging der dieren is, gansch anders dan die der planten, willekeurig. Uit eene grillige verkiezing, die op geene redenen gegrond is: *hij handelt daarin zeer willekeurig.* Van hier *willekeurigheid, willekeuriglijk.* Zamenstell. *onwillekeurig*, enz.

WILLEKEURLIJK, zie *willekeur* en *willekeurig.*

WILLEM, zie *wilhelm.*

WILLEN, o. w., *ik wilde, heb gewild;* ook somtijds *ik wou*, of *woude*, zoo in de gemeenzame verkeering, als ook elders, blijkens: *ik wou en kost niet spreecken — en woude aengeport van min haer snel nastreven.* VOND.; die hierin echter, buiten de gemeenzame verkeering, evenmin na te volgen is, als HOOFT, CATS, en andere oudere schrijvers daarin, dat zij *hij wilt* voor *hij wil* schreven. Het wordt onmiddellijk met een ander werkwoord zamengevoegd, zonder *te* tusschen beide. Nu strekt *willen*, even als *wil*, ter aanduiding van eene volstrekte begeerte: *dat God ontdecken wilt sal niet verholen blijven.* LANDJUWEEL. *Gij wilt, dat wij in uwe wegen treeden.* L. D. S. P. Eene min volstrekte geneigdheid tot, en verlangen naar, iets: *gordde sijn sweert aen over sijne kleederen, ende wilde gaen.* BIJBELV. *Een, die dansen wil, is haest genoeg gepepen.* CATS. Eene bewilliging in iets: *wilt gij mij wel eene dienst doen? 'K wil troon en kercktapijt om uwen luister missen.* VOND. Het beweren en staande houden van iets: *men wil haar met hem hebben zien wandelen. Hij wil het gehoord hebben.* De bedoeling: *wat wilt gij daarmede zeggen?* Gereedheid, om iets te doen: *dat huis wil instorten. Daer wilt de Duijvel van stonden aen een Cappelle bij bouwen.* ALDEGOND. Somtijds beantwoordt *willen* genoegzaam aan *zullen: willen wij gaan? Onseker ofse staan, dan ofse vallen, wilt.* CATS. *Waar wil het geld van daan komen?* Of aan *kunnen, vermogen: doe vrij al wat gij wilt. Wat wil ik aanvangen?* Dikwijls is *willen* gansch overtollig: *wat wil dat zeggen?* wat zegt, wat beduidt, dat? *Wilt niet vreesen!* KIL. Zeer dikwijls verzwijgt men het werkw., dat bij *willen* behoort: *hij wil naar de kerk*, namelijk *gaan. Het wil niet los*, namelijk *geraken. Doe, wat gij wilt*, namelijk *doen. Dien hij wilde*, namelijk *dooden, doodde hij.* BIJBELV.

Som-

Somtijds volgt er op *willen*, *dat*, enz.: *ik wil, dat het gedaan worde*. Somtijds voegt men bij *willen* ook een z. n., in den vierden naamval: *wat wilt gij toch? Ik wil geenen wijn. Die mijne bestraffinge niet gewilt hebbet*. BIJBELV. Dan is *willen* even bedr. als *begeeren*. Van hier het lijdend deelw. *gewild*, dat als bijv. n. gebezigd wordt. Voorts bezigt men *willen* ook als z. n.: *alles hangt daarbij van het willen af. Het willen en het volbrengen*. BIJBELV. Van hier het bijw. *willens*, met opzet: *hij deed het willens en wetens. Ik ben willens*, voornemens, van voornemen. *Willens of onwillens*, tegen wil en dank. Van hier *wil*, enz. Zamenstell. *welwillend*, enz.

WILLENS, zie *willen*.

WILLIG, bijv. n. en bijw., *williger*, *willigst*. Van *wil*. Eenen goeden wil tot iets hebbende, daartoe bereid en genegen: *hij is tot alles even willig. Met een volkomen herte, ende met eene willige siele*. BIJBELV. Vrijwillig, ongedwongen: *een willige afstand. Door de willige overgave der vesting. De vrijgevochte will'ge slaven*. VOND. Gedienstig: *de man is altijd even willig. Een willig paard*, een paard, dat steeds gaarne voort wil. *De boter*, enz. *wordt williger*, als er meer vertier van komt. Van hier *willigen*, *willigheid*, *williglijk*. Zamenstell. *bereidwillig*, *dienstwillig*, *eigenwillig*, *goedwillig*, *kwaadwillig*, *moedwillig*, *onwillig*, *vrijwillig*, enz.

WILLIGEN, o. w., *ik willigde*, *heb gewilligd*. Van *willig*. Williger, meer gewild, worden, in prijs toenemen: *het koorn begint te willigen*, anders ook, *er komt meer willigheid in het koorn*. Bij KIL. is *willighen*, gewillig maken. Gansch anders is de beteekenis van dit woord wederom in de zamenstell. *inwilligen*.

WILLIGHEID, zie *willig*.

WILVAARDIG, bijv. n. en bijw., *wilvaardiger*, *wilvaardigst*. Opperd. *willfertig*, hoogd. *willfährig*, van *willfahren*, iemands wil en verlangen opvolgen. Met gewilligheid tot vervulling van iemands verlangen: *men onthaalde ons zeer wilvaardig. Zijn wijs bevel wilvaardig gadeslaan*. L. D. S. P.

WIMPEL, m., meerv. *wimpels*. Eene lange smalle scheepsvaan, welker gedaante haar van eene vlag, en eenen

vleugel, onderscheidt: *die uwen wimpel draagt.* HOOFT. *Grootsch in 't nat zijn wimpel spieglen.* P. MOENS. *Het bootsvolck voert de vlagh en wimpel, zwaeit de zwaerden.* VOND. Voorts bij KIL., even als het ouḍd. *wimpel*, eng. *wimple*, fr. *guimpe*, een sluijer, anders *wimpeldoek*. Van hier bij denzelfden KIL. *wimpelen*, bewimpelen. Zamenstell. *wimpeldoek*, KIL., *wimpelstok*, enz.

Wimpel, zweed. *wimpla*, middeleeuw. lat. *gimpla*, *impla*, hoogd., neders. *Wimpel*, in de beteekenis van sluijer, schijnt, even als het hoogd. *Wimper*, het bovenste ooglid, verwant aan *wimpoogen*, pinkoogen, bij KIL., en aan het hoogd. *wimmeln*, wemelen, en voorts door eene gestadige floddering bewogen worden.

WIND, m., meerv. *winden.* Eene min of meer sterke beweging van de lucht naar den eenen of anderen kant: *de wint van tegens over 't Zuiden.* HOOFT. *Lang door storm en wind gesold wierd en gedreven.* HUIJDECOP. Figuurlijk: *de wind van winst riekt zoet, 't zij van wat oord hij waeit.* D. DECK Hiertoe behooren de spreekwijzen: *den wind van voren krijgen*, duchtige tegenspraak vinden. *De huik naar den wind hangen.* Zie *huik.* *Met alle winden waaijen*, wispelturig zijn. *Bij den wind zeilen*, den wind van voren langs het zeil doen schampen. *Voor den wind zeilen*, den wind vlak achter zich hebben. Aan zulken wind geeft men de benamingen van *eenen*, of zulken en zulken, *voor den wind: wacht een voor de wind, om voort in zee te steken.* ANTONID. *Met een Noordelijke voor de windt.* BRANDT. *Een stijve, slappe*, enz. *voor de wind.* *Het gaat iemand voor den wind*, als het hem, evenveel hoe, voorspoedig gaat. *Een schip loopt door den wind*, als het zich zoo beweegt, dat het den wind aan stuurboord krijgt, dien het voorheen aan bakboord had. *Onder den wind van een schip zijn*, hetzelve tusschen zich en den wind hebben. *Boven wind zijn*, aan de windzijde van een ander schip, en, overdragtelijk, voorspoedig zijn. *Zijnen vijand den wind afwinnen*, zich tusschen hem en den wind plaatsen, opdat de buskruidrook hem belemmere. *De wind steekt op*, beteekent, dat hij zich verheft, in tegenoverstel-

stelling van *de wind gaat liggen*, hij vermindert zijn geblaas. *Wind vangen* is, den wind op zijnen weg tegenhouden en zelf daardoor getroffen worden: *die toestel op uwen schoorsteen vangt te veel wind.* Nopens kaf, enz. bezigt men de uitdrukking van: *voor den wind wegstuiven*, *in den wind strooijen*, *in den wind slaan*, in de lucht doen vliegen. *Iemands woorden in den wind slaan* is, die nutteloos verloren laten gaan. *Aan den wind gaan* is, bij HALMA, optrekken, rinkelrooijen. *Wind maken*, ongepaste beweging maken. *Het hoofd vol winds hebben*, een ijdeltuit zijn. *Het is maar wind*, nietsbeduidend gezwets. In: *men kan van den wind niet leven*, heeft *wind* de beteekenis van lucht over het algemeen, even als in: *omhelsde niet dan wint en dunne en ijdle locht.* VOND. Ook beteekent het beslotene darmlucht: *dat bier veroorzaakt winden. Winden lozen.* Eindelijk was *wind*, even als in het hoogd., oulings ook nog een *windhond*, anders *hazewind* en *hazewindhond.* Van hier *windachtig*, *winderig*, *windig.* Zamenstell. *windbier*, *windbreuk*, *windbui*, *windbuidel*, *windbus*, *winddroog*, *windei*, *windgat*, een gat in het ijs, — *windgod*, *windhandel*, *windhond*, *windkant*, *windkolijk*, *windmaker*, *windmolen*, *windmout*, *windnegotie*, *windoven*, *windpok*, *windpomp*, *windroer*, *windroos*, *windscherm*, *windschut*, *windstil*, *windstilte*, *windstreek*, *windvaan*, *windvang*, *windverwekkend*, *windvlaag*, *windwaarts*, *windwering*, *windwijzer*, *windzak*, *windzeil*, *windzijde*, *windzucht*, enz. *Avondwind*, *bakstagwind*, *draaiwind*, *dwarlwind*, *hoofdwind*, *landwind*, *noordewind*, *oostewind*, *passaatwind*, *regenwind*, *rukwind*, *stormwind*, *tegenwind*, *voorwind*, *warlwind*, *wervelwind*, *westewind*, *zeewind*, *zijdewind*, *zuidewind*, *zuidoostewind*, *zuidwestewind*, enz.

Wind, hoogd., eng., KERO, ULPHIL., enz. *wind*, vries. *wien*, fr. *vent*, sp., ital. *vento*, lat. *ventus*, schijnt van het oudduitsch *wehend*, deelw. van *wehen*, waaijen, af te stammen.

WINDACHTIG, bijv. n. en bijw., *windachtiger*, *windachtigst.* Van *wind* en *achtig*, voor *haftig.* Wind bevattend, door wind beroerd: *die maand is doorgaans*

gaans windachtig. Anders *windig* en *winderig*, welk laatste intusschen voorts nog de beteekenis heeft van aan windmakerij overgegeven: *wat is die man winderig!* terwijl het met *windachtig* deelt in den zin van windverwekkend: *boonen zijn windachtig, of winderig.* Van hier *windachtigheid.*

WINDAS, o., meerv. *windassen.* Van *winden.* Hoogd. *Winde*, eng. *windlass*, *windless*, fr. *vindas.* Een werktuig van verschillende gedaante, waarmede men dingen van aanmerkelijke zwaarte op, of weg, kan winden: *wanneer het windas nu rustte en stille stondt.* HUIJDECOP. *Vruchteloos poogde men het windas met den windboom rond te draaijen.* Anders ook *windaas*, *windasse.* KIL.

WINDBIER, o. Eene zamentrekking van *windmout-bier.* Bier van winddroog, of in den wind gedroogd, mout: *men brouwt windbier van windmout.*

WINDBREKEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk, voor pogchen, snorken: *hoor hem eens windbreken.* Voorts bedient men zich van het deelw. *windbrekend*, in: *windbrekende middelen;* en bovendien komt van *windbreken*, *windbreekster*, *windbreker*, *windbrekerij.*

WINDBREKER, zie *windbuidel.*

WINDBUIDEL, *windbuil*, m., meerv. *windbuidels*, *windbuilen.* Een winderig mensch, een *windmaker*, *windbreker.* Hoogd. *Windbeutel.*

WINDBUS, zie *windroer.*

WINDDROOG, zie *windbier.*

WINDE, v. Bij KIL. evenveel als katrol; en in het hoogd. een haspel. KIL. *garenwinde.* Voorts zeker plantgewas. Zamenstell. *akkerwinde*, *haagwinde*, *oeverwinde*, *patattenwinde*, enz.

WINDEL, m., meerv. *windelen* en *windels.* Van *winden.* Anders *windsel*, dat gebruikelijker is. Een werktuig, om te winden, een zwachtel: *nochte in windelen gewonden.* BIJBELV. Bij KIL. ook een katrol. Van hier *windelen*, KIL., hoogd. *windeln*, zwachtelen. Zamenstell. *windelband*, *windeldoek.*

WINDELEN, zie *windel.*

WINDEN, b. w., *ik wond, heb gewonden.* Eigenlijk, even als *wenden*, al draaijende bewegen. Bijzonderlijk met

met zulk eene beweging ergens om slingeren, of wikkelen: *wind het touw om den paal. Iets windt zich in iets anders*, als het dit laatste door zijne draaijende beweging om zich heen slingert, en als men het laatste om het eerste windt, *wordt het eerste in het laatste gewonden: siet dat is hier gewonden in een kleet.* Bijbelv. *Zich ergens uit winden* is, hetzelve door eene draaijende beweging als van zich af wenden: *hij weet zich overal uit te winden. Het eene uit het andere winden* is, het laatste, door eene draaijende beweging van het eerste, daaruit los maken; maar voorts is *iets ergens uit winden* ook, hetzelve door middel van het winden van een touw, waaraan het vast is, om een windas, daaruit brengen: *men wond het schip uit het water.* Op soortgelijk eene wijze laten de spreekwijzen van *iets ergens af*, en *op*, *winden* zich ontleden. *Ineen winden* is, door eene windende beweging ineen rollen. Van hier *winde*, *windel*, enz., *winder*, *winding*, *windsel*, *windster.* Zamenstell. *windas*, *windboom*, *windreep*, *windspil*, *windzeel*, enz. *Afwinden*, *bewinden*, *inwinden*, *onderwinden*, *ontwinden*, *opwinden*, *overwinden*, *toewinden*, *uitwinden*, *verwinden*, *voortwinden*, *zamenwinden*, enz.

Winden, hoogd. ook *winden*, zweed., eng. *wind*, Kero *wintan*, vries. *wiene*, is verwant aan *wenden*, *wentelen*, *wandelen*, enz.

WINDERIG, zie *windachtig.*

WINDGOD, m. Een wezen uit de grieksche en romeinsche fabelkunde, anders *Eolus*, of *Eool*, genoemd: *Neptuin sliep bij de windgodts dochter.* Vond.

WINDHANDEL, m. Anders met een basterdw. *windnegotie.* Een handel, bestaande in de verzekering, dat deze of gene wind op zekeren tijd zal waaijen; op welke wijze die wind, als ware het, verkocht, en als hij niet waait, niet geleverd, en dus het spel verloren wordt. Een handel van zulken aard, als de actiehandel, enz. Fig. wordt het gebezigd voor een ijdel gezwets: *het is maar windhandel*, anders *windnegotie.*

WINDHOND, zie *wind.*

WINDIG, zie *windachtig.*

WINDROER, o., meerv. *windroeren.* Anders *windbus.* Een roer, dat, in plaats van met buskruid, met wind, ge-

geladen wordt: *toen Otto van Guericke het windroer uitvond.*
WINDSCHUT, zie *windvang.*
WINDSEL, zie *windel.*
WINDVAAN, zie *windwijzer.*
WINDVANG, m. Somtijds evenveel, als *windschut*, *windwering*, een toestel ter opvanging van den wind. Bij KIL. voorts, even als het hoogd. *Windfang*, een werktuig tot ververscing van de lucht der mijngroeven, of het klepje van eenen blaasbalg. Bij HALMA, al wat boven op een schip voor den wind blootgesteld is: *aan al den windvang.* HOOFT. Ook figuurl.: *met zulk een windvang van woorden.* HOOFT.
WINDWERING, zie *windvang.*
WINDWIJZER, m., meerv. *windwijzers.* Anders *windvaan* en *weerhaan.* Een werktuig, dat aanduidt, van welken kant de wind komt: *de windwijzer wijst regtstreeks van den windkant af.*
WINGEWEST, o., meerv. *wingewesten.* Een overwonnen gewest: *de wingewesten der Romeinen.* Lat. *provincia*, maar geheel iets anders, dat ons *Provincie*, en het fr. *province*, dat een gewest aanduidt.
WINK en *winken*, zie *wenk* en *wenken.* *Winkbraauw*, zie *wenkbraauw.*
WINKEL, m., meerv. *winkelen* en *winkels.* Een hoek: *in hoecken en winckels houden si haer scholen.* A. BIJNS. *Ick wil de neering sien in een hoek of winckel.* BREDEROD. *Verbergt sijn dieverij in winckels nocht in hoecken.* VOND. Bijzonderlijk noemt men dus het hol van het hoofd, waarin het oog begrepen is: *booren d'oogen uit hun winkels.* HOOFT. *D'oogen uit haer winckelen geboort.* VOND. *Blikken, die verwoed steets heene en weder in de diepe winkels draaijen.* ROTGANS. De hoek van een voorhuis, waarin men koopmanschapt, en welke door den zoogenoemden *hoek-* of *toon-bank* afgesloten wordt; en voorts evenveel welke plaats van een huis, waar men zijne nering of hantering eigenlijk drijft: *er is iemand voor in den winkel. In den winkel gesmeedt.* VOLLENH. In ruimeren zin een huis, waar men winkelnering drijft: *de straat is vol winkels. Een open winkel, een besloten winkel.* Winkelnering: *winkel doen. Winkel houden. Eenen win-*

winkel opzetten, winkelnering beginnen. *Uit den winkel scheiden*, van de winkelnering afstappen. *Eenen winkel uitverkoopen*, zijne winkelgoederen verkoopen, zonder derzelver plaats door andere aan te vullen. *Die winkel verkoopt uit*, of *is uitverkocht*, het is met die zaak gedaan. Van hier *winkelen*, winkelnering doen, — *winkelier*, enz. Zamenstell. *winkelboek*, *winkeldeur*, *winkeldochter*, *winkeldoos*, *winkelgereedschap*, *winkelgoed*, *winkelhaak*, *winkelhouder*, *winkeljongen*, *winkelkamer*, *winkelknecht*, *winkelladder*, *winkellade*, *winkellamp*, *winkellei*, *winkelmaat*, *winkelmeid*, *winkelnaad*, *winkelnering*, *winkelplank*, *winkeltrapje*, *winkelvenster*, *winkelwaar*, enz. *Artzenijwinkel*, *achterwinkel*, *bakkerswinkel*, *barbierswinkel*, *boekwinkel*, *fruitwinkel*, *garenwinkel*, *groentewinkel*, *hoedenwinkel*, *hoerenwinkel*, *kaartwinkel*, *kaaswinkel*, *katoenwinkel*, *knoopwinkel*, *koekebakkerswinkel*, *komenijwinkel*, *kousenwinkel*, *kruidenierswinkel*, *lakenwinkel*, *linnenwinkel*, *modewinkel*, *moffenwinkel*, *mutsenwinkel*, *naaldenwinkel*, *oogwinkel*, *papierwinkel*, *prentwinkel*, *rouwwinkel*, *scheerwinkel*, *schuitwinkel*, *slawinkel*, *smidswinkel*, *snoepwinkel*, *stoffenwinkel*, *tabakswinkel*, *theewinkel*, *timmermanswinkel*, *touwwinkel*, *verfwinkel*, *verwerswinkel*, *vlaswinkel*, *zijdewinkel*, enz.

Winkel, hoogd., neders. ook *Winkel*, OTTFRID. *winkel*, NOTK. *winchil*, lat. *angulus*.

WINKELEN, zie *winkel*.

WINKELHAAK, zie *winkelmaat*.

WINKELIER, m., meerv. *winkelieren* en *winkeliers*. Van *winkel*. Anders *winkelhouder*. Al wie winkelnering drijft. Wegens eene vrouw gebruikt men *winkelierster*.

WINKELMAAT, v., meerv. *winkelmaten*. Van *winkel*. Anders *winkelhaak*, hoogd. *Winkelhaken* en *Winkelmasz*. Bij KIL. een bekend werktuig van timmerlieden enz.: *kostelicke steenen*, *nae de winkelmate gehouwen*. BIJBELV. *Winkelhaak* is, figuurlijk. ook eene scheur in laken, doek, enz., in de gedaante eens winkelhaaks.

WINKET, o., meerv. *winketten*. Ook *wiket*, eng. *wicket*, fr.

fr. *quichet*. Een klinket: *vliegen naa de roode poort en breken 't winket open*. HOOFT. *Dit wiket staet al ontploken*. WALEWEIN.

WINNEN, b. w., *ik won*, *heb gewonnen*. Oulings, het land bearbeiden: *die de aerde wercken of winnen soude*. BIJB. 1477. *Zijn lant gaen ackeren en winnen*. BOETH. *Winnen*, *land winnen*, KIL., bij wien *win*, *winne*, *winner* en *landwinner*, eenen landman aanduidt, en *winne* en *hoeve* voorts ook gelijkluidend is. Uit landarbeid, enz. verkrijgen en inzamelen: *hooi winnen*. *Zaad winnen*. *De wijnen*, *die men verleden jaar gewonnen heeft*, *vallen zeer slecht*. HALMA. *Bijen*, *en uitgelezen geur*, *gewonnen op het velt*. VOND. Dezen zin moet het verwante eng. *gain* ook gehad hebben, daar *gainage* en *gainerij* de opbrengst van het land aanduidt, hetwelk iemands vassallen, bij wege van heerendiensten, bearbeiden. Daarentegen is *winnen* ook voortbrengen: *winnende land*, land, dat vruchten geeft, KIL. *Vast opwast*, *bladers wint*, VOND., dat is, voortbrengt, of, zoo men wil, verkrijgt, in welken zin *winnen* even gebruikelijk is, als het oude *gewinnen*: *omdat hi van hem ghewan Walchren*. M. STOK. *Gelukkigh*, *die Gods blijschap heeft gewonnen*. VOND. *Zoo wint men eeuwige eer*. POOT. Door vleijende woorden of handelingen verkrijgen: *iemands genegenheid winnen*. Door evenveel welke dienst, of welken arbeid, verkrijgen: *wat wint die knecht bij u?* *Winnen den kost met spinnen ende weuen*. KIL. Door koophandel, of andere praktijk, verwerven: *er wordt thans veel met geldschieten gewonnen*. *Dat men met woekeren wint*, *kan niet gedijen*. Door naarijver behalen: *den uitgeloofden prijs winnen*. Door wagen, en door middel van het spel verkrijgen: *die vele duizenden van goude kroonen wonnen*. D. DECK. Het spel *winnen*; — *het is een gewonnen spel*; ook figuurlijk, de onderneming is gelukt. *Iemand gewonnen spel geven*, ook figuurl., deszelfs overmagt erkennen; hetwelk men ook uitdrukt met *iemand het gewonnen geven*. Al strijdende verkrijgen: *schoon men wingewest bij wingewest wint*. Voorts ook eene plaats bereiken, waarnaar men streeft: *het voetvolck d'andre zij door stadigh trecken wint*. VOND. *Wint eens die duif de rui-*

ruime velden. DULLAERT. Iemand door overreding, of overtuiging, tot zijnen aanhang overhalen: *op dat ick er meer soude winnen.* BIJBELV. Even als *gewinnen*, verwekken: *kinderen winnen*, KIL. *En aen haer winnen ging dat overgodlijk zaet.* VOND. *Het winnen*, de overhand hebben; ook *het van iemand winnen. Ergens op winnen*, of, *ergens aan winnen*, beteekent, door handel daaruit verkrijgen. Spreekw.: *zoo gewonnen, zoo geronnen*, dat met weinig moeite, of langs oneerlijke wegen, gewonnen wordt, blijft niet lang bijeen. *De winnende hand is mild*, als het iemand welgaat, is hij doorgaans ook weldadig. *Aan de winnende hand zijn*, beginnen te winnen. *Die waagt, die wint*, om wat te winnen, moet men ook iets wagen. Van hier *gewin*, *winbaar*, *winner*, *winning*, *winst.* Zamenstell. *winzucht*, enz. *Aanwinnen*, *afwinnen*, *gewinnen*, *herwinnen*, *inwinnen*, *overwinnen*, *uitwinnen*, *verwinnen*, enz.

Winnen, bij OTTFRID. *uuinnan*, *gewinnan*, aannemen, verwerven, zweed. *winna.* Hiertoe behooren ook het fr. *gagner*, in 't middeleeuw. lat. *guadagnare.* In het zweed. is *gagn*, winst, overwinning, bij ULPHIL. *gageigan*, winnen, in het gr. κάμνομαι, lat. *vinco*, ik overwin.

WINNER, m., meerv. *winneren* en *winners.* Van *winnen.* Al wie wint: *wie is hier de winner? Als winner van den strijd.* Bij KIL. ook een landbouwer, zie *winnen.* Zamenstell. *broodwinner*, *geldwinner*, *kostwinner*, *landwinner*, enz.

WINNING, v., meerv. *winningen.* Van *winnen.* De daad van winnen: *bij de winning van den prijs. Beurs-krackeel en winninge en verlies.* VOND. Voorts beteekent: *de winning is slecht*, of *de winningen zijn*, of *gaan*, *slecht*, men wint weinig met zijn onderscheiden bedrijf. Zamenstell. *broodwinning*, *geldwinning*, *kostwinning*, enz.

WINST, v., meerv. *winsten.* Van *winnen.* De daad van winnen: *de winst van dat geld. Koopmanschap drijven ende winste doen.* BIJBELV. *Valsche vonden, tot winst van geld of staet.* JONKTIJS. Hetgeen men wint, voordeel: *ik heb er geene winst op. Om deel aan de schijnbaare winst te hebben.* HOOFT. *Op de*

winst, die aen de winden zich laet binden. POOT. Spreekw.: *eerste winst is korte winst*, dat men in het spel aanvankelijk wint, verliest men welhaast wederom. Zamenstell. *winstderving*, *winstgierig*, enz. *Handenwinst*, enz.

WINTER, m., meerv. *winters*. De koudste helft van een jaar: *ende koude, ende hitte, ende somer, ende winter.* BIJBELV. Het koudste van de vier jaarsaizoenen: *vreest gij voor een' harden winter.* VOND. *Beneerstight u om voor den winter te komen.* BIJBELV. De koude van dit jaarsaizoen: *in dien vroegen winter. Daer rijp noch winters niet op hechten.* VOND. Een ongemak, dat uit die koude ontstaat: *de winter*, of *winters aan de handen, en in het aangezigt.* Van hier *winterachtig*, *winteren*, *wintersch.* Zamenstell. *winteraardappel*, *winterandijvie*, *winterappel*, *winterarbeid*, *winteravond*, *winterbloem*, *winterboter*, *winterbui*, *winterdaags*, *winterdag*, *wintereend*, *winterfruit*, *wintergerst*, *wintergewas*, *wintergoed*, *wintergroen*, *winterhaar*, *winterhalfjaar*, *winterhand*, *winterhaver*, *winterhiel*, *winterhuis*, *winterkamer*, *winterkers*, *winterkeuken*, *winterkleed*, *winterknol*, *winterkoningje*, *winterkool*, *winterkoren*, *winterkost*, *winterkoude*, *winterkraai*, *winterkwartier*, *winterlage*, *winterleeuwerik*, *winterleger*, *winterling*, *winterloon*, *winterlucht*, *wintermaand*, *wintermuts*, *winternacht*, *winterooft*, *winterpeer*, *winterrogge*, *winterrok*, *winterroos*, *wintersaizoen*, *wintersalade*, *winterslaap*, *winterspinazie*, *winterster*, *winterstuk*, *wintertarwe*, *wintertijd*, *winterui*, *winterverblijf*, *wintervertrek*, *wintervlaag*, *wintervleesch*, *wintervoet*, *wintervogel*, *wintervoorraad*, *wintervracht*, *wintervreugd*, *wintervrucht*, *winterweder*, *winterwerk*, *winterwijk*, *winterwild*, *winterwoning*, *winterzeep*, enz. *Kwakkelwinter*, *nawinter*, enz.; schijnt van *wind* gevormd.

WINTERACHTIG, bijv. n. en bijw., *winterachtiger*, *winterachtigst.* Van *winter.* Wordt met *wintersch* verwisseld, om al wat tot den winter behoort, of aan den winter gelijkt, aan te duiden: *het is een wintersche dag, en winterachtig weder. Het begint er winterachtig uit te zien.* Van hier *winterachtigheid.*

WIN-

WINTEREN, onpers. w., *het winterde*, *het heeft gewinterd.* Koud zijn: *het begint reeds te winteren.* Zamenstell. *overwinteren*, waarin *winteren* intusschen eene gansch andere beteekenis heeft, namelijk, den winter overblijven.

WINTERGERST, zie *winterkoren.*

WINTERGROEN, o. Een plantgewas van zes verschillende soorten: *rondbladig wintergroen*, *gekroond wintergroen*, enz.

WINTERHAAR, o. Dat dikke haar, waarmede sommige dieren in den winter gedekt worden: *het dikke winterhaar van den beer.*

WINTERKERS, v. Anders *steenkers* en *watermunt.* Zeker slag van munt.

WINTERKONINGJE, o., meerv. *winterkoningjes.* Een vogeltje van het geslacht der kwikstaarten.

WINTERKOREN, o. Allerlei koren, dat den winter door op het veld staat, zoo als *wintergerst*, *winterrogge*, *wintertarwe*: *die kwakkelwinter doet mij voor het winterkoren vreezen. Hij lijdt als winterkoren op het veld* is, hij lijdt allergeweldigst.

WINTERLINK, v. Anders *pijpkruid*, zeker slag van scheerling.

WINTERLUCHT, v., meerv. *winterluchten.* Eene dikke, met sneeuw bezwangerde, lucht, zoo als men op de zoogenoemde *winterstukken* der schilders veelal vindt: *hij is sterk in winterluchten.*

WINTERSCH, zie *winterachtig.*

WINTERSLAAP, m. De slaap, waarin verscheidene soorten van dieren den winter doorbrengen: *men graaft de Marmotten, gedurende derzelver winterslaap, uit den grond op.*

WINTERSTUK, zie *winterlucht.*

WINTERWEDER, o. Het ruwe en koude weder van den winter: *het winterweder was gedwee en handelbaar.* VOND.

WINZUCHT, v. Zucht om te winnen: *hij wordt alleen door winzucht gedreven.* Van hier *winzuchtig.*

WIP, v., meerv. *wippen.* Van *wippen.* De daad van wippen, in de beteekenis van schielijk, en voor een oogenblik, ergens henen gaan: *met eene wip ben ik wederom hier.* Voorts ook de daad van wippen, in den ei-

eigenlijken zin van dit woord: *elke wip veroorzaakte hem nieuwe pijn.* *Op de wip staan* is, gevaar loopen van gewipt te worden; en oneigenlijk, van zijn ambt te verliezen. *De rest der Gallien staat op de wip.* HOOFT. Ook kan *op de wip staan* de beteekenis hebben van op een werktuig staan, waarmede de brouwers water putten, en waaraan men den naam van *wip* eveneens geeft, als aan zeker straftuig, dat anders den naam van *wipgalg* voert. Bij KIL. heeft *wip* nog meer andere veranderde beteekenissen. Men gebruikt het eindelijk ook wel eens als tusschenwerpsel: *wip! weg was hij!*

WIPBRUG, v., meerv. *wipbruggen.* Eene ophaalbrug, welke, even als eene wip, op en nederwaarts bewogen wordt: *de opgehaalde wipbrug werd nedergelaten.*

WIPGALG, zie *wip.*

WIPPEN, b. en o. w., *ik wipte; ben en heb gewipt.* Onz., schielijk, en voor een oogenblik, ergens henen gaan: *zij wipte daar heen, om naar de zaak te vernemen.* En over het algemeen zich schielijk verplaatsen: *om over de slooten te wippen.* HOOFT. *En wipt in eenen boom.* VOND. *Daarmede wipt hij met een sprong naar beneden.* BRANDT. Voorts zegt men van dingen, die niet vast liggen, dat zij wippen: *de plank waarover ik liep, begon te wippen.* *Ergens afwippen*, is daaraf kantelen. Bedr., schielijk op-, en vervolgens wederom nederwaarts bewegen: *hij werd aan de wipgalg gewipt.* *Eene brug wippen* is, dezelve ophalen. *Iemand wippen* is, hem doen tuimelen, hem van zijn ambt, enz. berooven. Van hier *gewip*, *wip*, *wipper*, *wippertje*, *wipping.* Zamenstell. *wipbrug*, *wipgalg*, *wiphout*, *wipkooi*, *wipneus*, *wipplank*, eene plank, waarmede twee personen aan derzelver einden gezeten, zich op- en neerwippen. *Wipstaart*, KIL., bij wien *wipsteerten* met *wispelsteerten* verwisseld wordt, enz. *Afwippen*, *opwippen*, enz. Klanknabootsend.

WIPPLANK, zie *wippen.*

WIPSTAARTEN, zie *wippen.*

WIS, bijv. n. en bijw., *wisser wist.* Evenveel als *gewis.* Zeker, waarop men staat kan maken: *het is eene wisse zaak.* *Om klaer en wis bescheit uit haeren mont te hooren.* VOND. Doeltreffend: *een wisse schoot.* *Met eenen wissen slag.* Vastelijk, zekerlijk: *wel wis!*

Hij

Hij komt wis. Van hier *wisheid*, *wisselijk*, *gewis*, enz.

WISCH, v., meerv. *wisschen.* KIL. *wisse*, elders *wis.* Teen, twijg: *nu breit en vlecht hij hier de Rubiaensche wis.* VOND. Bij KIL. bijzonderlijk eene twijg, waarmede men brandhout in eenen bundel zamenbindt, en een gedraaide band van teenen, stroo, enz. Van hier *wisschen*, van wisch: *een wisschen korfje.* Zamenstell. *wischhout*, anders *wissehouts*, zoo veel hout, als er in eene wisch gaat. KIL.

WISCH, v., meerv. *wisschen.* Van *wisschen.* Iets, waarmede men wischt: *de tafel met eene wisch afvegen.* Zamenstell. *aarswisch*, *stroowisch*, enz.

WISCHJEWASCHJE, zie *wisjewasje.*

WISJEWASJE, o., meerv. *wisjewasjes.* Leur, beuzeling: *het kost mij een wisjewasje. Wisjewasjes maken* is, somtijds, twist verwekken: *maak geene wisjewasjes.* Misschien is dit woord van *wis*, *wisch*, in de beteekenis van stroowisch, of iets desgelijks van geringe waarde, gevormd. Uit de zamenstelling *strontwisjewasje*, zou men opmaken, dat *wisjewasje* eigenlijk eene *aarswisch* beteekende; en dan zou de ware spelling *wischjewaschje* zijn, van *wisschen* en *wasschen.*

WISKUNDE, zie *wiskunst.*

WISKUNDIG, bijv. n. Verschilt eenigzins van *wiskunstig.* Dit laatste is naar de grondregelen der wiskunst afgemeten, of uit de wiskunst ontleend: *het steunt op wiskunstige gronden. Een wiskunstig bewijs. Iets wiskunstig betoogen* is, met bewijzen uit de wiskunst. *Wiskunstig zeker* is zoo zeker, als iets, dat op wiskunstige gronden steunt. Maar *wiskundig* is tot de wiskunst, of wiskunde, betrekkelijk: *een wiskundig geschrift.* Voorts wordt dit woord als z. n., m., gebruikt voor eenen beoefenaar der wiskunde, eenen wiskunstenaar: *de wiskundigen maken zich bij de meeste kunsten en handwerken zeer verdienstelijk.*

WISKUNST, v. Anders *wiskunde.* Eene wetenschap, aan welker onderdeelen men den naam van *meetkunde*, *stelkunst*, enz. geeft. Van hier *wiskunstenaar*, *wiskunstig*, *wiskunstiglijk*, enz.

WISPELEN, zie *wispelstaarten.*

WISPELSTAARTEN, o. w., *ik wispelstaartte*, *heb ge-*

gewispelstaart. Anders *kwispelstaarten*, KIL. *wispelsteerten* en *wipsteerten*, met den staart *wispelen*, d. i. heen en weder bewegen, of kwispelen.

WISPELTURIG, bijv. n. en bijw., *wispelturiger*, *wispelturigst.* Van *wispelen.* Wuft, veranderlijk, onbestendig: *welk een wispelturig mensch!* Van hier *wispelturigheid.*

WISSCHEN, b. w., *ik wischte*, *heb gewischt.* Vegen: *het vuil van de tafel wisschen. Sij eet ende wischt haren mont.* BIJBELV. Van hier *gewisch*, *wisch*, *wisscher.* Zamenstell. *wischdoek*, enz. *Afwisschen*, *uitwisschen*, enz.

Wisschen, hoogd. *wischen*, nederd. *wisken*, eng. *whisk*, is verwant aan *wasschen.*

WISSCHER, m., meerv. *wisschers.* Van *wisschen.* Al wie, of wat wischt. Bijzonderlijk, een werktuig om het kanon van binnen uit te wisschen: *in plaats van den wisscher greep hij den lepel.* Zamenstell. *wisschersklos*, *wisscherstok*, *wisscherstouw.*

WISSEL, m., meerv. *wissels.* Bij KIL. evenveel als *wisselinghe*, de daad van wisselen, afwisselen. Hedendaags, een schriftelijk bevel, om zoo of zoo veel aan iemand te betalen. Anders *wisselbrief. Een wissel op Amsterdam* is, een betalingsbevel, waaraan aldaar voldaan moet worden. De *wisselkoers*, of *wisselprijs*, de prijs, waarvoor men de som, die in zulk een bevel uitgedrukt is, verhandelt: *de wissel op London is te Amsterdam gerezen.* Zamenstell. *wisselbank*, *wisselbrief*, *wisselgeld*, *wisselhandel*, *wisselhandelaar*, *wisselkoers*, *wisselprijs*, *wisselregt*, *wisselrekening*, *wisselstijl*, *wisselzaken*, enz.

Wissel, hoogd. *Wechsel*, ISID. *uuexsal*, KERO *wehsal*, neders. *wessel*, zweed. *växel*, was, voor de uitvinding van den wisselhandel, enkel in de eerstgemelde beteekenis gebruikelijk, en komt van *wisselen.*

WISSELAAR, m., meerv. *wisselaars* en *wisselaren.* Van *wisselen.* Eigenlijk, al wie iets wisselt. In het gebruik, iemand, die zich met het verwisselen van muntspecien bezig houdt: *het gelt der wisselaren stortede hij uijt.* BIJBELV.

WISSELBAAR, bijv. n. en bijw., *wisselbaarder*, *wisselbaarst.*

baarst. Van *wisselen.* Dat verwisseld kan worden: *dat geld is hier niet wisselbaar.* Dat ligt afwisselt, veranderlijk, onbestendig: *een wisselbaer geluk. De maen, die wisselbaer haer licht dan ebben zagh, dan vloeien.* VOND. Van hier *wisselbaarheid.* Zamenstell. *onwisselbaar.*

WISSELBANK, v., meerv. *wisselbanken.* Eigenlijk, de bank, waarop een wisselaar geld verwisselt; maar doorgaans, een gebouw, waar men zijn geld tegen bankbrieven, of deze tegen geld, verwisselen kan. Anders de *bank*, eng. *bank*, ital. *banco*, fr. *banque*, hoogd. *Wechselbank. 't Zuiden, diep en langk, ontfangt geheel Peru, op zijne wisselbanck.* VOND. *De wisselbank van London.*

WISSELBRIEF, zie *wissel.*

WISSELEN, b. en o. w., *ik wisselde, heb gewisseld.* Bedr., verruilen: *en wisselt 's vaders hof om al 't gewas der zomeren van 't graenrijck Pruissen.* VOND. Bijzonderlijk, een groot stuk gelds tegen ander klein geld verruilen: *eenen gulden wisselen. Paarden wisselen* verschilt van *paarden verruilen;* dit is evenveel als *vertuischen*, maar het andere beteekent, versche paarden nemen. *Tanden wisselen* is, nieuwe tanden krijgen. *Brieven* met elkanderen *wisselen* is, dezelve over en weder schrijven. *Woorden wisselen*, met elkanderen spreken. *Eenen kogel wisselen*, een tweegevecht met pistolen houden. Onz., op elkander volgende veranderingen ondergaan: *daar alles wisselt en vergaat.* Elkander op weg voorbij rijden: *er is geene ruimte, om te wisselen. Van paarden wisselen* is, in plaats van de paarden, die men heeft, andere krijgen. *Van tanden wisselen*, of enkel *wisselen*, andere tanden krijgen. Van hier *gewissel, wissel, wisselaar, wisseling.* Zamenstell. *wisselbaar, wisselbank, wisselbrief, wisselhandel*, handel in wissels — *wisselheer, wisselhonden, wisselhuis, wisselkans, wisselkind, wisselkleed, wisselkoers*, koers van den wissel — *wisselkoets, wisselkoorts, wisselloon, wisselpaard, wisselplaats, wisselvallig*, enz. *Afwisselen, inwisselen, uitwisselen, verwisselen*, enz.

Wisselen, neders. *wesseln*, hoogd. *wechseln*, TA-

TIAN. *wechslen*, vries. *wichselje*, zweed. *växla*, schijnt verwant aan het lat. *vices*.

WISSELGELD, o. Het geld, dat iemand in eenen wissel gelast wordt te betalen, in tegenoverstelling van het geld, hetwelk men in den handel daarvoor bedingen kan: *zoo veel wisselgeld maakt, volgens den wisselkoers, zoo veel in klinkende munt.* Geld van de wisselbank: *de wisselbank vertelt een' schat van Krezus aen 't gereede wisselgelt.* VOND.

WISSELHANDEL, zie *wisselen.*

WISSELHEER, m., meerv. *wisselheeren.* Een heer, die het opzigt over het wisselen houdt, een bestuurder van de wisselbank: *de wisselheer vooraen* enz. VOND. Hoogd. *Wechselherr.*

WISSELING, v., meerv. *wisselingen.* Van *wisselen.* De daad van wisselen; oulings ook *wissel: de wisseling van al het ondermaansche. Wisseling van paarden, van tanden*, enz. Voorts oulings ook een *wisselkind*, dat tegen een ander verwisseld is, KIL. *wisselinck* en *wisselbalgh*, hoogd. *Wechselbalg*, NOTK. *wihseling*, eng. *changeling.*

WISSELKIND, zie *wisseling.*

WISSELKOERS, zie *wissel.*

WISSELPRIJS, zie *wissel.*

WISSELREGT, o. Het regt, volgens hetwelk er over geschillen ter zake van wissels wordt beslist: *het amsterdamsche wisselregt.* Bij dit regt volgt men den *wisselstijl*, of de gewone handelwijs ten aanzien van wissels.

WISSELSTIJL, zie *wisselregt.*

WISSELVALLIG, bijv. n. en bijw., *wisselvalliger, wisselvalligst.* Van een wisselend geval afhankelijk. Veranderlijk, ongestadig: *het wisselvallig krijgsgeluk.* Van hier *wisselvalligheid.*

WIT, bijv. n. en bijw., *witter, witst.* De helderste van alle kleuren hebbende: *zoo wit als melk, of sneeuw. Daer de witte zeilen vaeren.* POOT. *De wol geschooren van een witte schaepevacht.* VOND. *Wit geverwd, wit bestorven.* Het onzijdig geslacht, als z. n., zonder lidwoord: *zwart op wit*, zwarte letters op wit papier, schrift, schriftelijk bewijs. *Maak, dat gij zwart op wit van hem krijgt! Met haar verschgevlochte krans*

krans van roozenrood en wit. Hooft. Met een bepalend lidwoord: *in het wit gekleed. Het wit van een ei, van het oog. Het wit der tanden laten zien,* anders *bliktanden.* Bijzonderlijk is *wit* een doelwit: *oogende op zijn wit.* Vond. *Naar het wit schieten. Het wit treffen.* En overdragtelijk, de bedoeling: *als of zijn wit waar, 't landt onder dat juk te brengen.* Hooft. *Elck ingezeten liefde en vree had tot zijn wit.* Vond. *Witte donderdag* is donderdag voor paschen. *Witte vrijdag*, vrijdag voor paschen. Van hier *witachtig, witheid, witje*, kapelletje, *witte, witten,* enz. Zamenstell. *witbeen, witbek, witbier, witbont, witgeld, witgoud, witgulden, witharig, without, witkop, witkoppig, witkwast*, een kwast, om muren te witten — *witlijvig, witoog, witpoot, witstaart, wittebrood, witvisch, witvlerk, witwerker*, enz. *Hagelwit, sneeuwwit*, enz.

Wit, neders. *witt*, vries. *wiit*, eng. *white*, Willeram. *uuiz*, Ulphil. *hueits*, hoogd. *weisz*, is een zeer oud woord van eenen onzekeren oorsprong.

WITACHTIG, bijv. n. en bijw. Niet wit, maar daarnaar zweemende: *witachtig haar.*

WITGELD, zie *witje.*

WITGOUD, o. Het edelste van alle metalen: *men kan de platina gevoegelijk met den naam van witgoud bestempelen.*

WITHOUT, o. Het hout van eenen zeer grooten amerikaanschen boom: *het harde without van Jamaica is hagelwit.* Van hier *withoutboom.*

WITJE, o., meerv. *witjes.* Een kapelletje: *witjes vangen.* Halma. In de gemeenzame verkeering, een stuivertje, of dubbeltje: *er is onder al die centen geen enkel witje.* Soortgelijk eene beteekenis had *witte* oulings, volgens Kil.; en *witgeld* beteekent, in overeenkomst daarmede, nog steeds zilveren munt.

WITKWAST, zie *wit.*

WITTE, zie *witje.*

WITTEBROOD, o., meerv. *wittebrooden.* Brood van meelbloem, dat witter, dan ander brood, maar echter niet altijd even wit is: *dat wittebrood verdient den naam van wit brood niet. Een stuivers wittebroodje.*

Zamenstell. *wittebroodsdeeg*, *wittebroodskind*, een vertroeteld mensch, die tegen geene ongemakken bestand is. *Wittebroodskoekje*, een klein wittebroodje, of koekje van wittebroodsdeeg.

WITTEN, b. w., *ik wittede*, *heb gewit*. Van *wit*. Wit maken, met witsel van kalk bestrijken: *eenen muur witten*. Van hier *witsel*, *witster*, *witter*, al wie, of wat, wit; bijzonderlijk een *witkwast*.

WITTER, zie *witten*.

WITVISCH, m. Wordt voor blei, voren, enz. gebruikt.

WITWERKER, m., meerv. *witwerkers*. Een schrijnwerker in dennen, of ander witachtig hout: *eene witwerkers latafel*.

WOEDE, v. De daad van woeden; eene opstuiving van toorn, welke iemand buiten zich zelven voert: *hij geraakt in woede*. *Het dier begon van woede te schuimbekken*. Andere razernij: *dichterlijke woede*. *Toen de prophetes op haren drievoet in woede geraakte*. Bijzonderlijk zoodanig eene als tot wreedheden vervoert, en allerlei vernieling aanrigt: *om de spaansche woede te weeren*. HOOFT. Bij VOND. vindt men: *wraeck te nemen aen den woede, die hem doorschoot*. Hier is dit *woede* mannelijk; of het is een ander *woede*, dat, even als het eng. *wood*, meklenb. *woode*, eenen woedende aanduidt. Zamenstell. *krijgswoede*, *volkswoede*, enz.

WOEDEN, o. w., *ik woedde*, *heb gewoed*. Zich aan de geweldigste bewegingen overgeven: *hij woedde van gramschap*. *De dolheid woedt om 't felste*. VOND. *De zee woedt*, als zij zeer onstuimig is. *De vlammen woeden*, als zij alles met geweld in brand steken. *De krijg woedt*, als hij zich tot bloedvergieten en vernieling verheft. Zoo *woeden* ook *krijgslieden*: *elk woed om strijd, en toont zich onbeschroomd*. L. D. S. P. *Tegen zich zelven woeden*, zich zelven onzinniglijk mishandelen. Tot verdere opheldering van het gebruik van dit werkw. diene: *dikwils in het bloed van eijge kinders woedt*. D. JONKTIJS. *Boven maten tegen haer woedende, hebbe ick se vervolgt*. BIJBELV. *Wat drift beheerscht het woedend heidendom!* L. D. S. P., waar *woedend* als bijv. n. voorkomt, gelijk ook elders: *zij werd nog woedender*. *De woedendste van allen*.

Als

Als bijw. bezigt men het in: *het stormt woedend.* Van hier *woede*, *woeder*, enz. Zamenstell. *uitwoeden*, *verwoeden*, waarvan het deelw. *verwoed* alleen gebruikelijk is, *voortwoeden*, enz.

Woeden, hoogd. *wuthen*, NOTK. *wuoten*, schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd, en heeft nooit de beteekenis van zwemmen, die het register op HUIJDECOP. M. STOK. daaraan geeft, noch die van vloeijen, die KIL. daaraan toekent. Deze beide beteekenissen behooren tot *waden*, *ik woed.*

WOEDEND, zie *woeden.*

WOEDIG, bijv. n. en bijw., *woediger*, *woedigst.* Van *woeden.* Woedend, verwoed: *dan door een woedig Vorst.* VLAERD. REDENR.

WOEKER, m. Gewin, dat men van uitgezet geld trekt: *ick komende hadde hetselve met woeker mogen eischen.* BIJBELV. *Met geenen billijken woeker.* HOOFT. *Die vrij van allen woecker is*, denzelven niet behoeft op te brengen. VOND. Ook ander gewin: *zijne zielsvermogens op woeker zetten. Dat kon den ackerman tot grooten woecker dijen.* VOND. Bijzonderlijk, onregtmatig gewin: *die sijn goet vermeerdert met woecker ende met overwinst.* BIJBELV. *Die nooit zijn geld op woecker geeft.* L. D. S. P., dat is, op rente, over het algemeen, welke de Israëllers elkanderen niet afnemen mogten. En het najagen van ongeoorloofde rente: *woeker drijven. De wetten tegen den woeker handhaven.* Oulings was *woeker* ook zoo veel als datgeen, hetwelk wij thans lomberd noemen: *sijn panden in den woeker dragen.* GESCH. Van hier *woekerachtig*, *woekeren*, enz. Zamenstell. *woekergeld*, *woekerhandel*, *woekerwinst*, enz.

Woeker, KERO *wocher*, OTTFRID. *wuocher*, hoogd. *Wucher*, deen. *aager*, zweed. *ocker*, ijsl. *okur*, komt van het verouderde *oeken*, en het oude noordsche werkw. *öka*, verwant aan het lat. *augere*, en eveneens vermeerderen beteekenende. Dat het eigenlijk gewin over het algemeen aanduidt, blijkt uit: *daz wocher sines ovezes*, het voortbrengsel zijner vruchtboomen. WILLERAM.; en uit *erdewuocher*, aardvruchten, bij NOTK.

WOEKERAAR, m., meerv. *woekeraars*, en *woekeraren.* Van *woekeren.* Een najager van woekerwinst: *na dat Al-*

Alſius de woeckeraer dit gesproocken hadde. VOND. Van hier *woekeraarster.*

WOEKERACHTIG, bijv. n. en bijw., *woekerachtiger, woekerachtigst.* Van *woeker.* Aan woeker gelijk, van den aard van woeker: *woekerachtige winst afnemen.*

WOEKEREN, b. en o. w., *ik woekerde, heb gewoekerd.* Bedr., door woeker verwerven: *veel gelds bijeen schrapen en woekeren. Hij heeft zich rijk gewoekerd.* Onz., ongeoorloofde winst najagen: *met woecker van eenich dinck, daermede men woeckert.* BIJBELV. Evenveel welk voordeel zoeken: *met zijn talent woekeren.* Verkrijgen, door vlijt bekomen: *het vruchtbaar Nederland, gewoekerd uit de baren.* Van hier *gewoeker, woekeraar, woekerij,* KIL. *woekering.* Zamenstell. *woekergeest, woekerwinst,* ongeoorloofde winst, — *woekerzucht,* enz. *Afwoekeren, uitwoekeren,* enz. Van *woeker.*

WOEKERWINST, zie *woekeren.*

WOEKERZUCHT, v. Van *woekeren.* Geneigdheid tot woekeren: *tot beteugeling van de woekerzucht.* Van hier *woekerzuchtig.*

WOEL, zie *woelen.*

WOELDIG, zie *woelen.*

WOELEN, b. en o. w., *ik woelde, heb gewoeld.* Bedr., vast winden: *een touw woelen.* Wroeten: *de varkens woelen de wortele uit den grond.* Ook van levenlooze dingen: *opdat de rivier geene gaten in den dijk woele.* In dit alles heerscht het denkbeeld van eene gestadige beweging op of om hetzelfde punt; even als in de onz. beteekenis van de opwelling eener bron, die daardoor steeds in beweging gehouden wordt. Eene beteekenis, welke *woelen* bij KIL. heeft, van welke *woeldig* bij hem die van overvloedig ontleent, zoo als *woel* die van eene bron: vergelijk *woelwater.* Ja eene beteekenis, die voor de eigenlijke van *woelen*, zoowel als van *wellen* en *wallen*, mag gehouden worden, en de moeder is van de opgenoemde beteekenissen van *woelen*, en de volgende onzijdige van zich om en om draaijen en wentelen: *slapeloos lag ik in mijn bed te woelen.* Spartelen: *het ondier woelt en worstelt lang.* VOND. Zich op meer andere wijzen eigenlijk bewegen: *krioelt, en woelt, en vlieght.* VOND. *Immers woelende ijdelijk.* BIJBELV.;

en oneigenlijk: *na zulck een zeestorm woelt het zeezieck Brittenlant.* VOND. *Dat onrustig volk houdt niet op van woelen.* Van hier *gewoel, woel, woeldig, woeler, woelerij, woelig, woeling, woelsel.* Zamenst. *woelgaren, woelgeest, woeltouw, woelwater, woelziek*, enz. *Bewoelen, omwoelen*, enz.

WOELGAREN, zie *woelsel.*

WOELGEEST, m., meerv. *woelgeesten.* Een onrustig gemoed, dat tot allerlei bewegingen geneigd is: *die rustelooze woelgeest.*

WOELSEL, o., meerv. *woelsels.* Van *woelen.* Al wat men ergens om woelt, om eene breuk daarvan te verhelpen, of alle schaving daarvan te weren. Wanneer dit woelsel uit garen, of uit touw, bestaat, geeft men daaraan ook de namen van *woelgaren*, of *woeltouw.*

WOELTOUW, zie *woelsel.*

WOELWATER, m., meerv. *woelwaters.* Van *water* en *woelen*, zich in het rond bewegen, als het water, dat gestadig in eene bron, die daarvan oulings den naam van *woel* bekwam, opwelt. Dus eigenlijk, opwellend en woelend water; maar deze beteekenis, in welke het woord onzijdig zou moeten zijn, is in onbruik. Men bezigt het nog enkel in die van een mensch vol beweging: *dat is een regte woelwater.* En men ziet hierbij op ligchaamswoeling; terwijl men daarentegen die van den geest in aanmerking neemt, als men den naam van *woelgeest* aan iemand geeft.

WOENSDAG, m., meerv. *woensdagen.* Van *dag* en *woen*, eene verkorting van *Wodan*, den krijgsgod der noordsche volkeren, wiens naam men eveneens verkortte in *Woenswagen*, zoo als men het gesternte van den wagen noemde, dat bij de Anglosaksen den naam van *Irminswagen* voerde, omdat zij aan *Wodan* den naam van *Irmin* gaven. De vierde dag der week: *woensdag na paschen.* Van hier *woensdagsch*, dat op woensdag plaats heeft. Zamenstell. *woensdagavond, woensdagmorgen*, waarvan men in den tweeden naamval *woensdagsavonds* en *woensdagsmorgens* vormt.

WOENSWAGEN, zie *Woensdag.*

WOERDEN, o. Zekere stad in Holland, aan den Rijn gelegen, voorheen eene vesting. Van hier *woerdenaar, woerdensch.* BOXHORN zegt, dat *Woerden*, in het an-

angels, een slot, of eene sterkte beteekent. Zie verder *woert.*

WOERHAAN, m., meerv. *woerhanen.* Bij KIL. en HALMA een fazant, wiens wijfje bij den laatstgenoemde den naam van *woerhen* voert.

WOERHEN, zie *woerhaan.*

WOERT, v., meerv. *woerten.* Evenveel als *waart* of *waard;* zie *waard*, m. Van hier de benaming van de *Hooge woert* te Leide, en misschien ook die van *Woerden*, oulings *Worthen* en *Worden.*

WOEST, bijv. n. en bijw., *woester*, *woestst*, *zeer woest.* Van levende dingen, ongetemd, hoogst ongeordend en verwilderd: *een woest mensch. Broghten 't woeste volck tot ootmoedt en ontzagh.* VOND. Wild, of onstuimig, in: *welk een woest gelaat! Woeste blikken. Een woest geschrei. Om dat zij de eerste dorst door woeste golven streeven.* HUIJDECOP. *Hij naderde ons woest en onbescheiden.* Van eene plaats, of een oord, is *woest*, onbebouwd, en hoogst ongeordend: *het land ligt woest. Dat Jerusalem woest is, ende hare poorten met vijer verbrandt.* BIJBELV. Van hier *woestelijk*, *woesteling*, *woesten*, in *verwoesten*, — *woestenij*, *woestheid*, *woestijn.* Zamenstell. *woestaardig*, enz. Verwant aan het lat. *vastare*, verwoesten.

WOESTAARDIG, bijv. n., *woestaardiger*, *woestaardigst.* Van *woest* en *aardig*, van *aard.* Woest van aard: *een woestaardig volk.* Van hier *woestaardigheid*, *woestaardiglijk.*

WOESTELIJK, bijw., van *woest.* Onstuimiglijk, op eene hoogst ongeregelde wijze: *woestelijk kwam hij binnen stuiven. Het haar hing haar woestelijk om het hoofd.*

WOESTELING, m., meerv., *woestelingen.* Een woest, ongemanierd mensch. Als men het van eene vrouw bezigde, zou het vrouwelijk zijn.

WOESTEN, zie *woest.*

WOESTENIJ, v., meerv. *woestenijen.* Van *woest.* Anders *woestijn.* Eene woeste landstreek: *in dorre woestenijen.* L. D. S. P. *In een heide of een woestijn.* VOND. *Het tot nogh toe in de woestijne gepreekt was.* HOOFT.

WOESTIJN, zie *woestenij*.

WOL, *wolle*, v., meerv. *wollen*; dat alleen van verschillende soorten gebezigd wordt. Fijn, kort, kroes, en ineen geslingerd, haar: *de wol van het hoofd van eenen neger. Die poedelhond heeft loutere wol op het lijf.* Soortgelijk eene beteekenis heeft het woord in *boomwol.* Maar bijzonderlijk gebruikt men het voor het haar van schapen: *wol van Angola, IJslandsche wol. Sij soeckt wolle ende vlas.* BIJBELV. *Gij verscheurt en vilt de kudde en plukt de wol.* D. DECK. *De wol van eene vacht getrokken.* VOND. *Veel geschreeuw, maar weinig wol*, zie *geschreeuw*. *In de wol geverwd* is eigenlijk wollen stof, die geverwd is, eer zij geweven wordt; oneigenlijk, een mensch, die zich aan niemand stoort. Het wollig haar, dat men somtijds aan bloemen en kruiden vindt, draagt ook dezen naam. Van hier *wolachtig*, *wolbaal*, *wolbeest*, *wolbereiden*, enz. *woldoorn*, *woldraaijer*, *woldrager*, of *woldrig*, voor een schaap: *de woldrig, dien de schrik*, enz. MOON. *De leeuw met woldrig op de jagt.* HOUTAM; even als *vaandrig*, voor *vaandrager*. *Wolgras*, *wolhandel*, *wolkaard*, *wolkaarden*, *wolkam*, *wolkammen*, enz. *Wolkooper*, *wolkruid*, *wolplukken*, *wolplukker*, *wolscheiden*, *wolspinnen*, *wolverwen*, *wolvlok*, *wolzak*, enz. *Boomwol*, *geitenwol*, *schapenwol*, enz. Schijnt aan *vel*, het lat. *vellus*, enz. verwant.

WOLACHTIG, bijv. n. en bijw., *wolachtiger*, *wolachtigst.* Aan wol gelijkend: *wolachtig haar.* Van hier *wolachtigheid.*

WOLBAAL, v., meerv. *wolbalen.* Anders *wolzak*, hoogd. *Wollsack.* Een zak, die met wol opgevuld is: *een mensch als een wolbaal*, of *wolzak*, een lomp grof mensch.

WOLBEEST, zie *woldragend.*

WOLBEREIDEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Anders *wolkaarden*, *wolkammen*, *wolscheiden*, enz. Van hier *wolbereider*, anders *wolkaarder*, enz., *wolbereidster*, anders *wolkaardster*, enz.

WOLDOORN, m. Een oostindische katoenboom: *de gedoornde stam van den woldoorn is soms wel vijftig voeten hoog.*

WOLDRAGEND, bijv. n. Van *wol* en *dragend*, deelw. van *dra-*

dragen. Wol, in plaats van haar, op het lijf hebbende: *het woldragend vee*, waaraan men ook den naam van *wolbeesten* geeft.

WOLDRAGER, zie *wol.*

WOLDRIG, zie *wol.*

WOLF, m., meerv. *wolven.* Een verscheurend dier van hetzelfde geslacht, als de honden, vossen, enz.: *als lammeren in 't midden der wolven.* BIJBELV. *Zoo schuwt het lam den wolf.* VOND. Oneigenlijk, zekere worm in de bijenkorven: *de bijen hebben den wolf.* Een insekt, dat de boomen beschadigt: *het geboomte lijdt veel van den zwarten wolf.* Een korenworm: *de wolf is in dat koren.* In al deze beteekenissen neemt men *wolf* verzamelbaar. Voorts geeft KIL. dezen naam, even als men nog steeds in Duitschland doet, aan een voortvretend gezwel, fr. *loup*, middeleeuw. lat. *lupus. Wolven in schapenvellen* zijn schadelijke menschen, die zich onder een onschadelijk voorkomen vermommen. *Geenen wolf in den buik smoren*, geen noodeloos geheim van iets maken. *Eten als een wolf* is, heel gulzig. Van hier *wolvin*, het wijfje van eenen wolf. Zamenstell. *wolfachtig*, *wolfsangel*, *wolfsbezie*, *wolfsboon*, *wolfsch*, wolfachtig — *wolfsgebit*, *wolfshond*, *wolfshonger*, *wolfshuid*, *wolfsklaauw*, *wolfskop*, *wolfskruid*, *wolfskuil*, *wolfsmaand*, *wolfsmelk*, *wolfsmuil*, *wolfsmuts*, *wolfspels*, *wolfspoot*, *wolfsschijn*, *wolfstand*, *wolfswortel*, *wolvejagt*, *wolvenaard*, *wolvenspoor*, enz. *Bijenwolf*, *geldwolf*, *korenwolf*, *weerwolf*, enz. Verwant, volgens ADELUNG, aan het lat. *vulpes*, en afkomstig van het moesogoth. *wilwen*, rooven.

WOLFSCH, zie *wolf.*

WOLFSEINDE, zie *wolvedak.*

WOLFSHOND, m., meerv. *wolfshonden.* Een hond, die op de wolvenjagt afgerigt is; en een hond, die uit de paring van eene wolvin met eenen hond, of uit die van eene teef met eenen wolf, voortgekomen is.

WOLFSHONGER, m. Een ongemeen hevige honger: *geeuw-* of *wolfshonger.*

WOLFSKLAAUW, m., meerv. *wolfsklaauwen.* De klaauw van eenen wolf. Ook een plantgewas van verschillende soorten.

WOLFS-

WOLFSKRUID, zie *wolfswortel*.

WOLFSMAAND, v., meerv. *wolfsmaanden*. Bij Kil. en Halma, de naam der laatste maand van het jaar, wanneer de wolven hieromstreeks oulings het meeste plagten te woeden.

WOLFSMELK, v. Ook *duivelsmelk*. Een plantgewas van velerlei soort, welks melk, of sap, dikwijls heel vergiftig is. Zamenstell. *bastaardwolfsmelk*, dat een ander plantengeslacht aanduidt.

WOLFSMUTS, v., meerv. *wolfsmutsen*. Eene muts van eene wolfshuid, zoo als *beerenmuts* eene muts, van een beerenvel gemaakt: *een deel bedekt het hooft met een rosse wolfsmuts*. Vond.

WOLFSPOOT, m., meerv. *wolfspooten*. De poot van een' wolf. Ook *waterandoorn*. Een plantgewas: *europische wolfspoot*, *virginische wolfspoot*, enz.

WOLFSTAND, m., meerv. *wolfstanden*. Eigenlijk, de tand van eenen wolf. Kil. een tand achter aan het kakebeen der paarden. Hoogd. een kleine zwarte tand, die de jonge varkens hindert. Bij de Natuurkenners zeker slag van zoogenoemde tandhorens.

WOLFSWORTEL, m., meerv. *wolfswortels*. Akonijt. Een plantgewas, waarvan men verschillende soorten telt, die meestal zeer vergiftig zijn. Men bezigt in deszelfs plaats ook *wolfskruid*.

WOLFVANGER, m., meerv. *wolfvangers*. Iemand, die wolven vangt. Ook worden dikke, ruige handschoenen, zonder vingers, *wolfvangers* genoemd, als geschikt, om op de wolvenjagt te gebruiken.

WOLGRAS, o. Anders *katoengras*, *katoenbloem*, enz. Eene grasplant van vijf soorten: *gemeen wolgras*, *alpisch wolgras*, *virginisch wolgras*, enz.

WOLHANDEL, zie *wol*.

WOLK, v., meerv. *wolken*. Eene verzameling van vochtige dampen in de lucht: *hoe de wint deze duistere wolk voortdrijve*. Vond. *Bruine wolken dik van zwaare regenvlaagen*. Hoogvl. *Diens dubbeltoppen dringen door de wolcken hemelwaart*. Spiegh. Fig., is eene *donkere wolk*, een dreigend vooruitzigt van ongeluk: *alzoo dreef over deze donkere wolk*. Hooft. *Wolken van rook en stof*, zijn bekende uitdrukkingen, even als eene *wolk van sprinkhanen*. Eene *wolke van*

getuigen is, in den STATENBIJBEL, eene menigte. *Een karel als eene wolk*, een kloeke en rustige. Een *wolkje* in een edelgesteente is een donker plekje. Eindelijk bezigt men dit verkleinw. ook wel eens voor een donker trekje: *er kwam een wolkje op haar aanminnig gelaat.* Van hier *wolkachtig*, *wolken*, bij KIL. met wolken bedekken, of bedekt worden, anders *bewolken*, en wolkswijze maken, van waar *gewolkt*, *wolkig*. Zamenstell. *wolkboog*, *wolkbreuk*, *wolkenhemel*, *wolkenkolom*, *wolkgevaarte*, *wolkswijze*, *wolkzon*, enz. *Donderwolk*, *morgenwolk*, *onweerswolk*, *opperwolk*, *regenwolk*, *rookwolk*, *salpeterwolk*, *stofwolk*, *waterwolk*, enz. schijnt oorspronkelijk eene opeenpakking aan te duiden, en aan het lat. *bulga*, een knapzak, vermaagschapt te wezen.

WOLKAARDEN, zie *wolbereiden.*

WOLKAMMEN, zie *wolbereiden.*

WOLKBREUK, v., meerv. *wolkbreuken.* Een zware plasregen: *er is eene wolkbreuk gevallen.*

WOLKEN, zie *wolk.*

WOLKENKOLOM, v. Eene wolk, in de gedaante van eene kolom, die de Israëllers in de woestijn van Arabie des daags vooruit trok, en des nachts door eene *vuurkolom* vervangen werd: *sŏ quam de wolckencolomne nederwaerts.* BIJBELV.

WOLKIG, zie *wolk.*

WOLKOOPER, zie *wol.*

WOLKRUID, o. Een plantgewas van velerlei soort: *de bladen van het wolkruid zijn gebaard en harig.*

WOLKZON, v., meerv. *wolkzonnen.* Bij HALMA, eene bijzon: *die wolkzon gaf aanleiding tot vreemde voorspellingen.*

WOLLEN, zie *wol.*

WOLLEN, onverb. bijv. n., dat van wol is: *wollen stoffen.* Zamenstell. *wollennaaijen*, *wollennaaister*, *wollennaald*, *wollenwever.*

WOLPLUKKEN, zie *wol.*

WOLSCHEIDEN, zie *wolbereiden.*

WOLSPINNEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Garen van bereide, gekaarde, of gekamde, wol vervaardigen: *zij geneert zich met wolspinnen.* Van hier *wolspinner*, *wolspinnerij*, *wolspinster*, enz.

WOLVEDAK, o., meerv. *wolvedaken.* Een dak van eene zekere bijzondere gedaante. Van *dak* en *wolf*, dat hier eene bijzondere beteekenis heeft, even als in *wolfseinde*, het einde van een dak, dat met drie of vier hoeken schuins afloopt.

WOLVENPRENT, v., meerv. *wolvenprenten.* Anders *wolvenspoor.* De voetstap van eenen wolf: *de wolvenprenten ontdekten ons, waar het ondier zich verscholen had.*

WOLVENSPOOR, zie *wolvenprent.*

WOLVERWEN, o. w., enkel in de onbepaalde wijze gebruikelijk. Bijzondere kleuren aan de wol geven, eer zij versponnen, of verweven wordt. Van hier *wolverwer*, *wolverwerij*, enz.

WOLVIN, zie *wolf.*

WOLZAK, zie *wolbaal.*

WONDARTS, zie *wondheeler.*

WONDBAAR, bijv. n., *wondbaarder*, *wondbaarst.* Van *wonden.* Die of dat gewond kan worden: *het verschuiven van den helm maakte zijn voorhoofd*, of *hem aan het voorhoofd*, *wondbaar.* Van hier *wondbaarheid.* Zamenstell. *onwondbaar.*

WONDE, v., meerv. *wonden.* Eene kwetsuur des ligchaams: *aan zijne wonden sterven. Boet met uw wonde en smart mijn doodwonde.* VOND. *Het verborgen houden eener wonde.* HOOFT. *De wonde staat heel mooi.* Eene smartverwekkende aandoening der ziel: *welk eene wonde voor zijn vaderhart! De Koningin voedde die wonde.* VOND. *Balsem voor iemands wonde* beteekent, opbeurend en troostelijk voor hem. *Eene pleister op iemands wonde leggen*, deszelfs leed verzachten. *Iemands wonden opkrabben*, deszelfs leed vernieuwen. *Die wonde is ongeneeslijk*, aan dat leed is geen verhelpen: *nu in 't end de wonde gansch ongeneeslijk is.* VOND. Oul. sprak men van *achtbare wonden*, d. i., die wegens hare grootte en diepte, *achting*, of aandacht verdienden, en geschouwd moesten worden. Van hier *wonden.* Zamenstell. *wondarts*, *wondbalsem*, *wondheeler*, *wondijzer*, *wondkoorts*, *wondkruid*, *wondpleister*, *wondpoeijer*. *wondteeken*, *wondwater*, *wondzalf*, enz. *Doodwonde*, *hoofdwonde*, *zielswonde*, enz.

Wonde, hoogd. *Wunde*, kan men met ADELUNG verwant rekenen aan het hoogd. *Wuhne*, een gat.

WONDEN, b. w., *ik wondde*, *heb gewond*. Van *wonde*. Kwetsen: *die man sloegh hem*, *slaende ende wondende*. BIJBELV. Ook oneigenlijk: *'k voel mij door uw gramschap wonden*. L. D. S. P. *Men wondt mij met de tong*. *Zij wondt het manlijk hart met schichten uit hare oogen*. Van hier *wondbaar*, *wonding*. Het deelw. *gewond* wordt als bijv. n. gebruikt. Zamenstell. *doorwonden*, *verwonden*, enz.

WONDER, bijv. n. en bijw. De gewaarwording van iets ongewoons, of verwondering verwekkend: *veele ongeloofelijke en wondre zaeken*. VOND. *Dat elk zijn' gunst en wondre goedheid loov'!* L. D. S. P. In het onz. geslacht, als z. n., een voorwerp van verwondering: *sij sullen onder u tot een teecken ende tot een wonder zijn*. BIJBELV. *Die d'oirzaek van dit wonder hem ontvout*. VOND. *Een wonder van vlugheid*, enz. is iemand, die daarin uitmunt. In den STATENBIJBEL zijn *wonderen* veelal bovennatuurlijke verschijnselen en bedrijven. Voorts is *wonder* als bijw., ongemeen, op eene verwonderingwaardige wijze: *hij is aan uwe les zoo wonder overgeven*. D. JONKTIJS. *Geen wonder* is, men behoeft zich niet te verwonderen: *geen wonder*, *dat gij vloodt*. *Wonder geven*, stof tot verwondering: *'t geeft mij gansch geen wonder*. HALMA. Van hier *wonderen*. Zamenstell. *wonderbeeld*, *wonderbloem*, *wonderboom*, *wonderdaad*, *wonderdadig*, *wonderdier*, *wonderdoend*, *wondergroot*, *wonderheid*, *wonderkind*, *wonderkracht*, *wonderrede*, *wonderregen*, *wonderschoon*, *wonderspreuk*, *wonderstuk*, *wonderteeken*, *wonderwerk*, enz.

Wonder, hoogd. *Wunder*, angels. *wundra*, komt in den STATENBIJBEL, bij KIL., in het hoogd., en elders, enkel als een z. n. voor, en schijnt afkomstig van een natuurlijk geluid, waarmede men zijne verwondering uitte.

WONDER, o., zie *wonder*, bijv. n. en bijw.

WONDERBAAR, bijv. n., *wonderbaarder*, *wonderbaarst*. Van *wonderen*. Somtijds ook *wonderbaarlijk*; anders *wonder* en *wonderlijk*; oulings ook *wonderzaam*. Dat bewonderd worden mag en moet: *een wonderbaar geval*. *Welke wonderbare dingen verhaalt gij mij*

daar!

daar! De kennisse is mij te wonderbaer. BIJBELV. Van hier *wonderbaarheid*, *wonderbaarlijk*, *wonderbaarlijkheid.*

WONDERBLOEM, v., meerv. *wonderbloemen.* Eene bloemplant van drie verschillende soorten: *gegaffelde wonderbloem*, *langbloemige wonderbloem;* en de bloem van die plant.

WONDERBOOM, m., meerv. *wonderboomen.* Een boom, die met eenen wonderlijken spoed te voorschijn kwam: *Jona verblijdde sich over den wonderboom.* BIJBELV. Bij de Natuurkenners een plantgewas van velerlei soort: *gemeene wonderboom*, *kleine wonderboom*, enz.

WONDERDAAD, zie *wonderwerk.*

WONDERDADIG, bijv. n. en bijw., *wonderdadiger*, *wonderdadigst.* Geschikt, om wonderen te verrigten. Anders: *wonderdoend: met een wonderdadig vermogen begaafd.* Op eene wonderbare wijze verrigt: *eene wonderdadige genezing.* Van hier *wonderdadiglijk.*

WONDERDIER, zie *wonderkind.*

WONDERDOEND, zie *wonderdadig.*

WONDEREN, onpers. w., *het wonderde*, *het heeft gewonderd.* Wonder geven, verwondering baren: *het wondert mij, dat hij nog niet hier is. Mij wondert, dochter! wat u hebben magh beweegt.* BREDEROD. Van hier *wonderbaar*, enz., *wonderlijk*, enz. Zamenstell. *bewonderen*, *verwonderen*, enz. Van *wonder.*

WONDERHEID, v., meerv. *wonderheden.* Iets wonders, een wonder, of wonderwerk: *sullen groote teekenen ende wonderheden doen.* BIJBELV.

WONDERKIND, o., meerv. *wonderkinderen.* Een kind, waaraan iets vreemds te zien is, zoo als *wonderdier* een dier aanduidt, dat iets wonderlijks aan zich heeft: *men vertoont er een onnatuurlijk wonderkind.* Bijzonderlijk, een kind van ongemeene en bewonderenswaardige zielsvermogens: *dat wonderkind overtreft menigen bejaarde in verstand.*

WONDERKRACHT, v., meerv. *wonderkrachten.* Wonderlijke kracht, of wonderdadige, wonderdoende, kracht, — kracht, om wonderen te verrigten: *zijne goddelijke wonderkracht.*

WONDERLIJK, bijv. n. en bijw., *wonderlijker*, *wonderlijkst.* Dikwijls evenveel, als *wonderbaar* en *wonder;*

maar somtijds ook door zulk eene ongesteldheid bevangen, dat men van zich zelven meent te vallen: *wat word ik wonderlijk!* En zonderling, grillig: *het is een wonderlijk mensch. Hij gaat daarmede wonderlijk te werk.* Van hier *wonderlijkheid.*

WONDERREDE, zie *wonderspreuk.*

WONDERREGEN, m., meerv. *wonderregens.* Zulk een regen van bloed, kikvorschen, steenen, enz., als waarvan de oude Jaarboeken der wereld gewagen: *het hedendaagsch onderzoek neemt het onnatuurlijke van menigen wonderregen weg.*

WONDERSPREUK, v., meerv. *wonderspreuken.* Anders *wonderrede.* Een bevreemdend gezegde, eene ongewone stelling, enz.: *de wonderspreuken van de wijzen der oudheid wekten de aandacht van hunne hoorders en lezers.* Van hier *wonderspreukig.*

WONDERSTUK, o., meerv. *wonderstukken.* Een bewonderenswaardig werkstuk: *de wonderstukken van Apelles en Phidias. Vernuft verbijsterende wonderstukken.* OUD.

WONDERTEEKEN, o., meerv. *wonderteekenen* en *wonderteekens.* Een wonderlijk verschijnsel: *alsoo sult ghij hen tot een wonderteeken zijn.* BIJBELV. Bijzonderlijk, zoodanig een, als gerekend werd iets voor te beduiden: *men hield elke komeet voor een vreesselijk wonderteeken.*

WONDERWERK, o., meerv. *wonderwerken.* Een werk, dat op eene bovennatuurlijke wijze verrigt wordt: *de wonderwercken in den lande Chams.* BIJBELV. Van hier *wonderwerker.*

WONDERZOUT, o. Anders zout van Glauber. Zeker zout in de geneeskunde gebruikelijk, in het lat. *sal mirabile Glauberi.*

WONDHEELER, m., meerv. *wondheelers.* Anders *wondarts* en *heelmeester.* In tegenoverstelling van *Geneesheer*, iemand die zich op de genezing van wonden, en andere uitwendige ligchaamsgebreken toelegt: *vruchteloos beproefden de wondheelers hun kunstvermogen.*

WONDKRUID, *wondekruid*, o., meerv. *wondkruiden*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Een plantgewas: *vierbladig wondkruid, gemeen wondkruid*, enz.

WO-

WONEN, o. w., *ik woonde*, *heb gewoond*. Zijn bestendig verblijf houden, met betrekking tot de plaats: *in eene stad*, *op het land wonen*. *Nu wonenze in geen bosch*, *maer rieten dak en stal*. VOND. *De deugd woont meer in hutten*, *dan in paleizen* *Bij iemand wonen* is, bij hem gehuisvest zijn, of hem dienen. *Wel wonen* is, eene goede woning hebben. *Zeker wonen* is, dikwijls voor vijanden beveiligd zijn: *ik salse tot de plaetse wederbrengen*, *ende salse seker doen woonen*. BIJBELV. *In iemand*, *in een hart*, enz. *wonen*, is, daar gevestigd zijn: *er woont geene ware menschenliefde in zijn hart*. *Daar vrede woont*, *woont God*, daar ondervindt men Gods gunst en hoede. Van hier *woon*, *woonbaar*. Zamenstell. *woonhuis*, *woonkamer*, *woonkelder*, *woonplaats*, *woonstede*, *woonvertrek*, enz. *Bewonen*, *inwonen*, *uitwonen*, *verwonen*, aan huur opbrengen.

Wonen, hoogd. *wohnen*, vries. *wenje*, is verwant aan *wennen*, *gewoon*, enz. Bij KERO is *du ruhwonan*, volharden, *perseverare*.

WONING, v., meerv. *woningen*. De daad van wonen, verblijf: *heeft nogthans geen zekere wooninge te verwachten*. VOND. *Het geschiedde in het begin harer wooninge aldaer*. BIJBELV. Verblijfplaats, gebouw, waarin men woont: *om datse onse wooningen hebben omgeworpen*. BIJBELV. Bijzonderlijk, eene boerderij, een boerenhuis: *de woning wordt voor de schulden verkocht*. *Bij die woning is niet veel land*. Van *wonen*.

WONNE, v. Oulings ook *wonst*. Uitnemend genoegen: *de eere geeft*, *die daer leeft in d'eeuwige wonste*. CONST. TH. JUW. Van *wonne* komen de zamenstell.: *wonsaem*, genoegelijk, KIL., en *wonnemaend*, hoogd. *Wonnemonath*, eene benaming, die de zoete meimaand van Karel den Grooten ontving.

Wonne, *wonst*, *wunne*, hoogd. *Wonne*, is verwant aan *wensch*, enz., aan het zweed. *unna*, verlangen, *una*, tevreden zijn.

WONST, zie *wonen*.

WOON, v. Van *wonen*. De daad van wonen; enkel gebruikelijk in *met der woon*, *of met ter woon*, met de woning: *dat zij zich met ter woon vervoegen*. D. DECK. *Die wij met der woon beslaen*. F. V. DORP.

 Ou-

Oulings werd het ook voor woning in het algemeen gebezigd: *daer Caliphus heeft sijn wone*. LOD. v. VELTH.

WOONACHTIG, bijv. n. Van *woon* en *achtig*, voor *haftig*. Woon, verblijf, hebbend, of houdend: *ergens woonachtig zijn*.

WOONBAAR, zie *woonlijk*.

WOONLIJK, bijv. n. Van *wonen*. Bij KIL. evenveel als *gewoonlijk*; gelijk als *woonte*, bij hem, de plaats van *gewoonte* vervangt; en evenveel als *bewoonlijk*, *bewoonbaar*, of *woonbaar*, dat bewoond worden kan; waarvôor men intusschen thans alleenlijk *bewoonbaar* gebruikt.

WOORD, m. Zie *waard*.

WOORD, o., meerv. *woorden*. Een van de verschillende deelen der rede, uit eene, of meer dan eene, letter, en lettergreep, bestaande: *dat woord begreep ik niet. Een woord uit twee of drie andere woorden zamenstellen. Woorden van twee, drie, en meer, lettergrepen. Iemand van woord tot woord verstaan. Woord voor woord overzetten*. Voorts ook een gezegde, dat somtijds uit meer dan een woord bestaat: *met een woord!* kortom! *Een woordje met iemand alleen spreken. Iemand een woordje in vertrouwen zeggen. Des Heeren woort geschiedde tot mij*. BIJBELV. Bijzonderlijk een bevel: *nam ik voor uw woord nooit t'overtreden*. L. D. S. P. *Zwoeren te houdene heren Karels wort*. M. STOK. Eene toezegging, belofte: *de Godtheid evenwel vertrock haer woort niet langer*. VOND. *Ik verlaat mij op uw woord. Ik gaf hem mijn woord. Zijn woord houden, breken. Een man van zijn woord. Een man een man, een woord een woord. Een goed woord* is, een vleijend, streelend: *een goed woord voor iemand doen. Een goed woord vindt eene goede plaats. Een goed woord spreken* is, in de gemeenzame verkeering, bidden, of danken. *Harde woorden* zijn verwijtingen, bestraffingen: *als zij mijne walging met harde woorden hekelt*. VOND. *Woorden* zijn dikwijls twistwoorden, krakeel: *woorden met iemand hebben. Zoo dat men tot gevecht en messen quam van woorden*. VOND. *Het woord voor iemand doen* is, deszelfs voorspraak zijn. *Het woord hebben*, *aan het woord zijn*, beteekent, aan de beurt, om te spreken. *Het woord*

voeren is, eenigen tijd achtereen spreken. *Het hoogste woord voeren*, zich den boventoon in een gezelschap aanmatigen. *Het laatste woord willen hebben*, weigeren, om op de gezegden van iemand anders te zwijgen. *Geen woord spreken*, stilzwijgen. *Een woord op zijn pas spreken;* zie *pas*. *Woorden onnut den hals breken*, nutteloos over het een of ander uitweiden. *Zijn woord wel kunnen doen*, zich wel weten te verantwoorden. *Iemand te woord staan*, hem gelegenheid tot een gesprek geven. *Iemand bij zijn woord vatten*, op de nakoming van een gezegde van hem aandringen. *Iemand in zijne woorden verstrikken, of vangen*, uit zijne gezegden aanleiding tot beschuldiging van hem nemen. *Iemand de woorden uit de keel halen*, hem met moeite tot uiting van de verlangde woorden bewegen. *Ik weet geene woorden te vinden*, ik weet mijne gedachten niet uit te drukken. *Van woord tot woord*, woordelijk, geheel. *Het woord* is ook de krijgsleus. In den STATENBIJBEL heeft *woord* meermalen de beteekenis van ding, voorval: *laet ons sien het woort, dat daer geschiet is.* BIJBELV. En *woord Gods* is er eene min of meer uitgebreide goddelijke leering, of openbaring; in overeenkomst waarmede men de openbaring, die in den *bijbel* vervat is, *Gods woord* noemt. Oul. beteekende *iemands woord houden*, voor iemand spreken: *hielden ernstelijk zijn woordt.* HOOFT. *Ging Echtens woort bij 't hof des hemels houden.* VOND. Van hier *woordelijk.* Zamenstell. *woordafleiding*, *woordbuiging*, *woordenboek*, *woordenlijst*, *woordenpraal*, *woordenrijk*, *woordenschat*, *woordenspel*, *woordenstrijd*, *woordentwist*, *woordenvitter*, *woordenvitting*, *woordenvitterij*, *woordenwisseling*, *woordenzifter*, *woordgronding*, *woordhoudend*, *woordontleding*, *woordoorspronkelijkheid*, *woordschikking*, *woordsmeder*, *woordspeling*, *wooaduitlating*, *woordvoeging*, enz. *Antwoord*, *bijwoord*, *deelwoord*, *grondwoord*, *gunstwoord*, *hulpwoord*, *jawoord*, *kunstwoord*, *koppelwoord*, *krijgswoord*, *lapwoord*, *laschwoord*, *lasterwoord*, *lidwoord*, *lokwoord*, *naamwoord*, *scheldwoord*, *schimpwoord*, *smaadwoord*, *spotwoord*, *spreekwoord*, *stamwoord*, *stopwoord*, *tergwoord*, *tijdwoord*, *tooverwoord*, *vloekwoord*, *voegwoord*, *voornaamwoord*, *vulwoord*, *wacht-*

woord, *weerwoord*, *werkwoord*, *wortelwoord*, *zegswoord*, enz.

Woord, hoogd. *Wort*, eng. *word*, vries. *wud*, is van eenen onzekeren oorsprong.

WOORDAFLEIDING, zie *woordgronding*.

WOORDBUIGING, v. De verbuiging van woorden, die daarvoor vatbaar zijn, zoo als naamwoorden, lidwoorden en voornaamwoorden: *men geeft aan de woordbuiging, wanneer zij omtrent werkwoorden plaats heeft, den naam van vervoeging.*

WOORDELIJK, bijv. n. en bijw., *woordelijker*, *woordelijkst.* Van *woord.* Woord voor woord uitdrukkende: *eene woordelijke vertaling. Hij verhaalde mij woordelijk al, wat ik u zeg.*

WOORDENBOEK, o., meerv. *woordenboeken.* Een boek, dat de woorden van eene taal, ten minste meerendeels, naar de orde van het ABE, met, of zonder, verklaring, voorstelt, of de bewoordingen, die tot eenen bijzonderen kring, welken de opsteller zich voorschrijft, betrekkelijk zijn: *taalkundig*, *huishoudelijk*, *historisch*, *aardrijkskundig*, *bijbelsch*, *zeemans*, enz. *woordenboek.* Een boek, of een gedeelte van een boek, dat minder woorden bevat, voert den naam van *woordenlijst.* Zamenstell. *woordenboekschrijver*, enz. *Handwoordenboek*, enz.

WOORDENLIJST, zie *woordenboek*.

WOORDENPRAAL, v. IJdele praal met hoogdravende en brommende woorden.

WOORDENRIJK, bijv. n. en bijw., *woordenrijker*, *woordenrijkst.* Rijk in woorden: *de Arabische taal is voorbeeldeloos woordenrijk.* Een mensch is *woordenrijk*, als de woorden hem rijkelijk toevloeijen: *wat is dat vrouwtje woordenrijk!* Van hier *woordenrijkheid.*

WOORDGRONDING, v. Anders *woordafleiding* en *woordontleding.* De ontleding van een woord tot in deszelfs oorsprong, en deszelfs volkomene doorgronding: *Hemsterhuis en Schultens hebben den weg voor alle woordgronding gebaand.*

WOORDSCHIKKING, zie *woordvoeging*.

WOORDVOEGING, v. De onderlinge zamenvoeging en verbinding van de onderscheidene taaldeelen naar den eisch van eene taal.

WOR-

WORDEN, o. w., anders ook hulpw., onregelm., *ik werd*, *ben geworden*. In zekeren toestand geraken, zekere hoedanigheid verkrijgen: *wat wilt gij worden? Een koopman, een geneesheer*, enz. Of zonder lidwoord voor het z. n., dat de hoedanigheid aanduidt: *hij is arts geworden. Toen hij kapitein werd.* Of met een bijw., ter aanduiding van de hoedanigheid: *rijk, ziek worden*, enz. *Gek*, enz. *worden. Het wordt koud*, is, wanneer *het* tot eenig bepaald onderwerp betrekkelijk is, het wordt van zijne warmte ontbloot, maar onpersoonlijk, er ontstaat koude: *wat wordt het hier koud! Het wordt vrede*, enz., er ontstaat vrede. *Het wordt zomer*, enz., de zomer neemt eenen aanvang. *Het wordt laat*, het houdt op vroeg te zijn. *Het zal laat worden*, de tijd, waarop men het oog heeft, zal grootendeels verloopen; en, in de volkstaal, er zal veel tijds verloopen, eer dit, of dat, gedaan wordt, of gebeurt; het zal niet ligt geschieden. Het lijdende deelw. als bijw. bij zich hebbende, vormt *worden*, als hulpw. de zoogenoemde lijdende wijze der werkwoorden: *ik word bemind, ik werd bemind*, enz. Voortkomen: *uit niets wordt niets. Van een kind een man worden*, uit den staat van een kind in dien van een' man overgaan. *Wat zal er van u worden*, hoe zal het met u afloopen! *Daarvan zal niet veel worden*, of tot stand komen. *Tot iets worden* is, daarin veranderen: *slaet het stof der aerde, dat het tot luijsen werde.* Bijbelv.; waar *tot een spreekwoord worden* daartoe verstrekken is. Van hier *wording*, in *menschwording*, enz. *Geworden, verworden*, enz.

Worden komt misschien van het oude *wara, weren*, zijn; zie *wezen*.

WORGEN, zie *wurgen*.

WORK, m., meerv. *worken*. Een bijzonder slag van kikvorschen, dus genoemd naar het geluid, dat zij geven: *hoor dien work eens razen*.

WORM, *wurm*, m., meerv. *wormen*. Verkleinw. *wormpje*. Dezen naam geven de natuurkenners aan een der zes hoofddeelen van het dierenrijk, waartoe zij alle zoodanige levende schepselen brengen, die kop noch pooten hebben, zoo als alle bewoners van horens en schelpen, alle plantdieren, de kwallen, zeesterren, enz., en de dieren,

waaraan men in het gemeene leven den naam van *wormen* geeft, als *draadwormen*, *darmwormen* en *aard-* en *zee-wormen*: *hij schroomt eenen worm te dooden, die onder zijne voeten kruipt. Wormen hebben* is, van darmwormen geplaagd worden. Oneigenlijk geeft men dezen naam ook wel eens aan de zoogenoemde maskers van menigerlei insekten: *doe wiessen daer wormen in, ende het wert stinckende.* BIJBELV. Bijzonderlijk in de zamenstell.: *korenworm*, *zijdeworm*, enz.; aan een insekt zelf, in *glinsterworm* en *oorworm*; aan een bijzonder slag van lampreijen, in *kieuwworm*; aan eene zenuw onder de tong der honden, door welker wegsnijding men hen tegen dol worden waant te beveiligen, aan eene scherpte in het bloed der paarden, bij KIL. *worm der peerden*; aan zeker zeer aan het hoofd der kinderen, dat anders den naam van *dauwworm* voert: *de worm heeft zijn aanzigt schier gantsch opgegeten*, HALMA; aan een wroegend gewisse: *kunnen niet ontvlughten den worm die 't hart doorknaaght.* VOND.; aan een beklagenswaardig voorwerp: *die arme wormen van kinderen! Veracht van vreemden en bekenden, een worm, geen mensch.* L. D. S. P. Van hier *wormachtig*, *wormen*, *wormig*. Zamenstell. *wormarts*, *wormbuis*, *wormgat*, *wormgespin*, bij OUD.; *wormkoekje*, *wormkoorts*, *wormkruid*, *wormmeel*, *wormmiddel*, *wormnest*, *wormslang*, *wormsteek*, *wormstekig*, *wormswijze*, *wormziekte*, *wormzweer*, enz. *Aardworm*, *aarsworm*, *boekworm*, *bolworm*, *boomworm*, *buikworm*, *dauwworm*, *draadworm*, *glinsterworm*, *grasworm*, *haarworm*, *hondsworm*, *hoofdworm*, *huidworm*, *kaasworm*, *kieuwworm*, *koolworm*, *korenworm*, *kruidworm*, *kwatworm*, *lintworm*, *loofworm*, *menschenworm*, *oorworm*, *paalworm*, *papierworm*, *pierworm*, *schietworm*, *waterworm*, *zeeworm*, *zijdeworm*, enz.

Worm, neders., eng. ook *worm*, deen., zweed. *orm*, hoogd., NOTK. *Wurm*, ULPHIL. *waurm*, lat. *vermis*.

WORMACHTIG, bijv. n. en bijw., *wormachtiger*, *wormachtigst*. Van *worm*. Eenen worm gelijk: *een wormachtig dier*. Als van eenen worm: *eene wormachtige beweging, die men anders de wormswijze beweging der darmen noemt.* Wormen hebbende: *dat kind*

schijnt

schijnt wormachtig. Wormachtige appelen of peren. Halma.

WORMEN, *wurmen*, o. w., *ik wormde*, *heb gewormd.* Van *worm.* Op eene armhartige wijze werken: *wat wormen die menschen, om aan den kost te komen! Wormt hij nog al aan dat boek?* Als een worm wriemelen: *dat wormt mij in het hoofd*, dat maalt mij door de hersens.

WORMIG, bijv. n. en bijw., *wormiger*, *wormigst.* Aan eene krankheid onderhevig, die den naam van *worm* voert: *wormigh peerd.* Kil. Van wormen doorboord: *een wormige stoel.*

WORMSLANG, v., meerv. *wormslangen.* Eene slang met verholene oogen, en eenen staart, die dikker is, dan de kop: *staart en kop van de wormslang laten zich niet gemakkelijk van elkanderen onderscheiden.*

WORMSTEEK, v., meerv. *wormsteken.* Eene steek van eenen worm aan ooft, enz.: *die wortelen zijn vol van wormsteken.* Van hier *wormstekig*, *wormstekigheid*, en bij Halma *wormstekelig.*

WORMSTEKIG, zie *wormsteek.*

WORMSWIJZE, bijv. n. en bijw. Op de wijze van eenen worm: *het beweegt zich wormswijze.* Ook gebruikt men dit woord als bijv. n., zie *wormachtig.* In het hoogd. bedient men zich van *wurmformig*, lat. *vermiformis.*

WORP, m., meerv. *worpen.* Van *worpen*, of *werpen.* Anders *werp.* De daad van werpen, in de verschillende beteekenissen van dit woord: *met eene andere spies herhaalde hij zijnen worp. De zeuge wierp vijftien biggen in eenen worp*, in eene dragt. *Het vee zijn werp vergroot.* Vond. *Een worp jonge honden. Vijf worp zesthalven. Met den uitersten en jongsten worp*, van het dobbelspel. Hooft.

WORPEL, m., meerv. *worpels.* Van *worpen* of *werpen.* Bij Kil. een dobbelsteen: *met den worpel spelen.*

WORPEN, zie *werpen.*

WORPPIEK, v., meerv. *worppieken.* Van *worpen* of *werpen.* Anders *werppiek*, *werpspies.* Eene korte piek, die men naar den vijand werpt: *toen hij den vijand zijne worppiek toegedrild had, trok hij den sa-*

sabel. Bij VOND. te onregt mannelijk, in: *die den worppiek geworpen heeft.*

WORST, v., meerv. *worsten.* Vleesch, of iets anders, dat in wijde darmen gestopt is; want dat in varkensdarmen gestopt wordt, draagt den naam van *sausijs: worsten maken. Worst stoppen. Het bekomt hem, als den hond de worst* is, hij wordt wegens dat genot gekastijd. Zamenstell. *worsthorentje, worstmaker, worstverkooper,* enz. *Bloedworst, braadworst, gortworst, hansworst, leverworst, metworst, rookworst, runderworst, varkensworst,* enz.

WORSTELAAR, m., meerv. *worstelaars,* en *worstelaren.* Van *worstelen.* Een beoefenaar van de worstelkunst: *de grieksche worstelaars.*

WORSTELEN, o. w., *ik worstelde, heb geworsteld.* Behendigheid en krachten inspannen, om iemand onder te krijgen: *onder het worstelen. Een man worstelde met hem tot dat de dageraat opginck.* BIJBELV. Oneigenlijk, is *met,* of *tegen, iemand,* of *iets, worstelen,* zich met inspanning daartegen verweren: *vruchteloos worstelde men tegen den geweldenaar. Men zag hem tegen de golven worstelen.* Of geweldiglijk door iets benaauwd worden: *hij worstelt met allerlei rampen. Hij worstelt met den dood* is, hij is op het punt van sterven. Van hier *worstelaar, worsteling.* Zamenstell. *worstelkunst, worstelmeester, worstelperk, worstelplaats, worstelspel, worstelstrijd,* enz. *Ontworstelen,* enz.

Worstelen, vries. *wrachselje,* eng. *wrestle,* is verwant aan het eng. *wrest,* draaijen, wringen, en luidde, volgens KIL., onlings ook *wrastelen, wratselen; ghewratzelt deur 't verdriet, ver buijten ijemands meenen.* VLAARD. REDENR.

WORSTELPERK, o., meerv. *worstelperken.* Van *worstelen.* Anders *worstelplaats.* Eene afgeperkte plaats voor het worstelspel: *overwinnaar in het Olympische worstelperk. In het worstelperk treden* is, oneigenlijk, evenveel welken strijd aanvangen: *hij trad tegen mij in het worstelperk.*

WORSTHORENTJE, o., meerv. *worsthorentjes.* Een werktuig, waarvan men zich in het maken van worst bedient:

dient; *het worsthorentje is te wijd voor den darm. Iemand door een worsthorentje*, dat is *heel schraal, voeden.* HALMA.

WORTEL, m., meerv. *wortelen* en *wortels.* Dat gedeelte van eene plant, waarmede zij in den grond bevestigd is, en waardoor zij haar voedsel daaruit trekt: *zoo ras zij 't vocht door haren wortel drinkt.* VOND. *Indien zijn wortel in der aarde veroudert.* BIJBELV. Wanneer de wortel zich in takken verdeelt, geeft men aan elken tak den naam van *wortel: laat de stamme met hare wortelen in de aarde.* BIJBELV. *Wortelen schieten* is, van onderen in den grond uitgroeijen: *de voeten schieten flux hun wortels in het klaij.* VOND. Fig., zich vestigen: *welke wortelen heeft de ondeugd in dat hart geschoten. Geenen wortel noch tak aan iets laten*, is hetzelve geheel verdelgen, het *met wortel en tak uitroeijen. Om de ketterij met haren wortel uitteroeijen.* HOOFT. Elders is de *wortel* van een ding deszelfs oorsprong: *dat is de wortel des kwaads.* De voornaamste steun van een ding: *te zorgen voor denwortel van den staat.* HOOFT. Het onderste gedeelte van een ding: *hij keert de bergen van den wortel om.* BIJBELV. *De wortel van den tand bleef zitten.* In de taalkunde is de *wortel* van een woord deszelfs oorspronkelijkste gedeelte: *boek is de wortel van boekerij.* In de rekenkunst is de *wortel*, en bijzonderlijk, de *vierkante wortel* van een getal, zoodanig een getal, uit welks vermenigvuldiging met zich zelf dat andere getal voortgekomen is: *de wortel van zes en dertig is zes, en zesmaal zes en dertig maakt een getal, waarvan zes de teerlingswortel is. Worteltrekken.* Eindelijk geeft men den naam van *wortel* aan langwerpige aardgewassen van menigerlei soort: *gele, witte, wortelen.* Van hier *wortelen, wortelings.* Zamenstell. *wortelachtig, wortelboom, wortelkruid, wortelspruit, worteltafel, wortelwoord, wortelworm,* KIL. enz. *Beetwortel, graswortel, peperwortel, peterseliewortel, smeerwortel, teerlingswortel*, enz.

Wortel, neders. ook *wortel*, hoogd. van oudsher *Wurzel*, komt van het opperd. *wurz*, ULPHIL. *aurts*, angels. *ort*, zweed. *ört*, dat hetzelfde beteekent, maar welks oorsprong onzeker is.

WORTELACHTIG, bijv. n. en bijw. *wortelachtiger, wortelachtigst.* Van *wortel.* Eenen wortel gelijk: *een wortelachtig gewas.* Met wortelen bezet: *wat is de grond hier wortelachtig!*

WORTELBOOM, m., meerv. *wortelboomen.* Een Indisch boomgewas, waarvan men acht verschillende soorten telt: *de wortelboomen groeijen gemeenlijk aan de zeekusten, of langs de oevers der rivieren, in het water.*

WORTELEN, o. w., *ik wortelde, ben geworteld.* Van *wortel.* Door middel van eenen wortel, of van wortelen, bevestigd worden: *die boom is slecht geworteld.* Ook oneigenlijk: *hare afgehouwene stamme en wortel niet in de aarde.* BIJBELV. *De ondeugd is al te diep in hem geworteld.* Van hier *worteling.* Zamenstell. *inwortelen, ontwortelen,* enz.

WORTELINGS, bijw. Van *wortel.* Bij KIL. met wortel en al, tot den wortel toe.

WORTELKRUID, o., meerv. *wortelkruiden.* Eigenlijk kruid, waaraan wortelen zitten, of kruid van wortelen, derzelver loof. Bij de Natuurkenners, een plantgewas van vijf soorten; van welks eerste soort de gemeene gele en witte wortelen een ras zijn, dat door aankweking verbeterd is: *venkelbladig wortelkruid, kervelbladig wortelkruid,* enz.

WORTELSPRUIT, v., meerv. *wortelspruiten.* Een takje, of vezeltje, van eenen wortel; en voorts geeft men dezen naam ook aan de aspersies.

WORTELTAFEL, v., meerv. *worteltafels.* Eene zoogenaamde tafel, waarop men de vierkante, en teerlingswortels van allerlei getallen uitgerekend vindt: *sla uwe worteltafel slechts op.*

WORTELWOORD, o., meerv. *wortelwoorden.* Een woord, dat den wortel, of het oorspronkelijke gedeelte, van eenige andere woorden uitmaakt: *het wortelwoord van bewondering is wonder.*

WORVEL, m., meerv. *worvelen* en *worvels.* Werd voorheen evenzeer met *wervel* verwisseld, als *worvelen* met *wervelen,* en *worvelziek* met *wervelziek.*

WOUD, o., meerv. *wouden.* Een uitgestrekt bosch, waar allerlei boomen en struiken door elkanderen in het wild groeijen: *'t Herciner wout.* VOND. *Dat dan alle de boomen des wouts juichen.* BIJBELV. *De wouden* zijn

in

in Vriesland die boschachtige landstreken, die anders den naam van *de Zevenwouden* voeren: *een boer uit de wouden*, anders een *woudboer*, en *woudjar*. Verder komen van hier *woudachtig*, *woudanemone*, *woudbewoner*, *woudbezie*, *woudezel*, *woudgod*, *woudheer*, *woudhoen*, *woudnimf*, *woudes*, *woudraaf*, *woudslang*, *woudvogel*, *woudwachter*, enz.

Woud, hoogd. *Wald*, KERO. *vuald*, neders. *woold*, angels. *wold*, *wald*, *waald*, middeleeuw. lat. *gualdus*, vries. *woad*, eng. *wood*, zweed. *ved*.

WOUDEZEL, m., meerv. *woudezelen* en *woudezels*. Een wilde ezel, die in den STATENBIJBEL als volkomen woest afgeschilderd wordt, zoo als in: *hij sal een woudtesel van een mensche zijn, sijn hant sal tegen allen zijn, ende de hant van allen tegen hem;* of liever, volgens de vertaling van MUNTINGHE: *hij sal een woudtesel zijn, een mensch, wiens hant tegen allen is.*

WOUDGOD, zie *woudheer*.

WOUDGODIN, zie *woudnimf*.

WOUDHEER, m., *woudheeren*. De heer, eigenaar, of opziener, van een woud, en bij KIL. ook een woudgod, of sater, bij hem anders *wilde woudther*, *woudtherman*, en *woudthermanneken*, genoemd, terwijl hij dezen laatsten naam voorts ook aan eenen huisgod toeëigent. Van hier de eigennaam *wouter*.

WOUDHOEN, o., meerv. *woudhoenderen* en *woudhoenders*. Een wild slag van hoenders, waarvan men meer dan eene soort vindt: *het hazelhoen, en meer andere soorten van woudhoenders.*

WOUDNIMF, v., meerv. *woudnimfen*. Een gewaand bovennatuurlijk wezen van het vrouwelijke geslacht, en van soortgelijken rang, als de berg- en vliet-nimfen der dichters: *in het digte bosch daar de geile saters de dartele woudnimfen belagen.*

WOUTERMAN, m., meerv. *woutermans*. Bij de timmerlieden, een latje, dat men waterpas aan eenen muur, of eene plank, vastspijkert, om er het einde van eene plank op te leggen.

WOUW, m., meerv. *wouwen*. Een roofvogel, kuikendief; *wouwe*, *wouwer*, *kieckendief*, bij KIL. — *Ende de wouwe, ende de kraeije, ende de gier, nae sijnen aert.* BIJBELV. *'t Zij de vooghels verkleumt waa-*

waaren, oft gejaaght van eenighe wouw. Hooft.

WOUW, v. Een plantgewas, waarvan men zich bedient, om geel te verwen: *de nutte wouw groeit in het wild.* Hoogd. *wau*, *waude*, *wied*, kan verwant schijnen aan *weed*, enz.

WRAAK, v. Van *wreken.* De daad van wreken: *onthoud u van alle wraak! Dan sullen wij hem overmogen, ende onse wrake van hem nemen.* Bijbelv. *De geneugte van de wraak duurt een' korten stondt.* Hooft. Bijzonderlijk eene vergelding van bedreven kwaad: *de wraeck is gaende en wankt haer taeie roede.* Antonid. *Zoo onzacht weckt de wraeck de boosheid alsse slaept.* Vond. In den Statenbijbel vindt men *wrake doen*, *wrake geven*, *wrake nemen*, *wrake oeffenen* en *wrake wreken.* Zamenstell. *wraakgierig*, *wraakgierigheid*, *wraaklust*, *wraakneming*, *wraakoefening*, *wraakuur*, *wraakwensch*, *wraakziek*, *wraakzucht*, *wraakzuchtig*, *wraakzwaard*, het zwaard, waarmede men zich wreekt; ook alle werktuigen, waarmede wraak geoefend wordt — enz. *Weerwraak*, enz.

WRAAKBAAR, bijv. n. en bijw., *wraakbaarder*, *wraakbaarst.* Van *wraken.* Dat zich wraken laat: *wrackbaer, oft wraeckbaer goed*, dat als ondeugend uitgeschoten wordt, bij Kil., die daaraan ook den naam van *wrackgoed*, of *wraeckgoed*, geeft. *Een wraakbaar gedrag. Wraakbare getuigen.* Van hier *wraakbaarheid.* Zamenstell. *onwraakbaar*, *onwraakbaarheid.*

WRAAKGIERIG, bijv. n. en bijw., *wraakgieriger*, *wraakgierigst.* Van *wraak* en *gierig*, voor *geerig*; zie *gierig.* Anders *wraakzuchtig*, *wraakziek.* Begeerig naar wraak: *een wraakgierig hart.* Van hier *wraakgierigheid*, begeerte naar wraak; anders *wraaklust*, *wraakzucht.*

WRAAKGOED, zie *wraakbaar.*

WRAAKLUST, *wraakziek*, *wraakzucht*, zie *wraakgierig.*

WRAAKZWAARD, zie *wraak.*

WRADDEL, m., meerv. *wraddels.* Bij Kil. en Halma, de kossem van een rund: *zijnen vetten wraddel. Hij hadde eenen schoonen dikken hals, aen denwelcken hinck een welgemaeckte cossem oft wraddel.* Florian.

WRAK, bijv. n. en bijw., *wrakker, wrakst.* In een of ander opzigt gebrekkig, gekneusd, verminkt, enz., en daarom niet voor goed en duchtig gerekend, maar als wraakgoed uitgeschoten: *wrakke haring. Wrak aardenwerk.* HALMA. *Een wrakke boedel* is een, die niet wel gesteld is. *Dat kantoor is wrak. Het zit heel wrak met hem* beteekent, hij loopt gevaar van bankbreuk. Het onz. geslacht wordt als z. n., gebruikt, voor een beschadigd en onbruikbaar schip: *het wrak werkte zich al dieper en dieper in het zand weg.* Oneigenlijk, een schip, dat haast niet meer bruikbaar is: *als dat wrak niet spoedig afgekeurd wordt, zal het nog eens met man en muis vergaan.* Volgens KIL. oulings ook schipbreuk; en, dat het voor zeevond gebruikt werd, blijkt uit *id hetten wrake, oder sehe vund.* V. HASS. Ook werd het oud. gebezigd voor afbraak, puinhoop: *waar noch een steene tempelwrak bekeeken word.* SIX V. CHAND. Van hier *wraken*, enz.

Wrak, neders. ook *wrak*, is verwant aan *breken*, van waar ook *gebrek*, *gebrekkig.* Het beteekent eigenlijk gebroken, en heeft die beteekenis aan zijnen klank te danken; even als *breken* de zijne; zie *breken.*

WRAK, o., zie *wrak*, bijv. n. en bijw.

WRAKEN, b. w., *ik wraakte*, *heb gewraakt.* Als gebrekkig en ondeugend beschouwen: *elk wraakt uw gedrag in dezen.* Als ondeugend verwerpen: *wraecken de getuygen.* KIL. Van hier *wraakbaar*, *wraking*, KIL. — Zamenstell. *wraakgoed*, *wraakharing*, enz.

WRANG, bijv. n. en bijw., *wranger, wrangst.* Zoo scherp en zuur, dat het den mond zamenwringt: *wie kan dien wrangen wijn drinken? Wrangh, wranck van smaeck.* KIL. — Overdragtelijk, hard, scherp: *Neptunus wreeden wrok en wrange wraeck ten doel.* POOT. Van hier *wrangheid.* Zamenstell. *wrangkruid*, anders *vierkruid.* Dit woord komt van *wrangen* bij KIL., evenveel als *wringen.*

WRAT, v., meerv. *wratten.* Eene rond- en hard-achtige verhevenheid op de huid: *wratten aan de handen. Die elcke wrat, hoe groot zij zijn, met geld kunt decken.* HOOFT. *Ofte wratte, ofte drooge schurftheyt.* BIJBELV. Van hier *wratachtig*, vol wratten, of aan eene wrat gelijk, *wrattig.* Zamenstell. *wratten-*

 kruid,

kruid, zeker slag van wolfsmelk. *Kankerwrat*, *melk-wrat*, *mierwrat*, enz.

Wrat, KIL. ook *werte*, neders. *waarte*, angels. *weart*, eng. *wart*, zweed. *värta*, hoogd. *Warze*, fr. *verrue*, ital., lat. *verruca*, stamt, volgens ADELUNG, af van het oude *weer*, dat bij KIL. eelt aanduidt.

WRATACHTIG, zie *wrat.*

WRATTENKRUID, zie *wrat.*

WREED, bijv. n. en bijw., *wreeder*, *wreedst.* Eigenlijk, hard voor het gevoel van den aanraker: *wreed linnen*, *wreed leder*. Van iemands geaardheid, hard, onmededoogend: *'k moet voor 't geweld van wreede menschen wijken.* L. D. S. P. *'t Gehuil der wreede wolven.* VOND. *De wreede bloeddorst wordt door 't zuipen niet geslist.* HOOFT. De werktuigen van een wreed gemoed: *slingren 't ingheweijd om dees mijn wreede handen.* BREDEROD. *Door 's legers wreede tenten.* VOND. *Een wreet adderen vergift.* BIJBELV. Het bedrijf van een wreed gemoed: *eene wreede vervolging. Tegen 't wreed geweld.* L. D. S. P. *Al te scherp en wreet voor 't vaderlijck gemoet.* VOND. *De barmharticheden der godtloosen zijn wreet.* BIJBELV. Als bijw.; *wreed mishandeld en vermoord. Iemand wreed vallen* is, zich hard, wreed, jegens hem betoonen: *wien viel de min oit wreeder?* VOND. *Op het wreedst* is, met de uiterste hardheid: *door hen op 't wreedst' word' omgebragt.* L. D. S. P. *Een wreed uitzigt* is, een gelaat, dat een wreed gemoed aanduidt. Het mannelijke en vrouwelijke *wreede* wordt ook als z. n. gebruikt: *ik beef niet voor dien wreede. Mijne liefde voor die wreede.* Van hier *wreedaard*, enz. — *wreedelijk*, *wreedheid*, enz. Dit woord is verwant aan het eng. *wrath*, toorn, en *wroth*, toornig, en heeft zijne beteekenis aan zijnen klank te danken.

WREEDAARD, m., meerv. *wreedaards.* Een mensch van eene wreede geaardheid: *ontmenschte wreedaard!* Van hier *wreedaardig*, bijv. n. en bijw., dat evenveel als *wreed* beteekent: *welk een wreedaardig volk! Wreedaardig omgebragt; wreedaardigheid*, *wreedaardiglijk*, *wreedaardij*, bij OUD.

WREEDAARDIG, zie *wreedaard.*

WREE-

WREEDELIJK, bijw., van *wreed.* Op eene wreede wijze: *hij wierd wreedelijk vermoord.* HALMA.

WREEDHEID, v., meerv. *wreedheden.* De hoedanigheid van iemand, of iets, die, of dat, wreed is: *ik beef voor de wreedheid van zijn uitzigt. Ghij en sult geene heerschappije over hem hebben met wreetheijt.* BIJBELV. Een wreed bedrijf: *door het plegen van allerlei snoode wreedheid.* Hardheid, stugheid: *de wreedheid van dat leder, linnen,* enz.

WREEF, *wrijf,* v., meerv. *wreven.* Van *wrijven.* Het bovenste, van den voet: *wrijf des voets.* KIL. *Die schoen knelt mij op de wreef.*

WREKEN, b. w., *ik wreekte,* en oulings, *ik wrak, wrook, heb gewroken.* Iets, waarover men gebelgd is, bij den dader te huis zoeken: *om te wreken alle ongehoorsaemheijt.* BIJBELV. *Haren scade wraken de Vriesen swaer.* M. STOK. *De dood van iemand wreken.* HALMA. *Iemand wreken* is, het kwaad, dat hem aangedaan is, te huis zoeken: *sal sevenvoudich gewroken worden.* BIJBELV. *Op dat zij zich, van 't recht geweeken, nooit spoorloos wresken.* L. D. S. P. *Gherne wrake ic mi, wistic hoe.* FERGUUT. Van hier *wraak,* enz., *wreekster, wreker, wreking.* Dit woord luidt in het hoogd. *rachen.*

Wreken had oul. in den onvolmaaktverled. tijd regelmatig, *ik wrak,* even als *spreken, sprak, breken, brak, steken, stak;* doch het bedorven gebruik wil nu, dat men voor *wrak* zegge *wreekte,* niettegenstaande wij nog regelmatig zeggen, *gewroken,* gelijk *gesproken, gebroken, gestoken.* Van *wrak* hebben wij *wraak,* even als van *brak* en *sprak, braak* en *spraak.*

WREKEN, b. w., *ik wreekte, heb gewreekt.* KIL. ook *wreijcken,* uit de handen wringen, en verrukken: *den vinger gewreket.* V. HASS. Waar men ook *den duum verwreket* vindt. *Aan iets wreken* is, het, al wrikkende, heen en weer bewegen, om het uit zijnen stand te brengen. Dit woord is verwant aan *wrikken.*

WREKER, m., meerv. *wrekers.* Van *wreken.* Al wie wreekt: *de wreker des bloets, die sal den dootslager dooden.* BIJBELV. *Gewetens beudel vrees den Goddelijken wreker.* VOND. Zamenstell. *bloedwreker,* enz. Wegens eene vrouw gebruikt men *wreekster.*

WREMELEN, *wriemelen*, o. w., *ik wremelde*, *heb gewremeld.* Derwijze wemelen, dat zulks kitteling veroorzaakt: *er wremelt mij iets aan het lijf.* In den STATENBIJBEL, wemelen over het algemeen: *de zeen, en al, wat daarin wriemelt.* Van hier *gewremel*, *wremeling.* Dit woord schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd.

WREVEL, bijv. n. en bijw. *wreveler, wrevelst.* Kwaadaardig, met bitterheid bezield: *als wrevelen en snooden.* L. D. S. P. Anders *wrevelig: wrevelige getuijgen staender op.* BIJBELV. In het hoogd. *freventlich*, en *frevelhafft.* Behalve dit *wrevelig*, komt van *wrevel* nog *wrevel*, z. n., en *wrevelen*, KIL. *freuelen*, hoogd. *freveln.* Zamenstell. *wreveldaad*, *wrevelmoed*, *wrevelwoord*, enz. De oorsprong van dit woord schijnt in deszelfs klank gezocht te moeten worden.

WREVEL, m. Van *wrevel*, bijv. n. Boosaardigheid, bitterheid: *d'aerde was vervult met wrevel.* BIJBELV. *En persen tegen hem en zijnen wrevel aen.* VOND.

WREVELIG, zie *wrevel*, bijv. n.

WREVELMOED, m. Wreveligheid: *zijn wrevelmoed vervoert hem tot de grootste wreedheden.* Van hier *wrevelmoedig.*

WRIGGELEN, zie *wrikken.*

WRIJFPAAL, m., meerv. *wrijfpalen.* Van *wrijven.* Een paal, waaraan de beesten zich wrijven; en, overdragtelijk, een voorwerp van spot en hekeling: *dat is de wrijfpaal, waaraan zich alle schurfte ezels plegen te wrijven.*

WRIJFSTEEN, zie *wrijven.*

WRIJTEN, o. w., *ik wrijtte*, *heb gewrijt.* Twisten, krakeelen: *hij is nooit wrijtens moe. In scheuringen te wrijten en te wroeten.* BRANDT. Bij KIL. draaijen, wringen, even als het eng. *writh*, en het oude *writselen*, dat het voortdurend werkw. van dit *wrijten* is. Van hier *gewrijt*, *wrijter*, *wrijtster.* Dit woord schijnt zijne beteekenis aan den klank van zijnen wortel verschuldigd te wezen.

WRIJVEN, b. en o. w., *ik wreef*, *heb gewreven.* Iets met eene gestadig over hetzelve heen en weder gaande beweging drukken: *is de verw nog niet gewreven? Pluckten airen, ende atense, die wrijvende met de han-*

handen. BIJBELV. *Iets ergens mede wrijven* is vaak, het al wrijvende met een dun bekleedsel daarvan voorzien: *was, om de stoelen daarmede te wrijven. Wrijf het jichtige lid met dien balsem. Zich wrijven* is, zich schuren: *het varken wrijft zich tegen dien paal. Zich aan iemand wrijven* is, zich vermaken met hem te bespotten, of te hekelen: *hij zoekt zich aan mij te wrijven. Schrijven en wrijven* is zoo veel, als schrijven en herschrijven, nadat men het kwalijk geschrevene uitgewreven heeft: *hij is onophoudelijk bezig met schrijven en wrijven. En schrijft en wrijft; de nacht is tot geen rust geboren.* VOND. Van hier *gewrijf, wreef,* of *wrijf,* — *wrijfbaar, wrijfster, wrijver, wrijving.* Zamenstell. *wrijfborstel, wrijfdoek, wrijflap, wrijfpaal, wrijfsteen,* enz. *Aanwrijven, inwrijven, toewrijven, uitwrijven, verwrijven,* enz.

Wrijven, KIL. ook *vrijven,* vries. *wrieuwe,* hoogd. *reiben,* eng. *rub,* schijnt zijne beteekenis, even als het fr. *frotter,* lat. *fricare,* aan zijnen klank te danken te hebben.

WRIJVER, m., meerv. *wrijvers.* Van *wrijven.* Bij HALMA een werktuig, om te wrijven, een stijve borstel. Voorts ook al wie wrijft: *de wrijvers van de verw.* Wegens een vrouwelijk wezen gebruikt men *wrijfster,* dat bijzonderlijk iemand aanduidt, die houtwerk glad wrijft: *het is eene goede wrijfster.*

WRIJVING, v., meerv. *wrijvingen.* Van *wrijven.* De daad van wrijven: *door wrijving van het jichtige been.* Bijzonderlijk, schaving van twee dingen tegen elkanderen: *de wrijving heeft het doen wegslijten. De beweging van den rollenden bal wordt door de wrijving verminderd.*

WRIKKEN, b. en o. w., *ik wrikte, heb gewrikt.* Onz., bij HALMA, waggelen. Voorts is *aan iets wrikken,* pogingen doen, om het uit zijnen stand te krijgen, zoo als men *aan iets wriggelt,* wanneer men daaraan eene voortdurende kleine beweging geeft: *wriggel niet langer aan mijnen stoel.* En *wrikken* is bij HALMA ook, met eenen riem, die achter uit een vaartuig ligt, roeijen. Bedr. is *iets wrikken,* het doen waggelen: *hij wrikt den paal al heen en weder.* Van hier *gewrik, wrikbaar,* in *onwrikbaar,* — *wrikking.* Zamenstell. *af-*

wrikken, *verwrikken*, *voortwrikken*, enz. Dit woord is verwant aan *wreken*, *wreÿcken*, bij KIL., zie *wreken*, gelijkvl.

WRINGEN, b. w., *ik wrong*, *heb gewrongen*. Op zich zelf met eene draaijende beweging ineen drukken: *wring den doek ter dege*. *Zij wrong de handen van vertwijfeling*. *Zich in allerlei bogten wringen* is, gestaag een nieuw voorkomen aannemen, om zich te redden. *Iets ergens in wringen* is, het met eene draaijende beweging daarin drukken: *die laat zich van een kint den schicht in 't harte wringen*. VOND. *Iets ergens uit wringen* is het tegenoverstaande: *de schepter nauw gevat weer wringen uit de hand*. PAFFENROD. *Ter wonde uit wiert gewrongen*. VOND. *Hij wrong den dauw uit het vlies*. BIJBELV. Spreekw.: *elk weet*, *waar hem de schoen wringt*, elk weet best, waar het hem hapert. Als z. n., o., *het wringen*, de verenging van een schip. Van hier *gewring*, *wringing*, *wrong*, *wrongel*. Zamenstell. *ontwringen*, *toewringen*, *uitwringen*, *verwringen*, *voortwringen*, *zamenwringen*, enz. Dit woord ontleent zijne beteekenis oogenschijnlijk van zijnen klank.

WROCHTEN, b. w., *ik wrochtte*, *heb gewrocht*. Hetzelfde als werken. Nog hoort men dit werkw. *wrochten*, bij het gemeene volk, in Gouda: *ik moet den ganschen dag wroeten en wrochten*.

WROEGEN, b. w., *ik wroegde*, *heb gewroegd*. Bij KIL. beschuldigen: *soo wie gewroeght wordt van valsche mate*. V. HASS. *Zijn geweten begint hem te wroegen*. *Indien het hart ons wroegt*. H. DE GR. Daar nu zulk een wroegen van het geweten iemand inwendig kwelt, wordt *wroegen* wegens allerlei inwendige kwelling gebezigd: *dit wroeght Jupijn*. VOND. *Eens anders luck mij niet en wroecht*. ZEEUWS. NACHTEG. Van hier *wroeger*, beschuldiger, bij HOOFT, en *wroeging*, bij KIL., in den zin van beschuldiging, ook *wroegerschap*.

WROETEN, o. w., *ik wroette*, *heb gewroet*. Op soortgelijk eene wijze ergens in boren, als de varkens in den grond: *hoe gaarne wroeten de kinderen in het zand*. *En wroet gelijk de mol sterk*. VOND. *In eigene ingewanden wroeten* is, figuurlijk, vijandelijkheden bedrijven,

ven, waardoor men zich zelven benadeelt. *Hij houdt niet op van woelen en wroeten* is, hij laat niet af van openlijke en bedekte onrustige bewegingen. *Werken en wroeten* is, zich met moeijelijken arbeid afslooven. *Alles het onderste boven wroeten*, waarin dit woord bedrijvend is, beteekent, alles door gewroet het onderste boven keeren. Van hier *gewroet*, *wroeter*, *wroeting*, *wroetster*. Zamenstell. *omwroeten*, *opwroeten*, *verwroeten*, *voortwroeten*, *wegwroeten*, enz. De beteekenis van dit woord schijnt uit deszelfs klank gesproten.

WROK, m. Van *wrokken*. De daad van wrokken, of de gezindheid van iemand, die wrokt: *vluchten voor den wrok van broeder Esau*. VOLLENH. *Om tegen mij alleen den wrok des graeus te draeien*. D. DECK. *Door Junoos onverzetbaren wrock*. VOND. *Zonder ouden wrok*. HOOFT; bij wien dit woord te onregt vrouwelijk is, in: *deze wrok*, *hoe zij met schooner gelaat bedekt werd*. Bij KIL. hebben *wronck* en *wrong*, eng. *wrong*, even dezelfde beteekenis.

WROKKEN, o. w., *ik wrokte*, *heb gewrokt*. Inwendig haat en wraakzucht voeden: *men kan het hem aanzien*, *dat hij nog steeds wrokt*. *Die noch*, *om 's grootvaers bloet*, *wrockt tegens Oostenrijck*. VOND. Van hier *gewrok*, *wrok*, *wrokkig*. Dit woord duidt door zijnen klank eene opgekropte vijandigheid aan.

WRONG, v., meerv. *wrongen*. De daad van wringen: *met elke wrong drukte hij er eenen vloed van water uit*. Iets, dat zamengewrongen is: *de das zit hem als eene wrong om den hals*. *De slangen sluimeren gekrunkelt in een wrong*. VOND. Een zamengewrongene doek, dien de Oosterlingen om het hoofd dragen: *een wrong zijn hairen drukte*. VOND.; bij wien eene koninklijke hoofdwrong den naam van *wrongkroon* draagt, in: *de wrongkroon voeght dat vet gebalsemt hooft*. Zamengedraaide haren: *daer steeckt men langs de wrong een steel met diamanten*. J. V. D. DOES. Bij KIL. ook een bloemkrans. Van *wringen*.

WRONGEL, v. Van *wrong*. Bij KIL. evenveel als *wrong*, of *wronck*, en voorts bijzonderlijk gestremde melk, die gewrongen en geperst wordt, om er kaas van te maken. Van waar *wrongelen*, stremmen, tot wrongel worden.

WUFS, zie *wuft*.

WUFT, bijv. n. en bijw., *wufter*, *wuftst*. Ligt van beweging: *het wuft gevogelte. Na een heuschen kus springt elck met wuften trede.* VOND. Overdragtelijk, wispelturig, veranderlijk: *de wufte zinnen der onbedachte jeugd. Hoe wuft gaat hij te werk.* HOOFT bezigt ook hiervoor *wufs: een wufse vreemdeling.* Van hier *wuftelijk*, *wuftheid*. Dit woord schijnt van *wuiven* af te stammen.

WUI, v., meerv. *wuijen*. Verkleinw. *wuitje*. Een werktuig, om schiemans garen op te winden. Bij HALMA ook *wuit*, dat men intusschen ook wel eens voor den mond en de kin gebruikt: *houd uwe wuit. Kijk eens, welk een aardig wuitje zij zet!*

WUIT, zie *wui*.

WUIVEN, b. en o. w., *ik wuifde*, *heb gewuifd*. Onz., heen en weder slingeren: *de wind houdt op van ruischen, en het geboomte van wuiven. Zij begonnen te wuiven*, met den hoed te zwaaijen. *De strandliën wuiven, wenken.* J. DE MARR. Bij HALMA is *iemand wuiven*, bedrijvend, hem met den hoed, of de muts, wenken: *en als dan wuijt men, van 't schip, de sloep, naer deze visch toe.* ZORGDRAG. Van hier *gewuif*, *wuft*, en misschien *weifelen*.

WULP, m., meerv. *wulpen*. Hetzelfde als *wulp*, *welp*, het jong van menigerlei dieren. Overdragt., een onbedacht jongeling: *hij is een jonge en losse wulp.* HALMA. Van hier *wulpsch*.

WULPSCH, bijv. n. en bijw. *wulpscher*, *wulpscht*. Dartel, zoo als een wulp: *een wulpsche quant.* HALMA. *Gij leeft al te wulpsch en dartel.* Minziek: *te wulpsch, te vroeg gereet.* VOND. Van hier *wulpschheid*, dartelheid en minnelust: *'t [illegible]ulhartig danssers hart van geile wulpsheit steigert.* VOND. *Zijne jeugdige wulpschheid.*

WURG, zie *worg*.

WURGEN, b. w., *ik wurgde*, *heb gewurgd*. Door toewringen van den strot ombrengen: *men wurgde hem op den brandstapel.* Van hier *wurg*, of *worg*, *wurging*. Zamenstell. *wurgkoord*, *wurgpaal*, enz. *Verwurgen*, enz.

Wurgen, *worgen*, NOTK. *worchen*, hoogd. *würgen*, schijnt ontleend van het gerogchel van iemand, wiens

wiens luchtpijp door den wurg, of anderzins, toegewrongen wordt.

WURM, zie *worm.*

WURMEN, o. w., *ik wurmde, heb gewurmd.* Slaven, hard werken: *hij doet niets, dan wurmen.* Zie *wormen.*

X.

Eene onduitsche letter. Oulings gebruikte men haar als eene bekorting van KS. Dus vindt men bij M. STOK. *sirixe*, in plaats van *sirikse*; — *die twee jonxte tegen den ouden*, enz. En zoo schreef men nog lang *dagelijx*, *naauwelijx*, *des volx*, *des rijx*, enz. Maar KIL. begreep reeds, dat deze bekorting evenmin eene plaats in ons ABE verdiende, als al die andere bekortingen, die de afschrijvers van oude boeken bezigden; en ook wij gebruiken tegenwoordig, in nederd. woorden, alleen de *ks*, als: *dagelijks*, *naauwelijks*, *des volks*, *des rijks*, enz. Zie mijne nederd. Spraakk., D. I, § 2 en 41. KIL. gebruikte de X enkel op zijne lijst van vreemde eigennamen, waarin de Latijnen haar, in navolging der Grieken, gebezigd hadden; en zoo doen wij ook thans algemeen, schrijvende *Xanthus*, *Xerxes*, *Artaxerxes*, *Alexander*, *Xenophon*, enz.

XANTHUS, m. De eigennaam van eene rivier: *het zal u aen geenen Xanthus ontbreken.* VOND.

Y.

Dit grieksche klankteeken, hetwelk buiten noodzake, en tegen de oorspronkelijke inrigting onzer tale, door eene ongepaste navolging der Franschen, in dezelve doorgedrongen, en voor de enkele *i*, in *arbeyd*, *beleyd*, enz. gebezigd is geweest, is reeds voorlang uit echtnederduitsche woorden uitgemonsterd; en thans is deze letter geheel uit het nederd. ABE uitgewischt; en men bezigt dezelve alleen in eenige eigennamen van personen, landen, enz., als: *Cyrus*, *Assyrie*, *Abyssinie*, *Abydus*, enz. Zie SIEGENB. *Verhandel. over de Nederd. spelling*, bl. 75 en verv.; en mijne nederd. Spraakk., D. 1, § 2.

YSOP, *ijzoop*, zie *hijzop*.

Z.

De twee en twintigste, en laatste letter van het nederduitsche ABE, en de zeventiende der medeklinkers; zij behoorde volgens PLINIUS niet, maar volgens ARISTOTELES al, tot het kadmische ABE der Phoeniciers, dat, lang voor de uitvinding van eenige andere, daartoe niet behoorende, letters, in Griekenland werd ingevoerd. Hoe het zij, de plaats, die de z in het grieksche ABE bekleedt, duidt zelfs aan, dat zij van de phoenicische *zain* ontleend werd. En zij had dezelfde kracht van DS. De Latijnen bezigden haar enkel in grieksche woorden, die zij overnamen, zoo als *zephyrus*, enz. Bij de verandering van μαζα in *massa*, πατριζω in *patrisso*, enz. bezigden zij eene dubbele s in plaats van de z. De hedendaagsche Grieken, Italianen, Hoogduitschers en Nedersaksen, geven haar den klank van TS. Wanneer zij in het Fransch uitgesproken wordt, klinkt zij als eene zachte s. Maar in het Engelsch en Nederduitsch wordt zij nog zachter uitgesproken; waarom de zachte W de eenige medeklinker is, die haar onmiddellijk voor zich duldt, en zij, zoo vaak zij de plaats van eene sluitletter bekleeden moet, in eene s verandert: *blazen*, *ik blaas*, enz. De Vriezen daarentegen spreken de Z zeer scherp uit. Bij KIL. vindt men in hare plaats de C of S gebruikt. In den STATENBIJBEL komt zij nog slechts zeldzaam voor.

ZAAD, o., meerv. *zaden*. Dat voortbrengsel van eene plant, waaruit, als het gezaaid wordt, eene dergelijke plant groeit: *de pitten van het ooft en de fruit maken het zaad uit. Vruchtdragende geboomte, welckes zaet daerin was.* BIJBELV. Bijzonderlijk, het voortbrengsel van veld en tuingewassen, waaruit dergelijke gewassen voortkomen: *wanneer het zaet op den verbranden*

ac-

acker van hitte quijne. VOND. Overdragtelijk, het voortbrengend beginsel van evenveel welk ding: *het zaad van oproer. Tot strooien van het eerste zaedt, dat te zijner tijdt opkomt.* VOND. Het teelvocht van menschen en dieren, en derzelver kroost: *het manneken ende het wijfken, om zaet levendigh te houden.* BIJBELV. *Zelfs zal hun zaad, met een verheugd gemoed, zich heiligen.* L. D. S. P. In Holland bezigt men *zaad* allerbijzonderst voor *koolzaad: welk een heerlijke akker vol zaad!* Van hier *zaadling*, in *zaadlingshennip*, enz. Zamenstell. *zaadader, zaadbal, zaadbreuk, zaaddorscher, zaadhuisje, zaadkelkje, zaadkleed, zaadknop, zaadkooper, zaadkoopster, zaadkorrel, zaadleider, zaadloop, zaadpeul, zaadschieting, zaadvat, zaadvloed, zaadvloeijing, zaadwinkel, zaadzaaijer, zaadzolder*, enz. *Aalbeziezaad, aardbeziezaad*, enz. enz.

Zaad, neders. *saad* en *saat*, angels. *saed*, eng. *seed*, vries. *sied*, hoogd. *Saat* en *Same*, pool. *siemie*, turk. *sembil*, oud Egypt. *som* en *dsom*, komt van *zaden*. Zie *zaaijen*.

ZAADDORSCHER, m., meerv. *zaaddorschers.* Een dorscher van koolzaad, op een kleed, dat men het *zaadkleed* noemt.

ZAADKLEED, zie *zaaddorscher.*

ZAADZAAIJER, m., meerv. *zaadzaaijers.* Eigenlijk, al wie zaad zaait; bijzonderlijk, die persoon, van wiens verschillend gezaai de Evangelisten gewagen: *de gelijkenis van den zaadzaaijer.*

ZAAG, v., meerv. *zagen.* Een werktuig, waarmede men zaagt: *metter sage gesaeght.* BIJBELV. *Het harde ijzer, en de krassende zaegh.* VOND. *Ik hoor de zaeg door de eicke gaen.* D. DECK. Zamenstell. *zaagbek, zaagblad, zaagpeul, zaagswijze, zaagtoon, zaagmolen, zaagtand, zaagvijl, zaagvisch*, enz. *Handzaag, houtzaag, kraanzaag, raamzaag, raspzaag, schrobzaag, spanzaag, steenzaag*, enz. Van *zagen.*

ZAAGBEK, m., meerv. *zaagbekken.* Hoogd. *Sageschnabel* en *Sager.* Een geslacht van watervogels, waartoe de duikerganzen behooren: *gekapte zaagbek, kleine gekuifde zaagbek.*

ZAAG-

ZAAGBLAD, o. Een plantgewas van verschillende soorten: *het zaagblad met zijne zaagswijze getande bladeren.* Voorts ook het blad van eene zaag; zoo als *zaagtand* een tand daarvan is; welken naam men ook aan eenen kinkhoren geeft.

ZAAGBOK, m., meerv. *zaagbokken.* Een bekend houten stel, waarop men hout legt, dat men overdwars doorzagen wil. In het hoogd. *Sagebock* en *Holzbock.*

ZAAGMEEL, zie *zaagsel.*

ZAAGMOLEN, m., meerv. *zaagmolens.* Een molen tot zagen van hout: *eene reeks van zaagmolens geeft te Amsterdam den naam aan de zaagmolenspoort.* Van hier *zaagmolenaar.*

ZAAGMOLM, zie *zaagsel.*

ZAAGSEL, o. Van *zagen.* De fijne houtdeeltjes, die onder het zagen van het hout vallen. Anders *zaagmeel*, *zaagmolm*, *zaagstof.*

ZAAGSTOF, zie *zaagsel.*

ZAAGTAND, zie *zaagblad.*

ZAAGVIJL, v., meerv. *zaagvijlen.* Eene vijl, waarmede men de tanden van eene zaag scherpt.

ZAAGVISCH, m., meerv. *zaagvisschen.* Zeker slag van haaijen, met eene zaag aan den snuit: *het zaagswijze getande zwaard van den zaagvisch onderscheidt hem van den zwaardvisch.*

ZAAIBAAR, bijv. n., *zaaibaarder*, *zaaibaarst.* Van *zaaijen.* Dat gezaaid kan worden: *dat is geen zaaibaar zaad.* Halma.

ZAAIGOED, zie *zaaikoren.*

ZAAIJEN, b. w., *ik zaaide*, *heb gezaaid.* Derwijze uitstrooijen, als men het zaad gemeenlijk doet, dat men aan den grond toevertrouwt: *ick salse onder de volcken zaaijen.* Bijbelv. *Dun gezaaid* is, als het ware, schaars gestrooid, en fig. zelden voorkomende. *Hij zaait niet veel goeds*, hij verspreidt geene goede begrippen onder zijne evenmenschen. Bijzonderlijk, van eigenlijk zaad: *gelijck een hof 't gene in hem gezaeijt is doet uijtspruijten.* Bijbelv Ook wordt men gezegd datgeen te zaaijen, waarvan men het zaad in de aarde werpt: *aardbeziën zaaijen. Zaai terwijl vlas en ceres mankop.* Vond. En, oneigenlijk, datgeen, tot welks voortkoming men aanleiding geeft: *die onrecht zaeijt,*

sal

sal moeite maeijen. BIJBELV. *Twist zaaijen. Voor Jupijns tijt wisten de huislieden van zaeien noch maeien.* VOND. Als z. n., onz.: *onder het zaaijen. Zaeiens en maeiens tijt.* VOND. Het deelw. *gezaaid* wordt ook als z. n., onz., gebruikt: *het gezaaide.* Voorts komt van hier *gezaai*, *zaad*, *zaaibaar*, *zaaijer*, *zaaijing*, *zaailing*, *zaaisel.* Zamenstell. *zaaigoed*, *zaaikoren*, *zaailand*, *zaaimaand*, *zaaitijd*, *zaaiweder*, *zaaizak*, enz. *Bezaaijen*, *herzaaijen*, *wegzaaijen*, enz.

Zaaijen, vries. *sjudje*, hoogd. *säen*, neders. ook *säen*, angels. *sawan*, eng. *sow*, ULPHIL. *sajan*, oud lat. *sao*, en *seo*, waarvan *sevi*, en *seia*, de zaaigodin, heeft een geluid, dat eigenaardig met zijne beteekenis strookt.

ZAAIJER, m., meerv. *zaaijers.* Van *zaaijen.* Al wie eigenlijk of oneigenlijk zaait: *zaet geven den zaeijer, ende broot den eter.* BIJBELV. *De zaaijer van die oneenigheden*, enz. Zamenstell. *boonzaaijer*, *zaad-zaaijer*, *twistzaaijer*, enz.

ZAAIKOREN, o. Anders *zaaigoed.* Koren, dat dient om gezaaid te worden: *er was zelfs geen zaaikoren meer voorhanden.*

ZAAILING, m., meerv. *zaailingen.* Eene gezaaide plant: *is het een zaailing, of een enteling?*

ZAAISEL, o., meerv. *zaaisels.* Van *zaaijen.* BIJBELV. *saedsel.* Hetgeen men zaait: *gij treft uitmuntend weder op uw zaaisel.*

ZAAK, v., meerv. *zaken.* Eigenlijk, getwist met woorden, in overeenstemming met *sakan*, bij ULPHIL. en *kisahhan*, bij KERO, twisten. Voorts aanklagt, en geding, voor den regter. Deze beide beteekenissen heeft *sacha* en *sahha* bij OTTFRID., TATIAN., ISIDOR., enz. zoo wel als het angels. *sac*, zweed. *sak*, en *sake* in het neders., waar *saken* nog steeds klagen is. Ook bij KIL. is *saecke*, *ghedinghe*; en het woord kan deze beteekenis schijnen te hebben, in: *die sijnes volcks sake twisten sal.* BIJBELV., waar *iemands twist twisten* bij herhaling voorkomt. Maar veel gebruikelijker is het woord in den zin van het onderwerp van eenig geding: *Advocaat van kwade zaken. Dat sij alle groote saken aen u brengen, maar dat sij alle kleijne saken richten.* BIJBELV. *Betwist uw zaak!*

wees onze pleitbeslechter! L. D. S. P. *Wanneer wordt die zaak eens afgedaan?* Hiertoe behoort ook: *voor de zaak van God en godsdienst ijveren. Alles voor de zaak van waarheid en geregtigheid veil hebben*, enz. Ook is *iemands zaak* hetgeen hem voordeelig wezen, of tot eer verstrekken, kan: *verzen maken is zijne zaak niet. Zal het mijne zaak wel zijn, dat ik daar henen ga?* Soortgelijk eene beteekenis heeft dit woord, in: *het is gansch geene zaak, dat hij zulks doet.* Maar *ist saecke, dat ghij dit doet* beantwoordt bij Kil. en elders blootelijk aan: *zoo gij dit moogt komen te doen.* Bij denzelfden Kil. is *zaak* ook *oorzaak;* even als in: *dit was de zake.* M. Stok., en, in: *ter zake van de godsdienst.* Maar *ter zake*, op zich zelf, beteekent: om tot het onderwerp van eene rede, enz. toe te treden. En zoo is *zaak* menigmalen het onderwerp van iemands bezigheid: *wat is toch eigenlijk zijne zaak? Op zijne zaken passen. Het staat slecht met zijne zaken. Zijne zaak verstaan. Dat d'een trek tot een zelve zaak heeft, die den anderen tegens het hart steekt.* Vond. Of, in het algemeen, elk onderwerp, waarvan men spreekt of handelt: *die zaak raakt mij niet. Ziende de zaak dieper in.* Hooft. Een voorval: *hij verhaalde mij de gansche zaak.* Het tegenovergestelde van bloote woorden: *als ik iets lees, zie ik slechts op de zaken. Dat werk is rijk van zaken.* Het tegenovergestelde van persoon: *ik haat de zaak, maar kanze den persoon vergeven, dieze bedrijft.* Eindelijk beteekent *dat*, of *het*, *is eene goede zaak*, het is iets aangenaams, of nuttigs: *een boek bij morgenthee is eene goede zaak.* Gellert. Van hier *zakelijk.* Zamenstell. *zaakbezorger*, *zaakgelastigde*, *zaakvoerder*, *zaakwaarnemer*, enz. *Geldzaak*, *halszaak*, *hoofdzaak*, *huiszaak*, *krijgszaak*, *noodzaak*, *oorlogszaak*, *oorzaak*, *pleitzaak*, *regtzaak*, *staatszaak*, *twistzaak*, *zeezaak*, enz.

ZAAKBEZORGER, m., meerv. *zaakbezorgers.* Een pleitbezorger, procureur, en somtijds ook evenveel welke *zaakwaarnemer*, die gemagtigd is, om iemands zaken te bezorgen: *mijn Advocaat en zaakbezorger.*

ZAAKGELASTIGDE, zie *zaakvoerder.*

ZAAK-

ZAAKVOERDER, m., meerv. *zaakvoerders.* Bij HALMA een gezant aan vreemde hoven, wiens plaatsvervanger bij zijn afzijn, den naam van *zaakgelastigde*, *chargé d'affaires*, voert: *des Keizers zaakvoerder in Amerika.* Van hier *zaakvoerderschap.*

ZAAKWAARNEMER, zie *zaakbezorger.*

ZAAL, v., meerv. *zalen.* Oulings, eene woning over het algemeen, in overeenkomst met *saljan*, wonen, bij ULPHIL., en *selida*, een vogelnest, bij TATIAN: *een sale voor de jongen der struijssen.* BIJBELV. Een huis, even als *selida*, bij OTTFR., enz.; waarvan *salisuchen*, in de oude alemannische wetten, huiszoeking doen beteekende. Een hof, een paleis: *hi wast daerna kortelike gesleghen doot in zine zale.* M. STOK. Zoo ook in *de oranjezaal*; en deze beteekenis hebben het zweed. *sal*, eng. *hall*, lat. *aula*, gr. αὐλη. Bij ULPHIL. is *alh* een tempel. Maar de gewoonste beteekenis is een ruim vertrek in een huis, of ander gebouw: *tot sieraadt dezer zaal.* HOOFT. *In de ruime zalen en vertrecken.* VOND. Eindelijk bestempelen de Dichters den hemel somwijlen met den naam van *'s hemels hooge*, of *ruime*, *zalen.* Het Verkleinw. *zaaltje* duidt veelal een klein vertrekje aan. Zamenstell. *achterzaal*, *benedenzaal*, *boekzaal*, *bovenzaal*, *eetzaal*, *oefenzaal*, *opperzaal*, *pleitzaal*, *schermzaal*, *spreekzaal*, *voorzaal*, enz.

ZAAL, zie *zadel.*

ZAAM, zie *zamelen*, en *zamen.*

ZAAM, *zame*, is een uitgang van bijvoegelijke naamwoorden, verwant aan het eng. *seem*, lat. *similis*, en oulings op zich zelf gebruikt, om eene gelijkheid aan te duiden. *So samo* is, bij KERO, zoo als. OTTFRID. gebruikt *sama* voor zoo, alzoo, eveneens. Thans duidt het aan, dat iets ergens overeenkomst mede heeft, daartoe geschikt, of genegen, is. Zoo is *heelzaam* geschikt, om te heelen, *leerzaam*, geschikt, en genegen, om te leeren, *genoegzaam* geschikt, om zich zelven of anderen te genoegen: *het is genoegzaam voor u. Hebbende cost en decsele, laat ons hiermede ghenoechsaam wesen.* MAT. DER SOND.; waar *gheloefsame ghetughen* geloofwaardige getuigen zijn; zoo als men *eerzaam* voor

eerwaardig gebruikt. *Zaam* is somwijlen ook eene zamentrekking van *zamen*. Zie *zamen*.

ZAAN, bijw. Schielijk: *alsoo saen, als die tot heurder kennisse gecomen zijn.* v. HASS. *Zo saen als si geboren waren.* v. VAERNEW. *Hi sender saen eenen Hertoghe.* M. STOK. Bij DATHEEN komt dit woord ook dikwijls voor. Het luidt in het eng. *soon.*

ZAAN, v. Dikke melk, van karnemelk en zoetemelk gekookt, en die als room gegeten wordt. Ook schimmel, dat somtijds boven op het bier drijft, als het ingeschonken is: *saen, oft saenken van 't bier.* KIL.

ZAAN, v. Een watertje van Noordholland, dat in het IJ uitloopt: *aen de Zaen geboren.* MOON. Zamenstell. *Zaandam, zaankant*, enz. *Oostzaan, Westzaan*, enz.

ZAANDAM, o. Anders *Zaanredam*, bij omzetting, in plaats van *Zanerdam.* De aaneenliggende dorpen van Oost- en Westzaandam bij elkanderen genomen: *het molenrijke Zaandam.* Van hier *Zaandammer*, die te Zaandam woont, of van Zaandam is; en van Zaandam: *aan den zaandammer steiger;* ook *zaandamsch. De zaandamsche schuit.*

ZAANDAMMER, zie *Zaandam.*

ZABBEREN, o. w., *ik zabberde, heb gezabberd.* Bij HALMA kwijlen. Bij KIL. ook kladden, onhandig schilderen, ook stamelen. Van hier *gezabber, zabberaar, zabbering.* Zamenstell. *zabberdoek*, enz.

ZACHT, bijv. n. en bijw., *zachter, zachtst.* Van een geluid, dat het gehoor slechts ligtelijk, en tevens aangenaam, treft: *het zachte geruisch van dat beekje. Het suijsen van eene sachte stilte.* BIJBELV. *U dikwijl al brommende zacht in slaep sussen.* VOND. *Spreek wat zachter!* Een ligt en liefelijk geluid verwekkende: *met eene zachte stem. De zachte fluit. Een zachte tonge breeckt het gebeente.* BIJBELV. Zich slechts ligtelijk bewegende: *met eenen zachten tred.* Ligte gewaarwordingen verwekkende, of medevoerende: *een zacht licht. Het is in eenen zachten trant geschilderd. Een zachte dood. Een zacht verwijt. Dien harden geest getracht door zachte smeekingen te morwen.* D. DECK. *Zijn niet de woorden diens ontaarden,*
schoon

schoon zacht als olie, bloote zwaarden. L. D. S. P. Bijzonderlijk, slechts ligtelijk op het gevoel werkende: *zacht weder. Een zachte winter. Een zacht bed. Kies witte en zachte schapen.* VOND. *Zacht!* is, als tusschenwerpsel, bedwing uwe stem, uwe drift, enz. Van hier *zachtelijk, zachten, zachtheid, zachtjes, zachtigen, zachtigheid, zachts.* Zamenstell. *zachtaardig,* enz., *zachtblad, zachtmoedig,* enz., *zachtzinnig,* enz. — *onzacht,* enz.

Zacht, zaft, vries. *saaft,* somtijds ook *saft,* eng. *soft,* hoogd. *sanft,* schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd te wezen.

ZACHTAARDIG, bijv. n., *zachtaardiger, zachtaardigst.* Anders *zachtmoedig, zachtzinnig.* Zacht van aard. Van hier *zachtaardigheid, zachtaardiglijk.*

ZACHTELIJK, zie *zachtjes.*

ZACHTEN, b. en o. w., *ik zachtte, heb,* of *ben gezacht.* Zacht maken, of zacht worden. Weinig anders gebruikelijk, dan in *verzachten;* maar bij KIL. vindt men *saechten* en *saechtigen de smerte.*

ZACHTJES, bijw., van *zacht.* Heeft al de beteekenissen van het bijw. *zacht,* en wordt met *zachtelijk* verwisseld. In den STATENBIJBEL luidt het *sachtkens: de wateren van Siloa, die sachtkens vloeijen.*

ZACHTMOEDIG, zie *zachtaardig.*

ZACHTS, bijw., van *zacht.* Zonder veel bezwaar, ligtelijk: *mij dunkt, gij kunt dat zachts doen.*

ZACHTZINNIG, zie *zachtaardig.*

ZADEL, m., meerv. *zadels.* Ook *zaal.* Eigenlijk, evenveel als *zetel.* Maar in het gebruik, dat slag van zetel, dat men op een paard legt: *alle sadel, daerop hij sal gereden hebben.* BIJBELV. *Geworpen uit den zael.* D. DECK., in overeenkomst met: *Akenteus wort uit den zadel gelicht.* VOND.; figuurlijk, behendiglijk verschalkt. *Iemand weer in den zadel zetten* is, zijne verloopene zaken herstellen; en *in den zadel raken* is, bij HOOFT, in gevestigde omstandigheden geraken. Van hier *zadelen,* enz. Zamenstell. *zadelbeen, zadelboog, zadelboom, zadeldek, zadelhout, zadelkleed, zadelknop, zadelkussen, zadelmaker, zadelpaard, zadelriem, zadeltasch, zadeltuig,* enz. *Muilzadel, pakzadel, rijzadel, vrouwenzadel,* enz.

Zadel, neders., zweed. *sadel*, hoogd. *Sattel*, sp. *silla*, ital., lat. *sella*, fr. *selle*, komt, door middel van het bijvoegsel *el*, van *zad*, *sed*, *zit*, waaruit het lat. *sedere* en ons *zitten* gevormd zijn.

ZADELBEEN, o., meerv. *zadelbeenen*. Een been van het menschelijk ligchaam: *het zadelbeen grenst aan het wiggebeen.*

ZADELBOOG, zie *zadelboom.*

ZADELBOOM, m., meerv. *zadelboomen*. Bij KIL. ook *sadelboge;* de boog van den zadel; hoogd. *Sattelbogen* en *Sattelbaum*. Bij de natuurkenners, een plantengeslacht, waarvan drie soorten onder de heesters, en de vierde onder de boomen behoort. Van deze laatste draagt het hout den naam van *zadelhout.*

ZADELEN, b. w., *ik zadelde*, *heb gezadeld*. Van *zadel*. Met een' zadel beleggen: *een paard zadelen.*

ZADELHOUT, zie *zadelboom.*

ZADELPAARD, o., meerv. *zadelpaarden*. Dat paard van een voorspan, waarop de voorrijder zitten moet: *het zadelpaard struikelde.*

ZADELTASCH, v., meerv. *zadeltasschen*. Eene tasch, die aan den zadel hangt: *hij haalde eene flesch uit zijne zadeltasch.*

ZADELTUIG, o. Al wat tot den zadel behoort: *sij haddese in eenes kemels sadeltuych geleyt.* BIJBELV.

ZAGE, v., meerv. *zagen*. Eigenlijk, al wat gezegd wordt. Bijzonderlijk eene fabelachtige vertelling, een leugen: *dat nes loghene no zaghe.* MAERL. *Dat en sijn saghen no droeme.* J. V. HEELU. *Daer binnen sit die schoone maagt, daar menig sage van gewaagt.* SIX V. CH. Nog gebruikt men dit woord in *volkszage.*

ZAGEN, b. w., *ik zaagde*, *heb gezaagd*. Met eene zaag doorsnijden: *hout zagen. Hij zaegdese met der sage.* BIJBELV. Door middel van zulk eene doorsnijding daarstellen: *ik heb er latten van laten zagen.* Figuurl., wanluidende streken op eene viool, enz. doen: *is dat ellendig zagen.* Voorts komt van *zagen gezaag*, *zaag*, enz. *Zaagsel*, *zager*. Zamenstell. *zaagbok*, *zaagmeel*, *zaagmolen*, enz. *Zaagmolm*, *zaagstof*, enz., *afzagen*, *doorzagen*, *uitzagen*, *verzagen*, *voortzagen*, enz.

Za-

Zagen, hoogd. *sägen*, zweed. *saga*, fr. *scier*, eng. *saw*, ital. *segare*, lat. *secare*, schijnt zijne beteekenis aan zijnen klank verschuldigd te zijn.

ZAK, m., meerv. *zakken*. Eene holle, aan den eenen kant geslotene, ruimte, die uit eene buigzame stof vervaardigd is: *eenen esel met broot, ende eenen lederen sack met wijn*. BIJBELV. Maar aan kleine zakken geeft men den naam van *zakje*, *buidel*, *beurs*, of *tasch*. Alleen behoudt men den naam van *zakken* wegens holligheden in de kleederen, die tot berging van een en ander geschikt zijn: *steek het in den zak van uwen rok*; wegens die van eene biljard- of truktafel: *zijn bal verliep in dien zak*; en in de zamenstell.: *geldzak*, *haarzak*, *pleitzak*, enz. Voorts is *zak* meermalen zoo veel, als er in eenen gewonen zak gaat: *een zak* (thans *mud*) *aardappelen*. *Zeshonderd guldens maken eenen zak*. Eene plaats, die van achteren evenzeer, als aan weerskanten, gesloten is: *toen ik aan het einde kwam, zag ik dat het geene straat, maar een zak, was, en moest ik weer terug*. In den STATENBIJBEL een treurkleed van harde en grove stof: *scheurt uwe kleederen, ende gordet sacken aen, ende weeklaget*. Bij KIL. een bijzonder mannenkleed van lateren tijd: *gheen onzen borger rok, noch caproen, nochte gheenrehande zac, draghen en sellen*. V. HASS. Soortgelijk eene beteekenis heeft ook het lat. *sagum*. Hedendaags is *zak* een wijd vrouwenkleed met eenen sleep; doch in dezen zin bezigt het gebruik de scherpe s; zie *sak*. Bij KIL. de maag, even als in het hoogd.: *zijnen zak vullen*. Daarentegen is *zijne zakken vullen* meermalen, oneigenlijk, zich verrijken. *Iemand den zak geven* is, hem zijne pakkaadje aanreiken, opdat hij vertrekke, hem zijn afscheid geven. *Den zak krijgen* is, weggezonden worden. *Iemand in zijnen zak hebben*, zijne kunstgrepen ontwaar worden: *ik heb hem al in mijnen zak*. *Met pak en zak vertrekken*, met al het zijne. *Eene kat in den zak koopen*; zie *kat*. *Kat in den zak* is een bijzonder slag van linnen. Van hier *zakken*. Zamenstell. *zakband*, *zakbijbeltje*, *zakboekje*, *zakborsteltje*, *zakbreuk*, *zakdoek*, *zakgat*, *zakgeld*, *zakgezwel*, *zakhorologie*, *zakkedrager*, *zakkuil*, *zaklinnen*, *zakmes*, *zaknet*, *zakpijp*, *zakpistool*, *zakspiegel*, *zakvol*,

 zak-

zakuurwerk, enz. *Aardappelzak*, *balzak*, *beddezak*, *bedelzak*, *broekzak*, *builzak*, *bultzak*, *doedelzak*, *dijzak*, *geldzak*, *haarzak*, *haverzak*, *hoekzak*, *hopzak*, *klootzak*, *knapzak*, *korenzak*, *leugenzak*, *luiszak*, *meelzak*, *middelzak*, *molenzak*, *pleitzak*, *rotzak*, *strontzak*, *stroozak*, *waterzak*, *wijnzak*, *windzak*. *wolzak*, *zoutzak*, enz.

Zak, hoogd., neders., eng. *sack*, zweed. *säck*, vries. *sek*, pool., fr. *sac*, sp., ital. *sacco*, lat. *saccus*, gr. σακκος, hung. *tsak*, lapl. *tsakes*, hebr. שק.

ZAKELIJK, bijv. n. en bijw., *zakelijker*, *zakelijkst*. Van *zaak*. Het tegenoverstaande van *woordelijk*: *de zakelijke inhoud van een boek. Verhaal mij alles zakelijk*, met eene beknopte opgave der hoofdzaken. Zaken bevattende: *zijn dicht zij goed of kwaad, het is toch zakelijk*. Van hier *zakelijkheid*.

ZAKGEZWEL, o., meerv. *zakgezwellen*. Een gezwel, welks etter in eenen zak opgehoopt wordt; in het hoogd. *Sackgeschwulst*.

ZAKKEN, b. w., *ik zakte*, *heb gezakt*. Van *zak*. In eenen zak, of in zakken, doen: *wol, koren*, enz. *zakken*. In zijnen zak steken, wegnemen: *dat men niet opat, werd gezakt. Zakken en pakken*, bij KIL., steelswijze bijeen rapen.

ZAKKEN, b. en o. w., *ik zakte*, *heb*, en *ben gezakt*. Onz., nederwaarts dalen: *laet zakken, laet de spriet flux zakken! het is tijt*. VOND. *Neem eenen doek, en laat het er door zakken! Het huis schijnt te zakken*; anders *verzakken*. Meer oneigenlijk, van eene opstijgende benaauwdheid: *het begint wat te zakken*. Van den prijs der dingen, derzelver zetting, markt, enz.: *de prijs van het brood begint wat te zakken. Iets laten zakken* is, daarop niet meer aandringen: *laat dat toch zakken! Gij moet nog meer van uwen eisch laten zakken*. Bedr., doen zakken: *du haddest mij daer neer gesmackt, en in den gront der zee gesackt*. ALDEGOND. Van hier *zakking*, *zakkertje*. Zamenstell. *afzakken*, *bijzakken*, *inzakken*, *uitzakken*, *verzakken*, *wegzakken*, enz.

ZAKKERTJE, o., meerv. *zakkertjes*. Van het bedr. *zakken*. Anders *afzakkertje*. In de gemeenzame verkeering, een kloddertje, dat dient, om iets anders, hetwelk

welk men gedronken, of gegeten heeft, te doen zakken: *op de koffij een zakkertje nemen.*

ZAKNET, o., meerv. *zaknetten.* Hoogd. *Sachgarn.* Een net, dat de gedaante van eenen zak heeft: *een zaknet, om snippen, enz. te vangen.*

ZAKPIJP, v., meerv. *zakpijpen.* Eene pijp, of fluit, aan eenen zak vast, en met denzelven een speeltuig uitmakende, dat men *doedelzak* noemt: *op zakpijp en schalmei.* Van hier *zakpijper*, die op eene zakpijp speelt.

ZAKVOL, zie *handvol.*

ZALF, *zalve*, v., meerv. *zalven.* Eene smerige zelfstandigheid, waarmede men wonden bestrijkt: *mengende de zalve met het zeer.* HOOFT. Oneigenlijk: *er is geene zalve aan hem te strijken*, hij is niet te genezen, niet te verbeteren. Voorts is *zalf* meermalen een welriekend mengsel: *het huis wiert vervult van den reuck der salve.* BIJBELV. *Hij veeght de welrieckende zalve uit zijne getoide haren.* VOND. En iets verkwikkends en heilzaams over het algemeen: *het is een zalfje voor de ingewanden.* Van hier *zalven*, *zalverig.* Zamenstell. *zalfbus*, *zalfdoos*, *zalfkooper*, *zalfpleister*, *zalfpot*, *zalfwinkel*, enz. *Brandzalf*, *lapzalf*, *luizenzalf*, *oogenzalf*, *ruitzalf*, *tepelzalf*, enz.

Zalf, angels. *sealf*, neders., eng. *salve*, hoogd. *Salbe*, is verwant aan het lat. *saliva*, speeksel, kwijl, en aan het fr. *sale*, oud opperd. *sal*, smerig, morsig, neders. *sählen*, zich besmeren, bemorsen.

ZALFACHTIG, bijv. n. en bijw., *zalfachtiger*, *zalfachtigst.* Aan zalve gelijkende: *een zalfachtig mengsel. Het ziet er zoo zalfachtig uit.* Als van zalf: *wat ruikt het hier zalfachtig!* Daarentegen is *zalverig*, van zalf: *een zalverig mengsel.* Met zalf besmet: *wasch uwe zalverige handen!* Van *zalfachtig* komt *zalfachtigheid.*

ZALIG, bijv. n. en bijw., *zaliger*, *zaligst.* Eigenlijk, eenen vollen overvloed bezittende, zoowel ten kwade als ten goede. Deze beteekenis heeft het als bijvoegsel achter aan een ander woord. Dus is *kinderzalig*, bij VOND. en elders, evenveel, als *kinderrijk*, bij HOOFT. Zoo vindt men ook *arbeidzalig*, *eerzalig*, *gelukzalig*, *raadzalig*, *rampzalig*, *vaartzalig*; en *armzalig* schijnt eene zamentrekking van *armoezalig*, *Godzalig* van *God-*

 vrucht-

vruchtzalig. Op zich zelf is *zalig* hoogstgelukkig: *u mag men zalig heeten!* L. D. S. P. *Heilig, zalig, Betlehem. Het zaligste genoegen. Hij leeft er vergenoegd en zalig.* Deelgenoot van eenen eeuwigen gelukstaat: *de zalige burgers des hemels. Toen mijn zalige vader overleed.* In de BIJBELV. is *zalig maken* ook evenveel als *behouden*, in: *hij sal sijn volck salich maecken van hare sonden. Zalig spreken* is, als gelukkig verheffen, en roemen: *zulk eene maatschappij mag men zalig spreken.* Van hier *zaligen*, enz., *zaligheid, zaliglijk.* Zamenstell. *zaligmakend, zaligmaker, zaligmaking, zaligspreking*, enz. *Arbeidzalig, armzalig, eerzalig, gelukzalig, onzalig, rampzalig, welgelukzalig, welzalig*, enz. enz.

Zalig, KIL., OTTFRID., zweed. *salig*, hoogd., neders. *selig*, eng. *selij*, angels. *saeli*, is verwant aan het zweed. *säli*, gelukkig, opperd. *selde*, lat. *salus*, heil, en *sel*, goed, bij ULPHILAS.

ZALIGEN, b. w., *ik zaligde, heb gezaligd.* Van *zalig.* Zalig, hoogst gelukkig maken: *door die genoegens gezaligd en verrukt.* Deelgenoot van een eeuwig geluk maken: *hij kwam, om het zondige menschdom te zaligen.* Van hier *zaliger, zaliging, zaligster.*

ZALIGER, zie *zaligmaker.*

ZALIGER, wordt in de gemeenzame verkeering achter den naam van eenen overledene gezet, om zijn overlijden aan te duiden, zijnde eene verkorting van *zaliger gedachtenis: uw vader zaliger. Zijne vrouw zaliger.*

ZALIGHEID, v., meerv. *zaligheden.* Van *zalig.* De toestand van iemand, die hoogstgelukkig is: *onuitsprekelijk was zijne zaligheid.* Hetgeen dient, om iemand zoo gelukkig te maken, de genoegens, die hem verschaft worden: *de zaligheid van dat huwelijk. O vrede! ik zing uw zaligheden.* P. MOENS. Bijzonderlijk, de eeuwige gelukstaat van het toekomend leven: *die de salicheijt beërven sullen.* BIJBELV.; waar dit woord ook voor *behoudenis* enz. gebezigd wordt.

ZALIGMAKER, m., meerv. *zaligmakers.* Hetzelfde als *zaliger*, van *zaligen.* In den STATENBIJBEL een eernaam van Jezus: *dat u heden geboren is de salichmaker;* en van God zelven: *den alleen wijsen Godt onsen salichmaker.* BIJBELV.

ZALM, m., meerv. *zalmen.* Verkleinw. *zalmpje.* Een bekende visch: *versche*, *gerookte zalm.* *Het neusje van den zalm* is, overdragtelijk, het beste van zijne soort. Zamenstell. *zalmachtig*, *zalmforelle*, *zalmgraat*, *zalmkop*, *zalmmoot*, *zalmnet*, *zalmstaart*, *zalmvangst*, *zalmvisscher*, *zalmvisscherij*, enz.

Zalm, KIL., hoogd. *salm*, eng., sp. *salmon*, ital. *salmone*, lat. *salma*, fr. *saumon*, is van eenen onzekeren oorsprong. Of wil men den zalm naar zijn springen, lat. *salire*, dus genoemd achten?

ZALVE, zie *zalf.*

ZALVEN, b. w., *ik zalfde*, *heb gezalfd.* Van *zalf.* Eigenlijk, met zalf bestrijken. Verder, met zalfolie overgieten: *met heilig' olie straks gezalfd tot Isrels Koning.* L. D. S. P. In de BIJBELV. wordt God gezegd, *te zalven met den h. Geest en met kracht;* terwijl aldaar *zich zalven* evenveel is, als zijn hoofd met een welriekend mengsel bevochtigen: *oock en salfde ick mij gansch niet.* *Zijnen buik zalven* is, denzelven met verkwikkelijk voedsel vullen. *Iemands handen zalven*, dezelve met een geschenk vullen: *had ick maer wat van dat goed*, *daer men de handen mee salven*, enz. BREDEROD. Het deelw. *gezalfd*, *gezalfde*, wordt als z. n. gebezigd, om het hebr. *Messias*, en het gr. *Christus*, uit te drukken. Voorts komt van hier *zalving.* Zamenstell. *zalfhoren*, *zalfolie*, enz.

ZAMELEN, b. w., *ik zamelde*, *heb gezameld.* Voortdurend werkw. van *zamen*, stamw. van *zamt*, ISID., ULPHIL. enz. *samen.* In het zweed is het *samla* en *samna*, fr. *sembler*, in *assembler.* Bijeenbrengen, *schatten zamelen*, of *verzamelen.* Van hier *zamelaar*, *zameling.* Zamenstell. *zamelplaats*, de plaats, waar men zich, of iets, zamelt of verzamelt. Het stamwoord is *zaam*, of *zam*, verwant aan het oudd. *sam*, gr. ἅμα, lat. *simul.*

ZAMELPLAATS, zie *zamelen.*

ZAMEN, bijw. Beantwoordt aan *bijeen*, in vereeniging met elkanderen: *wij zullen zamen daarover spreken.* Het wordt aan naamwoorden en werkwoorden vastgekoppeld, als: *zamenbinden*, *zamenstellen*, enz. Somwijlen wordt het ingekort tot *zaam*, in *zaamverbonden*, enz.

enz. Eenigen der gebruikelijkste dezer zamenstellingen zullen hier opgegeven worden.

ZAMENBINDEN, b. w., *ik bond zamen*, *heb zamengebonden*. Door binden vereenigen. Van hier *zamenbinder*, *zamenbinding*, *zamenbindsel;* ook fig.: *een zamenbindsel van ongeregtigheden.*

ZAMENBINDSEL, zie *zaambinden.*

ZAMENBRENGEN, b. w., *ik bragt zamen*, *heb zamengebragt*. Bijeenbrengen: *zij hebben veel geld zamengebragt*. Van hier *zamenbrenger*, *zamenbrenging*, *zamenbrengster.*

ZAMENBUIGEN, b. w., *ik boog zamen*, *heb zamengebogen*. Door buigen vereenigen, of tot elkander brengen: *takken zamenbuigen.*

ZAMENDOEN, b. en o. w., onregelm., *ik deed zamen*, *heb zamengedaan*. Bedr., vereenigen, bijeendoen: *gij moet al die vochten zamendoen*. Onz., in vereeniging met iemand doen: *willen wij zamendoen?*

ZAMENDRAGEN, b. w., *ik droeg zamen*, *heb zamengedragen*. Bijeendragen: *zij hebben alles zamengedragen.*

ZAMENDRUKKEN, (*zamenduwen*) b. w., *ik drukte zamen*, *heb zamengedrukt*. Door drukking vereenigen: *gij moet het alles zamendrukken*. Van hier *zamendrukking.*

ZAMENDUWEN, zie *zamendrukken.*

ZAMENGIETEN, b. w., *ik goot zamen*, *heb zamengegoten*. Bijeengieten. Van hier *zamengieting.*

ZAMENHALEN, b. w., *ik haalde zamen*, *heb zamengehaald*. Bijeenhalen. Van hier *zamenhaling.*

ZAMENHANG, m. Onderling verband: *er is geen zamenhang tusschen die dingen*. Voorts ook hetgeen onderling verbonden is: *de zamenhang begint met*, enz. *De zamenhang van den tekst*, enz.

ZAMENHANGEN, o. w., *het hing zamen*, *heeft zamengehangen*. Onderling verbonden zijn: *men zorge dat zijne redenen zamenhangen*. Van hier het deelw. *zamenhangend*, aaneenhangend.

ZAMENHECHTEN, b. w., *ik hechtte zamen*, *heb zamengehecht*. Aaneenhechten: *de lippen der wonde moe-*

moeten zamengehecht worden. Van hier *zamenhechting.*

ZAMENHOOPEN, b. w., *ik hoopte zamen, heb zamengehoopt.* Opeenhoopen. Van hier *zamenhooping.*

ZAMENKETENEN, b. w., *ik ketende zamen, heb zamengeketend.* Met ketenen aan elkanderen verbinden. Van hier *zamenketening.*

ZAMENKNOOPEN, b. w., *ik knoopte zamen, heb zamengeknoopt.* Aan elkander knoopen: *de einden van het touw zamenknoopen.* Van hier *zamenknooping.*

ZAMENKOMEN, o. w., *ik kwam zamen, ben zamengekomen.* Bijeenkomen.

ZAMENKOMST, v., meerv. *zamenkomsten.* De daad van bijeenkomen: *bij hunne zamenkomst.* Voorts ook eene vergadering: *oversten der vergaderinge, de geroepene der t'samenkomste.* BIJBELV.

ZAMENKOPPELEN, b. w., *ik koppelde zamen, heb zamengekoppeld.* Aan elkander koppelen: *paarden zamenkoppelen.* Figuurl.: *hij zal die twee jonge lieden wel weer zamenkoppelen.* Van hier *zamenkoppelaar, zamenkoppelaarster, zamenkoppeling.*

ZAMENLEGGEN, b. w., *ik leide zamen, heb zamen gelegd,* of *zamengeleid.* Bijeenleggen, ineenleggen: *de handen zamenleggen.* Van hier *zamenlegging.*

ZAMENLEVEN, zie *zamenwonen.*

ZAMENLEVING, v. Verkeering met anderen: *men ziet dit in de zamenleving.*

ZAMENLIJMEN, b. w., *ik lijmde zamen, heb zamengelijmd.* Aaneenlijmen. Van hier *zamenlijming.*

ZAMENLOOP, m., meerv. *zamenloopen.* Het ineenloopen: *beekjes vormen door hunnen zamenloop rivieren.* Voorts ook de plaats, waar verschillende dingen ineenloopen: *Koblentz ligt aan den zamenloop van rijn en moezel.* In dezen zin heeft het woord een meerv.: *de zamenloopen der wegen.* Figuurl., vermenigvuldiging: *een zamenloop van omstandigheden.*

ZAMENLOOPEN, o. w., *ik liep zamen, ben zamengeloopen.* Met elkander loopen: *die paarden moeten altoos zamenloopen.* Ineenloopen: *de wegen loopen daar zamen.* Stremmen: *al de melk loopt zamen.* Figuurl.: *er liepen zoo vele omstandigheden zamen.*

ZAMENPLAKKEN, b. w., *ik plakte zamen, heb zamengeplakt.* Aaneenplakken. Van hier *zamenplakking.*

ZAMENRAAPSEL, o., meerv. *zamenraapsels.* Al wat men zamenraapt: *welk een zamenraapsel van woorden! Met dat zamenraapsel van volk.*

ZAMENRAPEN, b. w., *ik raapte zamen, heb zamengeraapt.* Bijeenrapen. Figuurl.: *wie heeft al die logens zamengeraapt?* Van hier *zamenraping*, bijeenraping.

ZAMENRIJGEN, b. w., *ik reeg zamen, heb zamengeregen.* Aaneenrijgen: *al die koralen moeten zamengeregen worden.* Van hier *zamenrijging*, aaneenrijging.

ZAMENROTTEN, o. w., *ik rottede zamen, heb zamengerot.* Van *rotten*, in troepen bijeenloopen. Bijeenrotten, troepswijze bijeenkomen: *zoodra zij zamenrotten.* Van hier *zamenrotting*, oproerige zamenloop.

ZAMENROTTING, zie *zamenrotten.*

ZAMENSCHAKELEN, b. w., *ik schakelde zamen, heb zamengeschakeld.* Bijeenschakelen, schakelsgewijze aan elkander hechten: *men moet die kettingen zamenschakelen.* Figuurl., onderling wel verbinden: *zijne bewijsredenen wel zamenschakelen.* Van hier *zamenschakeling.*

ZAMENSCHIKKEN, b. w., *ik schikte zamen, heb zamengeschikt.* Bijeenschikken: *al zijne papieren zamenschikken.* Van hier *zamenschikking.*

ZAMENSCHOLEN, o. w., *ik schoolde zamen, heb zamengeschoold.* Bijeenscholen: *de visschen scholen doorgaans zamen.* Van hier *zamenscholing.*

ZAMENSPANNEN, b. en o. w., *ik spande zamen, heb zamengespannen.* Bedr., bijeenspannen: *men moet die paarden zamenspannen.* Onz., zich tot zeker iets verbinden: *zij spannen zamen, om mij te verderven.* Van hier *zamenspanning.*

ZAMENSPRAAK, v., meerv. *zamenspraken.* Somtijds evenveel als *zamenspreking*, en *het zamenspreken.* De daad van zamenspreken: *zij werden door hunne zamenspraak met elkanderen bevredigd.* Voorts ook hetgeen men zamenspreekt: *hunne zamenspraak wordt gedrukt.* Een verzierd gesprek van twee of meer personen met elkanderen: *de onschatbare zamenspraken van*

van Erasmus bevorderden de hervorming grootelijks.

ZAMENSPREKEN, o. w., *ik sprak zamen, heb zamengesproken.* Onderling spreken. Van hier *zamensprekingf.*

ZAMENSTEL, o., meerv. *zamenstellen.* De daad van zamenstellen: *het zamenstel van een boek.* Voorts ook iets, hetwelk zamengesteld wordt: *een godgeleerd zamenstel,* In dezen zin heeft het woord een meerv. *Een zamenstel van godgeleerdheid* is een werk, waarin die wetenschap ordelijk in haar geheel voorgedragen wordt, een *systema.*

ZAMENSTELLEN, b. w., *ik stelde zamen, heb zamengesteld.* Zamenzetten, vervaardigen: *dat werktuig is uit verscheidene dingen zamengesteld. Een zamengesteld woord.* Opstellen: *wie heeft die verhandeling zamengesteld?* Van hier *zamensteller, zamenstelling.*

ZAMENSTOOTEN, b. w., *ik stiet zamen, heb zamengestooten.* Onder elkander stooten, of stampen: *men moet het alles zamenstooten.* Van hier *zamenstooting.*

ZAMENSTRENGELEN, b. w., *ik strengelde zamen, heb zamengestrengeld.* Onderling vaststrengelen. Van hier *zamenstrengeling.*

ZAMENTREKKEN, b. en o. w., *ik trok zamen, heb* en *ben zamengetrokken.* Bedr., bijeentrekken: *dat trekt mij de lippen zamen. Hij zal beide zijne legers zamentrekken.* Onz.: *beide legers trokken zamen.* Van hier *zamentrekking.*

ZAMENTREKKEND, bijv. n., zijnde het deelw. van *zamentrekken.* Eene kracht om zamen te trekken bezittende: *de koortsbast is heel zamentrekkend.*

ZAMENVLECHTEN, b. w., *ik vlocht zamen, heb zamengevlochten.* Bijeen, en onderling vastvlechten: *ik zal die draden zamenvlechten.* Van hier *zamenvlechting.*

ZAMENVLECHTSEL, o., meerv. *zamenvlechtsels.* Al wat men zamenvlecht: *een zamenvlechtsel van zijden koord.*

ZAMENVLOED, m., meerv. *zamenvloeden.* Somtijds, even als *het zamenvloeijen, zamenvloeijing, het zamenvlieten,* de daad van zamenvloeijen: *door den zamen-*

men-

menvloed van het water. Maar somtijds ook eene hoeveelheid van zamenvloeijende dingen: *die zamenvloed van water. Een zamenvloed van denkbeelden.* In dezen zin heeft het woord een meerv.

ZAMENVLOEIJEN, o. w., *ik vloeide zamen, ben zamengevloeid.* Bijeenvloeijen: *twee waters vloeiden zamen.* Van hier *zamenvloeijing.*

ZAMENVOEGEN, b. w., *ik voegde zamen, heb zamengevoegd.* Bijeenvoegen. Van hier *zamenvoeging, zamenvoegsel.*

ZAMENVOEGING, v., meerv. *zamenvoegingen.* Somtijds evenveel, als *het zamenvoegen.* De daad van zamenvoegen: *de zamenvoeging der deelen van eene rede;* somtijds ook dat gedeelte van zamengevoegde dingen, waarmede zij aan elkanderen vast zijn: *een voorsnijder moet de zamenvoegingen der beenderen weten te vinden.* In dezen zin heeft het woord een meerv. En het beteekent verband, zamenhang, in: *wat t'samenvoeginge heeft de tempel Godts met de afgoden?* BIJBELV.

ZAMENWEEFSEL, o., meerv. *zamenweefselen*, of *zamenweefsels.* Al wat zamengeweven wordt, of is: *een zamenweefsel van linnen en katoenen garen.* Ook oneigenlijk: *een zamenweefsel van bedrog.*

ZAMENWEVEN, b. w., *ik weefde zamen, heb zamengeweven.* Ondereen, bij elkander weven: *zijde en garen zamenweven.* Van hier *zamenweefsel, zamenweving.*

ZAMENWONEN, o. w., *ik woonde zamen, heb zamengewoond.* Bijeenwonen, zamenleven: *vele huisgezinnen gaan thans zamenwonen.* Van hier *zamenwoning.*

ZAMENZETTEN, b. w., *ik zette (zettede) zamen, heb zamengezet.* Bijeenzetten. Van hier *zamenzetting.*

ZAMENZWEREN, o. w., *ik zwoer zamen, heb zamengezworen.* Met eenen eed zamenspannen. Van hier *zamenzweerder, zamenzwering.*

ZAMENZWERING, v., meerv. *zamenzweringen.* Zamenspanning met eenen eed: *welk eene heillooze zamenzwering!* Evenveel welke verbindtenis tegen eenen Vorst, of Staat: *de tallooze deelhebbers aan die zamenzwering.*

ZAND, o., meerv. *zanden.* Eene bijzondere aardsoort, die

die uit zeer kleine deeltjes bestaat, tusschen welke er geen zamenhang is: *een steen is swaer, ende het zant gewichtich.* BIJBELV. *'k Zou veeleer 't getal der korlen zands bepaalen.* L. D. S. P. Somtijds bijzonderlijk eene zandbank, of zandplaat, in het water: *de daer laghen lancs den sande.* M. STOK. In dezen zin heeft het woord een meerv.: *tusschen de zanden door.* Het verkleinw. beteekent een zandkorreltje: *er is een zandje in mijn oog geraakt. Iemand zand in de oogen werpen* is, figuurlijk, hem, evenveel hoe, verblinden, hem het regte inzigt in eenig ding benemen. *Aaneenhangen als droog zand* is, van allen zamenhang ontbloot zijn. *Als het zand der zee* is meermalen, in eene onberekenbare hoeveelheid: *gevleugelt gevogelte als zant der zeen.* BIJBELV. Van hier *zanden*, *zandig*. Zamenstell. *zandaal*, *zandaardappelen*, *zandachtig*, *zandbad*, *zandbak*, *zandbakje*, *zandbank*, *zandberg*, *zandduin*, *zandgoed*, *zandgraver*, *zandgroef*, *zandgrond*, *zandheuvel*, *zandhok*, *zandhoop*, *zandkar*, *zandkoker*, *zandkorrel*, *zandkuil*, *zandlooper*, *zandman*, *zandmummie*, *zandoever*, *zandpad*, *zandplaat*, *zandraap*, *zandregen*, *zandruiter*, *zandschipper*, *zandschuit*, *zandsteen*, *zandweg*, *zandwoestijn*, *zandwolk*, *zandzak*, *zandzee*, enz. *Drijfzand*, *duinzand*, *goudzand*, *kezelzand*, *plaatzand*, *schulpzand*, *schuurzand*, *stuifzand*, *voetzand*, *welzand*, enz.

ZANDAAL, m., meerv. *zandalen.* Een klein slag van alen, dat zich in het zand der stranden ophoudt.

ZANDBAD, o., meerv. *zandbaden.* Eene koestering van het gansche ligchaam, of van een lid, in warm zand: *er werd hem een zandbad voorgeschreven.*

ZANDBANK, zie *zandplaat.*

ZANDEN, b. w., *ik zandde*, *heb gezand.* Met zand bestrooijen, of bedekken: *de tuinpaden laten zanden.* Van hier *zander*, *zanding.* Zamenstell. *verzanden*, enz.

ZANDGOED, o. Ook *aardgoed.* Tabaksbladeren, die het naaste aan den grond gegroeid zijn.

ZANDGROND, m., meerv. *zandgronden.* Een zandige grond: *het anker viel in eenen goeden zandgrond. Op eenen zandgrond bouwen* is, eigenlijk, op eenen zandigen grond, en figuurlijk, op eenen lossen grond,

 of

of op losse grondslagen, bouwen, zijne hoop op bedriegelijke gronden vestigen.

ZANDIG, bijv. n., *zandiger*, *zandigst*. Vol zand, of uit zand bestaande: *die groenten zijn heel zandig. Een zandige grond.* Van hier *zandigheid.*

ZANDLOOPER, m., meerv. *zandloopers*. Een in het midden naauw toeloopend glas, waardoor zand loopt, om den tijd, namelijk een uur, half uur enz., aan te wijzen. *Aan den zandlooper schudden*, fig. wenschen, dat de tijd al om ware.

ZANDMUMMIE, v., meerv. *zandmummien* en *zandmummies*. Een menschelijk ligchaam, dat in eene zandwoestijn van onder het zand gehaald wordt, en, uit hoofde van zijne indrooging, aan eene gebalzemde mummie gelijkt: *vele zandmummies worden voor andere verkocht.*

ZANDPLAAT, v., meerv. *zandplaten*. Ook *zandbank*. Eene zandige droogte, in zee, of in andere wateren: *het schip raakte op eene zandplaat vast.*

ZANDREGEN, m., meerv. *zandregens*. Zand, dat door den wind in de lucht opgeheven wordt, daar eene zoogenoemde *zandwolk* vormt, en voorts als regen op de aarde nederstort: *een zandregen overviel en begroef het heer van Cambyses.*

ZANDRUITER, m., meerv. *zandruiters*. Iemand, die van zijn paard in het zand valt: *draag zorg, dat gij geen zandruiter wordt!* Voorts is *een zandruiter worden* ook, over het algemeen, van zijn paard vallen.

ZANDSTEEN, m., meerv. *zandsteenen*. Een bijzonder slag van steenen: *de zandsteen bestaat uit zamenhangend zand. Hij heeft mijne tanden met zandsteenkens verbrijselt.* BIJBELV.

ZANDWEG, m., meerv. *zandwegen*. Een zandige weg, het tegengestelde van *kleiweg*: *die zandweg viel den paarden moeijelijk. Mijn karretje rijdt op een zandwegje* beteekent, het gaat mij naar mijnen zin, ik word door geene rampen geschokt.

ZANDWOESTIJN, v., meerv. *zandwoestijnen*. Ook *zandzee*. Eene woestijn, welker grond uit louter zand bestaat, waarop genoegzaam niets groeit: *de zandwoestijn van Nubie.*

ZANDWOLK, zie *zandregen*.

ZANDZAK, m., meerv. *zandzakken*. Een zak, die met zand opgevuld is: *men verschanste zich met wolbalen*

en

en zandzakken. Figuurlijk, een log mensch: *het is een regte zandzak.*

ZANDZEE, zie *zandwoestijn.*

ZANG, m., meerv. *zangen.* De daad van zingen: *met zang en dans. Zij korten de moeijelijkheit des wegs met hunnen zang.* VOND. Hetgeen er gezongen wordt: *zoo ras zij dezen zang met spelen heffen op.* HOOFT. *De kikvorschen in de sloot zongen al borrekickende den ouden zangh.* VOND. *Koekoek, den ouden zang,* zegt men wegens alle eentoonig geluid, en behandeling van een en hetzelfde onderwerp. Zamenstell. *zangboek, zangspel, zangstuk, zangswijze, zangtoon, zangwijs,* enz. *Bovenzang, bruilofts zang, feestzang, geboortezang, herderszang, kerszang, koekoekszang, koorzang, lierzang, lijkzang, lofzang, maatzang, minnezang, morgenzang, nazang, tegenzang, triomfzang, tusschenzang, vogelenzang, voorzang, vreugdezang, wildzang, zegezang, zwanezang,* enz. Komt van *zangen,* oulings evenveel als *zingen.*

ZANGBERG, m. De gewaande berg, waar Apollo met de negen zanggodinnen zijn verblijf houdt; anders *helikon. De top van den zangberg is moeijelijk te beklimmen.* Verder een dichtgenootschap: *de haagsche zangberg,* enz. Zamenstell. *zangbergstichter,* enz.

ZANGER, m., meerv. *zangers.* Al wie het zingen verstaat, en de zangkunst gestadig oefent: *oock lieten sich de sangers hooren.* BIJBELV. *Dees schaduw plaght den zanger te bezwaren.* VOND. Aan zingende vogelen geeft men den naam van *de liefelijke zangers des wouds;* en *zangeressen,* of *zangsters,* zijn alle vrouwen, die de zangkunst verstaan en oefenen. Van *zanger* komen de zamenstell. *koorzanger, voorzanger,* enz. Komt van *zangen,* oulings evenveel, als *zingen.*

ZANGERES, zie *zanger.*

ZANGERIG, zie *zangzoet.*

ZANGGODIN, v., meerv. *zanggodinnen.* Ook *zangheldin, zangnimf,* en *zangster.* De gewaande begunstigster van het zangvermogen van eenen dichter: *o zanggodin, erinner mij d'oirzaecken.* VOND. De gezamenlijke negen begunstigsters van de verschillende soorten van dichters dragen den naam van *de zanggodinnen: Apollo, met de zanggodinnen de rechtbanck spannende.* VOND.

VOND. *De zanggodinnen vereeren* is, zich op de dichtkunst toeleggen. Van hier *zanggodinnendom.*

ZANGHELDIN, zie *zanggodin.*

ZANGKUNST, v. De kunst van zingen: *de verrukkende zangkunst.* Van hier *zangkunstenaar.*

ZANGMEESTER, m., meerv. *zangmeesters.* Hoogd. *Sangmeister*, dat bij NOTK. ook eenen meesterlijken zanger aanduidt; vries. *sjongmaster.* Al wie onderwijs in het zingen geeft: *muzijkmeester en zangmeester.* In den STATENBIJBEL ook de voorzanger van een koor, in *opperzangmeester.* Van hier *zangmeesterschap.*

ZANGNIMF, zie *zanggodin.*

ZANGSLEUTEL, m., meerv. *zangsleutels.* Een der zoogenoemde sleutels van zang en muzijk: *naar welken zangsleutel moet die psalm gezongen worden?*

ZANGSWIJZE, bijv. n. en bijw. Op de wijze van eenen zang: *men beschreef de daden der helden oulings zangswijze.* Verschilt van *zangwijze*, de wijze, waarop een zang gezongen moet worden.

ZANGVOGEL, m., meerv. *zangvogelen* en *zangvogels.* Eene der verschillende soorten van vogels, die zich door den zang onderscheidt: *het talrijke geslacht der lieve zangvogels.*

ZANGWIJZE, zie *zangswijze.*

ZANGZOET, bijv. n., *zangzoeter, zangzoetst.* Van *zoet*, in den zin van begeerig naar, verzot op; en *zangen*, of *zingen.* Verzot op, begeerig om te zingen; inzonderheid van de vogelen: *het zangzoet sijsje.* Anders ook *zangerig: het zangerig koor* (zingende vogelen) *doet bosch en veld weergalmen.*

ZARK, zie *zerk.*

ZAT, bijv. n. en bijw., *zatter, zatst.* Met spijze opgevuld, zoo dat alle eetlust bevredigd is: *de zatte gasten rezen op.* Overdragtelijk, van verdere begeerte naar iets ontheven: *out ende des levens sadt.* BIJBELV.; waar *zat van dagen* afgeleefd is. Of iets moede: *mijn ziel, der tegenheden zat, is moedeloos.* L. D. S. P. *Iets zat zijn*, of *worden* is, het moede zijn, of worden: *hij wordt het spelen zat. Zich zat eten, drinken*, enz. is, zich daarvan verzadigen. *Zich ergens aan zat kijken*, het tot zijn volle genoegen toe bekijken. Somtijds is *zat* ook dronken en vol: *is hij al weer zat?*

Som-

Somtijds beantwoordt het aan *genoeg: ik heb boeken zat;* in de gemeenzame verkeering, ook *zatter*, dat hier aan *zat* gelijk staat. *Zat*, *sat*, *zad*, hoogd. *satt*, lat. *sat*, *satur*, ULPH. *sad.* Van hier *verzaden*, *verzadigen.*

ZAT, o., waarvan men geene verbuigingen bezigt. Eigenlijk het onz. geslacht van het bijv. n. *zat.* Voldoening: *dat Chastillon den soldaat zijn zat toeliet van dootslagh en gewelt.* HOOFT. *Op zijn zat* is, ten volle: *als ik geladen ben op mijn zat, schiet ik tot Bommel in de stadt*, was weleer het opschrift van een stuk geschut te 's Hertogenbosch.

ZATE, v., meerv. *zaten.* Bij KIL. zitplaats: *bijna afgheruckt van gheduldicheyts sate.* CONST. TH. JUW. In Vriesland is *fathe*, in tegenoverstelling van *state*, een landgoed, waarop een onedele eigenerfde gezeten is. Dezelfde beteekenis heeft het woord in *Havesate*, of *Avesate.* Daarentegen beduidt *zaat* eenen ingezetene, in *landzaat*, *rijnzaten*, van waar *Rijnzaterwoude*, *burgzaten*, enz.

Zate, vries. *sathe*, KIL. *sate*, hoogd. *Sitz*, eng. *seat*, gr. ἕδος, is verwant aan *zeet*, *zetel*, *zadel*, enz., en komt van zitten.

ZATURDAG, m., meerv. *zaturdagen.* De laatste dag der week: *des zaturdags* is, op den zaturdag. Voorts komt van hier *zaturdagsch*, dat tot den zaturdag behoort; en, in het gemeene leven, ongelukkig of verwenscht, omdat men den zaturdag voor ongelukkig houdt: *dat is een zaturdagsch werk. Een zaturdagsch kind.*

Zaturdag, eng. *saturday*, vries. *saterdei*, is eene vertaling van het lat. *dies saturni.*

ZAVEL, o. Zand: *de grond is hier en daar doormengd met zavel.* Van hier *zavelachtig*, *zavelig.* Zamenstell. *zavelgrond*, *zavelkuil*, enz.

ZAVELBOOM, m., meerv. *zavelboomen.* Anders *zavenboom*, *zevenboom*, eng. *savintree*, fr. *sabine*, *savinier*, ital., sp., lat. *sabina.* Zeker slag van jeneverboom. Een heestergewas van het zuidelijk Europa: *de bladeren van den zavelboom hebben eenen sterken onaangenamen reuk, eenen scherpen smaak, en eene afdrijvende kracht.*

ZEBRA, m., meerv. *zebraas.* Een wilde ezel, die fraai gestreept is: *men geeft aan den zebra, hier te lande,*

 den

den naam van kaapschen ezel, schoon men hem ook in het noorden van Afrika in menigte vindt.

ZEDE, v., meerv. *zeden.* De meerdere, of mindere, behagelijkheid, welke iemands wijze van doen hem bijzet. In het gebruik, iemands wijze van doen: *bevallig van zeden en manieren.* Gewoonte, gebruik, instelling: *in hunne zede.* VOND. *Het es onze zede in dit lant.* WALEWEIN. *Moest gij de strengheit ook der Roomsche zede smaken?* D. DECK. *Die zeden van den autaer.* BIJB. 1477. Handelwijze ten aanzien van wezenlijke verpligtingen: *de bedorvene zeden der groote menigte. Quade t'samensprekingen verderven goede zeden.* BIJBELV. *O tijden! o zeden!* Bijzonderlijk, een goed gedrag, en geneigdheid daartoe: *eene ernstige aanbeveling van deugd en zeden.* Van hier *zedelijk, zedeloos, zedig.* Zamenstell. *zedekunde*, enz., *zedeleer, zedeleeraar, zedeles, zedemeester, zedenbederf, zedenrijk, zedespreuk, zedevoogd, zedewet*, enz.

Zede, hoogd. *Sitte*, oudd. *sidde* en *sid*, angels. *sida* en *sitha*, komt overeen met *siton*, plegen, handelen, schikken, bij NOTK. en OTTFR.

ZEDEKUNDE, v. Kunde van de zedeleer: *zich in de zedekunde oefenen.* Van hier *zedekundig.*

ZEDELEER. Eene leer nopens des menschen handelwijze ten aanzien van wezenlijke verpligtingen: *de heidensche zedeleer. De zedeleer van het Evangelie.*

ZEDELEERAAR, m., meerv. *zedeleeraars* en *zedeleeraren.* Een onderwijzer in de zedeleer: *Socrates was een uitmuntend zedeleeraar.*

ZEDELES, v., meerv. *zedelessen.* Eene les, onderrigting, of vermaning, ten aanzien van des menschen handelwijze nopens wezenlijke verpligtingen: *zijne geschiedenis is vol van heerlijke zedelessen.*

ZEDELIJK, bijv. n. en bijw. Tot des menschen handelwijze nopens wezenlijke verpligtingen betrekkelijk: *een goed zedelijk gedrag. Ter onderscheiding van het geen zedelijk goed en kwaad is. De mensch is een zedelijk wezen* beteekent, hij kan inachtnemen, wat wezenlijke verpligtingen hem voorschrijven, of verbieden; zijn *zedelijke aanleg* stelt hem daartoe in staat. *Zedelijk onmogelijk* is, hetgeen door andere, dan uitwendige, stoffelijke, beletselen verhinderd wordt; in tegenoverstelling

ling van *physiek onmogelijk*. Van hier *zedelijkheid*. Zamenstell. *onzedelijk*.

ZEDESPREUK, v., meerv. *zedespreuken*. Eene spreuk ter bevordering van de goede zeden en de vervulling van wezenlijke verpligtingen: *de zedespreuken van den wijsten der Koningen*.

ZEDIG, bijv. n. en bijw., *zediger*, *zedigst*. Van *zede*. Welgevallig, welvoegelijk, ingetogen: *welk een zedig jongeling!* Van hier *zedigheid*, *zediglijk*.

ZEE, v., meerv. *zeeën*. Eene dier groote verzamelingen van water, die gemeenschap met den zoogenoemden oceaan hebben: *de zwarte zee*, *de middellandsche zee*, *de roode zee*, *de noordzee*, enz. De oppervlakte van zulk eene verzameling van water: *de maan regeert de toevallen der zee*. HOOFT. *Hoe dat Leander verdronc in de zee*. COLIJN. V. RIJS. *Slinger de lichamen over de zee hene*. VOND. Ook wel eens eene andere verzameling van water, die van rondom door het land ingesloten is: *de Caspische zee*, *de zee van Mexico*. *Wandelende bij de Galileesche zee*. BIJBELV. En *de zee van Geneve*, *van Constantz*, in navolging der Duitschers, die den naam van *see* aan zulke wateren geven, als bij ons dien van *meer* voeren, en dezen wederom aan de wateren, die wij *zeeën* noemen. En die wateren, die door ons anders met den naam van *oceaan* bestempeld worden: *de Atlantische zee*, *de Indische zee*, *de stille zee*. Eene groote baar, of golf: *er gingen hemelhooge zeeën. De zeeën spoelden alles van het verdek. Een geweldige zee waters slaet voor zijne oogen het schip — over den boegh*. VOND. *Eene zee van water* is, eene groote menigte: *de werrelt met eene zee van water overtogen*. VOND. Zoo ook *eene zee van bloed: daar wierd een bare zee van bloed in zee vergoten*. J. SIX. *Eene zee van tranen: al d'aerde zonk in eene zee van tranen*. POOT. *Eene zee van vuur*, *van vonken*, *van zorgen*, *van wederwaardigheden* enz., is eene menigte daarvan. Zelfs, in de gemeenzame verkeering, zegt men van iemand, die rijk is: *hij heeft eene zee van geld*. — *In volle zee* is, van alle strand en kust verwijderd. *Zee kiezen*, *in zee gaan*, *in zee steken* is, eene zeereis aanvangen. *Met iemand diep in zee gaan* is, zich sterk met hem in-

inlaten. *De diepte der zee* is, het diepe van eene of andere der voorgemelde verzamelingen van water: *dat hij versoncken ware in de diepte der zee.* BIJBELV.; waar *het hart der zee* haar midden is: *uwe lantpalen zijn in 't hert der zeen;* en waar *zee* ook voor een groot water gebezigd wordt: *de twaelf runderen onder die zee. Regt door zee gaan* is, zich van alle slinksche omwegen onthouden. Van hier *zeesch* in *overzeesch.* Zamenstell. *ijszee*, *noordzee*, *oostzee*, *schelfzee*, *zandzee*, *zoutzee*, *zuiderzee*, *zuidzee*, enz. *Zeeaal*, *zeebaar*, *zeegat*, *zeeboek*, en eene reeks van andere zamenstell., waarvan de voornaamste hier volgen. Het bij de Dichters gebruikelijke *wereldzee* wordt met regt afgekeurd, dewijl alle zeeën *wereldzeeën* zijn. Men verkiest liever *levenszee.*

Zee, hoogd., neders. *See*, Angels., eng. *sea.* Het stamwoord is *ee*, dat nog in Vriesland zeker water aanduidt, verwant aan *ij*, *aa*, *ahe* en het fr. *eau*, water, met voorvoeging van *s*, of *z*, de suizing der *zee* nabootsende.

ZEEAAL, m., meerv. *zeealen.* Zeker slag van alen, dat in zee gevonden wordt.

ZEEARM, m., meerv. *zeearmen.* Eene streek van de zee, die tusschen het vaste land inloopt: *aan den scheeprijken zeearm van het Y.*

ZEEBAAK, v., meerv. *zeebaken.* Een baken, of eene baak, aan, of in, zee.

ZEEBAAR, zie *zee.*

ZEEBEER, m., meerv. *zeebeeren.* Een beer, die zich aan en in zee ophoudt.

ZEEBEWIND, o. Het bestuur van de zeezaken: *hij voert er het zeebewind.* De gezamenlijke bewindhebbers over de zeezaken: *aan het hoofd van het zeebewind geplaatst.* Zamenstell. *zeebewindhebber*, thans gemeenlijk *zeeprefect.*

ZEEBOEZEM, m., meerv. *zeeboezems.* Een inham van de zee. Ook *zeebogt.*

ZEEBOGT, zie *zeeboezem.*

ZEEBOUWER, zie *zeevaarder.*

ZEEBRAND, m. De branding der zee. Bij HALMA ook weerlicht zonder donder.

ZEEBRIEF, m., meerv. *zeebrieven.* Dezen naam geeft

men

men aan de gezamenlijke papieren, waarvan een koopvaardijschipper voorzien wordt.

ZEEBURG, m., meerv. *zeeburgen*. Eene vesting, of een kasteel, aan zee. Bijzonderlijk geeft men dezen naam aan een groot gebouw tusschen Amsterdam en Muiden aan het Pampus.

ZEEDIENST, v. Krijgsdienst ter zee: *hij verkoos de zeedienst boven de landdienst.*

ZEEDIER, o., meerv. *zeedieren*. Onder dezen naam begrijpt men allerlei soorten van dieren, die zich in zee ophouden, zoo zoogdieren, als visschen, kraakbeenige dieren, insekten, en wormen: *van tijd tot tijd ontdekt men al meer en meer zeedieren. Beijde der kruijpende, ende der zeedieren.* BIJBELV.

ZEEDIJK, m., meerv. *zeedijken*. Een dijk ter afwering van de zee.

ZEEDRAAK, m., meerv. *zeedraken*. Een kraakbeenig zeedier van twee soorten, waarvan de eene den naam van *gedrochtelijke zeedraak* voert. In den STATENBIJBEL wederom een gansch ander waterdier: *dien grooten zeedraeck, die in 't midden sijner rivieren leijt.* BIJBELV.

ZEEDRIFT, v. Ook *strandvond* en *zeevond*. In zee drijvende goederen van verongelukte schepen: *er is op nieuw vrij wat zeedrift op strand aangespoeld.* H. DE GROOT heeft *zeedriftig*, in: *en hij die heeft gebout soo grooten langen tijt aen een zeedriftig hout.*

ZEEDUIVEL, m., meerv. *zeeduivelen* en *zeeduivels*. Een visschengeslacht van drie soorten: *de zeeduivel vertoont zich als gearmd.*

ZEEËNGTE, v., meerv. *zeeëngten*. Anders *straat*. Eene enge gemeenschap tusschen twee zeeën: *de zeeëngte van Gibraltar.*

ZEEF, *zeve*, v., meerv. *zeven*. Een werktuig, waarmede men zeeft of zift. Zamenstell. *zeefachtig*, *zeefbeen*, *zeefbij*, *zeefpoot*, *zeefspons*, zeker slag van sponsen, enz. *Draadzeef*, *haarzeef*, *korenzeef*, enz. Van *zeven*.

ZEEF, v. Bij HALMA, evenveel, als het fr. *seve*, de bijzondere en eigenaardige smaak van eenen drank: *de zeef van 't Luiker bier is aangenaam.* HALMA. *Hij heeft geene goede zeef van wijn.*

ZEEFSPONS, zie *zeef*.

ZEEG, v., meerv. *zegen.* Bij KIL. *zeghe.* Het wijfje van eenen reebok: *als de zeeg jongen werpt.*

ZEEGAT, o., meerv. *zeegaten.* Eene diepte tusschen zandbanken, enz., door welke men van eene reede, of uit eene haven, in volle zee geraken kan: *het zeegat van het Vlie. Hij moet het zeegat uit* beteekent, hij deugt tot niets anders, dan tot de zeevaart.

ZEEGEDROGT, o., meerv. *zeegedrogten.* Ook *zeemonster.* Een wanstaltig, of bijster groot, zeedier: *walvisschen, en andere zeegedrogten.*

ZEEGEVECHT, o., meerv. *zeegevechten.* Ook *zeekamp, zeeslag, zeestrijd.* Een gevecht op zee: *het bekende zeegevecht besliste alles.*

ZEEGHAFTIG, bijv. n. en bijw., *zeeghaftiger, zeeghaftigst.* Van *zege.* Zegevierend: *het zeeghaftig leger. Ulisses zeilde in 't ent zeeghaftig voort van hier.* VOND. Van hier *zeeghaftigheid, zeeghaftiglijk.*

ZEEGOD, m., meerv. *zeegoden.* Een verzierd wezen uit de oude fabelkunde, anders *Neptunus,* en *zeevoogd: de zeegod zwaait den drietand.* Eene der Godheden van minder aanzien, die gerekend werden zich in zee op te houden, zoo als Nereus, Proteus, enz.: *en knevelde den zeegodt zijn handen.* VOND. Wegens vrouwelijke wezens van dien aard bezigt men *zeegodin, zeenimf,* enz.

ZEEGODIN, zie *zeegod.*

ZEEGROEN, bijv. n. en bijw. Ligtgroen, zoo als de zee zich veel vertoont: *een zeegroen kleurtje. Iets zeegroen verwen. Het zeegroen,* als z. n., is de zeegroene kleur, of verwe: *het zeegroen van die beschotten is al te ligt.*

ZEEHANDEL, m. Handel in waren, die over de zee gaan, of van over de zee komen: *zeer gelegen voor den zeehandel.*

ZEEHELD, m., meerv. *zeehelden.* Al wie zich op zee heldhaftig gedraagt.

ZEEHOND, m., meerv. *zeehonden.* Een dier van het robbengeslacht, dat ook wel eens *zeekalf* genoemd wordt; en zeker slag van haaijen, die men intusschen gevoegelijker met den naam van *hondskop* bestempelt.

ZEEKALF, zie *zeehond.*

ZEEKAPITEIN, m., meerv. *zeekapiteinen,* of *zeekapiteins.*

teins. De benaming van zekeren rang onder de bevelhebbers ter zee, welke aan dien van kolonel te lande gelijk staat. Verschilt van *scheepskapitein* daarin, dat deze naam den bevelhebber over dit of dat bijzonder schip aanduidt: *de scheepskapiteinen werden geseind* is, de bevelhebbers over de schepen der vloot.

ZEEKASTEEL, o., meerv. *zeekasteelen.* Ook *zeeslot.* Somtijds een zeeburg; maar bij de Dichters ook een groot schip: *hij blies het zeekasteel des vijands in de lucht.*

ZEEKOE, v., meerv. *zeekoeijen.* Somtijds een rivierpaard; maar gemeenlijk, en met meer regt, een zoogdier, dat zich in zee ophoudt: *de zeekoe behoort tot het robbengeslacht.* Bij VONDEL ook *zeerunt.*

ZEEKONING, m., meerv. *zeekoningen.* Anders *zeebarbeel.* Een barbeel, die in zee gevangen wordt, en, volgens KIL., dus heet, omdat hij alle andere zeevisch overtreffen zou. Hoogd. *Meerbarbe.*

ZEEKREEFT, m., meerv. *zeekreeften.* In onderscheiding van *rivierkreeft: de zeekreeften worden op de kust van Noorwegen gevangen.*

ZEEKRIJG, zie *zeeoorlog.*

ZEEKRIJGSRAAD, zie *zeeoorlog.*

ZEEKUST, v., meerv. *zeekusten.* KIL. *zeekost*, omdat *kust* van het lat. *costa* afstamt; en somtijds ook enkel *kust*, zie dit woord.

ZEEL, o., meerv. *zelen.* Evenveel welke sterke en breedachtige band, waarmede men iets voorttrekt, draagt, vastbindt, enz.: *de muis verlost, knagende 't zeel, den leeuw.* HOOFT. *Verheugen zich, datze de handt aen het zeel mogen slaen.* VOND. *Sij lietse dan neder met een seel door de venster.* BIJBELV. Zamenstell. *hennipzeel, klokzeel, kruizeel, leizeel, trekzeel, wagenzeel, wiegzeel*, enz.

Zeel, KIL., neders. *seel*, hoogd., OTTFRID. *seil*, HESIJCH σιλλον.

ZEELAND, o., meerv. *zeelanden.* Land, dat aan de zee gelegen is; maar in het gewone gebruik, bijzonderlijk, een eiland in Denemarken, en een ander hieromstreeks, of een van de weleer zeven vereenigde Nederlanden. Van hier *zeelander*, *zeelandsch*, welke woorden genoegzaam en-

enkel tot het deensche zeeland behooren; want nopens menschen, en dingen, die tot ons zeeland betrekkelijk zijn, bezigen wij veelal *zeeuw* en *zeeuwsch.*

ZEELANDER, zie *Zeeland.*

ZEELANDSCH, zie *Zeeland.*

ZEELT, v., meerv. *zeelten.* Een visch van het geslacht der karpers; anders *slij.*

ZEELUCHT, v., meerv. *zeeluchten.* De lucht, die men op zee inademt: *de zeelucht is doorgaans fijner, dan de landlucht. Een zeeluchtje scheppen* is, een koeltje aan, of op, zee inademen. Voorts beteekent *zeelucht* ook een koude damp, die uit zee opstijgt; in welken zin het woord een meerv. heeft: *de zeeluchten maken het hier ongezond.*

ZEEM, o. Bij KIL. evenveel als *honigzeem*, honig: *daer zij den rijken 't zeem mê om de lippen strijken.* D. DECK. *Met zeem oft suijcker.* ED. DE DEENE. Van hier bij KIL. *zeemen*, bedr. w., met zeem bestrijken, en *zeemken*, evenveel als *zeemenkoecksken.* Zamenstell. *zeemkoeck*, *zeemhonigh*, enz.

ZEEM, o. Anders *zeemleder. Een koopman in zeem.* Meest gebruikelijk in *zeemen*, van zeem gemaakt: *zeemen handschoenen;* en in *zeemen*, met een zeemen lap afvegen: *de glazen zeemen* De zamenstell. zijn *zeembereider*, *zeemeleder*, *zeemeleêr*, *zeemtouwer*, enz. Het woord beteekent eigenlijk evenveel, als het hoogd. *Gemse*, fr. *chamois*, eng. *chamoij*, eene wilde geit. Dus is *zeemeleer*, of *zeemleer*, hoogd. *Gemsenleder*, fr. *peau de chamois*, eng. *chamoijleather*, en *chamoij*, fr. *chamois*, ital. *camuccio*, eigenlijk evenveel als *kamoes-*, of *kamuisleer*, zie *kamoesleer.*

ZEEMAGT, v., meerv. *zeemagten.* De gezamenlijke krijgsschepen van een rijk, of eenen staat, met al wat daartoe behoort: *tot uitrusting van eene geduchte zeemagt.*

ZEEMAN, m.; als meerv. bezigt men *zeelieden.* Een zeebouwer: *een bevaren zeeman.* Van hier *zeemanschap*, manschap, die ter zee vaart.

ZEEMANSCHAP, v. Zie *zeeman.*

ZEEMANSCHAP, o. Van *zeeman.* De hoedanigheid van zeeman: *hij laat zich op zijn zeemanschap vrij wat voor-*

voorstaan. Het beleid van eenen zeeman: *zeemanschap gebruiken*, toegeven, waar toegegeven moet worden.

ZEEMEERMIN, zie *zeewijf.*

ZEEMELEDER, zie het laatste *zeem.*

ZEEMEN, bijv. n. en werkw., zie het laatste *zeem.*

ZEEMEN, zie *zeem*, honig.

ZEEMOGENDHEID, v., meerv. *zeemogendheden.* Elke mogendheid, die aan zee gelegen is, en zich, door middel van eene zeemagt, daarop kan doen gelden: *het Russische rijk werd door Peter I tot eene zeemogendheid gemaakt.*

ZEEMONSTER, zie *zeegedrogt.*

ZEEN, zie *zenuw.*

ZEENIMF, zie *zeegod.*

ZEEOFFICIER, m., meerv. *zeeofficieren.* Evenveel welke bevelhebber ter zee: *hoogere en lagere zeeofficieren.*

ZEEOORLOG, m., meerv. *zeeoorlogen.* Ook *zeekrijg*, oorlog ter zee. Van *zeekrijg* is *zeekrijgsraad.*

ZEEP, v., meerv. *zeepen*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Een toebereidsel uit eene vettige zelfstandigheid, en een bijtend loogzout, dienstig, om evenveel welke dingen van vuil en vet te zuiveren: *zeep zieden*, of *bereiden. Al wiescht gij u met salpeter, ende naemt u veel zeepe.* Bijbelv. Van hier *zeepachtig*, *zeepen*, enz., *zeeperig*, *zeepig.* Zamenstell. *zeepäarde*, *zeepäppel*, *zeepbak*, *zeepbal*, *zeepboom*, *zeepbrood*, *zeepketel*, *zeepkoker*, *zeepkooper*, *zeepkruid*, *zeepnoot*, *zeeppil*, *zeepsop*, *zeepwater*, *zeepzieder*, enz.

Zeep, neders. *sepe*, angels. *sape*, zweed. *sapa*, lat. *sapo*, gr. σαπων, pers. *saboun*, fr. *savon*, span. *xabon*, arab. *cabun*, middeleeuw. lat. *cipum*, vries. *sjippe*, hoogd. *Seife*, eng. *sope*, wallis. *sebon*, is eigenlijk hetzelfde woord, als het lat. *sebum*, talk, in het maleisch *sawu*, van waar *sawukaram*, scherp vet, zeep.

ZEEPAARD, o., meerv. *zeepaarden.* Dezen naam geeft men wel eens aan de walrussen; en het verkleinw. *zeepaardje* bezigt men wegens zeker slag van naaldvisschen, of zeenaalden.

ZEEPÄARDE, v. Anders *vollers aarde*, of *volaarde.* Eene vettige aarde, waarvan zich de vollers bedienen.

ZEE-

ZEEPEN, b. en o. w., *ik zeepte*, *heb gezeept.* Van *zeep.* Bedr., met zeep besmeren: *linnen zeepen.* Onz., zeep zieden, koken, of bereiden: *hij heeft veel geld met zeepen gewonnen.* Van hier *zeeper*, een bereider van zeep; anders *zeepkoker*, *zeepzieder*, en *zeeperij*, anders *zeepziederij.*

ZEEPER, zie *zeepen.*

ZEEPERIG, zie *zeepig.*

ZEEPERIJ, zie *zeepen.*

ZEEPIG, bijv. n., *zeepiger*, *zeepigst.* Van *zeep.* Ook *zeeperig.* Met zeep besmeerd: *met hare zeepige handen.*

ZEEPLAATS, v., meerv. *zeeplaatsen.* Eene plaats, die aan zee gelegen is: *de zeeplaatsen bestaan veelal van scheepvaart en visscherij.* Wegens eene stad, die aan zee ligt, bezigt men ook *zeestad: Genua*, *Nizza*, *Toulon*, *Marseille*, *en meer andere zeesteden van het zuiden des rijks.*

ZEEPZIEDER, *zeepziederij*, zie *zeepen.*

ZEER, bijv. n., *zeerder*, *zeerst.* Smartelijk, pijnlijk: *zeere oogen. Wat is uw zeerste been?* Gekwetst: *die toten und die seren.* STRIJCK. Schurft: *een zeer hoofd.* In het onzijdig geslacht, als z. n., pijn, smart, en wonde, even als het neders. *sehr: wroetende in het zeer.* HOOFT. *Iemand op zijn zeer tasten*; overdragtelijk, het gevoel van eenig leed bij hem opwekken. *Iemand zeer doen*, hem pijn, smart, veroorzaken. *Kwaad zeer* is een besmettelijke uitslag, ook schurft. HUIJGENS bezigt het in het meervoud: *wij kennen meest de zeeren.* Van hier *zeerig*, *zeerigheid.* Zamenstell. *hartzeer*, *hoofdzeer*, *koningszeer*, enz.

ZEER, bijw. Grootelijks, sterk: *gij bedriegt u zeer. Zeer goed*, *zeer wel. Zeer pijnelijk.* VOND. *Niet zeer* is, in geringe mate: *ik ben er niet zeer mede ingenomen. Te zeer*, en *al te zeer* is, in eene te groote mate, te sterk: *gij verheugt u te zeer. Zoo zeer* is, in zulk eene mate, zoo sterk: *wat beweeghde u zoo zeer?* VOND. *Niet zoo zeer*, of *zoo zeer geen*, *als wel*, vervangt de plaats van *minder*, *dan*: *het is zoo zeer geene droefheid*, *als wel spijt. Zoo zeer niet* beteekent weinig: *ik ben er nog zoo zeer niet om verlegen. Hoe zeer* is, in welk eene mate, hoe sterk:

sterk: *hoe seer is hij verheugt over uw heijl.* Bijbelv. *Hoe zeer ik daarnaar ook verlangde. Hoe zeer*, of *hoezeer, mijn vijand woeden moog.* Hier schijnt *hoezeer* aan *ofschoon* te grenzen. *Evenzeer* is in evengelijke mate: *het mishaagt mij evenzeer, als u.* Eindelijk gebruikt men ook *gansch zeer: ghij waert gantsch seer schoone.* Bijbelv.; waar men ook *bovenmaten zeer*, en *uitermaten zeer*, aantreft. Van hier *zeer*, bijv. n., welks onzijdig geslacht als z. n. gebezigd wordt, in: *op het zeerst*, op de sterkste wijze; en in: *om het zeerst*, om elkanderen te overtreffen: *zij beijveren zich om het zeerste. Om ter seerste loopen.* Kil.

Zeer, hoogd. *sehr*, schijnt verwant aan het angels. *sar*, bij Kero, Isidor. enz. *saar*, snellijk, oogenblikkelijk, terstond.

ZEEREGT, o. Het regt, waarnaar zeezaken beslist worden: *dat strijdt tegen het zeeregt.* Eene vergadering van kooplieden, die aangesteld zijn, om over scheepsschaden en andere zeezaken, den koophandel betreffende, te oordeelen en te beslissen: *deze zaak is voor het zeeregt gebragt.* Te Amsterdam, een gebouw aan het IJ, waar zeevolk gevangen gehouden, en te regt gesteld, plagt te worden.

ZEEREIS, zie *zeetogt.*

ZEERIG, bijv. n. Van *zeer*, z. n. Met zeer bezet: *een zeerig hoofd.* Oul. beteekende *zeerig* ook droevig, treurig: *een oetmoedich herte, en een zerich aensicht.* Bijb. 1477. Van hier *zeerigheid*, uitslag, zeer, en hartzeer, droefheid: *hadden si alle rouwe groot, en namen de doden met zericheden.* M. Stok.

ZEEROB, m., meerv. *zeerobben.* Eigenlijk, een zeedier, van het robbengeslacht; maar voorts noemt men dus evenveel welken zeeman: *een regte zeerob deugt aan den vasten wal niet.*

ZEEROOVER, m., meerv. *zeeroovers.* Anders *zeeschuimer, zeevrijbuiter.* Vond. Al wie, tegen het zeeregt aan, ter zee rooft: *eerlooze zeeroovers.* Van hier *zeerooverij.*

ZEERST, zie *zeer*, bijw.

ZEERUI, zie *zeewier.*

ZEERUND, o., meerv. *zeerunderen.* Anders *zeekoe*, of wel een verzierd slag van zeedieren, dat bij de oude dich-

dichters de runderkudde van Neptunus uitmaakte: *veelerhande zeerunders op het strant in slaep vielen.* VOND.

ZEESCHIP, o., meerv. *zeeschepen.* Eigenlijk een schip, dat de zee bebouwt. Voorts is, in de gemeenzame verkeering, *een ongemakkelijk zeeschip*, een mensch, waarmede het ongemakkelijk valt om te gaan: *een mal zeeschip van een wijf* is, een mal schepsel. In den dichterlijken stijl zegt men voor *zeeschip*, ook *zeekasteel.*

ZEESCHUIM, o. Eigenlijk, het schuim der zee: *het zeeschuim met hare borst doorsnijden.* VOND.

ZEESCHUIMER, zie *zeeroover.*

ZEESERPENT, o., meerv. *zeeserpenten.* Een visch van het geslacht der alen, die somtijds wel zestig pond weegt: *het zeeserpent is oneetbaar, zoo niet vergiftig.*

ZEESLAG, zie *zeegevecht.*

ZEESOLDAAT, m., meerv. *zeesoldaten.* Anders *marinier.* Een soldaat, die op een oorlogschip dient: *de Britten houden hunne gepreste matrozen door middel van hunne welbezoldigde zeesoldaten in toom.*

ZEESTOEL, m., meerv. *zeestoelen.* Een stoel, waarvan men zich op de schepen tot astronomische waarnemingen bedient: *de zeestoel behoudt, onder alle bewegingen van het schip, eene en dezelfde rigting.*

ZEESTRIJD, zie *zeegevecht.*

ZEESTUK, o., meerv. *zeestukken.* Een schilderstuk, dat eene zee voorstelt.

ZEET, v., meerv. *zeten.* Verwant aan *zate*, neders. *sete*, eng. *seat.* De daad van zitten: *het is, of gij niet ter zeet komen kunt.* Zitplaats: *dat heeft zijne zeet genomen.* HALMA. *Dat de ziel eenig onbedwonge stip was, aen geen deel des lichaems geboeit, maer van alle bepaelde zeet uitgesloten.* OUD. Een klein kamertje, alleen geschikt om te zitten: *het naaiwerk ligt op de zeet. Wij zaten bij elkanderen op het zeetje.*

ZEETOGT, m., meerv. *zeetogten.* Ook *zeereis.* Een togt ter zee: *de zeetogten van Cook. Ik had lust tot een klein zeetogtje.*

ZEETON, v., meerv. *zeetonnen.* Eene ton, die in zee op zandbanken vastgeketend ligt, om dezelve aan te wijzen; en een zeehorentje van dezelfde gestalte, dat tot het geslacht der tollen behoort.

ZEEUURWERK, o., meerv. *zeeuurwerken.* Een uurwerk, dat door beweging van het schip niet gehinderd wordt, en onder het opwinden blijft voortloopen.

ZEEUW, m., meerv. *zeeuwen.* Een bewoner van Zeeland: *de dappere zeeuwen. Een zeeuw van geboorte, van afkomst.* Ook een zeeuwsche rijksdaalder: *vijf zeeuwen maken dertien hollandsche guldens.* Dit woord vindt men bij M. STOKE niet; maar de zeeuwen heeten bij hem steeds *Zeelanders*, of *de van Zeelant.*

ZEEUWSCH, bijv. n. en bijw. Van Zeeland, tot Zeeland behoorende: *Zeeuwsche aardappelen. Goed rond goed zeeuwsch* is, ronduit. *Het zeeuwsch* is, de bijzondere tongval der zeeuwen. *Op zijn zeeuwsch*, in dien tongval.

ZEEVAART, v. Vaart ter zee: *het lof der zeevaert.* VOND. *De zeevaart verstaan* is, de stuurmanskunst verstaan, en dadelijk in het zeevaren bedreven zijn: *hij verstaat de zeevaart genoegzaam.*

ZEEVADER, m., meerv. *zeevaders.* Op de schepen, inzonderheid, op de oorlogschepen, iemand, die over een' ander, het zij jongen matroos, of onderofficier, het opzigt heeft: *hij is mijn zeevader geweest.*

ZEEVER, v. Verwant aan het hoogd. *Geiffer.* Kwijl, speeksel: *hij liet sijne seever in sijnen baert afloopen.* BIJBELV. Van hier *zeeveren*, kwijlen, van waar *zeeveraar* en *zeevering;* ook *bezeeveren*, met kwijl bezoedelen. Zamenstell. *zeeverbaard*, *zeeverdoek*, *zeevermonden*, bij HUIG., *zeeverwortel*, *zeeverzaad*, HALMA.

ZEEVEREN, zie *zeever.*

ZEEVISCH, m., meerv. *zeevisschen.* Visch, die in zee gevangen wordt, in tegenoverstelling van *riviervisch.* Zamenstell. *zeevischmarkt.*

ZEEWAARTS, bijw. Naar zee toe: *zeewaarts gestevend. En voer, als balling 's lants, zeewaert in.* VOND. Bij M. STOK. *ter zeewaert: so wat hi ter zewaert sochte.*

ZEEWEZEN, o. Al wat tot de zeemagt van eenen staat betrekkelijk is: *het zeewezen werd er droevig verwaarloosd.*

ZEEWIER, o., meerv. *zeewieren*, dat van verschillende soorten gebezigd wordt. Een gansch ander gewas, dan

dat, hetwelk men ook wel eens *wier*, maar onderscheidenlijker *zeerui*, noemt. Men vindt er drie soorten van, als *gemeen zeewier*, of kort af *wier*, waarvan *Wieringen* den naam ontleent — *oceaansch zeewier*, en nog eene soort, welker stoelen, met de daaraan zittende wortels, los geraakt, en door de zee gerold en gewenteld, de zoogenoemde *zeeballen* vormen, die de middellandsche zee opwerpt.

ZEEWIJF, o., meerv. *zeewijven*. Een verzierd wezen, dat anders *meermin*, en zeer averegts ook wel eens *zeemeermin*, genoemd wordt; zie *meer*.

ZEEWIND, m., meerv. *zeewinden*. Een wind, die uit zee komt: *die zeewind zal ons eerlang regen aanbrengen*.

ZEEZAAK, v., meerv. *zeezaken*. Eene zaak, die tot de zee betrekkelijk is: *kommissaris der zeezaken*.

ZEEZIEK, bijv. n. en bijw., *zeezieker*, *zeeziekst*. KIL. ook *verseeuwt*. Door zulk eene walging bevangen, als de beweging der zee bij velen verwekt: *zij was nog zeezieker, dan ik*. Van hier *zeeziekte*.

ZEGACHTIG, bijv. n. en bijw., *zegachtiger*, *zegachtigst*. Van *zeggen*. Genegen tot zeggen, tot verpraten van een en ander: *was hij wat zegachtiger, hij zou het mij wel gezegd hebben*.

ZEGE, zie *zeeg*.

ZEGE, v. Verkrijging van de bovenhand in een gevecht: *spoedt is de moeder der zege*. HOOFT. *Ophuppelende om de zege*. VOND. *Of dat serini weer gaet met de zege strijcken*. ANTONID. *Gij doet hem in den strijd geen zege meer bekomen*. L. D. S. P. Somtijds ook *triumf*, zie *zegekar*. Zamenstell. *zeeghaftig*, *zegeboog*, *zegebrief*, KIL. — *zegedicht*, *zegegalm*, *zegekar*, *zegekoets*, *zegekrans*, *zegelied*, *zegelof*, *zegeloon*, *zegeoffer*, *zegepraal*, enz. *Zegerijk*, *zegestaatsie*, *zegestandaard*, *zegeteeken*, *zegevaan*, *zegevechter*, *zegevieren*, *zegevuur*, *zegewagen*. *zegezang*, enz.

Zege, hoogd. *Sieg*, OTTFRID. *sigu*, komt van *zegen*, bij KIL. overwinnen, hoogd. *siegen*, angels. *siga*, en dit schijnt het zelfde woord, als het ijsl. *siga*, vechten; en *zege* schijnt van het ijsl. *sig*, strijd, niet te verschillen, maar oorspronkelijk een gevecht over het algemeen,

en

en vervolgens een gevecht, waarbij men de overwinning behaalt, te hebben aangeduid.

ZEGEKAR, v., meerv. *zegekarren*. Anders *triumfkar*. Eene kar, waarop de romeinsche veldheeren na eene behaalde overwinning in zegepraal rondgevoerd werden: *een sneeuwwit vierspan trok des veldheers zegekar*. Daarentegen duiden *zegekoets* en *zegewagen* eenen wagen aan, die ten zelfden einde diende; anders *triumfkoets*, *triumfwagen*. In al deze zamenstellingen beantwoordt *zege* aan *triumf*.

ZEGEKOETS, zie *zegekar*.

ZEGEL, o., meerv. *zegels*. Een teeken, dat ter bekrachtiging van iets daarop gedrukt, of daaraan gehangen wordt, of door middel waarvan iets derwijze gesloten wordt, dat een ander het niet ongemerkt kan openen: *verzegelt met seven zegelen*. BIJBELV. *De oostersche vorsten drukken een of ander zegel met inkt op hunne besluiten, in plaats van dezelve te onderteekenen. Zijn zegel ergens aan hangen*, of *steken* is, overdragtelijk, van zijnen kant daaraan kracht bijzetten: *een drift van God inwendig steeckt het zegel aen 't werk*. VOND.; bij wien dit woord elders mannelijk is: *wie dezen zegel breekt*; zoo ook in: *het bundel flitsen gegraveert in hunnen zegel*. HOOFT. Ook hier vindt men intusschen elders weder: *het zegel te voorschijn gebracht*; even als in: *het zegel nat gedoopt in tranen*. VOND. Al, wat tot bekrachtiging van iets dient: *het segel mijnes Apostelschaps zijt ghijlieden*. BIJBELV. *Het klein zegel*, of enkel *zegel*, is een merk van het geld, dat men voor papier betaalt, waarop verschillende dingen geschreven moeten worden; ook het papier, waarop zulk een merk geslagen is: *geschreven op een zegel van*, enz. Van hier *zegelen*, enz. Zamenstell. *zegelbewaarder*, *zegeldoosje*, *zegelgeld*, *zegelklopper*, *zegellast*, *zegelleem*. BIJBELV. *Zegelmerk*, *zegelpers*, *zegelring*, *zegelsnijder*, *zegelwas*, enz., — *staatszegel*, *stadszegel*, enz.

Zegel, neder. *segel*, hoogd. *Siegel*, zweed. *sigill*, komt van het lat. *sigillum*, het verkleinw. van *signum*, een teeken, merk, enz.

ZEGELBEWAARDER, m., meerv. *zegelbewaarders*. Ook *groot-zegelbewaarder*, en *kanselier*. De staatsdienaar, die

die het groote zegel van staat onder zijne bewaring heeft.

ZEGELEN, b. w., *ik zegelde, heb gezegeld.* Van *zegel.* Iets door een zegel, dat men daarop drukt, of daar aanhangt, bekrachtigen, of sluiten, verzegelen: *de koopbrief moet nog gezegeld worden.* Een zegel op iets slaan, of drukken: *papier zegelen. Gezegeld papier.* Van hier *zegelaar, zegeling.* Zamenstell. *toezegelen, verzegelen,* enz.

ZEGELRING, m., meerv. *zegelringen.* Een ring, waarop iemands zegel gegraveerd is: *ofschoon chonia een zegelrinck ware aan mijne rechterhant.* BIJBELV. Het afdruksel van het zegel van zulken ring: *dit's Priaems zegelringk.* VOND. Figuurlijk, iets, waarvoor men bijzonder bezorgd is: *ick sal u stellen als een segelrinck.* BIJBELV.

ZEGEN, v., meerv. *zegens.* Een bekend vischnet: *wij gingen met de zegen visschen. Op 't lichten van de seghen, wel seghen in der daet, die seghen brengt op seghen.* HUIJGHENS. Zamenstell. *zegenvisscher,* enz. Van het lat. *sagena.*

ZEGEN, m. Een, naar allen aanschijn, met de christelijke godsdienst, uit het lat. *signum,* een teeken, in de duitsche taal ingevoegd woord. Eigenlijk derhalve, het teeken des kruises, in zoo ver het met de hand gemaakt wordt; en een daarmede gepaard gaand gebed, of wensch, ter bekominge of afweringe van iets; van waar *den morgenzegen, den avondzegen uitspreken;* hetwelk, in de Roomsche Kerk, van het teeken des kruises vergezeld is; vervolgens de plegtige, met het teeken des kruises verbondene aankondiging der toekomstige genade van God. Van hier *iemand zijnen zegen geven. De stervende vader gaf zijnen kinderen den zegen.* Ook in de kerken, de toewensching der goddelijke genade, onder het maken van het teeken des kruises: *den zegen spreken.* Fig., het uitwerksel dezes plegtigen zegens; als: vermenigvuldiging van tijdelijk vermogen, het gelukken onzer ondernemingen, enz.: *van Gods zegen hangt alles af.* Daar nu aan het bloote teeken des kruises allerlei bijgeloovige werkingen toegeschreven werden, geraakte hetzelve bij en na de hervorming, onder de Protestanten, in onbruik, schoon het woord zelf, in al de genoemde beteekenissen, gebleven is. *Iemand heil en zegen wenschen. Dat*

hier

hier het leven en de zegen bestendig blijven. L. D. S. P. *Plasregens van segen sullender zijn.* BIJBELV. *Gods zegen* zijn voordeelen, heilgoederen, die men van God ontvangt: *zoo breet breit hij zijn milden zegen staeg uit.* D. DECK. *Een godtlooze ontfangt Godts gaven, maar een rechtvaardige alleen zijnen zegen.* VOLLENH. *De segen des Heeren die maeckt rijck.* BIJBELV. *Ten zegen zijn, strekken, stellen*, is tot voordeel: *het zal u tot geenen zegen strekken*, of *gedijen.* Maar somtijds is *zegen* ook een voorbeeld van allerlei geluk: *weest een segen.* BIJBELV. *Uw almagt, hem genegen, stelt eeuwig hem ten zegen.* L. D. S. P. Plegtige toewensching van heil: *voor dat de zegen uitgesproken werd. Met den zegen in den mont.* MOON. *Toen zette de Keizer den Koning in zijnen troon, gaf hem zijnen zegen, en vertrok.* HOOFT. Van hier *zegenen.* Zamenstell. *zegenrijk, zegenspreking, zegenwensch*, enz. *Morgenzegen*, enz.

ZEGENEN, b. w., *ik zegende, heb gezegend.* Van *zegen.* In overeenkomst met het aangevoerde bij *zegen*, is *zegenen* in de roomsche kerk, het teeken des kruises, met de hand, voor zich maken, van waar nog: *zich kruisen en zegenen.* Voorts wordt *zegenen*, in vele verschillende beteekenissen gebezigd. Met allerlei heil beschenken: *hij wordt in al zijn doen gezegend.* Tot heil doen strekken: *so sal hij u broot ende u water segenen.* BIJBELV. Met toewensching van heil achtervolgen: *zegentze die u vloeken.* Door zulke toewenschingen worden de namen van aanzienlijke personen in de redenen der Oosterlingen eershalve gevolgd. Van hier, dat iemand zegenen bij hen evenveel werd als hem vereeren, roemen, loven: *gezegend zij de groote Koning, die ons in 's Heeren naam genaakt.* L. D. S. P. *Uwe gunstgenooten sullen u segenen.* BIJBELV.; waar *iemand zegenen* ook evenveel is, als hem vaarwel zeggen, hem alle hulde opzeggen, in: *segent Godt, ende sterft!* en op meer andere plaatsen. Zelfs lasteren, vloeken, waarschijnlijk, omdat ook daartoe weleer het kruisteeken misbruikt werd; eene reeds verouderde beteekenis, welke echter nog in den STATENBIJBEL voorkomt: *misschien hebben mijne kinderen gesondigt ende Godt in haer herte gezegent.* Voorts is *iets zegenen* aldaar

 ook,

ook, bidden, dat het ten goede gedije: *seghenen de tafel.* KIL. *Hij segent het offer, daerna eten de genoodigde.* BIJBELV. *Het bruiloftsbed zegenen.* HALMA; bij wien men ook *eene Kerk zegenen* vindt; doch in dezen zin bezigt men liever *inzegenen. Zich zelven zegenen* is, zich ergens van te goede doen: *ik twijfel niet, of gij hebt u daarvan wel gezegend.* Het deelw. *gezegend* wordt op velerlei wijze gebruikt. *Een gezegend land* is een gelukkig. *Een gezegende staat* is zwangerheid. *Gezegende omstandigheden* zijn gunstige, voordeelige. Van *zegenen* komt voorts *zegenaar, zegening.* Zamenstell. *inzegenen*, enz.

ZEGEPRAAL, v., meerv. *zegepralen.* Praal met, of uit hoofde van, eene behaalde zege: *in die zegepraal.* VOND. *Met zegepraal te huis komen.* HALMA. In dezen zin gebruikt men ook *zegestaatsie.* Maar *zegepraal* is voorts ook wel eens de behaalde zege zelve: *zijne ontelbre zegepralen.* Van hier *zegepralen*, *zegevieren.*

ZEGESTAATSIE, zie *zegepraal.*

ZEGEVIEREN, zie *zegepraal.*

ZEGEWAGEN, zie *zegekar.*

ZEGGE, v., meerv. *zeggen.* Bij KIL. *poelgras.* Van hier de eigennaam van *Zegwaard*, en de benaming van *zegbloem*, die het zinnebeeld van de zegwaardsche rederijkers plagt uit te maken.

ZEGGEN, b. w., *ik zeide*, *heb gezeid*, of *gezegd.* Met woorden te kennen geven: *heb ik het u niet gezegd? Toenze dit zeide, verlietze mij, die vast weende, en nog veel zeggen wou.* VOND. Schriftelijk aanduiden: *als ik gelooven mag, wat die dichter mij zegt.* Op evenveel welke andere wijze aanduiden: *ghij sult mij salven, dien ick u seggen sal.* BIJBELV. *Wat wilt gij met dat knikken zeggen? Dat wil zeggen* is, dat beteekent. *Dat wil niet zeggen*, dat beteekent niet. *Dat wil niet veel zeggen*, dat is van weinig beduidenis, van weinig aangelegenheid. *Dat is te zeggen*, dat dient, om aan te duiden. *Het is wat te zeggen!* het laat zich bezwaarlijk uiten, uit hoofde van zijne aangelegenheid, en onaangenaamheid: *drie kinderen op eens te verliezen, dat is wat te zeggen! Te zeggen hebben* is, te bevelen hebben: *hij heeft hier niets te zeggen. Men zegt* is, men verhaalt; en deze beteekenis, of die

van

van berigten heeft *zeggen* dikwijls: *hij is, zoo als men zegt, wel gegoed. Ik wil u alles zeggen, wat mij overgekomen is. De Koninck segge sijne knechten den droom.* BIJBELV. *Zegh mij, in wat gewest de Koningsbloemen wassen.* VOND. Voorts denken, vooral, wanneer er *bij zich zelven*, of *in zijn hart*, bijgevoegd wordt: *wanneer ich segge: mijn bedstede sal mij vertroosten.* BIJBELV. *Ik zeide daaromtrent bij my zelven. Hij zegt in 't hart: geen onheil zal mij kwellen.* L. D. S. P. *Ergens van zeggen* is, veelal, daaromtrent denken, oordeelen: *wat zegt gij daar nu van? Wat zou ik er van zeggen? Wat zal ik er veel van zeggen* is, hoe zal ik mijne gedachten daarover best uitdrukken. *Iets ergens op te zeggen hebben* is, iets te bedillen hebben. *Zeggen* staat tegen *spreken* over, in: *veel spreken maar weinig zeggen*, weinig beteekenende redenen voeren. POOT heeft *zeggen voor iemand*, in den zin van borg blijven: *ga, zeg voor iemant nu; maer denk vrij op betalen.* Van hier *zegachtig*, — *gezeg*, *gezegde*, *zage*, *zeggen*, z. n., o., *zegger*, *zegster*. Zamenstell. *zegsman*, *zegswijze*, *zegvaardig*, bij HOOFT: *die mij geleert hebt, niet alleen voordachtelijk, maar ook ter ijl zeghvaardig zijn*, enz. *Aanzeggen*, *afzeggen*, *gezeggen*, *herzeggen*, *nazeggen*, *ontzeggen*, *opzeggen*, *tegenzeggen*, *toezeggen*, *uitzeggen*, *verzeggen*, *voortzeggen*, *waarzeggen*, *wederzeggen*, enz.

Zeggen, eng. *say*, hoogd. *sagen*, schijnt verwant aan *gateihan*, verkondigen, bij ULPHIL., en met dit woord aan het hoogd. *zeigen*, aanwijzen. HOOFT heeft van *zeggen* het voortdur. w. *zeggelen* gevormd, in den zin van dikwerf zeggen, voorwenden, hetwelk bij KIL. niet voorkomt: *hij zeggelende, dat men de eere der vrouwen, behoorde te maatighen.* TACIT. heeft *dictitare.*

ZEIK, v. KIL. *seijcke*, hoogd. *Seiche.* Van *zeiken.* Het water, dat menschen en beesten lozen. Zamenstell. *kattenzeik*, enz.

ZEIKEN, b. werkw., *ik zeikte*, *heb gezeikt.* Een klanknabootsend woord, dat het geluid van het geloosde water van menschen en beesten aanduidt: *wat heeft die kat daar eene plas gezeikt!* Van hier *gezeik*, *zeik*,

zeiker, *zeikster*. Zamenstell. *zeikmier*, *zeikpot*, *zeikteil*, Kil.

ZEIL, o., meerv. *zeilen*. Een grootere of kleinere lap van zoogenoemd zeildoek, of andere stof, waarvan men zich tot verschillende einden bedient: *er werd een zeil over het paveljoen gespannen*. *Fijn linnen was u uijtbreijdsel, dat het u tot een zeijl ware*. Bijbelv. *De zeilen van eenen molen oprollen*. *De zeilen inhalen*. *Strijkt de zeilen voor de winden*. Vond. *Zeil en treil*, alles wat tot een schip behoort. Ook een zeilend schip: *wij zagen ten zuiden van ons drie zeilen*. *Te zeil*, of *onder zeil*, *gaan*, *zich onder zeil begeven* is, het zeil, of de zeilen, ophijschen, om heen te varen, en figuurl., in de dagelijksche verkeering, in slaap geraken, zich te slapen leggen: *met de laatste schepen te zeil gaan* is, bij Halma, de gelegenheid verwaarloozen, laat te scheep komen. *Zeil maken* is, zeilen ophalen. *Alle zeilen bijzetten* is, figuurlijk, alle krachten inspannen. *Met een opgestoken zeil* is, figuurlijk, in grammen moede. *Onder zeil zijn* is, met opgehaalde zeilen voortstevenen. *Een nat zeil* is eigenlijk een, dat men nat gemaakt heeft, opdat het den wind beter vatte; maar oneigenlijk is *met een nat zeil loopen*, dronken langs de straat, of den weg, loopen. *Het waait hem in zijn zeiltje*, het gaat hem voor den wind, zoo eigenlijk, als figuurlijk. *Het zeil in top zetten*, of *halen*, is, figuurlijk, veel uitwendige vertooning maken. *Zeil minderen*, een, of meer, zeilen strijken, en met de overige voortzeilen; figuurl., zich inkrimpen, zijne vorderingen matigen, anders zich een weinig terug trekken, waarvoor men ook *bakzeil halen* bezigt. *De zeilen strijken*, dezelve neerhalen; figuurlijk, voor iemand onderdoen. *Een oog in het zeil houden*, op zijne hoede zijn en blijven: *oogh in 't zeil te houden, komt altijdt wel te pas*. Hooft. *Onder een staand zeiltje is het goed roeijen*, als men eenige vaste inkomsten heeft, kan men er ligtelijk iets bij winnen, om wel te bestaan. *'t Geluk blaast in het zeil* is eene wijs van spreken, om eenen gewenschten voorspoed uit te drukken. Van hier *zeilnadje*, al de zeilen van een schip, — *zeilen*, enz. Zamenstell. *zeilblok*, *zeilboom*, *zeildoek*, *zeilgaren*, *zeilmakersgaren*, *zeilmaker*, *zeilnaald*, een zeilmakers-naald,

naald, *zeilspanner*, A. HOFFER, — *zeilspriet*, *zeilstang*, *zeilstrijker*, enz. *Bezaanzeil*, *bramzeil*, *gaffelzeil*, *hoofdzeil*, *kruiszeil*, *lijzeil*, *marszeil*, *razeil*, *schooverzeil*, *stagzeil*, *topzeil*, enz.

ZEILAADJE, zie *zeil.*

ZEILEN, zie *zeil.*

ZEILREE, zie *zeilvaardig.*

ZEILSTEEN, m., meerv. *zeilsteenen.* De zoogenoemde magneet; figuurl., aantrekking: *zij is voor hem een ware zeilsteen.*

ZEILVAARDIG, bijv. n. en bijw., *zeilvaardiger*, *zeilvaardigst.* Gereed, om te zeilen: *alle zeilvaardige schepen. Het schip lag zeilvaardig;* anders *zeilree.*

ZEIN, zie *zeissen.*

ZEISSEN, *zein*, v., meerv. *zeissenen* en *zeissens.* Een werktuig, waarmede men gras enz. afmaait: *dat niemant de zeissen in de airen sla!* VOND. *Want in eens anders eer, of ampt, de zein te slaen, en zou mij niet betamen.* D. DECK. *De speer in eene zein hersmeen.* VOND. *De zeissen in eens anders koren slaan* is, zich eens anders voordeel aanmatigen, of zich in eens anders werkzaamheid indringen.

Zeissen, KIL. *seijsene*, *seijssen*, *seijn*, vries. *seine*, angels., eng. *sithe*, hoogd. *Sense*, is verwant aan *sikkel*, vries. *sigter*, aan het oudd. *sachs*, een mes, aan het hoogd. *sech*, en het lat. *secare.*

ZEKER, bijv. n. en bijw., *zekerder*, *zekerst.* Zonder zorg, gerust, veilig: *tot een stil ende seker volk.* BIJBELV., waar *zeker wonen* meermalen voor *in veiligheid* gebezigd wordt. Zonder mislukking: *het gaat langzaam maar zeker.* Aan deze beteekenissen grenst nu wederom die van verzekerd: *ik ben hier niet zeker van mijn leven*, of *mijn leven niet zeker.* En uit deze beteekenis vloeit die van gewis, vast: *het is nog niet zeker.* Voorts noemt men iets *zeker*, waaromtrent men aanduidt, dat men het bepaaldelijk opgeven kon, zoo men wilde: *een zekere vriend*, of *zeker vriend*, *heeft mij gezegd. Te groeien, en allengs een' zekren vorm te winnen.* VOND. In de laatste beteekenissen beantwoordt *zeker* aan het fr. *certain.* Wijders wordt *zeker*, op zich zelf, voor eene bevestiging genomen, in: *hebt gij het zelf gehoord? Zeker!* Van hier *zekeren*, in *verzekeren*,

zekerheid, *zekerlijk*. Zamenstell. *onzeker*, *voorzeker*, enz.
Zeker, neders. *seker*, vries. *siker*, hoogd. *sicher*, fr. *sur*, eng. *sure*, sp. *seguro*, ital. *securo*, komt van het lat. *securus*, onbezorgd, uit *se* en *cura* zamengesteld.

ZELDEN, bijw., het tegenoverstaande van *dikwijls*: *het gebeurt zelden*. De vergrootende trap *zeldener* komt bij VOND. en anderen voor. Van hier bij KIL. ook *zeldenheid*.
Zelden, neders. *selden*, hoogd. *selten*, komt van het angels. *seld*, bij ULPHIL. *sildalik*, wonderbaar, *sildaliken*, bewonderen.

ZELDZAAM, bijv. n. en bijw., *zeldzamer*, *zeldzaamst*. Al wat niet dikwijls voorvalt, voorkomt, enz.: *een zeldzaam boek*, *geval*, enz. Vreemd, wonderbaar: *welk een zeldzaam mensch! Allerzeldzaamst gedroeg hij zich aldaar*. Van hier *zeldzaamheid*.

ZELF, *zelve*, bijv. n., hetwelk bij eigennamen van personen, persoonlijke voornaamwoorden en eenige zelfstandige naamwoorden geplaatst wordt, om de medewerking van iederen anderen persoon uit te sluiten, of om de persoonlijkheid nog nader te bepalen. Ook schikt het zich naar het geslacht der woorden, waartoe het behoort: *ik zelf heb het gezegd. Zij zelve sprak daarvan. Hij moet zelf komen*, in eigen persoon. *Ik bedroog mij zelven. Zij sprak van zich zelve. Zij viel van zich zelve*, zeeg in onmagt. *Wij zelve hebben het gehoord. Zij verhaalden het van zich zelve*, enz. — *Die zaak is op zich zelve niet kwaad. Het spreekt van zelf.* Zamenstell. *dezelve*, *dezelfde*; zie deze woorden. *Zelfbedrog*, *zelfbehagen*, *zelfbeheersching*, *zelfbehoud*, *zelfbeoordeeling*, *zelfgevoel*, enz. Nog andere zamenstellingen van *zelf* vindt men bij HOOFT, VOND. en anderen, als: *zelfwassen*, *zelfmaakte*, enz.

ZELFBEPROEVING, v., meerv. *zelfbeproevingen*. De beproeving van zich zelven: *aanhoudende zelfbeproeving is de naaste weg, om zich zelven te leeren kennen*.

ZELFBEVLEKKING, v. Die soort van onkuischheid, welke men aan zijn eigen ligchaam oefent: *de zelfbevlekking is eene bron van ontelbare kwalen*. Anders *onanie*.

ZELFBEWUST, bijv. n. en bijw. Bewust van zich zelven: *hij sprak, nog zelfbewust*. Van hier *zelfbewustheid*.

ZELF-

ZELFEGGE, zie *zelfkant.*

ZELFKANT, m., meerv. *zelfkanten.* De buitenste kant van laken, linnen, enz.; anders *zelfegge.*

ZELFKLINKER, m., meerv. *zelfklinkers.* In de spraakkunst, eene letter, welke, zonder hulp eener andere letter, en op zich zelve, klinkt. Anders *klinker, vokaal.*

ZELFLIEFDE, v. De liefde voor zich zelven, — de hebbelijkheid van zich zelven allerlei voorregten waardig te achten, en zijn eigen voordeel te behartigen. En, daar deze liefde zoo wel geoorloofd en pligtmatig, als ongeoorloofd en overdreven kan zijn, zoo is er ook eene *geoorloofde* en *ongeoorloofde zelfliefde;* welke laatste ook *eigenliefde* genoemd wordt.

ZELFMOORD, m., meerv. *zelfmoorden.* De dooding van zich zelven. In de gewone beteekenis, een opzettelijke moord, welken men aan zich zelven begaat. Van hier *zelfmoordenaar*, *zelfmoorder*, *zelfmoordenares.*

ZELFS, bijw., beteekenende *ook.* Het onderscheid tusschen het voorgaande *zelf* en dit *zelfs* is uit het volgende voorbeeld kennelijk: *ik zelf heb hem gezien; ja, zelfs met hem gesproken.*

ZELFSTANDIG, bijv. n. en bijw. Van *zelf* en *standig*, van *staan.* Eigenlijk, dat van zich zelf en uit eigene kracht bestaat, — dat den grond zijns bestaans in zich zelf heeft: in welken zin God alleen gezegd kan worden *zelfstandig* te zijn. In de spraakkunst is *zelfstandig* datgeen, hetwelk werkelijk eene zelfstandigheid, of het wezen eener zaak aanduidt: *zelfstandige naamwoorden zijn man, huis, stoel*, enz. Ook datgeen, hetwelk alleen als zelfstandig aangemerkt wordt: *tot de zelfstandige naamwoorden behooren ook: waarheid, deugd, liefde, vriendschap*, enz. Van hier *zelfstandigheid*, *zelfstandiglijk.*

ZELFVERTROUWEN, o. Het vertrouwen op zich zelven.

ZELK, v., meerv. *zelken.* HOOFT beschrijft dit woord: *de anderen nemen voorts de zelk in, een duin van as en vuilnis, zoo hoog opgehoopt*, enz.

ZELLING, v., meerv. *zellingen.* In de scheepvaart, de plaats in den grond, waar een schip, of anker, vast gezeten heeft. En in de steenbakkerijen aan den hollandschen ijssel, beteekent het eene verlamde plaats, of inham

der

der rivier, welke aan de kanten met riet begroeid, in hare ruimte, de aarde, d. i. het slijk en bezinksel, of de kleistof vervat, waarvan de steenen gevormd worden.

ZELSCHAP, o., voorheen in gebruik geweest voor *gezelschap; buiten zelschap zoekt uw dagen af te leven.* BROEKH. *Doen kreeg ik 't zelschap van twee knapen.* FOCQUENBR.

ZEMEL, v., meerv. *zemelen;* welk meervoud meest alleen gebruikt wordt. De klein gemalen, en door middel des buils, van het meel afgezonderde bast van tarwe of rogge. Van hier *zemelachtig*, *zemelig.* Zamenstell. *roggezemelen*, *tarwezemelen*, enz.

ZEMELKNOOPEN, o. w., *ik zemelknoopte*, *heb gezemelknoopt.* Eigenlijk, zemelen aan elkander knoopen, hetwelk bijna onmogelijk is, ten minste wanneer men het ondernam, zeer moeijelijk, en een werk van tragen voortgang zou wezen; van hier figuurlijk, zoo veel als onnuttig, treuzelwerk verrigten, muggenziften, haarkloven, over niets waardige dingen lang en laf spreken: *hij is weer verschrikkelijk aan het zemelknoopen.* Van hier *zemelknooper: hier heeft geen neuswijs zot, geen zemelknooper tegen.* J. DE DECK.

ZENDBRIEF, zie *zenden.*

ZENDELING, v., meerv. *zendelingen.* Iemand, die gezonden wordt, om het een of ander te verrigten. Afgezondene naar de heidenen, om onder dezelve de christelijke leer te verbreiden. *Wanneer de zendelingen geschikt waren en in last hadden, om de heidenen eerst in gewone menschelijke zaken te onderrigten, zou het hun gemakkelijker vallen en beter gelukken, dezelve tot christenen te vormen.* Zamenstell. *zendelingsgenootschap*, enz.

ZENDEN, b. w., *ik zond*, *heb gezonden.* Heenschikken, toeschikken: *koopwaren van de eene naar de andere plaats zenden. Iemand eenen brief, eenen bode, een geschenk zenden. Een' knecht naar huis zenden*, ook uit zijne dienst zetten. Van hier *zender*, *zending.* Zamenstell. *afzenden*, *nazenden*, *opzenden*, *toezenden*, *verzenden*, *wegzenden*, enz. *Zendbrief*, enz.

Zenden, hoogd. *senden*, KERO, OTTFRID. *sentan*, eng. *to send.* WACHT. brengt dit woord tot het oude *sinan*, gaan, hetwelk nog bij OTTFRID. voorkomt;

zoo

zoo dat *zenden* eigenlijk doen gaan zoude beteekenen.

ZENEBLAD, o., meerv. *zenebladen.* Het blad van den *zeneboom*, die in Egypte wast, maar ook in Italië en Frankrijk gekweekt wordt, en eene buikzuiverende kracht heeft; meest in het meerv. gebruikelijk: *manna*, *tamarinde* en *zenebladen.* Bij LINN. *cassia senna*; van het ital. *sena*, lat. *senna.*

ZENGEN, b. w., *ik zengde*, *heb gezengd.* De harige, of haar gelijkende deelen van iets afbranden, schroeijen: *geplukte eendvogels zengen.* *Zijn haar aan de kaars zengen.* Figuurl.: *de gezengde luchtstreek.* Van hier *zenging.* Zamenstell. *afzengen*, *verzengen*, enz.

Zengen, hoogd. *sengen*, schijnt het geluid na te bootsen, hetwelk het vuur in dergelijke harige dingen veroorzaakt. Men bezigt daarvoor ook *schroeijen.* Men geve hierbij acht op de overeenkomst van *schroeijen* met *schreijen*, van *zengen* met *zingen*; louter bewijzen, dat aan elkander gelijkende woorden dikwerf zeer onderscheidene dingen aanduiden, wanneer slechts eenige gelijkheid in het geluid dezer dingen plaats heeft.

ZENUW, v., meerv. *zenuwen.* In het gemeene leven worden alle banden, welke, in de dierlijke ligchamen, tot verbinding der beenderen, of tot spanning, buiging en uitrekking der ledematen dienen, *zenuwen* genoemd; anders ook *pezen.* Zie *pees.* *Het op de zenuwen hebben.* *Dit vleesch is vol zenuwen.* Figuurl., de sterkte, het voornaamste, de steun: *de koophandel, de zenuw van den staat!* Van hier *zenuwachtig*, *zenuwig.* Zamenstell. *zenuwader*, *zenuwknoop*, *zenuwkoorts*, *zenuwloos*, *zenuwrijk*, *zenuwtrekking*, *zenuwwater*, *zenuwziekte*, enz.

ZERK, *zark*, v., meerv. *zerken.* Oul. eene grafstede, ook eene houten of steenen doodkist, even als het hoogd. *Sarg*: *een scoen sarck, of kiste.* J. V. D. BEEK. Een vierkante, langwerpige grafsteen: *er staat op zijne zerk geschreven: hier ligt* enz. *De zerken ligten.* Alle groote vierkante steenen voor stoepen en gangen: *er is eene van de zerken in mijne stoep geborsten.* *De tempel opgericht van t'saem gevoeghde sercken.* F. V. DORP. Zamenstell. *zerkenligter.*

ZERP, bijv. n. en bijw. *zerper*, *zerpst.* Zuurachtig, wrang: *serpe druiven*, *pruimen*, enz. Van hier *zerpheid.*

heid. Zamenstell. *zerpzoet.* Het is verwant aan het hoogd. *herbe*, lat. *acerbus* en ons *zuur.*

ZES, een hoofdgetal, hetwelk tusschen vijf en zeven staat, en, bij een zelfstandig naamwoord geplaatst, onveranderd blijft: *zes dukaten. Voor zes weken. Na zes en vijftig jaren.* Is echter het zelfstandig naamwoord weggelaten, dan verandert het in *zessen: ik kan voor zessen* (voor zes uren) *niet komen. Een wagen van zessen*, voor zes personen. *Een paard, dat van zessen* (pooten en oogen) *klaar is* (*pedibus atque oculis integer*). Figuurl. is *van zessen klaar zijn*, in alle deelen gereed zijn. Ook wordt het als zelfstandig gebezigd, in het vrouwelijke geslacht: *de zes van klaveren*, in het kaartspel; *twee zessen gooijen*, met de dobbelsteenen. *Wij waren met ons zessen.* Van hier *zesde*, *zesderhande*, *zesderlei*, *zestien*, *zestig*, enz. Zamenstell. *zesdaagsch*, *zesdraadsch*, *zesduizendste*, *zeshoek*, *zeshonderdste*, *zesjarig*, *zeskant*, *zesregelig*, *zesthalf*, enz.

ZESDE, bijv. n., van het telwoord *zes. De zesde maand. Het gaat thans in het zesde jaar. Onder de regering van Karel den zesden.* Insgelijks met weglating van het zelfst. naamwoord: *ten zesde. Op den zesden* (dag) *der maand.* Ook wordt het als zelfstandig gebezigd, voor het zesde gedeelte: *gij kunt niet meer, dan een zesde krijgen. Het eene zesde* (gedeelte) *was voor hem, het andere voor mij.* In het meerv. *zesden: hij ontving vijf zesden* (zesde gedeelten). In het kaartspel, zes op elkander volgende kaarten, in het vrouwelijke geslacht: *eene zesde van het aas.*

ZESDERHANDE, *zesderlei*, zie *allerlei.*

ZESHOEK, m., meerv. *zeshoeken.* Al wat zes hoeken heeft: *de vesting bestaat in eenen regelmatigen zeshoek.* Van hier *zeshoekig*, bijv. n.

ZESKANT, zie *zeskantig.*

ZESKANTIG, bijv. n. Dat zes kanten heeft: *zeskantige bloemperken.* Ook bij zamentrekking *zeskant: een zeskante toren.*

ZESMAAL, bijw. Zes verschillende reizen. Van hier *zesmalig.*

ZESPONDER, m., meerv. *zesponders.* Van *pond.* Iets, dat zes pond weegt, zoo als een brood van zes pond, enz.

enz. Een kogel van zes pond: *hij schoot alleen zesponders.*

ZESTAL, o., meerv. *zestallen.* Van *tal*, getal. Het getal van zes: *een zestal maken, om er drie uit te kiezen. Op het zestal staan.*

ZESTHALF, bijvoegelijk telwoord, van *zes* en *half*, beteekenende vijf en een half, of de zesde half: *zesthalve stuiver. Ik heb het in zesthalf uur gegaan.* Van hier het zelfstandig naamw. *zesthalf*, eene bekende, niet meer gangbare, munt van vijf en een' halven stuiver.

ZESTIEN, telwoord, dat tusschen *vijftien* en *zeventien* staat. Het wordt op zich zelf gebruikt, of bij zelfstandige naamwoorden gevoegd, met en zonder lidwoord, en blijft onverbogen: *zestien centen. Tweemaal acht is zestien.* Men zegt evenwel ook: *wij waren met ons zestienen. Iets in zestienen verdeelen.* In dit geval wordt het gerekend op zich zelf te staan; en in: *neem er die zestien nog bij.* Van hier het z. n., o., *zestientje*, zeker, voorheen gebruikelijk, loterijbriefje. *Zestiende*, enz. Zamenstell. *zestiendaagsch*, *zestienjarig*, *zestienmaandig*, enz.

ZESTIENDAAGSCH, zie *zestien.*

ZESTIENDE, bijv. n., van het telwoord *zestien. Zij gaat in haar zestiende jaar. Lodewijk de zestiende.* En met weglating van het zelfst. naamw.: *op den zestienden der vorige maand. Het is van daag de zestiende.* Ook als zelfst. naamw., voor een zestiende gedeelte: *hij ontving een zestiende van de nalatenschap.* In de toonkunst: *twee zestienden maken een achtste.*

ZESTIENDERHANDE, *zestienderlei*, zie *allerlei.*

ZESTIG, een telwoord, tot de hoofdgetallen behoorende, en *zesmaal tien* aanduidende. Het wordt, even als andere telwoorden, of op zich zelf, of bij een zelfst. naamw. gevoegd. In dit geval blijft het onverbogen: *zestig stuivers. Zestig duizend gulden.* Ook blijft het onverbogen, wanneer het zelfst. naamw. weggelaten wordt: *hij was een der zestig*, (gemelde personen). Nogtans zegt men ook: *wij waren met, — onder ons zestigen.* In de gemeenzame verkeering zegt men: *hij is zestig*, voor: hij is al aan het suffen. *Zijt gij zestig?* Van hier *zestiger*, *zestigste.* Zamenstell. *zestigerhande*, *zestigerlei*, *zestigjarig*, *zestigmaal*, *zestigtal*, enz.

ZES-

ZESTIGER, m., meerv. *zestigers.* Een uit zestig eenheden bestaand geheel. Een medelid eener vergadering van zestig personen: *hij werd tot zestiger verkozen.* Iemand, die zestig jaren oud is: *ik ben haast een zestiger.* Een oorlogschip, dat zestig stukken geschut voert: *twee zestigers. Kapitein van een' zestiger.* Wijn, die in het jaar 1760 gewassen is: *dat is nog echte zestiger.*
ZESTIGERHANDE, *zestigerlei*, zie *allerlei.*
ZESTIGTAL, zie *zestal.*
ZET, m., meerv. *zetten.* De daad van zetten: *dat beeld op die hoogte te plaatsen is een heele zet.* In het schaakspel: *als ik nog eenen zet gedaan heb, zal hij schaakmat zijn.* Douw, stoot: *ik gaf hem een' zet, dat hij viel. Met een' zet*, terstond, als in een oogenblik. *Dat zes duizent zwitsers met eenen zet derwaerts daelden*, HOOFT. *Hij zet het plondernest met eenen zet in brandt.* D. DECK. Zamenstell. *inzet, opzet*; doch dit laatste is onzijd.
ZETEL, m., meerv. *zetels.* Eigenlijk, alles, waarop men zit. In het gebruik, iedere verheven en aanzienlijke zitplaats, of eergestoelte: *een koninklijke zetel*, of troon. *De aartsbisschoppelijke zetel.* De verblijfplaats van de opperste magt des lands, van den Koning of Keizer: *Parijs, de zetel des franschen rijks. Iemand op den zetel tillen*, in eenen hoogen eerpost plaatsen. *Wij willen onversuft ons in dien zetel zetten.* VOND. *Iemand uit den zetel schoppen*, uit zijnen eerpost zetten. Figuurl.: *de zetel des oorlogs in de Nederlanden.* SEWEL. Van hier *zetelen.* Zamenstell. *draagzetel*, enz.
Zetel, hoogd. *Sessel*, angels. *sitl*, eng. *settle*, stamt, even als *zadel*, van *zitten* af.
ZETELEN, b. en o. w., *ik zetelde, heb gezeteld.* Van *zetel.* Bedr., zetten, doen zitten: *hen zetelt op den rug der arbeidzaame faam.* MOON. *Hoe Godt zich zetelde in uw legertent.* M. L. Onz., gezeten zijn: *hij zetelt boven lucht en wolken.*
ZETREGEL, m., meerv. *zetregels.* Grondregel: *dat is zijn zetregel.*
ZETSCHIPPER, m., meerv. *zetschippers.* Een schipper, welke een schip voert, dat hem niet toebehoort, — die over het schip van een' ander als schipper gezet is: *als zetschipper varen.*

ZETSEL, o., meerv. *zetsels.* Van *zetten.* Zoo veel als men in eens zet; van thee, kruiden, enz.: *een zetseltje beste thee. Het eerste zetsel was sterker, dan het laatste.*

ZETTEN, b. w., *ik zettede, heb gezet.* Eigenlijk, doen zitten; ook doen staan; en aan iets eene zekere bepaalde plaats geven.

1. Doen zitten: *een kind op de tafel, op den schoot, in den tafelstoel,* enz. *zetten. Zich aan de tafel, op den troon, bij het vuur,* enz. *zetten. Iemand op den troon zetten,* hem tot de vorstelijke waardigheid verheffen. *Een schip zet zich op den grond,* wanneer het den grond raakt, en strandt. Een vloeibaar ligchaam *zet zich,* wanneer het dikke op den bodem zinkt.

2. Doen staan. Eigenlijk: *het glas op de tafel. De kaars op den kandelaar zetten. Iemand den voet op den nek zetten,* figuurl., iemand onderdrukken, hem gewelddadig behandelen. *Boomen zetten,* planten. Figuurl., verordenen, bepalen: *tijd of dag zetten,* stellen. *Geld op iemands hoofd zetten. Den prijs — op prijs zetten. Een huis te huur, te koop zetten. Iemand aan land zetten. Voet aan wal zetten. Gelagen zetten.*

3. Aan iets eene zekere bepaalde plaats geven. Eigenlijk: *den hoed op het hoofd zetten. Iemand in de gevangenis,* of *gevangen, zetten;* in de dagelijksche verkeering, enkel *iemand zetten. Visschen in eenen vijver zetten. Zijn goed in den lomberd zetten. Iets te pande zetten. Iemand het hoofd regt zetten,* figuurl. — *Een stuk doek aan het andere zetten,* naaijen. *Geld op renten zetten. Iets ter zijde zetten,* niet in aanmerking nemen, oul. ook *bezijden zetten,* voor verachten: *en die geleertheyt set men besyden.* Const. d. Minne. Bij de Boekdrukkers is *zetten,* de gegoten letters uit de hokjes der letterkas nemen, en dezelve in lettergrepen, woorden, regels en bladzijden *zamenzetten,* of bij elkander voegen. — Figuurl.: *zijn gansch vermogen op eene kaart zetten,* aan het spel wagen. *Uit elkander zetten,* ordelijk voordragen en duidelijk maken. *Iets uit zijn hoofd, uit zijne gedachten zetten,* daaraan niet meer denken.

Eindelijk wordt dit werkw. nog in eenige bijzondere

uitdrukkingen gebruikt, om de voortbrenging eener zekere verandering, eenes zekeren toestands, aan te duiden: *een land onder water zetten. Water te koken, kruiden te trekken zetten. Eene kip te broeijen zetten. Zich in den stap zetten*, beginnen te stappen. *Eene stad in rep en roer zetten*, verontrusten, aanhitsen. *Een lied op noten zetten. Iemand iets betaald zetten. Van iets de tering zetten*, krijgen. *De doodverw zetten*, doodelijk bleek worden. *Iemand niet mogen zetten*, dulden, lijden. *Op iemand*, of *iets gezet zijn*, bezigt men, voor: *op iemand*, of *iets gesteld zijn. Een gezet man* is een dik, ineen gedrongen man; ook een bedaard man. Voor *gezet* bezigt men ook *zet*, in: *zetvisch*, of *zette visch*, visch, die niet krimpt. Van hier *zetsel*, *zetster*, *zetter*, *zetting*. Zamenstell. *aanzetten*, *afzetten*, *bezetten*, *bijzetten*, *doorzetten*, *inzetten*, *nazetten*, *opzetten*, *toezetten*, *verzetten*, *voorzetten*, *wegzetten*, enz. — *Zetgang*, *zethaak*, *zethamer*, *zetpil*, *zetschipper*, enz.

Zetten, hoogd. *setzen*, bij Isidor. en Kero *sezzan*, Ulphil. *satjan*, angels. *sattan*, eng. *to set*, ijsl. *seta*. Het gr. σαττειν, en het hebr. שׁית, *zetten*, zijn ongetwijfeld daarmede verwant. En, daar in de eigenlijke beteekenissen het denkbeeld van laagte zeer merkbaar is; want wie zich zet, wordt daardoor lager, dan als hij staat, zoo is deszelfs overeenkomst met *zitten* zeer duidelijk.

ZEUG, *zeuge*, v., meerv. *zeugen*. Een zwijn van het vrouwelijke geslacht, en wel dat reeds geworpen heeft, anders *eene zog*, ook *moederzwijn*: *eene zeug met zes biggen. De gewasschene seuge tot de wentelinge in het slijk.* Bijbelv. Ook wordt *zeug* voor een pissebed genomen.

Zeug, bij Kil. *seughe*, hoogd. *Sau*, eng. *sow*, angels. *sugu*, hebr. *chuz*, gr. ὗς, σῦς, σιxα, lat. *sus*, *sucula*. Wachter vindt, zeer te regt, in eenigen dezer woorden veel overeenkomst met ons *zuigen*; te meer, daar *zeug*, *zog* eigenlijk een *zogend*, zog gevend varken is. Van hier noemt men een dik schommelend vrouwspersoon ook eene *zeug*, of *zog*.

ZEULEN, b. en o. w., *ik zeulde*, *heb gezeuld*. Met kracht voortslepen; bedr.: *ik zeulde het pak van de straat in het pakhuis*. Onz., met een net, dat door

een

een paard voortgetrokken wordt, visschen; ontleend van de slepende en langzame beweging van het zeulen. Fig.: *dat moet zoo wat heen zeulen*, zoo wat heen sukkelen. Van hier *zeuler*, *zeuling*, *zeulster*. Zamenstell. *afzeulen*, *inzeulen*, *nazeulen*, *verzeulen*, *voortzeulen*, *wegzeulen*, enz. Dit woord schijnt zijne beteekenis aan den klank verschuldigd te zijn.

ZEUNIJ, v., meerv. *zeunijen*. Een varkenstrog; bij KIL. *seunie* en *suenie*; waarschijnlijk uit den zelfden stam met *zwijn*. *Die een varken aan de zeunij voor zijn blazoen voerde*. HOOFT.

ZEUR, v., meerv. *zeuren*. Hetzelfde als *leur*: *denkt niet, dat ik dit voor eene leur en zeur zal geven*. HALMA.

ZEUREN, o. w., *ik zeurde*, *heb gezeurd*. Smerten: *dat zeurt hem*. *'t En zij hem het quaalijk beslaaghen meer dan 't misdrijf gezeurt heeft*. HOOFT. Lastig vallen: *ergens om zeuren*. Met een eentoonig geluid om iets dwingen, zoo als kinderen doen: *zit zoo niet te zeuren*. Van hier *zeurig*. Dit woord is waarschijnlijk van den klank ontleend.

ZEVEN, een hoofdgetal, hetwelk tusschen *zes* en *acht* staat. Met, of zonder zelfstandig naamw., blijft het onveranderd: *zeven dagen*; *voor zeven weken*. *Het is nog geen zeven*, de klok heeft nog geen zeven uren geslagen. *Ik heb hen alle zeven gezien*. Echter zegt men ook: *het is reeds over zevenen*. *De raad van zevenen*, eene raadsvergadering van zeven personen. Meermalen wordt het als een zelfst. naamw. van het vrouwelijke geslacht in het kaartspel gebruikt: *ik speelde de zeven van klaveren*. *Gij hebt eene derde van de zeven; maar ik heb drie zevens*. Van hier *zevende*, *zevenderhande*, *zevenderlei*, *zeventien*, *zeventig*, enz. Zamenstell. *zevenboom*, *zevendraadsch*, dat zeven draden heeft, *zevenduizendste*, *zevengestarnte*, *zevenhoek*, *zevenhoekig*, *zevenjarig*, *zevenmaal*, *zevensnarig*, *zevental*, *zevenvoudig*, enz.

Angels. *seofon*, eng. *seven*, lat. *septem*, gr. ἑπτά. WACHTERS onwaarschijnlijke afleiding van σέβομαι, *ik vereere*, dewijl dit getal altoos in eere gehouden werd, wordt, onder anderen, ook door het aanverwante hebr. שבע, *zeven*, genoegzaam wederlegd.

ZEVENDE, b. n., van het telwoord *zeven. Op den zevenden dag. Paus Clemens de zevende.* Ook met weglating van het zelfst. naamw.: *ten zevende. Den zevenden* (dag) *der volgende maand.* Insgelijks wordt het als zelfstandig gebezigd, voor het zevende gedeelte: *hem viel slechts een zevende der erfenis ten deel.* In het meerv. *zevenden: hij moest er drie zevenden van hebben.* In het kaartspel, zeven op elkander volgende kaarten; in het vrouwel. geslacht: *ik heb eene zevende.*

ZEVENDERHANDE, *zevenderlei*, zie *allerlei.*

ZEVENDHALF, bijv. n. Zes en een half, zie *zesthalf.* Van hier het zelfst. n. *zevendhalfje*, zekere zeeuwsche munt, van zes en een' halven stuiver.

ZEVENGESTERNTE, o. Een gesternte, dat uit zes of zeven heldere sterren met vele kleinere bestaat, anders de beer genoemd.

ZEVENMAN, m., meerv. *zevenmannen.* Zeven Overheidspersonen, bij de Romeinen, die het opzigt hadden over de offeranden en de maaltijden der opperpriesteren. Van hier *zevenmanschap.*

ZEVENTIEN, een telwoord, dat tusschen *zestien* en *achttien* staat. Het wordt op zich zelf gebruikt; of bij zelfstandige naamwoorden gevoegd, met of zonder lidwoord, en blijft onverbogen: *zeven en tien is zeventien.* Somwijlen echter wordt het verbogen: *een van ons zeventienen. De zeventienen* waren, weleer, de bewindhebbers van de oostindische maatschappij. Van hier *zeventiende*, enz. Zamenstell. *zeventiendaagsch*, *zeventienjarig*, enz. Zie *zestien.*

ZEVENTIENDERHANDE, *zeventienderlei*, zie *allerlei.*

ZEVENTIG, een hoofdgetal, beteekenende zeven tienmaal, of tien zevenmaal genomen. *Zeventig weken. Zeventig duizend pond. De zeventig discipelen. De zeventig overzetters;* ook enkel *de zeventigen.* Zoo zegt men ook: *wij waren met ons zeventigen.* Van hier *zeventiger, zeventigste.*

Zeventig, hoogd. *siebzig*, reeds bij ISIDOR. *sibunzo*, KERO *sibunzog.* OTTFRID. drukt *zeven en zeventig* door *einlif stunton sibini*, d. i. elf maal zeven, uit.

ZEVENTIGER, m., meerv. *zeventigers.* Een uit zeventig eenheden bestaand geheel. — Een medelid eener vergadering van zeventig personen. — Iemand, die zeventig jaren oud is:

ke: *hij is een goede zeventiger*, rijkelijk zeventig jaren oud. — Een oorlogschip van zeventig stukken geschut: *hij voert het bevel over een' zeventiger*. Ook wijn, die in het jaar 1770 gewassen is. Zamenstell. *eenenzeventiger*, *vierenzeventiger*, enz.

ZICH, wederkeer. voornaamw. des derden persoons, hetwelk alleen in de verbogene naamvallen voor handen is, en in het enkel- en meervoud, in alle geslachten onveranderd blijft. Het wordt gebruikt, wanneer van den derden persoon, of eene zaak, iets gezegd wordt, hetwelk deze derde persoon of zaak niet alleen zelf doet, maar hetwelk ook tot die zelve terug keert. *Hij heeft het zich zelven te danken*. Dikwerf wordt *zich*, in navolging van de Duitschers, doch verkeerd, voor *elkander* gebezigd, b. v.: *zij hebben zich daar ontmoet*, voor *elkander*. *Zij droegen zich de hartelijkste vriendschap toe*, in plaats van: *zij droegen elkander* enz. OUDAAN heeft eene bijzondere zamenstelling van dit voornaamw. gevormd, in: *zichvlijentheid*.

ZIEDEN, b. en o. w., *ik zood*, *heb gezoden*. Dit woord bootst eigenlijk het sissend geluid na, hetwelk eene in eene inwendige beweging gebragte vloeistof van zich geeft: *hij doet de diepte sieden*, *gelijk eenen pot*. BIJBELV. Inzonderheid, wanneer eene vloeistof, door middel van vuur, tot zulk eene met sissing verbondene opwelling gebragt wordt; anders koken. Onzijd.: *het water ziedt*. *Ick sie eenen siedenden pot*. BIJBELV. Bedrijv.: *visch zieden*. *Gij sult sijn vleesch in de heilige plaetse sieden*. BIJBELV. Gemeenlijk echter bezigt men in plaats hiervan, *koken*; behalve in de spreekwijze *gezoden en gebraden*. Van hier *zieder*, *zieding*. Zamenstell. *zeepzieden*, *zeepzieder*, *zeepziederij* — *ziedharing*, enz.

Zieden, hoogd. *sieden*, KERO *siudan*, OTTFRID. *sueden*, eng. *to seeth*, zweed. *sjuda*. Het bootst den sissenden klank na van iets dat ziedt; van daar ζέειν, in het gr. *sissen*, bruischen, en ζῦθος, *bier*, een gezoden drank.

ZIEK, bijv. n. en bijw., *zieker*, *ziekst*. Krank, zwak, en ongesteld: *eene zieke vrouw*. *Ziek te bed liggen*. *In hetzelfde gasthuis ziek liggen*, spreekw., het zelfde gebrek hebben. Ook voor begeerig naar, verzot op, in de zamenstell.: *manziek*, *speelziek*, enz. Als z. n., *de zieke*. *Zieken bezoeken*. Van hier *ziekachtig*, *ziekelijk*, *ziekte*. Zamenstell. *ziekaard*, zieke: *den ziek-*

ziekaard spelen. Z. N. *Den ziekaard maken*, voor zich ziek houden, vinden wij in de kantteek. van den STATENBIJBEL, — *ziekbed*, *ziekenbezorger*, *ziekenhuis*, een huis, waar zieken bezorgd en opgepast worden, — *ziekenkamer*, een stil vertrek, geschikt voor zieken, — *ziekentroost*, *ziekentrooster*, — *doodziek*, *maanziek*, *manziek*, *minziek*, *naamziek*, *praalziek*, *roofziek*, *speelziek*, *twistziek*, *vensterziek*, *vrouwziek*, *wagenziek*, *wervelziek*, *woelziek*, enz.

Ziek, hoogd. *siech*, ULPHIL. *suks*, angels. *seoc*, eng. *sick*, gr. σικχος. Dit woord schijnt zijnen oorsprong aan den klaagtoon der zieken verschuldigd te zijn.

ZIEKEN, o. w., *ik ziekte*, *heb geziekt.* Van *ziek.* Ziek zijn: *dat huisgezin heeft dit jaar verschrikkelijk geziekt*, daar zijn vele zieken geweest.

ZIEL, v., meerv. *zielen.* Eigenlijk, het leven en de levenskracht van een levend wezen; eene der eerste en oudste beteekenissen: *soo sult gij geven ziele voor ziele.* BIJBELV. *Want sij zijn gestorven, die de ziele des kindekens sochten.* BIJBELV. In deze beteekenis is het bij ons verouderd, behalve in eenige spreekwijzen, welke daarmede overeenkomen, b. v.: *de ziel is uit hem gevaren. De ziel is er uit. Bezielen* en *ontzielen* behooren insgelijks hiertoe. — Wijders het vermogen, de kracht, om gewaar te worden en te begeeren: *de zielen der dieren.* Bijzonder dit vermogen in den mensch, als een met *hart* het zelfde beteekenend woord: *de mensch heeft eene redelijke ziel. Mijne ziel is bedroefd, verheugt zich*, enz. *Eene edele, eene slechte, lage ziel hebben.* — Vervolgens, het wezen, dat in ons denkt, verstand en wil heeft, de met het ligchaam verbonden geest. Eigenlijk, zoo wel in vereeniging met het ligchaam, als buiten dezelve: *de menschelijke ziel. In iemands ziel zweren*, d. i. in deszelfs naam, zoo dat zijne ziel den eed te verantwoorden heeft. *De zielen der afgestorvenen*, *der regtvaardigen. Aller zielen dag*, een zekere feestdag in de roomsche kerk. — Fig., een mensch: *ende daer werden, op dien dag, tot haer toegedaen omtrent drie duizend zielen.* BIJBELV. *Eene stad bevat tien duizend zielen*, wanneer zij zoo vele levende inwoners heeft. *Geene ziel* (geen mensch) *zal door mij daarvan ooit iets te weten komen. Een vrome ziel. Het is een ligte, losse ziel. Een zieltje*

(een

(een mensch) *winnen.* — Ook elk levend wezen, mensch, of dier: *de aarde brenge levendige zielen voort, na haren aert.* BIJBELV. *Er was geene levende ziel in het gansche huis.* — Insgelijks datgeen, hetwelk eenig ding leven, regelmatige beweging en werkzaamheid, mededeelt. Men zegt, b. v.: *iemand is de ziel van het werk*, wanneer deszelfs behandeling voornamelijk van hem afhangt. *De liefde is de ziel van alle christelijke deugden.* In eene meer eigenlijke beteekenis verstonden de oude wijsgeeren door *de ziel der wereld* een geestelijk vermogen der stoffe, om zelve hare veranderingen voort te brengen, hetwelk zij ook de natuur noemden. — In eenen nog ruimeren zin, het voornaamste, wezenlijkste deel, de noodzakelijkste eigenschap eener zake: *billijkheid is de ziel der wetten. Eene bondige kortheid is de ziel der oden van Anakreon.* — In Vriesland beteekent *een zieltje* een vrouwenonderrok. Zamenstell. *zielangst, zieleleer, zielerust, zielrustig*, bij CAMPH.: *een zielrustig leven*, — *zieleslaap, zielkracht, zielloos, zielstreelend: zielstreelende zoetigheid*, OUD. — *zieltogen, zielverkooper, zielverpestend, zielzoeken*, trachten te moorden, *zielzoeker*, moordpriem, hartvanger, enz.

Ziel, hoogd. *Seele*, ISID. *seulo*, KERO, OTTFR., WILLER. *sela*, ULPHIL. *saiwala*, angels. *savel, sawul*, eng. *soul.* Gelijk levenskracht eene der eerste beteekenissen van dit woord is, even als het lat. *anima*, de ziel, en *animal*, een dier, een levend schepsel, woorden van gelijke afkomst zijn, zoo is ons *ziel* zekerlijk ook aan het gr. ζαω, *leven*, verwant; gelijk het ook met het hebr. שאל, *begeeren*, overeenkomst heeft.

ZIELELEER, v. De leer van het wezen en de eigenschappen der menschelijke ziel; ook een boek, waarin deze leer voorgedragen wordt; anders, met een grieksch kunstwoord, de *psychologie.*

ZIELMIS, v., meerv. *zielmissen.* In de roomsche kerk, eene mis, welke ter verlossing van eene, of meer zielen, uit het vagevuur, gelezen wordt. *Zielmissen doen.* In een gemeen spreekwoord, komt de zamenstelling *koperzielmis* voor: *kopergeld, koperzielmis*, zulk geld, zulke waar.

ZIELROERENDE, bijv. n. en bijw., *zielroerender, zielroe-*

roerendst. Van *ziel* en *roerend*, het deelw. van *roeren.* Hetgeen de ziel roert, treft, aandoenlijk: *hij hield eene zielroerende lijkrede over den afgestorvene.* Ook wordt het, in de gemeenzame verkeering, schertsende, voor slecht, niet wel zamengesteld en belagchelijk gebezigd: *zielroerender aanspraak hoorde ik nimmer.* Van hier *zielroerendheid.*

ZIELSVERHUIZING, v., meerv. *zielsverhuizingen.* De overgang van eene en dezelfde menschelijke ziel van het eene in het andere ligchaam; anders, met een gr. kunstwoord aangeduid, *metempsychosis;* eene door vele oude wijsgeeren voorgestane leer.

ZIELTOGEN, o. w., *ik zieltoogde*, *heb gezieltoogd.* Van *ziel* en *togen*, *tiegen*, d. i. trekken, halen; derhalve zoo veel als de laatste ademhaling doen, op sterven liggen. *Hij lag te zieltogen.* Van hier *zieltoging.*

ZIELVERKOOPER, m., meerv. *zielverkoopers.* Van *ziel*, persoon, mensch, en *verkooper.* Iemand, die matrozen voor de schepen aanneemt, dezelve tot hun vertrek onderhoudt, en voor de reis uitrust; terwijl hij zich uit derzelver maandgelden enz. betaalt. De woekerzucht, welke daarmede dikwerf gepaard gaat, heeft aanleiding tot deze hatelijke benaming gegeven. *Hij is in de handen van eenen zielverkooper gevallen. Op zijn zielverkoopers handelen*, spreekw., slecht, woekerachtig handelen. Anderen nemen *zielverkooper* voor eene verbastering van *cedelverkooper.*

ZIEN, o. en b. w., onregelm., *ik zag*, *heb gezien.* Onzijd., met *hebben;* eene zekere gestalte, een zeker uitzigt hebben, dat door een bijwoord uitgedrukt wordt: *zuur zien*, een zuur gelaat aannemen, vertoonen. *Scheel zien*, *bleek zien*, *rood zien*, enz. *Wat ziet die boter geel!* Ook eene zekere rigting hebben: *dit venster ziet op den tuin.* — Bedrijv., schoon het hier ook dikwerf in de gedaante van een onzijd. w. voorkomt; door middel van het oog gewaarworden. Eigenlijk: *ik kan niet zien. De nevel verhinderde mij te zien. Mijne oogen zien niet ver. Ik kan uit mijne oogen niet zien. Hij is het, wanneer ik wel zie. Door een glas, door een' bril zien. Uit zijne eigen oogen zien*, naar zijn eigen oordeel te werk gaan. In eenen meer bedrijvenden zin: *ik zie niets. Dit's 't laatst*, *dat*

dat ik u zie. HOOFT. *Ik zie het met mijne oogen, voor mijne oogen*, eene nadrukkelijke manier van spreken. *Iets door de vingeren zien*, fig., eene zaak ongemerkt laten voorbijgaan. *Zijne vreugde, zijn genoegen, zijn verdriet, aan iets zien*, het met vreugde, genoegen, verdriet aanzien. — Insgelijks met allerlei voorzetselen. *Op iets zien*, de oogen daar op rigten; fig., het van belang en waarde rekenen, het in aanmerking nemen: *zie niet op de waarde van het geschenk, maar op mijn hart. Iemand op de vingeren zien*, zijne handelingen naauwkeurig gadeslaan. *Iemand in de kaart zien*, fig., deszelfs geheime zaken opsporen. *Iemand onder de oogen zien*, fig., hem moedig tegentreden, hem te keer gaan. *Iemand naar de oogen zien*, op zijne wenken letten, hem in alles gehoorzamen. *Zij begint reeds naar hare hielen te zien*, of *om te zien*, fig, zij begint zich reeds beminnelijk voor te doen. *Iemand*, of *iets*, over het hoofd zien, fig., overslaan, geen acht daarop geven. *Laten zien* beteekent toonen, ten toon stellen, en *zich laten zien* te voorschijn komen, verschijnen: *iets voor geld laten zien. Hij zeide, dat zijne vrouw zich na haren dood had laten zien*, verschenen was. *Zich den ganschen dag niet laten zien*, zich niet vertoonen, fig.: *als dat gebeurt, zal ik mij laten zien*, mij daartegen verzetten, mijn regt laten gelden. De gebiedende wijs *zie* wordt dikwerf gebezigd, zoo om zijne eigene verwondering uit te drukken, als die van anderen op te wekken: *ik stond, en wachtte, en zie daar! hij kwam niet. Zie eens, hoe slecht gij daarin gehandeld hebt.* Het deelw. *ziende* komt als bijw. en als bijv. naamw. voor: *weder ziende worden*, het gezigt weder bekomen.

Wanneer *zien* een werkw. zonder *dat* bij zich heeft, dan staat dit werkw. zonder *te* in de onbepaalde wijs; eene woordvoeging, welke ook bij de werkwoorden *durven, heeten, helpen, hooren, laten, kunnen, leeren, moeten*, enz. plaats vindt. *Ik zag hem komen. Een' man van kennis en smaak ziet men wel lagchen, maar men hoort hem zelden lagchen.* En in de zamengestelde tijden verliest *zien* dan ook het voorvoegsel *ge: men heeft mij zien rönddwalen;* niet *gezien. Wij hebben hen eindelijk nog zien bedelen.* Intusschen kan hier groote dubbelzinnigheid ontstaan,

 wan-

wanneer, namelijk, het andere werkw. zoo wel in eenen bedrijvenden, als lijdenden zin kan genomen worden; welke dubbelzinnigheid men liever, door eene omschrijving, moet trachten te vermijden; b. v.: *ik zag hem slaan*, *ik heb hem zien doopen*, liever, wanneer men de lijdende beteekenis bedoelt: *ik zag, dat hij geslagen — ik heb gezien, dat hij gedoopt werd.*

Figuurl., door de zinnen ervaren; doch het naast van de gewaarwording door het zintuig des gezigts. *Ik zie wel, dat hij mij wil bedriegen. Het gevaar voor oogen zien. Iets gaarne zien*, vermaak en genoegen daarin vinden. *Ergens zeer, weinig, niet gezien zijn.* — Vervolgens, besluiten, oordeelen: *hieruit zie ik, dat* enz. *Hij kan geen kwaad in zijne kinderen zien. Men ziet het aan zijne kleeding, dat hij weinig smaak heeft.* Zoo ook beproeven, eene proef nemen: *wij zullen zien, dat wij hem daartoe bewegen.* Wijders, vlijt, moeite, zorg aanwenden: *wij moeten zien, dat wij geld krijgen.* Van hier *ziener*, *zigt*, *zigtbaar*, dat gezien kan worden, *gezigt*, *gezien*, ook voor geacht, *zienlijk*, enz. Zamenstell. *aanzien*, *afzien*, *bezien*, *doorzien*, *inzien*, *nazien*, *opzien*, *overzien*, *uitzien*, *verzien*, enz.

Zien, hoogd. *sehen*, bij ISID., KERO *sehan*, eng. *to see*, angels. *seon*, in sommige gr. tongvallen σεαειν, θεαειν, hebr. שׁעה.

ZIER, v. Verkleinw. *ziertje.* Eigenlijk, het kleinste insekt: *al is er maer een enge scheur, al kruipt er maer een siertje deur.* J. CATS. Wijders, eene kleinigheid, genoegzaam niets: *niet eene zier*, niet met al. Het verkleinw. *ziertje* wordt voor de geringste kleinigheid, voor een stofje, genomen: *er is mij een ziertje in het oog gewaaid.*

ZIFT, *zeef*, v., meerv. *ziften.* Een bekend werktuig. *Iets door eene zift laten loopen.* Van hier *ziften*, door eene zift zuiveren, fig., naauw uitpluizen. Zamenstell. *ziftbeen*, *zeefbeen*, boven in den neus, een been, dat zoo gatig als eene zift is, lat. *os cribriforme.*

Zift, *zeef*, hoogd. *Sieb*, OTTFRID. *sib*, eng. *sieve.* Het is zijnen oorsprong verschuldigd aan de beweging, welke met het ziften gepaard gaat, en is verwant aan het gr. σειειν, σειειν, *schudden*, en aan ons *zaaijen.*

ZIFTBEEN, *zeefbeen*, zie *zift.*

ZIF-

ZIFTEN, zie *zift*.

ZIGT, o. De daad van zien. Men gebruikt het op zich zelve nog in den wisselstijl: *op zigt betalen*. Van hier *gezigt*. Zamenstell. *zigteinder*, *zigtkunde*, — *aanzigt*, *doorzigt*, *doorzigtkunde*. Van *zien*.

ZIGTBAAR, zie *zien*.

ZIGTEINDER, m., meerv. *zigteinders*. Anders *gezigteinder*. Het einde van de oppervlakte der aarde, waarnaar men heen ziet, wanneer men een vrij en onbelemmerd uitzigt heeft; de horizont, wereldkim. Zie *horizon*. Van hier *zigteinderlijk*, met een basterdw. *horizontaal*.

ZIGTKUNDE, v. Anders *gezigtkunde*, lat. *optica*. Van hier *zigtkundig*, tot de zigtkunde behoorende, op dezelve gegrond. In eene uitgestrektere beteekenis is *zigtkundig* zoo als eene zaak gezien wordt, zoo als zij aan het oog voorkomt, in tegenoverstelling van de wijze, waarop zij eigenlijk bestaat. Zoo zijn de uitdrukkingen *de zon gaat op*, *gaat onder*, zigtkundige uitdrukkingen en voorstellingen, dewijl de zon *schijnt* op — en onder te gaan, schoon zij in het middelpunt hares stelsels onbewegelijk is.

ZIGTKUNDIG, zie *zigtkunde*.

ZIJ, persoonlijk voornaamw. van het vrouwelijke geslacht; meerv. *zij*. *Zij*, als meerv., is betrekkelijk tot alle geslachten. Zie de verbuiging, in mijne nederd. spraakk. D. I, § 214. *Zij* tegen *hij* overgesteld, beteekent zoo veel als het wijfje onder de dieren, inzonderheid onder de vogelen: *het is geen hij*, *maar eene zij*, geen mannetje, maar een wijfje.

ZIJ, zie *zijde*.

ZIJD, *wijd en zijd*, zie *wijd*.

ZIJD, dus heet de streek onzer hollandsche kust, langs de noordzee. Van hier *zijdsch: hij spreekt zijdsch*. *Zijdsche boomen*, voor *bodemen*, gemeenlijk bij verbastering *bommen*, *zijdsche bommen*, genaamd, zijnde eene soort van platboomde hoekers.

ZIJDE, *zij*, v., meerv. *zijden*. Die vlakte van eenig ding, welke zich naast de achterste en voorste vlakte bevindt. — Eigenlijk, is aan het menschelijke ligchaam *de zijde* de vlakte, of de vlakke kant, van de armen tot de heupen: *pijn in de zijde hebben*. *Aan iemands zijde gaan*, *zit-*

zitten. Eene zijde, of *zij*, *spek. Van ter zijde*, d. i. zijdelings. Figuurlijk: *aan eene zijde gaan*, zich verwijderen. *Scherts ter zijde. Zijne droefheid ter zijde zetten. Ter zijde*, op het tooneel, d. i. stil, in zich zelf. *Dat is zijne zwakke zijde*, daar is hij het zwakste. *Van mijne zijde*, wat mij betreft. *Iemands zijde niet verlaten*, zich niet van hem verwijderen, bij hem blijven. *Op iemands zijde zijn*, tot zijne partij behooren, van gelijke meening en gezindheid met hem zijn. *Iemand op zijne zijde hebben.*

Wijders, iedere vlakte van eenig ding, behalve de bovenste en onderste: *de zijde eenes bergs. De regte en verkeerde*, of *averegtsche zijde van linnen, laken* enz. *De zijde van een blad papier Aan alle zijden pakken onweerswolken zamen. Zich van eene goede zijde vertoonen.* Van hier *zijdelings*, bijw., van ter zijde, *zijdelingsch*, bijv. n., van de zijdlinie. Zamenstell. *binnenzijde*, *bladzijde*, *bovenzijde*, *overzijde*, enz. *Zijbalk*, *zijdeur*, *zijdgeweer*, *zijwind*, enz. Spiegel heeft *zijdeloos* voor onpartijdig.

ZIJDE, *zij*, v. Het gewrocht, het spinsel van de zijwormen. *Geene zijde bij iets spinnen*, fig., geen nut, geen voordeel daarvan hebben. *Zich in zijde kleeden*, zijden kleederen dragen. Van hier *zijden*, onverbuigb. bijv. n., van zijde gemaakt: *zijden kousen.* Zamenstell. *floretzijde*, *naaizij*, *stikzij*, *teekenzij*, enz. — *Zijdefabrijk*, *zijdetwijnder*, *zijdeworm*, *zijworm*, enz.

Zijde, *zij*, hoogd. *Seide*, bij Strijk. *seide*, middeleeuw. lat. *seta*, ital. *seta*, *seda*, fr. *soie.*

ZIJDELINGS, zie het volgende.

ZIJDELINGSCH, bijv. n. Dat van ter zijde is: *het was eene zijdelingsche beschuldiging.* Van de zijdlinie: *zijdelingsche erfgenamen.* Het bijw. is *zijdelings*, van ter zijde.

ZIJDEUR, v., meerv. *zijdeuren.* Eene deur aan de zijde van een gebouw.

ZIJGEN, b. en o. w., *ik zeeg*, *heb* en *ben gezegen.* Bedr., eene vloeistof, door een ander vast, doch ondigt ligchaam laten loopen, opdat de dikkere stof daar in overblijve; hetwelk in de scheikunde, *filtreren* genoemd wordt: *een kooksel van kruiden*, *door een' doek*, *zijgen.* Onzijd. met *zijn*; nederzinken, in onmagt geraken:

ken: *eensklaps zeeg hij op den grond. Zij zeeg in mijne armen.* Te kort schieten, deinzen: *als de vijant zich aan 't zijgen zag.* HOOFT. Van hier *zijging.* Zamenstell. *doorzijgen*, *nederzijgen*, *wegzijgen*, enz.

ZIJL, v., meerv. *zijlen.* Een water; eene waterlozing: *de zijl, te Leide.* In Gouda een water, dat achter en onder sommige huizen loopt: *hij was in de zijl gevallen. Versmoort in 't water, heet de zile.* M. STOK. Zamenstell. *zijlpoort* (te Leide), *zijlregt*, *zijlregters* (te Groningen) — *Blokzijl*, *Delfzijl*, enz.

Zijl, *zijle*, bij KIL. *sijle*, *sille.* Waarschijnlijk zamengetrokken van *zijgele*, van *zijgen*, als iets, waardoor het water zijgt en afloopt.

ZIJLINGS, zie *zijdelings.*

ZIJN, *zijne*, bezittelijk voornaamw. des derden persoons van het mannel. en onzijd. geslacht; dat des vrouwelijken geslachts is *haar;* want deze voornaamwoorden beteekenen zoowel het geslacht des bezitters, als dat der bezitting. Zie mijne nederd. spraakk. D. I § 225. *Ieder land heeft zijne gewoonten. Ik zoek niet mijn maar zijn geluk.* Dikwerf moet in de plaats van *zijn*, *deszelfs* gesteld worden, inzonderheid, wanneer *zijn* dubbelzinnigheid zou veroorzaken, b. v.: *Hendrik was misnoegd, omdat Jakob zijn paard verkocht had*, waar het *deszelfs* moet wezen, dewijl het op *Hendrik* moet slaan. *De landheer ging met den predikant van het dorp naar zijne woning*, waar *zijne* goed is, wanneer de woning van den landheer bedoeld wordt, doch voor *deszelfs* verwisseld moet worden, wanneer het op die des predikants slaat. Van hier *de zijne*, *het zijne*, met het bepaalde lidwoord, en zonder zelfstandig naamw.; schoon wel daar op betrekking hebbende: *geef hem het zijne. Dat zijn niet onze zaken, maar de zijne. Hij heeft het zijne gedaan. De zijnen*, personen, welke aan iemand verwant zijn, of tot denzelven in zekere verbindtenis staan: *hij heeft er met de zijnen over gesproken.*

Zijn, hoogd. *sein*, bij ULPHIL. *siens*, ISID. *sin*, neders. *sien*, zweed. *sin*, *sitt*, lat. *suus*, gr. σος, ση, σον.

ZIJN, o. w., onregelm., *ik was*, *ben geweest.* Het is uit verscheidene werkwoorden zamengesteld; gelijk blijkt uit: *ik ben*, *ik was*, *wij waren*, *dat ik zij*, *ik ben geweest*, *zal zijn*, *zoude zijn*, *zoude geweest zijn*, enz.

Het

Het wordt met bijwoorden en bijvoegelijke naamwoorden gebezigd, die als bijwoorden voorkomen. *Ik ben gezond. Gij zijt groot. Zij is treurig. Wij waren regt vrolijk.* Met zelfstandige naamwoorden: *Salomo was een koning. Uw broeder is een eerlijk man. Dat is geheel iets anders.* Hier wordt *zijn* ook onpersoonlijk gebruikt: *het is reeds dag. Het is de waarheid.* Met den tweeden naamval: *goeds moeds zijn. Hij is des duivels*, in de gemeenzame verkeering, voor: *hij is als de duivel. Ik ben voornemens. Hij was willens. Ik was van uwe meening*, enz. — Met werkwoorden; en wel met de enkele onbepaalde wijze: *het is hier goed wonen.* Doch meest met *te: er is wel naar te wachten, maar niet naar te vasten. Wat is nu te doen? Hier is niets te hopen.* Werkelijk bestaan, voorhanden, tegenwoordig zijn: *er is een God. Ik denk, derhalve ben ik. Onze vriend is niet meer*, is dood.

Als een hulpwoord, waardoor de verledene tijden van sommige werkwoorden gevormd worden. Zie mijne nederd. spraakk. D. I § 263. Zamenstell. *afzijn, bijzijn, omzijn, voorzijn*, enz.

Zijn, wezen, hoogd. *seyn*, is het onregelmatigste werkwoord, dat wij hebben, maakt zijne ontbrekende tijden gedeeltelijk met zich zelf, gedeeltelijk met *zullen*, en is eigenlijk uit werkwoorden zamengesteld; als: *ik ben*, van het oude *bennen; — ik was*, van *wezen;* wij *waren*, van *weren*, duren: *gij zijt*, van *zijn.*

ZIJP, v. Zekere landstreek in Noordholland, zijnde een uitgemalen meer, ten noorden van de stad Alkmaar: *tot aan de zijpe.* HOOFT. Ook een vaarwater bij Oostduiveland, waarvan bij M. STOK.: *ter zijpe.* Zie het volgende *zijpelen.*

ZIJPELEN, *zijpen, zijperen*, o. w., *ik zijpelde, heb gezijpeld.* Langzaam afdruipen: lekken: *de wijn zijpelt (zijpt, zijpert) uit het vat. Het bloed zijpelde nog uit de wonde. Zijpende oogen*, bij KIL. loopende oogen. Van hier *zijp, zijpe*, bij KIL. een riool — *zijpeling.* Zamenstell. *afzijpelen, afzijpen, afzijperen*, enz. Het woord is van den klank gevormd.

ZIJPEN, *zijperen*, zie *zijpelen.*

ZILT, bijv. n. en bijw., *zilter, ziltst.* Hetzelfde als

zout,

zout, *zult*. *Zilt water*, *zilte boonen*. Van hier *ziltheid*, *ziltig*, *ziltigheid*.

ZILTIG, zie *zilt*.

ZILVER, o. Een wit, glansrijk metaal, dat voor het edelste na het goud gehouden wordt, en eenen aangenamen, helderen klank heeft. *Gemunt zilver*. *Geslagen zilver*. *Gewerkt zilver*. *Zilver smelten*. Figuurlijk, zilveren tafelgereedschappen: *wij spijsden enkel van zilver*. In den dichterlijken stijl wordt de zilverwitte kleur dikwerf alleen *zilver* genoemd: *het zilver, dat op de vleugelen der kapellen glinstert*. Van hier *zilverachtig*, *zilveren*, bijv. n. Zamenstell. *zilverader*, *zilverarbeid*, *zilverblank*, *zilverdraad*, enz.

Zilver, hoogd. *Silber*, bij KERO *silbar*, OTTFRID. *silabar*, WILLER. *silbere*, angels. *seolfer*, *sulfer*, eng. *silver*, zweed. *silfver*. De glinsterende witte kleur van dit metaal is ongetwijfeld de grond zijner benaming.

ZILVEREN, onverb. bijv. naamw. Van zilver: *eene zilveren doos*. *Zilveren lepels*. Figuurlijk, van verscheidene dingen, waaraan slechts een gedeelte van zilver is: *een zilveren zakuurwerk*. Aan de glinsterende kleur van zilver gelijk: *het vischje speelt in 't zilveren beekje*, in den dichterlijken stijl. *De zilveren haren des grijsaards*. *De zilveren bruiloft*, de viering eener vijf en twintig jarige echtvereeniging.

ZILVEREN, b. w., *ik zilverde*, *heb gezilverd*. Met zilver overdekken; waarvoor *verzilveren* meer in gebruik is.

ZILVERLING, m., meerv. *zilverlingen*. Eigenlijk, iets van zilver, bijzonder eene munt van zilver, of zilver munt. Zeker stuk zilvergeld bij de oude Joden, hetwelk men met den *sikkel* van gelijke waarde acht. Bij TATIAN. komt in dezen zin reeds *silabarling* voor, schoon hij de *dertig zilverlingen*, of zilveren penningen, waarvoor Judas zijnen meester verried, *thrizzuc pfenningo*, en *thrizzuc scazo*, noemt.

ZILVERVLOOT, v., meerv. *zilvervloten*. De naam eener vloot van koopvaardijschepen, welke jaarlijks uit Spanje naar Mexico pleegt te zeilen, en met het in de nieuwe wereld gewonnen zilver weder naar Spanje terug te keeren: *de admiraal Piet Hein nam de rijke spaansche zilvervloot, op den 9den van herfstmaand*, 1628.

ZIN,

ZIN, m., meerv. *zinnen*. Het vermogen van gewaar te worden, inzonderheid die dingen, welke buiten ons plaats hebben, of de *uitwendige zin*, het uitwendig gewaarwordingsvermogen, in tegenoverstelling van den *inwendigen zin*, welke datgeen gewaarwordt, hetwelk in ons zelven omgaat: *de mensch heeft vijf zinnen*. Wanneer van eenen dezer zinnen gesproken wordt, bezigt men doorgaans het woord *zintuig: het zintuig (de zin) van het gezigt, het gehoor, het gevoel, den reuk en den smaak*. Figuurlijk, bewustheid van zich zelven, het vermogen, om zich van andere dingen te onderscheiden; in eenige spreekwijzen, en alleen in het meerv. gebruikelijk: *bij zijne zinnen zijn*, van zich en van andere dingen buiten zich bewust zijn. *Hij is buijten sijne sinnen*. Bijbelv. Het vermogen om te willen en zich tot iets te bepalen: *veel hoofden, veel zinnen*; alwaar het ook meeningen kan beteekenen. *Er kwam mij iets in den zin. Iets uit zijne zinnen zetten*, daaraan niet meer denken. *Iets kwaads in den zin hebben. Van zin* (niet *van zins*) *zijn*, voornemens zijn. *Het gaat niet naar mijnen zin. Ik heb er geen' zin in. Iemand zijnen zin geven*. — Beteekenis: *de zin eenes woords*, of *eener rede*, dat begrip, hetwelk daardoor verwekt moet worden. *Dat heeft geenen goeden zin*. Van hier *zinnelijk*, *zinneloos*, *zinnen*, enz. Zamenstell. *zinnebeeld*, *zinnepop*, *zinnewerk*, *zinrijk*, *zinslot*, *zinsnijding*, *zinspel*, *zinspelen*, *zinspreuk*, *zinteeken*, *zintuig*, *zintwisten*, enz. — *tegenzin*, *weerzin*, enz.

Zin, hoogd. *Sinn*, Ottfrid. *sinn*, zweed. *sinne*, ital. *senno*, lat. *sensus*. Adelung zegt: « het is meer « dan waarschijnlijk, dat dit woord van *zien* afstamt. *Het* « *gezigt* heet bij Ottfrid. *gisiun*, en *de verschijning* « is bij Ulphil. *sinus*, zoo als *sinnen* bij Notk. *ver-* « *schijnen* beteekent. Het gezigt is het eerste en voor- « naamste zintuig, en heeft daarom zeer wel ter benaming « van al de zintuigen, en van de daarop gegronde vat- « baarheden der ziel kunnen dienen."

ZINDELIJK, bijv. n. en bijw., *zindelijker*, *zindelijkst*. Zuiver, wit: *zij is altoos even zindelijk. Het is er zeer zindelijk in huis*. Van hier *zindelijkheid*. Zamenstell. *kraakzindelijk*.

ZINGEN (oul. *zangen*), o. en b. w., *ik zong*, *heb gezon-*

zongen. Eigenlijk is *zingen* een onzijd. werkw., hetwelk met het hulpw. *hebben* vervoegd wordt, en een helderklinkend geluid voortbrengen beteekent, welk geluid door dit woord merkbaar nagebootst wordt. Zoo wordt het in het dagelijksche leven nog dikwerf van zekere dingen gebruikt, welke dit geluid voortbrengen, en dan gezegd worden *te zingen*; b. v. *het water begint te zingen*, wanneer het in een' ketel over het vuur hangt, heet wordt, en haast zal koken.

In eene meer gewone beteekenis is *zingen* voor het gehoor aangename buigingen der stemme, of afwisselende toonen, door middel van de stem, voortbrengen. Zoo gebruikt men het van zekere vogelen, waarvoor men ook *slaan* bezigt: *de nachtegaal zingt in de lente.* Gewoonlijkst echter wordt *zingen* van de menschelijke stem gebruikt, zoo wel onzijdig als bedrijvend, voor al zingende uitdrukken: *leeren zingen. Schoon, liefelijk, slecht, zingen. Iemand ter eere*, of *ter eere van iemand zingen.* Ook bedrijvend: *een lied, een' psalm, de mis zingen. Den boventoon zingen*, overdragt., te boven gaan, overtreffen. Figuurlijk, dichten, verzen maken, een dichterlijk verhaal doen, in den dichterlijken schrijfstijl: *ik zing den legertoght des princen van oranje.* VOND. Ongetwijfeld is deze beteekenis van daar ontleend, dat de oudste Dichters hunne verzen ook zongen. — Van hier *zinger, zingster*, en van het oude *zangen, zang, zanger, zangerig, zangster*, zie *zang.* Zamenstell. *zinggezelschap*, ook *zanggezelschap, zingglas*, enz. Zie *bezingen, nazingen, opzingen, voorzingen*, enz. Oudtijds beteekende het ook lezen.

ZINK, lat. *zinchum*, v. Eene bekende mijnstof: *de tinnegieters gebruiken de zink, om het tin blank te maken en te zuiveren. Men gebruikt thans dikwijls zink, in plaats van lood.*

ZINKEN, o. w., *ik zonk, ben gezonken.* Van langzamerhand naar de diepte dalen. Eigenlijk, een steen, welke in het water geworpen wordt, *zinkt* tot op den bodem. Een schip *zinkt*, wanneer het te zwaar geladen is, of een lek bekomen heeft, en, in plaats van te drijven, naar den grond zakt. *In onmagt zinken. In eenen diepen slaap zinken.* Figuurlijk, in eenen zekeren graad vernederd worden, in den deftigen schrijf-

trant: *die voorname man is tot eene laagte gezonken, uit welke hij zich niet ligt zal kunnen opheffen.* Langzamerhand afnemen, in inwendige krachten verminderd worden: *den moed laten zinken.*

Ook wordt het in eenen bedrijvenden zin gebezigd, voor laten zakken, schoon thans veel minder, dan weleer: *uw vaders zoncken zelfs hun broeder in den put.* VOND. *En schoon wij 't lijk in 't zwijgend eergraf zinken*, VOND. *Thans zonken de beleggers een schip voor den boom.* HOOFT. HUIJDECOPER teekent aan, dat *zinken* in een' werkenden zin zelden voorkomt; doch voorbeelden hiervan zijn zeer menigvuldig; en behalve *zinken*, zijn er in onze taal vele onzijdige werkwoorden, welke in eenen werkenden zin gebezigd worden, als: *schrikken*, *wijken*, *verdwijnen*, *vlugten*, *vlieden*, *duiken*, *zwichten*, en meer andere. — Van hier *zinking*, *zinksel.* Zamenstell. *zinklood*, een lood, dat men met een snoer laat zinken, om de diepte te peilen, *zinknoot*, eene noot, die goed en vol is, fig., een heimelijk toegereikt stuk geld; in de gemeenzame verkeering: *iemand eene zinknoot geven;* — *zinkroer*, *zinkton*, *zinkwater*, enz., — *bezinken*, *verzinken*, *wegzinken*, enz.

Zinken, hoogd. *sinken*, neders. *sinken*, bij NOTK. *sinchan*, ULPHIL. *sigguan*, zweed. *sjunka.* *Zakken* en *zijgen* zijn aan *zinken* naauw verwant.

ZINKING, v., meerv. *zinkingen.* Eene bekende kwaal, waarbij kwade vochten naar zeker deel des ligchaams schieten en hetzelve pijnlijk aandoen: *zinkingen in het hoofd*, enz. Van hier *zinkingachtig.* Zamenstell. *zinkingkoorts*, *zinkingpijn*, *zinkingpleister*, *zinkingsnuif*, enz.

ZINKLOOD, zie *zinken.*

ZINKNOOT, zie *zinken.*

ZINNEBEELD, o., meerv. *zinnebeelden.* Een beeld, hetwelk ons iets onligchamelijks voorstelt. Zoo is *een anker*, of deszelfs beeldtenis, *een zinnebeeld der hope.* In eene ruimere beteekenis is elk ligchamelijk of zinnelijk ding, in zoo ver het iets onligchamelijks aanduidt, *een zinnebeeld.* Zoo is *de adem*, *de wind*, genoegzaam in alle talen, een beeld, of *het zinnebeeld der ziel;* en de woorden *geest*, *spiritus*, *πνευμα*, enz. zijn beeldelijke, of *zinnebeeldige* uitdrukkingen. Van hier *zinne-*

nebeeldelijk, *zinnebeeldig*, bijv. n. en bijw., een zinnebeeld bevattende, en op eene zinnebeeldige wijze.

ZINNEBEELDIG, zie *zinnebeeld*.

ZINNELIJK, bijv. n. en bijw., *zinnelijker*, *zinnelijkst*. Van *zin*. Dat tot de zinnen behoort. *De zinnelijke werktuigen*, dat weefsel van spieren en zenuwen, waardoor wij gewaarworden. *De zinnelijke gewaarwording*, welke door middel der zintuigen geschiedt. *Zinnelijke begeerte*, *genoegens*. *Zinnelijke liefde*, enz. *Een zinnelijk mensch*. Van hier *zinnelijkheid*.

ZINNELOOS, *zinrijk*, zie *zin*.

ZINNEN, o. w., *ik zon*, *heb gezonnen*. Peinzen, denken: *op iets zinnen*. Ook wordt het, in de gemeenzame verkeering bedrijv. gebezigd, voor den zin, of de geneigdheid van iemand leiden, inzonderheid van kinderen, als in de spreekwijs: *men kan ze wel minnen*, *maar niet zinnen*.

ZINSLOT, zie *zin*.

ZINSPELEN, o. w. Van *zinspel*. *Ik zinspeelde*, *heb gezinspeeld*. In spreken of schrijven op iets doelen, het bedektelijk aanduiden, te kennen geven: *hij zinspeelde daarmede op eene vroegere gebeurtenis*. Van hier *zinspeling*.

ZINSPREUK, v., meerv. *zinspreuken*. Eene korte stelling, of spreuk, welke eenen nadrukkelijken zin heeft: *het genootschap*, *onder de zinspreuk*: *dulces ante omnia musae*.

ZINTEEKEN, o., meerv. *zinteekenen*, *zinteekens*. Schrijfteeken, om den zin nader aan te duiden, of dien onderscheidenlijk voor te dragen; anders *zinscheidingteeken*.

ZINTUIG, zie *zin*.

ZINTWISTEN, o. w., *ik zintwistte*, *heb gezintwist*. Van *zin* en *twisten*. Twisten over den zin eenes woords, eener uitdrukking, enz.; ook twistredenen. Van hier *zintwisting*.

ZITTEN, o. w., *ik zat*, *heb* en *ben gezeten*. Gezeten zijn, in tegenoverstelling van staan of liggen; eigenlijk: *wij zitten reeds*. *Op eenen stoel*, *op den grond zitten*. *Op een paard*, of *te paard*, *zitten*. Overdr.: *in den raad zitten*, lid van den raad zijn. *Aan het roer der regering zitten*, lid der regering zijn. *Op den troon zitten*, Koning of Keizer zijn. *Alloos in de*

de boeken zitten, altoos lezen. *Hij zit er warm in*, hij is zeer gegoed. *Stil zitten*, niet werkzaam, ledig zijn. *Wegens schulden zitten*, *vast zitten*, namelijk gevangen. *Op den dood zitten*, uit hoofde eener misdaad. *Laten zitten* beteekent, deels, onwillig terug laten, missen: *hij heeft veel geld in dien handel laten zitten*; deels, opzettelijk iemands belangen verlaten, en wordt in het bijzonder gezegd van echtgenooten en minnaars, die hunne beloften verbreken: *hij heeft haar laten zitten*. *Zitten blijven*, onwillig ongehuwd blijven. Overblijven: *hij bleef met zeven kinderen zitten*, belast met de zorg voor zeven kinderen. *Zij bleef in den ganschen boedel zitten*, was erfgenaam daarvan. — Van levenlooze dingen gebruikt, beteekent het zich aan eene plaats bevinden: *die hoed zit niet vast*. *Er zit mij veel slijm op de borst*. *Hier zit het mij*, hier hapert het mij. Ook met de voorzetsels *aan*, *in*, *op*, enz. *Daar zit niet aan*, b. v. geen vleesch aan het been. *Daar zit niet veel op*, daar is niet veel van te halen, niet veel mede te winnen. *Een gezeten man* is iemand, die ergens woont, en huis en goed heeft. *Een zittend leven*, *zittend werk*, waarbij men veel zit.

In eenen meer bedrijvenden zin, doch altoos nog als onzijdig; figuurl., *iemand in het haar*, *in de veren*, *zitten*, hem in het haar grijpen, zich tegen hem verzetten. Van hier *zitter*, *zitster*, *zitting*. Zamenstell. *aanzitten*, *afzitten*, *bezitten*, *bijzitten*, *doorzitten*, *inzitten*, *nazitten*, *opzitten*, *verzitten*, *voorzitten*, enz. — *Huiszittenarmen*, *huiszittenhuis*, in Amsterdam — *huiszittend*, enz. — *zitbank*, *zitkussen*, enz.

Zitten, hoogd. *sitzen*, reeds bij Isidor. en Kero *sitzen*, *sizzan*, Ulphil. *sitan*, neders. *sitten*, angels. *sittan*, eng. *to sit*, zweed. *sitta*, gr. ἵζειν, lat. *sedere*.

ZODE, *zood*, *zoó*, v., meerv. *zoden*. Eigenlijk, koking, van *zieden*, *zood*, *gezoden*, koken: *het water is aan de zoó*. Van hier ook, dat het onaangenaam gevoel van hitte en scherpheid omtrent de kolk der maag, *zode* genoemd wordt: *wanneer zij bier of andere gegiste dranken gebruikt*, *krijgt zij de zode*, of *zoó*. Verder, zoo veel, als men in eens kookt, of, als geschikt is, om gekookt te worden: *eene zode visch*. *Eene zode peulen*, *erwten*, enz. Een kooksel: *gheef mi van*

van dezer roder sode. BIJB. 1477. Eindelijk beteekent *zode* een met eene spade afgestoken stuk grasland: *zoden afspitten. Eenen dijk met zoden beleggen. Het groene zoodje.* Spreekw.: *dat brengt geen zoden aan den dijk*, dat brengt niet veel voordeel aan. TEN KATE twijfelt, of dit woord, ook in de laatste beteekenis, tot *zieden*, koken, of tot *zaaijen* behoort. Anderen brengen het tot het gr. ζωος, *vivus*, *virens*, groen.

ZOEK, *te zoek*, zie *zoeken*.

ZOEKEN, b. w., onregelm., *ik zocht*, *heb gezocht*. Iets, welks plaats onbekend is, trachten te vinden, of te ontdekken, inzonderheid in zoo ver dit door hier en daar rond te zien geschiedt.

Eigenlijk: *iets zoeken en het niet vinden. Het verlorene zoeken.* Figuurlijk: *ik weet, wat gij daarmede zoekt*, bedoelt. Het verl. deelw. *gezocht* duidt dikwerf met moeite voorgedragen en voorgewend: *eene gezochte verontschuldiging.* In eene uitgestrektere beteekenis, trachten iets te verkrijgen: *de schaduw zoeken. En wellust aen dat montje zocht.* POOT. *Gelegenheid* enz. *zoeken. Iemand zoeken te benadeelen*, *te bevoordeelen.* Van hier *te zeek*, voor *te zoeken: te zoek raken*, verloren, of gemist worden. *Zich te zoek maken*, zich verwijderen, verbergen. Ook zonder *te: makenze al 't hare zoek*, enz. OUD. Wijders *zoeker*, zamenstell. *baatzoeker*, *bezoeker*, *gewinzoeker*, *goudzoeker*, *twistzoeker*, *voetzoeker*, enz. — *Zoeking*, *bezoeking*, *doorzoeking*, *huiszoeking*, *nazoeking*, *verzoeking*, enz. *Aanzoeken*, *bezoeken*, *doorzoeken*, *nazoeken*, *verzoeken*, enz.

Zoeken, hoogd. *suchen*, ULPHIL. *sokjan*, angels. *secan*, eng. *to seek.* IHRE leidt het van het gr. ζητειν af; anderen brengen het tot *zien*.

ZOEL, bijv. n. en bijw., *zoeler*, *zoelst.* Benaauwd, afmattend warm, van de lucht gesproken, zoo als in den zomer, kort voor een onweer: *het is heden zeer zoel. Zoel weder. Zoele zomerluchtjes.* D. SMIDS. Van hier *zoelheid*.

Zoel, anders ook *zwoel*, hoogd. *schwül* en *schwul.* TEN KATE brengt het tot *zwellen*, *wellen.*

ZOEN, m., meerv. *zoenen.* Eigenlijk, een kus, en wel de kus des vredes; gelijk blijkt uit *verzoenen*, voor be-

vredigen. Ook de kus der liefde; doch, in deze beteekenis, zegt de Heer HUIJDECOPER, klinkt het woord *zoen* veel darteler, dan kus: *dat ik naer mijn geval, nu eens een zoentje stal.* POOT. *Zoen*, voor *verzoening*, komt voor in de spreekwijzen: *zoen bieden. Ten zoen van onjoon en van joon.* MOON.

ZOENDING, zie *zoenen.*

ZOENEN, b. w., *ik zoende, heb gezoend.* Kussen: *ik zoende het meisje.* Ook bevredigen, of *verzoenen: of juist onnozel bloet en Agamemnons zaet de felle Hekaté most zoenen en verzachten.* VOND. WILLER. noemt hierom Christus *ther suonere.* Van hier *zoener.* Zamenstell. *zoending*, dat oulings in gebruik geweest is, voor de regtsoefening over den zoen tusschen beleedigden; ook voor de afmaking eener beleediging, door tusschenkomst van goede lieden; *zoengeld*, *zoenoffer*, *zoenofferande*, — *afzoenen*, *verzoenen*, enz.

ZOET, bijv. n. en bijw., *zoeter*, *zoetst.* Eigenlijk, dat den hoogsten graad van aangename gewaarwording, op de smaakzenuwen veroorzaakt, en tegen zuur en bitter overstaat: *zoo zoet als honig. Zoet water*, in tegenoverstelling van brak, of zout water. Wijders, voor andere zintuigen: *een zoet geluid. De zoete stem der vreugde. Een zoet gezelschap. Zoete woorden*, vleijende woorden. Verder, sterk hakende, begeerig: *zoet op wrack*, enz. *Die op dusdanige zinlijkheden zoet zijn.* OUD. Eindelijk wordt het ook voor stil, zonder gedruis, gebezigd, als: *zoetjes spreken.* Ook voor langzaam: *zoetjes gaan.* En van hier voor stil, gehoorzaam en schikkelijk: *een regt zoet kind.* Ook wordt het als zelfstandig gebezigd: *zoet en zuur*, voor- en tegenspoed. Van hier *zoetachtig*, *zoetelijk*, *zoeten*, *zoetheid*, *zoetjes*, *zoetigheid*, enz. Zamenstell. *zoethout*, welks afkooksel drop is, — *zoetsappig*, *zoetsprakig*, *zoetvijl*, *zoetvloeijend*, enz. *Sluimerzoet*, *zangzoet*, enz.

Zoet, hoogd. *süsz*, eng. *sweet*; waarmede ook het lat. *suavis* en gr. ἡδὺς en ζεῦς verwant zijn.

ZOETELAAR, m., meerv. *zoetelaars*, *zoetelaren.* Spijs- en drankverkooper, in het leger. Van eene vrouw zegt men *zoetelaarster.* Van het werkw. *zoetelen*, spijs en drank in het leger verkoopen; zamenstell. *uitzoetelen.*

ZOETELEN, zie *zoetelaar.*
ZOETEN, o. en b. w., *ik zoette, heb gezoet.* Onzijd., zijne zoetigheid aan iets anders mededeelen: *die siroop zoet niet.* Bedr., zoet maken: *eene spijs, eene artsenij zoeten.* Zamenstell. *verzoeten.*
ZOETHEID, zie *zoet.*
ZOETHOUT, zie *zoet.*
ZOETVIJL, v., meerv. *zoetvijlen.* Eene fijne vijl, die glad afneemt. Van hier het b. w. *zoetvijlen.*
ZOETVLOEIJEND, bijv. n. en bijw., zijnde het deelw. van *vloeijen* en *zoet.* Alleen van dicht-klanken, en verzen gebruikelijk: *de zoetvloeijende verzen van* POOT. Van hier *zoetvloeijendheid.*
ZOG, v., zie *zeug.*
ZOG, o. Moedermelk, vrouwenmelk; ook van dieren: *goed, voedzaam zog.* Ook wordt dit woord gebezigd, voor het spoor, dat een schip achterlaat, ontleend van de *zuiging in het water*, door een voortgaand schip veroorzaakt. Wanneer dus een schip kort achter een ander schip komt, en in deszelfs *zog* vaart, wordt het door deze zuiging als aangetrokken, en vaart het derhalve veel gemakkelijker: *wij bleven in het zog van het vaartuig, dat voor ons was.* Van hier de figuurlijke spreekwijs: *in iemands zog varen*, hem gemakshalve, of voordeelshalve, volgen. Zamenstell. *zoggat, zogstukken*, zeew., enz.
ZOGELING, zie *zogen.*
ZOGEN, b. w., *ik zoogde, heb gezoogd.* Van *zog.* Te zuigen geven, laten zuigen, bepaalder in de beteekenis van het aanbieden der borst aan kinderen en dieren. *Een kind zogen. Eene zogende vrouw.* Van hier *zogeling*, m. en v.: (*zuigeling*), *zoging, zoogster.* Zamenstell. *zoogbroeder*, die dezelfde borsten met een' ander zuigt, *zoogdier, zoogkalf, zoogkind, zooglam, zoogvarken, zoogvrouw*, voedstervrouw, *zoogzuster*, enz.

Zogen en *zuigen* zijn even zoo onderscheiden, als *drenken* en *drinken*, en beide van den klank gevormd.
ZOLDEREN, b. w., *ik zolderde, heb gezolderd.* Van *zolder.* Op den zolder brengen, leggen: *vlas*, enz. *zolderen.* Eene zoldering leggen: *eene kamer zolderen. Die zijne opperzalen soldert in de wateren.* BIJBELV.

 Van

Van hier *zoldering*, de verdieping van een gebouw; ook het plankwerk des zolders, of de bovenvloer.

ZOLDERING, zie *zolderen*.

ZOMER, m., meerv. *zomers*. Eigenlijk, de warme tijd des jaars, waarin boomen en gewassen groeijen en tot wasdom komen; in tegenoverstelling van den winter. De oudste volken kenden slechts deze twee jaargetijden. Dat jaargetij, waarin de zon den kreeft, den leeuw, en de maagd doorloopt: *eene natte, koele zomer*. Fig., een jaar; doch alleen in den dichterlijken stijl: *zij was eerst zestien zomers oud. De zomer des levens*, de mannelijke ouderdom. Van hier *zomerachtig, zomeren, opzomeren*, zomer worden, *zomersch*. Zamenstell. *zomerbloem, zomerdag, zomerdijk, zomermaand*, de maand Junij, enz. — *nazomer, voorzomer*, enz.

Zomer, hoogd. *Sommer*, reeds bij Kero *sumar*, neders. *sommer*, angels. *sumer, sumor*, zweed. *sommar*.

ZOMERDRAAD, m., meerv. *zomerdraden*. Draden, welke, voornamelijk omtrent den herfsttijd, door de gras- of landwormpjes en spinnetjes over de velden gesponnen, en bij mooi droog weer, door den minsten wind, om hunne ligtheid, in de lucht opgeheven en voortgedreven worden. Het bijgeloof houdt deze draden voor overblijfsels van het doodkleed, waarmede de Maagd Maria in het graf gelegd is, doch hetwelk zij, bij hare hemelvaart, heeft laten vallen.

ZOMERMAAND, zie *zomer*.

ZON, v., meerv. *zonnen*. Een altoos lichtend hemelligchaam, hetwelk aan andere donkere ligchamen of de planeten licht en warmte geeft: *de zon gaat op. De rijzende, opgaande zon. De rijzende zon aanbidden*, spreekw., zich houden aan, en indringen bij degenen, die in voorspoed en groot aanzien geraken. *De zon schijnt in het water. Ik mag wel zien, dat de zon in het water schijnt*, spreekw., ik mag wel lijden, dat anderen zich ook vermaken. *Met de noorder zon verhuizen*. Zie *noorder*.

Figuurlijk, verstaat men zeer dikwerf onder het woord *zon*, de zonnestralen: *in de zon gaan*. In den Bijbel vinden wij, figuurlijk, gewag gemaakt van *de zon der geregtigheid*, enz. Ook dragen uitmuntende personen, die kennis en verlichting verspreiden, in den verheven schrijftrant,

trant, den naam van *zonnen*. En, in de taal der liefde, noemen de Dichters schoone oogen *zonnen*, of *tweelingzonnen*. Zelfs worden bij sommige Dichters *zonnen* voor jaren genomen: *helt Heins, die zestien zonnen pas out*, enz. MOON. Eindelijk worden de aangestoken en ronddraaijende schijven van een vuurwerk *zonnen*, of *zonnetjes*, geheeten. Van hier oul. het werkw. *zonnen*, voor in de zon leggen: *haer winterkoren zonnen*. SPIEG. *Zonnig*, bijv. n., voor veel zon hebbende. Zamenstell. *zondag*, *zonnebeeld*, *zonnebloem*, enz.

Zon, hoogd. *Sonne*, reeds bij KERO *sunnu*, OTTFRID. *sunna*, ULPHIL. *sunno*, eng. *sun*, lat. *sol*, fr. *soleil*.

ZOND, v. Eene zeeëngte tusschen de noord- en oostzee: *het sluiten der zondt*. HOOFT.

Zond, hoogd. *Sund*, eng. *sound*, zweed. *sund*. Waarschijnlijk van het oude *sund*, *sond*, *zund*, *zond*, water, zee.

ZONDAAR, zie *zonde*.

ZONDAG, m., meerv. *zondagen*. De eerste dag der weke. Van hier *zondagsch*, dat tot den zondag behoort, of daarmede overeenkomt. Zamenstell. *zondagskind*, dat op zondag geboren is, *zondagskleed*, enz.

ZONDE, v., meerv. *zonden*. Elke overtreding van goddelijke en menschelijke wetten. Van het verouderde *zonden*, voor *zondigen*, waarvan *zondaar*, *zondares*. Van hier *zondig*, met zonde besmet, tot zonde geneigd, enz. Zamenstell. *zondoffer*, enz.

ZONDER, uitsluitend voorzetsel. *Zonder oorzaak*. Ook wordt het somwijlen als voegwoord gebezigd: *ik zal hem de zaak eenvoudig voorstellen, zonder van die andere omstandigheid te spreken*. Van hier *zonderen*, *zonderheid*, welke alleen in zamenstelling, als *afzonderen*, *uitzonderen* en *inzonderheid*, gebezigd worden.

ZONDERBAAR, zie *zonderling*.

ZONDERLING, bijv. n. en bijw., *zonderlinger*, *zonderlingst*. Genoegzaam hetzelfde, als *zonderbaar*, doch meer in gebruik: *eene zonderlinge zaak*. *Eene zonderlinge*, ongemeene, *schoonheid*. *Het is zonderling, dat* enz. Van hier *zonderlingheid*. Als z. n.: *hij is een regte zonderling*, hoogd. *sonderling*.

ZONDIG, zie *zonde*.

ZONDIGEN, zie *zonde.*

ZONNEWAGEN, m. In de fabelleer, de wagen, waarop de zon verbeeld wordt te rijden: *dring den blonden God der dagen uit zijn' gouden zonnewagen.* TOLLENS.

ZONNEWIJZER, m., meerv. *zonnewijzers.* Een vlak, waarop de uren van den dag, door de schaduw van eenen wijzer in den zonneschijn, aangetoond worden. *De schaduw gaet haer gang rondom den zonnewijzer.* VOND.

ZOO, bijw. en voegw. Als bijw. is het van eenen betrekkelijken aard, en beteekent eigenlijk op deze, of zulk eene wijze, in dezen, of zulk eenen graad. *Zoo moet het niet gaan. Ik had wel gedacht, dat het eindelijk zoo komen zou.* Ook als vraagwoord *zoo?* op deze wijze? *Zoo? Hij heeft mijne dochter dan op de spraak willen brengen?* Insgelijks het in den vertrouwelijken spreektrant gebruikelijke *zoo* en *zoo*, *zoo;* ook *zoo wat*, om iets twijfelachtigs, iets bedenkelijks, of iets middelmatigs aan te duiden: *het is nu zoo. Hoe maakt hij het thans? Zoo, zoo. Dat is zoo wat.* Verder in hetgemeene leven: *zoo een*, voor *zulk een. Met zoo een been kan ik toch niet op het bal verschijnen. Gij hebt zoo geheel geen ongelijk. Hij spreekt zoo tamelijk fransch. Ik ben zoo dikwerf daar geweest*, d. i. zeer dikwerf. *Hij zal zoo schielijk niet terug komen.* Ook met *dat: gij loopt zoo schielijk, dat ik u niet volgen kan.* Ook met *als: zoo helder als de zon.* In eenige gevallen kan *zoo* hier ook verzwegen worden: *schoon, als de godin der liefde.* Dikwerf kan *als* insgelijks hier weggelaten worden: *zoo dra ik kan, zal ik komen. Zoo meester, zoo knecht*, d. i. zoo als de meester is, zoo is de knecht. *Zoo gezegd, zoo gedaan*, d. i. het werd besloten, en terstond uitgevoerd. In den gemeenzamen spreektrant wordt *zoo* ook als een bijw. van tijd, in den toekomenden en verleden tijd gebezigd: *ik zal zoo* (zoo aanstonds) *wederkomen. Hij is zoo* (zoo eventjes) *uitgegaan.*

Als voegwoord, voor indien, wanneer: *zoo God met ons is, wie zal tegen ons zijn? Zoo ik hem wel kenne, is hij een man*, enz. Wijders, als het gevolg eener voorgaande rede: *zoo is het dan niet waar?*

Zoo

Zoo ik hoor is gelijk, gelijk als ik hoor. Van hier *zoodanig*. De voorheen ingevoerde onderscheiding van *zo* voor indien: *zo gij het begeert*, enz., en *zoo* voor eene vergelijking: *zoo groot als*, *zoo heb ik het niet gemeend*, is ongegrond en willekeurig.

ZOOD, *zoô*, *zoodje*, zie *zode*.

ZOOGENAAMD, bijv. n. en bijw. Van *zoo* en *genaamd*, van *namen*, nu *noemen*. Genaamd, of genoemd, eigenlijk gezegd: *op aanstaanden vrijdag, zoogenaamd goeden vrijdag*. Voorgewend, dat zoo niet is: *eene zoogenaamde reden. Wat is hij eigenlijk? een zoogenaamde schilder*; ook: *hij is, zoogenaamd, een schilder.*

ZOOGVROUW, zie *zogen*.

ZOOL, v., meerv. *zolen*. Eigenlijk, de onderste vlakte van den voet, waarop men gaat; waarom datgeen, hetwelk deze vlakte bedekt, ook zool genoemd wordt: *de zool van eene kous, van eenen schoen*. In den verheven en dichterlijken stijl wordt het voor het plat van den voet en den voet zelven gebezigd: *de zool geen aarde schijnt te roeren*. VOND. *Als hij de zool over den drempel zette*. HOOFT. Dezelve zegt ook: *hebbende 't hard onder de zoolen*, d. i., het harde, het vaste land. *Het hart onder de zolen hebben*, zegt HUIJDEC., is geenen moed hebben, dan om te loopen en te vlugten. In de gemeenzame verkeering draagt zeker plat, en in de gedaante eener schoenzool gevormd gebak, den naam van *zool*. Van hier het werkw. *zolen*, in *verzolen*, enz. Zamenstell. *zoolleer*, — *schoenzool*, *voetzool*, enz.; en van zeker gebak: *zoolijzer*, *stroopzool*, enz.

Zool, hoogd. *Sohle*; bij ULPHIL. is *suljan* eene pantoffel; in het fr. *soulier* een schoen.

ZOOLLEDER, *zoolleêr*, zie *zool*.

ZOOM, m., meerv. *zoomen*. Oudt. was dit woord gebruikelijk voor den uitersten rand van eenig ding, inzonderheid van een kleed: *tot op den zoom zijner kleederen*. BIJBELV. In den zelfden zin spreekt men van *den zoom eener rivier*. Ook eens bergs: *en d'oevers liggen vlot, beneen den zoom des bergs*. VOND. — *Bergen op den Zoom*, anders, *Bergen op Zoom*, eene sterke stad, dus genaamd, omdat haar grondvest een heuvel

vel of bergje is, aan het riviertje *den zoom* gelegen. Meer gewoon, is *een zoom* de omgeslagen rand van linnen, laken, enz. *De speer klieft den zoom van het pantser.* VOND. Van hier *zoomen*, *omzoomen*.

ZOON, m., meerv. *zoons*, *zonen*. Eigenlijk, een kind van het mannelijke geslacht. *De jongste*, *de oudste zoon*. *Een natuurlijke*, *een onechte zoon*, buiten het huwelijk geteeld. In eene ruimere beteekenis: *de zonen van Adam*, alle van Adam afstammende menschen van het mannelijke geslacht. In den bijbelschen stijl, worden alle redelijke schepselen van het mannelijke geslacht, *zonen Gods genoemd*. *Een zoon*, een mannelijk persoon. *De sone des verderfs.* BIJBELV. *Zonen der vrijheid*, anders *vrijheidszonen!* Van hier *zoonschap*, de eigenschap, de betrekking, waardoor iemand de zoon van een' ander is. Zamenstell. *zoonsdochter*, *zoonszoon*, *zoonsvrouw*, schoondochter, enz.

Eer de eigenlijke geslachtnamen gebezigd werden, en iedere persoon nog zijnen eigen naam voerde, was het zeer gebruikelijk, bij dezen naam dien des vaders te voegen, vereenigd met het woord *zoon*, en zich daardoor van anderen, die denzelfden naam droegen, te onderscheiden. Deze onder de Joden, Russen en Oosterlingen gebruikelijke gewoonte is zeer oud, en komt reeds bij de eerste volkeren der wereld voor. Zij vond weleer ook in het noordelijke gedeelte van Europa, tot in ons land, bijzonder in Vriesland, plaats. *Jakob Andrieszoon*, *Kasper Dirkszoon*, enz. Door den tijd werd dit *zoon* tot *zen*, of *sen*, *son*, en eindelijk tot *s* alleen verkort, en dit bij den naam des vaders gevoegd, welke naderhand, op deze wijze, geheel in een' geslachtnaam veranderd werd: *Jakob Andriessen*, of *Andersen*, voor *Jakob Andrieszoon*, waarvan de tegenwoordige geslachtnaam *Anderson*. *Kasper Dirksen*, ook *Kasper Dirks*, voor *Kasper Dirkszoon*. *Joannes Jakobsen*, voor *Joannes Jakobszoon*. geslachtnaam *Jakobson*. *Gijsbert Japiks*, voor *Gijsbert Japikszoon*, of *Jakobszoon*. En nog bij de Joden: *Simon Nathans*. *Samuel Levij*, anders *Levijs*, voor *Levijszoon*, geslachtnaam *Levison*. En op dezelfde wijze zijn de namen *Klaaszoon*, *Maartenszoon*, *Pieterszoon*, of *Peterszoon*, enz. tot de ge-

geslachtnamen *Klaassen*, *Martens*, of *Mertens*, *Meertens*, *Petersen* en *Peters*, overgegaan.

ZOOR, bijv. n. en bijw., *zoorder*, *zoorst*. Droog, ruw, stram: *zoor vel*, *eene zoore huid*. Van hier *zoorheid*.
In het neders. is *sor*, dor, sappeloos: *ein sorer ast*, een dorre tak.

ZORG, v., meerv. *zorgen*. Eigenlijk de met zekere onrust verbonden aanhoudende rigting des gemoeds naar de afwending van eenig kwaad, of de verkrijging van eenig goed, en de daarmede gepaard gaande onaangename gewaarwording: *zijn brood met zorgen verkrijgen*. *Zonder zorge*, onbekommerd, *leven*. *Zijne zorg uitslapen*. *Zorg dragen*. Ook wordt het voor een bezorgd mensch gebruikt: *hij is een regte zorg*. Eindelijk draagt, in de gemeenzame verkeering, een arm- of leuningstoel den naam van *zorg*, anders ook *zorgstoel*, als zeer geschikt, om zich daarin aan zijne zorgvolle bepeinzingen over te geven: *de oude Heer moet in de zorg zitten*. Van hier *zorgelijk*, voor zorg aanwendend, en zorg veroorzakend, — *zorgeloos*, zonder zorg, *zorgen*, enz. Zamenstell. *zorgvuldig*, bekommerd, ook vlijtig.

ZORGELIJK, zie *zorg*.

ZORGELOOS, zie *zorg*.

ZORGVULDIG, zie *zorg*.

ZOT, bijv. n. en bijw., *zotter*, *zotst*. Dwaas, gek, bij KIL. *sot*, fr. *sot*. *Eene zotte daad*. *Zotte praat*. *Zot worden*. Ook als z. n., m., *een zot*, vr. *eene zottin*. Van hier *zotheid*, *zottelijk*, op eene zotte wijs, — *zotternij*, *zottigheid*.

ZOTSKAP, v., meerv. *zotskappen*. Eene narrekap, eene kap met bellen. Ook voor een' persoon, die zot is, of zich zottelijk aanstelt, mannel. en vrouwel.: *zij is eene zotskap*. *Hoor dien zotskap eens kakelen*.

ZOUT, o., meerv. *zouten*. Een mineraal ligchaam, hetwelk zich in water laat oplossen, en zijnen eigen scherpen smaak heeft, welke zich alleen laat gewaarworden, maar niet beschrijven. *Alkalisch*, of *loogzout*, *zuurzout* en *middelzout*. In de gewoonste beteekenis verstaat men door *zout* dat middelzout, waarvan men zich tot bereiding der spijzen bedient, en hetwelk, ter onderscheiding van andere zouten, *gemeen zout*, *tafelzout* en *keu-*

ken-

kenzout genoemd wordt. *Zout graven. Zout koken. Met zout bereiden. Vleesch in het zout leggen.* Fig.: *gij zijt het sout der aerde*, het beste, het noodigste. BIJBELV. *Er behoorde nog wel een grijntje zout bij die redenering*, zij is laf. Van hier *zoutachtig*, enz. Zamenstell. *zoutbak*, *zoutberg*, *zoutkeet*, enz. — *Bergzout*, *haringzout*, *vlugzout*, enz.

Zout, hoogd. *Salz*, reeds bij OTTFR. *salz*, ULPHIL. *salt*, eng. *salt*, lat. *sal*, fr. *sel*, wallis. *halen*, gr. ἅλς.

ZOUT, bijv. n. en bijw. *zouter*, *zoutst*. Dat zout, en in eene gewonere beteekenis, veel zout bevat, en zulks door den smaak verraadt. *Zout water. Zoute boter. Zoute visch.* Ook voor in het zout gelegde, in tegenoverstelling van *versche visch.* Van hier *zouteloos*, eigenlijk en figuurlijk, *zouten*, met zout toemaken, eigenl. en figuurl., *zoutheid*, ook *zoutigheid*, *ziltigheid*.

ZOUTEN, zie *zout*.

ZOUTKEET, v., meerv. *zoutkeeten*. Eene keet, of hut, waar het gemeene keukenzout bereid wordt.

ZOUTPAN, zie *zout*, bijv. n.

ZUCHT, m., meerv. *zuchten*. Diepe ademhaling, verzuchting: *zuchten lozen. Diep geslaakte zuchten.* Klanknabootsend.

ZUCHT, v., meerv. *zuchten*. Een woord, hetwelk weleer alle ziekte aanduidde, van welken aard die ook ware; in welke beteekenis het reeds bij OTTFRID. voorkomt; en bij KIL. is *zuchte morbus*, *languor*, *dolor:* in welken zin het ook in het UTR. PLAKAATB. voorkomt: *hem en lette kenlike zuuchte.* Ook beteekende het oudgoth. *sauth*, en zweed. *sjuka*, allerlei ziekte. In deze beteekenis is het bij ons verouderd. Echter wordt nog zekere gezwollenheid, door kwade vochten veroorzaakt, *zucht* genoemd: *zucht in de beenen.* Van hier *zuchtig*, met gezwollenheden en kwade vochten bezet; waarvan wij nog eene hiermede overeenkomende spreekwijs hebben, in: *ziek en zuchtig.* Verder wordt het nog in zamenstelling gebezigd, om zekere ziekten aan te duiden, b. v. *geelzucht*, *waterzucht*, *windzucht*, enz. Wijders, zonder meerv., eene aanhoudende, of heerschende begeerte, en hevige neiging naar iets: *zucht naar geleerdheid. Zucht naar roem*, *naar het spel.* Zamenstell. *baatzucht*, *eerzucht*, *geldzucht*, *gewinzucht*, *heb-*

hebzucht, *ijverzucht*, *heerschzucht*, *krakeelzucht*, *leerzucht*, *leverzucht*, *longezucht*, *minnezucht*, *pleitzucht*, *praalzucht*, *regeerzucht*, *roemzucht*, *roofzucht*, *schrijfzucht*, *slaapzucht*, *speelzucht*, *staatzucht*, *teelzucht*, *twistzucht*, *volgzucht*, *wraakzucht*, enz. En van alle deze zelfstandige naamwoorden worden bijvoegelijke naamwoorden gevormd, welke op *zuchtig* uitgaan; als: *baatzuchtig*, *eerzuchtig*, *wraakzuchtig*, enz.

Gemeenlijk ziet men de laatste beteekenis, die van begeerte, namelijk, als eene figuur van de eerste, die van ziekte, aan; dewijl aanhoudende hevige begeerte als ziekten der ziel kunnen aangemerkt worden. Intusschen houd ik het woord *zucht*, begeerte, voor hetzelfde, als het voorgaande *zucht*, verzuchting; naardien *een zucht* niet zelden een verlangen, eene begeerte te kennen geeft, en de uiting daarvan doorgaans vergezelt.

ZUCHTEN, o. w., *ik zuchtte*, *heb gezucht*. Den adem, met een aan de uitspraak van dit woord eigen geluid, naar binnen halen en weder uitbrengen; hetwelk een verborgen verdriet, of eene stille droefheid, en eenen hoogen graad van verlangen te kennen geeft: *diep zuchten*. *Over iemand zuchten*, uit geheimen kommer over het door hem veroorzaakte lijden. *Naar iets zuchten*, uit heet verlangen, om het te verkrijgen. *Om iets zuchten*. *Zuchten* en *stenen*, of *steunen*, zijn daarin van elkander onderscheiden, dat het laatste eenen hoogeren graad ook van ligchamelijke smerten aanduidt, en het eerste alleen aan stillen onderdrukten kommer eigen is. Van hier *zuchter*, *zuchting*, *zuchtster*. Zamenstell. *verzuchten*, enz.

ZUID, *zuiden*, o. Die hemelstreek, van waar de warme winden komen, of welke aan onze linkerhand ligt, wanneer wij het oosten achter ons, en het westen voor ons hebben; het tegendeel van het noorden. Het wordt als een bijw. gebezigd, in: *de wind is zuid*, d. i. *in het zuiden*. — *De zon is*, *des middags*, *in het zuiden*. Ook komt het in het vrouwelijke geslacht voor: *om de zuid varen*, naar de west varen, zeew. Van hier *zuidelijk*, *zuider*, onverb. bijv. n., meest aan een zelfst. n. vastgehecht, enz. Zamenstell. *zuideraspunt*, *zuiderbreedte*, de afstand, of verwijdering eener plaats van de zuid-

zuidpool, *zuiderpool (zuidpool)*, *zuiderzee*, zekere binnenlandsche zee tusschen Holland en Vriesland — *zuiderwind*, wind, die uit het zuiden komt — *zuiderzon*, *zuidhoek*, *zuidkust*, *zuidpool*, *zuidoost*, tusschen zuid en oost — *zuidoostelijk*, *zuidoostewind*, *zuidwaarts*, *zuidwal*, *zuidwest*, tusschen zuid en west — *zuidwestelijk*, *zuidwestewind*, *zuidzee*, de zee aan de westzijde van Amerika, *zuidzijde*, *zuidzuidoost*, *zuidzuidwest*, enz.

Zuid, hoogd. *süd*, angels. *suth*, eng. *south*, fr. *sud*, wall. *su*. Volgens ADELUNG, behoort ons *zuid* tot *zieden*, en duidt die luchtstreek aan, waarin de heete landen liggen, en waaruit de warme winden komen. Intusschen geldt dit alleen ten aanzien van onze helft des aardkloots.

ZUIDEN, *zuider*, *zuiderbreedte*, zie *zuid*.

ZUIDOOST, *zuidpool*, *zuidwest*, *zuidzee*, zie *zuid*.

ZUIGELING, m. en v., meerv. *zuigelingen*. Een nog zuigend kind. *Kan oock eene vrouwe hares zuigelings vergeten?* BIJBELV. Fig.: *een zuigeling in verstand*. Zamenstell. *medezuigeling*, enz. Het stamt of van *zuigen*, of van *zogen* af. In het laatste geval zou het een kind beteekenen, dat gezoogd wordt.

ZUIGEN, b. w., *ik zoog*, *heb gezogen*. Sappen, vloeistoffen, langzaam met den mond in zich trekken: *de sappen uit eenen appel zuigen*. In eene bepaaldere beteekenis, van jonge kinderen en dieren, de moedermelk uit de borsten in zich trekken: *de borst zuigen*. *Zuigende de borsten mijner moeder*. BIJBELV. *Te zuigen geven*, zogen. In eene ruimere beteekenis ook van levenlooze dingen, wanneer zij vloeistoffen, door middel van naauwe openingen, naar zich trekken: *de spons zuigt het water in zich*. Fig.: *iets uit zijnen vinger zuigen*, verzinnen, verdichten. — *De stroom zuigt*, trekt, *hier geweldig*. Van hier *zuiger*, *zuiging*, *zuigster*. Zamenstell. *afzuigen*, *inzuigen*, *uitzuigen*, enz. — *Zuigglas*, *zuigkind*, *zuiglam*, *zuigminne*, *zuigpapier*, vloeipapier, *zuigvrouw*, zuigster, die de borsten der kraamvrouwen uitzuigt, om dezelve voor de jonge kinderen gereed (ree) te maken, enz.

Zuigen, hoogd. *saugen*, eng. *to suck*, lat. *sugere*, fr.

fr. *sucer*. Dit woord is van het met het zuigen gepaardgaande geluid ontleend.

ZUIGER, m., meerv. *zuigers*. Van *zuigen*. Iets, dat, of iemand, die zuigt. Iemand, die eene wonde zuigt, fr. *suceur*. Een zekere zeevisch, welke zich aan de schepen en andere dingen vast zuigt, lat. *echeneis*, *remora*. Wijders: *de zuiger van eene pomp*, waarmede het water opgehaald wordt. Verder, zekere huiden, bij de ledertouwers *zuigers* genaamd. Ook zekere wanschapen misdragt. En eindelijk, eene soort van inlandschen tabak: *aardgoed*, *zandgoed*, *zuigers*, enz. Zamenstell. *bloedzuiger*, enz.

ZUIJEN, b. w., *ik zuide*, *heb gezuid*. Een geluid maken, als bij het uitspreken van dit woord, gehoord wordt, en daardoor een kind in slaap trachten te krijgen: *het kind in slaap zuijen*. Van hier het, bij de bakers en minnen gebruikelijke, *zuija*, *zuija*.

ZUIL, v., meerv. *zuilen*. In de ruimste beteekenis, ieder regt opstaand ding, dat veel langer, dan dik is. Voornamelijk worden, regtop staande palen en ronde pilaren, inzonderheid, wanneer zij iets dragen, *zuilen* genoemd: *dat gebouw rust op twaalf zuilen*. Fig.: *eene zuil van staat*, *van de kerk*, enz., in zoo ver derzelver behoudenis en zekerheid daarop rust: *willem de eerste is de zuil van den staat der vereenigde Nederlanden geweest*. Halma. Zamenstell. *eerzuil*, *rolzuil*, enz.

ZUIMEN, o. w., *ik zuimde*, *heb gezuimd*. Langzaam zijn in eene beweging of handeling; en verder, nalatig zijn: *zij zuimt te komen*. *Want hadden wij niet gesuijmt*, enz. Bijbelv. Dit woord is reeds eenigzins verouderd; het zamengestelde *verzuimen* is in algemeen gebruik. Van hier *zuimachtig*.

Dit woord is zeer oud; reeds in de Sal. Wett. is *sonnis* (beter *somnis*) verzuim.

ZUINIG, bijv. n. en bijw., *zuiniger*, *zuinigst*. Spaarzaam, deun: *eene zuinige huishoudster*. *Zuinig leven*. Van hier *zuinigheid*, *zuinigjes*, *zuiniglijk*, op eene spaarzame wijze.

ZUIP, *zuipe*, v. Het zuipen, onmatig gebruik van sterken drank, of wijn: *aan de zuip zijn*. In den gemeenen spreektrant gebruikelijk. Van *zuipen*.

ZUIPEN, b. w., *ik zoop, heb gezopen.* Eigenlijk, een vloeibaar ligchaam, met den mond, in zich trekken, en wel met sterke en zeker geluid gevende halen; waarom het van de dieren, die met zulk een merkbaar geluid drinken, voor *drinken* gebezigd wordt. *De hond wil geen water zuipen.* Van menschen, in eenen verachtelijken zin, voor onmatig, gulzig drinken. *Zich zat en vol zuipen. Vreten en zuipen.* Van hier *zuiper, zuipster.* Zamenstell. *zuipbast,* die zijn werk maakt van zuipen — *zuiphuis, zuiplust,* enz. — *opzuipen, uitzuipen, verzuipen,* enz.

ZUIVEL, o. De stof, waarvan boter en kaas gemaakt wordt. Ook de boter en kaas zelve: *men heeft daar heerlijk zuivel. Dit smijdigh zuivel.* HOOFT. *Dikwijls voert hij met zijn raên grazig zuivel steewaarts aan.* POOT. In eenen uitgestrekten zin verstaat men door het woord *zuivel,* boter, kaas en eijeren: *hij is zoo vol bedrog als een ei vol zuivel.*

Sommigen brengen dit woord tot het lat. *sevale,* of *sebale,* van *sevum,* of *sebum,* ongel, smeer, vet; hetwelk tot het vet van de melk zou overgebragt zijn, waarvan boter en kaas gemaakt wordt.

ZUIVER, bijv. n. en bijw., *zuiverder, zuiverst.* Van alle onreinheid bevrijd, en daarbij sierlijk. Eigenlijk, schoon, helder: *een zuiver glas.* Fig., onvervalscht; ook onbevlekt, in eenen zedelijken zin: *zuiver goud. Eene zuivere maagd. De zuivere leer.* Onbewolkt: *eene zuivere lucht.* Vrij van gebreken: *een zuivere stijl.* Opregt, zonder achterhoudendheid: *zuiver opbiechten.* Van hier *zuiverheid, zuiverlijk.* Zamenstell. *onzuiver.*

Zuiver, hoogd. *sauber,* reeds bij KERO *subro.* Het staat waarschijnlijk in verband met het lat. *sobrius.*

ZUIVEREN, b. w., *ik zuiverde, heb gezuiverd.* Zuiver maken, van alle onreinheid bevrijden. Fig.: *de zee van roovers zuiveren,* de roovers de zee doen ruimen. *Zich van eene misdaad zuiveren,* zijne onschuld laten blijken. *Eene taal zuiveren,* van taalfeilen bevrijden, versieren. *Zijn gemoed zuiveren,* van zedelijke gebreken ontdoen. Van hier *zuivering,* reiniging, ook verantwoording. Van *zuiver.*

ZULKE, *zulk,* aanwijz. voornaamw., hetwelk op iets dat voorgaat, of ook op iets dat volgt, betrekking heeft:

zul-

zulke schriften (van den te voren genoemden inhoud) *kunnen mij niet behagen. Zulk schreeuwen verveelt mij. Zulke heeren, zulke knechts*, spreekw., gelijk de heeren zich gedragen, zoo gedragen zich doorgaans de knechts ook. *In zulke wateren vangt men zulke visschen*, dat is er het natuurlijke gevolg van. *Zulk schoon weder*, voor *zoo schoon*. Ook met *een: wie zou zulk een uiteinde van die zaak vermoed hebben?* Ook op zich zelf staande: *der sulcken is het koninckrijk der hemelen.* BIJBELV. *Zulks* wordt in den zin van zulk eene zaak gebruikt: *ik kan zulks niet verdragen.* Zamenstell. *dezulke, overzulks*, enz.

Zulke, hoogd. *solcher, Solche*, is vermoedelijk zamengetrokken van *zoo* en *welk*, dat uit *we, wie*, en *lich, lijk*, of *lk*, bestaat. Deze zamenstelling blijkt uit alle oude vormen van dit woord. Bij KERO, ISID. en OTTFRID., luidt het *solih, sulih*, ULPHIL. *swaleik*, angels. *swilk*, NOTK. *suslih, alsuslih.*

ZULLEN, hulpw., onregelm. Van dit hulpw. is niets meer in gebruik, dan *ik zal, zoude* en *zullen*; en hierdoor worden de toekomende tijden van alle werkwoorden gevormd: *ik zal schrijven, zoude schrijven, te zullen schrijven*, enz. Ook wordt het voor mogen, geoorloofd zijn, gebezigd: *ik zeg u, dat gij zulks niet doen zult.*

ZULT, o., zeker toebereid vleesch, anders genaamd *hoofdvleesch*, omdat het dikwerf enkel van een' kalfs- en varkenskop gemaakt wordt; ook *hoofdkaas*, dewijl er, na de bereiding, de gedaante van eene kaas aan gegeven wordt. Van hier *zulten*, in zout leggen, anders enkel *inleggen*. Zamenstell. *inzulten.*

Zult, hoogd. *Sulze*, neders. *sulte.* Ongetwijfeld stamt dit woord van *zout, ziit*, af, en is misschien voor *gezult.*

ZULTEN, zie *zult.*

ZUND, zie *zond.*

ZUNDVLOED, zie *zondvloed.*

ZUNST, *zonst*, bij KIL. *sunst, sonst.* Een reeds verouderd bijw., in de beteekenis van *anders.* Het langst is dit woord gebezigd, in de spreekwijs *om zunst, om zonst*, voor vergeefs, om niet, hetwelk nog bij J. DE DECKER voorkomt: (*de meetkunst*) *speelt met haar passeren en paslood niet om zunst. Niemandt*

doet wat omsunst, 't heeft altijd sijn waerom. R. Viss.

ZUREN, b. en o. w., *ik zuurde, heb gezuurd.* Bedr., zuur maken: *het deeg zuren. Gezuurd brood*, in tegenstelling van *ongezuurd.* Onzijdig, zuur worden: *de melk begint te zuren. Het is nog niet in het vat, waarin het zuren moet*, die zaak is nog niet ten einde, of ter plaatse, waar zij wezen moet; spreekw. Van hier *zuring.* Zamenstell. *ontzuren, verzuren*, enz. Van *zuur.*

ZURING, v. De daad van zuren, en het zuur worden. — Zeker moeskruid, anders *zurkel. Ingelegde zuring.* Zamenstell. *zuringsaus.*

ZURKEL, zie *zuring.*

ZUS, bijw., dus, op deze, of zulk eene wijze: *ik heb er zus over gedacht.* Meest echter wordt het met *zoo* verbonden: *dan werd er zus, dan weder zoo over gesproken. Het stond zus of zoo*, het scheelde weinig. *Zus en zoo*, tusschen beide. Halma. Ook voor anders: *heere helpt mij, sus moet ick vergaan.* Plantijn.

Dit woord is, in den zin van *zoo*, genoegzaam buiten gebruik geraakt, en men bezigt daarvoor *dus.*

ZUS, zie *zuster.*

ZUSTER, v., meerv. *zusters.* Bij verkorting ook *zus, zusje.* Eigenlijk, een vrouwelijke persoon, welke met een ander eenerlei ouders heeft. Figuurlijk, noemen zulke personen van het vrouwelijke geslacht, die eenerlei aard, beroep, geloof en godsdienst hebben, in eenerlei gezelschap en verbindtenis leven, elkander *zusters;* b. v. de nonnen in de kloosters, de vrouwelijke leden der hernhutsche kerk, enz. Ook worden de zanggodinnen *de negen zusters* genoemd. Wijders, een ding, dat als vrouwelijk beschouwd wordt, en eenige gelijkheid met iets anders heeft: *o stad, die boven alle uwe zusteren op geschikte burgers moogt moed dragen.* Eindelijk zeker gebak; ook *zustertje.* Van hier *zusterachtig, zusterlijk, zusterling*, m. en vr., het kind van eene zuster, bij Halma, *de gezusters*, — *zusterschap*, enz. Zamenstell. *kloosterzuster, klopzuster, leekezuster, luisterzuster, schoonzuster, stiefzuster*, enz.

Zuster, hoogd. *Schwester*, Ulphil. *swistar*, Ott-

FRID

FRID. *suester*, neders. *suster*, angels. *swuster*, eng. *sister*, zweed. *sijster*, pool. *siostra*, lat. *soror*, fr. *soer*. ADELUNG zegt, dat dit woord, weleer, eene verwante beteekend heeft; en dan zou het met het gr. *ὑστρα*, *matrix*, overeenkomst hebben.

ZUSTERLING, zie *zuster*.

ZUUR, bijv. n. en bijw., *zuurder*, *zuurst*. Een woord, hetwelk eene soort van gewaarwording ten aanzien van den smaak uitdrukt, en tegen zoet overstaat. Eigenlijk: *zure wijn*, *zuur bier*, *zure melk*. Figuurlijk, in eenen hoogen graad bezwaarlijk: *een zure arbeid*. *Het viel haar zeer zuur*. *Zoet en zuur met elkander deelen*. Norsch, stuursch: *zuur zien*. *Een zuur gezigt*. Spreekw.: *door eenen zuren appel bijten*, zich het moeijelijke laten welgevallen, om het aangename te verkrijgen.

Ook wordt het als een zelfst. naamwoord van het onzijd. geslacht gebezigd, voor azijn: *eenen haas in het zuur leggen*. Wijders, voor in het zuur gelegde vruchten enz. Ook voor *het zuur in de maag*, of *de zode: ik heb geweldig het zuur*. *Het zuur brak mij op*, en van hier de spreekwijs: *dat zal u zuur opbreken*, het gevolg daarvan zal onaangenaam voor u zijn. Van hier *zuurachtig*, *zuurheid*, *zurigheid*, enz. Zamenstell. *zuurdeeg*, *zuurdeesem*, zuur gemaakt deeg, *zuurkool*, *zuurmuil*, *zuursmoel*, in den gemeenen spreektrant, een stuursch mensch, *zuurstel*, waarop het zuur, bij den maaltijd, geplaatst is, enz. Waarschijnlijk klanknabootsend.

ZUURDEEG, *zuurdeesem*, zie *zuur*.

ZWAAB, m., meerv. *zwaben*. Een uit zwaben geboortige persoon. Van hier *zwabisch*, uit zwaben afkomstig, tot dat land behoorende, en daar gebruikelijk.

ZWAAI, m., meerv. *zwaaijen*. De daad van zwaaijen; eigenlijk, eene snelle boogswijze beweging: *de slinger van die klok heeft eenen gelijken zwaai*. Keer, draai: *met eenen geweldigen zwaai*. VOND. Fig.: *de zaak kreeg eenen anderen zwaai*, nam eenen anderen keer. *Hij nam eenen zwaaij tot deftiger dingen*. HOOFT.

ZWAAIJEN, o. en b. w., *ik zwaaide*, *ben* en *heb gezwaaid*.

zwaaid. Onz., zich boogswijze bewegen, anders gieren, slingeren. Zoo *zwaait de slinger eener klok.* Niet regthoekig zijn: *de muur zwaait een weinig;* timmermans- en metselaarswoord. Daar het slaan, vooral met de hand, doorgaans eene boogswijze beweging maakt, zoo heeft men van daar de spreekwijs ontleend: *er zal slaag zwaaijen;* anders enkel: *er zal wat zwaaijen.* — Bedr., met eenen zwaai bewegen: *het vaandel zwaaijen. Als ick mijn sweert sal swaaijen.* BIJBELV. Fig.: *den schepter zwaaijen*, regeren, heerschen. Van hier *zwaaijing.* Zamenstell. *toezwaaijen.* Het is met *zwenken* en *zwieren* ten naauwste verbonden, en drukt de snelle, maar echter eenigermate zachte zwaaijende beweging zeer duidelijk uit.

ZWAAN, v., meerv. *zwanen.* De grootste en schoonste der watervogelen. Bij de ouden was de zwaan aan Apollo gewijd, en nog is zij een zinnebeeld der dichters; maar het liefelijke gezang, hetwelk zij voor haar sterven zou laten hooren, is een poëtisch, schoon zeer oud verdichtsel. Van hier worden de dichters dikwerf *zwanen* genoemd: *hij zet zich neffens de dirceesche zwaan*, (Pindarus) *den roem der Grieken.* VOND.; en derzelver laatste vers heet hun *zwanezang.* Zamenstell. *zwanendons*, *zwanendrift*, eene drift zwanen, *zwanehals*, *zwanepen*, *zwanepoot*, *zwaneschacht*, *zwanevel*, *zwanezang*, enz.

ZWAAR, bijv. n. en bijw., *zwaarder*, *zwaarst.* Eigenlijk, het tegengestelde van *ligt: een zware steen*, *zware last. Dat brood is twee pond zwaar*, weegt zoo veel. *Zwaar geschut*, grof geschut. *Zwaar geld*, hetwelk meer edel metaal heeft, en bij gevolg zwaarder is, dan *ligt geld.*

Figuurlijk, hetgeen veel moeite, of inspanning vordert. *Zwaar van tong*, *van spraak.* De schilder heeft *een zwaar penseel*, wanneer het voeren van hetzelve hem moeijelijk valt, en deze moeijelijkheid in het schilderstuk zigtbaar is. Zoo heeft een schrijver ook *eene zware hand van schrijven. Dat valt mij zeer zwaar*, kost mij veel moeite. *Een zwaar verlies*, groot verlies. *Zwaar bier*, sterk, krachtig. *Zware wijn*, sterke, krachtige. In den spreektrant van den gemeenen hoop hoort men dikwerf ook: *eene zware menigte*, groote

menigte. *Hij heeft mij zwaar bedrogen*, zeer schandelijk. Eindelijk wordt *zwaar*, voor *zwanger* gebezigd: *zeven maanden zwaar. Swaer van kinde.* CLARE SPIEG. Van hier *zwaarheid*, *zwaarlijk*, *zwaarte*, *zwaren*, *zwarigheid*, enz. Zamenstell. *zwaarhoofd*, iemand, die zwaarhoofdig, zwaarmoedig is — *zwaarhoofdig*, *zwaarhoofdigheid*, *zwaarlijvig*, *zwaarlijvigheid*, *zwaarmoedig*, peinzend, droefgeestig, *zwaarmoedigheid*, *zwaarmoediglijk*, *zwaarwigtig*, *zwaarwigtigheid*, enz.

Sommigen brengen het tot het gr. βαρυς, ADELUNG tot *zwerm;* omdat de zwaarte in de gewone beteekenis, een gevolg van de menigte der deelen is.

ZWAARD, o., meerv. *zwaarden*. Eigenlijk, een groot, breed zijdgeweer: *een tweesnijdend zwaard*, dat aan beide zijden scherp is. *Met het zwaard gestraft*, onthoofd, *ten zwaarde veroordeeld*, gevonnisd, om onthoofd te worden. *Te vuur en te zwaard verdelgen*, met branden en bloedvergieten. *Het zwaard in de scheede steken*, uitscheiden met oorlogen. *Meester van den scherpen zwaarde*, titel van den scherpregter. Figuurlijk, zijn *zwaarden*, van wege de gelijkheid in uiterlijke gedaante, breede borden, aan de beide zijden van een zeilschip. Zamenstell. *zwaardkruid*, *zwaardveger*, — *zwaardvechter*, *zwaardvisch*, *zwaardzijde;* — *slagzwaard*, *strafzwaard*, enz. TEN KATE en ADELUNG brengen het tot *weren*, *verweren*.

ZWAARDZIJ, *zwaardzijde*, v. Oul. werd dit woord overdragtelijk gebezigd, in de spreekwijze: *van zwaardzijde* en *van spillezijde*, om te beteekenen de afkomst van vaderszijde en van moederszijde: vermits de mannen *het zwaard* ter verdediging, en de vrouwen *de spil*, bij het spinnen, behandelen: *de zwaardzij zet hem hoog; de spillezij verneert hem door de onwettigheid in 't erven.* VOND. Even zoo gebruikte men ook de uitdrukking *zwaardmagen* en *spillemagen*, voor verwanten van de mannelijke en vrouwelijke zijde.

ZWAARTE, zie *zwaar*.

ZWABBER, m., meerv. *zwabbers*. Dit woord is van den klank der zaak ontleend, welke daardoor aangeduid wordt. Ook draagt een scheepsjongen, wiens gewone werk mede het hanteren van den zwabber is, den naam van *zwabber*.

Van hier *zwabberen*, met den zwabber opdweilen, ook morsig werk doen, zamenstell. *opzwabberen.*

ZWABBEREN, zie *zwabber.*

ZWACHTEL, m., meerv. *zwachtels.* Een smal en lang windsel, waarin jonge kinderen gewikkeld worden, om hunne zwakheid te ondersteunen; om welke reden TEN KATE het tot *wikkelen* en *zwak* brengt. Ook dergelijk windsel bij de Heelmeesters gebruikelijk, om sommige deelen van het menschelijke ligchaam te omwinden. Van hier *zwachtelen.*

ZWADDER, m. Speeksel, of spog, van slangen, anders slangenspog: *de vergiftige zwadder der slangen.* Fig. lastering: *hij spoog zijnen zwadder op mijnen goeden naam.* Van hier *zwadderig*, troebel, van *zwadderen*, bij KIL. troebel maken. Los, slingerend, van het haar: *locken dicht gekuÿft, soo swadderig overhangen.* BREDER.

ZWADE, *zwad*, v., meerv. *zwaden.* Een regel afgemaaid gras, hetwelk aan de linkerhand van den maaijer blijft liggen. Het staat in een naauw verband met *zwaai*; waarom het ook voor den zwaai, of de streek, die de maaijer met de zeissen doet, en ook voor den omtrek, welken hij daarmede bereikt, genomen wordt.

ZWAGER, m., meerv. *zwagers.* Van eene vrouw, *zwagerin.* Oul. een verwante, inzonderheid door het huwelijk; zoo dat het niet alleen in de beteekenis van eenen aangehuwden broeder, maar ook in die van schoonzoon en schoonvader genomen werd; waarom *zwagers* in het algemeen verwanten beteekenden. Thans wordt dit woord alleen gebezigd voor den broeder van man of vrouw, den man van eene zuster, en ook den man van de zuster der vrouw; terwijl *zwagerin* voor de zuster van man of vrouw, de vrouw van eenen broeder, en de vrouw van den broeder des mans, genomen wordt. Van hier *zwageren*, in *verzwageren*, door het huwelijk vermaagschappen: *verswagert u met ons, geeft ons uwe dochter.* BIJBELV. *Zwagerschap*, verzwagering, verwantschap door het huwelijk. Zie over den oorsprong van dit woord, *zweer*, m.

ZWAK, bijv. n. en bijw., *zwakker*, *zwakst.* Eigenlijk, dat zijne behoorlijke vastheid niet heeft; ook dun, dat zijne behoorlijke dikte, en dus ook zijne behoorlijke sterkte niet

niet heeft: *zwak ijs. Een zwak kind. Eene zwakke maag. Een zwak gezigt. Eene zwakke vesting.* En van hier wordt het ook somwijlen van een gering aantal gebruikt, terwijl *sterk* insgelijks op het getal ziet: *het vijandelijke leger was zeer zwak. Hierin is hij zwak*, hierin mist hij de behoorlijke sterkte: *zwak in de maat*, van de muzijk, *in het engelsch*, enz. Ook wordt het zelfstandig gebezigd, *het zwak: dat is zijn zwak niet. De zwakken* zijn zwakke personen. Van hier *zwakheid, zwakjes, zwakkelijk*, slap, ziekelijk, *zwakken*, voor zwak maken en zwak worden, — *zwakte*, hetzelfde als *zwakheid*, of die toestand eenes dings, waarin het zwak is, enz.

Het is hoogst waarschijnlijk, dat *zwak* tot *week* behoort, te meer, daar ons *wak* en het eng. *weak* zoo wel week als zwak beteekenen, en bij vele woorden, in onze taal, die te voren met *w* begonnen, naderhand tot versterking van het woord, eene *z* is gevoegd geworden. Bij NOTK. is *weichi* zwakheid.

ZWAKKEN, zwakte, zie *zwak*.

ZWALKEN, o. w., *ik zwalkte, heb gezwalkt.* Drentelend zich bewegen: *Hij doet niets dan zoo wat op en neer zwalken. Wij zwalkten den ganschen dag op zee*, zeew. Van hier *zwalker*. Zamenstell. *omzwalken* enz. Waarschijnlijk van *walken, calcare* met eene voorgevoegde *z*, *zwalken*.

ZWALP, m., meerv. *zwalpen.* Eigenlijk, het geluid van iets, dat zich golfswijze beweegt. Oul. beteekende het eene baar, eene golf. Thans bezigt men het in de van hier ontleende beteekenis van gulp: *wij kregen eenen zwalp waters in de schuit.* CAMPHUIJSEN bezigt het figuurl.: *laat de stroomen des diepen ramps, met vollen swalp, mij over 't hooffdt niet komen.* In den scheepsbouw dragen zekere planken, tot het timmeren van schepen gebruikt, den naam van *zwalpen: vermeerdert dit met zwalpen, vlot bij vlot.* J. DE MARR. Van hier *zwalpen.*

ZWALUW, v., meerv. *zwaluwen.* Zekere trekvogel. *Een naakte zwaluw*, zegt men, voor een behoeftig mensch. *Eene zwaluw maakt geenen zomer*, spreekw., men kan uit een enkel geval niet tot het geheel besluiten. Za-

menstell. *zwaluwnest*, *zwaluwstaart*, *zwaluwwortel*, *gierzwaluw*, enz.

JUNIUS leidt den naam dezes vogels van het angels. *swaloth*, warmte, af, dewijl hij de warmte zoekt; FRISCH van het gr. χελιδων.

ZWALUWSTAART, m., meerv. *zwaluwstaarten*. Eigenlijk, de staart eener zwaluw. Bij de timmerlieden, een stuk hout, in de gedaante van eenen zwaluwstaart, om twee stukken vast aan elkander te hechten: *eene kist met zwaluwstaarten voegen*.

ZWAM, v., meerv. *zwammen*. Een plantengeslacht, onder de klasse der paddestoelen gerangschikt, zeer ligt en sponsachtig: *vuurvattende zwam*, die in de plaats van tontel gebruikt wordt, om vuur te maken. Ook wordt zeker uitwas aan de voorste pooten der paarden, om de gelijkheid der gedaante, *zwam* genoemd. Van hier *zwamachtig*, enz. Zamenstell. *zwamslot*, oul. het slot van een geweer, dat door middel van zwam afgeschoten werd: *een vijerslot, daar oock een lonte of swamslot bij is*. R. VISS. — *zwamsteen*, enz. TEN KATE en ADELUNG brengen het tot *zwemmen*.

ZWANG, m. Eigenlijk, de zwankende, of zwenkende beweging van eenig ding; b. v. de gang eener klok; als van *zwangen*, *zwanken*, *zwenken*. Thans wordt het alleen gebezigd voor gebruik, gewoonte; of voor iets, dat bijna eene algemeene levenswijs wordt: *in zwang gaan. In zwang zijn. In zwang komen. Geveinsde dingen gaan in zwang*. MOON. *In zwang brengen*, en *in zwang helpen* komen bij VONDEL voor. HOOFT heeft: *Heeren van den meesten zwang ten hove*.

ZWANGER, bijv. n. en bijw. Van eenen man bevrucht; derhalve alleen in betrekking tot het vrouwelijke geslacht. *Eene zwangere vrouw. Hoogzwanger*, wanneer eene vrouw nabij hare bevalling is. Fig. zegt men: *van*, of *met*, *iets zwanger zijn*, of *gaan*. *Hij gaat van groote ontwerpen zwanger. Zij ging met dat boos voornemen zwanger*. Van hier *zwangeren*, in *bezwangeren*, *zwangerheid*, *zwangerschap*.

Zwanger, hoogd. *schwanger*, reeds bij OTTFRID. *suangar*.

ZWANKEN, o. w., *ik zwankte*, *heb gezwankt*. Buigen, zich

zich op en neer bewegen: *de boomen zwanken van den wind.* Waggelen, wankelen, struikelen, bij HOOGSTRAT. Van hier het zamengestelde *zwankroede*, eene wip, om goederen op te ligten en neer te laten, om water te putten, enz. Zie verder *zwenken.*

ZWANS, v., meerv. *zwansen.* Eigenlijk, een lang of kort, dun en beweegbaar deel aan het einde des dierlijken ligchaams, hetwelk het achterste bedekt, en bij de viervoetige dieren uit de verlengde ruggegraat gevormd wordt. Bij de vogelen bestaat dezelve uit lange vederen, bij de visschen uit lange vinnen. Anders *staart*, hetwelk in algemeen gebruik is. *Hij joegh de vossen in het koren met vuurwerk in de zwans.* VOND.

Zwans, KIL. *swants*, hoogd. *Schwanz*, zweed. *svans.* Dit woord komt in de overige verwante talen niet voor. Intusschen is het zeer waarschijnlijk, dat het met *zwangen*, *zwanken*, uit eene en dezelfde bron komt, en de beweegbaarheid van dit deel uitdrukt.

ZWART, bijv. n. en bijw., *zwarter*, *zwartst.* Eigenlijk, de naam der donkerste van alle kleuren, en het meest strijdende met de witte kleur: *een zwart kleed. Zwart maken.* Van hier de figuurlijke uitdrukkingen: *iemand bij een' ander zwart maken*, schenden, lasteren, in het middeleeuw. latijn *denigrare. Bij iemand met eene zwarte kool geteekend zijn*, door hem voor een slecht of schadelijk lid der maatschappij gehouden worden. *Zwart op wit hebben*, iets schriftelijk hebben; waar *zwart* den inkt, en *wit* het papier beteekent. *Zwarte noten* zijn die muzijknoten, welke eenen gevulden kop hebben. *Zwarte zondag*, in de roomsche kerk, de zondag *judica;* dewijl weleer op dien dag, de altaren en kerken met zwart behangen waren.

Ook wordt het als zelfstandig gebezigd: *het zwart; in het zwart gekleed. Het zwart in de oogen*, in tegenstelling van *het wit*, de oogappel. In het mannelijke geslacht: *een zwarte*, een neger. *De zwarte kunst*, zekere ets- of schraapkunst, ter vervaardiging van prentwerk; van hier het zamengestelde *zwartekunstprent.*

Figuurlijk: *de zwarte kunst*, tooverij, hekserij. In eene bepaaldere beteekenis, die soort van tooverij, waarbij bovennatuurlijke werkingen, door hulp van booze geesten,

ten, voortgebragt worden, in onderscheiding van *de witte kunst*, witte tooverij, of *theurgie*, welke tot medewerking van goede geesten gebezigd werd. Uit het gr. Νεκρομαντεια, hetwelk de kunst om dooden, door hulp van booze geesten, op te wekken, beteekende, heeft men, uit onwetendheid, in het middeleeuw. latijn, *nigromantia* gemaakt, even als of de eerste helft des woords van *niger* afstamde. En hiervan is ons *zwarte kunst*, of *zwartekunst*, eene woordelijke vertaling. — Wijders, beteekent *zwart*, in den verheven schrijfstrant, in eenen hoogen graad, slecht, afschuwelijk: *eene zwarte daad*, eene afschuwelijke. Van hier *zwartachtig*, *zwarten*, *zwartheid*, *zwartigheid*, *zwartin*, moorin. Zamenst. *zwartgallig*, *zwartharig*, die zwart haar heeft, *zwartkop*, *zwartoog*, die zwarte oogen heeft, enz. — *Beenzwart*, *ivoorzwart*, enz.

Zwart, hoogd. *schwarz*, reeds bij Ulphil. *swarts*, Notk. *suarz*, neders. *swart*, angels. *sweart*, zweed. *svart*, deen. *sort*.

ZWARTSEL, o. Zekere stof, om zwart te maken, waarvan *zwartselen*, met zwartsel bestrijken, en de zamenst. *zwartseldoos*, *zwartselkwast*, *zwartselpot*, *zwartselton*, enz. Van *zwarten*.

ZWAVEL, v., meerv. *zwavels*, doch alleen van onderscheidene soorten. Eene brandbare stof, welke uit eene met vitrioolzuur verzadigde brandbare aarde bestaat, in het vuur vloeibaar wordt, met eene blaauwe vlam brandt, en eenen onaangenamen schadelijken damp van zich geeft: *bloem van zwavel*. Van hier *zwavelachtig*, *zwavelen*, met zwavellucht laten doortrekken, *zwavelig*. Zamenstell. *zwavelaarde*, *zwaveldamp*, *zwavelerts*, *zwavelgeest*, *zwavelgroef*, *zwavellucht*, *zwavelregen*, *zwavelreuk*, *zwavelstok*, een riet, of spaantje, in zwavel gedoopt, om aan het vuur aan te steken, — *zwavelwater*, *zwavelzalf*, *zwavelzuur*, enz.

Zwavel, *zwevel*, anders ook *sulfer*, hoogd. *Schwefel*, lat. *sulphur*; waarvan sommigen *zwavel* afleiden.

ZWAVELEN, zie *zwavel*.

ZWEDEN, o. Het zweedsche koningrijk. Van hier *zweed*, iemand uit Zweden afkomstig, of daar woonachtig, — *zweedsch*, dat tot hetzelve behoort. *Zweedsch koper*. Ook als zelfstandig *het zweedsch*, de zweedsche taal.

ZWEEM,

ZWEEM, m., beteekenende eene geringe gelijkheid, en alleen gebruikelijk in de spreekwijs: *eenen zweem van iets hebben. Die daad had zelfs geenen zweem van edelmoedigheid.* TEN KATE brengt het tot den verleden tijd van het werkw. *zwijmen*, anderen tot het oude *samo*, gelijk.

ZWEEMEN, o. w., *ik zweemde*, *heb gezweemd.* Eenige gelijkheid hebben: *hij zweemt naar zijnen vader.* Oul. gebruikte men enkel *zweemen*, zonder voorzetsel, even als men *iemand gelijken* zegt, zoo wel als *op* en *naar iemand*, *gelijken*: *dat sij malkander so wel swemen.* BREDERO. *Uw stem noch anschijn zweemt geen menschelijk geslacht.* HOOFT. Van hier *zweemsel.* Van *zweem.*

ZWEEP, v., meerv. *zweepen.* Ook *zwiep.* Een bekend werktuig, om daarmede te slaan: *met de zweep klappen. Het paard de zweep geven. Een oud voerman hoort nog gaarne het klappen van de zweep*, spreekw., beteekenende: een afgeleefde liefhebber van de vrouwen hoort nog gaarne over de sekse en het minvermaak spreken. Van hier *zweepen*, met de zweep slaan. Zamenstell. *zweepslag*, *zweeptol*, anders *drijftol*, — *zweeptouw*, anders *klapkoord*, enz. Ontleend van het sissend geluid, hetwelk eene snel bewogen en door de lucht geslagen zweep maakt, zonder dat men dezelve laat klappen.

ZWEEPEN, zie *zweep.*

ZWEER, v., meerv. *zweren.* Eene verhevenheid der huid, waaronder zich etter verzamelt: *eene zweer op de hand hebben.* Wanneer zoodanig een gebrek in het ligchaam plaats heeft, bezigt men het woord *verzwering.* Zamenst. *bloedzweer*, *borstzweer*, *hoofdzweer*, enz.

Zweer, hoogd. *Schwären.* Dit woord wordt in de verwante talen niet gevonden.

ZWEER, m., meerv. *zweren.* Een behuwdvader, schoonvader: *dat hi zoude varen tsinen swere.* MELIS ST. *Ick uw sweer Jethro kome tot u, met uwe huijsvrouwe.* BIJBELV. Oul. werd het ook voor *zwager*, behuwdbroeder, gebezigd.

Zweer, hoogd. *Schwäher*, ULPHIL. *suaigra*, angels. *swaegr*, waarmede het lat. *socer* en *socrus*, en het gr. ἑκυρος verwant zijn. Genoegzaam zeker zijn *zwager* en

zwe-

zweger, bij verkorting *zweer*, oorspronkelijk een en het zelfde woord, afkomstig van het oude *wogan*, *nubere*, ten huwelijk nemen; en dus kan, eigenlijk, al wie aangehuwd is, den naam van *zwager*, *zweger*, *zweer* dragen.

ZWEESRIK, *zwezerik*, v., meerv. *zweesrikken*. Een klierachtig deel eens kalfs, bij de borst, anders *borst*, of *borstje*, *kalfsborstje* genaamd. Zamenstell. *kalfszweesrik*.

ZWEET, o. In de ruimste beteekenis, elke zich droppelswijze vertoonende vochtigheid; b. v.: *het zweet op de steenen*, *aan de muren*, d. i. de warme dampen, welke zich aan de koude steenen en muren vasthechten. In eenen bepaalderen zin, de uitwaseming of damp des dierlijken ligchaams, welke zich als water op de huid vertoont: *nat van het zweet zijn*. *In het zweet geraken*. *Zich in het zweet werken*. *Ik dreef in mijn zweet*. *Hij mag zijn zweet niet ruiken*, hij heeft geen' lust tot arbeiden, is lui. Figuurlijk, is *zweet* ook vermoeijende arbeid: *dat heeft zweet gekost*. *Daar zal een zweetje op zitten*, in het gemeene leven, dat zal wat arbeid vorderen. Wijders plegen de jagers het bloed der dieren *zweet* te noemen. Van hier *zweeterig*. Zamenstell. *doodzweet*, *nachtzweet*, enz.

Men heeft voor lang reeds aangemerkt, dat het begrip van vochtigheid in dit woord het heerschende is, en dat het, door middel van de voorgevoegde *z*, tot *water*, behoort; even als het gr. ἱδρως, *zweet*, met ὑδως, *water*, vermaagschapt is.

ZWEETEN, b. en o. w., *ik zweette*, *heb gezweet*. Bedrijv., in de gedaante van zweet van zich geven: *bloed zweeten*. In de gemeenzame verkeering zegt men, wanneer men zijne meerderheid boven een' ander wil te kennen geven: *zulk een' kan ik wel zweeten*. Onzijd., zweet van zich geven: *van angst zweeten*. *De steenen zweeten*, *de muren zweeten*, wanneer de warme uitwasemingen van buiten zich op de koude steenen, muren, enz. plaatsen; welke uitdrukking uit de oppervlakkige gewaarwording des gezigts ontstaan is. *Het leder zweet*, wanneer het vochtig wordt. *De flesschen zweeten*, wanneer de vochtigheid zich droppelsgewijze daaraan hecht. *Het ijzer* wordt gezegd *te zweeten*, wanneer het begint

te smelten. Bij de Jagers *zweet het wild*, wanneer het bloedt. Van hier *zweeter*, *zweeting*. Zamenstell. *zweetbad*, — *zweetdrank*, *zweetdroppel*, *zweetgat*, *zweetpoeder*, *zweetvos*, enz.

ZWEETERIG, *zweetig*, bijv. n. en bijw., *zweeteriger*, *zweeterigst*. Die, of dat ligt zweet: *ik ben niet zeer zweeterig*. Nat van zweet: *zweeterige handen*, enz. Van hier *zweeterigheid*.

ZWEETVOS, m., meerv. *zweetvossen*. Eene soort van vossen, d. i. roodachtige paarden, wier haar zoo met wit geschakeerd is, dat zij schijnen met zweet bedekt te wezen.

ZWEI, v., meerv. *zweijen*. Een schuinsche winkelhaak; bij HALMA.

ZWELEN, b. w., *ik zweelde*, *heb gezweeld*. Bij KIL. en anderen, met een vork, of gaffel, omkeeren, inzonderheid van het hooi: *het hooi zwelen*. Van hier *zweler*.

ZWELG, zie *zwelgen*.

ZWELGEN, o. en b. w., *ik zwolg*, *heb gezwolgen*. Eigenlijk, slokken, in *doorzwelgen*, *inzwelgen*, *verzwelgen*: *de zee heeft hem verzwolgen*. Fig., zich in eten en drinken aan onmatigheid overgeven: *zij doen niets*, *dan brassen en zwelgen*. Van hier *zwelger*, *zwelgerij*, *zwelging*, *zwelgster*. Van het zelfstandige *zwelg*, een' slok, oul. de keel.

ZWELLEN, o. w., *ik zwol*, *ben gezwollen*. Uitzetten: *de rivier is gezwollen*. *Dat spek zwelt in den ketel*. *Gezwollen voeten hebben*. Fig.: *mijn hart zwol van vreugde*. *Hij zwol van gramschap*. KIL. bezigt hiervoor ook *zwillen*, of *swillen*; zoo ook VOND.: *dan zwilt mijne blaackende lever van overloopende galle*. Van hier *zwelling*. Zamenstell. *opzwellen*, enz.

Het heerschende begrip dezes woords is de uitzetting van binnen naar alle zijden, bijzonder in de hoogte.

ZWEMBLAAS, zie *zwemmen*.

ZWEMMEN, o. w., *ik zwom*, *heb* en *ben gezwommen*. Dit woord bootst den klank der golvende beweging van iets, dat vloeit, na; in welken zin het in het gemeene leven nog voorkomt: *de wijn zwemt langs den vloer*. Zoo ook, in den verheven stijl: *de traan*, *die in haar ooge zwemt*. Drijven, (in tegenstelling van zinken). *Hout zwemt op het water*. *De visschen zwemmen in de zee*. *Hij kan niet zwemmen*, zich door beweging van handen

en

en voeten, in het water niet ophouden. Wanneer de rigting van het zwemmen uitgedrukt wordt, gebruikt men het hulpw. zijn: *hij is over de rivier gezwommen.* Oul. bezigde men *zwemde*, waarvoor thans *zwom* in gebruik is: *ende zwemden over tot hem.* BIJB. 1477. — Figuurlijk, zegt men, bij vergrooting: *in zijn bloed zwemmen. Wij zwommen in den wijn.* Naar eene andere figuur, *zwemt men in vreugde*, *in droefheid* enz.; *maar het Bruitje zwemt in vreugt.* MOON. Van hier *zwemming.* Zamenstell. *afzwemmen*, *inzwemmen*, *opzwemmen*, enz. — *Zwemblaas*, waardoor de visschen zwemmen; ook eene blaas, die zij gebruiken, welke niet kunnen zwemmen, om op het water te drijven, *zwemkunst*, *zwemmergans*, *zwemplaats*, *zwemvoet*, een dier, dat zwemvoeten heeft, — *zwemvogel*, enz.

ZWENDELEN, zie *zwindelen.*

ZWENGEL, m., meerv. *zwengels.* Het zeil van een windmolen. Ook eene wip, waarmede men goederen uit en in de schepen werkt, of de lange dunne balk, of roede, waarmede de emmer, in den waterput neergelaten en weder uitgehaald wordt, anders *zwankroede.* Eindelijk de hevel, of het dwarshout van eene klok, hetwelk door middel van eenen reep neergetrokken wordt, om de klok in beweging te brengen. Zamenstell. *molenzwengel*, *putzwengel*, enz.

Zwengel, KIL. ook *swingel*, hoogd. *Swängel*, zweed. *svängel.* Van *zwengen*, *vibrare*; en dit van *zwenken.*

ZWENK, m., meerv. *zwenken.* Draai, keer, zwaai: *eenen zwenk maken. In eenen zwenk*, in een oogenblik. Van *zwenken.*

ZWENKEN, b. en o. w., *ik zwenkte*, *heb* en *ben gezwenkt.* Bedr., draaijen, zwaaijen, omwenden: *de vaandels zwenken. Een paard zwenken.* Voor *zich zwenken*, wordt dit woord ook onzijd. gebezigd: *keer eens*, *zwenk eens*, *snel en vlug*, *voerman langs uw baan terug.* TOLLENS. Van geheele rijen soldaten: *zij zwenken zeer gelijk.* Ook fig., *hij was al schielijk gezwenkt*, van denk- en handelwijs veranderd. Van hier *zwenker*, *zwenking.*

ZWEREN, b. w., *ik zwoer*, *heb gezworen.* Over het algemeen, beteekent het met sterke bewoordingen verzeke-

keren, bevestigen, eenen eed doen: *ik zweer, dat ik het op u verhalen zal. Iemand den dood, trouw* enz. *zweren. Steen en been zweren* (even als *steen en been klagen*), of *bij steen en been zweren*, in het gemeene leven. Op gelijke wijze zeiden reeds de Grieken en Romeinen, *jovem lapidem jurare;* welke spreekwijs bij Cicero, Gellius, Apulejus en anderen voorkomt, en uit het gebruik verklaard wordt, daar men weleer, bij eenen plegtigen eed, eenen steen in de hand hield, en daarmede het daarbij staande offerdier dood smeet. *Been*, in de spreekwijs *steen en been*, beteekent waarschijnlijk *het gebeente der Heiligen*, waarbij men, in de roomsche kerk, pleegt te zweren. In eene naauwere beteekenis is *zweren* God plegtiglijk tot getuige der waarheid en tot wreker des bedrogs aanroepen: *bij God en al wat heilig is zweren. Op het Evangelie zweren*, den vinger, bij het doen van den eed, op het Evangelie, of op den bijbel, leggen. *Den eed van getrouwheid zweren. In de ziel van een' ander zweren*, in deszelfs naam. *Een gezworene*, iemand, die, in deze of gene betrekking beëedigd is, *een gezworen klerk, makelaar*, enz. *Een gezworen vijand*, die eeuwige vijandschap gezworen heeft. Van hier *zweerder, zwering.* Zamenstell. *afzweren, bezweren, verzweren*, enz.

JUNIUS en WACHTER leiden het van het oude gothische *sveran*, eeren, af; FRISCH brengt dit woord tot het lat. *jurare*; gelijk de Franschen ook van *juramentum* hun *serment* gemaakt hebben.

ZWEREN, o. w., *ik zwoer, heb gezworen.* Van *zweer*, vr. Etteren: *mijn vinger zweert.* Van hier *zwering.* Zamenstell. *afzweren, uitzweren*, enz.

ZWERK, o. Eene drift van wolken: *het zwerk drijft noordwaarts.* Fig.: *zijne gedachten stijgen op boven het zwerk*, hij heeft zeer verhevene gedachten. HALMA.

Zwerk, hoogd. *Schwark.* ADELUNG acht het uit eene zelfde bron met *zwart* afkomstig. TEN KATE brengt het tot het angels. *sweorcan*, verduisteren.

ZWERM, m., meerv. *zwermen.* Eigenlijk, een veel beweging en geruisch makende hoop van levende wezens: *een zwerm bijen. De ganzen vliegen in geheele zwermen.* Een ongeschikte hoop van slechte menschen:

een zwerm oproermakers, landloopers, enz. Van *zwermen*.

ZWERMEN, o. w., *ik zwermde, heb gezwermd.* Met veel gedruisch, in menigte, zich heen en weer bewegen, van de bijen: *de bijen zwermen.* Ook van menschen: *de soldaten zwermen ten platten lande.* Van hier *zwerm, zwermer*, landlooper, ook een voetzoeker, insgelijks een dweeper. Zamenstell. *zwermgeest*, vrijgeest. HALMA.

Dit woord schijnt van het geluid der zwermende bijen ontleend te zijn.

ZWERMER, zie *zwermen.*

ZWERVEN, o. w., *ik zworf, heb gezworven.* Omdolen: *achter land zwerven. Op zee zwerven.* Van hier *zwerver, zwerving.*

Dit *zwerven* is na verwant aan het voorgaande *zwermen*, eng. *to swarm* en *to swerve*, en aan ons *zwieren.*

ZWETSEN, o. w., *ik zwetste, heb gezwetst.* Eigenlijk, veel en onbedacht spreken. — Groot spreken, pogchen, snorken: *hij zwetst altoos op zijnen rijkdom*, enz. Van hier *zwetser, zwetsing, zwetster.* Klanknabootsend.

ZWEVEN, o. w., *ik zweefde, heb gezweefd.* Dit woord bootst, door zijnen klank, de zachte beweging eenes dings, bijzonderlijk in de lucht, na. *Iets zweeft* in de lucht, wanneer het daarin eene zachte, naauwelijks merkbare, beweging maakt. *De nevel zweeft op de oppervlakte des waters, der aarde. Gelijck een arent over sijne jongen zweeft.* BIJBELV. — Fig. zegt men: *het zweeft mij op de tong*, wanneer men zich iets niet herinneren kan, en echter alle oogenblikken gelooft, dat men zich hetzelve herinneren zal. *Dat zweeft mij immer voor de oogen, voor den geest*, dat komt mij altoos, als zigtbaar, in de gedachten. *Zwevende geschillen*, welke nog niet bepaald, of uitgewezen zijn.

ZWICHTEN, b. en o. w., *ik zwichtte, heb gezwicht.* Bedrijv., oprollen: *de zeilen zwichten*, van schepen en molens. Fig., intoomen, bedwingen: *om den moed der anderen te zwichten.* HOOFT. Onzijd., wijken, onderdoen: *voor iemand moeten zwichten.* Ook zonder *voor: de dood verwint het al; wij moeten ook haar zwichten.* MOON.

ZWIE-

ZWIEPEN, b. en o. w., *ik zwiepte, heb gezwiept.* Bedr., met eene zweep slaan, even als *zweepen.* Onz., overhellen, als eene zwiep, wanneer men daarmede slaat: *die heining zwiept te veel.* En van hier *zwieping,* overhelling, schuinsche rigting.

ZWIEPING, zie *zwiepen.*

ZWIER, m. Eigenlijk, draai, omdraaijing, omkeering: *hij nam eenen zwier, en viel in het water.* Fig., rondzwerving, losbandig leven: *aan den zwier gaan.* Wijders, opschik, waarbij men de kleederen, als het ware, laat zwieren en slingeren, om zich bevallig voor te doen: *veel van den zwier houden.* Verder, aardigheid, bevalligheid: *met eenen edelen zwier.* Van hier *zwieren, zwierig,* opgeschikt; ook bloemrijk: *een zwierige stijl, — zwierigheid, zwieriglijk.*

TEN KATE brengt dit woord tot *warren, werren,* met eene voorgevoegde *z.*

ZWIEREN, o. w., *ik zwierde, heb gezwierd.* Eigenl., draaijen, zich wenden: *weerhoud uw hand in 't swieren.* F. V. DORP. *Langs de straat zwieren. De schaatsenrijders zwieren van den eenen naar den anderen kant.* Fig., rondzwerven, een losbandig leven leiden: *zuipen en zwieren.* Voorheen werd het ook bedrijv. gebezigd: *wanneer wij die Godin een kroontje om 't hulsel zwieren.* MOON. Zoo ook bij DULL., HOOGVL. en anderen. Doch thans wordt het meest onzijdig gebruikt. Van hier *zwiering.* Van *zwier.*

ZWIERIG, zie *zwier.*

ZWIJDIG, ook *zwindig*, bijv. n. en bijw., *zwijdiger, zwijdigst.* Oul. gebruikelijk, voor veel, zeer: *zwijdig volk, zwijdig geld,* voor veel. *Zwijdig groot.* J. J. SCHULTENS.

ZWIJGEN, b, en o. w., *ik zweeg, heb gezwegen.* Eigenlijk, zijne stem niet laten hooren, en in eene bepaaldere beteekenis, niet spreken: *als hij dit gezegd had, zweeg hij. Dat uwe vrouwen swijghen in de gemeijnte.* BIJBELV. *Zich te bersten zwijgen,* zoo lang zwijgen, dat men bijkans bersten zou. *Stil zwijgen,* eene versterking van enkel zwijgen. *Van iets zwijgen,* daarvan niet spreken. *Op iets zwijgen,* daarop niets zeggen. *Voor iemand zwijgen,* uit vrees, uit eerbied, voor hem, niet spreken. Wijders, een geheim bewaren:

kunt gij zwijgen? Fig., ophouden werkzaam te zijn: *in den krijg zwijgen de wetten. Eindelijk zweeg de wind*, het werd stil. — Fraai bezigt VONDEL dit woord omtrent eene weegschaal: *de tong der weegschaal zweeg zoo langze in tegenwigt bleef twijfelen.* — Als een bedrijvend werkw., wordt het voor *verzwijgen*, verbergen, verholen houden, gebezigd: *hij kan zijne eigene schande niet zwijgen.* Van hier *zwijger, zwijging, zwijgster*, enz. Zamenstell. *verzwijgen*, enz. — *Stilzwijgend, stilzwijgendheid.*

ADELUNG houdt *zwijgen* voor eene figuur van *wijken, zwijken, zwichten.* In het zweed. is *sviga* wijken; en OTTFRID. bezigt *suichan*, voor verlaten. Bij HORNEGK komt *dagen* voor *zwijgen*, voor, hetwelk, even als het zweedsche *tiga*, zwijgen, zijne verwantschap met het lat. *tacere* niet kan verloochenen; gelijk ook het gr. σιγαν daartoe behoort.

ZWIJKEN, zie *bezwijken.*

ZWIJM, v. Bezwijming, duizeling: *in zwijm liggen, vallen.* Zamenstell. *katzwijm, zonnezwijm.* Van hier *zwijmen*; zie dit woord.

ZWIJMELEN, o. w., *ik zwijmelde, heb gezwijmeld.* Voortdurend werkw. van *zwijmen.* Duizelig worden, in zwijm vallen: *ik draaide haar rond, en zij zwijmelde.* Van hier *zwijmeling.* Zamenstell. *zwijmelgeest, zwijmelwijn*, enz.

ZWIJMEN, o. w., *ik zwijmde, heb gezwijmd.* Van *zwijm.* Het zelfde als *bezwijmen.* In onmagt vallen: *zij zwijmt, als zij maar bloed ziet.* Van hier *zwijming.* Zamenstell. *bezwijmen*, enz.

Zwijmen, hoogd. *schweimen*, neders. *sweimen, swemen*, angels. *swiman*, eng. *to swim.* Oul. werd *zwijmen* ook voor *zweemen* gebezigd, waarvan *zwijmsel*, voor *zweemsel: al draagenze eenigh zwijmsel van mij.* HOOFT.

ZWIJMSEL, zie *zwijmen.*

ZWIJN, o., meerv. *zwijnen.* Zeker viervoetig dier: *een wild zwijn. Eene kudde zwijnen.* Fig.: *een morsig zwijn*, een vuil mensch. Zamenstell. *zwijnegel, zwijnendistel, zwijnendrek, zwijnenhoeder, zwijnenjagt, zwijnenjongen*, een jongen, die op de zwijnen past, —

zwijnenkot, *zwijnenvleesch*, *zwijnborstels*, *zwijnshaar*, *zwijnshoofd*, *zwijnskop*, *zwijnstrog*, enz. — *geltzwijn*, enz.

Zwijn, hoogd. *Schwein*, bij ULPHIL. *sweina*, eng. en angels. *swine*. Het schijnt, dat de onreinheid van dit dier aanleiding tot deszelfs benaming heeft gegeven; terwijl het dan tot het oude *wahn*, troebel, en het angels. *fenn*, drek, zoude behooren. Men brengt het ook tot het gr. σύινος, van σῦς, een varken.

ZWIJNDRECHT, zie *zwin*.

ZWIK, m. Van *zwikken*. De daad van zwikken: *hij heeft een gebrek in zijne lenden; dat heeft hij door eenen zwik gekregen.* Het verkleinw. *zwikje* wordt gebezigd voor een houten pennetje boven in de vaten, om de lucht daarin te laten komen: *doe het zwikje op het vat.*

ZWIKKEN, o. w., *ik zwikte*, *heb gezwikt*. Door te schielijke overhelling, geknakt worden, of zich verstuiken: *een kind laten zwikken. Ik zwikte en brak mijn been.* HOOFT bezigt het figuurl. en bedrijv.: *daar het gezwikt en gezwakt was.* Van hier *zwikking*. Zamenst. *omzwikken*, *verzwikken*.

TEN KATE brengt dit woord tot *wikken*, met eene voorgevoegde *z*.

ZWILG, *zwilk*, o. Zeker gegomd linnen, eene soort van trielje: *met swilligh en swart linnen.* BREDERO.

Eigenlijk is *zwilg* een linnen weefsel uit dubbele draden gemaakt, van *zwillen*, *twillen*, dubbel maken; en *trielje*, hoogd. *Drillich*, een weefsel van driedikke draden, van het oude *thrilic*, drievoudig.

ZWIN, o., meerv. *zwinnen*. Dezen naam draagt eene kreek, kil, of geul: *men heeft op het koegras nog eenige kreeken, of zwinnen, gelijk men alhier zegt.* PALUDAN. Hiermede overeenkomstig wordt de vlaamsche haven bij Sluis *het zwin* genoemd. En hoogstwaarschijnlijk is de naam van *zwindrecht*, of *zwijndrecht*, hiervan ontleend, en niet, gelijk sommigen meenen, van den overtogt der zwijnen.

ZWINDEL, m. Die zwakheid van het hoofd, waarbij alles met ons schijnt om te draaijen. In dezen zin is het reeds buiten gebruik. Figuurlijk wordt het somwijlen voor eene onbezonnen handeling gebezigd, wanneer men, zonder

grond, gewaagde ontwerpen ter verkrijging van winst smeedt. *De zwindel in den handel*, welke den *marchand avanturier* uitmaakt. Van hier *zwindelen*. Zamenstell. *zwindelgeest: dat een zwindelgeest velen heeft verdraaijt*. H. DE GR. — *zwindelhandel*, enz.

Zwindel, hoogd. *Schwindel*, zweed. *svindel*, ijsl. *sundla*. Van *zwinden*.

ZWINDELAAR, *zwindelarij*, zie *zwindelen*.

ZWINDELEN, *zwendelen*, o. w., *ik zwindelde*, *heb gezwindeld*. Voortd. werkw. van *zwinden*. Dwalen, draaijen, duizelig zijn: *ik zwindel op deze hoogte*. *Sedert zwindelden zijn zinnen vast om en wederom*. VOND. *Alles zwindelt voor mijne oogen*. Wijders, overeenkomstig met de figuurlijke beteekenis van het woord *zwindel*, eenen ongeoorloofden, onbezonnen handel drijven, gewaagde ontwerpen smeden: *hij doet niets, dan zwindelen*. Van hier *zwindelaar*, *zwindelarij*, *zwindeling*. Van *zwindel*.

ZWINDELGEEST, *zwindelhandel*, zie *zwindel*.

ZWINDEN, o. w., *ik zwond*, *ben gezwonden*. Oul. beteekende dit woord snel in de rondte bewogen worden: *wint, die om de huisen swint*. H. HOFFER. Van hier *zwindel*, in den zin van draaijing in het hoofd. Fig., schielijk ophouden te zijn, vergaan, verdwijnen; in welke beteekenis *verzwinden* thans meest gebruikt wordt. Van hier ook *gezwind*.

Zwinden en *gezwind* zijn natuurlijke uitdrukkingen eener ligte snelle beweging, waartoe ook *wind*, *wenden* enz. behooren.

ZWINGEL, zie *zwingelen*.

ZWINGELEN, b. w., *ik zwingelde*, *heb gezwingeld*. Voortd. w. van *zwingen*. Van *zwingel*, *zwinge*, eene wip, ook een vlegel, waarmede het vlas gezwingeld wordt: *vlas zwingelen*, anders *zwingen*. Dit *zwingen*, voor slaan, slingeren, komt nog in de BIJBELVERT. voor: *hem aan alle zijden zwingende ghelijck het riet van den wint*. Oul. zeide men ook *het vendel zwingen*. Van hier *zwingeling*. Zamenstell. *zwingelhout*, *zwengelhout*, het dwarshout van eenen wagen.

Zwingelen, *zwingen*, hoogd. *schwingen*, bij ULPHIL. *swingen*.

ZWINGEN, zie *zwingelen.*

ZWITSER, m., meerv. *zwitsers.* Een in zwitserland geboren persoon; vrouwel. *zwitserin.* Van hier *zwitsersch*, dat uit zwitserland afkomstig is, of daartoe behoort: *zwitsersche kaas.* Zamenstell. *zwitserland*, enz. ADELUNG zegt, dat dit woord zamengesteld is uit *zwart* en *wit*, ziende op het zwart en wit gestreept haar.

ZWITSERSCH, zie *zwitser.*

ZWOEGEN, o. w., *ik zwoegde, heb gezwoegd.* Klanknabootsend woord. Hijgen, sterk ademhalen: *hij zwoegde van vermoeidheid.* Sterk arbeiden, vermoeijend bezig zijn: *en slaaft en zwoegt en zweet.* VOND. *Hij zwoegde, onder den last der regering.* Van hier *zwoeging, zwoeger.*

ZWOEL, bijv. n. en bijw., *zwoeler, zwoelst.* Het zelfde als *zoel. Het is heden zeer zwoel. Eene zwoele lucht. Zwoele winden.* D. SMITS. *Zwoele zonneschijn.* H. DULL. Van hier *zwoelheid.*

Het drukt eene stilte, en afmattende warmte uit, waarbij geene beweging der lucht plaats heeft. Zie *zoel.*

ZWOORD, o., meerv. *zwoorden.* Eigenlijk, de dikke harde huid van een varken: *zwoord van spek, ham.* Van eenen hardhoorigen, of iemand, die veinst, niet wel te kunnen hooren, zegt men: *het is, of hij zwoord achter zijne ooren heeft.* Fig.: *'t zwoord van den velde overloopen met zandt.* HOOFT.

Zwoord, hoogd. *Schwärte*, angels. *sweard*, eng. *sward.* WACHTER leidt het van *waren, bewaren*, af, als het begrip van dekken, en dus bewaren, in zich bevattende. Daar het echter van een hard en dik deksel gebruikt wordt, acht ADELUNG het van *zwaar* afkomstig.

VERDERE VERKLARING VAN EENIGE VERKORTINGEN.

Z. N.	Zeeuws Nachtegaal.
Cod. arg.	Codex argenteus.
TESSELS.	TESSELSCHADE.
BRED.	BREDERO.
HAUK.	HAUKESWORTH.